

LOŠKI RAZGLEDI 53

Muzejsko društvo Škofja Loka
Škofja Loka 2006

LOŠKI RAZGLEDI

53 - 2006

Izdalo in založilo:

Muzejsko društvo Škofja Loka

Uredil:

Franč Podnar

Uredniški odbor:

Dr. Branko Berčič

Alojzij Pavel Florjančič

Ildvik Kaluža (lektor)

Svetko Kobal

Franč Podnar (glavni in odgovorni urednik)

Dr. Tadeja Primožič

Judita Šega

Dr. France Štukl

Na ovitku: *Angela muzikanta na gotski freski iz cerkve Sv. Miklavža na Codešiču*

Prevodi povzetkov:

Dr. Jože Lebar

Tehnična priprava za tisk

Stane Kočar

Tisk: *Littera picta, Medvode 2007*

Naklada:

750 izvodov

Za vsebino člankov odgovarjajo pisci. Redakcija zaključena marca 2007

Zbornik je s finančno pomočjo Občine Škofja Loka izdalo in založilo
Muzejsko društvo Škofja Loka

ISSN

0459-8210

1000 let Godešiča

1000 Jahre des Orts Godešič

Andrej Rant	Godeški zvon <i>Die Glocke von Godešič</i>	11
Judita Šega	Godešič v preteklosti in sedanjosti <i>Godešič in Vergangenheit und Gegenwart</i>	13
Andrej Rant	Domovina <i>Vaterland</i>	41
Petra Svoljšak	Ob spomeniku Antonu Hafnerju <i>Am Anton Hafners Denkmal</i>	43
Mija Mravlja	Zbornik Godešič skozi tisočletje 1006 – 2006 <i>Festschrift für Godešič durch das Millennium 1006 – 2006</i>	47
Aleksander Igličar	Praznovanje tisočletnice Godešiča <i>Millenniumsfeiern von Godešič</i>	53
Aleksander Igličar	Prireditve ob tisočletnici Godešiča <i>Veranstaltungen anlässlich der Millenniumsfeier von Godešič</i>	59

Razgledi

Alojzij Pavel Florjančič	Bratje kapucini v Škofji Loki 1706 – 2006 <i>Kapuzinermönche in Škofja Loka 1706 – 2006</i>	81
France Štukl	Stari grad – Wildenlack <i>Altes Schloss – Wildenlack</i>	85
France Štukl	Janez Klobovs in Klobovsova ulica <i>Janez Klobovs und die Gasse Klobovsova ulica</i>	89

Ana Florjančič	Dr. Ivan Veider – duhovnik in ljubitelj umetnosti <i>Dr. Ivan Veider – Priester und Kunstliebhaber</i> 93
Tone Košir	Bolniški listi Okrajne bolniške blagajne v Škofji Loki <i>Krankenscheine der Bezirkskrankenkasse in Škofja Loka</i> 113
Ivan Kejžar	Stoletnica gasilstva v Sorici <i>Hundertjahrfeier der Feuerwehr in Sorica</i> 125
Milena Kordež Janez Virk Janez Šter	30 let smučarskih oddelkov na gimnaziji v Škofji Loki <i>30 Jahre von Skiabteilungen am Gymnasium in Škofja Loka</i> 139
Bojan Kofler	Soriška pretnerija, novoopisana podvrsta slepega jamskega mrharja s Soriške planine in Ratitovca <i>Pretneria latitarsis soricensis</i> 159
Lojze Malovrh	Mala čuda narave – Kritosemenke <i>Kleine Wunder der Natur – die Bedecktsamer</i> 163

Leposlovje ***Belletristik***

Janez Veider	Umorjeni škof. Povest iz loške zgodovine. 1. del <i>Der ermordete Bischof. Eine Erzählung aus der Geschichte von Škofja Loka; 1. Teil</i> 171
--------------	--

Gradivo in spomini ***Materialien und Erinnerungen***

Marijan Zadnikar	Veduta Škofje Loke v Freisingu <i>Die Vedute von Škofja Loka in Freising</i> 201
Loški muzej	Dnevi evropske kulturne dediščine v Škofji Loki <i>Tage des europäischen Kulturerbes in Škofja Loka</i> 205

Tadeja Primožič	Projekt Škofjeloški pasijon 2006 <i>Projekt der Passion von Škofja Loka 2006</i>	213
Tadeja Primožič	Potujoča razstava Škofjeloški pasijon <i>Wanderausstellung: Die Passion von Škofja Loka</i>	219
Marjan Kokalj	Predavanje Toneta Potočnika in koncert koralnega zbora Akademije za glasbo v okviru Potujoče razstave Škofjeloški pasijon <i>Vorlesung von Tone Potočnik und Konzert des Choralchors der Akademie für Musik im Rahmen der Wanderausstellung</i>	223
Marjan Kokalj	Pol leta kasneje <i>Halbes Jahre später</i>	225
Loški muzej	Ivan Grohar – poet slovenskega impresionizma <i>Ivan Grohar – Poet des slowenischen Impressionismus</i>	227
Milena Nograšek	Živeti z glasbo <i>Leben mit Musik</i>	231
Milena Nograšek	Zvonimir Ciglič – biti ustvarjalec <i>Zvonimir Ciglič – schöpferisch leben und wirken</i>	235
Franc Križnar	Sarajevska epoha slovenskega tenorista Poldeta Polenca – dopolnilo k prispevku iz 52. številke <i>Die Sarajevo Epoche des slowenischen Tenoristen Polde Polenc – Ergänzung zum Beitrag in der Nummer 52</i>	239
Vincencij Demšar	Pripovedka Strahu željan in pesem Pustna <i>Erzählung von Angstsüchtigkeit und Fastnachtslied</i>	245
Aleksander Igličar	Predstavitev knjige Kulturna dejavnost na Godešiču v 20. stoletju <i>Vorführung des Buches Kulturtätigkeit in Godešič im 20. Jahrhundert</i>	249

Aleš Murn	Sto let športa v občini Škofja Loka <i>Hundert Jahre Sport in der Gemeinde Škofja Loka</i>	251
Franc Temelj	Po poteh prednamcev na poti k sebi <i>Auf den Pfaden der Vorausgeher auf dem Weg zu sich selbst</i>	259
Uredništvo	Jože Štukl – nagrajenec Slovenskega arheološkega društva <i>Jože Štukl – Preisträger des slowenischen archäologischen Vereins</i>	267
Marija Lebar Robert Potokar	O gradnji knjižnice na Škofjeloškem <i>Über den Bau der Bibliothek in Škofja Loka</i>	269
Stanislav Jesenovec	Svetko Kobal – petinosemdesetletnik <i>Svetko Kobal – ein Fünfundachtziger</i>	281
Marija Stanonik	Janez Dolenc – osemdesetletnik <i>Janez Dolenc – ein Achtziger</i>	287
Milena Miklavčič	Lojze Malovrh – osemdesetletnik <i>Lojze Malovrh – ein Achtziger</i>	291
Alojzij Pavel Florjančič	Slovo Emilijana Cevca in Marijana Zadnikarja od Loke <i>Abschied der Emilijan Cevc und Marijan Zadnikar von Loka</i>	293
Franc Podnar	Prispevek h kroniki občin Škofja Loka, Železniki, Žiri in Gorenja vas-Poljane <i>Der Beitrag zur Chronik der Gemeinden Škofja Loka, Železniki, Žiri und Gorenja vas-Poljane</i>	295
Mojca Ferle Helena Janežič	Loški razgledi na svetovnem spletu <i>Loški razgledi auf Internet</i>	311
Uredništvo	Popravek iz 52. številke <i>Korrektur der Nummer 52</i>	313

Srednjeveški obračuni freisinške škofije

Die mittelalterlichen Abrechnungen des Hochstifts Freising

Matjaž Bizjak

2. del – Obračuni gospostev Škofja Loka
1399-1401 in Klevevž 1395-1400

*2. Teil – Abrechnungen der Herrschaften
Škofja Loka 1399-1401 und*

Klevevž 1395-1400.....317

Godeški zvon*

Godeški zvon pozvanja
in tisoč let oznanja;
v Dobrave, v Loko
in v širni svet ...

V vasi okrog cerkve zbrani,
stoletja rodovi so živeli;
delali, umirali, molili,
jedli, pili, kleli,
plesali, peli in grešili
vsak svoj usojen čas ...

Na polju njive počesane
kot preproge se vsté;
v jutru ptice razigrane
vesolju slavo žvrgolé.

Njive, tisočkrat zorane,
posejane, okopane,
oplete in požete,
blagoslovljene so in svete.
Le znoj in žulji pridnih rok
življenju so bili porok!

Odrajali so kmetje davke,
vse tlake, desetine,
vse služnosti in dninc,
mrtvaščine, mitnine ...

Prišle so kuge, vojske, lakote
in vzel je svoj davek Doberdob
in vzel Rombon krvavi lon.
Koliko mater in deklet
je ogrnilo črni plet!

In čez dobrih dvajset let
odhajali so fantje spet
v nov krvavi ples;
ubogi rod, zares preklet!

Prišla je nova doba,
na glavo obrnila svet;
izpregla konje je in vole,
pognala traktorje, odprla šole.

Minilo je, čas zabrisal
vse staro z obličja je sveta;
ljudi, dogodke, hiše in spomin,
državo, slavo, čast, oblast,
vse vzel je plaz;
ostalo je za pest drobtin
in pričevanj iz novih zgodovin.

Godeški zvon pozvanja,
v široki svet oznanja
novo, drugačno dobo spet
in novih tisoč let.

* Pesem GODEŠKI ZVON je pesnik Andrej Rant, po rodu Rudarjev z Godešiča, napisal za zbornik Godešič skozi tisočletje 1006 – 2006.

Pesnik jo je prvič javno prebral na Večeru na vasi, 23. rožnika 2006, ko je bil zbornik slovesno predstavljen. Drugič je pesnik pesem prebral med slovesnostjo posvetitve novih bronastih zvonov v cerkvi svetega Miklavža na Godešiču, 1. vinotoka 2006.

Godešič v preteklosti in sedanjosti

Uvod

Tisočletnica obstoja nekega kraja je nedvomno velik dogodek, hkrati pa tudi priložnost za analizo dogodkov, ki so zaznamovali to na videz dolgo in na trenutke burno obdobje številnih generacij njegovih prebivalcev. Ob preučevanju arheoloških virov in zapisov, ki so skrbno shranjeni v domačih in tujih arhivih, se pred nami počasi odkriva podoba vasi, kakršna je bila nekoč. V ospredje stopajo dogodki in osebe, ki so ji vtisnili nepozabni pečat in pripomogli k njeni širši prepoznavnosti. Na plan privro mnogi spomini iz še ne tako oddaljene preteklosti, ko je življenje na vasi teklo bolj počasi in v večji soodvisnosti narave in sočloveka. Danes marsikaj od tega pogrešamo, vendar toka časa in razvoja ne moremo in ne smemo zaustaviti, prav tako kot ne smemo dopustiti, da bi se ljudje preveč odtujili med seboj. Prireditve ob tisočletnici Godešiča so najbolj nazorno pokazale, kako povezani znajo biti Godešani in kaj vse se da napraviti z dobro voljo in skupnimi močmi.

Splošni podatki o Godešiču

Gručasta vas Godešič leži na jugozahodnem robu Sorškega polja in je edino naselje v istoimenski katastrski občini. Ta se na površini 508 ha razprostira od potoka Žabnica na zahodu in reke Sore na jugu prek Proda, gozdnate Velike Dobrave in obdelovalnega sveta na Sorškem polju do glavne ceste Jeprca-Kranj. Na tem območju sta reki Sora in Sava v ledeni dobi naplavili do 100 m debelo plast proda in peska, ki sta ga potem, ko se je podnebje otopilo, postopoma odnašali in delali terase. Te se lepo vidijo med Godešičem, Lipico in Trato. Na prelomnici

Godešič je gručasta vas, ki je nastala v srednjem veku okoli podružnične cerkve sv. Miklavža. Sodi med večja vaška naselja na Sorškem polju. (foto: Zdravko Igličar)

med višje ležečo teraso Velike Dobrave, ki se prek vmesne konglomeratne terase pod cerkvijo spušča na nižje ležečo naplavljenno ravnico reke Sore, je v srednjem veku nastalo naselje, ki se je takrat imenovalo Niusazinhun oz. krajše Neussas. Vas leži na povprečni nadmorski višini 354 m. Ima kontinentalno podnebje. Poletja so topla s temperaturami, ki običajno presegajo 25 °C, v najtoplejših dneh pa se povzpnejo tudi prek 30 °C. Zime so hladne in v zadnjih letih bogate s snežnimi padavinami. Kadar z bližnjih vrhov Kamniških Alp zaveje hladen severni veter, se ozračje lahko shladi tudi pod -20 °C, v glavnem pa se zimske temperature gibajo okoli ničle. Takrat polja okoli vasi počivajo, spomladi pa na njih najprej odžene žito, ki mu malo kasneje sledi krompir in poleti koruza. Naravne razmere za njihovo pridelavo so dobre, saj večino katastrske občine prekriva kvalitetna rjava prst, medtem ko so kisla tla na Produ v preteklosti uporabljali za pašnike, danes pa manj kvalitetne travnike.

Stoletja nazaj so vas obdajali obsežni gozdovi hrasta, takrat imenovanega dob, ki je dal osnovo ledinskemu imenu Velike in Male Dobrave. Gozd je dajal vaščanom potrebni les za kurjavo in gradnjo bivališč, s krčenjem pa tudi vedno nove obdelovalne površine. Do danes so se ohranile le še večje in manjše gozdne zaplate, ki so zaradi parcelacije pravilnih oblik. Iirastovim drevesom so se postopoma pridružile še druge drevesne vrste, predvsem breze, jelše, bori in smreke. Slednje so zaradi postopnega segrevanja ozračja vedno bolj izpostavljene uničujočemu smrekovemu lubadarju. Kljub temu je gozd še vedno vabljiv za pohodnike, nabiralece gob in gozdnih sadežev, lovce in številne rekreativce, ki si v njem po napornem delavniku iščejo sprostitev in nabirajo novih moči.

Rumeno-zelene blazinice kalužnic so le del raznoliškega in živopisanega rastlinskega sveta na godeškem Produ. (foto: Andrej Rant)

Glavna vodna žila je reka Sora. Zaradi majhne-ga strinca dela pod vasjo rečne zavoje oziroma meandrirajo in ob tem odlaga prod in pesek. Zato so tu nastala obširna prodišča, po katerih se ta del inenuje na Produ. Starejši domačini se z nostalgijo spominjajo poletnih ur, ki so jih preživeli na Sorinem obrežju, se hladili v njeni vodi in tu napravili prve samostojne zamahc. V Soro se izlivajo manjši potočki in nekoliko bolj vodnata Struga, ki pod vasjo ustvarjajo obširen zamočvirjen svet. Tu spomladi zacvetijo prvi zvončki, žafrani in spominčice, za njimi pa kalužnice in v plitvinah Žerovčeve luže zlato-rumeni irisi. Tu boste na prehodu opazili srne, zajce, in če boste imeli srečo, tudi čapljo, vodomca ali pižmovko. Včasih prileti tudi raca mlakarica. Tu raste protje, ki ga večše roke pletarjev še znajo spremeniti v košare, jerbace ali cvetnonedeljske butare. Te so že od nekdaj sestavni del predvelikonočnega časa, ki je narekoval posebna opravila v vsakdanjem življenju in razbijal ustaljeni tok vsakdana¹.

Godeški govor spada k škofjeloškemu narečju, ki je eno od narečij rovtarske narečne skupine. Po izgovarja-

¹ Andreja Uršič, Geografski pregled katastrske občine Godešič, v: Godešič skozi tisočletje 1006-2006, Godešič 2006, str. 22-34.

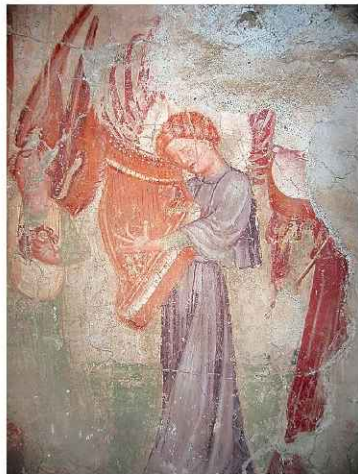
vi se že bistveno loči od gorenjskega govora, ki ga govorniki na bližnji Senici in Ladji. Zaradi zunanjih vplivov, ki so posledica izobraževanja in preseljevanja, avtohtoni godeški govor vse bolj izginja. Tako kot vse bolj izginja stara vaška arhitektura. Pozornemu obiskovalcu pa vseeno ne bodo ušli čudoviti detajli na Štefanovi, Čikovi in Žargarjevi kmetiji, ki so še iz freišinških časov. Takšne so npr. baročna okenca in portali na južni steni Čikove hiše ali oboki triladijskega Štefanovega hleva, ki slonijo na dveh vrstah lahkih baročnih stebrov iz 18. stoletja. Gre za t.i. obokanje s kapami, ki so si ga lahko privoščili le premožnejši in naprednejši kmetje. Sedanji gospodar jim po ustnem izročilu pripisuje starost 270 let. Posebne pozornosti so deležna tudi hišna vrata pri Gosarju, ki kažejo bogato motiviko ljudskega rezbarstva naših prednikov. Danes lepo prenovljeno Budnarjevo kužno znamenje pa nas spominja na hude čase, ko je leta 1599 po vasi pustošila kuga.

Osrednja kulturna znamenitost na vasi je cerkev sv. Miklavža (Nikolaja), ki je v prvotni obliki stala že leta 1291. Takratna cerkevica je bila precej manjša od današnje, imela je pravokotno ladjo in s polkrožno apsidno zaključen prezbiterij. V naslednjih stoletjih so jo večkrat povečali in prizidali. Prvič že v srednjem veku, ko so jo dvignili za en meter in prizidali gotski prezbiterij. V baroku so prizidali najprej lopo (1726) in nato še kapelo sv. Frančiška Ksaverija (1738–1749). Freske na zahodni fasadi (Poslednja sodba) so delo goriških oz. furlanskih mojstrov iz časa okoli leta 1400. Ob prizidavi lope so bile nekoliko poškodovane. Res škoda, saj je priznani umetnostni zgodovinar dr. France Stele zapisal, da so ene najlepših, kar jih je videl. Freske apostolov v prezbiteriju so nekoliko mlajše, nastale so okoli leta 1530 ter po barvi in kompoziciji kažejo na mojstra Jerneja iz Loke. Leta 1911 jih je restavriral impresionist Matej Sternen, ki se je takrat za nekaj časa naselil v vasi. Glavni oltar je poznega zlatega tipa iz okoli leta 1700².

Detajl angela z glasbilom na freski Poslednje sodbe iz prve polovice 15. stoletja. Zaradi lope, prizidane v baroku, je ta del freske ostal skrit na njenem podstrešju. (foto: France Stele)

V nišah Budnarjevega kužnega znamenja so freske križanja, sv. Miklavža, sv. Vincencija ter sv. Mohorja in Fortunata. Po starih osnovah jih je leta 1992 narisal akademski slikar Franc Novinc. (foto: France Stele)

² France Štukl, Podružnična cerkev svetega Miklavža, v: Godešič skozi tisočletje 1006–2006, Godešič 2006, str. 325–338.

Naravne in kulturne znamenitosti povezuje v celoto Godeška učna sprehajalna pot, ki ob pomoči tiskanega vodnika vodi obiskovalca skozi vas, Dobrave in Prod. Zasnovana je v krogu z začetkom in koncem pri prostorih krajevne skupnosti.

V okoli 200 hišah je po podatkih zadnjega popisa prebivalstva (2002)³ živel 663 prebivalcev, od tega 327 moških in 336 žensk. Največjo starostno skupino so predstavljali prebivalci, stari od 20 do 39 let. Bilo jih je 223 oz. 34 %. Četrtna prebivalstva (159) je bilo mlajšega od 20 let, malenkost manj (155) 40–59 let, slaba petina (121) 60–85 let in manj kot odstotek (5) starejših od 85 let. Povprečna starost Godešanov je bila 39,5 let, kar je malenkost več od slovenskega povprečja in že nakazuje na postopno staranje prebivalstva.

Naselje stanovanjskih hiš na Muri, ki je nastalo po letu 1970 ob novi trasi ceste Jeprca–Škofja Loka. (foto: Aleksander Igličar)

Konstantnemu naraščanju števila prebivalstva sledimo celotno 20. stoletje, najbolj občutno pa po letu 1961. Od takrat se je število Godešanov povečalo za 177 oseb oz. 59 %, v celotnem stoletju pa podvojilo. Vzrok za hitro rast prebivalstva so bila predvsem nova delovna mesta v naglo razvijajoči se industriji, skoncentrirani v obratih na Trati, v Škofji Loki in Retečah, ugodne prometne povezave z bližnjim Kranjem, Medvodami in Ljubljano, kamor se dnevno vozi na delo precejšnje število vaščanov, in stanovanjske novogradnje.

Večina Godešanov je zaposlenih v industriji, storitvenih in družbenih dejavnostih, medtem ko se je število čistih kmetov, ki so še po drugi svetovni vojni predstavljali večino prebivalstva, zmanjšalo na skromne 3 % aktivnega prebivalstva. Delež le-tega je ob popisu znašal 46 %, preostalih 54 % so predstavljali predšolski otroci, učenci in upokojenci. Po letu 1990 so v vasi zaradi zapiranja in prestrukturiranja delovnih mest v bližnjih industrijskih obratih začela delovati tudi številna manjša podjetja in obrtniki. Dve od njih, Starman, d. o. o., in Planen, d. o. o. sta se razvili v podjetji, ki sta znani širom po Sloveniji. Poleg njih je na dan 31. decembra 2004 opravljalo obrtne, trgovske in storitvene dejavnosti še 33 obrtnikov in podjetnikov. Pri tem niso vsi tisti, ki imajo dejavnost registrirano na naslovih izven Godešiča. Najbolj zastopane stroke so inštalaterstvo in energetika, elektro dejavnost in prevozne storitve.

Izobrazbena struktura vaščanov je povprečna. Od 538 oseb, starejših od 15 let, je imela ob popisu leta 2002 četrtna (ne)popolno osnovno in prav toliko poklicno šolo, tretjina srednjo šolo in vsak osmi višjo ali visoko izobrazbo. Nepismenih oseb v vasi ni bilo. Zadnje je zabeležil popis leta 1961.

³ Maja Bertoncelj, Alenka Štarnan in Uroš Alič, Godešič ob popisu prebivalstva leta 2002, v: Godešič skozi stoletja 1006–2006, Godešič 2006, str. 191–199.

Kljub temu da je rodnost v zadnjih desetletjih upadala, se za mladi rod ni bati, saj se v zadnjem času spet več družin odloča za tri in več otrok. Ob zadnjem popisu je bilo takšnih 21 od skupno 193 družin, z enim otrokom 64 in z dvema otrokoma 61. Brez otrok je bilo 47 družin. Kot družina je definirana življenjska skupnost oseb v okviru zasebnega gospodinjstva. Kot tip družine prevladuje klasična zakonska skupnost, stanujoča v eno- ali večdružinski hiši. Leta 2002 so na Godešiču našli 225 stanovanj. Vsa so bila v zasebni lasti fizičnih oseb. Večina je bila zgrajena ali prenovljena po drugi svetovni vojni, še posebej veliko med leti 1960 in 1985, ko so na robu vasi nastali povsem novi stanovanjski predeli (na Muri, na poseki Martanovega boršta, delno na Matajevcih).

Vaščani se že od nekdaj radi družijo, letos pa so jih še dodatno povezale prireditve ob praznovanju tisočletnice vasi. V program so se aktivno vključila vsa društva na vasi – gasilci, ki praznujejo letos 95 let neprekinjenega delovanja, Rdeči križ, ki se posveča humanitarnim ciljem in športno društvo Kondor. Slednje deluje že od leta 1966 in je do sedaj zabeležilo vrsto vidnih uspehov v nogometu, namiznem tenisu in gorskem teku. Društvo vsako leto organizira tek na Osolnik, ki šteje za državno prvenstvo v gorskih tekih. Njegovi člani se redno udeležujejo triatlona jeklenih in v svojih kategorijah posegajo po najvišjih mestih. Janko Krek se je v letošnjem letu povzpел na najvišji vrh severne Amerike – Mount Mc Kinley. Pred dvema desetletjema pa je v petih alpinističnih odpravah v Himalajo sodeloval Uroš Rupar.

Vas je v širšem slovenskem merilu znana tudi po prof. dr. Jožetu Rantu, ustanovitelju stomatološke klinike v Ljubljani, voditelju judenburškega upora Antonu Hafnerju, profesionalni športnici plavalki Anji Čarman, udeleženci olimpijade v Atenah, in akademskem slikarju Francu Novincu, odličnemu krajinarju, ki ga odlikuje izrazit kolorit in motivika iz domačega okolja. Številnim razstavam doma in v tujini se je decembra 2006 po tridesetih letih spet pridružila razstava v domači vasi. Svoj pečat kraju dajejo že več kot 50 let tudi člani ansambla Jaz pa ti, ki so tudi v jubilejnem letu velikokrat poskrbeli za glasbeno spremljavo in dobro vzdušje na prireditvah.

Zgodovinski pregled

Življenje je na tem delu loškega ozemlja obstajalo že v daljni preteklosti. O tem nam govore halštatske gomile na robu Male Dobrave, v katere so tedanji prebivalci po-

Godeški gorski tekači, udeleženci teka na Osolnik 2005. Prva vrsta: Erik Gartner, Uroš Bertoncelj, Marko Hafner, Izток Avguštin in Anja Hafner. Druga vrsta: Rok Bertoncelj z nečakom, Peter Bertoncelj in Dare Avguštin. Stojijo: Marko Bečan, Jože Hafner, Štefan Križaj, Stane Gaber, Zvone Hafner, Janez Debenc in Andrej Bertoncelj.

Kopači pri izkopavanju gomile A v godeških Dobravah leta 1958. (fototeka Loškega muzeja)

in manjših gomil, razporejenih v gruclah ali posamič. Prva izkopavanja so pod strokovnim vodstvom dr. Pavleta Blaznika, prof. Franceta Planine ter dr. Rajka Ložarja in ob finančni podpori godeškega rojaka dr. Jožeta Ranta opravili že leta 1940, naslednja pa sodelavci Loškega muzeja leta 1958. Izkopanine, med katerimi so ostanki posodja, nakita in orodja, so danes na ogled v arheološki zbirki Loškega muzeja v Škofji Loki.⁴

Kaj se je dogajalo v naslednjih stoletjih, ko Kelto ni bilo več tu, lahko le slutimo. Več podatkov imamo šele od konca 10. stoletja, ko postanejo zemljiški gospodje na Loškem škofje iz Freisinga na Bavarskem. Cesar Oton II. jim je leta 973 podelil v fevd obsežno posest v porečju Selške in Poljanske Sore in na Sorškem polju. Prvi darovnici iz 30. junija je 23. novembra sledila še ena, s katero je freisinsko posest na Loškem med drugim razširil tudi na ozemlje na levem bregu potoka Žabnica, kjer se danes nahaja vas Godešič. Čeprav podelilni listini omenjata posamezna naselja, kot npr. Lonca (Stara Loka), Sabniza (Žabnica), utrdbo Bosisen in cesto, ki je vodila v Kranj, kar vse kaže na obstoj neke že kultivirane pokrajine, je bilo podeljeno ozemlje še redko naseljeno in je sililo novega lastnika v dodatno, zelo intenzivno doseljevanje. Tu moramo torej iskati osnove nove naselbine Godešič in krajevnega imena Niusazinhun oz. Neusass, kar so raziskovalci slovenili kot Nova vas, Novo selo. Kolonizacija je bila po mnenju raziskovalcev

kopavali svoje pokojne. Arheologi jih datirajo v peto stoletje pred našim štetjem. Kje se je nahajala gomilnemu grobišču pripadajoča naselbina, zaenkrat ni znano. Raziskave nakazujejo dve možnosti – v bližnji sosesčini gomil oziroma na pobočju Osolnika, na kar kaže ledinsko ime Gradišče. Ta možnost ni zanemarljiva, saj vemo, da so Kelti pogosto izbirali lokacije svojih grobišč onkraj rek. Prevoz pokojnika čez reko je namreč simboliziral prehod iz tostranstva v onostranstvo.

Najdišče na Mali Dobravi je predlagano, da se razglasi kot kulturna dediščina. Doslej so odkrili 54 večjih

Freisinski škof Egilbert na perorisbi Johanna Nepomuka Maaga; 1772/73. (Erbistum München und Freising, AEM Cim MS 1)

⁴ Jože Štukl, Halštarsko gomilno grobišče v Godeških Dobravah, v: Godešič skozi tisočletje 1006–2006, Godešič 2006, str. 42–48.

freisinske loške zgodovine izvedena z viški domačega prebivalstva iz okoliških naselbin in ne s pomočjo bavarskih priseljencev, ki jih je zemljiški gospod naseljeval na druge dele Sorškega polja. Kot dokaz za to navajajo stara ledinska imena, ki so na tleh godeškega urada povsem slovenska. Takšna so tudi osebna imena in priimki, ki so zapisana v urbarju iz leta 1501. Že takrat se omenjata priimka Gosar in Križaj, ki sta se ohranila do današnjih dni; eno sicer kot domače hišno ime.

V več kot osemstoletni zgodovini loškega gospostva je škofovsko mitro in palico freisinske škofije nosilo 47 škofov. Z enim od njih – Egilbertom – je godeška zgodovina še posebej tesno povezana, saj se v času njegovega škofovanja (1006–1039) ime Godešič oz. v nemškem zapisu Niusazinhun prvič omenja v arhivskih virih. Zapisano je v notici, ki govori o menjavi 140 oralov velike posesti na Godešiču, za »ravno toliki kos zemlje v Tagernbachu na Bavarskem«, ki sta jo sklenila imenovani škof in neki serv Diotmar. Kaj je škofa vodilo k temu dejanju, bo za vedno ostalo skrivnost. Res pa je, da so se njegovi nasledniki prav kmalu zavedeli storjene »napake« in odnujeno posest kupili nazaj ter ponovno zaokrožili freisinsko zemljiško posest na tem delu Sorškega polja.

Notica se pod naslovom *Commutatio Diotmari* nahaja na foliju 273 kodeksa, shranjenem pod signaturo Bayl IStA, IIL Freising 3a v Bavarskem državnem arhivu v Münchnu. Besedilo se v latinskem izvirniku in slovenskem prevodu glasi takole⁵:

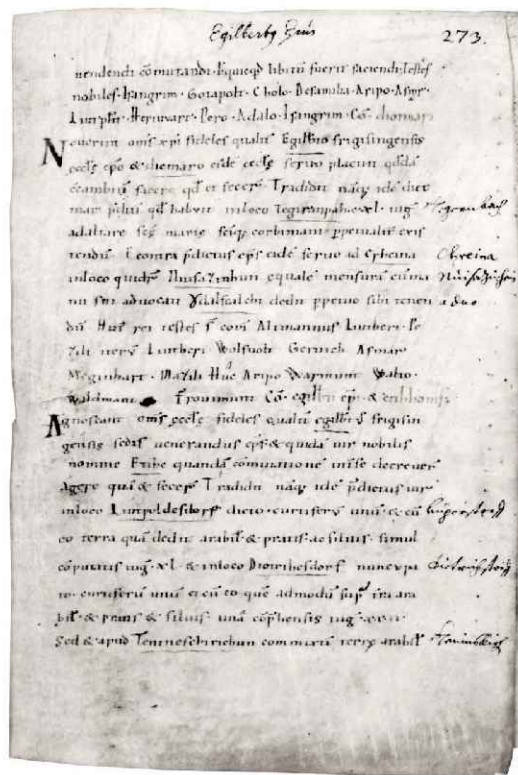
Commutatio Diotmari

Noverint omnes Christi fideles, qualiter Egilberto Frigisingensis ecclesie episcopo et Diemaro eiusdem ecclesie servo placuit quoddam concambium facere quod et fecerunt. Tradidit namque idem Dietmar predium quod habuit in loco Tegiranpach CXL iugera ad altare sancte Marie sanctique Corbiniani perpetualiter existendum. Econtra predictus episcopus servo ad Crhcina in loco qui dicitur Niusazinhun equalem mensuram cum manu sui advocati Odalscalchi dedit perpetuo sibi tenedum. Huius rei testes sunt: Comes Altmanus. Liutheri. Pezili. Iterum Liutheri. Wolfuolt. Geruich. Asmar. Meginhart. Mazili. Huc. Aripo. Warmunt. Walto. Waldmant. Frouimunt.

Diotmarjeva zamenjava

Naj vedo vsi kristjani, da sta freisinski škof Egilbert in Diemar, servus iste škofije, sklenila narediti zamenjavo, kar sta tudi storila. Dietmar je namreč na oltar svete Marije in svetega Korbinijana izročil v trajno last posestvo [v velikosti] 140 oralov, ki ga je imel v kraju Tegiranpach. V zameno za to je omenjeni škof po svojem odvetniku Odalscalchu temu servu na Kranjskem, v kraju, ki se imenuje Niusazinhun, dal v trajno last [posestvo] enake velikosti. Priče tega dejanja so: grof Altmanus, Liutheri, Pezili, še en Liutheri, Wolfuolt, Geruich, Asmar, Meginhart, Mazili, Huc, Aripo, Warmunt, Walto, Waldmant in Frouimunt.

⁵ Matjaž Bizjak, *Commutatio Diotmari* in prvo pričevanje o obstoju Godešiča v pisnem viru, v: *Godešič skozi tisočletje 1006–2006*, Godešič 2006, str. 51. Besedilo je povzeto po objavi v: *Die Traditionen des Hochstifts Freising* (v nadaljevanju TF), II. Band (926–1283), ed. Theodor Bitterauf, Quellen und Erörterungen zur bayerischen und deutschen Geschichte, n. s., 5 (München 1909), št. 1391, str. 252–253. Prevod je delo dr. Matjaža Bizjaka.

Stran iz freisinske tradicijske knjige Codex Egilberti z zapisom notice o zamenjavi posesti na Godešiču. (original hrani Bavarski državni arhiv v Münchnu)

srednjem veku je namreč pojem familia predstavljal nekakšno personalno zvezo od nekega zemljiškega gospoda odvisnih ljudi, ki so zanj opravljali razne donosne in vplivne službe, največkrat vojaško-obrambne ali upravnega značaja in v zameno za to uživali podeljeno posest. Diotmarjeva je obsegala 140 orolov, kar je približno 50 ha in jo lahko umestimo v red velikosti 5 do 10 hub (kmetij). Gre torej za osebo, ki je sodila v krog zemljiških posestnikov znotraj škofijskega gospodstva.⁶

Godešič se v notici navaja z nemškim imenom Niusazinhun (pravilno Niusazingun), čemur bi po mnenju raziskovalca toponimov mag. Silva Torkarja še najbolj odgovarjala slov-

Notica je bila v originalu zapisana na kos pergamenta in čez nekaj desetletij prepisana v kodeks. Tu se za originalom izgubi vsaka nadaljnja sled. Najverjetneje so ga takrat zavrgli, saj ni bilo več potrebe po njegovem nadaljnjem hranjenju. Vsebina zapisa je kratka in jedrnata ter skoncentrirana le na bistvo pravnega dejanja. Nič nam ne pove o glavnih akterjih posestne menjave. Podatke o njih moramo iskati v drugih virih. Iz njih je razvidno, da je bil škof Egilbert ena najmarkantnejših in zelo izobraženih oseb nemškega cesarstva. Vrsto let je bil vodja vladarske pisarne in eden osrednjih cesarjevih zaupnikov, za kar je cesar freisinsko škofijo obdaril s številnimi posestvi na Štajerskem, v Spodnji Avstriji in na Bavarskem. Kot škof se je v cerkveno zgodovino zapisal tudi kot reformator, saj je z veliko vnemo ponovno oživiljal benediktinske samostane v okolici Freisinga in se posvečal gospodarski reformi škofije.

O Diotmarju vemo dosti manj. Izraz serv kaže na to, da gre za pripadnika nesvobodne salmiliac nekega zemljiškega gospoda – v tem primeru freisinskega škofa. V

⁶ Matjaž Bizjak, *Commutatio Diotmari* in prvo pričevanje o obstoju Godešiča v pisnem viru, v: *Godešič skozi tisočletje 1006–2006*, Godešič 2006, str. 56–57.

enska različica Novaki.⁷ V kasnejših srednjeveških ter delno tudi novoveških zapisih zasledimo le še skrajšano verzijo Newsass, v različnih obdobjih zapisano v različnih pravopisnih izvedbah (Nivsaze, Nevsaeze, Newsass, Neusaß), ki pomenijo v slovenskem prevodu Nova vas, Novo selo in kažejo na načrtno kolonizacijo, s katero so začeli freisinški škofje kmalu po prevzemu posesti.

Današnje ime Godešič je morda še starejše, le da ga v nemških zapisih niso uporabljali. Po vsej verjetnosti izhaja iz osebnega imena Godeša, ki je ljubkovalna oblika zloženega slovenskega in staroslovenskega osebnega imena Godemir oz. Godeslav. Ta imena so bila v 10. in 11. stoletju kljub pokristjanjevanju ponekod še vedno živa. Še ob izidu zbornika Godešič skozi tisočletje 1006–2006 smo bili prepričani, da je bilo slovensko ime za Godešič v pisnih virih prvič zapisano šele sredi 18. stoletja, novejši podatki pa dokazujejo, da že dosti prej. Iz objave vizitacijskega zapisnika škofa Pavla Bizancija, sufragana in generalnega vikarja oglejskega patriarha, nastalega po vizitaciji oglejskih župnij na Kranjskem leta 1581 (vendar v prepisu iz druge polovice 17. ali začetka 18. stoletju), je razvidno, da je bilo slovensko ime za Godešič vendarle zapisano že v 16. stoletju, in sicer kot Gudesiz.⁸

Oddaljeno zemljiško posest so freisinški škofi obiskovali le poredko, nekateri med njimi morda nikoli. Zanj so v njihovem imenu skrbeli oskrbniki, ki so sprva delo opravljali v lastni režiji ob pomoči hlapcev. T. i. pridvorno gospodarstvo potrjuje Noticia bonorum de Lonca iz leta 1160, ki velja za prvi obširnejši zemljiški popis loškega gospodstva. V okolici Škofje Loke je škof ustanovil štiri dvore s središči v Starem Dvoru, Žabnici, Bitnjah in na Godešiču. Godeškemu je bilo okoli leta 1160 podrejenih 20 podložnikov na Godešiču in sosednjih Retečah.⁹ Neraziskane arheološke izkopanine, na katere so domačini naleteli pred leti, nakazujejo, da je bilo središče godeškega dvora morda na robu terase pod cerkvijo sv. Miklavža. Dvoru pripadajočo posest je Blaznik lociral na Sorskem polju blizu današnje ceste Jeprca–Kranj. Na tem delu franciscejski kataster še leta 1825 omenja štiri orale dominikalnih njiv in travnikov¹⁰, do danes pa se je ohranilo ledinsko ime Župnce.

Pridvorno gospodarstvo se je ohranilo do konca 13. stoletja, ko je bila zaključena kolonizacija Sorskega polja in z urbarjem popisana celotna freisinška loška posest. Gospodstvo je bilo upravno reorganizirano in po novem razdeljeno na urade, ki so se še pred letom 1501 preimenovali v župe. Načelovali so jim župani. Godešanom je že od vsega začetka pripadal svoj urad, ki je poleg Godešiča vključeval še sosednje vasi Reteče, Gorenjo vas, del Senice, Pungert in Gosteče, po ukinitvi urada v Prašah (pred 1501) pa še vasi Jamo in Praše. Takšna ureditev se je nato ohranila do leta 1803, ko se je s sekularizacijo zaključilo več kot osem stoletij dolgo obdobje freisinškega loškega gospodstva.

⁷ Silvo Torkar, *Imeni Godešič in Niusazinhun*, v: *Godešič skozi tisočletje 1006–2006*, Godešič 2006, str. 225–232.

⁸ Sporočilo mag. Silve Torkarja z dne 22. avgusta 2006. Podatek je našel v knjigi dr. Janeza Hoeflerja, *Trije popisi cerkva in kapel na Kranjskem in slovenskem Štajerskem s konca 16. stoletja*, SAZU, Viri za zgodovino Slovencev, šesta knjiga, Ljubljana 1982.

⁹ Matjaž Bizjak, *Commutatio Diotmari* in prvo pričevanje o obstoju Godešiča v pisnem viru, v: *Godešič skozi tisočletje 1006–2006*, Godešič 2006, str. 50.

¹⁰ France Šnukl, *Sprehod po vaseh reteške župnije*, Zgodovinski oris, v: *Kronika župnije Reteče*, Zbornik ob 150-letnici obstoja župnije Reteče pri Škofji Loki, Reteče 2001, str. 312.

Čikova kmetija spada med historične domačije v vasi. Baročna okna in kamniti portali na hiši so še iz freisinskih časov. (foto: France Stele)

novonastalih kajž. Njihova velikost je ustrezala eni tretjini grunta. Do konca freisinske dobe (podatke imamo za leto 1780) se je njihovo število povzpelo na 18. Vas je takrat štela 44 hiš in 283 prebivalcev.¹¹

Večina godeških hiš je bila vseskozi podložna freisinskemu škofu oz. loškemu gospodstvu. Posest drugih gospodstev in imenj je bila na Godešiču skromna. Puštalski graščini sta pripadali dve hubi (Jurca, Korošč) in ena kajža, beneficijo sv. Trojice, ki ga je v začetku 16. stoletja ustanovil premožni loški meščan Wolfgang Schwarz, Tonetov grunt (danes Kozina), župnišče v Stari Loki pa Čikov grunt.

Godešani so imeli znotraj gospodstva posebne zadolžitve. Vse freisinsko odbobje so škofu s konji tovorili vino z njegove posesti na Dolenjskem (Klevč) in iz primorskih krajev, loškemu oskrbniku pa dostavljali stvari, ki jih je nakupil v Ljubljani. Za vožnje so kmetje dobivali oves, seno pa samo po sv. Martinu, ko konjev niso mogli več pasti in na poti krmiti s svežo krmo. Kadar so na gosposčinskih objektih – utrdbah, grajskem hlevu, kopališču – potekala večja gradbena ali obnovitvena dela, so tovorili tesarski les in pesek, poleg tega pa vsako leto še dogovorjeno število voz slame in trave za potrebe grajskega hleva. Iz njega so spravljali gnoj na grajske vrtove in njivo, ki so jo bili dolžni ograjevati. Nadalje so skrbeli, da je bil grajski travnik v godeškem uradu vedno pokošen, trava posušena in pripeljana v grajski skedenj. Po potrebi so dovažali vodo v grajski vodnjak in nalagali drva v apnenico, kadar je gosposčina žgala apno.¹² K podložniškim obveznostim so poleg vozne tlake spadale še davščine in razne dajatve, ki so razvidne iz zapisov v urbarjih in ki jih ni bilo malo. Okoli leta 1500 so poleg žita – pšenice, rži, ovsa, ječmena – v naturi oddajali še lan, hmelj in živino. Dajali so jih jeseni ob sv. Mihaelu, ko je bila letina pospravljena, in spomladi ob sv. Juriju, ko so zaloge v gosposčinski kašči že pošle. Poleg stalnih naturalnih dajatev so kmete bremenile še razne občasne dajatve,

Noticia bonorum de Lonca še ne navaja podatkov o številu hub na Godešiču, nekoliko mlajši urbar iz leta 1291 pa že omenja 18 hub (kmetij), podložnih freisinskemu škofu, katerim moramo prišteti še nadaljnjih osem, ki so bile podložne drugim zemljiškim gospodstvom. Skupno torej 26. Število historičnih kmetij se nato do začetka 19. stoletja ni več bistveno spreminjalo. Marsikje se je spremenila le njihova velikost, čemur so od 16. stoletja dalje botrovali delitve kmetij na račun

¹¹ Pavle Blaznik, Škofja Loka in loško gospodstvo 973–1803, Škofja Loka 1973, str. 411.

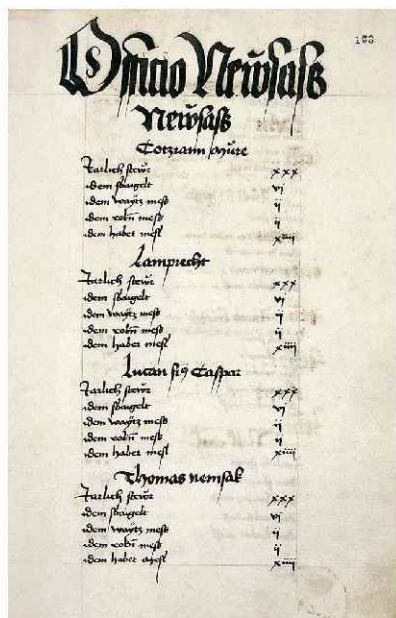
¹² Pavle Blaznik, Škofja Loka in loško gospodstvo 973–1803, Škofja Loka 1973, str. 68 in 137.

kot npr. mrtvaščina, ki so jo dajali ob menjavi gospodarja. Takrat je šla iz hleva najboljša žival. Kasneje so to obveznost poravnali v denarju. Prav tako jih je udarila po žepu vsakokratna menjava na škofijskem tronu, prodaja kmetije, odselitev iz gospostva, pečatnina za izstavljene dokumente itd. Hudo obremenitev je predstavljala tudi desetina, ki je bila cerkvenega izvora in je na Godešiču pripadala freisinskemu škofu.¹³

Glavna gospodarska panoga na vasi je bilo poljedelstvo. Na njivah okoli vaške naselbine in na Sorškem polju so gojili razne vrste žita, poljščine, deteljo in lan. Krompir se pojavi pozno in so ga sprva sadili le kot krmilno rastlino za domače živali. Šele po letih hude lakote in terezijanskih reformah je našel mesto tudi v človeški prehrani. Mnoge njive na Sorškem polju so bile po podatkih iz srede 18. stoletja posejane z lanom kot osnovno surovino za platnarstvo. Količine, ki so jih pridelali Godešani, so povsem zadoščale za kritje domačih potreb po platnu. Platnarstvo je bilo splošno razširjena obrt zlasti med kajžarji in gostači. Iz njihovih vrst je izhajala tudi večina krojačev, čevljarjev, zidarjev in tesarjev. Iz tega časa imamo tudi najstarejše podatke o vaški gostilni, medtem ko je podeželska trgovina živela že sredi 16. stoletja. Takrat je bilo v celotni godeški župi sedem trgovcev.¹⁴ Živinoreja je bila na Sorškem polju važno dopolnilo poljedelstvu. Redili so goveda, konje, prašiče, perjad in celo ovce, kar je bila svojevrstna posebnost v tem delu freisinske loške posesti.

Pričakovali bi, da so bile razmere loških podložnikov, ki so imeli cerkvenega zemljiškega gospoda, boljše od tistih, ki so spadali pod posvetno gosposko, in da zato med freisinskimi podložniki ni bilo nesoglasij in upornosti. V resnici je bilo precej drugače. Ne le Žabničani in Bitenjci, tudi Godešani so veljali za uporne podložnike. Upirali so se ob kmečkih uporih leta 1491, 1515 in 1635 ter se sredi 17. stoletja tožarili z loškim oskrbnikom, češ da jim nalaga preveliko robotnino.¹⁵ S tožbo niso uspeli, kar pa jih ni pripeljalo na pota slepe pokorščine. Ob izbruhu velikega tolminskega punta leta 1713 so bili spet »na nogah«. Pritoževali so se zaradi prevelikih taks in nepravilnosti pri pobiranju raznih dajatev ter spet iskali zaščito pri cesarju. Tudi tokrat neuspešno.

Prav tako niso šli povsem mimo njih turški vpadi. Ljudsko izročilo pravi, da so jih nekoč,

Vpis podložnikov godeškega urada in njihovih dajatev v urbarju iz leta 1501. (foto: Boris Jurca, Arhiv Republike Slovenije)

¹³ Pavle Blaznik, Škofja Loka in loško gospostvo 973–1803, Škofja Loka 1973, str. 139, 232 in 297.

¹⁴ Pavle Blaznik, Škofja Loka in loško gospostvo 973–1803, Škofja Loka 1973, str. 220 in 280–282.

¹⁵ Robotnina je denarna obveznost za odkupljene obveznosti iz naslova tlake.

Pripovedka o borbi Godešanov s Turki je med vaščani še živa in je dala navdih za lesorez Alojza Igličarja. (foto: France Stele)

ko so prodirali proti Škofji Loki, počakali na ravnicah pred Traškim grabnom in jim nagnali strah v kosti, da so »šli kot blisk nazaj proti Ljubljani«. Še posebej naj bi se izkazal Peter Jugovic (Jugučev). Pisnih virov, ki bi to potrdili, nimamo. Ostaja le ljudska razlaga, da je ledinsko Na Plisku nastalo prav iz besede blisk, in dejstvo, da Turki v Škofjo Loko, ki jih je leto za letom s strahom čakala, niso nikoli vdrl.

Povsem nesporne dokaze pa imamo za primer kuge, ki je v vasi razsajala leta 1599. Kuga je najprej izbruhnila v dveh hišah, ker pa so kužne bolnike skrivali in primerov 14 dni niso prijavili gospostvu, se je bolezen razširila po vsej vasi in celo zunaj njenih meja. Gospostvo je v strahu pred epidemijo razglasilo karanteno. Nihče ni smel zapuščati vasi, s hrano in svečami jih je oskrboval loški oskrbnik. Mrliče so pokopavali na posebnem kužnem britofu v Dobravah, daleč stran od vaše naselbine in pokopališča na Fari.¹⁶ Verjetno v zahvalo, da je kuga že naslednje leto prenehala, so domačini v 17. stoletju na robu vasi postavili slopsto kužno znamenje. Danes je v privatni lasti in strokovno restavrirano. V štirih nišah so freske Križanja, sv. Miklavža, sv. Vincencija in sv. Mohorja in Fortunata, delo domačina, akademskega slikarja Franca Novinca.

Godešič je ostal v mejah freisinškega gospostva do leta 1803, ko je avstrijska država zaradi posledic izgubljene vojne s Francozi v severni Italiji podržavila vsa cerkvena posestva v Avstriji in na Bavarskem. Med njimi je bila tudi obsežna posest freisinške škofije. Takratnemu škofu Jožefu Konradu so vzeli status posvetnega kneza in vse pravice, ki so izhajale iz zemljiške posesti. Podržavljeno gospostvo je ostalo teritorialno nespremenjeno. Zamenjali so se le lastniki in ime. Po novem se je imenovalo kameralno (državno) loško gospostvo. V upravnem oziru je spadalo pod kranjsko-goriško deželno glavarstvo s sedežem v Ljubljani. Dežela Kranjska je bila razdeljena na tri kresije (okrožja), znotraj teh pa na številne krajevne občine. Godešič je skupaj s sosednjimi vasi spadal v krajevno občino Jama in pod ljubljansko kresijo.¹⁷

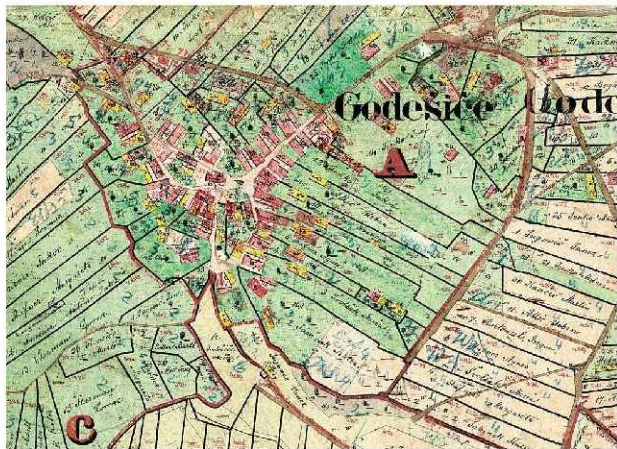
Leta 1809 je avstrijsko vladavino za krajši čas prekinil prihod Francozov. Ti so v naše kraje prinesli svoj upravni sistem, ki je temeljil na političnih občinah ali merijah. Za Godešič je to v upravnem smislu pomenilo nove spremembe. Skupaj s 25 drugimi naselji je bil vključen v merijo Stara Loka, ki je bila sestavni del širšega kantona (okraja) Škofja Loka, ta pa sprva distrikta (okrožja) Ljubljana in od leta 1812 distrikta Kranj. To je bilo le eno od številnih okrožij

¹⁶ France Štnikl, Pod freisinškimi gospodi, v: Godešič skozi tisočletje 1006–2006, Godešič 2006, str. 70.

¹⁷ Arhiv Republike Slovenije, Jožefinski kataster za Kranjsko, t. c. 90.

znotraj Ilirskih provinc s središčem v Ljubljani.¹⁸

Po Napoleonovem porazu je bilo ozemlje nekdanjih Ilirskih provinc znova vrnjeno Avstriji. Naši kraji so se spet znašli pod okriljem habsburške monarhije, ki je na tleh nekdanjih Ilirskih provinc, z izjemo Dalmacije, ustanovila Ilirsko kraljestvo. V njegovih mejah je Godešič pričakal revolucionarno leto 1848. Že naslednje leto so ga ukinili. Avstrijci so po vrnitvi v naše kraje obnovili star upravni sistem in ga le malenkostno kombinirali s francoskim. Nekdanje razmeroma velike francoske občine – merije so preimenovali v glavne občine (Hauptgemeinde), sestavljene iz podobčin oz. krajevnih občin (Ortsgemeinde). Obsegale so eno ali več manjših naselij. Godešič je imel v tem času status podobčine, ki je obsegala samo vas Godešič in je spadala pod glavno občino Stara Loka.¹⁹ Glavne občine so vodili nevoljeni oz. imenovani višji rihtarji, podobčine pa rihtarji, včasih imenovani tudi podrihtarji. Iz tega časa (1830) je znan podžupan Andrej Alič (Proj).

Središče vasi na karti franciscejskega katastra, narisani leta 1826. Z rdečo barvo so označene zidane, z rumeno pa lesene stavbe. (brani Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki)

Ozemlje podobčin je postalo teritorialna osnova katastrskim občinam, na katerih temelji franciscejski kataster, ki so ga kot tretjega po vrsti, za terezijanskim in jožefinskim, za Kranjsko izdelali med letoma 1823 in 1826. Gre za prvi kataster, opremljen tudi z barvnimi katastrskimi mapami. Katastrska občina Godešič je dobila oznako L 64. Obsegala je 858 oralov in 1.544 kvadratnih sežnjev ozemlja, kar pomeni preračunano v današnje mere 495 ha. O Godešiču pravi zapis takole: »V jugozahodnem delu ozemlja te občine leži edini kraj Godešič s hišami in gospodarskimi poslopji, ki se nahajajo poleg podružnične cerkve. Njihovo okolico tvorijo travniki s sadnim drevjem, ki jim na severu in jugu sledijo orne površine, na zahodu pa boljše košenine. Južno od vasi se v znatnem obsegu razprostirajo pašniki, ki segajo skoraj do njiv in travnikov v bližini glavne ceste. Gozdovi ležijo raztreseni med ostalimi kulturami vsepovsod po občini.«²⁰

Vas je leta 1830 štela 298 prebivalcev, od tega 145 moških in 153 žensk, ki so naseljevali 50 hiš. Polovica teh je bilo že zidanih (25), preostale delno zidane – delno lesene (4) ali v ce-

¹⁸ Janez Šumrada, Prebivalstvo v slovenskih predelih Napoleonove Ilirije, *Zgodovinski časopis*, 52/1998, str. 57.

¹⁹ Janko Polec, *Kraljestvo Ilirija, prispevek k zgodovini razvoja javnega prava v slovenskih deželah*, 1. del, Ljubljana 1925, priloga št. 1: Upravna razdelitev Kranjske leta 1817, str. 313.

²⁰ Arhiv Republike Slovenije, Franciscejski kataster za Kranjsko, k. o. Godešič, cenilni operat.

Godešani imajo večino gozdov v Dobravah, na Produ in pobočjih Osolnika. Že od nekdaj so jim dajali les za stavbarstvo in kurjavo. (foto: France Stele)

mesa. To so jedli le izjemoma ob velikih praznikih ali posebnih opravilih. Žejo so si tešili z vodo. Viške pridelkov so prodajali na tedenskih sejmi v Škofji Loki, kamor je vodila srednje dobro urejena občinska cesta. Tako kot stoletja nazaj so gojili pšenico, oves, ječmen, ajdo, repo, proso in deteljo, v majhnih količinah pa še krompir, zelje, stročnice in lan. Krmo za živino so kosili na travnikih, ki so zaradi suhe lege in prodnatih tal dajali le sladko travo, prav tako pašniki. Paša je bila še vedno močno prisotna in je zagotavljala dobršen del živinske krme. Pasli so na ozarrah njiv in skupinskih pašnikih. Na tiste čase še danes spominjata ledinski imeni Podgone in Podgonska pot, po kateri so živino zvečer gnali napajat na Strugo. Gozdovi so bili zaraščeni z listnatim in iglastim drevjem in so domačine oskrbovali z lesom za gradnje in kurjavo ter s steljo za nastiljanje živini. Na vrtovih v bližini hiš so sadili sadno drevje žlahtnih in navadnih sort. Prevladovale so jabolane, hruške, slive in orehi.

Umirjeni ritem vsakdana je prekinilo leto 1848. Revolucionarna vrenja, ki so preplavila srednjo Evropo, so pljusknila tudi na Kranjsko. Padec fevdalnega družbenega reda je bil neizbežen in le še vprašanje časa. Z jesenjo 1848 se začenja obdobje nove dobe in karizmatičnega cesarja Franca Jožefa, ki je habsburško monarhijo nato vodil skoraj sedem desetletij, dokler se ni njegova življenjska pot končala sredi vihre prve svetovne vojne (1916). Komorno zemljiško gospodarstvo Loka je bilo, tako kot vsa druga zemljiška gospodarstva, ukinjeno. S tem so odpadle vse podložniške obveznosti do nekdanjih zemljiških gospodov v osebnem in stvarnem pogledu. Zemlja je bila z zemljiško odvezo dodeljena kmetom, ki so bivšim lastnikom zanj odplačali del njene vrednosti. Preostalo je poravnala država. Ob koncu fevdalne dobe je bilo v vasi 27 gruntov, 6 podsedov (tretjinskih gruntov), 9 kajž ter 8 hišarjev in

loti lesene (20). Za eno hišo nimamo podatka.²¹ Gospodarska poslopja so bila še vsa lesena in tako kot vse hiše pokrita s slamo. Nobeno poslopje ni bilo protipožarno zavarovano. Vsi domačini so se ukvarjali s poljedelstvom in živinorejo. Statistika navaja 6 konj, 52 volov, 78 krav, 52 telic in mladih bikcev ter 14 ovc. Večina živine je bila domače pasme in prireje. Prehrana je bila sestavljena iz živil, ki so jih sami pridelali, in sicer kruha, moke, mlečnih izdelkov, zelenjave, stročnic in sadja, kislega zelja, repe in

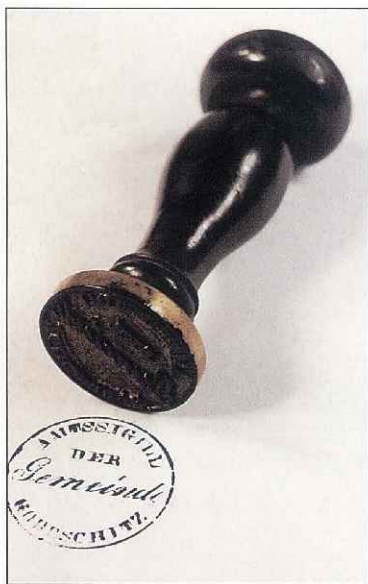
²¹ France Študel, Sprehod po vaseh reteške župnije, Zgodovinski oris, v: Kronika župnije Reteče, Zbornik ob 150-letnici obstoja župnije Reteče pri Škofji Loki, Reteče 2001, str. 325.

novalistov.²² V takšnem obsegu je vas sodila med večja naselja na Sorškem polju.

Med prve poteze novega cesarja je sodila modernizacija državne uprave. Godešič je bil v prvem obdobju po revoluciji samostojna krajevna občina, ki je spadala pod okrajno glavarstvo v Kranju. Škofja Loka takrat še ni imela svojega glavarstva, imela pa je svoj davčni urad, katerega meje so se povsem pokrivala z mejami loškega sodnega urada. Volitve župana in občinskega zastopa (sveta) so bile izvedene do 25. oktobra 1850, pri čemer je veljalo načelo, da so morali biti župan in svetniki z območja domače občine. Po podatkih iz leta 1854 (objavljenih leta 1857) je krajevna občina Godešič obsegala ozemlje katastrskih občin Godešič, Reteče in Suha in je vključevala 998 prebivalcev, od tega 312 Godešanov.²³ Podobno kot druge manjše občine se je otepala s finančnimi težavami in nizko izobrazbeno ravno vodstva. Obdobje samostojne godeške občine je leta 1866 zaključila nova upravna reforma, ki je Godešič vključila v meje teritorialno reorganizirane občine Stara Loka, kjer je ostal do začetka druge svetovne vojne.

V cerkvenem oziru je spadal Godešič do leta 1804 pod prafaro s sedežem v Stari Loki. Ko se je iz nje leta 1804 izločil nekdanji vikariat Škofja Loka in se preoblikoval v samostojno župnijo, je za seboj potegnil vse podružnice v spodnjem delu Poljanske doline in na jugovzhodnem delu Sorškega polja. Med njimi je bila tudi soseska sv. Miklavža na Godešiču. Takšne cerkvene meje so potem obveljale do leta 1848, ko je nastala samostojna lokalija v Retečah. Njen nastanek so z darovnicami v obliki zadolžnic omogočili posamezni bolj situirani domačini iz Godešiča, Reteč in Gorenje vasi. Med Godešani so bili to Valentin Hafner, Jernej Golar, Franc Šnajder in Primož Bertoneclj. Za ustanovitev domače župnije so namenili štiri zadolžnice v skupni vrednosti 920 gld., ki so letno prinašale 46 gld. obresti. S tem so močno razbremenili preostale Godešane, ki so vsako leto doplačali le še razliko do 75 gld., kolikor je znašala celotna denarna obveznost godeške soseske za vzdrževanje samostojne župnije in njenega duhovnika.²⁴ Prvi je to mesto 26. februarja 1849 zasedel Jurij Zupančič.

Godeške družine so bile v drugi polovici 19. stoletja velike in so v povprečju štejele okoli 6 članov. Pri tem so zajeti v statistiko tudi hišni posli, ki z družinskimi člani ponavadi niso bi-

Pečatnik godeške občine v letih od 1850 do 1866.

²² France Šnidl, Sprehod po vaseh reteške župnije, Zgodovinski oris, v: Kronika župnije Reteče, Zbornik ob 150-letnici obstoja župnije Reteče pri Škofji Loki, Reteče 2001, str. 325.

²³ Abecedni spisek imen vseh slišč, grašin, gradov in gradičev v kranjski vojvodini, Deželni vladni list za kranjsko vojvodino, VI. del, št. 8/1857, Ljubljana 1857, str. 28–214.

²⁴ Judita Šega, Ustanovitev župnije, v: Kronika župnije Reteče, Zbornik ob 150 letnici obstoja župnije Reteče pri Škofji Loki, Reteče 2001, str. 56–65.

Fotografije otrok iz konca 19. stoletja so bile na podeželju prava redkost. Na fotografiji je Alojzija Jugovic (Jugučeva), kasneje poročena s Francem Starmanom (Slugovim). Fotografija je nastala leta 1905. (last Stefke Šimič)

je gorelo v zgornjem koncu vasi, v nedeljo po velikem šmarnu 1890 pa na Matevževem podu, od koder se je ogenj, ki so ga zanetili razposajeni otroci, razširil še na sosednji gospodarski poslopji. Največjo škodo je napravil požar pred veliko nočjo 1887. V dobri uri je pogorelo 60 poslopij, od tega 27 hiš, ter streha in zvonik podružnične cerkve sv. Nikolaja. Ljudje so v trenutku ostali brez vsega, edino, kar so lahko rešili, so bila življenja.

Med dogodke, ki so močno zaznamovali drugo polovico 19. stoletja, sodita tudi izgradnja železniške proge in šole v sosednjih Retečah. Gorenjska proga je prek godeških njiv in travnikov stekla leta 1870. Slovesnega odprtja železniške postaje na Trati so se udeležili številni Godešani in z velikim zanimanjem čakali na prvi vlak, ki je 14. decembra 1870 ob 11. uri in 34 minut prisopihal iz Ljubljane. Železnica je odprla novo pot v svet in omogočila nova delovna mesta. Tu je našel delo Rudarjev Miha in morda še kdo od domačinov. Spet druge je popeljala v svet. Nekatere le do bližnjega Kranja ali Ljubljane, posameznike pa naprej po Evropi in v Ameriko. Slednjih je bilo malo, tako da o večjem valu izseljevanja na tuje ne moremo govoriti.

Za šolanje godeške mladine je skrbela enorazredna ljudska šola v Retečah. Zgrajena je bila leta 1893 ob veliki finančni pomoči duhovnika Primoža Bertoneclja z Godešiča, ki je zanjo v oporoki

li v sorodu, so pa v sobivanju z njimi sestavljali tesno povezano hišno skupnost. Število ožjih družinskih članov je od družine do družine nihalo in je bilo odvisno predvsem od tega, koliko otrok je preživelu zgodnje otroštvo. Ženske so rojevale leto za letom, tako da je bilo med najstarejšim in najmlajšim otrokom tudi po dvajset let razlike, včasih še celo več. V povprečju se je vsako leto rodilo 9,3 otrok. Nezakonskih je bilo malo. V evidencah iz obdobja med letoma 1849 in 1873 jih naštejemo samo deset (4 %). Njihove matere so bile v šestih primerih kmečke hčere in v štirih kajžarska in bajtarska dekleta. Umrljivost otrok do drugega leta je bila velika in je prispevala znaten delež k letni statistiki umrlih. V povprečju je v obravnavanem obdobju umrlo 7,16 vaščanov na leto. Otroci zaradi božjasti, raznih nalezljivih bolezni in telesne šibkosti ob rojstvu, odrasli pa zaradi jetike, vodenice in starostne opešanosti organizma. Hujših epidemij nalezljivih bolezni ni bilo, razen v letih 1850 in 1870, ko je razsajala griza in obakrat zahtevala pet otroških življenj.

Hujša nadloga so bili požari, ki so povzročili veliko gmotno škodo in za zmeraj spremenili podobo vasi. Pri cerkvi in pod njo je 22. maja 1875 pogorelo šest posestev, 22. avgusta 1889

namenil 1.700 gld. Drugo je prispevala država. Pred tem so bili šolske izobrazbe deležni le redki fantiči, ki so obiskovali škofjeloško deško šolo, in tisti otroci, ki so se osnov branja, pisanja in računanja učili pri duhovniku Stanislavu Šrancu. Reteška šola je bila do leta 1929 enorazrednica, nato dvorazrednica in po izgradnji novega šolskega poslopja (1938) štirirazrednica. Prvotna šola je stala na mestu med današnjo šolo in kulturnim domom.

V čas pred prvo svetovno vojno sodi tudi ustanovitev najstarejšega društva v vasi – Gasilskega društva. Prvi

Godeški gasilci in narodne noše pred odhodom k maši na Florjanovo nedeljo 2005. (foto: Simon Starman)

poskus leta 1908 se je zaradi nasprotovanja tedanjega župnika Janeza Meršolja izjalovil. Bolj uspešni so bili leta 1911 in od takrat društvo neprekinjeno deluje. V prvi odbor, izvoljen na občnem zboru 2. aprila 1911, so bili z Godešiča izvoljeni Jakob Starman (Žnidar), Franc Kuralt (Tonačev), Janez Hafner (Lovričkov), Janez Lukančič (Knolman), Peter Jugovic (Juguč), Janez Starman (Žargar), Štefan Križaj (Petričk), Jože Volčič (Jakuc), iz sosednjih Reteč Franc Jenko (Lipar) in Gorenje vasi Anton Jenko (Fik). Prizadevanja, da bi čim prej zgradili svoj društveni dom, je leta 1914 preprečila vojna.

Prva svetovna vojna je globoko zarezala v vaško zgodovino. V naslednjih štirih letih je odšlo na bojišča širom po Evropi 69 Godešanov, od katerih se jih 15 ni nikoli več vrnilo domov, 9 pa je ostalo invalidov za vse življenje. Pričakanja o kratkotrajnem spopadu, v katerem bodo na hitro opravili z nasprotnikom, božične praznike pa spet praznovali v miru in družinskem krogu, se niso uresničila. Spremenila so se v dolgo izčrpavajočo vojno svetovnih razsežnosti, kakršne do sedaj še niso poznali. Splošna mobilizacija je poleti 1914 pod orožje vpoklicala vse za vojno sposobne moške v starosti od 21 do 42 let. Prvo leto so bili na vojaških naborih potrjeni večinoma mladi fantje in redki posestniki. Na Godešiču je vojaško suknjo obleklo 26 vaščanov. Z dolгими transporti, ki so se dan za dnem pomikali po železnici, so jih poslali na vzhodno bojišče – v Galicijo –, kjer se je Avstro-Ogrska vojskovala z Rusijo. Tu so padle prve žrtve med Godešani. Druge preživele so leta 1915, ko je v vojno na strani nasprotnika stopila Italija, prestavili k reki Soči. Z odprtjem soške fronte se je vojna tesno približala našim krajem. Niso je več občutili le vojaki, ampak vedno bolj tudi civilno prebivalstvo v zaledju fronte.

Prvi vojaški tren se je na Godešiču utaboril junija 1915. Od takrat dalje so bili s krajšimi presledki prisotni ves čas do konca vojne. Prenočevali so pod šotori, v šupah, pod kozolci s plajši in na kmečkih podih. Ponavadi so ostali nekaj tednov in se nato premaknili bliže frontnim položajem na Primorskem. Sama prisotnost vojaštva vaščanov še ne bi tako motila, če ne

Tonkovi na domačem dvorišču junija 1917. Zadaj ob hiši stoji neznan avstro-ogrski vojak.

država ukazala za potrebe vojaške industrije pobrati vse kotle za žganjekuho in baker s streh, slednjič pa še večino bronastih zvonov. Godeški so zadnjič zapeli 13. decembra 1916. Nato so prišli vojaki in vaščani so lahko le nemo strmeli in se solzili, ko so jih pometali iz cerkvenega zvonika in odpeljali.

Sicer pa so domačini z avstro-ogorskimi vojaki živeli v zglednih odnosih, če pustimo ob strani razne drobne kraje hrane in posamezne primere nalezljivih bolezni. Močno so se razmere poslabšale le jeseni 1917, ko so se začele v naše kraje valiti trume pruskih (nemških) vojakov, ki so se skupaj z avstro-ogorskimi pripravljali na odločilni preboj soške fronte. Domačinom so za vedno ostali v spominu po nasilnosti, neolikanosti in tatvinah. Iz shramb in kleti so odnašali poljske pridelke in prekajeno meso, pokradli so skoraj vse kokoši, velik del posušene krme za živino in velike količine slame. Za kurjavo so sekali jablane, smrekova in hrastova drevesa, v sili pa kurili kar z okenskimi polkni, latami iz kozolcev in vrtnimi ograjami. Škoda, ki so jo napravili, je na marsikateri kmetiji znašala več tisoč kron. Po preboju soške fronte se je zaledno vojaštvo v začetku novembra 1917 razšlo. Od takrat naprej so se na Godešiču zadrževali le še tu in tam za krajši čas.²⁵

Dolga in izčrpavajoča vojna je zahtevala vedno nove in nove vojake; ne le zrele fante in može, ampak tudi komaj osemnajstletne mladeniče in že osivele gospodarje. Za polja so medtem skrbeli žene in otroci ob pomoči najetih kmečkih delavcev. Da so jih lahko plačale, so smele že od začetka vojne zaprositi za posebno denarno pomoč. Letine so bile povprečne in bi v običajnih razmerah omogočile normalno preživetje. Nikakor pa ne v vojnih časih, ko je moral pridelek zadoščati za preživetje kmečkih družin, neagrarnega mestnega prebivalstva in

bi neprestano trepetali za tisto malo živeža, kolikor ga jim je še ostalo po vseh obveznih oddajah, ki jih je zahtevala država in jih je bilo z vsakim nadaljnjim letom vojne vedno več. Pomanjkanje je bilo čutiti na vsakem koraku. Primanjkovalo je hrane, obleke, obutve, petroleja, tobaka, kurjave in drugega. Težak položaj so poskušali reševati z raznimi nabiralnimi akcijami v denarju (Rdeči križ) in različnih surovinah. Tudi v reteški šoli in župniji so zbirali obleko, obutev, različne kovine, volno in celo robidovo listje. Leta 1916 so se razmere tako zaostrole, da je

²⁵ Judita Šega, Prva svetovna vojna, v: Kronika župnije Reteče, Zbornik ob 150 letnici obstoja župnije Reteče pri Školji Loki, Reteče 2001, str. 96–118.

ogromne armade avstro-ogrskih vojakov. Ti so ravno tako tolkli pomanjkanje, kar nam zgovorno opisuje v svojih spominih domačin dr. Jože Rant.

Zadnje leto vojne je bilo v avstro-ogrski vojski čutiti vedno večje razsulo. Na krizo so že v začetku leta 1918 opozorila vedno pogostejša dezertiranja in prvi upori vojaštva. Ti so se nadaljevali v pomladni čas, ko je pod vodstvom Antona Hafnerja, Vincencovega z Godešiča, v Judenburgu izbruhnil velik upor 17. pešpolka t. i. kranjskih Janezov. Zahtevali so konec vojne, vrnitev domov in svobodno domovino. Upor je vojska krvavo zadušila, štiri voditelje pa obsodila na smrt z ustrelitvijo. Vpričo upornega polka so jih usmrtili 16. maja 1918 in jih še istega dne pokopali za pokopališkim zidom. Od tu so jih leta 1923 prekopali na ljubljanske Žale.

Ko so se po podpisu kapitulacije začeli vračati domov izmučeni in sestradani vojaki, med njimi ni bilo Antona Bertoncija (Aleševga), Janeza Brenčeta (Gareževga), Franca Čarmana (Čarmanovega), Janeza Dolinarja, Antona, Franca in Janeza Hafnerja (Vincencovih), Janeza Igličarja (Tišlarja), Janeza Jamnika (Pavharjevega), Petra Jugovica (Juguča), Janeza in Jožefa Kalana (Rožmanovih), Janeza Krmelja (Matevškovega), Tomaža Krajnika (Dolinarjevega) in Franca Kuralta (Tonačevga). Njihove življenjske poti so se za vedno končale na bojiščih v Galiciji, na Doberdobski planoti, na Goriškem, v Karnijskih Alpah in na Tirolskem ter neznano kje v italijanskih zaporih.

Nekoč mogočna avstro-ogrška monarhija se je sesula v prah. Namesto nje so se na izpraznjenem zemljevidu srednje Evrope pojavile nove države; med njimi je bila tudi Država Slovencev, Hrvatov in (Vojvodinskih) Srbov. To je bila prva povojna politična tvorba, kamor so kratek čas spadali tudi Godešani. S 1. decembrom 1918 jo je zamenjala Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev na čelu z dinastijo Karadžordževićev. Dobri dve desetletji trajajoči državi, ki se je vmes preimenovala v Kraljevino Jugoslavijo, je dajalo pečat burno strankarsko življenje, številne koalicijske vlade, vedno večji centralizem in unitarizem ter stalna nesoglasja med Srbi in Hrvati, ki so slednjič pripeljala do atentata na kralja Aleksandra. Med obiskom v Marseillu so ga 9. oktobra 1934 ustrelili hrvaški separatisti. Njegova smrt je močno odjeknila po vsej državi, tudi na Godešiču. Kakršen koli vladar je že bil, vseeno je bil njihov kralj in ob njegovi smrti se jih je lotevala negotovost. Šolarji so se od njega poslovili s komemoracijo v reteški šoli. Kompas, ki je jugoslovansko zunanjo politiko do takrat usmerjal proti Franciji, se je v naslednjih letih začel vse bolj odmikati od nje in dobivati nove koordinate. Jugoslavija se je vse bolj približevala fašističnemu

Vaško središče s štirno in lipo okoli leta 1938. Zadaj levo Bernardova hiša, Jakova hiša in blev ter Žargarjeva hiša, desno Matevževa hiša in blev. (foto: Jože Rant)

Uršna konec leta 1938. Vzdolž ceste si na desni strani sledijo Uršna, Rudarjeva, Vrbanova, Mežnarjeva in Žerovčeva hiša in na levi nova Lovričkova stanovanjska hiša z gostilno. (foto: Jože Rant)

toliko tudi Narodno socialni stranki. Tako je vsaka od njih dobila po enega odbornika v občinskem svetu. Tudi leta 1936 so Godešani glasovali drugače kot Retečani in Gorenjci. Takrat se je za mesto starološkega župana na listi Jugoslovanske radikalne zajednice potegoval Janez Avguštin (Rbic) iz Reteč. Zmagal je z dvotretjinsko večino. Zanj so v Retečah in Gorenji vasi glasovali tako rekoč vsi, na Godešiču pa jih je kar enajst podprlo bivšega župana in gostilničarja Antona Hafnerja s Trate.

Vas je imela na zunaj še vedno agrarni značaj, vendar ne več tako izrazitega kot pred sto leti. Ob bok poljedelstvu in živinoreji se je vedno bolj širila tudi obrt. Vas je imela v 30. letih dva kolarja, tri čevljarje, po enega sedlarja, mizarja in kovača in vsaj tri krojače. Lovriček se je ukvarjal z gostilno, Tonkovi s trgovino. Ludvik Habjan (Ložičar) je leta 1933 registriral obrt nasekavanja pil in že pred vojno zaposloval šest delavcev.²⁶ Vsem naštetim je bila obrt osnovna gospodarska dejavnost, s katero so preživljali sebe in svoje družine. Tam, kjer je bilo obdelovalne zemlje za preživljanje premalo, družine pa velike, so kot dodatno dejavnost izdelovali škafe in izdelke iz protja. Precej vaščanov je našlo delo v razvijajoči se tekstilni industriji (Škofjeloška predilnica, Šešir) in lesni trgovini na Trati (Heinrihar, Dolenc) ter industrijskih obratih v Kranju in na Jesenicah.

Po podatkih iz leta 1937²⁷ je bilo v vasi 72 hiš in 348 prebivalcev. Posestnikov je bilo 20, kočarjev 32. V upravnem oziru so spadali pod občino Stara Loka in škofjeloški srez (okraj), ki je kot najmlajši v dravski banovini nastal leta 1936. Prej so bili del kranjskega okraja. Vas je bila prometno dobro povezana s Škofjo Loko in Ljubljano. Še posebej po letu 1929, ko je

taboru, ki se je z zasedbo Sudetov in priključitvijo Avstrije leta 1938 podal na osvajalski pohod. Do leta 1941 je bila Jugoslavija že z vseh strani obdana s članicami trojnega pakta in le vprašanje časa je bilo, kdaj se jim bo pridružila.

Politično podobo Godešiča so v medvojnem obdobju krojile različne stranke. Na volitvah leta 1921, ko so se v sosednjih Retečah in Gorenji vasi volilci večinoma odločili za Slovensko ljudsko stranko, je ta na Godešiču dobila le tretjino glasov. Drugo tretjino so volilci namenili Samostojni kmečki stranki in prav

²⁶ France Štukl, Sprehod po vaših rotoške župnije, v: Kronika župnije Reteče, Zbornik ob 150-letnici obstoja župnije Reteče pri Škofji Loki, Reteče 2001, str. 329–331.

²⁷ Občina Stara Loka, vas Godešič, v: Krajevni leksikon dravske banovine, Ljubljana 1937, str. 581.

med njima stekla redna avtobusna proga. Avtomobili so bili redkost, prav tako motorji. Prvi avto v vasi je leta 1938 kupil industrialec Hieronim Demšar, prvi motor leto za njim krojač Anton Bobnar. Najbližja železniška postaja je bila sprva na Trati. Železniško postajališče v Retečah so slovesno odprli šele 11. julija 1926. Že naslednje leto je kopalni vlak pripeljal iz Ljubljane prve kopalce. Ti so potem prihajali leto za letom in se na kopaljšču pod Gorenjo vasjo predajali toplemu soncu in osvežilni reki Sori.

Igranje iger je bilo polna tri desetletja osrednja kulturna dejavnost na vasi. Domači igralci so se maja 1938 z igro Dva para se ženita prvič predstavili na odru godeškega gasilskega doma.

Kmalu zatem, ko so v začetku dvajsetih let v Skalcah (pri Veštru) zgradili novo elektrarno, se je obdobje novodobne luči začelo tudi na Godešiču. Prve žarnice so leta 1927 zasvetile v gasilskem domu in cerkvi, kjer so prvo montirali v zakristiji in drugo – prenosljivo – na podstrešju oz. v zvoniku. V njem so od leta 1922 zvonili novi zvonovi, ki jih je izdelala Kranjska industrijska družba na Jesenicah in za katere so vaščani prodali soseskino njivo Cerkovnico, da so jih lahko plačali. Godešani so nove zvonove pričakali s številnimi mlaji in venci, župnik pa je s seboj prinesel fotoaparat, vendar se fotografske plošče niso ohranile.

Družabno življenje vaščanov se je v prvih povojnih letih odvijalo v okviru raznih cerkvenih društev in bratovščin, ki so delovale pod budnim očesom reteškega župnika Janeza Meršolja. Še posebej dejavne so bile Marijine družbe in Katoliško prosvetno društvo. V obojih so sodelovali tudi Godešani, dokler niso leta 1933 v okviru gasilskega društva organizirali svojega dramskega odseka. V začetku so še igrali na odru reteškega prosvetnega doma, po dograditvi lastnega odra (1938) pa v dvorani godeškega gasilskega doma. Prva igra na domačem odru je bila Dva para se ženita. Z igranjem so nadaljevali do srede 60. let, ko je dramska dejavnost popolnoma zamrla. Prav tako dejavni so bili gasilci. Leta 1919 so dokončali gradnjo gasilskega doma, ki so jo načrtovali že desetletje pred tem, a jim je vojna prekrizala namene. Sredi 20. let so dogradili še stolp za sušenje cevi in napeljali elektriko ter leta 1932 kupili novo motorno brizgalno. Telovadci so se združevali v vrstah klerikalnega Orla, katerega pobudnik je bil župnik Meršolj, in liberalnega Sokola, ki ga je ustanovil učitelj Edvard Vidic. Njuno delo je dajalo pečat širši okolici. Meršolj je ostal v reteški župniji polnih 30 let, Vidic 24. Odšel je leto pred izgradnjo nove šole, ki so jo slovesno predali namenu 30. oktobra 1938. Šola je takrat veljala za eno najlepših in najmodernejših na Gorenjskem in je rešila hudo prostorsko stisko, s katero so se ubadali dolga leta. Iz dvorazrednice je postala štirirazrednica, ki je brez težav sprejela osem oddelkov šolske mladine. Še dolgo v čas po drugi svetovni vojni jo je vodil učitelj in zborovodja Lovro Korenčan.

Naravne nesreče so se priteple tu in tam. Huda suša leta 1921, ko se je živo srebro dvig-

Ob poplavih je narasla Sora prestopala bregove in spreminjala strugo. S t. i. širmanjem so jo domačini želeli spraviti nazaj v staro strugo. (foto: Jože Gaber)

hov in druge robe, ki so na hišnih dvoriščih še dolgo potem spominjali nanjo.²⁸ Podobno je bilo poleti 1933, ko je Sora spet močno narasla in prestopala bregove, vendar Godešanom ni napravila velike škode in se je le vrnila nazaj v staro strugo. Poletne nevihte so pogosto spreminjale toča in strele. Leta 1937 je strela udarila v zvonik godeške cerkve in poškodovala omet na stropu v zakristiji in električno napeljavo.

Ob koncu 30. let so se črni oblaki začeli zgrinjati nad vso Evropo. Na Godešiču se je vso zimo 1940/41 zadrževalo okoli sto pretežno srbskih vojakov, ki domačinom niso ostali v dobrem spominu. Splošna mobilizacija vseh za vojsko sposobnih moških je sledila 31. marca 1941. »Skoro od vseh hiš vpoklicani možje in fantje. Ljudje morali oddajati konje, vole in vozove za vojsko. Ceste polne voz in živine, ki jo gonijo proti Škofji Loki«, je v kroniko zapisal župnik Štular.²⁹

Vojna se je začela na cvetno nedeljo, 6. aprila 1941. Starojugoslovanski vojski ni uspelo zadržati prodirajočih Nemcev, Italijanov in Madžarov, ki so hoteli zasedati slovensko ozemlje. V Škofjo Loko so 14. aprila prvi vkorakali Italijani, a so se morali že po nekaj dneh umakniti pred Nemci. Ti so na okupiranih ozemljih vpeljali svoj okupacijski sistem in novo civilno upravo. Dne 1. septembra so ukinili škofjeloški okraj in ga združili s kranjskim v kranjsko okrožje. Dotedanjo občino Stara Loka, kamor je spadal tudi Godešič, so priključili škofjeloški. Uvajati so začeli »novi red«. Posvetna in cerkvena inteligenca sta bili prvi na udaru. Župnik Štular in učiteljica Dietrihova sta se umaknila v Ljubljansko pokrajino, učitelja Korenčana so Nemci aretirali in odpeljali v Begunje, učiteljico Erženovo pa izselili v Srbijo. Vpeljali so nemško šolo, vrtec in različne krajshe nemške jezikovne tečaje. Načrtno ponemčevanje je trajalo do oktobra 1943, ko sta vrtec in šola prenehala delovati. Da izpraznjenih pristo-

nilo krepko čez 30 °C, je izpraznila vse kapnice, tako da so morali vodo dovažati od drugod. Zato pa je dolgotrajno sušno obdobje dobro delo pšenici, ki že dolgo ni tako dobro obrodila, medtem ko so bili jesenski pridelki precej grintavi. Povsem drugače je bilo leta 1926, ko je na širšem škofjeloškem območju pustošila strahotna povodenj. A kot je zapisal župnik Meršolj, je ljudem več prinesla kot odnesla. Narasla Sora je na nekaterih mestih odtrgala kose zemlje, drugod pa naplavila polno lesa, pohištva, kovaških me-

²⁸ Judita Šega, Župnija v obdobju med svetovnima vojnama (1918–1941), v: Kronika župnije Reteče, Zbornik ob 150-letnici obstoja župnije Reteče pri Škofji Loki, Reteče 2001, str. 128.

²⁹ Župnijski arhiv Reteče, Kronika II, str. 2.

Skupinska slika godeških fantov pred odhodom v partizane in nemško vojsko, ki jo je 3. decembra 1942 napravil fotograf Jože Gaber. Prva vrsta na tleh: Peter Krajnik (Jurcov), Jože Križaj (Čikov), Franc Avguštin (Kovačev). Druga vrsta: Domin Volič (Jakov), Drago Bizovičar (Vabtarjev), Albin Igličar (Tišlarjev), Karel Keber (Kebrov), Matevž Križnar (Matičkov), Franc Bernard (Bernardov), Stane Bertoncej (Matjažev). Tretja vrsta: Peter Krajnik (Hrastnikov), Avgust Krajnik (Jurcov), Ivan Krajnik (Hrastnikov), Peter Križnar (Matičkov), Vinko Hafner (Lovričkov), Franc Habjan (Šimnov), Jože Habjan (Šimnov), Ivan Krajnik (Rudarjev), Filip Rant (Uršn). Četrta vrsta: Peter Jugovic (Prharjev), Ludvik Avguštin (Matevžev), Franc Križaj (Čikov), Anton Čarman (Tapolski), Franc Avguštin (Matevžev), Feliks Kuvalt (Tonačev), Ivan Avguštin (Kovačev), Anton Krajnik (Rudarjev), Martin Kavčič (Jamnikov). (foto: Jože Gaber)

rov ne bi mogli uporabiti Nemci, so partizani šolo v noči z 22. na 23. julij 1944 požgali. Isto noč so minirali tudi izpraznjeno župnišče in prosvetni dom. Cerkev so pustili nedotaknjeno. Najnujnejše pastoralne naloge je v času vojne opravljal starološki župnik Rudolf Besel, ki je na širšem loškem teritoriju skrbel še za 19 drugih župnij.

Poleg uradnega nemškega režima se je že jeseni 1941 začel organizirati ilegalni partizanski. Že oktobra 1941 je bil ustanovljen vaški odbor Osvobodilne fronte, ki je ob ustanovitvi štel sedem članov. O tem priča spominska plošča na Kebrovi hiši, kjer so potekali njihovi sestanki. Člani odbora so zbirali orožje, hrano, obleko, agitirali med ljudmi in vzdrževali stike z aktivnimi partizani v gozdovih. S socialistično miselnostjo so se spoznali že v 30. letih v velikih industrijskih obratih na Trati, Jesenicah in v Kranju. Prvi med njimi, kot npr. Franc Križnar (Matičkov), so v partizanske enote vstopili že decembra 1941, večina pa leta 1943, ko so Nemci začeli mobilizirati tudi vojaške obveznike z zasedenih ozemelj. Godešani so svojo partizan-

sko pot ponavadi začeli v Loški četi Gorenjskega odreda in jo potem nadaljevali v raznih večjih partizanskih sestavih. Posamezniki so napredovali do visokih položajev. Podobno kot drugod jih lahko razdelimo v dve skupini: prve, ki so se za vstop odločili sami od sebe, in druge, ki so prišli vanje z novačenjem. Do leta 1943 je namreč za vstop v partizane veljalo načelo prostovoljnosti. Takrat pa so partizani, da bi preprečili mobilizacije slovenskih fantov v nemško vojsko, začeli novačiti; če ni šlo prostovoljno, tudi z političnim in moralnim pritiskom. Med drugo svetovno vojno je v različnih partizanskih enotah aktivno sodelovalo 49 borcev, na terenu pa še 36 terencev. Vojaški spopadi so zahtevali 12 žrtev, eden med njimi – Ivan Franko – Zrinjski – je padel v bližnjih Dobravah. V taboriščih na Rabu, v Buchenwaldu in Mauthausnu so umrli štirje, dva sta bila ustreljena kot talca, usoda enega ujetega partizana ni znana.

Nemški okupator je vojaško obveznost na Gorenjskem uvedel leta 1942, kmalu po novem letu 1943 pa začel z vpoklici. Po neuradnih podatkih je bilo v nemško vojsko vpoklicanih nekaj deset Godešanov. Prvih devet fantov, starih okoli 20 let, je pozive prejelo že januarja, februarja pa še naslednjih devet, vendar ta skupina ni nikoli oblekla nemške vojaške uniforme, ker so jo na predvečer odhoda mobilizirali partizani. Zadnji obvezniki so nemške pozive prejeli poleti 1943. Vpoklicu je najprej sledilo trimesečno uvajalno obdobje – vojaške vaje in nato fronta. Večina godeških fantov je šla na rusko bojišče, posamezniki tudi v Francijo. Tisti, ki so imeli srečo in jih ni zadela sovražnikova krogla ali doletelo rusko ujetništvo, so se že med prvim dopustom pridružili partizanskim in domobranskim enotam na Loškem, kjer so dočakali konec vojne. V nemških vojaških sestavih je med vojno umrlo pet Godešanov, vsi na ruski fronti. Feliksa Kuralta, ki je ostal invalid brez enega očesa, so Nemci že v času vojne oprostili nadaljnje vojaške službe.

Gorenjsko domobranstvo, kamor je pristopilo le par posameznikov z Godešiča, se je začelo pojavljati pozimi 1943/44. Vzroki, ki so jih pripeljali v njihove vrste, so bili zelo podobni. Prevladujeta dva: nezadovoljstvo v partizanskih enotah, kamor so bili mobilizirani, in strah pred brezbožnim komunizmom. Najbližja domobranska postojanka je bila v Škofji Loki. Tja so zvečer odhajali na stražo, čez dan pa delali doma. Ob koncu vojne so se z drugimi domobranci umaknili na Koroško, od koder so jih zavezniki vrnili nazaj. Najprej na loški grad, kjer so se njihove poti

dokončno razšle. Lovra Gorjanca so najverjetneje usmrtili nad Zmincem, preostale tri ujetnike pa so poslali naprej v Škofje zavode v Šentvidu, kjer se je za njimi izgubila vsaka sled. Najverjetneje so življenje končali v prostranstvih Kočevskega roga.

Vojna ni prizanesla niti civilnemu prebivalstvu. Zaradi takšnih in drugačnih razlogov in interesov je zahtevala življenja petih civilistov. Vsi so bili žrtve partizanskih likvidatorjev.

*Postavljanje mlaja ob prvih povojnih volitvah leta 1946.
(foto: Jože Gaber)*

Težko pričakovani konec vojne je za domačine pomenil predvsem konec štiriletnega gorja in negotovosti ter ponovno svobodo, za Kovačeve in Hrastnikove pa začetek dolgega in bridkega izgnanstva. Vojna za osvoboditev je bila končana, revolucija izpeljana do konca. Razvijati se je začel nov družbeni sistem in novi organi oblasti, ki so imeli svoje zametke v medvojnih, takrat še ilegalnih krajevnih odborih Osvobodilne fronte. Godešič je v prvih povojnih letih spadal pod Krajevni narodno-osvobodilni (ljudski) odbor Reteče, ki se je prvič sestal 20. avgusta 1945. Predstavljal je najnižjo stopnjo ljudske oblasti in kot tak je imel zelo širok delokrog. Izvedel je popis vojne škode, reševal aktualno problematiko narodne imovine, prijavljal med vojno storjene zločine, pisal karakteristike, skrbel za izvedbo volitev in organizacijo udarniškega dela. Jeseni 1945 je organiziral prekop padlih borcev na reteško pokopališče. Preskrba z živili je bila strogo nadzorovana. Za potrebe Okrajnega ljudskega odbora so vsako leto popisovali posevke, pridelke, živino in sadno drevje. Na podlagi teh popisov je oblast odmerjala obvezno oddajo. Ta je kmeta hudo bremenila, saj mu je pobrala velik del pridelka in kljub agrarnemu značaju vasi povzročala pomanjkanje. Pritisk na kmete, še posebno tiste, ki se niso uklonili socialističnemu združništvu, je bil velik. Kmetje, do tedaj navajeni zasebnega kmetijstva, so imeli vse preveč pripomb, da bi kolektivno obdelovanje zemlje lahko zaživel tako, kot je bilo prvotno zamišljeno. Odkrita, a za tisti čas napačna beseda, je enega pripeljala v zapor. Osrednjo vlogo so dobile splošne kmetijske zadrugе, ki so pod svojim okriljem postopoma združile vse nekdanje ozko specializirane zadrugе (strojne, obdelovalne idr.). Na Godešiču je tako poleti 1949 nastala Kmetijsko-obdelovalna zadruga Prešeren, ki je združila vse tedanje godeške in reteške zadrugе. Predstavljala je zadrugo novega socialističnega tipa, v katero je bilo, bolj po sili kot prostovoljno, vključenih 16 kmetov. Njihovo delo je bilo ozko specializirano. Eden je redil samo prašiče, drugi krave, tretji telice itd. Vsako leto so jim v obdelavo ponujali nove kose nacionalizirane zemlje, ki je zadrugarji niso hoteli prevzeti. Počasi so začeli izstopati iz zadrugе in leta 1952 je že bila v likvidaciji.³⁰

Privatna obrt je bila po vojni zatirana. Vaški obrtniki, predvsem starejši, so še nekaj časa vztrajali, mlajši pa drug za drugim začeli odjavljati svojo dejavnost in si iskati zaslužka v družbenem sektorju. Gostilna je leta 1948 še obratovala, trgovino z mešanim blagom pa je Janez Novinc (Tonk) zaprl. Novo trgovino je odprla Kmetijska zadruga.

Sredi 60. let so domačini s prostovoljnim delom zgradili novo trgovino z mesnico in prostore krajevne skupnosti. Na sliki so Drago Hafner, Ivan Avguštin, Franc Krafnik in Peter Bobnar pri postavljanju opaža za betoniranje. (foto: Jože Rant)

³⁰ France Štukl, Sprehod po vasi reteške župnije, v: Kronika župnije Reteče, Zbornik ob 150-letnici obstoja župnije Reteče pri Školji Loki, Reteče 2001, str. 319–320 in 332–334.

Zaplembne postopke, ki so potekali v prvih povojnih letih, je vodil škofjeloški okraj in po njegovi ukinitvi (1948) kranjski. Na Godešiču so zaplenili celotno posest Janca Avguščina (Kovačevega) in Janeza Krajnika (Hrastnikovega), ki sta se po vojni z družinama umaknila na Koroško. Nacionalizacija je zajela pilarno pok. Ludvika Habjana. Okrajni ljudski odbor Kranj jo je z odločbo decembra 1948 uvrstil med državna industrijska podjetja lokalnega pomena in jo dodelil v upravljanje KLO Reteče. Zaposlovala je 8 delavcev, kasneje 15. Leta 1951 so se preselili na novo lokacijo v Reteče. Pilarna in njeni novi prostori so bili osnova kasnejšega podjetja Corona.³¹ Agrarna reforma Godešanov ni prizadela, ker nobeno posestvo ni vključevalo več kot 25 ha obdelovalnih zemljišč. Bolj so bili na udaru v začetku 60. let, ko so morali številni godeški kmetje zamenjati svoje njive na Sorškem polju za njive iz fonda Splošnega ljudskega premoženja, da so Kmetijskemu posestvu in zadrugi omogočili čim bolj sklenjene komplekse obdelovalne zemlje.

Krajevni ljudski odbor Reteče je deloval do leta 1952, ko je bil priključen škofjeloški občini. Ta se je v naslednjih desetletjih različno imenovala in imela različen teritorialni obseg. V upravnih organih so vedno sodelovali delegati s terena. Krajevna skupnost Godešič je bila ustanovljena leta 1963 in skrbi predvsem za komunalne zadeve v vasi. Pred njo je deloval t.i. krajevni odbor, ki ga je vrsto let vodil Franc Križaj (Petriček). Dejavnost odbora je bila ob koncu 50. let usmerjena v napeljavo vodovoda, ki so ga domačini gradili v lastni režiji. Zanj je morala vsaka hiša skopati 33 m jarka za vodovodne cevi. Ta se je začel pri križišču za Lipico in končal na koncu vasi v smeri proti Retečam. Prav tako so med letoma 1964 in 1966 udarniško gradili prvo trgovino, mesnico in družbene prostore, kamor so se po dograditvi preselile družbenopolitične organizacije na vasi in Športno društvo Kondor. Krajevno skupnost je v tem času vodil Franc Bertoncelj (Krašucov).³²

Železnica je ravno takrat elektrificirala progo, cestno podjetje pa izvedlo asfaltiranje glavne ceste skozi vas. Ta je še tekla po stari trasi, ki je pri trgovini zavijala levo in vodila mimo gasilskega doma naprej proti Retečam. Izgradnja nove ceste, ki je traso v ravni črti potegnila čez Gosarjev vrt, sodi v 70. leta. Takrat so domačini iz sredstev samoprispevka začeli graditi športno igrišče pri bifeju, asfaltirali večino vaških poti, obnovili javno razsvetljavo in popravili brv v Traškem grabnu. Dvajset hiš je dobilo telefonske priključke. Odpirale so se nove zidalne površine na Muri in ob stari cesti, kjer je nastalo novo naselje eno- in dvodružinskih hiš. Domačini so vsako leto pobirali vstopnino na motociklističnih dirkah v Škofji Loki in se družili na balinišču pri bifeju. Nekoč zelo razširjeno dramsko dejavnost sta izpodrinila kino in televizija. KUD brata Križnar je obstajal le še na papirju. Socialistično samoupravljanje je delovalo v polnem razmahu. Delovale so številne komisije in vse družbeno politične organizacije, zelo aktivni so bili gasilci in Športno društvo Kondor.

Osemdeseta leta je zaznamovala prenova trgovine in družbenih prostorov, ki je bila povezana s številnimi zapletmi in dolgoročnimi posledicami. Na področju infrastrukture je postala vas bogatejša še za nov pločnik ob glavni cesti in številne telefonske priključke. Dne 18. aprila 1986 so se Godešani poklonili spomenu rojaka dr. Jožeta Ranta in mu na pročelju rojstne hiše pri Rudarju odkrili doprni kip, delo akademskega kiparja Toneta Logondra. Jože Rant je eden

³¹ France Štukl, Sprhod po vaseh retečke župnije, v: Kronika župnije Reteče, Zbornik ob 150-letnici obstoja župnije Reteče pri Škofji Loki, Reteče 2001, str. 330.

³² Jože Hafner, Krajevna skupnost Godešič v zadnjih desetletjih, v: Godešič skozi tisočletje 1006–2006, Godešič 2006, str. 154–156.

od treh Godešanov, ki imajo svoje geslo v Enciklopediji Slovenije. Širša javnost ga pozna kot ustanovitelj Stomatološke klinike v Ljubljani, odličnega zobozdravnika in predavatelja, ki je bil zraven tega še velik ljubitelj narave, rojstne vasi in Sorškega polja, strasten lovec, kinolog in numizmatik. Vrata njegove ambulante so bila Godešanom vedno na stežaj odprta. Leta 1980 je Krajevna skupnost Godešič začela izdajati vaško glasilo Dobrave, ki izhaja še danes in vaščane enkrat do dvakrat letno seznanja z aktualno vaško problematiko. Krajevni praznik s podelitvijo priznanj in pohval za prizadevno delo v krajevni skupnosti, ki so ga praznovali vsako leto 14. oktobra, so po osamosvojitvi Slovenije opustili.³³

Najmlajše obdobje v zgodovini vasi se začneja z zmagom demokratične opozicije Slovenije (DEMOSA) na volitvah v republiško skupščino aprila 1990. Ena temeljnih nalog takratne vlade in Demosa je bila osamosvojitve Slovenije. Pri tem jih je podpirala velika večina Slovencev. Godešani so skupna hotenja najbolj nazorno potrdili z rezultatom na plebiscitu za samostojno Slovenijo, ki se ga je udeležilo 96 odstotkov vseh volilnih upravičencev. Za samostojno državo je glasovalo 97,25 % volilcev. Posledice »nepokorščine« so sledile junija 1992, ko je potekel polletni rok, ki se je zaključil s slovesno razglasitvijo neodvisne države Slovenije, 26. junija 1991. Naslednje jutro so nas v vseh večjih mestih presenetili tanki in druga vojaška vozila Jugoslovanske armade. Začela se je enajstdnevna vojna za neodvisnost, v kateri je v enotah Teritorialne obrambe aktivno sodelovalo 17 Godešanov. Trije so bili razporejeni v štaba v Škofji Loki in Ljubljani, preostali na bojna mesta na Brniku in Ljubelju. Vsi se še prav dobro spomnijo napetih trenutkov, v katerih so se občutki patriotizma mešali z negotovostjo in strahom, kaj bo prinesla prihodnost. Za vse se je vojna srečno končala. Takratni obrambni minister Janez Janša jim je še istega leta za njihov doprinos pri obrambi domovine podelil posebno priznanje.³⁴

Po odpravi razvejenega sistema socialističnega samoupravljanja s številnimi odbori in komisijami (1990) je ostal le še 7–15 članski svet, ki so ga decembra 1990 že volili po novem. Nadaljeval je z zastavljenimi nalogami iz preteklega mandata in številnimi novimi. Največ sredstev in prostovoljnega dela je bilo v zadnjem desetletju in pol usmerjenega v komunalno dejavnost. Makadamski cesti na Produ in od Samca do bifeja sta dobili asfaltno prevleko, drugod so zalivali razpoke in luknje in nasipavali makadamske poti. Na večih mestih so uredili odvodnjavanje, ki je bilo ob nalivih in taljenju snega pereč problem. Poskrbljeno je za pluzenje

Doprni kip prof. dr. Jožeta Ranta na Rudarjevi hiši na Godešiču (foto: Andrej Rant)

³³ Jože Hafner, Krajevna skupnost Godešič v zadnjih desetletjih, v: Godešič skozi tisočletje 1006–2006, Godešič 2006, str. 166–170.

³⁴ Aleksander Igličar, Osamosvojitve Slovenije, v: Godešič skozi tisočletje 1006–2006, Godešič 2006, str. 182–187.

snega in v dogovoru z Loško komunalo za odvoz smeti in kosovnih odpadkov. Nogometno igrišče na Produ je bilo na novo zatravljeno, igrišče pri bifeju pa elektrificirano in opremljeno z igrali za otroke. Kadar so temperature dovolj nizke, igrišče zaledenijo. Odziv drsalcev vseh starosti je vedno zelo velik. V letošnjem letu je bila temeljito obnovljena fasada tamkajšnjega bifeja, že leta 2002 pa park sredi vasi. Prenovljeno podoba kaže tudi podružnična cerkev sv. Miklavža. V njenem zvoniku od letos spet zvonijo štirje bronasti zvonovi, ki so jih ulili v žalski livarni. Na dan cerkvenega žegnanja (1. oktobra) jih je blagoslovil nadškof Alojz Uran. Vsa potrebna sredstva za obnovo cerkve in nakup novih zvonov so zbrali domačini sami. Veliko so pomagali tudi s prostovoljnim delom. To velja tudi za prenovu prostorov krajevne skupnosti in večnamenske dvorane. Zaradi večje prometne varnosti je bil letos zgrajen pločnik od Rudarja do križišča pri trgovini z vso ustrežno razsvetljavo.⁵⁵

Ostaja pa še vrsta problemov in izzivov. Domačini težko čakajo napeljavo kanalizacije in širitve ceste na Matajcevih, ljubitelji športa pa večje in predvsem višje večnamenske dvorane, ki bi omogočala igranje moštvenih športov. Kmetje se bojijo zapiranja dveh prehodov čez železniško progo, s katerimi pretijo Slovenske železnice. Obeta se nova cesta ob Traškem grabnu, ki bo novo industrijsko cono onkraj železniške proge povezala z glavno cesto. Ideje iz 90. let, ko so občinske oblasti želele zgraditi poslovno-industrijsko cono na Produ, se na srečo niso uresničile. Prod ostaja takšen, kot je, z vso pisanostjo rastlinskega in živalskega sveta. Nerealizirane so ostale tudi ideje o novi občini Trata, kamor so vaščani tamkajšnje krajevne skupnosti želeli vključiti tudi sosednje vasi, med njimi tudi Godešič. Zaradi premajhnega odziva ljudi projekta niso nadaljevali. Prav tako ne prenumeriranja vasi, ki je bilo še posebej aktualno leta 1992. 'l'krat je ravno tekla akcija postavitve dveh spominskih plošč v cerkveni lopi. Na prvi so zapisala imena vseh žrtev prve svetovne vojne, na drugi pa so bila prvotno vklesana imena vseh žrtev druge svetovne vojne. Zdaj partizanskih žrtev ni več navedenih na njej. Njihova imena so morala, na zahtevo Zveze borcev, izbrisati. Tako je sprava v praksi potekala na Godešiču.

Ne glede na različne interese in hotenja pa so prav letošnja praznovanja ob tisočletnici pokazala, da Godešani znajo stopiti skupaj, kadar je to potrebno. Dokaz za to je okoli 60 prireditev, ki so se zvrstile skozi vse leto. Pripadnost vasi na svoj način dokazuje tudi vsakoletna prireditev Glasbeni večer na vasi, ki je postala že tradicionalna in se vsako leto na kresni večer odvija na prostoru pred cerkvijo sv. Miklavža. Tu v neposredni bližini raste lipa, zasajena v spomin na slovensko osamosvojitve. Za nove rodove Godešank in Godešanov in naslednjih tisoč let.

Nave bronaste zvonove je 1. oktobra 2006 blagoslovil nadškof dr. Alojz Uran. (foto: France Stele)

⁵⁵ Jože Hafner, Krajevna skupnost Godešič v zadnjih desetletjih, v: Godešič skozi tisočletje 1006–2006, Godešič 2006, str. 170–181.

Domovina¹

Domovina, ti si češnja,
ki v pomladi zacveti;
veje v nebo razteza
in cvetove obleti ...

Ti si zrela, rdeči sadež,
ki v srcu dozori;
kdor je zdoma, si mu rana,
ki nenehno krvavi.

Domovina, ti si roža,
ki pod Triglavom dehti;
ti si mati, ki me boža
in očetove dlani ...

Ti si biser moj edini,
ki v školjki se zlati;
kot zaklad si, žlahtni kamen,
ki v duši mi leži ...

Ti si žalost, si veselje,
vse, vse moje žive dni;
ti si ptica, ki se vrača,
tja, kjer gnezdo zapusti!

¹ Pesem je pesnik prvič javno prebral na slovesnosti od odkritju spominskega obeležja Antonu Hafnerju v Aleji znamenitih Ločancov, 14. vinotoka 2006

Ob spomeniku Antonu Hafnerju

In ko sem tako mislil, sem prišel do zaključka čemu je pač človek na svetu. Tako velik je svet, vsi imajo na tej zemlji dovolj prostora, vsem bi rodila zemlja dovolj hrane ena sama stvar je manjkala, » ljubezen do bližnjega«. Če bi vsak človek imel svojega bližnjega tako rad kakor samega sebe, da bi bili vsi enako dobri in pošteni pa bi bilo prihranjeno vse gorje ljudem na zemlji. Preprosto. In neuresničljivo.

Odprije spominskega obeležja Antonu Hafnerju v Aleji znamenitih Ločanov je bila 12. oktobra 2006. Na fotografiji so Igor Draksler, župan Občine Škofja Loka, akademski kipar Metod Frlic, avtor obeležja in Karl Erjavec, minister za obrambo Republike Slovenije (z leve proti desni). (foto: Aleksander Igličar)

Velika vojna, ki jo imenujemo še prva, svetovna, velika, osvobodilna, emancipirajoča, imperialistična, poslednja, in še kakšna, in je pod imenom Velika Slovenci še nismo uspeli povsem posvojiti, je podirala pod seboj vse in vsakogar, ki ji je stopil na pot, posebej pa je ne-nasitno sebičnost, izkoristila tehnične izume zadnjih desetletij in smrti dala priložnost, da je opravila svoje veliko delo; poslala je vojsko, bolezni in lakoto, lakomnost, neusmiljenost, surovost, grozo in laž, na drugi strani se je temu zoperstavilo junaštvo, požrtvovalnost, goreča vera in usmiljenost. Vojna je torej presegla meje dotlej znanega, mogočega. Ivan Cankar je to obdobje slikovito označil kot »leta strahote«, ki jih je zaznamovala tudi množična udeležba slovenskih vojakov. Na bojišče jih je leta 1914 odšlo okoli 30.000, domov pa se jih ni vrnilo okoli 35.000. Vsi ti mladi fantje, kot je naslov dnevnika Janka Hacinca s Cerkelj na Gorenjskem, so se ves čas vojne zvesto borili »za vero, dom, cesarja«, bili so dobri in neustrašni vojaki, kar jim je priznavalo tudi vrhovno poveljstvo avstro-ogrske vojske. Zlomili so se šele v zadnjem letu vojne, pa ne zlomili v človeškem smislu, temveč v zvestobi domovini, ki jih ni več hranila, temveč od njih zahtevala le še nemogoče. Upori avstro-ogrskega vojaštva v zaledju Avstro-Ogrske, v maju in juniju 1918 so bili upori, v katerih so sodelovale skupine vojaštva s posebnimi izkušnjami, med njimi večinoma povratniki iz ruskega ujetništva. Ti so odhod domov povezali z idejo o koncu vojne. V revolucionarni Rusiji so spoznali deklaracije o narodni samoodločbi, slišali so za oblikovanje jugoslovanskih dobrovoljskih enot, v katere so bili ves čas ujetništva vabljeni, v domovino pa so se vrnili v mesecih, ko je bilo deklaracijsko gibanje najbolj vihravo. Vsak povratnik je imel po t. i. očiščevalnem procesu pravico do 4- tedenskega dopusta. To je bil čas, ko so se umirili, se seznanili z majniško deklaracijo in jugoslovanskim gibanjem ter s 14 Wilsonovimi točkami o avtonomiji avstro-ogrskih južnoslovanskih narodov. Obenem so bili prepričani, da bo z izpustitvijo iz vojnega ujetništva zanje dejansko konec vojne. A so se motili! Po vrnitvi so bili vključeni v najbolj udarne enote avstro-ogrske vojske, v t. i. marškompanije, ki naj bi jih v kratkem času ponovno poslali na fronto. Obenem pa so vojaški upori izbruhnili tam, kjer se je nezadovoljstvo zaradi pomanjkanja in vojne naveličanosti prepletalo tudi z nacionalnim nezadovoljstvom. Vizija majskih (slovenskih) uporov vojaštva je bila mir, svoboda v svoji nacionalni domovini. Vsi ti upori so bili zadušeni v krvi. Uporniki so bili namreč prepričani, da je notranji položaj Avstro-Ogrske toliko šibek, da se bo že ob udarcu kar zrušila, vendar pa so bili avstro-ogrski oblastni organi še dovolj močni, da so se nad uporniki maščevali, in to tako krvavo, da po juniju 1918, po uporih slovenskega vojaštva v Judenburgu, Murau in Radgoni, češkega v Rumburku, srbskega v Pečuhu ter slovaškega v Kragujevcu, ki so se zgodili v časovnem razponu 3 tednov, uporov do oktobra ni bilo več.

In v to dobo je odločilno vstopil s svojim skromnim hotenjem, po drugi strani pa z velikim in pogumnim hivanjem naš rojak, deseter in pripadnik najznamenitejšega slovenskega pešpolka Kranjskih Janezov, Anton Hafner. V slovenski zgodovinski spomin se je vpisal, tudi vsa uradna vojaška poročila tako pišejo, kot vodja prvega upora v avstro-ogrski vojski v Judenburgu 12. maja leta 1918.

Najpoglavitejši vir za opis delovanja deseterja in za potek judenburskega upora je edini slovenski vojni roman, Prežihovega Voranca *Doberdob*, za katerega je najboljši slovenski pisec o uporih slovenskega vojaštva Lojze Ude ocenil, da je dovolj verodostojen vir, po nekaterih ocenah je dogodkom v Judenburgu povsem zgodovinsko zvest in faktografsko malodane

popolnoma natančen. Voranc naj bi črpal snov za roman iz gradiva, ki ga je hranil škofjeloški zdravnik dr. Tone Jamar, ki je bil leta 1923 predsednik odbora za organizacijo prevoza telesnih ostankov judenburških žrtev v Ljubljano.

Sedaj pa še k osrednjemu junaku. Rodil se je 6. maja 1887 na Godešiču, ljudsko šolo je končal v Retečah in se izučil za tesarja. Leta 1911 je odslužil vojsko in se zaposlil v skladišču državnega kolodvora v Šiški v Ljubljani. Z ženo Angelo sta imela tri otroke, prvi, deček, je kmalu umrl. Poveljnik asistenčnih enot, ki so zadušile upor v Judenburgu, generalmajor Anton Kosel je v službenem poročilu Hafnerja opisal takole: *"Mnogim so bile podeljene šarže le zaradi tega, ker so se razlikovali od druge množice vojakov po hitrejšem dojemanju in po posebni spretnosti. To so inteligentnejši del vojaštva in nagibajo k nacionalno in socialno bujskaškim teorijam, nagibajo tembolj, ker so vneti bralci časnikov in gostilniški politiki. Tak je tudi prav poglavitni kolovodja, sedaj že justificirani 'korporal' Hafner."* Prežihov Voranc ga v romanu Doberdob opisuje kot zavednega Slovence, katerega glas je bil zaupljiv in prepričevalen, bil je naroden in mu je najmočnejše bila slovenska žila. Tedaj enaintridesetletni Anton sicer ni bil povratnik iz ruskega ujetništva, ker je bil leta 1915 v Galiciji drugič ranjen in ga je zato železnica na intervencijo iz Ljubljane zaposlila kot železniškega sprevodnika. Aprila 1918 so vojaške oblasti razveljavile Hafnerjevo oprostitev od vojaške službe in 23. aprila 1918 je Hafner prisel v Judenburg.

Ob prihodu v Judenburg se je deseter Anton Hafner seznanil z najbolj dejavnimi vojniki, ki so želeli spremembe, in v nedeljo, 12. maja je mostvo izvedelo, da bo v tednu dni odšlo na fronto in v ponedeljek, 13. maja, bi morali opraviti še običajno spoved. Prišel je trenutek odločitve. Proti večeru je postajalo vzdušje nemirno, pripravljala se je viharina, deževna, temna noč. Ob desetih zvečer bi moralo mostvo biti v barakah, in v šesti baraki so se zbrali vojaki okoli korporala Hafnerja, se sprva šepetaje pogovarjali, nato pa se je Hafner dvignil in pozval k uporu, na boj za svobodo in na oborožitev. Iz šeste barake so skupine vdrle še v druge barake; naenkrat je bila vojašnica v plamenih upora. Ko je k upornikom prešlo tudi mostvo oddelka strojnih pušk, s tem pa tudi veliko municije in oborožitve, je to pomenilo vojaško zmago upornikov v Judenburgu. Zmagi je sledilo veselje in brezskrbnost, čeprav glavnega cilja, to je odhoda proti Kranjski, proti domu, še niso uresničevali. Do upornikov so tudi začele prihajati vesti o bližajočih se asistenčnih četah, mednje je prišla informacija o tem, da je bil Hafner ranjen (Voranc piše, da je dobil kroglo v glavo, dejansko ga je oplazil strel, piše o vročici in nezavesti, iz katere naj bi se prebudil čil in še bolj odločnih misli). Zato so bile nadaljnje odločitve upornikov manj odločne. Medtem pa so asistenčne čete, povečini so bili v njih Madžari, že obkrožile Judenburg in za drugačne, morda treznejše odločitve o odhodu je bilo prepozno. Vse ceste, ki so vodile iz Judenburga, so bile zastražene in skupine upornikov, ki so se poskušale prebiti proti Kranjski, so vojaki polovili. V poročilu so zapisali, da jih je bilo 388, v uporu pa je sodelovalo 1181 vojakov 17. pešpolka. V uporu je bilo ranjenih 28 vojakov in 2 častnika. Pred sodiščem se je moralo zagovarjati 16 mož.

Hafnerja in njegove sodelavce so aretirali in postavili pred naglo sodišče. Štirindvajset prič je potrdilo, da je bil Hafner pobudnik in vodja. Sojenje se je začelo 15. maja popoldne, sodba pa je bila razglašena naslednjega dne. Štirje uporniki, Hafner, Možina, Štefanič in Dautovič, so bili po 159. členu vojaškega zakonika zaradi zločinskega dejanja upora obsojeni na smrt. Službeni pravilnik je predpisoval, da mora biti obsodba izvršena dve uri po razglašeni obsodbi. Za morišče je bil izbran prostor v bližini pokopališča, nedaleč od taboriščnih barak, gence

ralmajor Kosel pa je ukazal, da mora eksekuciji prosostvovati tudi vse moštvo uporniškega dopolnilnega bataljona 17. pchotnega polka. Po pričevanjih je Tone Hafner, *„stojec sredi ječe, zrl nekam pred sebe, v mrak, v kot. Njega samega je objemal pramen svetlega majskega dne, ki se je točil skozi zamreženo okno. Rešetkaste sence so ležale na Hafnerju, prekrizana je bila z njimi tudi belo obvezana glava. Kakor da se je zdramil iz misli, je Hafner naenkrat položil roko in rekel Delaku in Kuratu Novaku: ‘Ženi naročite, naj skrbi za otroka. To je moja zadnja želja.’*

Sledilo je še zadnje dejanje upora v Judenburgu, usmrtilitev štirih obsojenih. Po pripovedovanju Eda Delaka so bili prizori ob usmrtilivu pretresljivi, način in izvedba usmrtilitev pa ponižujoča, tako da se je agonija obsojencev vlekla in povzročala hudo trpljenje. Najpogumnejše sta pred ustrelitvijo stala Možina in Hafner, ki je pred tem dejal: *“Umrjem, ko vem, da bo moja kri tekla za pravično stvar.”* Do zadnjega je ostal zvest svojim upornim vojakom. Ustreljence so pokopali v skrivno izkopani grob, da zanj ne bi nihče izvedel. Toda naslednjega dne je bil grob judenburških žrtev posejan s pomladanskim cvetjem.

Zgodba o junaškem 17. pešpolku in njegovem uporniškem duhu se je zaključila leta 1923, ko so 2. junija prenesli posmrtno ostanke judenburških upornikov v domovino. Svečano so jih pokopali v grobnici pri Sv. Križu na Žalah, leta 1939 pa prenesli v kostnico žrtev 1. svetovne vojne, ki so jo zgradili po načrtih arhitekta Eda Ravnikarja leta 1939 na Žalah.

Zgodovinski spomin Slovencev na niz dogodkov, ki so jih zaznamovali upori, je eden najbolj trdnih in vztrajnih spominov na obdobje velike vojne. Toda za zgodovinski spomin je tudi običajno, da ohranja zgolj dejstva, ki zadevajo celoto državljanov, v tem primeru slovenskega naroda ali ožje 17. pešpolka. Ko pa se spomin osredini okoli posameznika v tem zgodovinskem dogodku ali procesu, pomeni, da gre za **zgodovinsko osebnost**, ki je v določenem trenutku zavrgla osebne koristi, pozabila na svojo družino in soobikovala prihodnjo podobo svojega naroda. Takšna zgodovinska osebnost je prav gotovo bil desetar Anton Hafner. S karizmo pravega voditelja, neustrašnega borca, požrtvovalnega in zvestega tovariša, zvestega in skrbnega družinskega moža, je pokazal in dokazal lastnosti, ki bi morale krasiti vsakega (slovenskega) vojaka in očeta. Čeravno so bili upori krvavo zadušeni in je tisti čas kazalo, da svetloba na koncu predora vojne še dolgo ne bo posijala, pa je Anton Hafner s sodrugi vendarle vžgal iskrico upanja, vrenja in prihajajoče svobode.

Zato je pravi čas in priložnost, da tudi v neodvisni in samostojni Sloveniji postavimo spomenik padlim v prvi svetovni vojni, padlim nenazadnje za svobodo svoje domovine, ki je bila tedaj v srcih slovenskih vojakov predvsem njihova ožja domovina, ali kot je pred smrtjo zapisal slovenski upornik Boštjan Olip v pismu svojemu bratu: *«Kar sem naredil, sem naredil vse iz ljubezni do naše slovenske domovine.»* Zamisel krajevnega odbora Godešič ob 1000-letnici svojega kraja, da bi desetarju Antonu Hafnerju postavili spomenik v Aleji znamenitih občanov v Škofji Loki je toliko bolj pomenljiva, ker postavlja nove temelje razumevanju in sprejemanju 1. svetovne vojne na Slovenskem, saj želi postaviti spomenik borcu, ne glede na dejstvo, da se je bil na strani poraženca. S tem dokazujejo predlagatelji svojo duhovno zrelost in izražajo ponos, ki ga čutijo do svojega uporniškega sovaščana.

Zgodbo o veliki vojni moremo brez zadržkov imenovati zgodbo o iskanju pomena, smisla ali nesmisla, ob koncu katere se poglubi dvom o tem, kdo, ali če sploh kdo, je zmagal. Vojna, skozi katero nas je popeljala tudi zgodba Antona Hafnerja, je hiša strahov, in v njej upanja ne ostaja kaj dosti.

Godešič skozi tisočletje 1006–2006

(ur. Judita Šega).

Godešič, Odbor za pripravo praznovanja tisočletnice Godešiča, 2006, 546 strani.

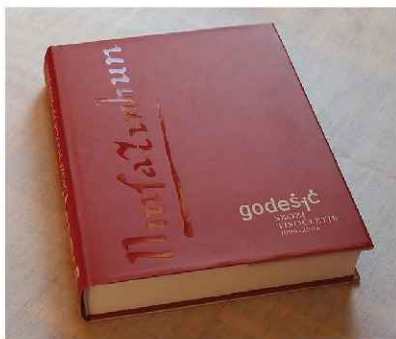
*Godeški zvon pozvanja / in tisoč let oznanja; / v
Dobrave, v Loko / in v širni svet ... // V vasi okrog
cerkve zbrani, / stoletja rodovi so živeli; / delali, umi-
rali, molili, / jedli, pili, kleli, / plesali, peli in grešili /
vsak svoj usojen čas ... //*

S prigodnico izpod peresa Godešana Andreja Ranta *Godeški zvon* se pričinja obsežen zbornik *Godešič skozi tisočletje 1006–2006*, ki ga je ob tisočletnici prve omembe kraja v pisnih virih pripravil uredniški odbor z glavno urednico Judito Šega, izdal in založil pa Odbor za pripravo praznovanja tisočletnice Godešiča pod predsedovanjem Aleksandra Igličarja. Predstavitve je bila 23. junija 2006 na tradicionalni prireditvi *Večer na vasi*, ko se je okrog cerkve sv. Miklavža zbrala množica Godešanov in gostov.

Zbornik uvajajo štirje pozdravni nagovori: škofjelškega župana Igorja Drakslerja, predsednika Sveta Krajevne skupnosti Godešič Ivana Logondra, predsednika uprave in generalnega direktorja družbe Merkur, d. d., mag. Bineta Kordeža, in predsednika uprave Mercatorja, d. d., mag. Žiga Debeljaka, ter spremna beseda glavne urednice Judite Šega.

Na začetku strokovnega dela zbornika domačin in oblikovalec Domen Križaj razlaga *Godeški simbol*, ki ga je zasnoval na podlagi geografskega položaja kraja – kvadrat predstavlja vas kot celoto, dve horizontalni liniji pa nakazujeta zgornjo in spodnjo teraso.

V nadaljevanju so prispevki razvrščeni v trinajst tematskih sklopov: Geografski pregled, Sprehod skozi preteklost, Govor, domača in ledinska imena, Etnologija, Podružnična cerkev sv. Miklavža, Naravne zanimivosti, Kulturno in društveno življenje, Šolstvo, Promet, telefonija in elektrifikacija, Profesorji in umetniki, Naši izseljenci, Ko se korenin zavemo in Leposlovje. Na koncu sta povzetka v angleškem in nemškem jeziku. Zbornik je nadvse lepo oblikovan (naslovnica Domen Križaj, računalniški prelom *Littera picta* Ljubljana) in opremljen s 500 barvnimi in črno-belimi fotografijami krajev, dogodkov, opravil, ljudi in dokumentov ter številnimi tabelami in grafikoni. *Littera picta* je poskrbela tudi za tisk in vezavo.

V prispevku *Geografski pregled katastrske občine Godešič* avtorica Andreja Uršič opisuje fizičnogeografske značilnosti (lego, geološke značilnosti, podnebje, vodovje in podtalnico, prst in rastje), družbenogeografske značilnosti (prebivalstvo in industrializacijo, starostno sestavo prebivalstva, gospodarske sektorje in industrijo, kmetijstvo, obrt, trgovino in osebne storitve) ter kulturno in naravno dediščino.

V najboljšejšem tematskem sklopu *Sprehod skozi čas* je objavljenih deset prispevkov dvanajstih avtorjev. Jože Štukl v prispevku *Halštatsko gomilno grobišče v Godeških Dobravah* posega v 5. stoletje pred našim štetjem, opisuje zgodovino ljubiteljskih in nato arheoloških raziskav keltskih gomil v okolici Godešiča in Reteč in nas seznani s problematiko grobišču pripadajoče naselbine, katere obstoj še ni bil preverjen z arheološko metodo.

*Dietmarjeva zamenjava. Naj vedo vsi kristjani, da sta freisinski škof Egilbert in Diemar, ser vos iste škofije, sklenila narediti zamenjavo, kar sta tudi storila. Dietmar je namreč na oltar svete Marije in svetega Korbinijana izročil v trajno last posestvo [v velikosti] 140 oralov, ki ga je imel v kraju Tegiranpach. V zameno za to je omenjeni škof po svojem odvetniku Odalscalchu temu servu na Kranjskem, v kraju, ki se imenuje Nusazinhun, dal v trajno last [posestvo] enake velikosti. Z nedatirano notico, ki je ohranjena le kot prepis v tradicijski knjigi – to pa hrani Bavarski državni arhiv v Münchnu in je osnova za praznovanje tisočletnice –, nas seznani prispevek Matjaža Bizjaka z naslovom *Commutatio Dietmari in prvo pričevanje o obstoju Godešiča v pisnem viru*. Avtor v njem osvetljuje omenjeni dokument, ga umesti v čas med letoma 1006 in 1039, opisuje ljudi, ki so povzročili njegov nastanek, ali so bili pri njem udeleženi, in okoliščine, v katerih je nastal.*

Prispevek Franceta Štukla z naslovom *Pod freisinskimi gospodi* prikazuje Godešič (Neusatz – Nova vas) in Godešane v času freisinskega gospodstva. Opisuje delovanje godeškega dvora in urada, omenja imena slovenskih podložnikov v urbarju iz leta 1501, stara ledinska imena, kmečke dajatve, udeležence v kmečkih uporih, izbruh kuge leta 1599, dotika se cerkvene in stavbne zgodovine.

V novejši čas posega Judita Šega s prispevkom *Devetnajsto stoletje na vasi*. Leta 1803 se je s sekularizacijo (podržavljenjem) končalo 830 let trajajoče obdobje freisinskega loškega gospodstva. S tem je večina godeških kmetij, kajž in bajt dobila novega gospodarja – državo. Avtorica popisuje upravno ureditev vasi, cenilni operat v zvezi s franciscejskim katastrom, kmetijstvo, zemljiško odvezo, modernizacijo državne uprave, nastanek samostojne župnije Reteče, dotika se vsakdanjika in praznika, porok, smrti, premoženjskopравnih razmerij, požarov in gradnje gorenjske proge.

Petra Svoltjšak je prispevala članek z naslovom *Vloga Antona Hafnerja v judenburškem uporu* in v njem opisala vlogo in pomen uporov slovenskega vojaštva v avstro-ogrski armadi leta 1918 in posebno upor slovenskih vojakov 17. pehotnega polka v Judenburgu, poudarila in osvetlila vlogo Godešana Antona Hafnerja in ga označila za zgodovinsko osebnost, ki je v določenem trenutku zavrgla osebne koristi, pozabila na svojo družino in seoblikovala prihodnjo podobo svojega naroda.

Skupno zgodovino nekega naroda sestavljajo osebne zgodbe malih ljudi. O njih priča prispevek Andreja Jenka z naslovom *Vojaki v petih državah in žrtve svetovnih vojn*. V njem našteva in popisuje vojake in žrtve prve svetovne vojne, vojaško obveznost v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev ter Kraljevini Jugoslaviji, nemške vojake, partizane, domobrance, civilne žrtve vojne v času nemške okupacije ter vojaško obveznost v socialistični Jugoslaviji in Republiki Sloveniji.

Andrej Jenko je prispeval tudi zapis *Zaklonišča, bunkerji, zapor...* 'ludi v njem posega v čas druge svetovne vojne z opisi prelcev vojaških letal, seznamom voznikov, ki so jih ob umiku na Koroško mobilizirali domobranci, opisi vaških zaklonišč, skrivališč in bunkerjev, seznamom krajanov, zaprtih v zaporu Begunje, v povojni čas pa s seznamom zapornikov v prvih povojnih letih.

Novejše obdobje obravnava prispevek Jožeta Hafnerja *Krajevna skupnost Godešič v zadnjih treh desetletjih*. Opisuje napore za izgradnjo vodovoda in trgovine v petdesetih in šestdesetih letih 20. stoletja, v sedemdesetih in osemdesetih letih pa ureditev kanalizacije, asfaltiranje vaških poti in cest, postavitve avtobusnih postajališč, ureditev športnih igrišč, razširitev trgovine in družbenih prostorov, postavitve doprsnega kipa prof. dr. Jožetu Rantu in začetek izhajanja vaškega glasila Dobrave. Iz časa po osamosvojitvi Slovenije avtor omenja postavitve spominskega obeležja žrtvam obeh vojn in vaška praznovanja obletnic samostojnosti Slovenije. V prispevku so navedena tudi imena in funkcije krajanov v organih krajevnne skupnosti ter dobitnikov priznanj in pohval.

Aleksander Igličar se je v svojem prispevku *Osamosvojitve Slovenije* dotaknil plebiscita, razglasitve neodvisne države in desetdnevne vojne ter dodal svoje spomine in spomine sokrajana Matjaža Šimiča na dogodke ob osamosvojitvi Slovenije.

Popis prebivalstva leta 2002 je bil prvi popis v samostojni Sloveniji in zadnji pred vstopom v Evropsko unijo. V prispevku *Godešič ob popisu prebivalstva leta 2002* so ga v zvezi s prebivalstvom, gospodinjstvi, družinami, stavbami in stanovanji podrobno analizirali trije avtorji, Maja Bertoncelj, Alenka Starman in Uroš Alič, in ga ilustrirali s preglednicami in grafikoni.

Tematski sklop o govoru ter domačih in ledinskih imenih oblikujejo štirje prispevki petih avtorjev. Francka Benedik v prispevku *Godeški govor* razloži, kaj je narečje, kakšne so razlike v besedah, pomenu, glasovih, dolžini ali trajanju glasov, naglasu, načinu naglaševanja. Godeški govor, ki spada k loškemu narečju, ta pa k rovtarski narečni skupini, ponazarja s primerjalno tabelo med godeškim in spodnjeseeniškim govorom, primeri ljudskega govora ter slovarčkom starejših in domačih besed, ki se nanašajo na sadovnjak, vrt in polje ter odgovarjajoča opravila.

Silvo Torkar v prispevku *Imeni Godešič in Niusazinhun* navaja, da iz srednjega veka ni izpričana niti ena omemba slovenske variante krajevnega imena Godešič; pojavila naj bi se šele v loških urbarjih 17. stoletja. Ugotavlja, da krajevno ime Godešič izhaja iz staroslovenskega osebnega imena Godeša, ljubkovalnega imena za Godemira oz. Godeslava. Omenja tudi nemško ime za Godešič (Niusazinhun), izpeljanke iz njega (Nivsaze, Niusaezze, Nevsaezze, Newsass, Neusaß) in slovenske ustreznike (Novo selo, Nova vas, Novake).

Polona Roblek in Judita Šega sta popisali in obrazložili *Hišna imena na vasi*, ki so nastala iz osebnih imen (Aleš, Boštjan, Gašper ...), iz priimkov (Bobnar, Čarman, Gosar ...), iz krajevnih imen (Jamnik, Korošč, Bregar ...), iz poklicev oziroma dejavnosti (Bognar, Medlač, Šoštar ...), iz človeških značilnosti (Čik, Garež ...), iz upravnih ali cerkvenih funkcij (Mežnar, Peter, Sluga ...), navajata pa tudi vzdevke (Tabajten) in imena nepojasnjene izvora (Knolman, Rešk, Štajs ...).

Polona Roblek je še posebej obdelala *Ledinska imena katastrske občine Godešič*. Predstavi katastrsko občino Godešič, ledinska imena v prvi polovici 19. stoletja in sodobna ledinska imena, ki izražajo naravno stanje (Dolga njiva, Gabrov klanec, Martanov boršt ...), človeško dejavnost (Pri kozolcu, Za ježo, Župnice ...), nekatera so nepojasnjena (Na bobnarš, Na plisku, Vrnice ...), so pa tudi vodna imena (Omanca, Struga, Žabnica ...).

Tematski sklop o etnologiji zapolnjujejo trije prispevki. Andreja Hafner v prispevku *Vsak-danjik in praznik* opisuje poljedelstvo, živinorejo in sadjarstvo, prehrano, nošč, stavbarstvo, otroške igre, druženje ob delu in zabavi, ljudsko zdravilstvo, letne in koledarske šege ter šege življenjskega cikla, v prispevku Obrt in trgovina pa krojaštvo, čevljarstvo, pletarstvo, škafarstvo, izdelovanje metel, kolarstvo, sedlarstvo, izdelovanje narodnih noš in pilarno ter trgovine pri Tonk, pri Štefan in pri Kovač. Antonija Habjan Križaj je popisala Prerokbe sv. Šembilje (Sibile), ki jih je pripovedovala Lovričkova mat, npr. »Pa bo tk pršl, de se bjo po zeml plazile železne kače ...« »No, a se plazijo?«

Godeško podružnično cerkev opisujeta prispevka Franceta Štukla *Cerkev svetega Miklavža* in Alojza Igličarja *Zvonovi v godeški cerkvi*. Godeško cerkev so najverjetneje gradili že okrog leta 1291, naslednja stoletja pa so prinašala predelave, povečave in polepšave, tako da danes lahko občudujemo v njej gotski prezbiterij, freske furlanskih mojstrov in mojstra Jerneja iz Loke, baročno kapelo, zlat glavni oltar, križev pot kranjskega podobarja Gašperja Götzla. Usodo godeških zvonov popisuje Alojz Igličar v prispevku *Zvonovi v godeški cerkvi*. Prvi bronasti zvonovi so dokončno utihnili sredi vihre prve svetovne vojne, saj so jih prelili v topove. Leta 1922 je domači župnik Meršolj blagoslovil tri nove železne zvonove, ki zvonijo še danes. V pripravah na tisočletnico so Godešani obnovili zvonik in cerkvene ure ter očistili in preplekskali fasado, leta 2005 pa so ob navzočnosti župljanov v Žalcu ulili štiri nove bronaste zvonove.

Opis naravnih znamenitosti v *Godeški in reteški loki* je prispevala Urša Kovač Mrak. Opisala je območje, povezanost vaščanov z reko in zemljo, zemljevid, prereze, sestavo tal, ekologijo loke in njene ekološke učinke, v rezultatih opazovanj pa predstavila abiotске razmere, živali in rastline. Opozorila je na ogroženost stoječih voda in nevarnosti, ki jih predstavljajo predvsem človekovi posegi v naravo.

Obsežnejši tematski sklop opisuje kulturno in društveno življenje Godešanov. Janez Hostnik in Ivanka Igličar v prispevku *Kulturna dejavnost na vasi* opisujeta začetke dramske dejavnosti v Katoliškem prosvetnem društvu v Retečah in dramsko dejavnost na Godešiču in predstavljata zborovsko petje, tamburaše, glasbene in folklorne skupine ter knjižnico, posebno poglavje pa je namenjeno nekdanjemu neutrudnemu kulturnemu animatorju Alojzu Novincu. Matija Rant in Ivan Igličar opisujeta več kot pol stoletja dolgo prehojeno in preigrano pot domačega Ansambla *Jaz pa ti*, ki se je pričela s podarjeno harmoniko ter risbo ženske in moškega pod marelo na njihovem bobnu.

Zanimivejše in pomembnejše dogodke iz delovanja *Gasilskega društva Godešič* je prispeval Štefan Križaj. Iz zapisnikov ustanovnega in naslednjih občnih zborov so razvidni napor ob gradnji gasilskega doma in stolpa za sušenje cevi, napeljavi elektrike in tudi veselejši plati gasilstva – veselice, plesi, proslave, loterije ipd.

Jože Hafner se je posvetil *Športu na vasi*, katerega začetki segajo v čas po prvi svetovni vojni, v čas orlov in sokolov. Opisuje nogomet, namizni tenis, gorske teke in kolesarjenje, triatlon jeklenih, posebno poglavje pa je posvečeno najuspešnejši godeški športnici, plavalki Anji Čarman.

Tematski sklop zaključuje zapis Tončke Bobnar in Nike Krajnik *Rdeči križ*. Kot drugod tudi na Godešiču delovanje te humanitarne organizacije sloni na nesebičnem delu prostovoljcev, ki zbirajo denar in sredstva za ljudi, potrebne pomoči, se srečujejo s starejšimi krajani, organizirajo krvodajalske akcije, organizirajo zdravstvena predavanja ipd.

Slavica Pavlič je na začetku svojega prispevka *Šolska spričevala godeških učencev skozi čas* zapisala, da je zgodovina šole tudi zgodovina pohval in graj, ocen in spričeval. Prvi godeški dečki so obiskovali trivialko v Škofji Loki, leta 1893 je bila zgrajena reteška šola, ki jo je leta 1929 obiskovalo že okoli 100 učencev. Avtorica opisuje predmetnike v raznih časovnih obdobjih ter opisne in številčne ocenjevalne lestvice. Reteška šola je danes podružnica Osnovne šole Cvetka Golarja na Trati.

Andrej Jenko je za tematski sklop o prometu, telefoniji in elektrifikaciji prispeval *Drobne zanimivosti iz cestnega in železniškega prometa*. Zapiše, da segajo prve omenbe ceste skozi Godešič v leto 1733, govori o posipanju in pluzenju snega na cesti, prvem avtomobilu, ki je zapeljal po njej, uvedbi avtobusa, prvi asfaltni prevleki, mostu čez Traški graben. Železnica skozi Godešič je bila dograjena leta 1870 in je pomenila napredek in nova delovna mesta.

»Rešilca b klica, de b naša u Kran pelu.« Ob teh besedah se je sredi noči nemalokrat prebudila Matjaževa Karlina in hitela odpirat vrata nočnemu obiskovalcu, ki je potreboval telefon. Začetke telefonije v vasi, zanimivosti in stiske ljudi, ki so prihitali v »javno telefonsko govorilnico«, natančno evidenco o osebi, kraju, času in ceni telefonskih pogovorov je v prispevku *Tok, tok, tok, tok...* opisal očitelj Jancz Bertoneclj.

Leta 1927 je v godeški cerkvi zagorela prva žarnica. Drago Papler se je v prispevku *Osem-deset let elektrifikacije Godešiča 1927–2006* posvetil prvi elektriki iz elektrarne Škofja Loka okolica, projektu za izgradnjo elektrovodov, prvi transformatorski postaji na drogu, uporabi elektrike, porabi elektrike v času po končani drugi svetovni vojni, koridorjem daljnovodov, stolpni in jamborski transformatorski postaji ter porabi električne energije v zadnjih petih letih.

Zadnji prispevki so posvečeni znanim in manj znanim Godešanom, prvim zaradi zaslug in prvenstva na svojih področjih, drugim zaradi zavitih življenjskih poti.

Svojega očeta, *Prof. dr. Jožeta Ranta, pionirja slovenskega zobozdravstva*, je predstavil sin Andrej Rant. Na Rudarjevega Jožeta in njegovo odločitev za medicino so odločilno vplivale grozote prve svetovne vojne, na odločitev o dodatnem študiju stomatologije pa veliko neznanja in zaostalosti v zobozdravstvu. V svojem bogatem ustvarjalnem obdobju je ustanovil Stomatološko kliniko v Ljubljani, bil je pobudnik in ustanovitelj Društva zobozdravstvenih delavcev Slovenije, leta 1970 pa je izšlo njegovo življenjsko delo *Čeljustna in zobna ortopedija*.

Dušan Koman predstavlja *Slikarja Franca Novinca*, profesorja risanja in slikanja na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani, Godešana, katerega slike v močnih kontrastnih barvah kažejo močno navezanost na kmečko življenje s trdim delom pod žgočim soncem. Njegov prevladujoč in najbolj znan motiv je vrana na ajdovem polju kot zlovesča znanilka nesreče in smrti.

Kam vse so življenjske poti peljale mnoge Godešane! Aleks Avguštin nas v prispevku *Pot Kovačevih* seznanja s kalvarijo svoje družine, ki je maja 1945 naložila lojtrski voz in se odpravila na pot begunstva, od doma čez Karavanke, do Vetrinja, Pegezza pri Lienzu, Spittala ob Dravi in končne postaje, Buenos Airesa.

Alojz Jenko je prispeval zapis o *Godeških izseljencih v Kanadi* – med njimi je tudi sam –, ki so od leta 1955 do 1968 odhajali s trebuhom za kruhom. Njihov najpogostejši cilj je bil Toronto. Bili so delavni, pomagali so drug drugemu in zdaj pogosto obiskujejo staro domovino. V prispevku so omenjeni tudi Godešani v drugih državah: Argentini, ZDA, Avstraliji, Avstri-

ji, Italiji, Nemčiji, Srbiji in Švici.

Antonija Habjan Križaj, po domače Kržajcva, je prispevala članek *Življenje družine*. Opisuje zgodovinski okvir, predstavi ata in mamo, govori o vrednotah, opisuje opravila otrok in dodaja posebne in šaljive zgodbe in spregovori še o družinski vpetosti v vas.

Izročila prednikov – rod Rantov popiše eden izmed njih, Andrej Rant. Razlaga pogostost in pomen svojega priimka, opisuje življenjske poti več generacij Rantov. Na koncu pa je isti avtor v tematskem sklopu Leposlovje dodal nekaj literarnih zapisov: *Pravljico o traški žabi*, *Sorško polje*, pesmi *Sloka*, *Očetu in Telohi*, Antonija Habjan Križaj pesem *Zakaj si tu?*, Marija Maček pa pesmi *Hrepenenje* in *Spomini*.

Pred povzetki pa je še dvostranska fotografija približno dveh tretjin (okrog 450) Godešanov, ki so se na velikonočni ponedeljek leta 2006 v čast tisočletnice na Tonkovem bregu postavili pred fotografski objektiv.

Zajetna knjiga je poklon tisočletnemu Godešiču in Godešanom. Z njo se še nadgrajuje že tako bogata domoznanska literatura o loškem ozemlju. Urednica Judita Šega pa je za vestno in odgovorno strokovno delo pri pripravi zbornika na slovesnosti ob prazniku občine Škofja Loka, ki je bila leta 2006 izjemoma prav na Godešiču, prejela bronasti grb občine Škofja Loka.

Praznovanje tisočletnice Godešiča

Med Godešani se je že pred več kot petnajstimi leti pričelo govoriti, da bo Godešič leta 2006 praznoval 1000 let od omembe kraja v pisnih virih. Osnova za govorice je bil zapis Pavla Blaznika, ki je v svoji knjigi Škofja Loka in loško gospostvo omenjal menjalno pogodbo freisinškega škofa Egilberta, v kateri se omenja Neuzasinhun kot tedanje ime za Godešič. Že tedanje govorice med vaščani so izražale željo, da bi se tisočletnica obeležila jubileju primerno.

V ta namen je svet Krajevne skupnosti Godešič aprila leta 2003 povabil na srečanje približno petnajst Godešanov, ki so bili tako ali drugače aktivni v družbenem življenju na vasi. Na srečanju se je izoblikoval predlog, da se oblikuje poseben odbor za pripravo praznovanja tisočletnice Godešiča, ki naj bi ga vodil mag. Aleksander Igličar. Odbor so sestavljali: Vinko Avguštin st., Brigita Čarman, dr. Jože Hafner, Vinko Hafner, mag. Janez Hostnik, Alojz Igličar, mag. Aleksander Igličar, Ivan Igličar, Andrej Jenko, Dušan Krajnik, Domen Križaj, Štefan Križaj, Ivan Logonder, dr. Andrej Rant, Jože Rant in Judita Šega. Odbor naj bi pripravil program praznovanja z osrednjo nalogo: priprava zbornika ob tisočletnici Godešiča. Odbor je skozi celotno delovanje sledil zamisli, da se pri aktivnostih opremo prednostno na znanje in sposobnosti vaščanov Godešiča, ki ga po potrebi dopolnjujemo s sodelavci od drugod.

V tem smislu je bila za urednico zbornika imenovana Judita Šega, diplomirana zgodovinarica. Glede na to, da je bila leta 2001 ob 150-letnici ustanovitve župnije Reteče izdana Kronika župnije Reteče, v kateri je bil Godešič predstavljen na okoli 150 straneh, je bila začetna želja, da naj bi zbornik ob

Člani Odbora za pripravo praznovanja tisočletnice Godešiča. Sedijo (z leve): Vinko Avguštin, st., Brigita Čarman, Ivan Logonder, Judita Šega, dr. Andrej Rant, Ivan Igličar; stojijo (z leve): Alojz Igličar, Vinko Hafner, Štefan Križaj, mag. Janez Hostnik, Andrej Jenko, Dušan Krajnik, mag. Aleksander Igličar, dr. Jože Hafner in Jože Rant. Foto: Janez Starman

tisočletnici Godešiča obsegal okrog 350 strani besedil, ki naj bi dopolnjevala zapisano v Kroniki župnije Reteče. Judita Šega je zbrala ožji uredniški odbor, ki so ga sestavljali: Vinko Hafner, mag. Janez Hostnik, Alojz Igličar, Andrej Jenko, dr. Andrej Rant, Jože Rant, Alenka Starman in Andreja Uršič.

Vzporedno z delovanjem odbora za pripravo praznovanja tisočletnice Godešiča se je oblikoval in vseskozi deloval odbor za nove bronaste zvonove, ki ga je vodil Alojz Igličar. Med Godeškimi pritrkovalci se je namreč za novo leto 2002 porodila zamisel, da bi ob tisočletnici Godešiča v godeškem zvoniku cerkve svetega Miklavža spet zadoneli zvoki bronastih zvonov. Stekla je obsežna akcija zbiranja sredstev, ki je potekala štiri leta. Med darovalci je bilo več kot 90 % vaščanov, veliko darovalcev je bilo tudi iz župnije Reteče, sosednjih vasi in še zlasti Godešanov, ki sedaj živijo drugje po Sloveniji in v tujini.

V prvih letih je bila večina aktivnosti odbora povezana s pripravo zbornika. Urednica Judita Šega je pripravila predlog vsebine, izbrala posamezne avtorje in jih usmerjala pri njihovem delu. Vsebina se je vseskozi dopolnjevala na podlagi novih spoznanj in dognanj. Zanimiva je zgodba s prispevkom, ki pojasnjuje imeni Neusazinhun in Godešič. Dolgo časa nismo znali razložiti nastanka in izvora imena Godešič. Približno mesec dni pred oddajo zbornika v tisk je urednico Judito Šega poklical mag. Silvo Torkar, sodelavec Slovenske akademije znanosti in umetnosti, in ji omenil, da je zaznal, da ne znamo prav razložiti izvora imena Godešič. Judita se je seveda s pripombo strinjala, v nadaljevanju pa je mag. Torkar omenil, da je etimologija oziroma pojasnjevanje izvora imen njegovo strokovno področje in da bi bil pripravljen raziskati in pojasniti izvor imena Godešič in Neusazinhun. Judita je bila njegove pobude

seveda vesela, žal pa je bilo na voljo le še dobrih 14 dni časa. Na naše veliko veselje se je mag. Torkar izjemno potrudil in sestavek, ki je objavljen v zborniku, napisal v pričakovanih štirinajstih dneh.

Zbornik Godešič skozi tisočletje 1006–2006 obsega več kot 550 strani, kar je skoraj neverjeten dosežek za tako majhno vas. V zborniku je 37 vsebinskih člankov, od katerih so jih več kot polovico napisali domači avtorji. Zbornik prikazuje zgodovinski pregled vasi in opisuje polpreteklo ter sedanje življenje na Godešiču. Strokovno zanimiv je prispevek Francke Benedik o godeškem govoru, poleg že omenjenega prispevka o imenu Godešič pa še obsežna predstavitev vloge Antona Hafnerja, vodje upora v Judenburgu leta 1918, ki ga je napisala zgodovinarica dr. Petra Svoltjšak. Poleg Antona Hafnerja sta v zborniku obširneje predstavljena še dva znamenita Godešana, in sicer dr. Jože Rant, ustanovitelj stomatološke fakultete in Ljubljani, in akademski slikar Franc Novinc. Za svoje izjemno delo je ured-

Urednica zbornika Godešič skozi tisočletje Judita Šega. Foto: Zdravko Igličar

nica Judita Šega prejela občinsko priznanje – Bronasti grb občine Škofja Loka, ki ga je skupaj z drugimi občinskimi nagrajenci prejela na občinski proslavi, ki je bila na Godešiču.

Zelo kmalu se je med člani odbora izoblikovala tudi želja po določitvi simbola praznovanja tisočletnice Godešiča, s katerim se bodo poistovetili vaščani Godešiča in po katerem bo praznovanje tisočletnice Godešiča prepoznavno v širši javnosti. K sreči imamo tudi na tem področju domačina Domna Križaj, ki se strokovno ukvarja z oblikovanjem in nadaljuje dejavnost, ki jo je začel njegov oče Janez Križaj. Domen se je kot domačin lažje poglobil v vsebino in sporočilnost simbola, želel je oblikovati znak, ki bo likovno sodoben in prepoznaven. Njegova ideja je zorela kar nekaj časa, nato pa je prišel s predlogom pred odbor. Mnenja med člani niso bila enotna, nekaterim se je zdel preveč moderen, neznačilen za Godešič. Ko je Domen celovito razložil izrazno moč grafične zasnove, barvne kombinacije, način izpisa imena Godešič smo počasi dojeli vsebinsko globino predlaganega znaka, vendar dokončne potrditve nismo sprejeli. Do le-te je prišlo po spletu okoliščin. V letu 2004 se je obnavljala notranjost cerkve svetega Miklavža in v okviru tega sta bila zamenjana podporna stebra za kor. Želja tedanjega župnika Štefana Pavlija je bila, da bi bil na enem stebru vklesan znak župnije Reteče, na drugem pa znak Godešiča. Ko je župnik prišel do Domna, mu je le-ta pokazal predlog znaka. Ker je imel župnik Štefan Pavli omejen časovni okvir za izvedbo del, je dal predlagani znak vklesati na steber. Na ta način smo, z Božjo previdnostjo, izbrali znak Godešiča in simbola za naše praznovanje. Lahko rečem, da je bil predlog izjemno dober, v nas pa mogoče tedaj premalo poguma, da bi se odločili. Z vsem zaupanjem lahko trdim, da so Godešičani znak sprejeli za svojega, znak pa so pohvalili tudi mnogi zunanji strokovnjaki, ki se ukvarjajo s tem področjem.

Jeseni 2005 je bil sestavljen ožji organizacijski odbor za izvedbo programa praznovanja tisočletnice Godešiča, ki so ga sestavljali: Maja Bertonec, stiki z javnostjo, Brigita Čarman, blagajnik, dr. Jože Hafner, predsednik ŠD Kondor, mag. Aleksander Igličar, predsednik organizacijskega odbora, Dušan Krajnik, stiki z občino, Domen Križaj, celostna grafična podoba, Štefan Križaj, poveljnik gasilcev, in Judita Šega, urednica zbornika. V ožji organizacijski odbor so bili vključeni vsi ključni posamezniki za izvedbo posameznih aktivnosti in prireditve, kar je bilo, gledano s sedanjega zornega kota, izredno pomembno, da nam je uspelo pripraviti in izvesti izjemno obsežen program praznovanja. Pri pripravi programa nas je vodila misel, da želimo skozi praznovanje prikazati čim več dejavnosti, s katerimi se ukvarjajo domačini, od kulturnih do športnih. V praznovanje smo vključili vse prireditve, ki so se v preteklosti že odvijale na Godešiču, dodali

Sestanek organizacijskega odbora: Domen Križaj, Judita Šega, Brigita Čarman, Maja Bertonec, Roman Jenko in Aleksander Igličar (z leve proti desni). Foto: Zdravko Igličar

program praznovanja. Pri pripravi programa nas je vodila misel, da želimo skozi praznovanje prikazati čim več dejavnosti, s katerimi se ukvarjajo domačini, od kulturnih do športnih. V praznovanje smo vključili vse prireditve, ki so se v preteklosti že odvijale na Godešiču, dodali

pa smo jim še mnoge nove. Organizacijsko smo se dogovorili, da je za vsako prireditev nekdo nosilec, ki je v celoti skrbel za pripravo prireditve.

Vseskozi smo se zavedali, da je tisočletnica izjemen jubilej, ki ga moramo primerno proslaviti in v tem smislu izkoristiti za združitev in povezavo vseh vaščanov v skupni želji po hitrejšem razvoju naše vasi. Zastavili smo si cilj, da preko praznovanja tisočletnice Godešiča ponese ime Godešiča tudi izven meja naše občine, da Godešič v širši Sloveniji ne bo prepoznaven le zaradi rušenja črnih gradenj v letu 1966, ampak tudi po praznovanju tisočletnega jubileja.

Pokrovitelji in sponzorji praznovanja tisočletnice Godešiča.

Foto: Aleksander Igličar

akcijo zbiranja pokroviteljev, sponzorjev in donatorjev. Najprej smo poiskali medijske pokrovitelje, ki smo ju dobili v domačem okolju. Gorenjski glas je postal medijski pokrovitelj za tiskane medije, Radio Sora pa za radijske valove. Na ta način smo raznim podjetjem in ustanovam, ki smo jih povabili k sodelovanju, lahko ob tisočletnici omogočili tudi izjemno promocijo njihovih ustanov in jim s tem olajšali odločitev, da so postali naši partnerji. Seveda pa zbiranje pokroviteljev ne bi bilo tako uspešno brez osebne zavzetosti velikega števila Godešanov, ki delujejo na mnogih pomembnih položajih v raznih podjetjih in ustanovah. Z njihovo pomočjo smo zbrali dovolj sredstev za naše praznovanje, ki je v celoti finančno pokrito. Iz preostanka sredstev smo obnovili fasado na Bifeju ob večnamenskem igrišču in prenovili dvorano v prostorih Krajevne skupnosti. Osebnost sem izjemno vesel, da je praznovanje tisočletnice Godešiča podprlo tudi 29 donatorjev – posameznikov. Vsem skupaj hvala, še posebej hvala vsem, ki ste pomagali zbirati sredstva in ste za večino ljudi anonimni, osebno pa vem, koliko truda ste vložili v naše skupno praznovanje.

Vsi pokrovitelji, sponzorji in donatorji so navedeni na zadnjih straneh zbornika Godešič skozi tisočletje 1006–2006. Na tem mestu naj poleg že omenjenih medijskih pokroviteljev omenim še Občino Škofja Loka kot častnega pokrovitelja, generalna pokrovitelja Mercator, d. d., in Merkur, d. d., ter družbo Cetus, d. d., ki je darovala ves papir za tiskanje zbornika. Med največjimi pokrovitelji pa so bili iz Godešiča: Oblikovanje Krizaj, Orodjarstvo Krizaj, Summarium.net, Foto Bobnar in Epakta, d.o.o. Izjemno velik dosežek je, da so praznova-

Priprava praznovanja in izdaja zbornika seveda zahteva tudi finančna sredstva. Že od leta 2004 naprej nam je s sredstvi pomagala občina Škofja Loka, ki je na pobudo Dušana Krajnika, svetnika občinskega sveta, v občinski proračun vključila sredstva za pripravo zbornika in v letu 2006 tudi za pripravo praznovanja tisočletnice. Seveda pa za izvedbo celotnega programa ta sredstva niso zadostovala, in ker programa nismo želeli krajšati, smo šli v izjemno obsežno

nje tisočletnice Godešiča podprla mnoga znana slovenska podjetja, ne samo podjetja iz nam bližnje okolice.

Kronološki pregled prireditev ob tisočletnici Godešiča je prikazan v posebnem prispevku. Skozi vse leto je bilo organiziranih nad 60 prireditev. Najodmevnejše so bile tek in pohod na Osoльник, kulturna prireditev Večer na vasi s slovesno predstavitvijo zbornika Godešič skozi tisočletje 1006–2006, osrednja občinska proslava, posvetitev novih bronastih zvonov, postavitve spominskega obeležja Antonu Hafnerju v Aleji znamenitih Ločanov v Škofji Loki, razstava akademskega slikarja Franca Novince, razstava in predstavitev knjige Kulturna dejavnost na Godešiču v 20. stoletju in javna radijska oddaja Koncert iz naših krajev.

Vse prireditve smo spremljali s Knjigo vtisov, v katero je posamezne prireditve »ročno« vpisoval Janez Križaj. Prelepa doživetja in pohvale, ki jih je izrazila večina obiskovalcev, je trajen spomin in neprecenljiva zahvala za vse organizatorje. Praznovanje je bilo sproti zabeleženo na filmski trak, za kar sta skrbela Aljaž Hafner in Jože Rant, ki je posnel preko 50 DVD-ejev. Glavni fotograf tisočletnice je bil France Stele iz Komende, ki je naredil preko 5.000 posnetkov.

V okviru praznovanja tisočletnice je bila urejena Godeška učna sprehajalna pot, ki jo je zasnoval domačin Vinko Hafner. Učna pot sprehajalca v krožni poti popelje po godeških dobravah in gozdovih, po godeškemrodu in vključuje vse naravne, arhitekturne in zgodovinske znamenitosti Godešiča. Po učni poti vas popelje poseben vodnik, ki vključuje zemljevid poti in kratek opis vseh točk. Pot se začne pred prostori Krajevne skupnosti Godešič, kjer v tamkajšnjem Go...caffeju tudi dobite brezplačen izvod vodnika, zaključijo pa na večnamenskem igrišču ob železnici, kjer se v tamkajšnjem bifeju lahko osvežite.

Snovalec Godeške učno sprehajalne poti Vinko Hafner.

Foto: Alenka Veber

V jubilejnem letu smo oblikovali tudi spletno stran www.godesic.si, ki je našo vas in naše praznovanje preko sodobnega medija poneslo v širni svet. Resničen pomen spletne strani so najbolj doživeli naši rojaki na tujem, saj smo jim rojstno vas praktično prinesli v njihovo dnevno sobo. Spletno stran je vsebinsko zasnovala Alenka Starman, pripravil pa Blaž Hafner.

V prazničnem letu se je na Godešiču postorilo veliko tudi na področju urejanja okolice. Poleg že prej omenjene prenove velike dvorane v prostorih Krajevne skupnosti Godešič in obnove fasade na Bifeju ob večnamenskem igrišču, je bila v starem delu vasi okrog cerkve ozemljena električna napeljava (ob velikem prizadevanju mag. Janeza Hostnika), narejen je bil pločnik in javna razsvetljava od avtobusne postaje do Rudarja in obnovljen asfalt na mnogih

poteh. Pri teh delih so bili dejavni člani sveta Krajevne skupnosti Godešič s predsednikom Ivanom Logondrom na čelu. Cerkev svetega Miklavža je bila v zadnjih letih celovito prenovljena, tako znotraj kot zunaj, in je sedaj kot največji umetnostno-arhitekturni biser v ponos vsem vaščanom. Ob praznovanju smo vaščane tudi nagovorili, naj ob posameznih prireditvah in državnih praznikih na svoje hiše obesijo slovenske zastave, in veseli smo, da so pobudo mnogi sprejeli.

Izjemno ambiciozni cilji in široko zastavljen program prireditev so od posameznikov zahtevali veliko vloženega truda, časa in energije in lahko rečem, da so vsi člani, predvsem ožjega organizacijskega odbora, v pripravo praznovanja tisočletnice Godešiča vložili ves svoj prosti čas, saj so bili s srcem pri praznovanju jubileja svoje vasi. Le na ta način nam je lahko vse skupaj uspelo, saj če bi to delali za denar, ne bi dosegli vsega, kar nam je uspelo. V posameznih trenutkih je obseg prireditev objektivno presegal naše zmožnosti, zaradi tega je včasih tudi prišlo do manjših trenj, ki pa smo jih, ob dobri volji vseh, uspešno premagali.

Prepričan sem, da bo šele čas prinesel pravo zavedanje in realno oceno vsega, kar smo v letu 2006 naredili na Godešiču. V trajen spomin na praznovanja tisočletnice smo izdali knjigo Godešič ob tisočletju, ki v sliki, besedi in na filmu predstavi naše praznovanje. Knjiga Godešič ob tisočletju je bila slovesno predstavljena na kulturni prireditvi Večer na vasi, 23. junija 2007, na kateri je bil slavnostni govornik Karl Erjavec, minister za obrambo Republike Slovenije.

Knjigo Godešič ob tisočletju kot tudi zbornik Godešič skozi tisočletje 1006-2006 in knjigo Kulturna dejavnost na Godešiču v 20. stoletju lahko naročite v spletni trgovini na godeških spletnih straneh www.godesic.si.

Naj se tudi v tem sestavku še enkrat osebno zahvalim vsem in vsakomur posebej, ki so na kakršenkoli način prispevali in sodelovali pri praznovanju tisočletnice Godešiča.

Zimska panorama Godešiča. Foto: Zdravko Igličar

Prireditve ob tisočletnici Godešiča

MAREC 2006

Torek, 7. 3., ob 17. uri: ustvarjalna delavnica Izdelava velikonočnih voščilnic pod vodstvom Brigite Čarman. Prostori Krajevne skupnosti.

Delavnice se je udeležilo okrog 20 otrok, srečali so se petkrat. Pri delu so Brigiti Čarman pomagale Daša Bizjak, Anja Hafner, Ema Igličar in Tina Starman.

Sreda, 15. 3., ob 19. uri: romarsko-potopisno predavanje Z Mojzesom iz Egipta v obljubljenno deželo. Skozi svete kraje nas je v sliki in besedi vodil Janez Bertoncely. Prostori Krajevne skupnosti.

Sreda, 22. 3., ob 19. uri: romarsko-potopisno predavanje Z Jezusom od Betlehema do Kalvarije. Skozi svete kraje nas je v sliki in besedi vodil Janez Bertoncely. Prostori Krajevne skupnosti.

Sreda, 29. 3., ob 19. uri: romarsko-potopisno predavanje Pomembnejši kraji krščanske zgodovine v zahodni Evropi: Ars (Francija), Paray-le-monial (Francija), Padova (Italija), Medjugorje (BiH). Skozi romarske kraje nas je v sliki in besedi vodil Janez Bertoncely. Prostori Krajevne skupnosti.

Sreda, 5. 4., ob 19. uri: romarsko-potopisno predavanje Pomembnejši kraji krščanske zgodovine v vzhodni Evropi: Velehrad (Slovaška), Wadowice (Poljska), Kalvarija Zebrzydowska (Poljska), Krakow (Poljska), Čenstohova (Poljska). Skozi romarske kraje nas je v sliki in besedi vodil Janez Bertoncely. Prostori Krajevne skupnosti.

Janez Bertoncely je bil rojen in živi na Godešiču. V zadnjih letih je osebno romal v vse kraje, ki jih je predstavil izjemno doživeto. Vsakega predavanja se je udeležilo okrog 60 obiskovalcev. Na zadnjem predavanju je bil gost pater Tomaž Podobnik, ki je razložil pomen Milostne podobe usmiljenega Jezusa.

Od ponedeljka, 27. 3., do petka, 31. 3.: risanje in pisanje na temo Tisočletnice Godešiča. Vrtec Pikapolonica Reteče in podružnična osnovna šola Reteče.

Otroci v vrtcu so pod vodstvom vzgojiteljic Smiljane Erznožnik in Sonje Pavlič ves teden risali in pisali na temo tisočletnice Godešiča. Podobne aktivnosti so potekale tudi v vseh petih razredih podružnične šole v Retečah. Na koncu so v prostorih šole pripravili priložnostno razstavo ustvarjenih izdelkov.

Otroci iz vrtca Pikapolonica Reteče z vzgojiteljico Sonjo Pavlič.
Foto: Aleksander Igličar

APRIL

Sobota, 15. 4., ob 16.50 uri: predstavniki KS Godešič so položili spominski venec pred obeležjem dr. Jožeta Ranta ob 110-letnici njegovega rojstva in 20-letnici postavitve spominskega obeležja. Rudarjeva hiša.

V delegaciji, ki je položila venec, so bili Ivan Logonder, predsednik sveta KS Godešič, Dušan Krajnik, podžupan občine Škofja Loka, in mag. Aleksander Igličar, predsednik odbora za pripravo praznovanja tisočletnice Godešiča.

Sobota, 15. 4., ob 17. uri: otvoritev slikarske razstave domačinov naivcev: Ivanke Keber Lah (Medlačeve), Sonje Šubic Studer (Jenškove), Pavleta Šubica (Jenškovega), Matevža Frleca, Jožefe Podnar, Martine Križaj, in razstava likovnih del otrok iz vrtca in osnovne šole. Prostori Krajevne skupnosti.

Umetniki so razstavili okrog 60 svojih umetniških del. Otvoritveni program je pripravila Andreja Hafner, nastopali pa so: Daša Hafner (violina), Veronika Igličar (flavta), Ana in Eva Poljanšek (flavta), Ajda Hafner (recitacija) in otroci iz vrtca Reteče. Razstava je bila odprta od sobote, 16. 4., do ponedeljka, 18. 4. 2006, in je bila izjemno dobro obiskana. Iz knjige vtisov je razvidno, da so bili obiskovalci zelo navdušeni nad razstavljenimi deli.

Skupinsko fotografiranje Godešanov na Tonkovem klanecu.
Foto: France Stele.

Ponedeljek, 18. 4., ob 11 uri: skupinsko fotografiranje Godešanov na Tonkovem klanecu.

Fotografiranje se je udeležilo nad 450 Godešanov, kar je zelo veliko, če vemo, da ima Godešič 670 prebivalcev. Na fotografiranju je bilo tudi nekaj Godešanov, ki so mladost preživeli v rojstni vasi, sedaj pa živijo drugje. Fotografirala sta France Stele in Mateja Jelovčan, sodelavka Foto Bobnar.

Nedelja, 30. 4., ob 20. uri: kresovanje na večnamenskem igrišču pri Bifeju.

Zaradi dežja je bilo kresovanje bolj simbolično.

MAJ

Nedelja, 7. 5., ob 10. uri: osrednja gasilska maša v čast svetemu Florjanu. Cerkev sv. Miklavža.

Gasilci Gasilske zveze Škofja Loka se vsako leto udeležijo maše v čast svetemu Florjanu, zavetnika gasilcev. V jubilejnem letu so bili gostitelji člani PGD Godešič. Mašo je daroval domači pomožni župnik, Stanko Dolšak. Maše se je udeležilo okrog 150 gasilcev iz vseh gasilskih društev v Škofji Loki.

Petek, 13. 5., ob 16. uri: Godeški izziv, skavtski orientacijski pohod, organizator Skavtski steg Škofja Loka 2.

Pobudo za Godeški izziv je dal vodja Skavtskega stega Škofja Loka 2 Tomaž Paulus. Pohodniki so morali slediti poti okoli Godešiča, na točkah pa reševati naloge, s katerimi so si nabirali točke. Začetek poti je bil na avtobusni postaji v Lipici, nato pa jih je ta vodila mimo nogometnega igrišča do Godešiča, kjer sta bili prvi dve točki – spretnostne igre. Pri cerkvi so udeleženci sestavljali sestavljanko na temo Godešiča. V nadaljevanju so se tekmovalci usmerili proti Sorškemu polju, do Godeških gomil, kjer so iskali okrasni nakit-fibule, simbol halštatskih gomil. Pot so nato nadaljevali proti večnamenskemu igrišču pri Bifeju, kjer je bil tudi cilj.

Petek, 13. 5., ob 20. uri: razstava skavtskih fotografij in prikaz 5-letnice delovanja Skavtskega stega Škofja Loka 2, prostori Krajevne skupnosti.

Ob zaključku skavtskega pohoda Godeški izziv so skavti pripravili priložnostno razstavo, ki je bila na ogled v soboto, 14. 5., in v nedeljo, 15. 5. 2006. Na otvoritvi so skavti Skavtskega stega Škofja Loka 2 v sliki, pesmi in besedi predstavili svoje petletno delovanje.

Nedelja, 14. 5., ob 10. uri: 15. tek in pohod na Osolnik, prva tekma za slovenski pokal v gorskih tekih in državno prvenstvo za veterane.

Že tradicionalni gorski tek in pohod na Osolnik organizira domače športno društvo Kondor, dolgoletni predsednik organizacijskega odbora je dr. Jože Hafner. Letošnjega jubilejnega 15. teka, ki je prvič štel tudi za državno

Tek in pohod na Osolnik je v zadnjih letih največja športna prireditev na Godešiču. Foto: Zdravko Igličar

prvenstvo za veterane, se je udeležilo več kot 200 gorskih tekačev in okrog 250 pohodnikov.

Sobota, nedelja, 13. in 14. 5.: fotografski ex-tempore natečaj »Godešič 1000 let«.

Fotografski ex-tempore je pripravil Foto klub Anton Ažbe iz Škofje Loke. Po besedah njihovega predsednika Petra Pokorna je bil to nasploh prvi ex-tempore fotografski natečaj na loškem ozemlju. Organizacijski odbor so sestavljali: Zdravko Igličar, Damjan Černe in Peter Pokorn. Natečaja se je udeležilo 28 fotografov, ki so skupaj oddali 959 fotografij. Ocenjevanje posnetkov je opravila komisija v sestavi: prof. Franc Novinc, akademski slikar, predsednik, Janez Hafner, akademski slikar, in Marjan Kukec, fotograf KMF FZS. Prvo nagrado v kategoriji digitalnih posnetkov je prejel Janez Bertonecelj, Godešič, prvo nagrado v kategoriji diapozitivov pa Janez Bogataj, FK Anton Ažbe.

Torek, 16. 5., ob 11. uri: predstavniki KS Godešič so ob obletnici usmrtnice Antona Hafnerja, vodja upora v Judenburgu, položili venec na Kostnici Kranjskih Janezov na ljubljanskih Žalah.

V delegaciji, ki je položila venec, so bili Dušan Krajnik, podžupan občine Škofja Loka, Ivan Logonder, predsednik sveta KS Godešič in Andrej Jenko, pobudnik za postavitev spominskega obeležja Antonu Hafnerju v Aleji znamenitih Ločanov. Na prireditvi sta nastopila trobilni kvintet orkestra Slovenske vojske in častna straža Slovenske vojske. Po men Antona Hafnerja je predstavil Dušan Krajnik, podžupan občine Škofja Loka. Prireditve se je udeležilo okrog 60 vaščanov Godešiča in sorodnikov Antona Hafnerja.

Torek, 16. 5., ob 18. uri: spominska slovesnost ob obletnici usmrtnice Antona Hafnerja, vodje upora v Judenburgu, pred Vincencovo hišo, rojstno hišo Antona Hafnerja.

V delegaciji, ki je položila venec, so bili Karl Erjavec, minister za obrambo Republike Slovenije, Igor Draksler, župan občine Škofja Loka, in Ivan Logonder, predsednik sveta KS Godešič. V kulturnem programu so nastopili: trobilni kvintet orkestra Slovenske vojske, tamburaška skupina Bisernica iz Reteč in recitatorka Ema Igličar.

Karl Erjavec, minister za obrambo Republike Slovenije, na Godešiču; ob njem Ivan Logonder, predsednik sveta KS Godešič, (levo) in Igor Draksler, župan Občine Škofja Loka, (desno); skupaj z desetino Slovenske vojske. Foto: Maja Bertonecelj.

Slavnostni govornik je bil Karl Erjavec, minister za obrambo Republike Slovenije, pomen Antona Hafnerja je predstavil Dušan Krajnik, podžupan občine Škofja Loka. Prireditelj je pripravil in povezoval mag. Aleksander Igličar. Prireditve se je udeležilo okrog 250 obiskovalcev, med njimi vsi štirje vnuki Antona Hafnerja: Mojca Marinček, Marjana Ahčin, Matija Dolgan in Tomaž Dolgan.

Petek, 19. 5., ob 20. uri: predavanje in pogovor na temo »Kaj reforme pomenijo z davčnega in podjetniškega vidika«; predavatelji Ivan Simič, direktor Davčne uprave Republike Slovenije, mag. Andrej Šircelj, državni sekretar na Ministrstvu za finance, dr. Janez Šušteršič, direktor Urada za makroekonomske analize in razvoj, in Ivo Boscarol, podjetnik. Pogovor je vodil Dušan Krajnik, pomočnik sekretarja Obrtne zbornice. Prostori Krajevne skupnosti.

Vodja pogovora domačin Dušan Krajnik je bil v začetku leta 2006 imenovan za vodjo vladne pogajalske skupine za določitev novega socialnega sporazuma za obdobje 2007–2009. Bil je tudi član t. i. Kranjčeve skupine za pripravo davčnih reform. Pri tem svojem delovanju se je ukvarjal z davčnimi reformami in postal najožji sodelavec vseh strokovnjakov, ki so bili govorniki na srečanju. Srečanja s pomembnimi davčnimi strokovnjaki se je udeležilo okrog 60 udeležencev.

Mag. Aleksander Igličar, Ivo Boscarol, mag. Andrej Šircelj, Ivan Simič, dr. Janez Šušteršič in Dušan Krajnik pred prostori KS Godešič. Foto: Zdravko Igličar.

Sobota, 27. 5., ob 19. uri: koncert Kitarskega orkestra Glasbene šole Škofja Loka, dirigent Denis Kokalj. Cerkev sv. Miklavža.

Kitarski orkester GŠ Škofja Loka deluje približno dve leti, v njem pa nastopa 12 sedanjih in nekdanjih učencev kitare učitelja Denisa Kokalja. Pri treh pesmih so sodelovali tudi učenci solopetja GŠ Škofja Loka. Koncert kitarskega orkestra je bil zgodovinsko prva kulturna prireditelj v godeški cerkvi svetega Miklavža. Koncerta se je udeležilo okrog 120 poslušalcev.

JUNIJ

Sobota, 3. 6.: srečanje pokroviteljev praznovanja tisočletnice. Večnamensko igrišče pri Bifeju.

Že tradicionalno srečanje pokroviteljev Teka na Osolnik je bilo v jubilejnem letu organizirano za vse pokrovitelje praznovanja tisočletnice. Srečanja se je udeležilo veliko število pokroviteljev, med njimi tudi nekaj znanih slovenskih gospodarstvenikov, ki so podprli naše praznovanje (mag. Žiga Debeljak, predsednik uprave Mercator, d. d., Boško Šrot, direktor Pivovarne Laško, d. d., mag. Robert Ferko, direktor DrogeKolinska, d. d., Jaro Žontar, direktor Sverme, d. d. idr.). Za prijetnejše vzdušje je poskrbel trio Piano iz Reteč.

Kitarski orkester Glasbene šole Škofja Loka z dirigentom Denisom Kokaljem v cerkvi sv. Miklavža. Foto: Peter Pokorn

Četrtek, 15. 6., ob 11. uri: tiskovna konferenca. Prostori Krajevne skupnosti.

Na tiskovni konferenci so sodelovali: mag. Aleksander Igličar, predsednik Odbora za pripravo praznovanja tisočletnice Godešiča, Judita Šega, urednica zbornika Godešič skozi tisočletje 1006–2006, in dr. Jože Hafner, predsednik Športnega društva Kondor Godešič. Tiskovno konferenco je povezoval Dušan Krajnik, član odbora za pripravo praznovanja tisočletnice Godešiča. Na novinarski konferenci je bil javnosti prvič predstavljen zbornik Godešič skozi tisočletje 1006–2006.

Četrtek, 15. 6., ob 20. uri: koncert Quartettulipan: Ana Kavčič Pucihar – flavta, Gordana Keller Petrej – čelo, Blaž Pucihar – klavir, Miro Božič – orglice. Cerkev sv. Miklavža.

Quartettulipan je zanimiva glasbena zasedba, saj poleg klasičnih instrumentov (flavta, čelo, klavir) vključuje še orglice. V kvartetu nastopata zakonca Ana Kavčič Pucihar in Blaž Pucihar, ki živita pri Svetem Duhu pri Škofji Loki. Skupina najraje igra klasično glasbo v modernih, živahnih priredbah.

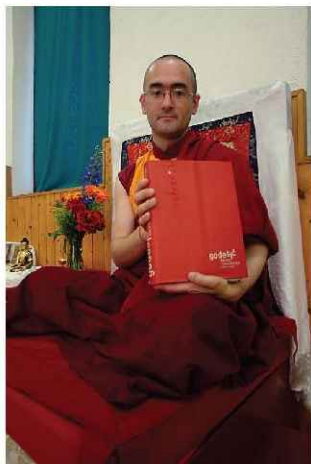
Petek, 16. 6., ob 18. uri: otvoritev razstave Tibet in tibetanska kultura. Prostori Krajevne skupnosti.

Na Godešiču že nekaj let deluje Tibetanska budistična kongregacija Dharmaling. V najemniški hiši (pri Dolinarju) stalno živita njihov duhovni voditelj lama Shenphen Rinpoche in njegov pomočnik. Na otvoritvi razstave so prikazali tradicionalno tibetansko

glasbo, hrano in pijačo, na razstavi pa so bile na ogled fotografije Tibeta in razni tibetanski nabožni predmeti (kipci, upodobitve bude idr.). Razstava, ki je bila na ogled 17. in 18. 6., je bila zelo dobro obiskana in je odmevala po vsej Sloveniji.

Sobota, nedelja, 17. in 18. 6.: nogometni turnir za dečke U8, U10 in U12. Nogometno igrišče na Produ.

Nogomet je športna dejavnost, ki je v okviru športnega društva Kondor najbolj razvita, v zadnjih letih to še zlasti velja za mlajše selekcije, v katerih domači igralci dosegajo tudi odmevne tekmovalne rezultate. V organizaciji domačega ŠD Kondor je potekal dvodnevni nogometni turnir za mlajše kategorije. Turnirja se je udeležilo 15 ekip. Zmagovalci so bili: U8: NK Ločan A, Škofja Loka; U10: NK Britof; U12: NK Zarica, Kranj.

Lama Shenphen Rinpoche z zbornikom Godešič skozi tisočletje 1006–2006. Foto: France Stele.

Petek, 23. 6.: uradni dan tisočletnice Godešiča.

S sodelovanjem medijskega pokrovitelja Gorenjskega glasa smo na uradni dan tisočletnice pripravili poseben časopis Godeški glas, ki je izšel v nakladi 29.000 izvodov in so ga prejela vsa gospodinjstva v občini Škofja Loka in vsi naročniki Gorenjskega glasa. V Godeškem glasu je bila na 16 straneh predstavljena zgodovina in sedanje življenje na Godešiču, njegovi ljudje in aktivnosti, s katerimi se ukvarjajo. Godeški glas je uredila Maja Bertoncelj.

Ob 18. uri: odprtje filatelistične in fotografske razstave, izdaja posebnega poštne žiga ob tisočletnici, razglasitev rezultatov fotografskega ex-tempore natečaja »Godešič 1000 let«. Prostori Krajevne skupnosti.

Filatelistična razstava je bila pripravljena v sodelovanju s Filatelističnim društvom Lovrenc Košir Škofja Loka. Razstava je imela dva tematska sklopa, in sicer: Žigi Škofje Loke ter Lovrenc Košir in poštna znamka. Izdan je bil poseben poštni žig ob tisočletnici Godešiča, od 18. do 20. ure pa je deloval pravi pošti urad, kjer so lahko prisotni na posebnih priložnostnih dopisnicah v svet poslali novico o praznovanju tisočletnice Godešiča. Na otvoritvi so nastopili plesalci Plesne skupine Lonca iz Škofje Loke, ki plešejo renesančne in baročne ples.

V okviru fotografske razstave so bili najprej uradno objavljeni rezultati ex-tempore natečaja. Na panojih pa so bile na ogled vse nagrajene fotografije.

Prvo nagrajena fotografija ex-tempore Godešič 1000 let v kategoriji diapozitivni. Avtor: Janez Bogataj, Škofja Loka.

Prvonagrajena fotografija ex-tempore Godešič 1000 let v kategoriji digitalni posnetki. Avtor: Janez Bertonec, Godešič.

Otroški pevski zbor župnije Reteče pod vodstvom Andreje Kuralt nastopa na Večeru na vasi. Foto: France Stele.

Ob 20.30 uri osrednja kulturna prireditev Večer na vasi s slovesno predstavitev zbornika Godešič skozi tisočletje 1006–2006. Pred cerkvijo sv. Miklavža.

23. junija je bil uradni dan tisočletnice Godešiča. Na ta večer je že tradicionalna kulturna prireditev Večer na vasi, ki je posvečena praznovanju dneva državnosti in povezana s simboliko praznovanja kresnega večera in noči. Letošnji Večer na vasi je bil še izjemno slovesen, saj je bil predstavljen zbornik Godešič skozi tisočletje 1006–2006. Zbornik je predstavila njegova urednica Judita Šega, pesnik Andrej Rant pa je prebral pesem Godeški zvon, ki jo je napisal posebej za tisočletnico Godešiča. Odlomke iz zbornika sta brali Tamara Avguštin in Ema Igličar.

Slavnostni govorniki so bili: dr. Jelka Pirkovič, državna sekretarka na ministrstvu za kulturo, Igor Draksler, župan občine Škofja Loka, Ivan Logonder, predsednik sveta KS Godešič in Žiga Debe-

ljak, predsednik uprave Mercator, d. d., ki je govoril v imenu vseh pokroviteljev praznovanja tisočletnice.

V kulturnem programu so sodelovali: Mešani pevski zbor župnije Reteče pod vodstvom Lojzeta Drnovška, Otroški pevski zbor župnije Reteče pod vodstvom Andreje Kuralt, tamburaši Bisernica iz Reteč pod vodstvom Janeza Kermelja, bratje in sestre Križaj, harmonikar Žiga Avguštin in ansambel Jaz pa ti. Program je sestavil in povezoval mag. Aleksander Igličar. Prireditve Večer na vasi se je udeležilo okrog 700 obiskovalcev.

Kot zanimivost naj omenimo, da je približno pol ure pred prireditvijo Godešič večkrat obkrožil helikopter slovenske vojske, v katerem je bil domačin Urban Polajnar, uslužbenec slovenske vojske.

Sobota, 24. 6., ob 18. uri: nogometna tekma Oženjene : Ledik in Oženjeni : Ledik. Igrišče na Produ.

Na Godešiču se za zaključek nogometne sezone vsako leto odigra tekma med oženjenimi in ledik, letos pa je bila na pobudo Janija Repa prvič odigrana tudi tekma žena in deklet. Med ženskami so slavila ledik dekleta z rezultatom 2 : 0, med moškimi pa prav tako ledik fantje z rezultatom 3 : 0.

Nedelja, 25. 6. – Dan državnosti –, ob 10. uri: maša za vse žrtve vojn, po maši slovesna otvoritev Godeške učno sprehajalne poti. Cerkev sv. Miklavža.

Že tradicionalno mašo za žrtve vseh vojn je daroval župnik dr. Pavle Krajnik. Župnik dr. Pavle Krajnik je bil rojen leta 1922 na Godešiču (Hrastnikov), po drugi svetovni vojni je najprej odšel na študij v Rim, nato v Argentino, zadnja leta pa je župnik v župniji sv. Cirila in Metoda v Lorainu, Ohio, ZDA. Po maši je bila slovesna otvoritev Godeške učno sprehajalne poti, ki jo je zasnoval in uredil Vinko Hafner, ob pomoči Petra Bertonclja. Pot sta odprla najstarejša Godešana, Marija Žun in Jože Vehar.

Petek, 30. 6., ob 20.30 uri: osrednja proslava ob prazniku Občine Škofja Loka. Prireditveni šotor na večnamenskem igrišču.

Občinski nagrajenci občine Škofja Loka za leto 2006 ob podelitvi nagrad na Godešiču: Igor Draksler, župan, Judita Šega, Tone Mlakar, Franc Košir, Damjan Slabe, Marjeta Žagar (predstavnika območnega združenja Rdečega križa Škofja Loka), Urška Omejc, Beno Oblak in Janez Sušnik (predstavnika Prostovoljnega gasilskega društva Škofja Loka (iz leve proti desni). Foto: France Stele.

Ob tisočletnici Godešiča je bila osrednja občinska proslava ob prazniku občine Škofja Loka prvič organizirana izven tradicionalne lokacije, Loškega gradu. Slavnostni govornik je bil Igor Draksler, župan občine Škofja Loka. Na proslavi so podelili občinske nagrade, med prejemniki bronastega grba je bila tudi domačinka Judita Ščga, urednica zbornika Godešič skozi tisočletje 1006–2006. V kulturnem programu so sodelovali: pevka Alenka Godec, orkester Zlobko big-band, domača skupina Jaz pa ti in pevka Jelka Hafner (pevka pri ansamblu Igor in zlati zvoki, poročena na Godešiču), ki je zapela pesem Poletna noč. Po končani proslavi je za prijetnejše vzdušje prisotne dolgo v noč zabaval znani loški ansambel Štrio Jemc.

JULIJ

Sobota, 1. 7., ob 10. uri: parada starodobnih vozil, trasa: Godešič–Sv. Duh–Škofja Loka–Gostče–Reteče–Godešič.

Parado starodobnih vozil je organiziral domačin Roman Jenko, ljubitelj starodobnih vozil. Parade se je udeležilo okrog 70 vozil, najstarejša udeleženca pa sta bila motor Laurin&Klement letnik 1903 in vojaški kamion Fiat letnik 1911. Na začetku prireditve je za boljše razpoloženje poskrbel ansambel Suha špaga, s praženim krompirjem pa so navzoče razveselili člani Slovenskega društva ljubiteljev praženega krompirja, kjer sta aktivna tudi domačina Hedvika in Zdravko Igljčar.

Sobota, 1. 7., ob 18. uri: svečana gasilska parada ob 95-letnici PGD Godešič.

Pred gasilsko parado je bila izvedena priložnostna gasilska vaja, ki jo je pripravil in vodil Štefan Križaj, poveljnik domačega gasilskega društva. V gasilski paradi je sodelovalo okrog 150 gasilcev iz domačega in okoliških gasilskih društev. Ob zaključku parade so navzoče gasilce nagovorili Martina Jelovčan, predsednica Gasilske zveze Škofja Loka, Simon Starman, predsednik PGD Godešič, in Ivan Logonder, predsednik sveta KS Godešič.

Gasilska parada ob 95-letnici Prostovoljnega gasilskega društva Godešič. Foto: Simon Starman.

Sobota, 1. 7., ob 19. uri: osrednja veselica ob tisočletnici Godešiča z Natalijo Verboten. Prireditveni šotor na večnamenskem igrišču.

Osrednje zabavne prireditve ob tisočletnici Godešiča se je udeležilo okrog 2000 ljudi.

Nedelja, 2. 7., ob 21. uri: koncert Neishe. Prireditveni šotor na večnamenskem igrišču.

Koncert Neishe smo organizirali s pomočjo Blaža Hafnerja, ki Nežo Buh – Neisho pozna iz študentskih let. Koncert je bil izjemo doživet in ga je poslušalo okrog 500 obiskovalcev.

SEPTEMBER

Neisha na koncertu na Godešiču. Foto: Zdravko Igličar.

Od torka, 5. 9., do četrтка,

22. 9.: fotografska razstava nagrajenih posnetkov ex-tempore natečaja ob tisočletnici Godešiča. Atrij Žigonove hiše na Mestnem trgu v Škofji Loki.

Četrtek, 21. 9., ob 19. uri: Blaznikov večer v Škofji Loki: predstavitev zbornika Godešič skozi tisočletje 1006–2006. Galerija na Loškem gradu, Škofja Loka.

Zbornik Godešič skozi tisočletje 1006–2006 so predstavili: urednica Judita Šega in avtorja dr. Petra Svoljšak, ki je predstavila Antona Hafnerja, vodja upora v Judenburgu, in dr. France Štukl, ki je Godešič zgodovinsko umestil v širši loški prostor. Za prijetnejše vzdušje je poskrbela godeška glasbena skupina Jaz pa ti.

Sreda, 27. 9., ob 19. uri: »Bolezen, moja korist« – predavanje in pogovor o odgovornosti vsakega posameznika za svoje zdravje, dr. Neja Zupan, Zavod Bisernica Kranj. Prostori Krajevne skupnosti.

Voditeljica dr. Neja Zupan, hčerka Tomaževe Ivanke, je predstavila vpliv duševnega in duhovnega razpoloženja na telesno počutje in s tem na zdravje človeka. Med predavanjem je predstavila tudi svoj pesniški prvenec – pesniško zbirko Zlata žlica.

Petek, 29. 9., ob 17. uri: posaditev lipe slovensko-slovaškega prijateljstva. Večnamensko igrišče.

Posaditev lipe slovensko-slovaškega prijateljstva, lipo neseta mag. Aleksander Igličar in Maroš Janov. Foto: France Stele.

Posaditev lipa slovensko-slovaškega prijateljstva je sad 20-letnega prijateljstva med Marošem Janovim, Trnava, Slovaška, in mag. Aleksandrom Igličarjem, vodjem Odbora za pripravo praznovanja tisočletnice Godešiča. Lipa slovensko-slovaškega prijateljstva na Godešiču je prva tovrstna lipa v Sloveniji. Posaditve sta se udeležila Martin Končal, namestnik slovaškega veleposlanika v Sloveniji, in Marko Pogačnik, predstavnik Ministrstva za zunanje zadeve RS. V kulturnem programu je nastopila skupina Jaz pa ti in harmonikar Nejc Jemc, ki je okrog 20 gostov iz Slovaške spremljal pri petju slovaške narodne pesmi Teče voda s Javora. Posaditve so se v krajih udeležili skavti Skavtskega stega Škofja Loka 2.

Petek, 29. 9., ob 18. uri: otvoritev razstave akademske slikarke Dagmar Janove iz Češke. Galerija Ivana Groharja v Škofji Loki.

Razstava je bila naslovljena Labirinti čustvovanj in akademska slikarka Dagmar Janova se je predstavila s približno 25 deli, ki so prikazala njeno dosedanje ustvarjanje. Med razstavljenimi deli so prevladovali kolaži, ki jih umetnica v zadnjem obdobju največkrat uporablja kot tehniko svojega umetniškega izražanja. Razstavo je odprla Ivana Hlavsova, veleposlanica Češke republike v Sloveniji. V otvoritvenem kulturnem programu so nastopili pevci Komornega zbora Loka Škofja Loka (generacija 1986) pod vodstvom Janeza Jocifa. Pevci, ki so v zboru prepevali pred dvajsetimi leti, so se zbrali zgolj za namen otvoritve razstave, saj je večina od njih pred dvajsetimi leti v Bratislavi preživela nepozaben konec tedna, ki ga je organiziral Maroš Janov, mož umetnice Dagmar Janove.

Po končanem uradnem delu otvoritve so zbrane goste prijetno presenetili in navdušili člani ansambla Štrio Jemc, ki so zaigrali tudi nekaj čeških in slovaških pesmi.

OKTOBER

Nedelja, 1. 10., ob 10. uri: slovesna posvetitev novih bronastih zvonov, cerkev sv. Miklavža.

Slovesna posvetitev novih bronastih zvonov je bila eden od vrhuncev praznovanja tisočletnice Godešiča. Obnova cerkve svetega Miklavža in zbiranje darov za zvonove je pod vodstvom odbora za zvonove, ki ga je vodil Alojz Igličar, potekala več kot štiri leta. Posvečeni so bili štirje novi zvonovi in sicer:

* Veliki zvon, posvečen svetemu Miklavžu, ton es 1+4, težak 1076 kg,

* Drugi zvon, posvečen svetemu Florjanu, ton g 1+2, težak 530 kg,

* Tretji zvon, posvečen Rožnovenski Materi Božji, ton b1, težak 332 kg,

* Četrti zvon, posvečen svetim Trem kraljem, ton c 2+4, težak 236 kg.

Posvečevalec zvonov je bil ljubljanski nadškof in metropolit Alojz Uran, slovesno mašo pa so poleg njega

Nadškof Alojz Uran med posvetitvijo zvonov.

Foto: France Stele.

Posvetitev novih bronastih zvonov. Foto: France Stele.

darovali še: domača župnika Gregor Dolšak in Stanko Dolšak, bivša župnika Anton Bohinc in Štefan Pavli, predstojnik kapucinskega samostana v Škofji Loki dr. Metod Benedik, župnik Ivan Mihelič iz Bukovščice, nadškofov tajnik Marko Čižman in pomožni župnik iz Gorenje vasi Mihael Kališnik.

Sveta maša je bila na prostem pred cerkvijo, navzočih je bilo okrog 1.500 ljudi. Pri maši so peli pevci Mešanega zbora župnije Reteče pod vodstvom Lojzeta Drnovška ob spremljavi organista Klemena Karlina in Pihalna godba Škofja Loka pod vodstvom dirigenta Iva Guliča.

Četrtek, 5. 10., ob 19. uri: večer poezije s pesnikom dr. Andrejem Rantom. Prostorji Krajevne skupnosti.

Pesnik dr. Andrej Rant je na večeru poezije predstavil svojo tretjo pesniško zbirko *Izpovedi*, ki je izšla letos. Zobozdravnik dr. Andrej Rant je sin dr. Jožeta Ranta, ki je bil rojen na Godešiču in je bil ustanovitelj stomatološke klinike v Ljubljani. Andrej se izjemno rad vrača na Godešič in je bil tudi član Odbora za pripravo praznovanja tisočletnice Godešiča.

Četrtek, 12. 10., ob 18. uri: odkritje spominskega obeležja Antonu Hafnerju v Aleji znamenitih Ločanov v Škofji Loki.

Na pobudo Andreja Jenka iz Godešiča je Odbor za pripravo praznovanja tisočletnice Godešiča spomladi 2006 na občinski svet občine Škofja Loka podal predlog, da bi v jubilejnem letu 2006 v Alejo znamenitih Ločanov postavili spominsko obeležje Antonu Hafnerju, vodji upora v Judenburgu leta 1918.

Slavnostni govornik je bil Karl Erjavec, minister za obrambo RS. Poleg njega je navzoče nagovoril Igor Draksler, župan občine Škofja Loka, zgodovinarica dr. Petra Svolsjak pa je predstavila pomen judenburškega upora leta 1918 in vlogo Antona Hafnerja kot vodje upora. Spominsko obeležje je izdelal akademski kipar Metod Frlic. V kulturnem program so sodelovali: Kvintet trobil orkestra slovenske vojske, pesnik Andrej Rant, pevka Jelka Hafner, ansambel Jaz pa ti s pevcema Andrejem Derlinkom in Vinkom Jenšterletom in

Pihalni orkester Škofja Loka pod vodstvom Iva Guliča. Program je pripravil in povezoval Jure Svoljšak.

Petek, 13. 10., ob 16. uri: srečanje gasilskih veteranov Gasilske zveze Škofja Loka. Godešič in kulturni dom Reteče.

Vsakoletno srečanje gasilskih veteranov je letos gostilo PGD Godešič. Gasilci veterani so si najprej ogledali nekaj godeških znamenitosti, družabni del srečanja pa je bil v kulturnem domu v Retečah. V kulturnem programu so sodelovali harmonikar Žiga Avguštin, ansambl Jaz pa ti in Štefan Križaj, ki je odigral nekaj gasilskih skečev.

Sobota, 28. 10., ob 19. uri: koncert Komornega zbora De Profundis iz Kranja, zborovodkinja Branka Potočnik Krajnik. Cerkev sv. Miklavža.

Komorni zbor De profundis je pripravil večer sakralne glasbe skladateljev od 16. stoletja do sodobnikov. Zbor vse od ustanovitve leta 1990 vodi zborovodkinja Branka Potočnik Krajnik, ki živi v Retečah. Pevce sta pri Bachovi pesmi spremljala violončelistka Judita Polak in pianist Klemen Karlin.

NOVEMBER

Petek, 1. 11., ob 10.30 uri: spominska slovesnost za umrle v NOB. Spominsko obeležje pred prostori Krajevne skupnosti.

Vsakoletno spominsko komemoracijo v spomin na umrle v NOB pripravljajo godeški borci NOB, ki jih v zadnjih letih vodi Filip Rant. V kulturnem programu so sodelovali učenci Osnovne šole Cvetko Golar Trata, ki jih je pripravila učiteljica Svetlana Urbančič. Slavnostni govornik je bil Štefan Kalamar, predsednik OO ZB Škofja Loka.

Petek, 17. 11., ob 18. uri: otvoritev planinske razstave. Prostori Krajevne skupnosti.

Planinska razstava je bila posvečena štirim Godešanom, ki so na različne načine aktivni v planinstvu:

- Metodu Bobnarju, ki je bil na severnem tečaju in osvojil Kilimandžaro (5895 m), najvišji vrh Afrike, Mt. Kosciusko (2230 m), najvišji vrh Avstralije, bil pa je tudi na Elbrusu (5642 m) najvišjem vrhu nekdanje Sovjetske zveze,
- Vinku Hafnerju, ljubitelju gora, pohodniku, varstveniku narave in dolgoletnemu

Janez Krek, Uroš Rupar, Vinko Hafner in Janez Starman na otvoritvi planinske razstave. Foto: Aljaž Hafner.

aktivistu v organih Planinske zveze Slovenije. Za svoje delo je dobil srebrno Bloudkovo priznanje,

- Janezu Kreku, ki je v zadnjih letih osvojil Aconcaguo (6960 m), najvišji vrh Južne Amerike in Mt. McKinley (6194 m), najvišji vrh Severne Amerike,
- Urošu Ruparju, vrhunskemu alpinistu, ki je v Himalaji osvojil vrh Kangcenjunga (8475 m), bil pa je član odprave na Nanga Parbat (8125 m) in Annapurno (8091 m). Osvojil je tudi sedemtisočaka Shiviling in Siniolchu.

Poleg fotografij vzponov omenjenih Godešanov je bila na razstavi prikazana tudi nekdanja in sodobna planinska in alpinistična oprema. V kulturnem programu ob otvoritvi je nastopil harmonikar Žiga Avguštin.

Sobota, 18. 11., ob 19. uri: alpinistično predavanje o plezanju v tujih gorstvih, predavatelj Janez Krek. Prostor Krajevnosti.

Janez Krek je v besedi in ob diapozitivih prikazal svoj letošnji vzpon na Mt. McKinley (6194 m), najvišji vrh Severne Amerike. Predavanja se je udeležilo čez 100 obiskovalcev.

Petek, sobota, 24. in 25. 11.: turnir v namiznem tenisu. Prostor Krajevnosti.

Namizni tenis je športna dejavnost, ki se v okviru ŠD Kondor Godešič odvija že dolga leta. Glavni pobudnik, igralec in tudi organizator turnirja je bil Janez Starman. Turnirja se je udeležilo 10 ekip, zmagala pa je ekipa Križe 1.

DECEMBER

Petek, 1. 12., ob 18. uri: otvoritev razstave akademskega slikarja Franceta Novinca. Prostor Krajevnosti.

Akademski slikar Franc Novinc je edini živeči Godešan, ki je omenjen v Enciklopediji Slovenije. Na razstavi je prikazal 47 umetniških del, ki jih je večinoma ustvaril v zadnjih dveh letih. Avtorja in razstavljena dela je predstavila umetnostna zgodovinarica Anamarija Stibilj Šajn, otvoritev pa je popestril kitarist Matej Novinec, nečak umetnika Franca Novinca. Razstava je bila odprta 2., 3., 9. in 10. decembra.

Akademski slikar Franc Novinc na otvoritvi svoje razstave. Foto: Maja Bertonec.

Sobota, 2. 12., ob 19. uri: alpinistično predavanje o plezanju v Himalaji, predavatelj Uroš Rutar. Prostor Krajevnega združenja.

Uroš Rutar, rojen na Logu v Poljanski dolini, zadnjih 15 let pa z družino živi na Godešiču, je ob izjemnih diapozitivih predstavil svoje plezanje v Himalaji.

Sreda, 6. 12., ob 19. uri: romarsko-potopisno predavanje o romarskih krajih v Italiji: Bari: sveti Miklavž; San Giovanni Rotondo: pater Pij; Loreto: devica Marija; Osimo: sv. Jožef Kupertinski; Monte Sant Angelo: sv. nadangel Mihael; San Marino; Pompoza: benediktinska opatija; Padova: sv. Anton Padovanski in Leopold Mandić. Skozi romarske kraje nas je v sliki in besedi vodil Janez Bertoncelj. Prostor Krajevnega združenja.

Domačin Janez Bertoncelj je že spomladi 2006 v postnem času imel romarsko-potopisna predavanja. Poleti je po spletu srečnih okoliščin romal v mnoga evropska romarska središča in z njih pripravil tri zanimiva predavanja. Skozi njegov izjemen občutek za fotografijo smo lahko znamenite evropske romarske kraje podoživeli skoraj v njihovi resničnosti. Prvo predavanje je bilo na god svetega Miklavža, zavetnika godeške cerkve, in predstavljeno je bilo mesto Bari v Italiji, kjer se v tamkajšnji stolnici svetega Miklavža nahajajo posmrtni ostanki (relikvije) tega svetnika – dobrotnika.

Petek, 8. 12., ob 19. uri: predavanje in pogovor »Ali je družina še vrednota?« Predavatelja zakonca Vilma in Dani Siter, ustanovitelja in voditelja gibanja Družina in življenje. Prostor Krajevnega združenja.

Vilma in Dani Siter sta izjemno zanimiv zakonski par, ki prihaja iz Krškega. Vilma je bila splošna zdravnica v Krškem, Dani je bil nazadnje 6 let župan Krškega. Oba sta zapustila svoji službi in se v celoti posvetila gibanju Družina in življenje, ki sta ga ustanovila leta 2000 in ki si prizadeva za izboljšanje odnosov med zakoncem in uveljavitev vrednote družine. Po njunih usmeritvah v Sloveniji deluje že okrog 60 zakonskih skupin, organizirata predavanja, pogovore, vikende in celo tedenske počitnice za zakonce. V pogovoru sta predstavila njun pogled na odnos med zakoncem, pretresljiva pa je bila izkušnja o hudi bolezni njunega tretjega sina l'ima, ki je ob božji pomoči ozdravel.

Sreda, 13. 12., ob 19. uri: romarsko-potopisno predavanje o romarskih krajih v Franciji: Avignon: papeško mesto v času izгона papežev iz Rima; Lurd: sv. Bernardka; Ars: sv. Janez M. Vianney; Paray le Monial: sv. Marjeta Alacoque; La Salette: pastirčka Melanija in Maksimin. Skozi romarske kraje nas je v sliki in besedi vodil Janez Bertoncelj. Prostor Krajevnega združenja.

Petek, 15. 12., ob 18. uri: predstavitev knjige Kulturna dejavnost na Godešiču v 20. stoletju. Prostor Krajevnega združenja.

V knjigi Kulturna dejavnost na Godešiču v 20. stoletju ima osrednje mesto gledališka dejavnost, ki je bila na Godešiču izjemno razvita od leta 1938 do leta 1967. Na koncu knjige pa so prikazane tudi druge kulturne dejavnosti, ki so se odvijale na Godešiču v prejšnjem stoletju. Avtorji knjige, ki zajema nekaj manj kot 100 strani, so mag. Janez Hostnik, Ivanka Igličar in Jože Rant. Na otvoritvi so nastopili člani ansambla Jaz pa ti, ki je bil ustanov-

ljen leta 1949 za igranje med odmori in za ples po gledaliških predstavah. Praktično v isti zasedbi igrajo še danes.

Petek, 15. 12., ob 18. uri: otvoritev razstave Igranje dramskih iger na Godešiču in razstave ročnih del. Prostori Krajevne skupnosti.

Hkrati s predstavitvijo knjige je bila na ogled tudi razstava, kjer so bili prikazani tedanji kostumi igralcev, kulise prve gledališke predstave iz leta 1938 in fotografije iz gledaliških predstav. Na ogled je bila tudi razstava ročnih del domačih deklet in žena, s svojimi izdelki pa so se predstavili tudi nekateri mošje. Na razstavi je s svojimi izdelki sodelovalo nad 50 domačinov. Pobudo za razstavo je dala Nada Šimenc, organizirala pa jo je organizacija Rdečega križa na Godešiču, ki ga zadnja leta vodi Tončka Bobnar. Pri postavitvi razstave je veliko pomagal Lojze Vehar. Zaradi velikega zanimanja sta bili razstavi odprti še 23. in 24. decembra.

Petek, 15. 12., ob 19. uri: zdravstveno predavanje dr. Toneta Koširja. Prostori Krajevne skupnosti.

Dr. Tone Košir, dolgoletni zdravnik splošne medicine v Škofji Loki, je v okviru predavanja z naslovom »Kaj lahko posameznik naredi za svoje zdravje« govoril o možnostih, kako lahko vsak s svojim načinom življenja prispeva k boljšemu telesnemu in duševnemu zdravju in počutju.

Nedelja, 17. 12., ob 15. uri: srečanje starostnikov. Prostori Krajevne skupnosti.

Srečanje starostnikov z Godešiča, starejših od 75 let, je organiziral Rdeči križ. Od povabljenih 46 starejših vaščanov se jih je srečanja udeležilo kar 28. V kulturnem programu so nastopili pevka in violinistka Jelka Hafner s hčerkama Petro (čelo) in Darjo (violina), Daša

Srečanje starostnikov v prostorih KS Godešič. Foto: Aleksander Igličar.

Hafner (violina), Ajda Hafner (recitacija) ter ansambel Suha Špaga. Kulturni program je pripravila in povezovala Andreja Hafner.

Sreda, 20. 12., ob 19. uri: romarsko-potopisno predavanje o romarskih krajih na Portugalskem in v Španiji: Fatima: pastirčki Lucija, Franček in Jacinta; Madrid: stolnica, Santiago di Compostela; sv. Jakob Starejši, Monteserrat: sv. Marija; Barcelona: katedrala. Skozi romarske kraje nas je v sliki in besedi vodil Janez Bertonec. Prostor Krajevne skupnosti.

Sobota, 23. 12.: Luč miru iz Betlehema: »Naj mir sveti«

Vodnice in vodniki Skavtskega stega Škofja Loka 2 so po vseh gospodinjstvih po Godešiču ponesli Luč miru iz Betlehema z geslom »Naj mir sveti«.

Sreda, 27. 12., ob 19. uri: božični koncert organista Klemena Karlina in mezzosopranistke Saške Kolarič. Cerkev Sv. Janeza Evangelista v Retečah.

Organist Klemen Karlin je otroška leta in mladost

preživel na Godešiču, od lanskega leta živi v Stari Loki. Leta 2003 je z odliko zaključil podiplomski študij na Univerzi na Dunaju. Poučuje orgle na Glasbeni šoli v Škofji Loki in na Škofjski klasični gimnaziji v Šentvidu. Saška Kolarič je leta 1996 zaključila podiplomski študij solopetja na Univerzi v Gradcu in je uveljavljena koncertna in operna pevkva, poučuje pa tudi solopetje na Glasbeni šoli v Škofji Loki. Saško Kolarič je pri posameznih skladbah spremljal priložnostni kvartet Tadeja Dolenc, sopran, Jana Jocif, alt, Tine Čarman, tenor, in Lenart Rupar, bas.

Vodnice in vodniki Skavtskega stega Škofja Loka 2 so ponesli Luč miru v gospodinjstva na Godešiču.

Foto: Aleksander Igličar.

JANUAR 2007

Sobota, 20. 1., ob 20. uri: javna radijska oddaja Koncert iz naših krajev, voditelj Janez Dolinar, Radio Slovenija. Prostor Krajevne skupnosti.

Javna radijska oddaja Radia Slovenija Koncert iz naših krajev v letu 2007 slavi 40-letni jubilej in je najstarejša javna radijska oddaja na Radiu Slovenija. Na Koncertu vedno sodelujeta dva znana slovenska ansambla narodno-zabavne glasbe, drugi nastopajoči pa prihajajo iz domačega kraja. Koncert je doslej gostoval v mnogih slovenskih krajih in se neposredno prenaša na prvem programu Radia Slovenije. Koncert iz naših krajev zadnjih dvajset let vodi Janez Dolinar.

Na Godešiču sta kot gosta nastopila ansambel Storžič in ansambel Širje kovači, ki je eden najstarejših še delujočih ansamblov, saj igrajo že od leta 1954 in vse od takrat jih vodi Franc Šegovec (harmonika). Kot domačini so nastopili: harmonikar Žiga Avguštin, ansambel Jaz pa ti, Otroški pevski zbor župnije Reteče pod vodstvom Andreje Kuralta, Tamburaška skupina Biserica iz Reteče pod vodstvom Janca Kermelja, ansambel Suha špaga in skupina Trio kvartet.

Koncert iz naših krajev je bila zadnja prireditev v okviru praznovanja tisočletnice Godešiča. Ker je koncert neposredno prenašal Radio Slovenija na 1. programu, je novica o praznovanju tisočletnice Godešiča preko radijskih in spletnih strani obšla celo Slovenijo in cel svet. V prenovljeni dvorani Krajevne skupnosti si je Koncert ogledalo 200 poslušalcev, ki so uživali v prelepem večeru.

Godeški ansambel Jaz pa ti nastopa na Koncertu iz naših krajev: Matija Rant, Ivan Igličar, Jože Rant in Alojz Igličar (z leve proti desni). Foto: France Stele.

RAZGLEDI

Bratje kapucini v Škofji Loki 1706 – 2006

Sestava bratstev v kapucinskem samostanu v Škofji Loki 1706 – 2005

Kapucini v Škofji Loki, kakor tudi njihov tukajšnji samostan nimajo o sebi neke posebne ali celo velike monografije, s kakršnimi se ponašajo nekateri drugi samostanski redi in družbe v Sloveniji. To je pač v skladu z njihovo držo malih Frančiškovih bratov, katerim pripadajo. Seveda nadvse skrbijo za pisano besedo in knjige o čemer priča njihova bogata knjižnica z dvajsetimi inkunabulami in z znamenitim Škofjeloškim pasijonom (*Instructio pro processione Locopolitana in die Parasceve Domini*) za povrh. Največ piše o kapucinih v Sloveniji sedanji gvardijan škofjeloškega kapucinskega samostana, prof. dr. Metod Benedik, ki je z disertacijo *Die Kapuziner in Slowenien 1600 – 1750* leta 1973 na papeški univerzi Gregoriana v Rimu, tudi obranil akademski naziv. O začetkih kapucinskega samostana je leta 1988, v *Acta Ecclesiastica Sloveniae* (AES), pisal tudi Primož Kovač. V 16. številki AES, katere urednik je dr. Metod Benedik, je leta 1994 na zajetnih 726 straneh izšlo temeljno delo *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih* »loških« avtorjev p. Metoda Benedika in p. Angela Kralja. Tudi v *Loških razgledih* smo že prebrali marsikaj o »naših« kapucinih in »njihovem« pasijonu. Tako v 40. št. za leto 1993, predvsem pa v št. 46 za leto 1999, ki je v dobrih delu posvečena Škofjeloškemu pasijonu. V zbirki *Doneski Loških razgledov* je letos, tristo let potem, ko so prišli kapucini v Loko, izšel obsežen katalog k Potujoči razstavi Škofjeloški pasijon 2006 s prispevki različnih avtorjev pri Muzejemskem društvu Škofja Loka.

Ob tristoletnici prihoda kapucinov v Škofjo Loko, so škofjeloški kapucini izdali knjižico o sestavi njihovega bratstva od začetka do danes. Gradivo zanj je zbral in pripravil p. Angel Kralj. Osnova knjižici je rokopisni seznam predstojnikov in očetov kapucinov v Škofji Loki, ki ga je leta 1933 napravil p. Oton (Alojzij) Kocjan (1876 – 1954), do leta 1984 p. Avguštin Cijan (1912 –), do jubilejnega leta pa je gradivo zaokrožil p. Angel (Bogomir) Kralj.

V navidez skromni in enostavni knjižici na 162 straneh male osmerke se v preglednih seznamih predstojnikov, očetov in bratov kapucinov v Škofji Loki z njihovimi osnovnimi podatki, skriva množica nadvse uporabnih podatkov, kot je na primer kratka zgodovina Škofje Loke od darovnice cesarja Otona II. iz leta 973, samega prihoda kapucinov, gradnje cerkve, konvikta (malokdo ve, da je delovala v škofjeloškem samostanu več let samostanska visoka teološka šola, ki je bila verificirana v Beogradu), do nemške okupacije in namenov povojnih domačih oblasti, da se samostan podre in na njegovem mestu postavi križišče.

Med predstavitvijo vseh 116 mandатов gvardijanov zvemo, da je bil p. Ambrož (Frančišek) Breclnik petkrat zapored gvardijan (1859 – 1873), da je prenovil in preslikal oltarje, dal na rediti križev pot, ki ga do takrat ni bilo, da je kupil in prenovil starološke orgle. Obširno in pregledno je predstavljeno tudi razgibano ter bogato življenje in delo p. Otona (Alojzija)

Kocjana, prvega slovenskega apostolskega penitenciarja, ki je prišel v loški samostan prvič po izgonu iz Gorice leta 1915 in bil tu gvardijan dvakrat s presledkom (1922–1924, 1926–1927) in je postavil samostan na čvrste temelje. Pri p. dr. Vigiliju (Ivan) Altu, ki je bil predstojnik od leta 1964 do 1967 stoji pripis, da je uvedel telefon, toplo in hladno vodo v sobe, odstranil prižnico, sprejel Marijini sestri in uvedel »nobel« mašo ob 11. uri. Tu je dopisanih nekaj izpisov iz samostanske kronike. Primer za leto 1964, ko jo je, za nazaj, pisal p. Edvard. »*Poklicanemu predstavniku samostana p. Edvardu sporoči predsednik občine, da pripravljajo načrt nove hiše, ki bo celotno podkletena, z malo večjimi sobicami od prejšnje skice (z dne 13. VIII. 1963) za 12 redovnikov, na parceli v Virmašah proti železniški progi ...*« Zadnje gvardijane, od 108 do 116, in seznam kaligrafskega popisa vseh gvardijanov z originalnega pergamenta v samostanskem refektoriju je dodal p. Angel.

V drugem delu, pred seznamom očetov, vpisanih je 96 patrov, je obširna notica o patru Romualdu iz Štandreža in njegovem Škofjeloškem pasijonu iz leta 1721.

Avtor Kralj je dodal še sezname za škofjeloške kapucine iz škofijskih in provincijskih šematizmov, tabel rajnih in osnovne podatke ter datum in kraj smrti tistih loških kapucinov, ki so vpisani od leta 1834 v štajerskih ali slovenskih provincijskih šematizmihi.

V XIII. poglavju so dodani spomini p. Avgušтина Cijana na nekatere njegove redovne brate. Za konec preberimo tri od njih, Ločana, p. Petra, p. Odilona, ki je bil pojem kapucina za Ločane v prejšnjem stoletju in p. Edvarda izrednega borca, zaslužnega, da so kapucini ostali v Loki.

P. Peter Krmelj iz Škofje Loke. Bil je absolvent zgodovine. Tankočuten, pozoren na druge, miren značaj. Rad je molil. Gibal se je zelo malo. Julija sem ga vprašal, ali so breskve že zrele, mi je odgovoril: »Ves, letos se nisem bil na vrtu«. In to v Vipavskem križu, kjer je bil takrat gvardijan in kjer je tako čudovit sadni vrt celinskega in tropskega sadja, od grozdja, fig, pomaranč, kakija in kivija. Lepo je pridigal in se za pridige resno pripravljaj. Umrl je kot predstojnik v Križu na Vipavskem za pljučnico, ki jo je staknil v Postojnski jami in je zdravnik ni pravočasno ugotovil, leta 1973, star 61 let.

P. dr. Odilon Mekinda iz Cerknice. Bil je izredno talentiran in vsestransko visoko naobražen. Doktor teologije in filozofije. Umski tip, ki se je zanimal za vse. Zbiral je metulje, ki so sedaj verjetno v muzeju. Opazoval zvezde. Imel čut za umetnost. Bil je dober pevec; posebej ljubil koral. Logičen mislec, odličen pridigar. Dalj časa je imel v stolnici v Ljubljani ob 11. uri sveto mašo za intelektualce. Vodil je nešteto duhovnih vaj za duhovnike, redovnike, redovnice, bogoslovce, študente. Bil je temeljit, strog, skromen, pobožen. Vnet Marijin častilec. Bil je vedno lepo urejen, imel lep nastop, pisavo kaligrafično. Vsi so ga spoštovali. Na naših kapucinskih šolah je poučeval latinščino, grščino, hebrejščino, filozofijo. Govoril je 12 jezikov. Imel je mnogo stikov z ljubljanskimi profesorji. Trikrat je bil provincial ilirske province in enkrat generalni definitor. Umrl je v Škofji Loki leta 1967, star 83 let.

P. Edvard Vogrin od Svetega Antona v Slov. goricah. Bil je človek izredno močne volje, premočrten. Že med vojno je širil misel na slovensko kapucinsko provinco in to ustno in pisno. Spremljal in zapisoval je pomembne dogodke in svoje namizne koledarje. Njegova zasluga je, da v Škofji Loki kapucinski samostan še obstaja, za kar se je junaško boril tudi pri najvišjih oblastnikih, čeprav so drugi že odnehali in nas je tudi ljubljanski nadškof Pogačnik prosil naj odidemo k Svetem Duhu, kot so odšle Ursulinke, on ni popustil in končno zmagal. Rad je živel v Škofji Loki; »Starih omar ne prestavljati«, če so ga hoteli premestiti drugam. Umrl je v svoji Loki v božičnih dneh 1980, star 81 let.

Za zadnje poglavje knjižice je p. Angel priobčil pismo, kapucinskega vrhovnega predstojnika brata Johna Corriveau a, ki je bilo poslano iz Rima, 23. oktobra 2005 in je meditacija ob zadnji kanonizaciji kapucina p. Feliksa iz Nikozije. Slednji predstavlja ikono (pravi lik) kapucina nekoč in danes v njegovi majhnosti, ubožtvu in bratstvu.

Knjižica ima na koncu še imensko kazalo.

S pričujočo knjižico se prav po kapucinsko skromno, vendar skrbno, končuje v Škofji Loki jubilejno leto 2006, ki smo ga spremljali ob tristoletnici prihoda kapucinov v Škofjo Loko in istočasno ob štiristoletnici njihovega prihoda na Slovensko. Začeli smo to praznovanje v Loki s potujočo razstavo Škofjeloški pasijon 2006 Muzejskega društva Škofja Loka v Slovenskem parlamentu in v Galeriji Ivana Groharja, z razstavo Loškega muzeja: Škofja Loka v času pasijona na Loškem gradu, s fotografsko razstavo Petra Pokorna Škofjeloški pasijoni 1999/2000 v Štandrežu v Italiji in s koncertom Toneta Potočnika in njegovega Koralnega zbora Akademije za glasbo iz Ljubljane z glasbo Škofjeloškega pasijona v Nunski cerkvi v Škofji Loki. Tako smo na spodoben način zapolnili vrzel v jubilejnem letu 2006, ko je izpadel načrtovani celotni »Romualdov – Kokaljev« pasijon v Škofji Loki.

Knjižica je namenjena interni uporabi, za študijske potrebe je dostopna predvsem v matičnem škofjeloškem kapucinskem samostanu.

Zbral brat Angel Kralj

Stari grad – Wildenlack

Filip je plačal nekemu Indelu Zymermanu 4 talente, da je pospravil uporabne ruševine Wildenlacka. Potres je leta 1511 porušil tudi stolp na Kranclju. Ruševine le-tega je pospravljial neki Wolh, ki je zaračunal za to delo 26 talentov. Material iz teh porušenih zidov so porabili za obnovo bližnjega Loškega gradu, zato je bilo pospravljanje dražje.

Ob poskusu očiščenja ruševin Starega gradu in Kranclja v letih 1954 in 1955 je dr. Pavle Blaznik že leta 1956 zapisal: »Prepričan sem, da bosta odslej obe postojanki deležni živega zanimanja tako domačinov kot tujcev.« V LR št. 3 iz leta 1956 je potem objavil krajšo razpravo o obeh postojankah. Pred njim je o Starem gradu pisal že Franc Pokorn, leta 1894. Oba sta domnevala, da je šlo prvotno za postojanko roparskih vitezov. Še dr. Blazniku se je zdelo, da »Lega gradu ustreza mnogo bolj potrebam kakih roparskih vitezov, kot pa obsežnemu in skrbno urejenemu zemljiškemu gospostvu«. V svoji monografiji o loškem gospostvu pa je dr. Blaznik že spremenil mišljenje: »Mikavna je domneva, da je freisinški škof na tem mestu že ob ustanovitvi loškega gospostva našel utrjeno postojanko, ki je ležala nasproti gradišča Puštala«. Na neko staro lokacijo kažejo tudi pripovedke o zakleti deklici in rumenih zlatih. Dr. Stopar je mnenja, da je grad vsaj že v 12. stoletju prevzel vlogo freisinškega dvora v Stari Loki, kar pa je malo verjetno. Starološki dvor se je verjetno selil na mesto, kjer je danes kraj Stari dvor.

Škof je Wildenlack in utrdbo na Kranclju dajal v varstvo gradiščanom, ki jih je najemal med plemstvom na Kranjskem. Skupno poveljstvo obeh gradov je trajalo do srede 14. stoletja, potem pa so funkciji ločili. Imena gradiščanov so nam znana od leta 1262 dalje do zadnjega, Baltazarja Siegesdorferja 1504-1508, malo pred potresom.

Od začetka 14. stoletja do potresa leta 1511 smo dobro seznanjeni z obnovitvenimi deli na Starem gradu in na Kranclju. Poznamo imena posameznih obrtnih mojstrov, porabljen material in tudi tlačanske obveznosti pri popravilih gradu.

Iz let 1315, 1318, in 1321 so znani hišni inventarji na Loškem gradu, Kranclju in Wildenlacku, ki pa so samo v enem primeru zadostno natančno navedeni za lokacijo na Wildenlacku. Leta 1321 navaja inventar na Wildenlacku 3 kavljaste samostrele, na Kranclju pa dva. Za vse druge predmete, ki so navedeni po prostorih na obeh lokacijah, pa je bolj verjetno, da so se, razen orožja, nahajali v glavnem na utrdbi na Kranclju in na Loškem gradu. Že imena prostorov kažejo na to: škofova soba, kapela, kaplanova soba, obednica nasproti kapelc, posamezne sobe po namenu in legi, sobe shranbe, Lavrinova soba, Janezova soba, Ulrikova soba. Tudi dragoceni predmeti kažejo na uglednejšo lokacijo v Loki.

Ko je škof Konrad v ponedeljek po prvi postni nedelji leta 1315 zapustil Loko, je za eno leto postavil za gradiščana gospoda Markvarda in R.(udigerja) iz Polhovega Gradca, da bo-

sta kot gradiščana varovala Wildenlack in stari stolp nad gradom. Za plačilo bosta dobila 250 kašarskih modijev rži in ovs, 600 sirov in 20 mark. Oba sta morala sama poskrbeti za čuvaje in vratarje.

Sodeč po zgodnjeromanski zidavi iz časa knalu po formiranju loškega gospostva, smemo ostaline Starega gradu postaviti v 11. stoletje. Postojanka je bila vključena v okrepitev obrambe obeh gradov v Loku in za varstvo mesta. Ni pa bila sposobna ustavljati sovražnih vpadov iz obeh dolin; za te je bila bolj informativna točka. Izpadi posadke Starega gradu so slabili napadalce pri obleganju obeh gradov: Kranclja in Loškega gradu ter mesta. Opitična in zvočna signalizacija med Starim gradom in Krancljem je možna še danes. Med spodnjim gradom in mestom pa je bila še uspešnejša.

Sedaj pa še nekaj mojih osebnih domnev o razvalinah Starega gradu:

Lokacija Wildenlacka je imela svoj pomen verjetno že v predzgodovinskem času, na katerega se navezujejo pripovedke iz predzgodovinskih izročil, ko govorijo o naselitvah na vrhovih, kjer so bila svetišča. Srednjeveški pomen gradu nam, kot smo zgoraj omenili, razlagata dr. Reisp in dr. Blaznik. Glede imena lokacije pa je zanimiva trditev inž. Tomaža Križnarja in dr. Branka Reispa, ki zanjo dosledno navajata ime Wildenlack-Divja Loka, z vsemi inačicami. Pravi Altenburg-Stari grad je grad v vasi Zagrad pri Otočcu. Po porušenju so namreč ljudje vse opustele gradove imenovali »stari grad«. Wildenlack nam nakazuje, da je bila nekje pri današnji Stari Loki, prvotna Loka, poznejša Škofja Loka. Lokacija Stare Loke (Loka) se verjetno povezuje z izkopaninami na hribu Puštal (Burgstelle) nad Trnjem, kar je nakazal že dr. Blaznik. Stara pripovedka pripoveduje, da je med Wildenlackom in starološko graščino podzemni rov. Starološki graščak Karel Strahl je konec 19. stoletja zadevo preiskoval, seveda pozitivnega rezultata v tej obliki ni bilo. Stari grad - Divja Loka je bil drugi po lokaciji prve omembe Loke na mestu sedanje Stare Loke. Lokacija Wildenlacka je bila v pomoč pri zapori v Selško in posredno tudi v Poljansko dolino. Na poljanski strani ni še nihče proučeval hriba nad cerkvijo sv. Lovrenca nad Zmincem. Ta lokacija naj bi služila kontroli Poljanske doline. Gre namreč za zelo starega svetnika, prvega mučenca še iz Kristusovih časov. Za cerkev pravi France Pokorn, seveda brez vira, da je ena najstarejših, iz leta 1118. Legenda pravi, da je sv. Lovrenc želel imeti zgradbo prav na tem mestu in ne na drugi, lepši lokaciji na Mavžarjevih njivah v Breznici. Svetnik je ponoči vedno prenesel gradbeni material na sedanjo lokacijo. Gradbeniki so se potem sprijaznili s sedanjo lokacijo, ki je ugodna za vse okoliške soseske, Gabrovo, Breznico in Zminec, kar so ljudje upoštevali pri gradnji cerkvice.

Lokacija Divje Loke je idealna, na strmi špiči nad travnikom s potokom, danes imenovanim Tajnetov travnik. V nadaljevanju dolinice je proti jugu prehod prek Kobile na Poljansko stran in na hrib sv. Lovrenca. Tik pod Wildenlackom je zaprta dolinica, res prava loka. Naprej v smeri proti Lubniku je kotlinica imenovana Kuhinja. Od tam prihaja znamenita lubniška megla. V smeri Gabrovega je na pobočju ravnica, o kateri bi kazalo razmisliti ali je naravnega ali umetnega izvora. Ob poti naprej proti Gabrovem sta dve naravni jami in dva udora, močno podobna kamnolomoma. Jami bi lahko občasno služili kot skrivališče. Udomini (»kamnoloma«), pa sta morda služila za pridobivanje kamna za neko lokacijo v dolini. Kamenje za Wildenlack pa so lomili kar pod grajskim hribčkom. Gradbeniki so vedno iskali gradbeni material v neposredni bližini, da so ga lažje dostavljali do gradbišča.

Menim, da gre pri Wildenlacku za predfreisinsko lokacijo, ki bi jo morali z okolico vred interdisciplinarno pregledati. Povabiti bi morali geologe, arheologe, zgodovinarje, gradbenike in druge »mojstre«.

In kakšen je Stari grad danes? Po previdnem pristopu vidimo po 500 letih še ovalen tloris grajskega obzidja. Zidovi se na vogalih blago zalomijo, nikoli pa niso zaokroženi. Določen del zidu je vedno raven. V zidovih so ohranjene okrogle luknje, ki so ostale od vstavljenih smrekovih sušic. Te so služile na zunanji strani zidu kot oder pri zidavi in so jih po uporabi požagali. Z notranje strani so podpornice nosile obrambne mostovže. Približno na dva metra višine se luknje ponavljajo. Od teh strohnelih rant so ostale le še luknje v zidu. Neodvisno od teh lukenj pa so grobo obdelane obrambne line na različnih višinah. Zidava obzidja je groba, zgodnjeromanska, v plasteh. Ne more pa se kosati z odlično in vzorno romansko zidavo poznejšega stolpa na Kranclju. Odličnejše, kamnite detajle s Starega gradu je pospravil že škof po potresu. Nekateri so izginili še ne tako dolgo nazaj. Ob previdnem zunanjem obhodu gradu najdemo še en podporni zid. To kaže, da naj bi bil prvotni obhod gradu malo nižje in se je v stoletjih nasul. Pred vhodom v obzidje je ravnica, podprta z zidom v smeri Vinarške grape. Ta je služila verjetno za »logistiko«, hleve in zunanje shrambe. Znotraj obzidja je ohranjenih kar nekaj vzdolžnih in prečnih zidov. V smeri Lubnika je obzidje podvojeno, kar bi kazalo na najbolj varni del gradu, na stolp. Z arheološkimi posegi bi lahko ugotovili, katere stavbe so bile znotraj obzidja.

Do 500-letnice potresa, to je do leta 2011, bi kazalo vsaj posekati okoliško drevje, da bo grad spet viden, posebno od vzhodne strani ob prihodu v Loko. Zakrpati je treba največje luknje v obzidju, kjer želijo moderni roparji in iskanci zakladov priti v nouranosti, pod zasutje. Obiskovalcem je treba omogočiti varen dostop do gradu in v samo ruševino. Ideje, kako bi razvalino rekonstruirali in oživili nam je na predavanju v Kašči poleti 2006 lepo predstavil inž. Tomaž Križnar.

LITERATURA:

1. Pokorn, F.; Loka, prenatís Florjančič, P., MD Škofja Loka, 1995, str.39.
2. Blaznik, P.; Zgornji stolp na Kranclju in Stari grad pod Lubnikom ter njuni gradiščani. LR 3, 1956. str. 79.
3. Štukl, F.; Inventar škofjeloškega gradu iz leta 1315. LR 14. 1967, str. 61.
4. Blaznik, P.; Škofja Loka in loško gospostvo (973-1803). MD Škofja Loka, 1973, passim.
5. Reisp, B.; Škofjeloški grad, Zbirka vodnikov št. 130. Ljubljana 1984, passim.
6. Stopar, I.; Grajske stavbe v osrednji Sloveniji-Gorenjska. Ljubljana, Viharnik d.o.o. 1998.

Janez Klobovs in Klobovsova ulica

V prispevku želim prikazati zanimivega Ločana, ki je zapustil trajno sled v loškem domoznanstvu. Po njem se imenuje Klobovsova ulica v Škofji Loki. Bolj kot se čas odmika, bolj so nekatere raziskave zanimive. Prav je, da včasih »odkopljemo kakšno pozitivno osebo«, ki smo jo po izročilu že pozabili, pa bi jo morali še poznati ...

Vojni superior Janez Klobovs, vojaški kurat, oziroma še nekaj več, se je rodil 29. 12. 1858. v Škofji Loki. V duhovnika je bil posvečen 8. 5. 1881 v Ljubljani. Večino življenja je preživel zunaj Kranjske. Ko je leta 1909 podedoval po materi hišo v Loki, je bil župnik v Innsbrucku - Inomostu. Umrl je 3. 4. 1930 v Ljubljani. Zanimiva je predvsem njegova oporoka, kjer pravi takole:

»Pokopan želim biti na pokopališču v Škofji Loki, v rodbinskem grobu. Moj pogreb naj bo brez večjih stroškov. Če ne umrjem v Loki, naj se moje truplo prepelje v Škofjo Loko kolikor mogoče preprosto. Mojo hišo testiram škofjeloški mestni občini v njeno last in v njeno uporabo. Občina tedaj moje hiše ne sme prodati. Občina bo skrbela da se moj (rodbinski) grob v Škofji Loki in grob moje rodbine v Stari Loki, lastno in snažno obrani. Moja kuharica Ivanka Komotar iz Savelj ima pa pravico do brezplačnega celega stanovanja v drugem nadstropju (predaj in zadaj) z dotičnimi prikljinami v moji hiši do njene smrti.

Mojemu nečaku Pavlu Sušniku zapustim: zlat prstan z diamanti, veliko stensko uro, starinsko omaro s tabernaklom in veliko starinsko kredenco. Vse druge mobilije: oprava, kubinjsko, namizno in posteljno perilo je lastnina Ivanke Komotar. To tedaj ne pride k zapuščini. Mojo cerkveno opravo in vse knjige, ki niso pisane v slovenskem jeziku, naj pa Ivanka Komotar izroči škofjeloškemu mestnemu župniku, da on te stvari uporabi ali razdeli kakor hoče. Moje telesno perilo (srajce, itd.), moja obleko in moja obutev, naj pa Ivanka Komotar razdeli med reveže in sicer tako kot sama hoče. Imenovani Ivanki Komotar zapustim vse svoje premično premoženje, denar, itd.

Od zapuščine denarja naj Ivanka Komotar izplača

- 1. Škofjeloški župniški nadarbinu din. 3000. Zato naj se meseca februarja vsako leto bere ena tiba sveta maša za rodbino Klobovs v farni cerkvi. Maša naj se poprej oznani. Ker dohodki od teh 3000 din. tvorijo honorar za izaršitev sv. maše, ne smejo se župniku upoštevati v njegove postavne dohodke.*
- 2. Škofjeloškemu kapucinskemu samostanu 3000 din. za svete maše v moj namen. Število svetih maš naj določi pater gvardijan tega samostana.*
- 3. 3000 din. mesini občini za škofjeloške reveže.*
- 4. Škofjeloškemu prosvetnemu društvu, škofjeloškemu Orlu in škofjeloški požarni brambi po 1000 din, skupaj 3000 din.*

Ivanka Komotar naj plača tudi moj pogreb, stroške za zdravnika in druge eventualne stroške. Moje zemljišče pa zapustim škofjeloškemu mestnemu župniku, da on to zemljišče, oziroma denar, če bo to zemljišče prodati, uporabi v kak cerkven, duhovski ali sploh kak dobrodelen namen in sicer kakor on sam hoče. Če pa moj zapušteni denar ne bo zadostoval za pogreb in za druge stroške in za zgoraj navedene legat 12000 din, naj pa Ivanka Komotar proda od zemljišča kolikor je potrebno za pokritev teh stroškov. Če pa zapušteni denar zadostuje za pokritev teh stroškov, merodajna je edinole izjava Ivankine Komotar.

Eventuelna, z naslovom označena pisma, naj Ivanka Komotar odpošlje na njih naslov, druga pisma, pa zavrite in tako dalje, označene s pripombo: »Po moji smrti uničiti«, naj pa ona pokonča.

Če bi v oporoki kaka določba ne bila jasna, merodajna je razsodba g. škofjeloškega župnika.

Glede mojega pogreba in eventuelno kako izvesti moj testament, naj se Ivanka Komotar dogovori s škofjeloškim župnikom, županom in mojim nečakom.

Vse, katere sem morebiti razžalil ali jim morda storil kako krivico, prosim odpuščanja, kakor tudi jaz odpuščam vsem in upam da tudi meni prizanese dobroljeto in usmiljen Gospod. To oporoko sem lastnoročno pisal in lastnoročno podpisal.«

Škofja Loka, dne 25. avgusta 1929. Janez Klobovs, l. r. vojni superior v. p.

Glede prevzema hiše je imela občina še nekaj težav z župnikom in Komotarjevo. Pod ugodnimi pogoji bi občina preužitek Komotarjeve celo odkupila. V zahvalo za Klobovsovo hišo, danes Mestni trg 34, je loška občina poimenovala pomožno ulico za hišami na Mestnem trgu pod gradom po pokojnem dobrotniku. Leta 1930 je po državni zakonodaji občina morala urediti oštevilčenje stavb na svojem področju. Vse hiše znotraj obzidja so že od prvega oštevilčenja v drugi polovici 18. stoletja spadale pod naslov Mesto. Številka 1 je bil grad. Neuradna imenovanja v Mestu so bila še Mestni trg, Lontreg, Sv. Jakoba trg, Nunska ulica in Šolska ulica. Prav slednji ni več pristajalo takšno ime, saj je bila na vidiku že gradnja nove šole v Kapucinskem predmestju. V hvaležen spomin so prav to ulico poimenovali po pokojnem gospodu Klobovsu. Imenovanje ulice so opravili že leta 1930, ko se Klobovsova ulica že navaja v dokumentih, čeprav uradnega občinskega sklepa nisem našel. Nemci so ulico preimenovali v Kranzelgasse.

Po zadnji vojni so vse ulice, ki so kazale na neka cerkvena ali verska imena, zamenjali z novimi. Sv. Jakoba trg je postal Cankarjev trg, po Cankarjevi brigadi. Nunsko ulico so preimenovali v Blažovo ulico, po partizanskem pesniku Otu Vrhuncu - Blažu Ostrovrharju. Ob osamosvojitvi sem slišal, naj bi za to ulico predlagali ime Ulica Ota Vrhunca. Potem so pa le ugotovili, da je to ista oseba. Šolarji so me poučili, da se Blaževa ulica imenuje po mozičku Blažu na Kapucinskem mostu. (Otroci so mislili na sv. Janeza Nepomuka).

Klobovsova ulica je leta 1945 ostala, saj mnogi od takratnih občinskih funkcionarjev verjetno niso vedeli, da gre za posvečeno osebo – duhovnika. Nekaj hvaležnosti je gotovo tudi še ostalo, saj je z volilom gospoda Klobovsa mesto pridobilo še eno hišo zraven rotovža.

Leta 1937 se je prikrat zataknilo pri oskrbi groba Janeza Klobovsa. Ivanka Komotar je pisala županu naslednje pismo:

Škofja Loka 23. 9. 37. Matevž Ziberl, predsednik občine Škofja Loka.

Podpisana prosim, da mi najprvo oprostite, ker si dovoliujem nadlegovati s tem pismom. Ne gre se zame, ampak za grob pokojnega gospoda superiorja Klobovsa. Kakor je iz testamenta razvidno, da ima občina kot dedič dolžnost oskrbovati grobove družine Klobovs. Na podlagi tega Vas prosim gos. predsednik, da bi posvetili nekoliko pozornost na te grobove. Skrajno potrebno je, da se že enkrat prestavi spomenik, zid se že obletava, ograjo pa razjeda rja. Isto tako je prevzela občina dolžnost da oskrbuje grob tudi na starološkem pokopališču, ker sedaj je zaraščen s koprivami. Prepričana sem, da boste gospod predsednik čimprej odredili, da se grobovi družine Klobovs dostojno popravijo.

Z odličnim spoštovanjem Komatar Ivanka

*Že 28. septembra je župan na pismo, ki ga je prezentiral kot uradni dopis, zapisal:
Vzel vsebino gornjega dopisa na znanje.*

Kasneje je župan Matevž Zihcrl Popevnač na oskrbo grobov družine Klobovs pozabil. Potem so pozabili Nemci. Prešli so občinski reveži, predvojni gasilci, kulturniki in drugi volilojemalci. Za dolžnost vzdrževanja grobov niso vedeli ne povojni predsedniki in ne vedo sedanjí župani. Tudi maš ne opravljajo več za Janeza Klobovsa. V zadnjih letih so gospodov in kuharičin nagrobni napis zbrisali, ploščo obrnili, grob pa prodali. Nekoč se bo pojavil nov nagrobni napis. Vprašanje pa je, če bo odtehtal za eno ulico. Tudi v Stari Loki ni več sledov grobov Klobovsove družine. Po Jazbinškovem zakonu je prodan srednjeveški rotovž, Klobovsova in tudi sosednja občinska hiša. Ulica s Klobovsovim imenom pa še živi, čeprav menim, da niti vsi njeni prebivalci niti mnogi drugi Ločani ne vedo, od kod izvira njeno ime.

Dr. Janez Veider– duhovnik in ljubitelj umetnosti

Ob 110. obletnici rojstva

V letošnjem letu (2006) je poteklo 110 let od rojstva dr. Janeza (Ivana) Veiderja. Zanj sem zvedela kmalu po prihodu v Škofjo Loko leta 1974, ko sem začela obiskovati farno cerkev v Stari Loki. Dolga leta mi je pomenil samo enega od inenitnih dušnih pastirjev, ki so nekdaj skrbeli za versko in duhovno življenje na Fari. Poznala sem tudi njegov umetnostnozgodovinski Vodič po Crngrobu iz leta 1936.

Ob petdeseti obletnici škofjeloške knjižnice leta 1995 sem se pri iskanju gradiva za nastajajoči jubilejni zbornik podrobneje seznanila tudi z župnijsko knjižnico v Stari Loki. Ob pregledovanju knjig sem opazila v nekaterih knjigah podpis Janez ali Ivan Veider. Nanj me je opozoril tudi loški arhivist dr. France Štukl.

Ob pregledovanju in popisovanju starološke farne knjižnice sem naletela na Veiderjevo arhivsko zapuščino, kar me je posebej spodbudilo, da sem se začela zanimati za njegovo življenjsko pot in njegovo delo. Po desetih letih iskanja po strokovni literaturi, po informativnih virih, poizvedovanja pri sorodstvu in še živčih faranih, ki so ga osebno poznali, se je izoblikovala bogata podoba velikega človeka in njegovega opusa, ki kliče po podrobnejši predstavitvi.

V prispevku najprej podajam njegovo življenje, podrobneje ga skušam predstaviti kot ljubitelja umetnosti in zbiralca umetnin, pozornost posvetim njegovi knjižnici, predstavim nekatere zanimivosti iz njegove pisne zapuščine, najdene v starološkem župnišču. Končujem z njegovo bibliografijo in bibliografijo o njem, oboje je seveda nepopolno. Za celovitejši pregled bi bilo potrebno vložiti še nekaj napora.

Veider ni bil le odličen dušni pastir, po svojem nagnjenju je bil tudi velik ljubitelj umetnosti, velik poznavalec cerkvene umetnosti in zbiralec umetnin. Znal je navezovati stike z ljudmi, jih povezovati, kar se dobro pokaže že v Stari Loki, ko v okviru Marijine družbe oživi igralsko prosvetno dejavnost, v Šentvidu pri Lukovici pa zgradi celo nov Prosvetni dom. Izkazal se je tudi kot pisatelj zgodovinskih povesti, dramskih besedil, strokovnih člankov in razprav.

Bil je član pripravljalnega odbora za ustanovitev loškega muzeja in muzejskega društva, ter prvi donator muzealij (gl.: LR 33, 1986, 42; LR 34, 1987, 12–13.)

V vseh teh letih sem spoznala, da bi moralo biti ime človeka, ki je dokajšen del svojega življenja in dela posvetil Stari Loki, vso svojo ljubezen do zgodovine in umetnostnih spomenikov pa cerkvam te fare, zapisano v zgodovini Stare Loke in Škofje Loke z zlatimi črkami.

ŽIVLJENJE

Janez (tudi Ivan) Veider se je rodil 28. maja 1896 v Velikem Mengšu kajžarju Izidorju in Mariji, r. Kreč. Po domače se je pri hiši reklo »Pri Čvrlež'«, zato so tudi Janezu Veiderju rekli Čvrležov Johan. Priimek so doma izgovarjali (in ga še) po nemško Fajder in ga tako klicali tudi kasneje v Ljubljani. Zanimivo, da so v Stari Loki njegov priimek izgovarjali Vajder. Njegov oče Izidor Veider je prišel iz Tirolske. Zato je bil sin Janez že od mladega tudi nekoliko Tirolca, vedno pa je bil zaveden Slovenec. Po-

Janez Veider z mamo Marijo. Portreta. Olje na platnu. Naslikala s. Ignacija Klump. Iz nekdanje zbirke dr. Janeza Veiderja. S prijaznostjo Janeza Veiderja iz Loke pri Mengšu.

leg slovenščine je popolnoma obvladal tudi nemščino. Vsekakor je podedoval tirolsko likovno nadarjenost, dobro je risal, predvsem pa je posebej ljubil likovno umetnost.

Otroštvo je preživel doma, tam je zaključil tudi osnovno šolo. V letih od 1909 do 1917 je obiskoval gimnazijo v Kranju, po končani maturi pa je odšel študirat teologijo v Brixen, kasneje še v Ljubljano. Novo mašo je imel 24. julija 1921. Leta 1922 je bil dodeljen za kaplana na Vrhniko in tam ostal do leta 1926. Naslednje leto je nastopil kaplansko službo v Škofji Loki in tukaj ostal do začetka leta 1930.

Ker je bil delaven, zavzet in iznajdljiv, ga je tedanji škof Jeglič poslal za župniškega upravitelja v Kočevske Poljane na Dolenjsko. Službo je nastopil 20. februarja 1930. Prebivalci so bili večinoma Kočevarji, Veider pa je znal dobro nemško, zato se je zdel škofu ravno pravi duhovnik za to faro. Z njim je odšla tudi njegova mati, da mu je gospodinjala. Prizadevno je pisal kroniko (11 rokopisno popisanih strani). V Poljanah je Veider zdržal le poldrugo leto.

Že 18. avgusta 1931 je odpotoval v Staro Loko, kamor se je želel vrniti po dogovoru z dekanom Mrakom. Tu je ostal do meseca novembra leta 1936. Pred vojno je stanoval v stari dekaniji. Spomin nanj je med Prifarci še živ, čeprav je večina starejše generacije že preminula. Spominjajo se ga kot učenega in pobožnega gospoda, prijaznega in družabnega, zelo razgledanega. Bil je tudi pokončna osebnost, zaveden Slovenec in pri svojem delu in nazorih načelen. Nekatere je učil verouk, druge je birmoval, pa tudi poročal. V tem obdobju je z veliko vnamo zbiral starološko mladino in odrasle in krog Marijine družbe, ki jo je želel prenoviti in oživiti. Z njimi je hodil na izlete in jih pripravljaval za dramske nastope. Vsako leto so odigrali vsaj po dve igri. Med njimi so posebno zanimive vsaj tri, ki se nanašajo na loško zgodovino: Crngrobški roparji, Ugrabljeni Ladislav Starološki in Umorjeni škof. V kroniki Marijine družbe je za slednjo pripisano, da jo je napisal in dramatiziral prav Janez Veider.

V tem času je nastalo njegovo prvo pomembno umetnostnozgodovinsko delo Vodič po

Crngrobu. Knjigo je založil Franc Kokalj iz Škofje Loke, izšla je leta 1936. Tedaj nastaja tudi njegova umetnostnozgodovinska topografija starološke dekanije.

Leta 1936 je bil imenovan za ekspozita v Šentvidu pri Lukovici. Sledove tamkajšnjega bivanja najdemo v zborniku Staneta Stražarja Črni graben - Od Prevoj do Trojan (Lukovica, izdalo in založilo Kulturno-umetniško društvo Janko Kersnik 1985, str. 255). Petletno obdobje življenja in dela v teh krajih kaže na izjemno delavnega in prizadevnega človeka. Tu je zgradil nov Prosvetni dom, prenovil farno cerkev, napisal več del in sicer Groblje leta 1938, Kneginjo Emo leta 1939 in študijo o Skaručni leta 1940. Od konca leta 1939 je urejal lokalni časnik Pod Grintovci in v njem objavljaval veliko prispevkov o cerkveni umetnosti, o cerkvenih spomenikih, o gradovih in znamenjih, predvsem s področja Kamnika in okolice. V tem glasilu je objavljaval tudi povest iz škofjeloške zgodovine Umorjeni škof. Zaradi začetka vojne je glasilo spomladi leta 1941 prenehalo izhajati, tako je povest ostala nedokončana.

Po okupaciji Jugoslavije so Nemci Janeza Veiderja aretirali že 7. maja 1941, ga odpeljali najprej v kamniške zapore, nato v Begunje, od tu pa v zbirno taborišče za izgnance v škofovih zavodih v Šentvidu nad Ljubljano. Pregar je bil na Hrvaško. Še isto leto se je vrnil v Ljubljano in nastopil službo kot spiritual pri ljubljanskih uršulinkah. Stanoval je v njihovem samostanu. V dveh sobah je imel svojo bogato knjižnico, ki so mu jo ob aretaciji leta 1949 zaplenili. Poleg dela v samostanu in verouka na tamkajšnjih šolah je na Filozofski fakulteti študiral zgodovino umetnosti v Umetnostnem seminarju pri dr. Francetu Steletu, s katerim je dobro sodeloval in z njim prijateljeval že pred vojno. Leta 1945 je diplomiral, leto kasneje pa promoviral za doktorja umetnostne zgodovine in sicer z obsežno študijo Stara ljubljanska stolnica. V knjižni obliki je delo izšlo leta 1947.

Med leti 1945 in 1949 je Veider predaval krščansko umetnost na Teološki fakulteti v Ljubljani. Predavanja je prevzel po pokojnem prof. Viktorju Steski. Emilijan Cevc je menil, da je Veider podedoval Steskovo knjižnico, na kar kažejo podpisi v posameznih knjigah.

Med Veiderjevo zapuščino sem našla sodbo Okrožnega sodišča v Ljubljani, št. K 263 / 49-6, z dne 30. 9. 1949. S tem dokumentom je Okrožno sodišče v Ljubljani Janeza Veiderja obsodilo na šest let odvzema prostosti s prisilnim delom in mu odvzelo državljsanske pravice, pravico do pridobitve ali opravljanja funkcij v družbenih organizacijah in društvih, do javnega nastopanja ter zaplenilo premoženje. Kot razloge za zaporno kazen je sodišče navedlo: širjenje propagande s ciljem zrušiti obstoječo družbeno ureditev v FLRJ, odstranitev zastave, ki jo je obsojenec imenoval rdeči predpasnik, sprejem ilegalnega kurirja iz inozemstva v sa-

Kaplan Ivan Veider v tridesetih letih prejšnjega stoletja pri Projevem križu pred vasio Pevno.

ŽASL, Veiderjeva fototeka.

mostanu. Večino zapora je prestajal v Ljubljani, kratek čas tudi v Mariboru. Zasliševanja, trdo delo, omejevanje vseh svoboščin in slabi pogoji šestletnega bivanja so pri njem pustili trajne posledice. Zaprto je bil z mnogimi slovenskimi duhovniki, pa ga skoraj nihče ne omenja, kar pomeni, da je veliko časa preživel v samicah, ločen od sozaprornikov. Zaprli so ga 17. 6. 1949, izpuščen je bil 17. 6. 1955.

Veiderjev nečak Ivan Veider se dobro spominja stričeve vrnitve domov iz zapora. Po krajšem odmoru doma v Mengšu ga je tedanji škof Ivan Vovk vprašal, v katero faro želi. Janez Veider je brez obotavljanja izrazil željo, da gre spet v Staro Loko. Na Faro se je vrnil septembra 1955 in prevzel dolžnosti župnega upravitelja. Vrnitve v Staro Loko se je verjetno zelo veselil, saj je prav tu preživel najbolj plodno obdobje svoje umetnostnozgodovinske ustvarjalnosti. Tu sta nastali obe pomembni študiji, Vodič po Crngrobu in - žal izgubljena - umetnostnozgodovinska topografija starološke dekanije, v kateri je obdelal vse podružnice in matično faro.

Razmere po drugi vojni pa so se bistveno spremenile. Spremenil se je predvsem odnos ljudi do vere, cerkve in duhovščine. Politične razmere so tako rekoč izločile duhovnike iz javnega življenja, odvzelo so jim pravico do poučevanja in javnega nastopanja, kmalu so prepovedali poučevati verouk v šolah, nadzorovali so zvonjenje, prepovedane so bile vse procesije, itd. Temeljito so se spremenile tudi gospodarske razmere. Cerkev, ki se je pred vojno vzdrževala iz dohodkov lastnega imetja, ni ostalo tako rekoč nič. Država je z nacionalizacijo pobrala stavbe, gozdove, polja in drugo lastnino. Veliko vernikov se je odvrnilo od cerkve in vere, duhovnik ni bil več najpomembnejša avtoriteta v župniji.

Dr. Veider je vse to zaznal ob svoji vrnitvi v njemu tako ljubi kraj. Iz šestletnega zapora se je vrnil z načetim zdravjem in duševno strt. Upal je, da bo ponovno zaživel med znanimi Prifarci in priljubljenimi umetninami. Pa ni smel več stanovati v nekdanj mogočni dekaniji, moral se je stisniti v sobo pri Koroščevih, ki se je nahajala nad hlevom za živino. K verouku niso več hodili vsi otroci s Fare, nekateri so šli raje drugam, ali pa sploh niso več obiskovali verouka. Sama cerkev in podružnice so zahtevale popravila in vzdrževanja, primanjkovalo je denarja, ker ni bilo več dohodkov od nacionaliziranih posesti, puščica je bila omejevana.

Žal pa o vsem tem ni nič zapisanega, ne v župnijski kroniki ne kje drugje. Te razmere poznajo starejši Prifarci, nekaj je ohranjenega na fotografijah, drobci v pismih in sporočilih. Zakaj ni pisal župnijske kronike, ne vemo. Verjetno mu je ob obilici dela zmanjkovalo časa. V prvih povojnih letih tudi ni bilo priporočljivo pisati župnijskih kronik, ker je takratna oblast vse župnike stalno opazovala in nadzirala njihovo delo.

Iz tega obdobja pa je potrebno omeniti pomembno delo, ki ga je opravil. Vedel je, kako dragoceni so stari nagrobniki iz stare cerkve in pokopališča, ki jih je dal novograditelj starološki župnik Franc Ksaver Kramer vzdati na zunanje stene nove cerkve. Podnebne razmere so nanje neugodno vplivale, zato se je Veider odločil, da jih prestavi nazaj med varnejše zidove cerkve. Leta 1962 se je z domačini lotil tega velikega posega in ga srečno dokončal.

Kdaj so se pri njem začeli kazati znaki bolezni, mi doslej ni nihče natančneje povedal. Delno to razberemo iz zapisov župnijske kronike za leti 1962 in 1963. Zadnja leta bivanja v Stari Loki so postajala za ostarelega župnika vedno bolj naporna, zapor je občutno načel njegovo zdravje, prav gotovo pa je trpljenje v zaporu povzročilo prezgodnjo sklerozo. Dne 9. maja 1963 je škof Anton Vovk sporočil ključarju Avgustu Bergantu, da se župnik Veider zaradi slabega zdravja in slabega stanovanja odpoveduje župniji Stara Loka. Starološki ključarji so 21.

5. 1963 zaprosili Nadškofijski ordinariat za nastanitev novega župnega upravitelja. Obenem so izrazili pripravljenost obdržati bolnega Veiderja. Škof Vovk pa ga je prestavil v faro Peče pri Vačah, ker je bil tamkajšnji župnik Valentin Benedik pripravljen pomagati svojemu ostarelemlu in bolnemu prijatelju. Nekateri prijatelji iz Stare Loke so ga tu večkrat obiskali. Kako se je počutil v novi fari, ne vemo. V farni kroniki ni njegovega zapisa. Nekateri tamkajšnji starejši farani so ga ohranili v spoštljivem spominu.

Umrli je 15. maja 1964 v ljubljanski bolnišnici. Pokojnik je večkrat izrazil željo, da bi bil rad pokopan v Stari Loki. Vendar je škofija določila, da ga pokopljejo v Mengšu. V imenu številnih StaroLočanov se je od pokojnika poslovil Radenko Krstič. Pokopal ga je stolni dekan in prelat Jožef Šimenc, pogreba se je udeležilo 32 duhovnikov.

UMETNOSTNI ZGODOVINAR, MUZEALEC IN PROSVETNI DELAVEC

Že kot mladenič je Janez Veider posvečal veliko pozornosti cerkvenim zgradbam, njihovi opremljeni in umetniškim predmetom. Njegovo veliko zanimanje in ostro oko opazovalca se kaže v njegovem dnevniku, ki ga je pisal v kraju Vöcklabruck na Tirolskem, kamor je bil v začetku junija 1917 kot enoletnik vpoklican v vojsko. Tu je delal v nekem skladišču. V droben zvezek si je zapisoval svoje goreče molitve k Srcu Jezusovemu in k Mariji s prošnjami, da bi bil oproščen vojaške službe in bi nadaljeval s študijem. Med zapiski naletimo tudi na več opisov cerkva, oltarjev, svetnikov, slik, fresk in podobnega. Izraža se že kot dober opazovalec, natančno si zabeleži kraj, svetnika, kateremu je cerkev posvečena, letnico, slog in notranjo opremo.

Leta 1922 je prišel kot mlad kaplan na Vrhniko. Že tedaj je začel zbirati umetniške predmete in leta 1929 že lahko v reviji Zbornik za umetnostno zgodovino (1929, zv. 1-2, str. 49-50), beremo o njegovi zasebni zbirki. V času kaplanovanja v Škofji Loki (1927-1930) se je ukvarjal z odkrivanjem fresk Jerneja iz Loke na loških podružnicah. V Kočevskih Poljanah (1931) je prenavljal notranjo opremo božjepotne cerkve na Gorici in v farni cerkvi ter kapelico ob pokopališču.

Iz Kočevskih Poljan se je vrnil v Staro Loko kot kaplan. Petletno obdobje (1931-1936) v Stari Loki je bilo za mladega Veiderja zelo plodno. Prav v tem času se je verjetno z vsemi močmi posvetil umetnostni zgodovini. Dobro se je poznal že z umetnostnim zgodovinarjem Francetom Steletom, s slikarjem in restavratorjem Franjem Golobom in s slikarjem Matijo Sternenom. Z njimi je sodeloval pri odkrivanju fresk v Crngrobu, na Jamniku in v Bodovljah in pomagal pri njihovem restavriranju.

To je tudi obdobje, ko je nastalo njegovo prvo delo s področja umetnostne zgodovine, in sicer Vodič po Crngrobu (leta 1936). Še isto leto je zaključil tudi obsežno umetnostnozgodovinsko študijo Topografija Starološke dekanije, (ko so ga Nemci ob začetku vojne zaprli, so mu rokopis uničili, ohranil se je le en list z navedenimi viri za študijo).

V zapuščini sem našla nekaj fotografij, ki prikazujejo razstavljenе muzealije. Domnevam, da so bile fotografije posnete v Uršulinskem samostanu v Škofji Loki, žal pa niso datirane. Prometni odsek mesta Škofje Loke je ob desetletnici vladanja jugoslovanskega kralja Aleksandra leta 1931 pripravil zgodovinsko razstavo, ki je bila postavljena prav v tem samostanu. Ali je Veider pri njenem nastajanju sodeloval, ne vemo, ker nikjer nisem našla podatka, ki bi pričal o tem. Na fotografijah pa lahko prepoznamo več predmetov iz njegove osebne umetnostne zbirke. O razstavi so poročali tedanji mediji, o njej poročata tudi beležki v kroni-

ki uršulinskega samostana in v njihovi šolski kroniki. Lahko pa se te fotografije nanašajo na škofješko obrtno razstavo iz leta 1936, saj na njih opazimo tri kopije fresk iz Crngroba, ki jih je Veider ob odhodu iz Stare Loke podaril nastajajočemu loškemu muzejskemu društvu.

Kot mlad kaplan je namenil veliko pozornosti mladim na Fari. Vneto je nabiral nove člane za Marijino družbo in z njimi pripravljajl dramske predstave. Kot sem že omenila, so igrali v domu na Marofu po dve, tudi po več predstav letno. Igre je ne le režiral in dramatiziral, temveč tudi pisal. Žal pa se ni iz tega obdobja ohranila nobena fotografija. Z gledališko in prosvetno dejavnostjo je nadaljeval tudi v Št. Vidu pri Lukovici. Predvidevam, da je bilo obdobje, ki ga je preživel v tamkajšnjem okolišu, zelo intenzivno, saj je popravljajl farno cerkev, zgradil nov prosvetni dom (med vojno je bil požgan), zgradil kapelico sv. Vida, se ukvarjal s prosvetno dejavnostjo, pri vsem tem pa je vsako leto izdal knjigo (leta 1938 Groblje, leta 1939 Kneginja Ema, leta 1940 Skaručina) in urejal štirinajstdnevnik Pod Grintovci, v katerem je tudi sam veliko objavljajl.

Leta 1941 se je vrnil iz izgnanstva in se naselil pri uršulinkah v Ljubljani kot spiritual. Tedaj se je vpisal na študij umetnostne zgodovine in ga do konca vojne zaključil. Kaj ga je nagovorilo, da je začel s študijem arhivskih in zgodovinskih virov za staro ljubljansko stolnico, ne vemo. V njegovi zapuščini smo našli tipkopis z naslovom Historia v latinščini.

Že leta 1946 je doktoriral z raziskavo Stara ljubljanska stolnica, ki je v knjižni obliki izšla leta 1947. To delo ocenjuje dr. France Stele (ZUZ, VIII, str. 246–247): »Rekonstruirajl je zgodovino stare stolnice od okrog 1100 do 1700. V peterih razvojnih fazah je orisajl njen stavbni razvoj, zgodovino njene opreme, slikarskega in kamnoseškega okrasa ter vse tudi umetnostno zgodovinsko ovrednotil. Ustvaril je eno temeljnih del za ljubljansko umetnostno zgodovino.

Po končanem študiju je predaajl umetnost na Umetnostnem seminarju Teološke fakultete v Ljubljani.

V času bivanja v uršulinskem samostanu v Ljubljani je popisajl njihovo dragoceno zbirko slik. Študija je bila objavljena v knjigi z naslovom Slike v uršulinskem samostanu v Ljubljani (Ljubljana 1944).

Več dejavnikov govori o tem, da je bil Veider cenjen kot umetnostni zgodovinar in velik poznavalec in ljubitelj umetnin. Kot strokovnjaka so ga večkrat povabili k popisovanju in evidentiranju cerkvenih predmetov in umetnin, kar dokazuje zapis iz kronike uršulinskega samostana v Škofji Loki iz leta 1955; žal pa se ni ohranil seznam predmetov, ki je bil priložen k zapisu v kroniki.

Kot strokovnjak je tudi odločujoče sodeloval pri vrnitvi znamenitega Tintorettovega sv. Miklavža (4,30 m x 2,00 m) v novomeško kapiteljsko cerkev.

Diploma dr. Janeza Veiderja.

Predvidevamo lahko, da je dobro poznal znamenito Strahlovo umetnostnozgodovinsko zbirko, saj je prav zadnja leta pred smrtjo Edvarda Strahla bival v Škofji Loki.

Kasneje je veliko pisal o cerkvenih spomenikih kamniške dekanije, popisal je cerkve v Mengšu, Domžalah, Vodicah, Mostah pri Kamniku, Repnjah, Tunjicah in na Homcu. Pisal je tudi o gradovih v kamniški okolici, o starih znamenjih, o freskah (prvi je ugotovil, da je freske v skaručinski cerkvi narisal slikar Franc Jelovšek). Veliko svojih razprav je objavil v glasilu Pod Grintovci (v letih 1939–1941), ki ga je tudi urejal. Pisal je še za revije: Bogoljub, Glasnik presvetega Srca Jezusovega, Ars sacra, Rast, časnik Slovenec. Prispevke je objavljala še v koledarjih in drugje.

VEIDERJEVA UMETNOSTNOZGODOVINSKA ZBIRKA

Veider je že kot mladenič rad zbiral umetniške predmete. V Zborniku za umetnostno zgodovino iz leta 1929 (zv. 1 - 2, str. 49 – 50), je objavljen seznam Veiderjeve privatne zbirke umetnin iz časa njegovega bivanja na Vrhniki. V njej je na primer imel slike Mateja Sternena, nekaj del slikarja Leopolda Layerja, slikarja Simona Ogrina, nekaj kipcev in osnutkov slik.

Zbirka pred drugo svetovno vojno v Stari Loki

Če iz literature vemo za Veiderjevo umetnostno zbirko, pa ne vemo, kaj je prinesel s seboj, ko se je kot kaplan preselil v Škofjo Loko, niti tega, kaj je prinesel s seboj iz Kočevskih Poljan, ko je prišel v Staro Loko.

Da je imel umetnine, pove sam v spisu Umetna obrt na škofjeloškem ozemlju, objavljenem v zborniku Škofja Loka in njen okraj v luči gospodarskih in kulturnih prizadevanj iz leta 1936 (str. 25), omenja med gotskimi umetninami na škofjeloškem ozemlju tudi dva gotska kipa, ki sta v njegovi zbirki in sicer: kip Breznadežne iz Svete Duha in kip sv. Lovrenca iz cerkve sv. Lovrenca v Breznici.

O obeh umetninah govori tudi umetnostni zgodovinar Emilijan Cevc v prispevku Gotska plastika na Loškem ozemlju (LR XIX, 1973, str. 179). V njem omenja Janeza Veiderja, ki je našel oz. rešil umetnini pred propadom. Lesen kip klečeče Madone je nastal okrog leta 1500, na-

Gotski leseni plastiki, Klečeča Madona iz Sv. Duha in sv. Lovrenc iz cerkvice sv. Lovrenca nad Zmincem, iz Veiderjeve zasebne zbirke, sta bili razstavljeni na prvi zgodovinski razstavi v škofjeloškem uršulinskem samostanu, odprti od 14. do 24. avg. 1931. Na fotografiji na levi so tri kopije crngrobskih fresk, ki jih je Veider podaril novo ustanovljenemu Loškemu muzeju. ŽASL, Veiderjeva fototeka.

redil ga je verjetno mojster trbojske Madone. S kipom so se igrali svetoduški otroci in so ga imeli za punčko. Veider je v njem spoznal gotsko umetnino, uvrstil ga je v svojo zbirko, po njegovi smrti pa je kip našel mesto v Semeniški knjižnici v Ljubljani.

V prispevku je omenjen še leseni kip sv. Lovrenca iz cerkvice sv. Lovrenca, ki naj bi nastal okrog leta 1510 v eni od gorenjskih rezbarskih delavnic. Tudi ta kip je Veider rešil pred propadom in ga uvrstil v svojo zbirko. Danes – žal – ne vemo, kje se kipec nahaja.

V podobni maniri je izdelan lesen kipec sv. Katarine iz Pevna, nastal v 2. desetletju 16. stol., žal pa precej popravljen in zmaličen. Cevc ga omenja kot del Veiderjeve zbirke. Kipec se verjetno nahaja v Semeniški knjižnici v Ljubljani.

Med majskim obiskom Crngroba leta 2003 je Emilijan Cevc povedal, da je Veider imel v svoji zbirki umetnin razpelo s Križanim iz obdobja gotike, ki je sedaj v privatni lasti. Tudi razpelo iz baročnega obdobja, ki visi na stebru blizu novega oltarja v Crngrobu, je Veiderjeva donacija crngrobški Mariji.

Zaplenjeni umetnostni predmeti leta 1949

Zgornjemu seznamu bi lahko dodali še umetniške predmete, ki so jih, poleg osebnih predmetov, zasegli Veiderju ob aretaciji leta 1949 in popisali v komisijem zapisniku dne 13. 1. 1950. Spisek navajam dobesedno iz dokumenta:

- kip Srca Jezusovega,
- nabožna slika z okvirjem,
- kip speči pastir,
- lipov kip Marija,
- 1 velika slika "Boj Jakoba z angeli,"
- 1 slika Marija Pomagaj,
- 1 slika Baraga,
- 1 slika Dete moli,
- 1 lesen Marijin kip.

Na koncu seznama sledi pripis, v katerem navajajo, da je vse knjige, nekaj starinskih slik in kipov prevzel Seminar za umetnostno zgodovino na ljubljanski univerzi po asistentu Lucijanu Menašaju. Po sortiranju naj bi zaplenjene knjige in slike popisali in ocenili v takratnem Federalnem zbirnem centru v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani. Za temi predmeti so zabrisane vse sledi.

V Veiderjevi zapuščini je kar nekaj Sternenovih del, saj sta Veider in Sternen sodelovala vse do slikarjeve smrti leta 1949. Na sliki: Matej Sternen, 1896, Žena z otrokom in harfo, 30 x 16 cm. ŽASL, Veiderjeva grafična zbirka.

ŽASL, Veiderjeva fototeka.

Umetnostni predmeti v Mengšu

Veiderjev nečak Janez Veider iz Loke pri Mengšu je potrdil našo domnevo, da je njegov stric Janez Veider imel precejšnjo zbirko umetnin, ki jih je zapustil Nadškofiji v Ljubljani. Nekaj predmetov iz zbirke je ostalo doma in jih še hranijo. Doma so ostali tudi nekateri predmeti, ki so jih sorodniki pripeljali iz Šentvida pri Lukovici, potem ko so Veiderja leta 1941 aretirali Nemci. Tedaj so sorodniki pred propadom rešili precej njegovih umetniških predmetov in knjig. Predmete, ki jih hranijo Veiderjevi, smo popisali in fotografirali.

V zbirki se nahajajo naslednji predmeti:

- škof Volbenk (ali sv. Pavlin), lesen barvan kipec, visok 20 cm,
- sv. Anton, kip, les, visok 25 cm; spodaj je napis: modeliral Matej Sternen, izvršil Soiča v Mariboru, v maju 1925,
- Kristus Kralj, kip, mavec, barvan, visok 70 cm,
- Marija z detetom, kip, terakota, visok 47 cm, avtor Tone Kralj (darilo dr. Veiderja svojemu nečaku),
- Janez Krstnik, kip, les, barvan, visok 66 cm, v levi roki nosi palico in knjigo, ob nogah leži ovčka iz mavca, verjetno dodana kasneje,
- trpečí Kristus, glava s trnjevo krono, relief v tolčenem bronu, izdelal Janez Mihelca, 5. 2. 1949, (darilo dr. Veiderja nečaku Janezu Veiderju ob poroki),
- Kristusova glava s trnjevo krono, slikano na svili, vel. 25 cm,
- 200 - 300 podobice starejšega datuma iz Veiderjeve zbirke, ki jih je pred leti podaril svojim sorodnikom,
- trije portreti v olju: dr. Janez Veider (portret je njegov nečak Janez Veider podaril župniji Stara Loka 24. marca 2003), njegova mama, njegov oče. Podpis na slikah je M. J. (Slike je narisala uršulinka m. Ignacija Klump),
- kip sv. Mihaela s tehtnico v roki (sedaj postavljen na konzoli, levo od zakristijskih vrat v cerkvi v Stari Loki), naj bi bil po mnenju Veiderjevega nečaka nekoč del Veiderjeve umetniške zbirke.
- V to zbirko so spadali tudi trije pozlačeni baročni angelci, eden od njih je v nečakovi lasti.
- Posebno mu je žal, ker ni več stričevih imenitnih tirolskih jaslic z ročno izdelanimi lesenimi figurami, ki so imele Marijo z Detetom v dveh podobah. Do praznika sv. Treh kraljev je sedela v štalici Marija z Detetom v jaslih, po tem prazniku pa je Marija držala Jezusa v naročju.
- Svakinja nečaka Janeza Veiderja hrani Praškega Jezuščka, viš. 53 cm, verjetno glina, prelita z voskom. Ima dve oblekici, eno v rožnati barvi, izvezeno z cvetličnimi motivi, druga je bela s plaščkom, oboje

Vošeni, »praški« Jezušček, iz nekdanje Veiderjeve umetniške zbirke, je verjetno delo škofje-loških uršulink. Sedaj v zasebni lasti.

Foto: A. P. Florjančič

izvezeno z zlato nitko in z medeninasto krono na glavi. Kipec je bil sestavni del Veiderjeve zbirke.

Umetnostni predmeti v Stari Loki

Med osebno zapuščino, ki smo jo našli v starološkem župnišču, je nekaj pomembnih dokumentov in umetniških predmetov, za katere ne moremo trditi, da so bili vsi njegova last. Vsaj nekateri so bili verjetno last starološke župnije (načrt Bernakove hiše, pergamentni list iz brevirja iz 15. stol.). Našli smo:

- Sternenove grafike in risbe,
- pergament, list iz brevirja, 15. stol.,
- grafična mapa Albertina,
- 3 originalni grafični odtisi Giulia Quaglia,
- 2 izvirni Peruzzijevi risbi,
- načrt Bernakove hiše, Stara Loka, št. 50,
- grafična mapa - 19 grafičnih listov (13 izrezanih iz raznih knjig) z motivom Marijinega oznanjenja,
- fragmenti freske sv. Nedelje v Crngrobu (10 kom); s črnim tušem so na prozornem papirju v naravni velikosti izrisane figure in motivi s freske. Avtor kontaktnih risb je Franjo Golob, slikar in obetajoč konservator, sodelavec Mateja Sternena. Golob je padel kot talec pod nemškimi strelji v Begunjah leta 1941.
- 21 akvarelnih risb sklepnikov iz cerkve sv. Jakoba v Škofji Loki. Narisal jih je France Mihelič.
- 1043 nabožnih podob in malih grafik, (Verjetno so podobice del obsežne Veiderjeve zbirke 2500 nabožnih podob, ki so sedaj v zbirkah Semeniške knjižnice v Ljubljani, kamor so jih odnesli kmalu po Veiderjevi smrti.)
- spominski album iz 19. stol.,

V letošnjem letu (2006) nam je uspelo iz Veiderjeve zapuščine pridobiti še nekaj akvarelnih risb:

- akvarelna risba Kristusova glava (France Mihelič?),
- akvarelna risba žene s harfo in deklico, podpis M. Sternena, 1896,

France Mihelič, Sklepnik na stropu mestne župne cerkve sv. Jakoba v Škofji Loki, akvarel, 8,5 x 13,5 cm, nedatirano, (trideseta leta prejšnjega stoletja). V Veiderjevi zapuščini je še dvajset podobnih akvarelov sklepnikov iz loške šentjakobske cerkve. Veiderjeva grafična zbirka. ŽASL.

- 4 akvarelne risbe svetnikov (Dionizij, sv. Barbara in dva neznana), brez podpisov (domnevno Matija Sternen),
- obojestransko poslikan list: tuš risba Salome in akvarelna risba Salome z glavo Janeza Krstnika, brez podpisa (domnevno Matija Sternen).

K zbirki lahko prištejemo še tri kopije detajlov crngrobskih fresk, ki jih je kot prve muzealije Veider podaril novoustanovljenemu loškemu muzejskemu društvu:

- kopija freske sv. Jožefa iz prve crngrobske romarske cerkve iz okoli leta 1250 (sedaj severna ladja z oltarjem sv. Martina). Kopijo hrani Loški muzej pod inv. št. 4, dar Janeza Veiderja 15. 9. 1937,
- kopija freske Judov poljub – detajl. Kopijo hrani Loški muzej pod inv. št. 5, dar Janeza Veiderja 15. 9. 1937,
- kopija freske sv. Katarine avtorja Bolfganga iz Crngroba iz leta 1453. Kopijo hrani jo Loški muzej pod inv. št. 6, dar Janeza Veiderja 15. 9. 1937.

POSEBNOSTI IZ ZAPUŠČINE

Grafična mapa Albertina

V novembru leta 1999 smo med pospravljanjem po končanem pleskanju starološke župnijske cerkve, v prostoru nad zakristijo na vrhu omare, našli večjo kartonasto škatlo (48,5 x 36 x 8 cm), ki je že malce razpadala. Vsebovala je precejšnje število grafik, vsak odtis je imel svoj paspartu. Že na prvi pogled so bile grafike videti dragocena likovna najdba. Podatki o grafikah, njihovih avtorjih in grafičnih tehnikah so napisani na posebnem seznamu v mapi s štirimi listi.

Bibliografski podatki o izdaji so naslednji:

Meisterwerke der Graphik im XV. bis XVII. Jahrhundert je uredil in izdal prof. Alfred Stixs, predstojnik bakrorezne zbirke dunajske Albertine. Izšla je leta 1921 pri založbi Artur Wolf Verlag na Dunaju v 350 oštevilčenih in različno opremljenih izvodih. Naš komplet ima število 308.

Nekatere grafike so bile odtisnjene verjetno po originalnih klišejih, ki jih hrani umetnostna ustanova Albertina na Dunaju. Med avtorji naj navedem nekaj imen kot na primer: Albrecht Dürer, Hans Holbein d. J., Harmensz van Rijn Rembrandt, Pieter Breughel st., Giuseppe Ribera, Joachim Fr. Beich, etc. V mapi so dela petinštiridesetih avtorjev v 66 primerkih. Grafike bi zaslužile poseben prostor, posebno obravnavo in seveda ustrezno predstavitev, kajti gre za zelo dragocene grafične umetnine. V Sloveniji je verjetno edini primerek.

Na predvečer odprtja novega Doma na Fari smo dne 27. septembra 2002 odprli razstavo grafik iz Albertine. Javnosti smo predstavili polovico od 66 grafik. Razstava je privabila mnogo obiskovalcev. Preostalo polovico grafik smo predstavili v Domu na Fari naslednje leto v decembru. Obe razstavi sta bili postavljeni na ogled tudi v novomeškem frančiškanskem samostanu.

Bernakova hiša

V škatli z Veiderjevo zapuščino sem našla načrt (46,5 cm x 34 cm) z naslovom Enonadstropna hiša v Stari Loki št. 50. Načrt je podpisal I. Bricelj. Narisan je tloris pritličja, 1. nad-

stropa in podstrešja, prerez hiše kakor tudi posamezni elementi, in sicer okno v 1. nadstropju, okno v pritličju, okno C in portal z letnico 1535 na sklepniku. Upoštevano je merilo 1:100. Ohranjena sta dva izvoda, en izvod ima nemško besedilo. Verjetno gre za eno najstarejših hiš v Stari Loki. Domnevamo lahko, da je bil načrt opremljen z besedilom, vendar ga doslej še nismo našli.

V knjigi F. Štukla, *Knjiga hiš III. Stara Loka*, (Lj., Šk. Loka, 1996, str. 184), je opisana zgodovina objekta s staro hišno številko 50 (tudi 32). Avtor omenja, da je v 16. stol. morda bila tukaj ena od treh hub. Posestvu so rekli Fronhof, Fronovn, Frnau, kasneje Bernakovo. Prvotno je bila hiša last loškega gradu.

Leta 1912 je hiša pogorela in kmalu po požaru je cerkev odkupila parcelo, da bi tu zgradila društveni dom ali ubožnico. Deželni muzej je kmalu po požaru odluščil freske, ki so bile na stenah in jih kasneje predal Narodni galeriji v Ljubljani. Avtor fresk je bil Jernej iz Loke.

Konec novembra 2002 smo povprašali Narodno galerijo ali še vedno hrani freske iz Stare Loke in odgovor je bil pritrdilen. Fresko so restavrirali leta 1995, fotografirali in objavili v knjigi *Gotika v Sloveniji*, (Lj. 1995, str. 309, 310). Freska iz 15. stol., velikosti 197 cm x 190 cm, z motivom Jezusovega rojstva in Oljske gore je sedaj last Narodne galerije Ljubljana. Dne 23. decembra 2002 smo si štirje člani Muzejskega društva Škofja Loka fresko ogledali v živo. Kar nekaj trenutkov smo tiho zrli v petsto let staro umetnino, ki nas je prijazno nagovorila. Vprašala sem se, koliko Ločanov ve zanjo.

Domnevali smo, da tako velika freska ni krasila navadne kmečke hiše, tudi načrt je pokazal, da gre za hišo velikih dimenzij. Najdaljša stranica hiše je dolga 20 m, široka je bila 7 m. Zidovi dosegajo debelino 70 cm, nekateri prostori v hiši dosegajo 35 m².

V faksimilu Valvasorjeve Skicne knjige, (Lj., 2001), sta objavljeni dve skici Stare Loke. Na strani 9 je prikazan starološki grad, zadaj na hribčku pa stara cerkev s kostnico oz. kapelo sv. Lovrenca. Na strani 18 sta upodobljeni cerkev in kapela z vzhodne strani. Na lokaciji sedanje-

Freska Gregorijanskega Kristusa iz lope cerkve Marijinega oznanjenja v Crngrobu, detajl. Kontaktna kopije v tušu na pavsu je izdelal nadarjeni slikar in restavrador Franjo Golob (1913–1941). ŽASL, Veiderjeva grafična zbirka.

ga župnišča se mogočno pne proti nebu velika enonadstropna stavba s tremi stolpčiči. Domnevamo, da je narisana starološki dvor oz. Fronhof. Naša domneva, da je tako velika freska krasila lahko samo bogato in veliko hišo, se je nedvomno potrdila. Veseli novega odkritja smo prosili loško slikarko in freskantko Majo Šubic, naj motiva jaslic in Oljsko goro izriše na novo, Studio Grad je poskrbel, da smo ob Božiču leta 2002 dobili voščilnico z motivom jaslic, aprila 2003 ob Veliki noči pa voščilnico z motivom Jezus na Oljski gori Jerneja iz Loke in z njima pokazali, kakšne dragocenosti še skriva, oziroma je skrivala pradavna Stara Loka.

Ostali načrti in skice, ki smo jih našli v zapuščini skupaj z načrtom Bernakove hiše:

- tloris župne cerkve sv. Barbare v merilu 1:200,
- rokopisni tloris cerkve sv. Lenart (Veiderjev rokopis),
- rokopisni tloris cerkve v Žabnici,
- rokopisni tloris cerkve na Dobračevi (Veiderjev rokopis).

Spominski album

Vezan v bordo rdeče usnje, velikost 11 x 17,5 cm, v platnice odtisnjenih sedem zlatih črt, je že na pogled zanimiva knjižica prečnega formata, ki vsebuje risbe, spominske zapise, verze, posvetila, vse v nemščini. Podpisani so običajno dodali kraj (Ljubljana, Wien) in letnico (od 1824 do 1838), lastnik pa si je včasih pribelžil tudi letnico smrti podpisanega. Risbe so skoraj miniaturne, v tehniki akvarela, tuša, svinčnika. Navajam nekaj podpisnikov: Anton Samassa, Jos. Blasnig, Franz Xav. Dollitzel, M. Krischay, W. Kham, Jos. Koss, Fani Urbas, Jean Koscher, Batt. Wagner, etc.

Žal ne vemo, kdo je bil lastnik albuma in kako je zašel v Veiderjevo zapuščino. Ena od domnev je, da ga je pridobil od neke redovnice plemiškega porekla v času bivanja v uršulinskem samostanu v Ljubljani. Je drobna zanimivost med najdbami.

Nabožne podobice in male grafike

Našli smo jih v juniju 2001 na podstrešju župnišča v Stari Loki, v kartonasti škatli, skupaj z drugimi artikli iz zapuščine Janeza Veiderja. Vedeli smo, da je Veider hranil obsežno zbirko nabožnih podob, vendar je že pred leti Jožefa Čarman, Punčarjeva Pepca, povedala, da zbirke ni več v Stari Loki. Menila je, da se nahaja pri njegovem nečaku.

Zaradi številnosti podob smo menili, da gre za celotno zbirko. Leta 2000 je izšel zbornik, posvečen umetnostnemu zgodovinarju dr. Emilijanu Cevcu in v njem smo našli članek teologa in bibliotekarja Semenške

Svojo zbirko malih grafik, nabožnih podob (pildkov) je Veider »dopolnjeval« tudi s študijskimi skicami redkih primerkov.

ŽASL, Veiderjeva grafična zbirka.

knjižnice v Ljubljani dr. Marijana Smolika o obsežni zbirki nabožnih podob iz prispevka smo izvedeli, da gre za obsežno, 2500 podob obsegajočo zbirko, ki se nahaja v Semeniški knjižnici v Ljubljani. Sam avtor je v pogovoru omenil, da je sredi 60-tih let, v času svojega doktorata, sam prišel po podobice in jih vzel v Ljubljano skupaj še z nekaterimi knjigami.

V nahajališču v Stari Loki pa smo našli še 1043 podob in malih grafik. Razdelila sem jih glede na starost, nato pa še oblikovno, motivno in vsebinsko. Zbirka je dragocena ne le zaradi številnosti, temveč tudi zaradi kvalitete. Med njimi je več sto podob, starih sto in več let, starejše so še iz obdobja baroka.

Fototeka

Veliko časa smo posvetili pregledovanju fotografij, ki smo jih našli med ostalo starološko famo zapuščino. Večina jih spada v Veiderjevo zapuščino. Motivika je cerkvena umetnost, cerkvene stavbe, interierji in zunanjščina, freske, slike, posamezni cerkveni predmeti (kelihi, mašni plašči, kipi), večji del ima z njegovo pisavo označeno ime kraja ali motiva. Fotografiral je verjetno Veider sam (ohranjene so še nekatere kontaktne plošče), različne pisave opomb na fotografijah pa kažejo, da je nekatere dobil od drugod (na primer od Viktorja Steske). Kjer ni bilo napisanih podatkov, sem za identifikacijo zaprosila dr. Franceta Štukla, ki je sam umetnostni zgodovinar in dober poznavalec cerkvene umetnosti na Škofjeloškem. Štukl meni, da je precej fotografij last Franceta Steleta, ker sta z Veiderjem sodelovala pri raziskovanju Crngroba. Morda je nekatere fotografije (tudi razglednice z umetnostno zgodovinsko motiviko) Veider uporabljal kot učne pripomočke za predavanja o krščanski umetnosti na Teološki fakulteti. Kot dobrega poznavalca cerkvene umetnosti so ga večkrat povabili k prenovam cerkva v ljubljanski škofiji pa tudi drugje. Fotografije so različnih velikosti, vse so črno bele.

Po motiviki smo jih razdelili :

A - motivi Stare Loke, domačini, priprava na gradnjo župnišča, nove maše, prazniki, obletnice, praznovanje dogodkov, povezanih z verskim življenjem kot na primer miklavževanje, postavljanje mlajev, prvo sveto obhajilo, procesija sv. Rešnjega Telesa in podobno, motoristične dirke v Škofji Loki. Pri identifikaciji in prepoznavanju oseb na teh fotografijah je sodelovalo več domačinov : družina Bergant (Mruščevi), Franc Vidic, Jelka Bogataj por. Pavlovec, Marinka Mrak, družina Žagar (Na Kalanovš) in drugi.

B – motivi : cerkvena umetnost - nekdanja Starološka dekanija, ostala Slovenija in tujina.

C – neidentificirano.

Fotografije, ki prikazujejo cerkve in cerkveno umetnost s področja nekdanje starološke dekanije, sem razvrstila po krajih, kjer se cerkve ali predmeti nahajajo (69 ovojnica s fotografijami).

Posebno pozornost je vzbudila majhna, obrezana fotografija kamnite svetilke: hišica (samo zgornji del, brez podstavka) je izdelana v gotskem slogu s šilasto zaključnimi okenci, vidni so še kovinski nosilci vrat, ki so verjetno zastekljena varovala plamen. V knjigi Marijana Zadnikarja Slovenska znamenja, (pogl. Kamnita znamenja - pokopališki stebri in svetilniki, na str. 15, 16), je zabeležen podatek, da je na Blejskem otoku postavljen preostanek nekega pokopališkega svetilnika še gotskih oblik, ni pa znano, od kod izhaja. Tja je bil prenesen iz Narodnega muzeja v Ljubljani v začetku šestdesetih let 20. stol. V knjigi je (na str. 75) objavljena barvna fotografija tega svetilnika, ki se popolnoma ujema s fotografijo iz Veiderjeve zapuščine.

Skoraj z gotovostjo lahko domnevamo, da je svetilnik starološkega izvora, saj o njem priča zapis arhivarja in župnika Franceta Pokorna iz leta 1908, v katerem navaja, da je bila na vrhu škarpe in pokopališkega stopnišča postavljena "mala kamenita laterna do najnovejšega časa" v spomin na podroto kapelo (kostnico) sv. Lovrenca (F. Štukl, *Knjiga hiš* – Stara Loka, str. 56). Kdaj je kamnita svetilka "izginila" iz Stare Loke, zaenkrat ne ve nihče. Leta 1931 so preurejali pokopališče in obnavljali podporni zid. Ob tem lahko le domnevamo, da so kamnito luč odstranili in jo predali muzeju v Ljubljani.

KNJIŽNICA DR. JANEZA VEIDERJA

Knjige in umetnine so Veiderja spremljale že od mladih let in jih je imel vedno ob sebi, kjerkoli je opravljal dušnopastirsko službo. Tako lahko domnevamo, da je svojo knjižnico imel že v času, ko je bil kaplan v Škofji Loki (1927 – 1930) in kasneje kaplan v Stari Loki (1931 – 1936). Da je imel s seboj knjige tudi v Št. Vidu pri Lukovici, priča njegov nečak Ivan, ko pravi, da sta jih njegov oče in Veiderjev oče skupaj z zbirko umetnin selila domov v Mengeš potem, ko so Janeza Veiderja aretirali Nemci. Med drugo vojno je bil Veider spiritual pri uršulinkah v Ljubljani, študiral je umetnostno zgodovino in leta 1945 diplomiral, naslednje leto pa doktoriral. Po vojni je predaval krščansko umetnost na Teološki fakulteti, o čemer pričajo rokopisni zapiski kot koncepti za predavanja. V tem času je pridobil knjižnico umetnostnega zgodovinarja in prijatelja Viktorja Steske, kot njegov delovni dedič.

Ko so ga leta 1949 aretirali in obsodili na šest let zapore, so knjige in drugo lastnino zaplenili. O tem pričajo dokumenti. Komisijski zapisnik o zaplenbi knjig (I 799) /49/13) navaja 145 zaplenjenih predmetov. Za knjige in umetnine določa, da jih prevzame Seminar za umetnostno zgodovino na ljubljanski univerzi po asistentu tov. Menaše Lucijan. Določa tudi, da bo potrebno knjige in slike po sortiranju popisati in oceniti v takratnem zbirnem centru pri Univerzitetni knjižnici.

Emilijan Cevc nam je povedal, da so leta 1949, potem, ko so Veiderja že zaprli, s študenti iz umetnostnega seminarja v Veiderjevem stanovanju v uršulinskem samostanu v Ljubljani označevali knjige iz njegove knjižnice. »Po knjigah smo dobesedno hodili«, je povedal. »To je bil le še ostanek nekdanje velike in bogate knjižnice.« Vsako knjigo so označili s črko V in tekočo številko.

Tudi v starološki župnijski knjižnici se nahaja 206 takih knjig, ki imajo oznako V in tekočo številko ali podpis Janez Veider. Številčna oznaka ne presega števila 500. Kako so se

S pomočjo Veiderjeve fototeke smo odkrili hišico nekdanjega starološkega pokopališkega znamenja, ki je sedaj na Blejskem otoku. Po Marijanu Zadnikarju je to eno od treh ohranjenih kamnitih gotskih znamenj v Sloveniji!

ŽASL, Veiderjeva grafična zbirka.

te knjige "vrnile" v Staro Loko, če so bile zaplenjene? Cevc je menil, da so mu jih iz zbirnega centra vračali prijatelji, ki so poznali njegovo ljubezen do knjig.

Danes lahko le delno rekonstruiramo pot Veiderjevih knjig. Knjige z versko vsebino so bile dodeljene v Semeniško knjižnico ali v knjižnico Teološke fakultete. Zadnje dni decembra leta 2003 nam je dr. Marijan Smolik predal 6 knjig, označenih s črko V + tek. št., ki jih je našel med slovenskimi, še ne evidentiranimi dvojniki v Semeniški knjižnici. Ali je v Narodni in univerzitetni knjižnici ostalo kaj njegovih knjig, ne vemo. V maju 2004 sem našla v Škofijski pastoralni knjižnici v Ljubljani zbirko 50 knjig, označenih s črko V in tekočo številko, nekatere s podpisom Janez Veider. Med deli so večina dragocene umetnostno zgodovinske študije nemških, italijanskih pa tudi slovenskih in drugih umetnikov, slikarjev in kiparjev. Te knjige so bile odbrane po priporočilu izvrševalca oporoke Janeza Veiderja, župnika Valentina Benedika. Ta je v pismu Nadškofijskemu ordinariatu v Ljubljani 11. 8. 1964 (vir: Nadškofijski ordinariat Ljubljana, kanclerska pisarna) sporočil Veiderjevo zapuščinsko željo, da "knjige, ki jih je ogromno, zapustim dekaniji knjižnici z željo, da skupaj ostanejo, če ne, naj jih vzame semenišče". Sam pa je v pismu izrazil svoje mnenje, da je škoda strokovnih knjig s področja umetnosti in zgodovine, ki bi v Stari Loki ležale v kaki omari brez haska in predlagal, da pošlje ordinariat nekoga v Staro Loko, ki bo knjige odbral za Semeniško knjižnico. Nadškofijski ordinariat je 18. avg. 1964 že odgovoril na to vlogo in sporočil, da je pooblaščenec v Stari Loki že odbral tri zaboje knjig. Točnega števila odbranih knjig ne poznamo. Po ustni izjavi Marijana Smolika je te knjige skupaj z zbirko podobic, sredi šestdesetih let on sam odpeljal v Semeniško knjižnico v Ljubljani.

Doslej še nisem naletela na kakršenkoli seznam Veiderjevih knjig ali umetnin. Vse ostaja le pri domnevah. Najbolj dragocene knjige so verjetno izginile že takoj po zaplenbi knjižnice in pristale v zasebnih rokah. Po pričevanju Veiderjevega nečaka je stric imel v svoji knjižnici tudi Dalmatinovo Biblijo. Za bibliofila, kakršen je Veider bil, je kaj takega zelo verjetno. Morda zato tudi niso naredili seznama njegovih zaplenjenih knjig. Ne vemo, koliko in komu vse so bile razdeljene. Koliko knjig je bilo »odbranih« v Pečah po Veiderjevi smrti, je prav tako neznanka. Nihče ni popisal njegovih knjig, ki so jih iz Peč pripeljali v Staro Loko, tudi za odbrane knjige, ki so jih namenili Semeniški knjižnici, ni seznama. Prav tako ni seznama za umetnostne predmete, ki so jih po Veiderjevi smrti prenesli v Semeniško knjižnico v Ljubljani.

Morda sem prva popisala skromen ostanek pred drugo svetovno vojno »tretje najbogatejše umetnostnozgodovinske knjižnice« na Slovenskem.

BIBLIOGRAFIJA DR. JANEZA VEIDERJA

Knjige

- Vodič po Crngrobu, Škofja Loka, založil Franc Kokalj, 1936.
- Groblje, Groblje, Domžale, Misijonska Tiskarna, 1938.
- Knežinja Ema, Groblje, Domžale, Misijonska Tiskarna, 1939.
- Skaručina, Vodice, /s: n./, 1940.
- Slike v uršulinskem samostanu v Ljubljani (posebni odtis iz Zbornika za umetnostno zgodovino, XX, 1944, zv. 1/2, str. 98–136), Ljubljana, 1944.
- Stara ljubljanska stolnica, Ljubljana, izdalo Umetnostno zgodovinsko društvo, 1947.
- Topografija Starološke dekanije, (rokopis iz leta 1936 uničili Nemci leta 1941 ob avtorjevi aretaciji v Št. Vidu pri Lukovici, ohranjen je le en list z navedenimi viri za topografijo).

Zapisi v kroniki in prispevki v časnikih in revijah

- Novo odkrite freske Jerneja iz Loke iz let 1534 – 1540 pri Sv. Filipu in Jakobu v hribih. Slovenec, 30. 8. 1929.
- Kronika župnije Kočevske Poljane 1930 – 1931. Arhiv Župnije Toplice.
- Dolenjske Brezje. Bogoljub, maj 1931.
- Zakaj naj se duhovnik zanima za umetnost? Ars sacra, 1933, str. 5 – 6.
- Kako krasimo naše cerkve. Ars sacra, 1933, str. 27 – 31.
- Umetna obrt na Škofjeloškem ozemlju. Škofja Loka in njen okraj, Škofja Loka 1936.
- Sv. Hema – prva slovenska svetnica. Slovenec, 29. 6. 1938.
- Po stopinjah bl. Heme. Bogoljub, 1938, str. 145 – 147.
- Sv. Ema – mati sirot in zatiranih. Glasnik presv. Srca Jezusovega, 1939, št. 3, str. 66–67.
- Umorjeni škof. Pod Grintovci, 1939/40 in 1941.
- Kdo je mojster skaruških fresk? Pod Grintovci, 1939/40, št. 4.
- Naši kulturni spomeniki: Naša stara znamenja. Pod Grintovci, 1939/40, št. 12.
- Naši kulturni spomeniki: Novo odkrite slike in druge zanimivosti crngrobske cerkve. Pod Grintovci, b. l. (vezani podlistki, 47 str.).
- Bela Ljubljana – zgodovinski in kulturni pregled. Slovenčev koledar 1943, str. 55.
- Sv. Kri v Radovljici. Rast 1945, št. 4, str. 108 – 109.
- Razni članki. Pod Grintovci (1939 – 1941), v njih opisuje kraje in cerkve: Mengeš, Domžale, Vodice, Moste pri Kamniku, Repnje, Tunjice, na Homcu, itd.; gradove: gradovi v okolici Kamnika, Mali grad Kamnik, itd.; freske: Cudermanove freske v kamniški frančiškanski cerkvi, Jelovškove freske v Skaručni, itd.).

Gradivo o dr. Janezu Veiderju

- ARS, Arhiv Republike Slovenije: Zadeva Veider (obsodba).
- Cevc E., Gotska plastika na loškem ozemlju. Loški razgledi XIX, Škofja Loka 1973, str. 179.

- Cevc E., Umetnostni zgodovinar dr. Janez Vider, v: Mengeški zbornik, 1969, del 2, sn. 2, str. 188 – 190.
- Cngrob in okoliške vasi (uredila I. Aleš – Porenta), Škofja Loka 1998.
- Dekanijska okrožnica št. 22, Škofja Loka 27. 5. 1964.
- Dekanijska okrožnica št. 24, Moravče na Brdu, 19. maj 1964.
- Dr. Janez Veider. Družina, 1964, št. 14.
- Florjančič A., Starološka župnijska knjižnica. Škofja Loka 1999.
- Florjančič A., Starološka župnijska knjižnica 2005. Stara Loka 2005.
- Florjančič A. P., Dr. Janez Veider. Grafike iz Albertine – katalog. Stara Loka 2002.
- Gregorič J., Knjige lokalnega zgodovinskega značaja. ZUZ XV, 1938, zv. 1-4, str. 108 – 112.
- Griesser – Pečar T., Cerkev na zatožni klopi. Ljubljana 2005, str. 411.
- Izvestja Gimnazije Kranj. Kranj 1909 – 1917.
- Koman D., Cngrob. Kulturni in naravni spomeniki Slovenije, zv. 201, Ljubljana 2000.
- Koman D., Cngrobska cerkev v strokovni literaturi. Loški razgledi 51, Škofja Loka 2004, str. 120.
- Kronika mladeniške Marijine družbe, leto 1937. ŽASL.
- Kronika Uršulinskega samostana. Ljubljana 1948 – 1954.
- Kronika Uršulinskega samostana. Škofja Loka 1930 – 1963.
- Kronika Župnije Vače. Vače 1963.
- Lavrič A., Zgodovina ljubljanske stolne cerkve 1701-1714. Ljubljana 2003.
- Letopis ljubljanske škofije. 1924 – 1959.
- Marolt M., Dekanija Vrhnika. 1929, str. 49 – 50.
- NŠAL, Vodnik po fondih in zbirkah, Zapuščine duhovnikov, str. 228, Ljubljana 1999.
- Okrožno sodišče v Ljubljani; Zadeva Veider, (oznaka spisa K 263, 49-6).
- Slovenski biografski leksikon, 13. zv. Lj. 1982, str. 386 – 387.
- Stele F., Dr. Janez Veider. Zbornik za umetnostno zgodovino VIII, 1970, str. 246 – 247.
- Stražar S., Črni graben - Od Prevoj do Trojan. Lukovica 1985, str. 255, 767.
- Stražar S., Mengeš in Trzin skozi čas. Mengeš 1993, str. 446.
- Umetnostnozgodovinski Inštitut dr. Franceta Steleta SAZU Ljubljana: Zapiski in korespondenca dr. Franceta Steleta.
- Več kot tisoč let. Kronika župnije sv. Jurija Stara Loka. Stara Loka 2005, str. 296 – 320.
- Vita artis perennis. Cevčev zbornik, ZRC – SAZU, Ljubljana 2000, str. 304, 305, 307, 308, 433.
- ZAL, Zgodovinski arhiv Ljubljana - Enota Škofja Loka: Mapa Veider (ŠKL 119).
- Zbornik ob 70-letnici Teološke fakultete 1919-1989. Bogoslovni vestnik L, št. 1 – 2, Ljubljana 1990, str. 125.
- ŽASL, Župnijski arhiv Stara Loka: Personalna mapa Veider.

VEIDERJEV VEČER V STARI LOKI

Ob stodeseti obletnici rojstva dr. Janeza Veiderja smo 26. maja 2006 v Domu na Fari pripravili Veiderjev večer s spremljevalno razstavo iz njegove grafične zapuščine. Razstavili smo nabožne podobice iz njegove obsežne zbirke, ki jo sedaj hrani Semeniška knjižnica v Ljubljani.

V začetku večera je svojega predhodnika predstavil starološki župnik, msgr. dr. Alojz Snoj.

Veiderjevo osebnost in delo sem predstavila sama, saj že nekaj let zasledujem njegovo življenje in delovanje. Marijan Smolik, ravnatelj Semeniške knjižnice v Ljubljani, je v osrednjem delu večera predstavil bogato in zanimivo zbirko malih grafik in nabožnih podob. Našemu vabilu se je odzval Veiderjev nečak Janez Veider iz Loke pri Mengšu in povedal nekaj zanimivosti iz življenja svojega strica. Lučenski župnik Valentin Brgant, doma iz Šefrtne, se je župnika Veiderja spomnil še iz deških let kot kateheta, z njim je prijateljeval vse življenje. Vsak je nekaj dodal k našemu vedenju o znamenitem, a nekoliko pozabljenem starološkem duhovniku, zbiralcu umetnin, članu pripravljalnega odbora za ustanovitev loškega Muzejskega društva, umetnostnemu zgodovinarju, pokončnemu Slovincu in trpinu, Janezu Veiderju.

Ker je bil dr. Janez Veider dober poznavalec slovenske in lokalne zgodovine in tudi pisec zgodovinskih iger, smo večer popestrili z odlomki iz njegove drame Umrjeni škof, (gre za freisinskega škofa Konrada V. pl. Hebenstreita, katerega telesne ostanke so leta 1430, dve desetletji po njegovem umoru, prekopali v starološko cerkev), ki jih je slikovito prebral Jurij Svoltšak. Večer smo zaključili z ogledom razstavljenih grafičnih listov iz Veiderjeve zbirke nabožnih podob iz Semeniške knjižnice in ostanka njegove zbirke, ki jo hranimo v Stari Loki. Ob tej priložnosti smo se dogovorili, da bomo starološki farani uprizorili Veiderjevo zgodovinsko igro Umrjeni škof v novi večnamenski dvorani, kot naše priznanje in zahvala, da je v prvi polovici tridesetih let prejšnjega stoletja na novo oživil kulturno in igralsko življenje na Fari.

Veiderjev večer, 26. maja 2006, v Domu na Fari v Stari Loki. Prvi na desni dr. Marijan Smolik, ravnatelj Semeniške knjižnice v Ljubljani. Foto: A. Pavel Florjančič.

ZAKONEC

Poglejmo kaj je o umetnostnem zgodovinarju dr. Janezu Veiderju napisal Emilijan Cevc:

»Dr. Veider je srečno združeval umetnostno ljubiteljstvo z raziskovalno vnemo, domiselno kombinatoriko z dobrim poznavanjem arhivskih virov, zbirateljsko veselje z versko prakso in risarskim talentom. S svojim pisateljskim delom si je pridobil v naši umetnostni zgodovini lepo mesto, zato je po njegovi smrti nastala prav v ikonografski in arhivsko podprti deskriptivni vrsti umetnostne zgodovine praznina, ki je še nismo mogli izpolniti. Posebno nam je žal, da ni mogel dokončati komentarja h kritični izdaji našega najpomembnejšega baročnega zgodovinskega vira – k Dolničarjevi »Zgodovini ljubljanske stolnice«, na katerega se je dolga leta pripravljala.«

Ta misel velikega umetnostnega zgodovinarja in še posebej poznavalca škofjeloške likovne umetnosti, ljubitelja crngrobske romarske cerkve Marijinega oznanjenja, častnega člana Muzejskega društva Škofja Loka, akademika dr. Emilijana Cevca, morda najbolje predstavi kvalitete dr. Janeza Veiderja. Velika in nenadomestljiva škoda za Slovenijo in za Škofjo Loko posebej je, da je Veiderju nemila usoda preprečila, da teh svojih kvalitet ni mogel več polno udejaniti.

Bolniški listi Okrajne bolniške blagajne v Škofji Loki

Pred obnavljanjem stanovanjske hiše pri Stalaniku, Spodnji trg št. 33¹, je A. P. Florjančič leta 1982 pobral *ostanek ostankov občinskega arhiva v Škofji Loki iz leta 1902*². Gospa Zvezdana Zadnik, ki še živi v Centru slepih in slabovidnih v Stari Loki, je povedala, da je bil njen oče Josip Zadnik občinski tajnik, ki je bil zadolžen tudi za arhiv. Spise je sortiral in povezoval tudi v stanovanju v zgornjem nadstropju občinske hiše, Rotovžu. Upokojil se je sredi tridesetih let prejšnjega stoletja in z materjo sta se preselila v Trebnje. Po koncu druge svetovne vojne sta se vrnila v Škofjo Loko in do konca živela pri sinu Marjanu, ki je po teti podedoval hišo pri Stalaniku na Spodnjem trgu³. France Štukl meni, da so med drugo svetovno vojno prenesli ves občinski arhiv na podstrešje občinske hiše, od koder so ga odnašali še po vojni, kadar so potrebovali star papir, na primer za pokrivanje stopnic po ribanju. Leta 1946 so ostanek arhiva prenesli na ustreznije mesto⁴. Verjetno bolniških listov takrat že ni bilo več v Rotovžu in so bili že pred tem odnešeni k Stalaniku. Ni izključeno, da je kakšno mapo s spisi odnesel Josip Zadnik s seboj v Trebnje in od tam nazaj v Škofjo Loko.

Uvod

Socialna varnost ljudi je bila že v najstarejših časih odvisna od iznajdljivosti posameznika oziroma njegove družinske skupnosti. Ko je človeška vrsta razvila socialni čut, so se v skrb za reveže, ki niso znali ali mogli poskrbeti zase, vključili socialno čuteči posamezniki, v prvih pisnih virih samaritani. Tako so jih poimenovali stoletja, pri nas vse do druge svetovne vojne. Cerkev se je vključila v skrb za revne in onemogle že v prvih stoletjih novega štetja; do dvanajstega stoletja je bila edina, ki je *institucionalno* skrbela zanje. V ta namen so nabirali miloščino pri cerkvenih obredih in dodali še četrtino v denarju zbrane desetine podložnikov. Zatem so se v dobrodelnost vključili bogati posamezniki, pretežno graščaki, da so si s tem kupovali pot

¹ Prej pri Čiču, Mesto št. 52 oziroma Spodnji trg št. 16. Glej: France Štukl, Knjiga hiš v Škofji Loki II. Zgodovinski arhiv Ljubljana 1984, str. 89–90.

² Tako je zapisal najditelj bolniških listov (Krankenschcin) na mapo, v katero jih je vložil. Začasno so listi pri najditelju, Podlubnik št. 23, Škofja Loka.

³ Izjava Zvezdane Zadnik, Stara Loka 31, dne 3. 1. 2007.

⁴ Povedal France Štukl dne 8. 1. 2007.

v nebesa. Z večjimi darovi so oblikovali ustanove, sklade za revne. V šestnajstem stoletju se je odgovornost za uboge preselila tudi v mesta in govorimo o začetku javne skrbi zanj. Cerkev in občina sta postopoma združili sredstva ter poskrbeli predvsem za hrano in prenočišča revežem, včasih tudi za oblačila. Ustanavljali so tudi ubožnice, špitale oziroma zavetišča za bolne in onemogle brez doma⁵. V Škofji Loki je tak špital začel delovati leta 1547 pod samostanom klaris, na sedanji Blaževi ulici št. 7⁶. V tem času je bila skrb za revne le prostovoljna. Sredi osemnajstega stoletja so jo prestavili na Lontrg⁷. Tako cerkev kot tudi občina sta obveznost skrbeti za reveže dobili v času vladanja avstrijske cesarice Marije Terezije, sredi osemnajstega stoletja. Revne so popisali in poskrbeli za tiste, ki so imeli pravico bivanja v občini. To so pridobili bodisi z rojstvom bodisi z najmanj desetletnim bivanjem na območju občine. Za njihovo skrb so ustanavljali *župnijske ubožne inštitute*. Nekaj solidarnosti je bilo znotraj posameznih cehov: dajali so pomoč mojstri vdovi ob mojstri smrti, poskrbeli so za nadaljevanje dela za določen čas, vzeli v brezplačen uk mojstrovega sina. Ob Napoleonovi zasedbi naših krajev so bili cehi ukinjeni in zaživele so bratovščine, ki so prevzele njihovo premoženje in nekatere navade. Kasneje, ob koncu devetnajstega stoletja so bratovščine lahko ustanavljale tudi svoje bolniške blagajne⁸. Leta 1883 je bila organizirana skrb za revne v državi v celoti prenešana na občine, ki so prevzele tudi v ta namen delujoče župnijske ubožne sklade⁹. Reveži so imeli brezplačne zdravniške usluge in zdravila v lekarni. Bolnišnično zdravljenje revežev je plačeval *deželni zaklad*. Globočnik je v Nauku slovenskim županom zapisal: *Obče bolnice imajo to dobroto, da jim deželni zaklad povrača troške od siromašnih bolnikov, kateri ali sami ali njih roditelji ali otroci in drugi svojci nimajo toliko, da bi mogli plačati postrežbo ... Obča bolnica se ne more nikogar braniti izprejeti, razven tacega, kdor ima že mnogoletno neozdravno bolezen*¹⁰.

Začetki zdravstvenega zavarovanja delavcev

Do druge polovice devetnajstega stoletja še niso poznali organizirane skrbi za delavce. Če je delavec zbolel ali se poškodoval in ni več mogel opravljati svojega dela, je pač postal revež, za katerega je morala poskrbeti njegova družina ali občina. Slabo socialno stanje obolelih delavcev so skušali omiliti delavci sami z ustanavljanjem delavskih bolniških podpornih društev. V njih so zbirali prispevke zdravi, za delo sposobni delavci, pomoč pa dobivali zboleli in poškodovani¹¹. Avstrijski obrtni zakon iz leta 1859¹² še ni poznal **obveznega** zdravstvenega zavarovanja delavcev, je pa v tem zakonu že omenjeno, da pogodba med delavcem in mojstrom,

⁵ Sonja Anžič, Skrb za uboge v deželi Kranjski. ZAL, Gradivo in razprave 22, Ljubljana 2002, str. 9–16 (v nadaljevanju Anžič, 2002).

⁶ France Štukl, Občinska ubožna hiša in druge socialne zadeve. LR 1973, 20, str. 48.

⁷ Anžič, 2002, str. 47.

⁸ France Štukl, Prispevki k privatni proizvodnji v Škofji Loki od cehov do leta 1941. LR 2000, 47, str. 31–44.

⁹ Povzeto po Anžič, 2002, str. 24–41.

¹⁰ Anton Globočnik, Nauk slovenskim županom. Ljubljana 1880, str. 54–5 (v nadaljevanju Globočnik 1880).

¹¹ France Kresal, Socialna politika. V: Slovenska novejša zgodovina 1848–1992, MK 2005, str. 98–101.

¹² Globočnik omenja letnico 1858.

ki ga jemlje v službo, vsebuje tudi obliko skrbi za delavčevbo bolezen¹³. Na istem mestu je citirano določilo iz dopolnila obrtnega zakona iz leta 1870, po katerem je treba *kazniti vsacega ščuvaja, kateri delavce podžiga, da bi z mezdo poskočili* (op. avt.: nad dogovorjeno mezdo)¹⁴. Torej je bila stavka prepovedana. Takrat še niso poznali omejitev delovnega časa in smeli so delati tudi otroci, a s kaj skromnimi omejitvami. *Zakon ne piše nikjer, po koliko ur na dan je treba delati. Ustanovljeno je samo to, da otroka pred desetim letom nij siliti k delu, a kadar je dovršil deseto do dvanajsto leto uže more delati, vendar ne brez posebnega dopustilnega pisma, niti ne nad po 10 ur, a od štirinajstega do šestnajstega leta ne nad po 12 ur na dan*¹⁵. Omenjeno dopustilno pismo je verjetno soglasje otokovih staršev ali skrbnika. Šele dopolnila zakonov iz leta 1883 in 1885 so prinesla nekaj več zaščite delavcem: delavske knjižice, počitek med delom, delovni red (11-urni delovnik) in mezde. Plačne razrede in višino plače je določala okrajna oblast. Delodajalci so plače izplačevali ob sobotah za tekoči teden, za nazaj, enako tudi boleznino. Nekaj zaščite so bili deležni otroci od 14 do 16 let starosti in ženske. Z novo zdravstveno zakonodajo je bilo leta 1887 tudi na Kranjskem uvedeno nezgodno zavarovanje, naslednje leto pa še zdravstveno zavarovanje delavcev. Zavarovani so bili tudi za morebitno smrt¹⁶. Pomemben premik v socialnih pravicah delavcev vidimo predvsem v *obveznosti* zdravstvenega zavarovanja. Po novem zakonu so na Kranjskem ustanovili šestnajst bolniških blagajn. Leta 1889 so za sodni okraj Škofja Loka ustanovili *Okrajno bolniško blagajnico za obrtne in fabriške delavce*. Vodil jo je načelnik, loški župan Valentin Sušnik. Pokrivala je zdravstveno *okrožje* oziroma zdravstveni *zastop*, to je občine Škofja Loka, Stara Loka, Zminec in občine srednje Poljanske doline. Žiri so spadale pod Idrijo oziroma Logatec. Železniki so imeli svoje zdravstveno *okrožje*. Včlanjevanje v BB je bilo dokaj počasno in okrajno glavarstvo je škojfeloški izpostavi pošiljalo dopise in opozorila o postopkih proti tistim, ki niso prijavljali svojih delavcev v BB. Opozarjalo je mojstre oziroma podjetnike, da bodo morali sicer *iz svojega plačati stroške* za zdravljenje bolnih in poškodovanih, če jih ne bodo zavarovali. Pred cerkvami in občinami so izobešali plakate s temi opozorili in jih po maši *klicali*, prebrali pred župnimi cerkvami. Konec leta 1889 je BB Škofja Loka že imela tristo vključenih delavcev¹⁷, članov. Loška občina je leta 1891 delavce v kamnolomu Za brajdo za nezgode zavarovala pri Tržaški delavski zavarovalni družbi, kjer so jih uvrstili v deveti nevarnostni razred (od dvanajstih možnih)¹⁸. Bolniško blagajno so organizirali tudi pri nekaterih društvih, na primer pri *Društvu rokodelskih pomočnikov*, in pri prej omenjenih bratovščinah. Ker so tovarniški delavci izpadli iz okrajne bolniške blagajne, je loški podjetnik Alojz Krenner ustanovil svojo bolniško blagajno za zaposlene v tovarni sukna; bila je med večjimi na Kranjskem v tem obdobju. Blagajno je vodilo njeno predstojništvo, imela pa je tudi nadzorni odbor in občni zbor vsako leto. Delavci so plačevali v bolniško blagajno po dva krajcarja od vsakega goldinarja plače, torej dva odstotka. Tvrdka je priložila še po en odstotek,

¹³ Globočnik, 1880, str. 62.

¹⁴ Idem.

¹⁵ Idem, str. 63.

¹⁶ Povzeto po Judita Ščga, Delovni red Krennerjeve sukname. LR 1997, 44, str. 69–74 (v nadaljevanju Ščga, 1997).

¹⁷ ZAL, Enota Škofja Loka, ŠKL 63, Zdravstvene zadeve Občine Škofja Loka 1880–1941, t. e. 131 (v nadaljevanju ZAL, Enota Škofja Loka, ŠKL 63) in ŠKL 162 Zdravstveno okrožje Škofja Loka, t. e. 1.

¹⁸ France Štukl, Zdravstvene zadeve v Škofji Loki do druge svetovne vojne. LR 1974, 21, str. 102–114.

po en krajcar od vsakega goldinarja izplačane mezde¹⁹. V Krennerjevi suknarni so bili prepovedani pretepi, kajenje in pitje alkoholnih pijač. Globe za nedisciplino in kršenje naštetih prepovedi so znašale tudi do polovice dnevne mezde; plačevali so jih v bolniško blagajno²⁰.

Delavci so v slučaju bolezni imeli zaščito v obliki 60 odstotnega nadomestila plače samo od tretjega dneva naprej, vendar le za prvih dvajset tednov. Matere so dobivale nadomestilo plače samo za en mesec po porodu. Ob smrti delavca so svojci dobili dvajset dnevnih plač posmrtnine. Bolniška blagajna je plačevala tudi račune za zdravljenje zavarovancev v bolnišnici; za čas tega zdravljenja naj bi delavec dobival nadomestilo, kot da bi spadal v najnižji plačilni razred (V nadaljevanju bomo videli, da leta 1902 v času bolnišničnega zdravljenja Okrajna BB Škofja Loka ni priznala bolezni). Poznali so tudi kaznovanje: če je poškodbo povzročil delavec sam, na primer sprožil pretep ali če je bil poškodovan v alkoholiziranem stanju; takšnim je blagajna plačala le zdravnika in zdravila, nadomestila plače pa ne.

Delavci so iz zavarovanja imeli poleg bolezni zastoj pregled in zdravljenje pri zdravniku bolniške blagajne (der Kassearzt), zdravila na recept in obisk zdravnika na domu. Obisk bolnika na domu je običajno naročil mojster, iz oddaljenega kraja celo pisno. Iz dokumentov, vloženih v bolniške liste, je razvidno, da je bilo na primer v Poljanc ali Corenjo vas zdravniška težko priključiti. Tako je strojar Kloboves iz Poljan celo dvakrat v treh dneh pisal dr. Arku, naj vendar obišče njegovega učenca, ker se mu stanje slabša. V tem času, pa tudi še desetletja kasneje, je bilo dokaj pogosto zdravljenje na daljavo, posredno s pomočjo bolnikovih svojcev, ki so obiskali zdravnika in dobili recepte za zdravila.

V tem času invalidskega ali pokojninskega zavarovanja še niso poznali. Tako je invalidni, ostareli in onemogli delavec, ki ni več mogel delati in zaslužiti, prešel v breme svoje družine oziroma njegove pristojne občine. Še posebej problematično je bilo, kadar je delavec zbolel za kronično neozdravljivo boleznijo, na primer za tuberkulozo, jetiko. Počasi mu je izpila moči in ni mogel več delati. Dvajset tednov, ko je prejemal nadomestilo, je hitro minilo. Te bolezni je bilo med delavci v vsem devetnajstem stoletju vedno več, saj so bile tedanje delovne in bivalne razmere za večino delavcev nezdrave. Da bi omilili stisko bolnih na pljučih in posledično revščino, so v avstro-ogrski državi leta 1903 ustanovili Pomožno društvo za bolne na pljučih, katerega pokrovitelj je bil sam cesar Franc Jožef I²¹. Šele dvajseto stoletje, predvsem pa čas pred drugo svetovno vojno in po njej, je prineslo tako potrebno in pričakovano invalidsko in pokojninsko zavarovanje tudi v naše kraje.

Najdeni bolniški listi

Kako in kje so bili listi najdeni ter kje se sedaj nahajajo, smo povedali na začetku tega pisanja.

1. Opis bolniškega lista

Gre za manjši del arhiva BB, saj so najdeni listi oštevilčeni po vrstnem redu, od 8 do 217, a med njimi številni manjkajo. List je prepognjen, vsaka polovica meri 20 krat 25 cm; prva in tretja stran

¹⁹ Franc Štukl, Krennerjeva bolniška blagajna. LR 1994, 41, str. 251–3 (v nadaljevanju Štukl, 1994).

²⁰ Šega, 1997.

²¹ Več o tem: Tone Košir, Rdeči križ. Stoletnica prostovoljne dobrotelosti na Loškem. Škofja Loka 2005, str. 167–178.

nitjo, da vloženi listki in drugi dokumenti ne bi izpadli. Verjetno je šivanje opravił uslužbenec BB ročno pred vložitvijo v arhiv.

2. O delu bolniške blagajne in poteku bolniških listov

Sedeža BB nismo našli. Ni izključeno, da bi delovala v prostorih občine v Rotovžu ali pa na davčnem uradu, tu je namreč delal davčni uradnik Ignac Urbančič, ki je pisal in podpisoval vse najdene dokumente BB²². O njenem konkretnem delovanju je le malo podatkov. Spoznali jo bomo predvsem skozi obravnavo najdenih izpolnjenih bolniških listov in v njih vloženi dokumentov.

V obravnavanem obdobju, to je zadnje mesece leta 1901 do prvih mesecev leta 1903, je v Škofji Loki ordiniral dr. Anton Arko, najmanj od srede leta 1902 pa tudi dr. Karel Zakrajšek. Oba sta zdravila tudi delavce, zavarovane pri BB, prvi bistveno več kot drugi, ki je šele začel s prakso v mestu. Zdravnik je v tistih časih in vse do druge svetovne vojne delal sam, brez medicinske sestre ali druge pomoči. Na osnovi rokopisa izpolnjenih bolniških listov sklepamo, da je bila razlika v delu obeh zdravnikov. Za vse bolnike, ki jih je zdravil dr. Arko, je na prvi strani lista identifikacijske podatke o bolniku vpisal uslužbenec BB Urbančič. S tako izpolnjenim listom je bolnik obiskal zdravnika v njegovi ordinaciji. Torej so prazne bolniške liste hranili v pisarni BB, kjer se je oglasil zboleli ali poškodovani delavec pred zdravljenjem ali med njim. Prej omenjena razlika v delu obeh zdravnikov se kaže v tem, da je dr. Zakrajšek imel prazne liste v ordinaciji, zato je sam vpisal vse podatke o bolniku in njegovem delodajalcu, mojstru. Zdravnik je na prvi strani lista vpisal datum prvega obiska in diagnozo ter ob zaključku zdravljenja dan vnovične zmožnosti za delo (*wieder erwerbsfähig vom ...*), to je prvi dan po zaključku zdravljenja. Vsak teden je na tretji strani lista izpolnil potrebne podatke za pripadajoči teden odsotnosti in se podpisal. Odprto je vprašanje dostave bolniškega lista v BB vsak teden, ob večtedenskem zdravljenju. Verjetno se je uslužbenec oglasil pri zdravniku in pobral podatke o nezmožnih za delo ter jim napisal izplačilne naloge za boleznino. Delo je olajšalo dejstvo, da sta oba zdravnika imela ordinaciji na Placu in da je bil verjetno v bližini tudi sedež BB. Pogrešamo kakšen dokument o delu zdravnikov v tistem času, na primer ambulantno knjigo bolnikov, in ne vemo, kako pogosto so se bolniki oglašali na pregled ob daljšem zdravljenju, lahko tudi vsak teden. V arhivu je nekaj *skupinskih* računov za zdravljenje zavarovanih delavcev. Takrat še ni bilo potrebe za varovanje osebnih podatkov in na računih so poleg podatkov o bolniku tudi diagnoza, porabljeni material, na primer ob prevezah ran, opeklin ipd., stroški za obisk na bolnikovem domu, ki so odvisni od oddaljenosti njegovega bivališča. Podobne podatke najdemo pri računih za zdravljenje občinskih revežev. Ohranjenih pa je, v primerjavi z zdravniškimi, veliko več lekarniških računov, sestavljenih po kvartalih, torej za tri mesece²³. Tudi ne vemo, ali se je bolnik moral osebno javljati pri uslužbencu BB, ki je za vsakega bolnika izračunal *bolniško podporo*, boleznino, ga vpisal v blagajniško knjigo in mu, sam ali drug blagajnik, izplačal nadomestilo.

Za vsako začetno zdravljenje bolezní ali poškodbe je imel bolnik svoj list. Ob obisku je zdravnik vpisal le eno diagnozo, tisto pač, ki je bila začetni vzrok nezmožnosti za delo. Ko je spremenil začetno diagnozo, kar pa se je zgodilo izjemno redko, je novo, verjetno pravo, pri-

²² Že leta 1890 je živel v Mestu 120, sedaj Mestni trg 36. Glej ZAL, Enota v Škofji Loki, Občina Škofja Loka 1546–1945, Popis prebivalcev 1890, Mesto 120.

²³ ZAL, Enota v Škofji Loki, ŠKL 63.

pisal začetni in nezmožnost je tekla naprej. Tak pristop poznamo še sedaj, z vpisom *začetne* in *končne* diagnoze, vsake v svoj razdelek, kar opravičuje daljšo odsotnost z dela. Razlika je le v tem, da je sedanja hranarinska nakaznica vezana na en mesec, tako kot tudi izplačevanje mesečne plače.

Verjetno sta se oba, tako uslužbenec BB kot tudi zdravnik pogovarjala z bolnikom v njemu razumljivem, torej slovenskem jeziku, podatke pa pisala vsak na svoj način. Uslužbenec je izpolnil svoj del obrazca pretežno v slovenskem jeziku, zdravnik večkrat v nemškem. Odprto je vprašanje stikov med bolnišnico in zdravnikom ob odpustu bolnika. Ne moremo izključiti, da je odpuščen bolnik prinesel zdravniku iz bolnišnice odpustnico s sporočilom o stanju bolnika z navodili za nadaljno ukrepanje. Glede na zapise na drugi strani bolniškega lista je uslužbenec BB dobil podatke o bolnišničnem zdravljenju z okrajnega glavarstva v Kranju, ki je BB naložilo, naj poravnata stroške zdravljenja. Zagotovo je bil dokument, s katerim je razpolagalo okrajno glavarstvo, le račun in ne izvid, sporočilo zdravniku.

Če je zavarovanec v času zdravljenja bival pri domačih zunaj Škofje Loke z okolico, torej v drugem zdravstvenem okrožju, je uslužbenec BB za zdravljenje zaprosil zdravnika v tem okrožju. Med najdenimi listi smo našli dva takšna primera. Na enem od listov je nezmožnost za delo potrjeval BB v Železnikih, dr. Konstantin I lirsche²⁴, v drugem, bolnik je bil iz Lipnice pri Kamni Gorici, pa zdravnik v Radovljici²⁵. Zanimiva je primerjava med delom škofjeloške in radovljiške BB. V Radovljici je bilo delo poenostavljeno, saj je imel zdravnik v ordinaciji poseben obrazec, ki ga je izpolnil za vsak teden bolnikove nezmožnosti za delo. Na osnovi tega zdravniškega potrdila so bolniku izplačali boleznino. Postopek je bil torej podoben ravnanju po drugi svetovni vojni. V drugem viru pa smo našli prošnjo, da škofjeloška BB plačuje zdravljenje in mu izplačuje tudi boleznino za delavca, ki je delal v Ljubljani, v času bolezni pa bival v Škofji Loki. O stroških naj obvešča ljubljansko BB²⁶. Prošnji so ugodili. Izstopajo predvsem izplačila bolezni, kar je bolniku olajšalo prejemke v času njegovega zdravljenja v domačem okolju. Postopek, vreden posnemanja!

3. Vpisane diagnoze

Pri izpisovanju diagnoze smo bili presenečeni, da zdravnik diagnoze ni vpisoval v latinskem, ampak v nemškem jeziku, neredko v slovenskem. Zanimivo je, da so na nemško tiskanem obrazcu diagnoze pretežno v nemškem jeziku, na mlajših slovenskih obrazcih pa večinoma v slovenskem. Ugotovitev kaže na uveljavljanje slovenskega jezika v obravnavnem obdobju. Diagnoze so večinoma opisne, pri poškodbah le lokacija, ne pa vrsta poškodbe (primer: poškodba desne roke). Današnji zdravnik si težko zamišlja, kako je zdravnik pri no-

²⁴ Vpisani podatek dokazuje njegovo prisotnost v Železnikih že v letu 1902. Doslej smo namreč razpolagali z dokazanim delovanjem šele v letu 1910. Glej: ZAL, Enota v Škofji Loki, ŠKL 145, Zdravstveno okrožje Železniki, t. e. 1, 2, in Tone Košir, Petdeset let ZD Škofja Loka, 2002, str. 93–98.

²⁵ Zdravnikov podpis je nečitljiv, imenskih štampiljk pa tedaj še niso uporabljali. Bolnik je imel želodčni katar, morebiti tifus. Zdravnik mu je predpisal Antipirin v prašku, dva po 0,25 grama na dan, s katerim so takrat in še mnogo let zatem obvladovali vročinska stanja, in pomirjevalni zeliščni dekokt. BB je v Lekarni sv. Jožefa v Radovljici plačala 2,54 krone. Bolniške listke je za vsak teden izpolnil radovljiški zdravnik in jih poslal v škofjeloško BB. Ta je bolniku pošiljala boleznino po pošti na dom.

²⁶ ZAL, Enota v Škofji Loki, ŠKL 63.

trajnih boleznih diagnozo postavil brez laboratorija, rentgena, specialistov. Znano pa je, da je некоč zdravnik imel za posameznega bolnika več časa, se z njim pogovoril in ga natančno klinično pregledal ob uporabi vseh svojih čutil. Imel je tudi veliko izkušenj. Tudi za zdravljenje se je odločal sam. Bilo je vse preprosteje, cenejše, manj zahtevno, tudi odgovornost zdravnika je bila povsem drugačna od sedanje.

Akutna vnetja vseh vrst se skrivajo v diagnozi *katar* (nemško der Katarrh), pa naj je šlo za dihala, vzbokila ali sečila. Redkeje je zdravnik vpisal tudi diagnozo (die) Enzündung, vnetje. Med vzroki za odsotnost z dela so prevladovala bolezní prebavil. Takrat še niso poznali sedanjih "živilskih" pregledov delavcev, na primer pri vodovodu. Kar nekaj teh najdemo med nezmožnimi za delo zaradi katarja želodca, črevesja in celo tifusa, a kljub temu med ohranjenimi podatki v ZAL ni najti podatkov o večjih, na primer *hidričnih* epidemijah v Škofji Loki, ki bi jih smeli pričakovati glede na bolezní delavcev pri vodovodu.

Vpisane poškodbe dokazujejo, da je Okrajna bolniška blagajna Škofja Loka zavarovala delavce tudi za poškodbe, ne le za bolezní. Vse vpisane poškodbe so lažje narave in je zdravljenje trajalo le krajši čas, redko več kot dva tedna.

4. Trajanje nezmožnosti za delo in višina boleznine

Število najdenih listov ne zadošča za resno statistično obravnavo, saj bi pri izračunavanju rezultatov preveč tvegali. Kljub temu bomo navedli nekaj zaključkov in jih primerjali z znanimi podatki iz kasnejšega obdobja.

Iz bolniških listov in s pomočjo koledarjev za leti 1901 ter 1902 smo ugotovili, da se je tretjino nezmožnosti za delo začelo v ponedeljek, kar ne preseneča, saj ugotovitev velja že dobrih sto let – vse doslej. To velja tudi za zaključek odsotnosti z dela: slaba tretjina, 29 odstotkov odsotnosti, je bilo zaključenih v soboto ali nedeljo. Ne samo dekle in hlapci, tudi mnogi drugi delavci in vajenci so v obravnavanem obdobju morali delati tudi ob nedeljah. Prosti so bili le ob velikih cerkvenih praznikih. Opazno je trajanje nezmožnosti za delo točno en teden. Nismo potrdili navedbe, da za prve tri dni delavci niso bili upravičeni do boleznine. Velika večina datumov prvega obiska pri zdravniku in prvega dneva nezmožnosti za delo se ujema. Zapis ob poškodbi pri delu, ki se je zgodila ob dveh popoldne, prča, da je bil poškodovani že prvi dan upravičen do boleznine in jo je tudi dobil.

V obravnavanem obdobju je bila, v primerjavi z današnjim, nezmožnost za delo bistveno daljša, povprečno 22 dni, kljub zgornji omejitvi na 20 tednov oziroma 140 dni. V sedanjem času, ko prevladujejo predvsem nekajdnevne odsotnosti z dela, se te gibljejo med desetimi in petnajstimi dnevi, čeprav zgornje omejitve praktično ni, saj traja lahko tudi dve leti ali celo več. Z dela so bili najdlje odsotni delavci z jetiko in želodčnimi težavami. Pri nobenem od nezmožnih za delo nismo našli odsotnosti v trajanju dvajset tednov, kolikor so dovoljevali predpisi.

Med listi smo našli tudi enega v zvezi s porodom: porodnica je dobila porodnino za 28 dni, izplačala v enkratnem znesku. Porodnina se ni razlikovala od boleznine²⁷. Zaradi masti-

²⁷ Na drugi strani lista je babica, ki je pomagala pri porodu, podpisala lastnoročno izjavo, s katero je potrdila rojstvo otroka: "*Porjujem, da je ... porodila eno dekle.*" Podpisana je babica Marija Jereb, ki je babilčevala v Stari Loki in Škofji Loki v letih 1896–1906. Njeno izjavo je sopolpisal Andrej Jamnik, morebiti njen delodajalec, ki pa, žal, na sprednji strani bolniškega lista ni vpisan.

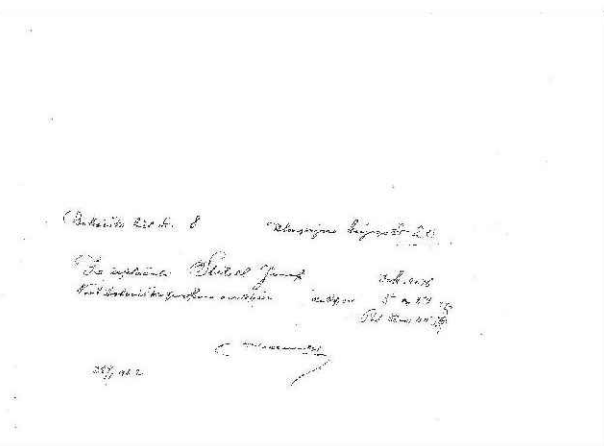
tisa, vnetja prsnih žlez, je bila delavka doma šest tednov, dalj kot za porod.

Delavcu je pripadala boleznina v višini 60 odstotkov dnevne mezde, ki je bila za ženske 33 odstotkov nižja kot za moške. Iz izplačil povzemamo, da je večina delavcev zaslužila na dan po 1,2 krone, delavke pa le po 0,8 krone na dan. Prvi so dobili po 0,72, druge pa po 0,48 krone bolniške podpore na dan. Samo v enem primeru je znašala boleznina 1,2 krone, dnevna mezda torej 2 kroni. Učenec oziroma vajenec je dobival po 0,6 krone bolezniine oziroma eno krono plače na dan, kar je v primerjavi z delavcem sorazmerno veliko.

V času bolnišničnega zdravljenja delavec ni dobival bolezniine. Usahnila mu je dan pred sprejemom in znova jo je dobil dan po odpustu.

5. Zdravljenje v bolnišnici

Le malo bolnikov se je zdravilo v bolnišnici, zato iz bolniških listov ne moremo delati posebnih zaključkov. Nekaj malega pa le. Če je bil bolnik *hospitaliziran*, je blagajniški uslužbenec sam, brez naloga zdravnika, izpolnil ves zgornji del prve strani bolniškega lista, vključno z diagnozo in trajanjem bolnišničnega zdravljenja, in poravnal račun. V tem času bolniku ni pripadalo nadomestilo plače, saj je bival in se hranil v bolnišnici. Kot dokaz navajamo primer bolnika s trebušno kilo, hernijo, ki se je v bolnišnici zdravil dvanajst dni, za kar je BB plačala 19,20 krone, na dan 1,60 krone. Takrat je bil torej *oskrbní dan* v bolnišnici vreden le 1,3 povprečne dnevne delavčeve meзде. Vemo, kolikšna razlika je v sedanjem času, ko en sam dan zdravljenja lahko velja tudi več kot povprečna mesečna plača. Račun za bolnišnično zdravljenje je prišel na Okrajno glavarstvo Kranj, kjer so pristojni BB ukazali, naj račun poravnata. BB je dolžni znesek nakazala okrajnemu glavarstvu. Ta postopek je tekkel tudi po več mesecev. Primer: BB je šele 4. 2. 1902 poravnala račun za Č. L., ki se je zdravil v bolnišnici od 23. 11. do 20. 12. 1901. Verjetno je okrajno glavarstvo že pred tem poravnalo račun in s tem skrajšalo čakanje bolnišnice na plačilo računa. Pri omenjenem bolniku se je ohranil natančen opis poškodbe pri delu, ki ga je na drugo stran bolniškega lista zapisal uslužbenec BB. Izvemo dan in uro poškodbe, kako in kaj se je zgodilo, ime in priimek prisotne priče ter podatke o bolnišničnem zdravljenju. Zapisano se ujema z obrazcem, ki smo ga – neizpolnjenega – našli v arhivu²⁸. Gre za prijavo *poškodbe pri delu*, ki jo poznamo tudi sedaj. Mogoče je, da je bil obrazec

Slika št. 3: Ročno napisana nakaznica za boleznino

²⁸ ZAL, Enota v Škofji Loki, ŠKL 63.

predpisan za zavarovanje pri Tržaški zavarovalni družbi in ne za okrajne bolniške blagajne. Boleznina ob poškodbi pri delu ni presegala običajnih 60 odstotkov, sedaj namreč pripada delavcu polna plača, kot bi delal.

Ker ni zdravniških evidenc, ni znano, kakšno odpustnico je bolnik prisel svojemu zdravniku po končanem zdravljenju. Prepričani smo, da ga niso odpustili le z ustnim navodilom, kako naj se zdravi v domačem okolju. Gotovo so za vse zdravnike in zavode na Kranjskem veljala enotna navodila delovanja. To vprašanje kaže raziskati kdajcine na Medicinski fakulteti

[illegible]

*Slika št. 4. Opis poškodbe in obračun bolnišničnega zdravljenja
bolnika Č. L., št. bolniškega lista 138*

6. Posmrtnina

V enem od najdenih listov je tudi podatek o smrti bolnika. Ob prvem obisku pri zdravniku je vpisana pljučnica, končna diagnoza pa jetika. Tudi danes bi lahko naleteli na podobne podatke, le da bi zavoljo uspešnejšega zdravljenja bolnik verjetno preživel. Pokojni bolnik je bil nezmožen za delo deset tednov. Bolniški stalež mu je bil zaključen z dnevom smrti. Vdova je dobila izplačano posmrtnino, *pogrebne stroške*, v enkratnem znesku 24 kron, torej dvajset dnevnih mezd.

7. Delodajalci

Iz najdenih bolniških listov smo razbrali, da so imeli mojstri zavarovane le svoje delavce, sami pa niso bili zavarovani, vsaj dokazati nam tega ni uspelo. Sami naj bi zmogli preživeti tudi v času bolezni ali poškodbe, oziroma so zanje delali pri njih zaposleni delavci. Tudi zdravnika in zdravila so plačevali sami. Manj verjetno je, da bi bili zavarovani pri drugi BB. Največ zavarovanih delavcev je bilo v kamnolomu na Kamnitniku pri podjetniku Nussi in pri Špacapanu, ki je imel zaposlene predvsem zidarje. Med bolnimi in poškodovanimi so tudi tesarji, kamnoseki, kovači, čevljarji, glavnikarji, mizarji, klobučarji, strojarji in pivarji. Med naštetimi so tako pomočniki kot tudi učenci oziroma vajenci. Med zavarovanci so tudi dninarji, hlapci in dekle, na primer pri Francu Dolencu v Stari Loki.

*

Ni veliko upanja, da bi ob sorazmerno dobro urejenih arhivskih gradivih na Loškem našli še kaj podatkov, ki bi natančneje osvetlili del Okrajne bolniške blagajne Škofja Loka. Več bi nam bilo znanega, če bi našli katero od zdravniških ambulantnih knjig oziroma zdravniške zahteve za plačilo njegovih storitev. Vse kaže, da je ta del arhiva BB izgubljen, verjetno uničen.

Krajšave:

BB – bolniška blagajna,

Idem – na istem mestu (v virih in literaturi),

LR – Loški razgledi, op. avt. – opomba avtorja, str. – stran (v pripombah pod črto),

ZAL – Zgodovinski arhiv Ljubljana.

VIRI:

1. Bolniški listi Okrajne bolniške blagajnice v Škofji Loki, hrani A. P. Florjančič, Podlubnik št. 23.
2. Izjava Zvezdane Zadnik, Stara Loka št. 31.
3. Izjava Franceta Štukla, Sv. Duh št. 242.
4. ZAL, Enota v Škofji Loki, Občina Škofja Loka 1546–1945, Popis prebivalcev leta 1890, Mesto št. 120.
5. ZAL, Enota v Škofji Loki, ŠKL 63, Zdravstvene zadeve Občine Škofja Loka 1880–1941, t. e. 131.
6. ZAL, Enota v Škofji Loki, ŠKL 162, Zdravstveno okrožje Škofja Loka, t. e. 1.
7. ZAL, Enota v Škofji Loki, ŠKL 145 Zdravstveno okrožje Železniki 1902 1931, t. e. 297.

LITERATURA:

1. Anžič, S., Skrb za uboge v deželi Kranjski. ZAL, Gradivo in razprave 22, Ljubljana 2002.
2. Globočnik, A., Nauk slovenskim županom. Ljubljana 1880.
3. Kresal, F., Socialna politika. V: Slovenska novčja zgodovina 1848 1992, MK 2005.
4. Košir, T., Rdeči križ. Stoletnica prostovoljne dobrodelnosti na Loškem. Škofja Loka 2005.
5. Košir T., Petdeset let ZD Škofja Loka, 2002.
6. Šega, J., Delovni red Krennerjeve suknarne. LR 1997, 44.
7. Štukl, F., Občinska ubožna hiša in druge socialne zadeve. LR 1973, 20.
8. Štukl, F., Knjiga hiš v Škofji Loki II. Zgodovinski arhiv Ljubljana 1984.
9. Štukl, F., Prispevki k privatni proizvodnji v Škofji Loki od cehov do leta 1941. LR 2000, 47.
10. Štukl, F., Zdravstvene zadeve v Škofji Loki do druge svetovne vojne. LR 1974, 21.
11. Štukl, F., Krennerjeva bolniška blagajna. LR 1994, 41.

Stoletnica gasilstva v Sorici

Ustanovitev požarne brambe v Sorici

Kronika požarov v zgodovini Sorice do začetka 20. stoletja ni znana. Ve pa se, da je bilo več požarov, posebno dva večja v Danjah. Ob takih dogodkih se je porajala ideja o ustanovitvi požarne brambe, kakršno so že imeli nekateri kraji, in o nakupu naprave za gašenje. Z ugasnitvijo požara je navadno ugasnila tudi vnema mož za organizirano požarno zaščito.

Na angelsko nedeljo in žegnanje v Sorici, 3. septembra 1905 je točno opoldne zagorel vezan Šimčev kozolec. Kozolec na Griču (v središču vasi), obložen s snopjem, je pogorel. Bila je velika nevarnost, da se ogenj razširi na stavbe v bližini, krite s slamo. Sreča je bila, da je pihal zahodni veter in je ogenj odganjal stran od vasi. Zgorel je samo kozolec. Vendar je požar zasejal velik strah, saj je bil pomislek, kaj bi se lahko zgodilo, če bi se veter obrnil proti slamnatim streham, zelo živ. Ogenj bi lahko upepelil vse hiše in gospodarska poslopja na Griču.

Župnik Jurij Karlin je tedaj neko nedeljo sprožil idejo o ustanovitvi vsaj zasilne požarne brambe, da bi imeli v primeru požara ljudi in sredstva, s katerimi bi lahko gasili. »Kuj železo dokler je vroče,« je dejal. In res, misel je padla na plodna tla. Ljudje so bili pripravljeni za ta namen nekaj prispevati. Možje so bili s to pobudo zadovoljni. Vendar gasilstvo ni bilo edina skrb.

V letu 1905 so postale v Sorici pomembne tri naloge (danes bi rekli »projekti«):

1. pridobitev vsakodnevno pripeljane pošte iz doline,
2. zgraditev ceste iz Zgornje Sorice do Petrovega Brda, za povezavo z novo državno cesto Podrošt–Podbrdo kot komunikacije za novozgrajeno alpsko, bohinjsko železnico,
3. ustanovitev požarne brambe.

Novi Šimčev kozolec

Naloga ustanovitve požarne brambe ni bila lahka. Glavno vprašanje je bilo: kje dobiti finančna sredstva. Ključno nalogo je tedaj prevzel domači duhovnik, upravitelj Jurij Karlin, ki je ob zadnjem požaru videl, kako nujno potrebna bi bila gasilna brizgalna. Nasvetoval je, kako zbrati sredstva za nakup brizgalne. Kmerje naj bi prispevali po 18 kron, hišarji po 6 K, novohišarji in gostači pa po svojih zmožnostih. S tem predlogom so se vaški možje strinjali.

Konec leta 1905 in v začetku leta 1906 so zbirali denar po hišah. Skupaj se je nabralo nekaj nad 400 kron prostovoljnih prispevkov (»doneskov«) od skupno 69 darovalcev. Ob tej priložnosti so zbiratelji prispevkov za brizgalno nabirali in zapisovali tudi kandidate, ki so pripravljeni sodelovati pri požarni brambi. Priglasili so se večinoma vsi mlajši gospodarji. Odziv za sodelovanje in nabrana denarna sredstva kažejo, da je pripravljalni odbor znal spodbuditi ljudi za ustanovitev požarne brambe.

Pobudniki ustanovitve požarne službe so za nasvete in pomoč pisno zaprosili ustanovitelja društva v Železnikih, Franceta Košmelja (vulgo »Pobčar«, načelnika Prostovoljnega gasilskega društva. Ta jim je z bogatimi izkušnjami (bil je načelnik od 1898 do 1919) tudi pomagal. Priprave so hitro napredovale. Pripravljalni odbor je pri ustanovitvi gasilskega društva računal tudi na finančno podporo deželne vlade. Te ni bilo mogoče dobiti, če društvo ni bilo ustanovljeno po zahtevanih pravilih. Zato so pripravili pravila društva in jih 27. januarja 1906 poslali cesarsko-kraljevi deželni vladi v Ljubljani v potrditev.

Na cvetno nedeljo, 8. aprila 1906, je bil ustanovni občni zbor društva, ki je sprejel od deželne vlade v Ljubljani potrjena pravila. K društvu je pristopilo 28 članov, večinoma vsi mlajši posestniki iz Spodnje in Zgornje Sorice. Izvoljen je bil prvi odbor požarne brambe. Njegovi ustanovni člani so bili: Valentin Kemperle (Koštnar) iz Sp.

Sorice, načelnik; Franc Fajfar (Šimec) iz Sp. Sorice, pomočnik načelnika; Jurij Karlin, župnik, tajnik; Franc Drol (Grof) iz Zg. Sorice, blagajnik; Franc Gartnar (Cenc) iz Zg. Sorice, član načelstva; Nikolaj Štravs iz Sp. Sorice (Krištan), član načelstva; Matej Kcžar (Orlistov) iz Zg. Sorice, brizgalničar; Lovro Pintar (Poštar) iz Sp. Sorice in Anton Frelih (Gosar) iz Zg. Sorice, preglednika računov.

Ustanovni odbor požarne brambe se je zagnano lotil dela. Sklenil je kupiti gasilno brizgalno in orodje ter postaviti leseno shrambo za gasilno opremo. Takoj so naročili malo univerzalko s priborom na dveh kolesih, in sicer pri tvrdki Šmerkál v Pragi. Cena s pritisklinami je bila 750 kron. Ob naročilu so na račun plačali 600 kron.

Naročena nova brizgalna je bila pripeljana v Sorico in blagoslovljena pred cerkvijo na dan sv. Ane, 26. julija 1906. Našli pa so se ljudje, ki so tej »novotariji« nasprotovali, jo od daleč gledali in zabavljali (ŽK, 1906).

Septembra 1907 so na Gosarjevem svetu pod šolo postavili shrambo za gasilno orodje. Zemljišče

USTANOVITELJI POŽARNE BRAMBE V SORICI

TAJNIK
JURIJ KARLIN (BENČEK)
(1870 - 1940)

NAČELNIK
VALENTIN KEMPERLE - KOŠTNAR

POMOČNIK
FRANC FAJFAR - ŠIMEC

BLAGAJNIK
FRANC DROL - GROF

ČLAN NAČELSTVA
FRANC GARTNAR - CENC

ČLAN NAČELSTVA
NIKOLAJ ŠTRAVS - KRISTAN

BRIZGALNIČAR
MATEJ KCŽAR - ORLISTOV

USTANOVNI ODBOR ZBORA
DNE 8. APRILA 1906

BLAGAJNIK
FRANC GARTNAR - CENC

PREGLEDNIK
ANTON FRELIH - GOSAR

Ustanovitelji požarne brambe Sorica v letu 1906

za stavbo je brezplačno dal Anton Frelj iz Zg. Sorice št. 1, hrastov les je daroval Valentin Kemperle iz Sp. Sorice 11, preostali les je dala občina, vse druge stroške pa je krilo gasilsko društvo. Ti so znašali 281 kron in 12 vinarjev. Župnik Jurij Karlin je brezplačno izdelal vse napise in tri dni tudi osebno pomagal tesarjem pri delu.

Sam je v župnijski kroniki zapisal o shrambi: »Lesena, lična, s škrljji krita stavba s primernim napisom«. 13. oktobra 1907 so brizgalno prepeljali v novo shrambo za orodje. Tega dne je bila tudi prva gasilska vaja z brizgalno na prostoru okrog osnovne šole. Pri vaji so uporabljali vodo iz rezervoarja, ki so ga »Gričarji« zgradili to pomlad tik ob gasilski zgradbi. Pokazalo se je, da je za uspešno gašenje z novo brizgalno treba imeti vodo v bližini. Zato je župnik Jurij Karlin nagovarjal domačine, naj si ob hišah napravijo prostorna cementna korita za vodo, da bi jo imeli dovolj v primeru požara.

Za kritje stroškov nabave brizgalne in izgradnje gasilske lope je bilo zbranega premalo denarja. Zato je društvo zaprosilo za denarno podporo pri deželni vladi. Ta je že v prvem letu dala 200 kron podpore, tako da so lahko opravili delno predplačilo brizgalne. Društvo se je za pokritje vseh stroškov tudi zadolžilo. Na tretjem občnem zboru, 14. marca 1908, je izkazovalo 319 kron dolga. Pri hranilnici so najeli posojilo v višini 270 kron za dobo 4 let.

Na 4. letnem občnem zboru leta 1909 je bil za načelnika izvoljen Mihael Windischman iz Sp. Sorice št. 23, ki je ostal na tem mestu vso prvo svetovno vojno in še mnogo let po njej. Tudi ta se je vneto lotil dela. V skrbi za pridobitev potrebnih finančnih sredstev za gasilsko društvo se je obrnil za posojilo celo na tedaj vsemogočno evropsko bančno hišo Rothschild' (rótšild) in za pomoč na vrata samega avstrijskega cesarja Franca Jožefa I. Rothschild ni odgovoril, cesar pa je nakazal 100 kron in pripomnil, da pošilja to vsoto društvu iz lastnega žepa (»osebne šatulje«).

Požarna bramba je iz pridobljenih finančnih sredstev nabavila gasilne cevi in orodje ter delovne obleke, člani pa so sami kupili tudi svečane uniforme. Društvo je strokovno dobro napredovalo, člani so se urili na vajah. Znano je, da so leta 1910 izvedli gasilsko vajo s pohodom v Sp. Danje, kamor so prispeli v 40 minutah in tam že brizgali vodo.

Leta 1910 so v vasi nabavili top (možnar), t. i. »pelerkanon«, ki so ga uporabljali gasilci za alarmiranje in za streljanje ob slovesnostih. Stal je 300 kron, večino denarja so zbrali s pros-

Stara brizgalna in gasilci pred Ekarjevim koritom

¹ Bančna hiša Rothschild za posojilne posle evropskih držav s sedeži v Londonu, Parizu in drugih velikih mestih.

tovoljnimi prispevki, nekaj pa ga je založila tudi cerkev. Top je kasneje kot inventarna oprema zabeležen v poročilih gasilskega društva Sorice Gasilski župi Šk. Loka.

Na sploh je gasilsko društvo poleg opravljanja požarne brambe sodelovalo tudi na slovesnih prireditvah in se udeleževalo raznih slavnosti. Tako je leta 1913, ob prihodu v Sorico novega župnega upravitelja Janeza Mikuša, le-tega pozdravil tudi načelnik požarne brambe.

VKLJUČITEV GASILSKE BRAMBE V GASILSKO ZVEZO IN DELOVANJE MED PRVO SVETOVNO VOJNO IN PO NJEJ

Potreba po strokovni in finančni pomoči gasilski brambi Sorica, ki je šele nastajala in se spopadala z začetnimi težavami, je narekovala, da se le-ta opre na izkušnje in pomoč drugih društev in zvez. Tako potrebo so čutila tudi druga društva, ki so spoznala, da so v povezovanju močnejša, uspešnejša pa so tudi pri uveljavljanju svojih pristojnosti in pomoči države. Tako je prišlo do ustanovitve okrajne gasilske zveze za pol. okraj Kranj. Ustanovni občni zbor je bil 21. maja 1911. Na njem je bilo zastopanih 29 delegatov iz 14 društev, in sicer: Duplje, Godešič, Kranj, Naklo, Poljane, Selce, Sora, Stara Loka, Stražišče, Škofja Loka, Voglje, Zg. Brnik, Žabnica, Železniki.

Povezovanje društev v gasilsko zvezo, kasneje imenovano »gasilsko župo«, je omogočilo načrtno urejanje normativne dejavnosti za gasilstvo, organizirano strokovno usposabljanje gasilcev, pridobivanje državnih finančnih sredstev za gasilsko dejavnost, hkrati pa je zveza tudi obvezovala posamezna društva k pripravi letnih poročil o svojem delu in sodelovanju z gasilsko župo. Tudi soriška gasilska bramba se je vključila v škofjeloško gasilsko župo.

Med prvo svetovno vojno (1914–1918) kakor tudi nekaj let po njej soriško gasilsko društvo ni bilo ukinjeno, ni pa moglo tako uspešno delovati, ker je bila večina članov mobiliziranih. Skupno je bilo v soriški fari med vojno vpoklicanih 241 moških, padlo jih je 52, pogrešanih je bilo 13, ranjenih pa je bilo 12 Soričanov. Nekaj v vojsko vpoklicanih moških je bilo iz nje odpuščenih iz zdravstvenih razlogov, precej domačinov je bilo zaradi posledic vojne tudi obo-

lelih (ŽK: 1919). Žrtve vojne so bile hude tudi med gasilci. Osiromašeno društvo je životarilo, od časa do časa pa se je pojavilo na cesti s prostimi vajami, kar je pri gasilcih samih vzbujalo malodušje in nejevoljo. Gasilci so zahtevali vaje z orodjem in opremo.

V času italijanske zasedbe Sorice, leta 1919, je zagorelo pri Mežnarčku. Italijanski vojaki (znani pri ljudeh kot plašni), ki so tam prebivali, so razsvetljevali prostore s svečami. Zaradi nepredvidnosti pri ravnanju s svečami

Mežnarčkova hiša

se je vnel ogenj v hlevu. Takrat so se v gašenje že vključili gasilci. Varovali so hišo, pri tem pa je pogorel domači in še sosednji, Petrov hlev.

Po vključitvi v gasilsko župo Škofja Loka je bila gasilska bramba Sorica zavezana dajati zvezi letna poročila in se udeleževati skupnih sej odbora ter sodelovati pri njenih dejavnostih. Iz dokumentiranih zapisov gasilske župe je razvidno, da na seji 16. februarja 1919 v Šk. Loki ta ni predstavila podatkov PGD Sorica, ker na njej ni bilo zastopnikov iz Sorice »zaradi okupacije Italije«. Dejstvo je namreč, da so po zaključku prve svetovne vojne leta 1918 Sorico okupirali Italijani, vse od novembra 1918 do junija 1921. Ves ta čas zaradi prehoda meje iz Italije v Jugoslavijo, gasilsko društvo ni moglo sodelovati z zvezo v Škofji Loki, ne z obiski delegatov na skupnih sejah, ne s pošiljanjem letnih poročil, pa tudi drugih oblik pomoči gasilske župe niso mogli biti deležni.

Takoj po 1. svetovni vojni je društvo imelo 23 aktivnih članov. Leta 1923 Sorica v škofjeloški gasilski župi predstavlja 28 gasilcev ter 112 plačanih članarin (izvršnih in podpornih članov).

Leto 1923 je v zgodovini požarne brambe Sorica še posebej obleženo. Prišlo je do velikega požara pri Šimcu, kjer sta pogorela hiša in gospodarsko poslopje. Ogenj na slamnati strehi obeh poslopij je zanetila ena izmed raket, ki so jih mladeniči izstreljevali na sveti večer na »Griču«. Pri gašenju je sodelovala gasilska četa, vendar brez večjega uspeha. Vodo za polnjenje brizgalne so namreč ljudje morali nositi v vedrih in škafih iz potoka pri Kondratovem mostu (600 m navkreber). To pa je bilo premalo za velik požar, ki je nastal, ko je gorela slamnata streha.

V letnih poročilih gasilske brambe Sorica gasilski župi Šk. Loka je društvo izkazovalo v letih od 1925 do 1933 naslednje podatke o sestavi in dejavnosti (GŽ, ZA Šk.L.):

- od 22 do 27 izvršujočih članov in datum zadnjega občnega zbora,
- eno brizgalno (četverokolnik) in en voz – dvokolnik za cevi,
- 140 metrov cevi (novih, dobrih, srednjih, slabih), 2–4 sesalnike, 12 spojk,
- 3 lestve (2 navadni, ena kljukasta),
- število požarov (l. 1930 en mali, 1931 en srednji) in število vaj: od štiri do pet letno,
- število sej odbora: od dve do štiri letno in število prireditev (v l. 1931 – tri),
- stanje v blagajni je bilo po posameznih letih od 50 do 1200 din,

Novo vodstvo gasilcev po l. 1933, predsednik Peter Pfajfar, poveljnik Anton Kejžar (levo)

v skladu z novimi predpisi, poskrbelo za boljše organizacijo društvene evidence in nabavilo nove poslovne knjige. Društveni funkcionarji so samostojno prevzeli vsak svojo vlogo, med članstvom je bila uvedena potrebna vzajemna disciplina. Prostovoljna gasilska četa se je tudi gospodarsko okrepila. Povečali so shrambo za gasilno orodje, nabavili nove cevi, lestve in drugo orodje. Nekaj let za to prenovno društva je bil storjen največji dosežek, to je nakup nove motorne brizgalne. Ta je bila nabavljena pri tvrdki LIV v Št. Vidu pri Ljubljani. Stala je 26.000 dinarjev.

Gasilci iz Rudna v Sorici, 18. 8. 1935

K nabavi motorne brizgalne je precej pripomogla PGČ Rudno, ki je v letu 1935 izvedla v Sorici gasilsko vajo z motoriko in z njo navdušila ljudi. Z nasveti so prispevala tudi druga gasilska društva v okviru tedanje gasilske župe Šk. Loka.

Motorno brizgalno so pripeljali 25. februarja 1937. Tedaj je bil za društvo pravi praznik. Za njen sprejem je bila zložena posebna pesem (napisal Jože Pintar):

Vroča želja nam je bila,
ki danes se je izpolnila
Prišla med nas si kot kraljica,
da v ognju boš nam pomočnica.

Zato kraljij ti v našem kraju,
prelepem tem planinskem raju.
Če izbruhnil bo kedaj požar,
da stala v bran mu boš vsakdan.

Prišli smo danes ti naproti,
kot smo zvonovom že pred leti,
ki danes v linah nam pojo,
nesrečo nam oznanjajo.

In ti boš stala tam kraljica,
gasilski četi pomočnica,
ki dana vsa je brez moči,
prišla si na pomoč ji ti.

Bog daj, da nebi te rabili,
najbolj bi vsi se veselili,
če pa bi nesreče zvon zapel,
ne pusti, da šlo bi vse v pepel.

V te naše uprte so želje
in zdaj mirovalo bo srce,
ki noč in dan je bilo v skrbih.

Zdaj spremimo te v tvoj dom,
kjer čaka te že tvoj patron,
da skupno bosta se borila
plamenom krutim ne klonila.

Takoj po sprejemu brizgalne je bila kratka gasilska vaja. Udeleženi gasilci in prisotni gledalci so »napasli« svojo radovednost. Z novo motorko so bile tudi gasilske vaje bolj po goste.

Pridobitev nove brizgalne so praznovali z veliko veselico 27. 6. 1937 pred pošto ob udeležbi množice ljudi in gasilskih društev Selške doline (LR 1978, 218).

Z oskrbo in prenovo gasilne opreme ter naprav, zlasti pa z nabavo nove brizgalne je bila ustvarjena dobra možnost za tehnični napredek društva.

Pogled na razvojno pot gasilskega društva Sorica po svetovni gospodarski krizi (1929–1933), to je v najtežjih letih gospodarske depresije, kaže, da so odločna volja in velik polet vodstva prostovoljne gasilske čete ter požrtvovalnost celotnega moštva lahko premagali prenekatero težavo tedanjega časa. Nekatere potrebe, tako v strokovnem kot materialnem pogledu, je društvo uresničevalo s pomočjo gasilske župe Šk. Loka. Sodelovalo je na rednih skupščinah sreske župe in se obračalo nanjo za materialno pomoč.

Na zadnji volilni skupščini pred 2. svetovno vojno (2. 2. 1940) je prostovoljna gasilka četa dobila novo vodstvo, izvoljeno za čas od 1. 1940 do 1943. Za tri leta izbrano vodstvo PGČ Sorica se je zaradi vojnih razmer kasneje spreminjalo. Spremembe v društvu so se začele že na začetku vojne. Srez Škofja Loka je za takratno občino Sorica izdelal »Načrt zaščite pred požarom na ozemlju občine Sorica« datiran s 15. novembrom 1940 (Arhiv PGD Sorica). Načrt je predvidel zaščito pred požarom v vojnem času z določitvijo gasilskih rajonov v občini in z imenovanjem »vojne gasilske čete«.

Čas druge svetovne vojne (1940–1945) je bil za Prostovoljno gasilsko četo Sorica neke vrste pohabljenje. Nemci so v letu 1941 podpirali gasilske vaje, vendar so vsiljevali bolj urjenje vojaških veščin. Gasilci so imeli občasno vaje pod poveljstvom Antona Kežarja. Čeprav društvo med vojno ni utrpelo večje materialne škode, pa je bilo vendar zelo prizadeto, saj je okupator odnesel vse poslovne knjige z lepo urejeno matično knjigo vred. Ob koncu vojne je bilo tudi kadrovsko zelo osiromašeno, saj so bili za gasilce najbolj primerni moški vpoklicani v vojsko, novega novačenja pa tudi ni bilo. Pretrgane so bile tudi vse vezi vpeljanega sodelovanja z drugimi društvi in Gasilsko sresko upravo v Škofji Loki.

GASILSKO DRUŠTVO PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

Po koncu druge svetovne vojne in v začetku delovanja nove oblasti nekaj časa niso bile jasne razmere v pogledu delovanja gasilskih društev. V drugi polovici leta 1945 so po večini razpadle oziroma oslabiljene prostovoljne gasilske čete na vasi začele oživljati okrajne oblasti.

V začetku leta 1946 so bili zopet izvoljeni organi društva in društveno življenje se je pričelo obnavljati. Sprejeti so bili novi člani, znova so se začele gasilske vaje. Prva zabeležena redna seja upravnega odbora je bila 18. avgusta 1946. Na njej so odborniki preučevali od oblasti poslana navodila za prostovoljno tehnično urjenje članstva. Sklenili so, kako splošna gasilska navodila primerno prilagoditi razmeram krajevnega gasilstva. Celotno članstvo so razdelili v štiri skupine po 9 mož. Četa je štela 39 rednih članov. Leta 1946 je četa imela 6 vaj s skupno 420 opravljenimi urami.

Prvi povojni poveljnik gasilske čete je bil Franc Markelj, predsednik Nace Frelih, tajnik Peter Kačar, blagajnik Janez Kejžar (Sp. Sorica 6) in orodjar Tomaž Grohar. V nadzornem odboru pa so bili: Matevž Trojar, Stanko Kejžar in še en član. V januarju 1947 je bil narejen in na okraj poslan prvi letni proračun za leto 1947 v višini 13.500 dinarjev. Odbor je tudi sklenil, da del potrebnih finančnih sredstev zbere s pridobivanjem podpornih članov društva. Članarina teh je znašala 50 dinarjev. Za nabiranje podpornih članov po posameznih vaseh so zadalžili člane odbora.

V letu 1947 je soriško gasilsko društvo znova začelo sodelovati z zvezo – Okrajnim gasilskim poveljstvom v Šk. Loki. V tem letu so gasilska društva dobila navodilo za ureditev administracije o delovanju prostovoljne gasilske čete. Upravni odbor je ugotovil, da PGČ Sorica v skladu s predpisi vodi potrebno dokumentacijo in poslovne knjige, kot so: blagajniška knjiga, članska knjiga, sejni zapisnik in inventurna knjiga. Nista pa bila še vpeljana knjiga dela in vodstva zapisnik. Društvo je poročilo o svoji dejavnosti spet začelo pošiljati višjemu gasilskemu vodstvu. Tako je v oktobru 1947 PGČ Okrajnemu gasilskemu poveljstvu poslala Poročilo o sodelovanju pri gašenju velikega požara pod Ratitovcem.

Leta 1948 so se člani odbora seznanili z novimi predpisi na področju gasilstva: uredbo o gasilstvu, pravilnikom za izvrševanje uredbe, vodnikom za orodne vaje. Tega leta je gasilska četa od ministrstva za notranje zadeve LRS prejela pohvalo za dobre uspehe v štirimesečnem tekmovanju.

Leto 1950 je bilo za poklicno gasilsko društvo pomemben mejnik. Do tedaj zelo različne načine pridobivanja sredstev za svoje delovanje: s prostovoljnim delom, z izkupički pri organizaciji zabavnih in kulturnih prireditev, s prodajo že izrabljenih sredstev, z obrabnino za izposojlo imetja, s članarino, prostovoljnimi prispevki in darili, je v tem letu obogatilo z izdatnim premoženjem po darilni pogodbi. Posestnik Jožef Gasar iz Zg. Sorice 14, ki ni imel otrok in svojcev, ki bi jim lahko zapustil svoje imetje, je svojo posest daroval gasilskemu društvu, sam pa se je na starost po nasvetu in pomoči gasilcev nastanil v Domu onemoglih v Preddvoru. Po zavezi UO PGD Sorica in uslišanju nekaterih želja darovalca, so soriški gasilci za donatorja skrbeli tako, da so ga obiskovali v domu, mu prinašali cigarete in priboljške, priznali pa so ga tudi za častnega člana društva ter mu zagotovili oskrbo zadnjega pokoja v domačem kraju. Na podlagi darilne pogodbe je 25. maja 1950 Jožef Gasar v celoti prenesel svoje nepremičnine v last in upravljanje Prostovoljnega gasilskega društva Sorica.

S pridobitvijo navedene nepremičnine (pomemben je bil lasti gozd) je društvo dobilo materialno podlago za pripravo gradnje gasilskega doma, ki je bil prostovoljni četi še kako potreben. V letu 1954 so gasilci zastavili lopato pri izgradnji doma. V naslednjih letih so postopno pripravljali in dovažali gradbeni material ter jeseni 1958 zgradbo doma pozidali in pokrili streho. Stavba je bila v surovem stanju dograjena v novembru. Vsa dela so po pogodbi in z dogovori o cenah, ki so jih določali na upravnem odboru, opravili z domačimi ljudmi. Večja dela so opravili masovno z udarniškim delom.

Soriški gasilci so gospodarno ravnali z gradivi ter s prodajo materialov in storitev zbrali denar za gradnjo. Prodajali so apno, pesek, les, drva, staro pločevino, odpadke (trske), odpadni les, embalažo (vreče) in drugo. S prošnjami za oprostitev gozdne takse pri poseku lastnega lesa so prihranili nekaj sredstev. Denarno pomoč za gradnjo doma pa sta prispevali tudi občinska in okrajna gasilska zveza. Podprla so jih tudi od nekatera gasilska društva.

Med gradnjo gasilci niso pozabili na urjenje, na pregledovanje protipožarne urejenosti dimnikov in kurilnih naprav po hišah, na sodelovanje z občinsko in okrajno gasilsko zvezo ter drugimi društvi.

V naslednjih letih se je društvo usmerilo v kadrovsko prenovu. Precej starejših članov je prevedlo v podporne člane prostovoljnega gasilskega društva, članstvo pa nadomestilo z mlajšimi kadri. Taka poteza je bila storjena 1967. leta, ko je v društvo vstopilo pet mladih fantov, in leta 1970, ko je bilo vključenih kar 15 novincev. Četa je tako s prevedbo starih članov v podporne in vpisom novih štela 39 aktivnih članov.

Obdobje med leti 1960 in 1970 je bilo za društvo še vedno čas graditve. Člani društva so se polno angažirali pri dokončnem urejanju formalnosti za zemljišče, na katerem so začeli graditi gasilski dom, pošiljali so prošnje za posek lesa, ga sekali, spravljali na žago, prodajali les, dokupovali gradbeni material, načrtovali notranje opremljanje doma, nakupovali inštalacije in opremo, dokončali notranjo in zunanjo pozidavo in izvedli zaključno opremljanje in nameščanje pohištva.

Sedemdeseta leta so bila pri soriškem gasilskem društvu zaznamovana z različnimi aktivnostmi, ki so bile v glavnem namenjene izgradnji svojega lastnega doma in s tem pridobitvi solidne materialne osnove za nadaljnji razvoj gasilske dejavnosti.

Dolgoletni poveljnik in predsednik Anton Kejžar ob otvoritvi gasilskega doma

DELOVANJE PGD PO LETU 1970

V letu 1971 je društvo nabavilo novo motorko znamke Rosenbauer. Prenosna motor-na brizgalna je stala 27.250 novih dinarjev. Polovico osnovne cene je plačala Okrajna gasil-ska zveza, drugo so zbrali gasilci s prostovoljnimi prispevki vaščanov. Za prevoz motorke so kasneje izdelali dvokolesni voz na ročno vleko. Tega leta so gasilci nabavili tudi 10 kompletov oblek. Slovesna otvoritev nove motorke z veselico je bila 13. 8. 1972.

Leta 1976 je društvo nabavilo prvi avto, kombi IMV. Poleti 1977 so gasilski avtomobil slavnostno predali namenu. Tega leta so soriški gasilci sodelovali pri otvorit-vi nove ceste Podrošt–Sorica. Leta 1978 je PGD Sorica v gasilsko članstvo sprejelo pi-onirsko desetino z 11 člani. V letu 1981 si je društvo os-krbelo gasilski prapor. Slo-vesno so ga razvili 23. 8. 1981.

Od leta 1982 do 1994 je bilo v društvu opravljeno marsikatero prostovoljno de-lo, izvajale so se tudi gasilske vaje. Številne delovne akcije so bile v korist potreb krajevne skupnosti Sorica.

Zelo odmevna naloga je bila izgradnja vaškega vodovoda (leta 1986) od izvira Sore skozi vso vas do zadnje hiše v Spodnji Sorici. Vodovod je zajemal tudi izgradnjo požarnih hidrantov. PGD Sorica je ob denarni pomoči Gasilske zveze prispevalo velik delež za izgradnjo požarnih bazenov. Ti so obenem tudi zbiralniki vode s približno prostornino 50 kubičnih met-rov. Rezervoarji so trije. Z izdelavo vodnih hladilnikov in postavitvijo hidrantov so rešili vedno navzoče težave z zagotavljanjem vode ob po-žaru.

Leto 1996 je bilo v na-predku PGD Sorica po-membno. Društvo je kupi-lo nov gasilski avto. Njegova cena je bila 6.000.000 SIT. Sredstva za nakup so zbrali,

Razvitje prapora

Gasilsko praznovanje

Goreča hiša v Zg. Sorici, 1997

lo tudi na informacijskem področju. Poprejšnja evidenca članov, vodena s tako imenovano člansko knjigo, ter klasično obveščanje je bilo nadomeščeno s sodobnimi sredstvi. S prihodom računalniške tehnologije poslovanja prek elektronskih komunikacij, je gasilska organizacija pridobila najprej računalniški program CAS 2000, zatem VULKAN in nazadnje še SPIN. Bistvo te tehnike je, da se je za vse potrebe delovanja – informiranja, alarmiranja, intervencij, poročanja in drugih postopkov mogoče vključiti v združeni informacijski sistem, ki povezuje centre za obveščanje ter intervencijsko ukrepanje ob požarih in gasilskem reševanju.

PROSLAVLJANJE 100-LETNICE PGD SORICA

Julija 2006 je Prostovoljno gasilsko društvo Sorica skupaj z domačini in obiskovalci praznovalo sto let nastanka požarne brambe. Ta jubilej je označevalo več dogodkov.

Že 8. aprila je društvo organiziralo gasilsko vajo ob 100-letnici. PGD Sorica je izvedlo vajo evakuacije otrok iz osnovne šole Sorica ter gašenje požara in zaščito okoliških stavb. Po vnaprejšnjem dogovoru so na pomoč poklicali tudi bližnje in daljne gasilce iz PGD Železniki, Selca, Dražgoše in Podbrdo. Otroci so v osnovni šoli obravnavali tematiko gasilstva v domačem kraju in izdelovali risbice na to temo.

Gasilska vaja: gašenje poslopja osnovne šole Sorica

kakor v preteklosti, s prispevki gasilskih organizacij, podjetij in domačinov. Tega leta je društvo slovesno praznovalo tudi 90-letnico ustanovitve požarne brambe v Sorici.

Z izgradnjo gasilskega doma, nabavo nove motorne brizgalne, oskrbo hidrantnega omrežja, nabavo kombija je prostovoljno gasilsko društvo zagotovilo ključne materialne temelje za uspešno gašenje požarov in gasilsko reševanje.

V zadnjih desetih letih se je društvo posodobilo

Gasilci so razvili nov prapor PGD Sorica in pridobili novega botra. Za ta namen

so organizirali nabirko za prispevek k praporu v obliki spominskega traku, zlatega in srebrnega žbljička. Denarna sredstva je prispevalo 120 krajanov ter bližnjih in daljnih gasilskih in drugih društev in posameznikov.

Društvo je za jubilej pripravilo in ob podpori sponzorjev izdalo »Kroniko PGD Sorica«, ki opisuje celoten nastanek, razvoj in delovanje gasilstva v Sorici.

Praznovanje visokega jubileja društva se je začelo s slavnostno sejo v petek, 21. julija, zvečer, kjer so podelili priznanja in odlikovanja za zasluge članom in gasilskim organizacijam. Nadaljevalo se je v soboto z veliko gasilsko vajo, v kateri je sodeloval tudi helikopter z demonstracijo gašenja gozdnega požara. Izvedena je bila gasilska parada s prisotnostjo gostujočih okoliških gasilskih društev, razvili so nov prapor, predstavili zbornik »100 let gasilstva v Sorici«, imeli slavnostne govore, organizirali kulturni program, podelili priznanja sodelujočim gasilskim organizacijam in njihovim članom za prispevek h krepitvi gasilstva in njihovega ugleda. Nazadnje so se z domačini in obiskovalci z dvema ansambloma poveselili dolgo v noč, v velikem šotoru, ki je bil za to priložnost postavljen na parkirišču za zadružnim domom.

Celotno praznovanje 100-letnice Prostovoljnega gasilskega društva je bilo vsebinsko bogato in dobro organizirano. Razgrnilo je vpogled v prehojeno trnovo pot gasilstva v Sorici. S tem je društvo opravilo pregled gasilske dediščine in izrazilo zahvalo prednikom za njihov prispevek, ki je solidna opora za nadaljnji razvoj društva in delovanje soriških gasilcev v prihodnje.

LITERATURA IN VIRI

1. Arhiv gasilske župe Škofja Loka, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki.
2. Arhiv PGD Sorica.
3. Kejžar, I.: 100 let gasilstva v Sorici, PGD Sorica, Sorica, 2006.
4. Župnijska kronika Sorica, Arhiv, Župnijski urad Sorica.

30 let smučarskih oddelkov na gimnaziji v Škofji Loki

Iz arhiva dokumentov o športni gimnaziji

O organiziranem izobraževanju smučarjev – srednješolcev se je začelo razmišljati že pred dobrimi tridesetimi leti. Takrat so športniki začeli dosegati dobre rezultate v smučanju tudi na največjih tekmovanjih, kar je v veliki meri pripomoglo k ugledu športne panoge in zaradi česar je močno naraslo zanimanje zanjo. S tem je nastala zadosti velika baza mladih športnikov, iz katere so kasneje izhajali smučarji najvišjega kakovostnega razreda.

Da so mladi ostajali tekmovalci in niso prezgodaj zaključili svoje športne kariere, je bilo treba razmišljati tudi o njihovem šolanju. Večina uspešnih smučarjev srednješolcev in tudi njihovih staršev je bila ambicioznih in so želeli poleg smučanja končati tudi srednjo šolo in nadaljevati šolanje na fakulteti. Kljub temu da je imelo smučanje kot nacionalni šport veliko podpore, se po končani karieri samo od smučanja ni moglo živeti. Vmes pa so se dogajale tudi poškodbe in marsikatera je pomenila konec športne poti in smučarju je ostala le šola. Takrat se je začelo razmišljati o »... usklajevanju interesov na področju vzgojno-izobraževalnega sistema in vrhunskega športa na način, da se organizirajo športni oddelki, da bo možno v celoti predelati učno-vzgojni program in hkrati zagotoviti normalno napredovanje v šoli in intenzivno športno napredovanje«, kot so zapisali v ustanovitvenih dokumentih ob nastajanju smučarskih oddelkov.

Posluh in interes za šolanje smučarjev dijakov so med prvimi pokazali prav Škofjeločani.

Športna tradicija in nategel razvoj smučanja v kraju in bližnji okolici, prvi uspehi domačih smučarjev z Bori-

Državno prvenstvo srednjih šol v veleslalomu, Maribor 2006

som Strelom, Jožetom Kuraltom ... na čelu, veliko mladih smučarjev, ki so z rezultati sledili predhodnikom, hitro razvijajoči se smučarski središči na Starem vrhu in na Soriški planini, ki sta dokaj blizu šoli, dobri tereni za tekaške proge in primerna skakalnica na Gorenji Savi pri Kranju in v Mostecu pri Ljubljani, na novosti pripravljen profesorski kolektiv gimnazije, posluš takratne občinske politične garniture so bili zadosten razlog in dober obet za kvalitetno delo. Že 7. avgusta 1973 je takratni ravnatelj Gimnazije Škofja Loka, prof. Lojze Malovrh, na Republiški sekretariat za prosveto in kulturo poslal dopis, v katerem je izrazil željo po uvedbi povsem nove oblike izobraževanja dijakov – smučarjev v Sloveniji. V začetku septembra istega leta je svetovalec republiškega sekretarja na dopis odgovoril in zahteval nekatera dopolnila pred dokončno odločitvijo o uvedbi, in sicer: učni program in program treningov in tekmovalni mora biti izdelan s soglasjem Zavoda za šolstvo Socialistične republike Slovenije, treba bo dobiti pisno soglasje Republiške izobraževalne skupnosti za kritje stroškov dodatnega programa, izdelati bo treba načrt sofinanciranja stroškov, ki bo omogočal šolanje tudi dijakom, ki so talenti, ne glede na njihov domači gmojni položaj, starši bodo morali dati pisni pristanek za vpis v oddelek, dijaki bodo morali pred vpisom opraviti zdravniški pregled in psihofizične teste na Visoki šoli za telesno kulturo v Ljubljani, morali se bodo nezgodno zavarovati, obvezen dodatni šolski program pa za dijake smučarskih oddelkov ne bo smel vsebovati udarniškega dela ali drugih oblik pridobitne dejavnosti z obrazložitvijo, da dijaki v smučarskih oddelkih večino časa porabijo za šolo in šport in ga ne morejo namenjati za druge obšolske dejavnosti.

Na osnovi že izdelanih kriterijev za ustanovitev oddelkov so na loški gimnaziji v šolskih letih 1974 in 1975 že izvajali pouk v kombiniranih smučarskih oddelkih. Ob upoštevanju pripomb Republiškega sekretariata za prosveto in kulturo so se ustanovna gradiva v letu 1974 in 1975 dopolnjevala do take mere, da so prof. Lojze Malovrh v imenu Gimnazije Škofja Loka, dr. Jože Šturm v imenu Visoke šole za telesno kulturo v Ljubljani, Tone Pogačnik v imenu Temeljne telesnokulturne skupnosti Škofja Loka, Janez Gašpersič v imenu

Smučarskega kluba Transturist, Mirko Polajnar v imenu Športnega društva Železniki, Tone Kemperle v imenu Športnega društva Alpes Železniki in Ivan Žakelj v imenu Smučarskega skakalnega kluba Žiri podpisali Sporazum o delovanju in sofinanciranju eksperimentalnih smučarskih oddelkov na Gimnaziji v Škofji Loki, ki naj bi začeli delovati 1. septembra 1975.

Sporazum je bil sestavljen iz 17. členov, prvi člen tega sporazuma pa je predvidel, da se v teh oddelkih zbere-

Športni tabor Jezersko, 2. letnik športnega oddelka, 2005

jo za smučanje nadarjeni dijaki, ki bi s posebno pomočjo v času srednješolskega izobraževanja uspešno dokončali šolanje na srednji šoli in se vpisali na izbrano fakulteto ter hkrati napredovali v smučanju in ne nazadnje v smučanju ostali tudi po koncu šolanja in športne kariere kot trenerji, učitelji smučanja, profesorji športne vzgoje ali pa organizatorji rekreacije.

S sporazumom je bilo v šestem členu predvideno kolektivno vodstvo, ki naj ga sestavljajo ravnatelj kot predsednik, dva profesorja gimnazije kot mentorja, predstavnik Visoke šole za telesno kulturo, predstavnik klubov, predstavnik staršev, športni zdravnik in trenerji. Že takoj na začetku se je razmišljalo o timu, ki vodi, spremlja, usmerja in analizira delo dijakov športnikov v času šolanja. Prav obdobje srednje šole je najpomembnejše za nadaljnji razvoj mladostnika na športnem in izobraževalnem področju. Takrat se odprejo ali pa zaprejo možnosti za napredovanje v višjo tekmovalno kategorijo in s tem nastop na največjih tekmovanjih, kot so olimpijske igre in svetovna prvenstva, hkrati pa se z uspešno končano srednjo šolo odprejo tudi možnosti za nadaljnji študij in poklic. Samo skupinsko spremljanje tega razvoja je dijakom v veliko pomoč in vzpodbudo.

Sporazum je predvidel tudi obveznosti vseh podpisnikov v zvezi s financiranjem, organizacijo, izvajanjem, sodelovanjem in spremljanjem, tako da bi bilo mogoče na obeh področjih doseči kar najboljše rezultate.

V aprilu 1976 pa so se »zgodili« znameniti portoroški sklepi, ki so predvideli novo organizacijo in nov način financiranja športa v Sloveniji. Med tako imenovane prednostne športne panoge so uvrstili tudi smučanje, saj se je v tem letu Bojan Križaj s svojimi rezultati prebil v sam svetovni vrh. Takrat je bil dijak šentviške gimnazije, njegov profesor pa je bil Ivo Černilec, ki je kot trener mladih smučarjev skalalcev in profesor dobro poznal zahteve šole in športa. Poznal je tudi namen in delovanje znamenite smučarske gimnazije v Stamsu v Avstriji in je želel nekaj podobnega izpeljati tudi pri nas. Ker je bilo v tistem času na škofjeloški gimnaziji že precej smučarjev in so bili vsi vpisani v isti oddelek, dve leti so poskusno delovali kombinirani smučarski oddelki, je razmišljal, da bi dijake smučarje obeh gimnazij združil in na ta način naj bi smučarski oddelki resnično zaživel.

Takoj po podpisu portoroških sklepov so tudi na Smučarski zvezi ustanovili iniciativni odbor, ki je bil zadolžen za pripravo ustreznega programa, ki bi omogočal »uspešno reševati naloge s področja vrhunškega športa in normalnega napredovanja učencev v šoli«, kot so zapisali v gradivu.

Športni tabor Jezersko, 2. letnik športnega oddelka, 2005

Športni dan, april 2006: dijakinje 3. letnika športnega oddelka

v Škofji Loki, da je na seji 7. maja 1976 sprejel sklep, da se v šolskem letu 1976/77 ustanovi jo smučarski oddelki za 1., 2. in 3. razred gimnazije. Tako je bila ustanovljena prva taka šola v Sloveniji, ki je bila takrat še republika Jugoslavije, in druga v Evropi. Podpisnik sklepa je bil takratni ravnatelj gimnazije, prof. Marko Erznožnik, delo vodje smučarskih oddelkov je prevzel prof. Ivo Černilec, zamisel pa so podprli tudi starši dijakov, kandidatov za vpis v smučarski razred.

Takratni prvi letnik smučarskega razreda – v septembru 1976 – je bil za eno konferenčno obdobje še kombiniran, ko so bili v ta oddelok vpisani tudi dijaki, ki se niso ukvarjali s smučanjem. Vpisani so bili tudi zato, da bi pomagali smučarjem, ko so se ti po treningih ali tekmovanjih spet vrnili v šolo. Ta način dela se ni pokazal za dobrega, saj v času, ko je bil pouk prekinjen zaradi treningov ali tekmovanj, tudi dijaki nešportniki niso imeli pouka. V drugem polletju so zato te dijake prerazporedili v druge redne oddelke, prvi oddelok smučarskega razreda pa je tako postal homogen.

Istega leta so bili v drugi in tretji homogeni smučarski razred vpisani dijaki – smučarji, ki so bili prej že eno ali dve leti vpisani v kombinirane oddelke na škofjeloški gimnaziji in pa dijaki, ki so že eno ali dve leti obiskovali gimnazijo v Šentvidu pri Ljubljani prav tako v kombiniranih oddelkih in so skupaj s prof. Ivom Černilcem, enim od pobudnikov ustanovitve smučarskih oddelkov, iz Šentvida prišli v Škofjo Loko. Že na roditeljskem sestanku 24. novembra 1976 so profesorji na šoli in starši dijakov, vpisanih v smučarske oddelke, potrdili upravičenost ustanovitve teh oddelkov, saj so obveznosti v športu iz leta v leto tako naraščale, da bi bilo težko slediti šolskemu delu v rednih oddelkih gimnazije. V tistem času in tudi vsa nadaljnja leta obstoja smučarskih oddelkov so se tu zbrali skoraj vsi najboljši smučarji vse Slovenije in vseh smučarskih disciplin.

Za dijake, vpisane v smučarske oddelke, je bilo treba tudi na zahtevo Zavoda SR Slovenije za šolstvo, Republiške izobraževalne skupnosti, Republiške telesnokulturne skupnosti, Temeljne

K sodelovanju so povabili tudi Telesnokulturno skupnost socialistične republike Slovenije in ta je na svoji skupščini dne 17. aprila 1976 sprejela – kot so zapisali v sklepu – »družbenopolitično verficiran samoupraven sporazum o uresničevanju nadaljnjega razvoja telesnokulturne dejavnosti v Socialistični republiki Sloveniji, ki zaradi usmeritve v posamezne športne panoge neposredno vpliva na življenje in delo šole in učencev« in s tem tudi zavezo o sofinanciranju programa, kar je omogočilo Svetu šole na Gimnaziji »Boris Zihler«

telesnokulturne skupnosti občine Škofja Loka, Komiteja za vzgojo in izobraževanje Slovenije, Visoke šole za telesno kulturo in Smučarske zveze Slovenije kot ustanoviteljev smučarskih oddelkov izdelati natančen načrt organizacije in izvedbe dela v smučarskih oddelkih. Dela sta se lotila prof. Ivan Križnar in prof. Branko Roblek in sta ga v juniju 1977 tudi dokončala, pri nastajanju načrtov pa sta sodelovala tudi prof. Ivo Černilec in g. Janez Virk. Avtorji so predvideli več možnih variant izvedbe gimnazijskega predmetnika, zbor delavcev Gimnazije »Boris Ziherl« Škofja Loka pa je na svoji seji 25. junija 1977 sprejel sklep, da v šolskem letu 1977/78 organizira pouk po drugi varianti pripravljenega gradiva, ki predvideva 31 tednov pouka in sedem tednov, namenjenih treningom in tekmovanjem, ko je bil pouk prekinjen za en dan ali več dni skupaj. V sklopu 31 tednov pouka je bila predvidena večja dnevna in tedenska obremenitev dijakov, saj se je pouk ves čas, ko so bili dijaki v šoli, začel s preduro (ob 6.30), po koncu sezone, od konca marca pa do konca junija, pa je bil organiziran tudi ob sobotah.

V gradivu so bili posebej opredeljeni kriteriji za vpis, in sicer učenčevo zdravstveno stanje, izjava učenca, da soglaša z vpisom v smučarski oddelek, pristanek staršev oz. varuhov za vpis v smučarski oddelek, učenčeve telesne sposobnosti, njegovi športni dosežki in učni uspeh.

Določen je bil tudi Svet smučarskih oddelkov, ki je bil posvetovalni organ in so ga sestavljali razredniki vseh štirih oddelkov, pedagoški vodja, en delegat dijakov, en delegat staršev, en delegat Visoke šole za telesno kulturo, en delegat Zavoda SRS za šolstvo, en delegat Zavoda SRS za zdravstveno varstvo, en delegat Smučarske zveze Slovenije, en delegat Republiške telesnokulturne skupnosti in en delegat športnih organizacij. Svet v tako široki sestavi se je redko sestal, redno pa so usklajevali delo v športnih oddelkih učiteljski zbor smučarskih oddelkov, razredni učiteljski zbor, pedagoški vodja, razredniki, strokovni aktivni in kolegi smučarskih oddelkov, ki so ga sestavljali ravnatelj, psiholog, pedagoški vodja in razredniki ter po potrebi predstavnik dijakov in zdravstveni delavec.

Že takoj na začetku je bilo predvideno manjše število dijakov v enem oddelku, in sicer od 14 do 27, predvsem zaradi povečanega obsega dejavnosti za dijake in profesorje. Ta normativ je za oboje pomenil velik nadstandard, saj je bilo takrat v redne oddelke vpisanih po 36 dijakov. Načrt je sprva predvideval sedem profesorjev, ki bi učili po dva ali celo tri predmete in bi delali samo v športnih oddelkih. Predvideno je bilo tudi delo na terenu, ko naj bi po en ali dva profesorja odšla z dijaki in bi del snovi v kurzni obliki predelali v času skupnih priprav.

Ta oblika dela nikoli ni zaživela, saj so dijaki hodili

Športni dan, april 2006: dijakinje 3. letnika športnega oddelka (odbojka na mivki) v akciji

ločeno na skupne priprave znotraj ene smučarske discipline, sploh pa ni bilo mogoče uskladiti skupnih treningov za dijake vseh treh smučarskih disciplin – alpskih smučarjev, skakalcev in tekačev na smučeh. Tudi poučevanje samo v smučarskih oddelkih se ni izkazalo za dobro. Profesori so učili v razredu v času ur po urniku, hkrati pa so tudi opravljali dopolnilni pouk in ure individualnega dela, ki so bile organizirane izven pouka. Opravljati dopolnilni pouk in individualne ure v vseh štirih oddelkih in hkrati za več predmetov, ni bilo uresničljivo. V nadaljevanju je praksa pokazala, da je mogoče poučevati le en predmet, in to največ v dveh oddelkih, da je bilo delo le tako lahko opravljeno dovolj kvalitetno.

Pouk športne vzgoje

športom je v takih razmerah veliko lažje, projekt pa je finančno podpirala država.

Po treh letih delovanja, v novembru 1980, je takratna ravnateljica, prof. Vladka Jan, napisala Stališča o posebni organiziranosti in prilagojenem programu dela v smučarskih oddelkih ob oceni eksperimentalnega obdobja v letih 1976–1980.

Ugotavlja, da so bili v tem obdobju tekmovalni uspehi dijakov smučarjev zelo dobri, učni uspeh pa normalen. Že takrat se je kot problem pokazala velika odsotnost od pouka, še posebej veliko so izostajali dijaki, ki so bili v najvišjem kakovostnem razredu v športu. V poročilu je razmišljala o nekakšni metodi dopisnih šol za te dijake, kar je v nekaj posameznih primerih začelo delovati šele v zadnjih nekaj letih. Že takoj na začetku se je pokazalo, kot piše prof. Janova v poročilu, da v glavnem treningov ne bo mogoče organizirati tako, da bi bili dijaki vsi hkrati na treningu ali v šoli. Zato je preko zime pouk nemalokrat potekal, ko je le nekaj dijakov sedelo v klopih, preostali pa so potem zamujeno nadoknadili pri dopolnilnem pouku in v individualnih urah, ko je bilo odsotnih več dijakov, pa je bil tudi prekinjen. Da bi čim bolj racionalno porabili čas, ko ni bilo zimske sezone, so za šolsko leto 1980–81 začeli s poukom že 18. avgusta, z nekaj predmeti v strnjeni obliki. Vendar se to ni pokazalo kot dobro, saj niso vsi dijaki zaključili letnika v juniju – nekateri zaradi velike odsotnosti čez zimo in drugi zaradi neuspeha in so v tem času še opravljali obveznosti za nazaj, popravne in predmetne izpite.

Orali smo ledino, saj je bilo treba vsa pravila, ki so bila v teoriji sicer napisana, preizkusiti tudi v praksi. Doma se nismo mogli učiti od nikogar, niti nismo mogli izmenjavati izkušenj z nikomer. Zato so se vsi načrti, pravilniki in določila dopolnjevali skozi leta dela. Zgledovali smo se sicer po delu v smučarski gimnaziji v Stamsu v Avstriji, čeprav sta bila načina dela v obeh gimnazijah tudi zelo različna. Tam so vsi dijaki smučarji stanovali v dijaškem domu ob šoli, v šoli pa so bili zaposleni tudi trenerji. Usklajevanje dela med šolo in

V poročilu je zapisana tudi ugotovitev, da je delo v smučarskih oddelkih za dijake in profesorje zelo zahtevno. Zaradi velike odsotnosti od pouka večina dijakov potrebuje individualno obravnavo pri učenju in tudi pomoč pri vsakdanjih vprašanjih, s katerimi se srečuje mladostnik. Dijaki so prihajali v šolo utrujeni po dolgotrajnih treningih ali tekmovanjih in niso imeli potrebne koncentracije za res kvalitetno delo v razredu in nato še doma. Poškodbe, ki so se stalno dogajale med dijaki, v glavnem pri alpskih smučarjih, so jih še dodatno destimulirale in slabo vplivale tudi na učni uspeh. Dijaki športniki so bili slabše vraščeni v šolo kot dijaki rednih oddelkov, saj se zaradi športa niso mogli udeleževati obšolskih dejavnosti Vsem tem posebnostim in težavam še tako pripravljen profesorski zbor sam ni bil kos, še posebej, ker šola v tistem času zaradi normativa ni imela svoje svetovalne službe. Zato je bil apel po sodelovanju in timskem delu še kako upravičen.

To poročilo je Republiški komite za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo na seji 16. marca 1981 obravnaval in delovanje ter upravičenost smučarskih oddelkov tudi pozitivno ocenil in do tedaj eksperimentalne smučarske oddelke verificiral kot sestavni del slovenskih srednjih šol. Skenil je tudi, da program smučarskih oddelkov podpira tudi v naslednjem šolskem letu, ko bo gimnazija izvajala program družboslovno-jezikovne usmeritve, program pa je na

Športni dan, Osolnik, 2005

svoji seji 11. marca 1981 potrdila tudi Izobraževalna skupnost Slovenije. Komite je tudi predlagal financiranje smučarskih oddelkov iz sredstev Smučarske zveze Slovenije v obsegu 60 % in iz sredstev Telesnokulturne skupnosti v obsegu 40 %. O sofinanciranju se je zato šola dogovarjala le s Smučarsko zvezo Slovenije in preko nje s Telesnokulturno skupnostjo Slovenije.

V šolskem letu 1980/81 je bila dokončana športna dvorana Poden, leto kasneje pa še nov srednješolski center, kar je pomenilo bistveno izboljšanje razmer za izvajanje pouka v razredih in pouka športne vzgoje, spomladi 1981 pa je bil dograjen še dijaški dom ob šoli, ki je naslednje šolsko leto že sprejel tudi nekaj dijakov – smučarjev, ki so prišli iz vse Slovenije. Dogovorjeno financiranje in dobri pogoji dela in bivanja dijakov smučarjev so bili dober obet za normalno delo za naprej.

Vendar žal ni bilo tako. Kljub dogovorom in podpisanim pogodbam je sofinanciranje potekalo zelo stihijsko. Za vsak izdelek se je bilo treba posebej dogovarjati in marsikdaj opravljeno dodatno delo v šoli sploh ni bilo plačano ali pa je bilo plačano z veliko zamudo, nikakor pa ni bilo primerno stimulirano.

Leta 1982 je šoli znova uspelo s Telesnokulturno skupnostjo in Smučarsko zvezo Slovenije podpisati Samoupravni sporazum o zagotavljanju sredstev za dopolnilni program, in

Junij 1980 – Maturantje športnega oddelka skupaj s prof. Ivom Černilcem: Vasja Bajc, Miran Tepeš, Jure Franko, Grega Benedik, Alenka Kolenc, Romama Pintar, Jeli Jelovčan, Jani Virk, Boštjan Gašperšič, Sandi Jamnik, Jure Markič in drugi

za pokritje stroškov programa smučarskih oddelkov in še vedno dodatno delo, ki so ga opravljali profesorji, ni bilo plačano redno ali pa so plačila kar izpadla, kljub temu da so bili v smučarskih oddelkih takrat vpisani dijaki, ki so bili uspešni smučarji in zato upravičeni do posebne skrbi v svojem razvoju.

Kakšen odnos do tega sta imeli takrat SZS in TKS dokazuje Aneks (dodatek k sporazumu) o zagotavljanju sredstev za dopolnilni program, dokument, ki je bil iz gimnazije obema poslan 7. marca 1988 in naj bi ga obe instituciji tudi podpisali. S Smučarske zveze Slovenije so vrnili nepodpisan in s svinčnikom korigiran dokument, s Telesnokulturne skupnosti pa še to ne. Za dodatni program je bilo tako v letu 1988 šoli nakazanih le 63 % dogovorjenih in s pogodbo določenih sredstev, na osnovi katerih je bilo praktično nemogoče pripraviti letni delovni načrt in pravilnik o delitvi osebnih dohodkov.

Gimnazija je obema ustanovama poslala tudi dopis, naj v svet šole imenujeta druga delegata, saj se imenovana že dve leti nista udeleževala sej sveta šole. V začetku leta 1989 je znova opozorila SZS in TKS, naj začnejo evidencirati novega vodjo smučarskih oddelkov, saj se je prof. Ivo Černilec septembra upokojil.

Hkrati z »dopisovanjem« vodstva šole z institucijami, ki so bile podpisnice sporazuma o novi obliki šolanja dijakov smučarjev in bi morale biti aktivno udeležene pri realizaciji programa, kar se tiče moralne in finančne podpore, in so se temu začele izogibati, pa so na pedagoških konferencah dopolnjevali pravilnike o organizaciji pouka, šolskem koledarju, sodelovanju šole s trenerji, sodelovanju šole s starši, prihajanju dijakov k pouku in opravičevanju odsotnosti od pouka, določanju terminov za individualno delo in za izpitne roke med šolskim letom in po koncu pouka.

Tudi za smučarski razred je veljalo, da je morala biti v šolskem letu predelana vsa snov iz predmetnika, kljub veliki odsotnosti dijakov od pouka. Prav zaradi tega je bilo že v šolskem

sicer za plačilo ur učiteljem, ko je pouk tekkel v štirinajstih dneh pred uradnim začetkom novega šolskega leta, za delo ob sobotah, za delo po pouku med šolskim letom, za pripravo in izvedbo dodatnih izpitnih rokov, za dodatno administrativno delo in za pokritje dela osebnega dohodka za pedagoškega vodjo oddelkov.

V letu 1984 je bil projekt končno verificiran in oddelki niso več imeli statusa eksperimenta.

Naslednjih pet let se odnos TKS in SZS do izpolnjevanja svojih obveznosti ni kaj dosti spremenil. Še vedno je bilo treba sproti prosjačiti

letu 1987/88 dogovorjeno, da bosta odslej v smučarskih razredih le dve ocenjevalni obdobji, kar je pomenilo racionalizacijo, saj so dijaki enakomerno pridobivali ocene brez nepotrebne- ga hitenja in trpanja izpitnih rokov v času, ko je bila smučarska sezona na višku. Izvajala se je tudi posebna organizacija pouka, ki je pomenila racionalno izrabo časa, saj je manjše število predmetov v posameznem ocenjevalnem obdobju in intenzivnejše delo pri vsakem od pred- metov, ki so bili podajani v zgoščeni obliki, pomenilo boljšo razporeditev spraševanj in dru- gih oblik preverjanja znanja.

V šolskem letu 1987/88 se je po dolgih razpravah na pobudo staršev in dijakov iz pred- metnika v vseh štirih oddelkih smučarskih razredov črtal pouk telesne vzgoje v obsegu dveh ur, ki sta se to šolsko leto razporedili k uram prvega in drugega tujega jezika, v naslednjih letih pa tudi slovenščini ali matematiki. Menili so, da so smučarji v času vsakodnevnih treningov dovolj fizično aktivni, manjka pa jim časa za učenje, in ti dve dodatni uri sta bili namenjeni utrjevanju snovi, ki so ga dijaki opravili v šoli.

Leto 1989 je bilo posebno, saj se je SZS na seji 20. junija 1989 odločila, da bo sofinancirala dodatni šolski program le za dijake reprezentante, TKS pa je z dopisom 15. junija 1989 gim- nazijo obvestila, da odstopa od tega samoupravnega sporazuma.

Ob zaključku smučarske sezone in pred koncem šol- skega leta 1989/90 je prof. Marjan Luževič, takrat pred- sednik Sveta šole, profe- sor geografije in razrednik v smučarskem oddelku, pripr- avil gradivo, ki je bilo osno- va za razgovor s predstavniki Smučarske zveze Slovenije (Lojze Gorjanc, Janez Bu- kovnik), Fakultete za teles- no kulturo (Bojan Jošt, Ja- nez Pustovrh), s trenerji (Jaro Kalan, Dušan Grašič) in poznavalci smučarskega športa (Branko Dolhar, Ja- nez Šmitek, Andrej Tomin),

Športni tabor športnega oddelka, januar 2001, Pokljuka

ki ga je sklicala ravnateljica Vladka Jan. Sestali so se 9. maja 1990. Prof. Luževič je pisal o raz- zlogih, zakaj projekt, ki sta ga leta 1977 sestavila prof. Ivan Križnar in Janez Virk, nikoli ni zaživel na način, kot je bil predlagan, niti ni zaživel po zgledu gimnazije v Stamsu v Avstriji, ki deluje na internatskem principu in pri katerem so profesorji in trenerji zaposleni v šoli, za kar so se predvsem ogrevali v nordijskem delu Smučarske zveze Slovenije.

Prof. Luževič je ugotovil, da Smučarska zveza verjetno ni imela resnega namena ali pa lju- di, da bi tako šolo ustanovili, da šola ni vztrajala na izpeljavi načrta, ampak se je sprijaznila z dejstvom, da je v naporih za uspešno šolanje mladih smučarjev povsem prepuščena sama sebi, da organiziranje po športnih klubih in sistem financiranja v športu ni omogočal združitve kadrov in sredstev za organizacijo smučarske gimnazije in da strokovne ustanove – Viso-

ka šola za telesno kulturo, Zavod SRS za šolstvo, Komite za vzgojo in izobraževanje – niso ničesar prispevale k celovitejši izpeljavi zamisli o športni gimnaziji in, kot piše prof. Luževič, jih k temu verjetno nihče ni pozval.

Da športniki še kako potrebujejo šolo s posebno organizacijo pouka, pove podatek iz poročila, da je bilo v štirinajstih letih obstoja smučarskih oddelkov po koncu srednje šole v smučanju zelo aktivnih še 30 % dijakov in aktivnih 49 %, kar precej pa jih je prenehalo smučati zaradi poškodb ali slabih rezultatov. Večina od vpisanih dijakov smučarjev pa je kasneje tudi študirala. Prof. Luževič se je spraševal tudi o smiselnosti nadaljevanja, če odgovorni za razvoj športnikov ne bodo razumeli, da je potreba po izobrazbi vedno večja, da veliko mladih po srednji šoli pusti šport in raje študira, da večina mladih športnikov izhaja iz družinskih okolij, ki računajo na visoko izobrazbo svojih otrok, da mladi tekmovalci po končani osnovni šoli ne bi pomišljali ali šola ali šport, če bi imeli zagotovljene dobre možnosti za nadaljevanje šolanja v športni gimnaziji, in da ne bi bilo osnovno vodilo trenerjev, da imajo tekmovalca čim več na treningih in tekmovanjih, hkrati pa ne želijo prevzeti nikakršne odgovornosti za dijako-vo šolsko delo.

Na sestanku so vsi prisotni soglašali, da je šola veliko prispevala k uspehom mladih v smučanju in k njihovim kasnejšim študijskim in poklicnim uspehom. Predstavniki šole so postavili vprašanje in terjali odgovor, kakšno stališče namerava SZS v bodoče zavzeti do šolanja perspektivnih smučarjev. Šola želi in zmore s svojimi bogatimi izkušnjami delo nadaljevati, vendar le ob tvornem sodelovanju vseh, ki morajo biti zainteresirani. Predstavniki SZS in drugi navzoči so na sestanku povedali, da uslug šole ne potrebujejo več, da programa ne bodo več sofinancirali in da tudi ne bodo nastavili novega vodje smučarskih oddelkov po odhodu prof. Iva Černilca v pokoj.

Športni tabor športnih oddelkov – Ljubljana od izvira (Prezid HR) do izliva (Ljubljana), 1999

Vse te nakopičene težave so pripeljale do tega, da prvič po štirinajstih letih, v šolskem letu 1990/91, ni bilo vpisa v prvi letnik smučarskih oddelkov. V tem šolskem letu je bil organiziran pouk za smučarje le v 2., 3. in 4. letniku.

V letu 1991 so na SZS spet pokazali interes za ohranitev sodelovanja med šolo in Smučarsko zvezo, zato so 16. aprila 1991 sklicali sestanek predstavnikov Gimnazije Škofja Loka (Vladka Jan, Marjan Luževič), Republiškega sekretariata za vzgojo, izobraževanje in tele-

sno kulturo (RSVITK) (Maks Vester, Vlado Vobovnik, Marko Trškan), Zavoda za šolstvo (Aco Cankar), SZS (Janez Bukovnik, Primož Poeschl). Med drugim so se dogovorili, da bo osnovno financiranje za 6. smučarski oddelek na gimnaziji prevzel RSVITK, SZS pa bo kri-

la OD koordinatorja v obsegu 50 %, in da Gimnazija Škofja Loka še naprej ostane najpomembnejša ustanova za šolanje smučarjev. Po sestanku je bila 14. maja 1991 na Republiški sekretariat za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo poslana prošnja za dodaten, 6. oddelek, ki bi bil smučarski. Prošnji je bilo ugodeno, zato je bil na Gimnaziji Škofja Loka po dveh letih, ko ni bilo vpisa v 1. letnik in je pouk tekkel le v tretjem in četrtem smučarskem oddelku, v šolskem letu 1992/93 spet razpisan smučarski razred. Vanj se je na novo vpisalo 21 smučarjev vseh treh smučarskih disciplin, pouk pa je to šolsko leto tekkel tudi še v četrtem letniku. Dne 18. maja 1992 so bili na SZS dogovorjeni osnovni pogoji za delovanje oddelkov v bodoče, in sicer kriteriji za vpis (športna perspektivnost kandidata, zagotovilo SZS ali staršev o participaciji stroškov za nadstandard, učni uspeh, ki kaže na ustreznost odločitve kandidata za delo v gimnazijskem programu), potrditev Milene Kordež za koordinatrico in vodjo smučarskih oddelkov, upoštevanje 102. člena Zakona o usmerjenem izobraževanju, ki je določal dolžino in pogoje šolanja za dijake z utemeljenimi razlogi, individualno delo, izpitni roki in usklajevanje šolskega koledarja s koledarjem treningov in tekmovanj. V začetku oktobra 1992 pa je bila še podpisana pogodba o izvajanju programa šolanja dijakov v smučarskih oddelkih in sofinanciranju tega programa, ki je zavezovala obe strani.

V decembru 1992, ob odprtju športnih oddelkov na Gimnaziji Ljubljana Šiška, pa so mediji pisali o naši gimnaziji neresnice, kot da ne obstajamo več. Kar precej dopisovanja in dokazovanja je bilo potrebnega, da smo spet preko medijev javnosti razložili, da obstajamo in da delamo že 17 let in da smo bili prvi v Sloveniji, ki smo se lotili šolanja vrhunskih in perspektivnih smučarjev. Na Zavodu SRS za šolstvo nas niso podprli niti moralno, kaj šele da bi nas uvrstili v novonastali projekt športnih oddelkov na gimnazijah, ki so v šolskem letu 1991/92 nastali v Mariboru, Celju in Ljubljani, so pa pred tem prihajali k nam po nasvete in se učili iz naših izkušenj.

Na osnovi pisanja po časopisih smo na razgovor v Škofjo Loko povabili predstavnika Zavoda za šolstvo dr. Aca Cankarja in dr. Marjeto Kovač, ki sta sodelovala pri nastajanju športnih oddelkov v Mariboru, Celju in Ljubljani, ker smo tudi od njih želeli izvedeti, zakaj z našim projektom smučarskih oddelkov nismo vsaj enakovredni partnerji in predvsem na osnovi česa smo bili proglašeni za nekdanje. Projekt treh novonastalih športnih oddelkov je bil znatno finančno podprt s strani Ministrstva za šolstvo (pokrivanje 50 % OD športnemu in pedagoškemu koordinatorju, plačilo 10 % k OD vsem profesorjem, ki učijo v športnih oddelkih, plačilo stroškov pri nakupu sredstev in opreme za izvajanje pouka športne vzgoje oz. jutra-

Zimovanje 1. letnika, 1998/99

njih treningov, kot so jih poimenovali, sofinanciranje trenerjev, ki so pomagali na jutranjih treningih, plačilo najema prostorov za izvajanje pouka športne vzgoje ...), pri nas pa je bil sofinanciran le do te mere, da je bil priznan kot dodaten oddelek z manjšim številom vpisanih dijakov. SZS je pokrila 50 % OD za vodjo športnih oddelkov, starši pa so pokrili stroške, ki so nastali z dodatnim individualnim delom, ki so ga profesorji opravljali z dijaki izven rednega pouka.

Kros – Peter Lamovec, 4. letnik, (1. z leve), september 2004

Glavni razlog, zakaj nas niso umestili v projekt, je bil, da ne izvajamo gimnazijskega predmetnika v celoti, saj dijaki niso imeli treh ur športne vzgoje, ampak smo te tri ure v prvih treh letnikih po eno razporejali slovenščini, angleščini in matematiki, v četrtem letniku pa so jih dijaki sami razporedili v okviru izbirnih predmetov. Dijaki so bili preko celega leta odsotni tudi do 50 % ur pouka, in če smo jih želeli pripraviti na zaključni izpit ali na maturo, za kar smo bili prvenstveno odgovorni, smo morali ves razpoložljivi čas, ko so bili dijaki v šoli, nameniti pouku v razredu.

V poročilu, ki je bilo napisano tik pred koncem smučarske sezone, 26. marca 1993, so bile predstavljene dobre in slabe strani dela v športnih oddelkih, kot sem ga videla, ko sem prvo leto vodila smučarske oddelke.

Med dobre strani sem zapisala, da imajo dijaki možnost individualnega planiranja preverjanja znanja, možnost konzultacij pri vseh predmetih, možnost napovedanih preverjanj znanja za oceno, možnost podaljšanja šolskega leta, možnost pogojnega vpisa v višji letnik.

Slabe strani, ki so se pokazale že takoj na začetku, so bile preslab interes trenerjev za redno spremljanje šolanja smučarjev, spreminjanje tekmovalnega koledarja, ko zaradi slabih snežnih razmer ni bilo mogoče vnaprej predvideti dijakovih odsotnosti od pouka, kar je imelo za posledico prestavljanje že napovedanih konzultacij ali testov, tekmovanja so tekla tudi med tednom, ker je bilo ob koncu tedna težje rezervirati in zapreti del smučišča za tekmovanje, kar je spet pomenilo še večjo odsotnost od pouka. Tudi dijaki so težko planirali delo v šoli in nenehno spreminjanje njihovih načrtov in posledična utrujenost so bili pogosto vzrok, da dijaki čez zimo skoraj niso mogli slediti šolskemu delu. Zato smo pouk v zimskem času pogosto prekinjali, manjkajočo snov pa smo z dijaki predelovali v času od aprila do junija ob sobotah, v urah za individualno delo po koncu pouka, šolsko leto zanje pa smo podaljšali do konca junija.

Neprijeten dopis pa smo iz SZS dobili 25. junija 1993, ko so nas obvestili, da so na seji Skupščine SZS 16. junija 1993 sprejeli sklep, da z naslednjim šolskim letom ukinjajo sofinanciranje smučarskih oddelkov na Gimnaziji Škofja Loka, kar naj bi bil eden od ukrepov za finančno sanacijo obstoječega stanja na SZS. Zapisali so tudi, da so še vedno resno zainteresirani

za obstoj in delo smučarskih oddelkov na Gimnaziji Škofja Loka, svoje dijake, ki so jih v tem šolskem letu delno finančno podpirali, pa naj obvestimo, naj se za morebitno finančno pomoč za naprej obrnejo na svoje matične klube, občinske športne zveze ali pa naj si poiščejo drug vir financiranja stroškov nadstandarda.

Tako se je tudi zgodilo. Nekaterim dijakom je uspelo finančno pomoč dobiti pri različnih športnih ustanovah, večinoma pa so dodatne stroške šolanja pokrivali starši.

Po štirih letih delovanja na treh gimnazijah (Gimnazija Ljubljana Šiška, II. gimnazija Maribor in I. gimnazija v Celju) je v septembru 1995 Strokovni svet za šport verificiral program športnih oddelkov. S tem se je odprla možnost, da so tudi druge gimnazije v Sloveniji začenjale razpisovati športne oddelke, in tako je na novo v šolskem letu 1995/96 program športnih oddelkov stekel tudi v Gimnaziji Ravne na Koroškem in v Gimnaziji Kranj, kjer pa so dijake vpisali samo to leto. Že v naslednjem šolskem letu sta se skupini gimnazij pridružili tudi Gimnazija Šentvid in Gimnazija Koper in še eno leto kasneje Gimnazija Ptuj. Na vseh gimnazijah so bili t. i. heterogeni športni oddelki, kar je pomenilo, da so bili v isti razred vključeni dijaki različnih športov. Le v Šiški je bil eden od treh oddelkov homogen – atletski, in pa v Gimnaziji Škofja Loka, ko smo v homogen oddelek vseh dvajset let doslej vpisovali samo smučarje.

Delo s smučarji je bilo ves čas nekoliko drugačno od dela v drugih športnih oddelkih, saj so bili dijaki smučarji veliko več odsotni od pouka kot njihovi vrstniki iz drugih športov. Že ustaljenega in skozi vseh dvajset let dodelanega način dela, ki je bil prilagojen smučarjem, nismo mogli poenotiti z delom v drugih gimnazijah s športnimi oddelki. Tudi na Ministrstvu za šolstvo in šport in na Zavodu za šolstvo našega dela niso obravnavali enako kot delo v drugih gimnazijah. V vseh poročilih so nas sicer omenjali, vendar vselej na koncu med naštetimi šolami pa še s kakšno zvezdico ob nazivu, da je bilo razlago treba najti v opombah. Nikoli tudi niso pozabili pripisati, da delamo po nekoliko drugačnem modelu, in ker nismo delali po njihovem, zanje nismo bili zanimivi. Zanimiva pa je bila analiza poročil po koncu leta 1996/97, ki smo jih kljub temu vsako leto po koncu pouka morali pisati, ko dr. Aco Cankar z Zavoda za šolstvo ugotavlja, da so bile razlike v ocenah na maturi med dijaki splošnih oddelkov in dijaki športnih oddelkov najmanjše v Gimnaziji Ljubljana Šiška in v Gimnaziji Škofja Loka, in pridaja »... zlasti slednji dokazujejo, da kljub daljši odsotnosti od pouka in specifičnosti, ki jo zahtevajo zimski športi, resno pristopijo k maturi in jo uspešno opravijo.« To pome-

Šolsko prvenstvo v krosu. Šmartno pri Litiji (2.2.2001): Janja Černič 5. mesto, Teja Bertonec 6. mesto

Smučarska oddelka 1.s in 2.s, december 1993

jali v šoli, ki je bila bližja domu in matičnemu klubu, pri katerem so trenirali. Tudi število perspektivnih mladih smučarjev, ki bi želeli nadaljevati šolanje na gimnaziji, ni bilo več tolikšno. Zahteve športa so postajale vse večje, zahteve mature in bitka za vpis na fakultete pa tudi vse hujša in dijaki, ki so bili veliko odsotni od pouka, so morali sami in s pomočjo profesorjev po končani zimski sezoni v šolsko delo vložiti veliko truda. Vsem šolanja na srednji šoli ni uspelo končati v štirih letih, kar jim je omogočala tudi zakonodaja. Dijaki, ki so si s svojimi športnimi rezultati pridobili status reprezentanta po kategorizaciji Olimpijskega komiteja Slovenije, so srednjo šolo lahko delali šest let in mnogi so prav zaradi te možnosti kvalitetno zaključili srednjo šolo in naredili tudi maturo.

V šolskem letu 1997/98 smo se trendu povečevanja števila športnih oddelkov v Sloveniji morali prilagoditi tudi na naši šoli. To leto so do takrat smučarski oddelki postali športni oddelki, kajti prvič v vsej zgodovini smo v prvi letnik vpisali dijake športnike tudi drugih športov in smo iz homogenega oddelka postali heterogeni oddelek. Poleg smučarjev vseh treh smučarskih disciplin smo v prvi letnik vpisali tudi sedem dijakov drugih športov. V tem letu se je spremenila organizacija pouka v športnih oddelkih. Pouka ni bilo treba več prekinjati, saj so bili dijaki drugih športov lahko večino časa pri pouku. Manjkali so le za čas reprezentančnih treningov in ob večjih tekmovanjih. Še vedno pa smo vsako leto vpisovali tudi smučarje in zanje je ves čas veljal način dela, kot smo ga domislili v vseh preteklih letih za časa smučarskih oddelkov. Izkušnja dela s smučarskimi oddelki je bila izredno dragocena za celotno razumevanje šole, saj je pedagoški zbor skozi te specifične izkušnje postal bolj dinamičen in pripravljen iskati tudi nove poti v šolski praksi.

Od šolskega leta 1992/93 pa do vključno 2004/05 smo vsako leto vpisali dijake v prvi letnik športnega oddelka in vsa ta leta smo imeli dijake v vseh štirih letnikih. Novoustanovljene športne oddelke na Gimnaziji Jesenice, oddelke smučarjev skakalcev na Ekonomski šoli v Kranju, športniki, ki so vpisani v redne oddelke s statusom športnika na vseh srednjih šolah na Gorenjskem, in tudi manjše generacije osnovnošolcev, so tudi možni vzroki, da nam to šolsko leto že drugič ni uspelo pridobiti zadosti kandidatov za vpis v športni oddelok. V tem šolskem letu, ob tridesetletnici šolanja športnikov po posebni organizacijski shemi na naši šoli, predzadnja generacija zaključuje četrti letnik. Vse kaže, da bodo naslednje leto dijaki bodočega 4. š oddelka zadnja generacija športnikov na Gimnaziji Škofja Loka, ki bodo zaključevali šolanje na srednji šoli kot dijaki športnega oddelka.

Obletnice so priložnost, da se ozremo nazaj. V tridesetih letih je športne oddelke obiskovalo veliko dijakov, ki so s svojimi učnimi in športnimi rezultati zaznamovali svoje obdobje.

Trideset let je lahko veliko ali pa malo. Veliko, če pogledamo, koliko zanimivih ljudi smo v tem času srečali – dijakov, njihovih staršev, trenerjev. In malo, kakor hitro so prihajali in odhajali. Prišli so v prvi letnik, zgodile so se tri ali štiri zime in že jih ni bilo več. Odšli so po svojih poteh. Ni jih bilo malo, ki so tudi po končani gimnaziji nadaljevali uspešno športno pot, drugi so se posvetili le študiju in poklicu. Nekateri med njimi so združili šolo in šport in nadaljujejo s trenerskim poklicem. V veliko zadovoljstvo pa nam je, ko se vračajo, da nas pozdravijo, ko nam pišejo in ko se srečamo na obletnicah. Takrat povedo, da je bilo naporno, pa vseeno vredno truda. Tako menimo tudi profesorji.

Milena Kordež

Bil sem soustvarjalec smučarskih oddelkov na Gimnaziji Škofja Loka

Kot soustvarjalec tega dela slovenske smučarske zgozdovine sem bil povabljen, da podam svoj pogled na to, na nek način pionirsko obdobje slovenskega smučanja. Ker sem dobil za pripravo prispevka malo časa, sem razumel, da ne gre za kronologijo in letnice, pač pa v resnici za moje spomine na obdobje pred tridesetimi leti, tedaj še v Jugoslaviji.

Napisal sem, da je šlo tedaj, po mojem za pionirsko obdobje slovenskega smučanja, in se zavedam, da je to potrebno utemeljiti.

To je bilo obdobje po letu 1973. Dotlej je bilo v svetovnem alpskem smučanju le nekaj večjih imen, ki pa nikakor niso dosegla deseterice najboljših na svetu: Tine Mulej, Matevž in Slavko Lukanc, Ludvik Dornik in prav tedaj Marko Kavčič, edini jugoslovanski udeleženeec zimskih olimpijskih iger v Sapporu na Japonskem, med dekleti pa Krista Fanedl in Majda Ankele. Treniralo se je »tako tako« in krožila je anekdota, kako je Tinček Mulej, ki so mu predlagali, da bi začel s kondicijskimi treningi že oktobra, odgovoril: »Konec decembra se vidimo na snegu.« Bil je gozdar in vse dneve je hodil po gozdovih, toda tedaj v smučanju še niso poznali sodobnega načina treninga, kot so ga uporabljali že v atletiki in ekipnih športih. Tedaj se je smučalo doma, ko je bil sneg.

V letih, o katerih govorim, pa so se začele razmere spreminjati tudi v smučanju. V začetku le za reprezentante. Začelo se je razmišljati tudi o poletnem treningu.

Nastajali so novi smučarski klubi zunaj Tržiča, Maribora in Ljubljane. Posebej zagnani so bili v Škofji Loki. Ločan Janez Šter, republiški poslanec in direktor tedaj enega najpomembnejših jugoslovanskih izvoznih podjetij Slovenijalesa, je bil zagnan smučar, ki je imel dva sinova smučarja, tedaj pionirčka, Iztoka in Sama. Domislil se je, da bi lahko imeli mednarodne tekme tudi pionirji in pionirke, in Ločani so ob 1000-letnici Škofje Loke organizirali prvo tekmovanje pionirjev za Pokal Loka, ki poteka še danes. Tedaj je bila to tretja takšna tekma v Evropi: prva je bila Trofeo Toppolino v Italiji, druga Pokal Ovomaltine v Švici, tretja pa Pokal Loka. Tak je vrstni red najpomembnejših tekmovanj za pionirje v Evropi še danes.

Na teh tekmovanjih ne nastopajo ekipe klubov, ampak državne reprezentance. Torej je bilo treba ustanoviti oziroma organizirati jugoslovansko državno pionirsko reprezentanco. To so bili drugačni časi, sedež smučarske birokracije je bil Beograd, tudi Tone Vogrinc Tona kot

Janez Virk

državni selektor za reprezentance je moral delovati iz Beograda. (O vsem tem kdaj drugič.)

Jancz Šter je bil mojster organizacije. Našel je prof. Ivana Križnarja, tudi Ločana, športnika, ki je bil takrat vodja pedagoških svetovalcev Zavoda SRS za šolstvo. Tedaj sem v Ljubljani uvajal nove metode v trening alpskega smučanja in moj sošolec Ivan Križnar je name in na moje delo opozoril Janeza Štera. Hitro smo se strinjali, da imamo enake poglede, in postal sem prvi selektor državne pionirske reprezentance v alpskem smučanju, kar sem ostal šest sezon, dokler me ni odnesel politični piš.

No, to je bil šele začetek. Vedeli smo, da ni dovolj, da skrbimo le za pionirsko reprezentanco, pač pa je bilo treba vzpostaviti enoten sistem vzgoje smučarskih tekmovalcev do vstopa v člansko reprezentanco. Tako je bila naslednja stopnja »smučarska gimnazija«. Iskreno je treba priznati, nič originalnega se nam ni posvetilo, imeli smo pač toliko poguma in zagnanosti, da smo to, kar so imeli drugi smučarski, bistveno bolj bogati narodi, izpeljali v Sloveniji. Poznali smo smučarko osnovno šolo v Bistrici ob Dravi pri Špitalu, pa smučarsko gimnazijo v Stamsu na Tirolskem itd. Poleg tega pa je leta 1974 na ljubljanski gimnaziji Šentvid prof. Ivo Černilec, sicer trener za smučarske skoke, ustanovil športni razred. V njem sta začela moj sin Tomo in kolesar Matjaž Zanoškar, da omenim samo bodoče državne reprezentante. Tako smo k sodelovanju privabili prof. Černilca in ustanovili prvo jugoslovansko smučarsko gimnazijo v Škofji Loki. Programe je vpeljeval prof. Križnar, stroko je vodil prof. Černilec, jaz pa sem bil predsednik sveta smučarskih oddelkov.

Prvo šolsko leto je bilo 1976/77, ko smo vpisali prvi, drugi in tretji razred. Prišli so predvsem smučarji iz vse Slovenije, v drugi in tretji letnik pa še tisti iz gimnazije Šentvid in škojleški športniki.

Bistvo je bilo:

- omogočiti dijakom, da lahko odhajajo na priprave zunaj Slovenije,
- nuditi posebno pomoč dijakom pri učnih težavah,
- zagotoviti poseben način preverjanja znanja,
- zagotavljati šolsko prehrano,
- zagotoviti dijaški dom.

Moje sodelovanje se je zaključilo leta 1980, ko je končal gimnazijo tudi drugi moj sin. T'a čas in še vrsto let zatem je bilo obdobje največjih uspehov slovenskega smučanja in slovenskega športa. Dijaki smučarske gimnazije Škofja Loka so bili med drugimi: brata Šter, brata Virk, Jure Franko, Boris Strel, Grega Benedik, Tomaž Čizman in smučarski skakalci Vasja Bajc, Miran Tepež in Primož Ulaga.

Vsi so uspešno končali gimnazijo, večina od njih tudi fakultete. Z mnogimi smo še v stiku in se teh dni radi spominjamo.

Janez Virk

Smučarski oddelki na gimnaziji v Škofji Loki – zakaj in kako smo jih ustanovili?

Oba prispevka o smučarskih oddelkih na Gimnaziji v Škofji Loki, ki sta jih napisala Milena Kordež in Janez Virk zelo dobro opisujeta nastanek in delovanje te, tako imenovane »smučarske gimnazije« v Škofji Loki.

Vseeno pa bi rad dodal še nekaj, kar v teh dveh prispevkih ni zabeleženo ali posebej poudarjeno. Najprej nekaj o samem ustanavljanju teh oddelkov.

Smučarske oddelke v Škofji Loki so ustanovili tudi zato, ker je bilo v Sloveniji veliko število mladih smučarjev. Posamezni smučarski klubi so imeli toliko pionirjev (11–15 let), da so se vozili na treninge z avtobusi. Danes jih imajo največ za dva kombija. Na posameznih tekmovanjih je štartalo po sto in več pionirjev in pionirk. Mladinci in mladinke (15–18 let) danes sploh nimajo več samostojnih tekem. V tistih časih je na vsaki tekmi štartalo po osemdeset, včasih tudi do sto in več mladincev in mladink.

Pomembno je bilo tudi to, da nam je za realizacijo te zamisli v okviru Smučarske zveze Slovenije uspelo zainteresirati ne le vrh SZS, ampak tudi tako klubske kot reprezentančne trenerje. Pri projektu pa so sodelovali tudi zainteresirani starši.

V interesu vseh je bilo, da večina teh mladih tekmovalcev, takrat še pionirjev, nadaljuje tekmovalno kariero kot mladinci.

Večina staršev se je zavedala, da morajo mladi tekmovalci uspešno zaključiti šolanje na srednji stopnji in si tako zagotoviti možnost za nadaljnje šolanje na raznih fakultetah. Takrat, v začetku sedemdesetih let, je bilo v Sloveniji že znanih nekaj tragičnih dogodkov, povezanih s posameznimi uspešnimi tekmovalci ob zaključku njihove aktivne športne kariere.

Poleg tega pa takrat tudi vrhunski smučarji pri nas niso zaslužili niti približno toliko, da bi lahko karkoli privarčevali za kasnejše življenje. Praktično povedano, nič niso zaslužili.

Naloga je bila torej jasna. Organizirati je bilo treba šolanje na srednji stopnji, ki bo omogočalo nadaljevanje vrhunske športne dejavnosti in uspešno dokončanje šole.

Prof. Milena Kordež dovolj podrobno opisuje ustanovitev in delovanje športnih oddelkov.

Resno in intenzivno delo za realizacijo tega projekta se je odvijalo leta 1973. Zakaj so smučarski oddelki začeli delovati šele jeseni leta 1976?

Kdor danes raziskuje dejavnost šole na podlagi verodostojnih dokumentov, seveda ne more odkriti še ene velike ovire pri uresničitvi tega projekta.

V takratni socialistični ureditvi našega šolstva ni smelo biti nobenega razlikovanja med

Janez Šter

dijaki. Ne po barvi kože, ne po veri, ne po narodnosti, seveda pa tudi ne po tem, ali se nekdo bolj intenzivno in pod posebnimi pogoji ukvarja s športom.

In to načelo se je izvajalo dosledno in povsod!

Kaj pa zdaj?

Vse priprave so bile izvršene, vsi dejavniki so delovali usklajeno, toda obstajalo je vprašanje, ali si minister za šolstvo upa porušiti načelo enakosti vseh dijakov v šolskem sistemu.

Morali smo pridobiti širše družbeno soglasje, kot se je temu reklo takrat. Kje dobiti človeka, ki ima dovolj veliko težo in moč, da tako odloči?

Obiskali smo Andreja Marinca, ki je bil takrat predsednik CK ZK Slovenije. Prepričali smo ga, da ne gre za nobene privilegije in elitizem, ampak le za poseben način organizacije pouka, ki dijakom omogoča usklajeno delo na obeh področjih. Obljubil nam je, da se bo angažiral za to, da bi ustrezno ministristvo takšno tolmačenje tudi sprejelo.

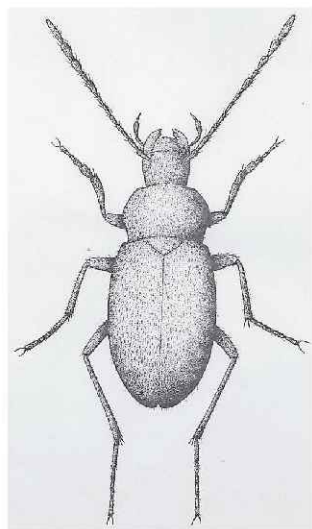
In uspelo je. Končno so smučarski oddelki na Gimnaziji v Škofji Loki septembra 1976 začeli delovati.

Jancz Šter

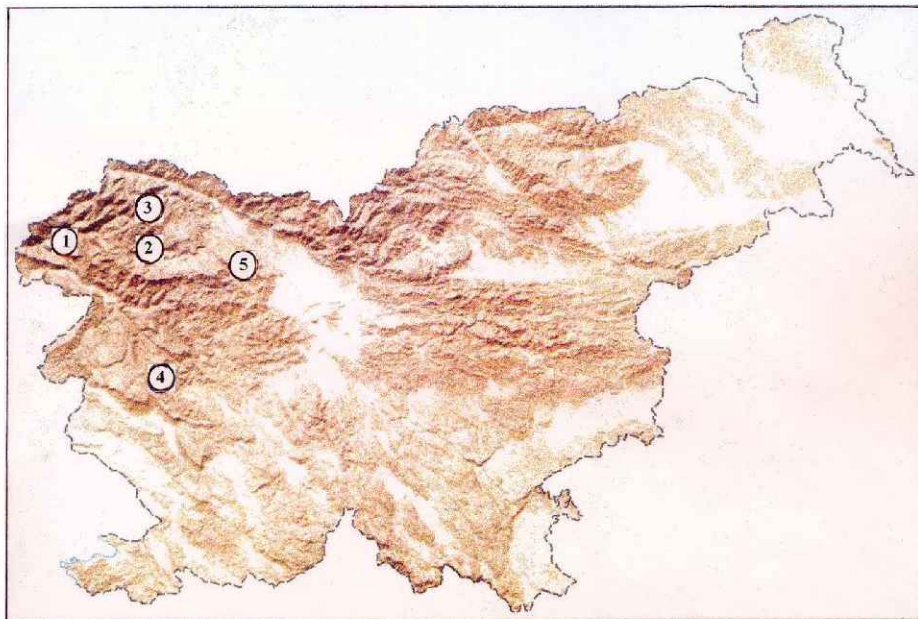
Soriška pretnerija, novoopisana podvrsta slepega jamskega mrharja iz Soriške planine in Ratitovca

Okolica Škofje Loke, Železnikov in Žirov znova in znova preseneča z najdbami novih, za znanost dosedaj neznanih vrst in podvrst slepe podzemeljske favne hroščev. Tokrat je bila opisana nova podvrsta slepega jamskega mrharja iz rodu *Pretneria*. Poseljuje območje Soriške planine in Ratitovca in po njenem prvem najdišču je gospod Michel Perreau s Pariške univerze to novo podvrsto ploskonoge pretnerije poimenoval *Pretneria latitarsis soriscensis* (slika 1).

Rod pretnerij (*Pretneria* Müller) je samo naš, torej endemični rod, ki je dobil ime po zaslužnem slovenskem raziskovalcu jamskih hroščev Egonu Pretnerju in živi pogosto skupaj z rodом ploskonožcev (*Oryotus* Müller). To so okrog 3 mm velika bitja, dobro prilagojena življenju v podzemlju. So popolnoma slepa, s podaljšanimi nogami in tipalkami. So rdečerjave barve in porasla z gostimi, dolgimi dlakami. Hranijo se z mrhovino. Doslej so znane tri vrste in dve podvrsti (slika 2). V pogorju Triglava, visoko nad drevesno mejo, najdemo metkino pretnerijo (*Pretneria metkiae metkiae* Bognolo, 2000); njeno podvrsto, ki je poimenovana po moji soprogi, tako imenovano mirino pretnerijo (*Pretneria metkiae mirae* Bognolo & Kofler, 2001) pa na Prisojniku. Na drugi strani Soče prebiva saulijeva pretnerija (*Pretneria saulii* Müller, 1941). V jamah od Trnovskega gozda do Jelovice živi ploskonoga pretnerija (*Pretneria latitarsis* Müller, 1931). Soriška pretnerija (*Pretneria latitarsis soriscensis* Perreau, 2003) je bila kot nova podvrsta ploskonoge pretnerije znana že kar nekaj časa, opisana pa šele leta 2003. Michel Perreau jo je opisal po primerkih, nabranih v Obcestni jami (kat. št.: 7190) na Soriški planini. Dosedaj so znana 3 nahajališča na Soriški planini (Obcestna jama, Jama v Bihki in Jama N 2 pod Dravhom) in 3 nahajališča na Ratitovcu (Snežno brezno na Pečani, Jama s tremi vhodi pod Pečano in Jama 1 pod Pečano).

Slika 1. Pretneria latitarsis soriscensis Perreau 2003. Naravna velikost: 2,8–3,3 mm.

Slika 2. Rod pretnerij (1 – *Pretneria sauli*, 2 – *Pretneria metkae*, 3 – *Pretneria metkae mirae*, 4 – *Pretneria latitarsis*, 5 – *Pretneria latitarsis soriscensis* ssp. n.)

Med svojimi dolgoletnimi raziskovanji podzemeljske favne hroščev v jamah Soriške planine in Ratitovca sem soriško pretnerijo našel na nadmorski višini 1300–1500 m, in to samo v jamah in breznihi hladnih, globokih vrtač na severnih pobočjih Ratitovca in Soriške planine. Praviloma se je ujela v pasti že nekaj metrov od vhoda, najraje ob krpah talečega se snega in ledu. Nikoli je nisem našel v jamah in breznihi na južni strani Ratitovca in Soriške planine.

LITERATURA

1. Perreau, M., 2003: Contribution a la connaissance des Bathysciina de la serie d'Aphaobius (sensu Jeannel, 1924), (Coleoptera: Leioididae, Cholevinae, Leptodirini). Ann. Soc. entomol. Fr. (n. s.), 39 (3): 211–224. Paris.
2. Bognolo, M., 2000: Il genere *Pretneria*. Boll. Soc. entomol. Ital., 132 (1): 29–42.
3. Bognolo, M. & Kofler, B., 2001: *Pretneria metkae mirae* ssp. n. (Coleoptera: Cholevidae) from mount Prisojnik, Slovenia. Acta entomologica slovenica, 9 (2): 113–118. Ljubljana.
4. JZS, 2005: Kataster jam. Ljubljana.
5. Trilar, T., Vrezec, A., Kapla, A., Polak, S., 2004: Iirošči v Alpskem svetu. V: Alpe (Narava Slovenije), 102–108. Ljubljana.
6. Kofler, B., 2005: Jame na Ratitovcu in njihova podzemeljska favna hroščev. Železne nití (2): 185–200. Železniki.

ZUSAMMENFASSUNG

Pretneria latitarsis soriscensis

Die Unterart des Schnellkäfers *Pretneria latitarsis* ist auf der ganzen Erde verbreitet (etwa 8500 Unterarten in der ganzen Welt; in Slowenien bis jetzt 140 Unterarten). Durch die Bemühungen unseres Autors und seiner Mitarbeiter wurden neulich weitere Wohnstätten dieser Unterart in Slowenien entdeckt. Der Autor berichtet nämlich von fünf neuen Wohnstätten der Schnellkäfer, zwei von denen auf dem Sorica Berg und drei auf Ratitovec liegen, während hier bisher nur eine typische Lokalität bekannt und zugänglich war.

Die Umgebung von Škofja Loka, Železniki und Žiri überrascht immer wieder mit neuen Entdeckungen der unter der Erde lebenden Arten und Unterarten blinder Käfer und anderer Fauna. Dieses Mal widmet sich der Forscher dem Käfer aus dem Geschlecht *Pretneria*, derer vollständiger Benennung *Pretneria latitarsis soriscensis* lautet, denn dort (Sorica) war sein ursprünglicher Wohnort. Die bis jetzt aufgefundenen sechs Fundorte liegen auf der Höhe zwischen 1300 – 1500 m über dem Meeresspiegel, im Gebiet von tiefen kalten Höhlen und Abgründen der Nordhänge.

Mala čuda narave

Kritosemenke – Magnoliophytina

Po zgradbi in drugih značilnostih so kritosemenke najvišje razvita skupina. Njihov razvoj se je verjetno pričel pred približno 200 milijoni let. Med današnjimi rastlinami imajo glavno vlogo. Predstavlja jih največje število družin, in to 300–350, ter v sestavu teh okrog 230.000 vrst.

Delimo jih v razreda:

- dvokaličnice –Magnoliopsida,
- enokaličnice–Liliopsida.

Predstavljam vam bomo le pomembnejše predstavnike te velike skupine, ki rastejo pri nas v nižinskem pasu.

Magnolia liliflora - nigra

*Si kot ljubezen. Tisoč omamnih cvetov v
rosni pomladi bahavo ponujajo očem.*

*Potem se ob dotiku vlažnega vetra stresajo
v drgetu.*

V nočnem šepetu odvržeš cvetove.

Zapreš se v svoj sen.

Silva Brank

Magnolije so spomladi najlepše cvetoči grmi ali drevesa. Takrat se jim razcvetijo vijoličasti cvetovi zvončaste oblike. Izvirajo iz vzhodne Azije in Severne Amerike. Ime imajo po Pierru Magnolu, slavnem fakultetnem učitelju in direktorju botaničnega vrta v Montpellieru.

Drevesa in grmi imajo premenjalne liste z gladkimi robovi in priostrena pokrivala, ki varujejo listne popke.

Cvetovi so priraščeni na gole veje in so veliki. V notranjosti cveta so številni kratkokopecljati prašniki z dolgimi priostrenimi

prašnicami. Nad njimi so v cvetišču v spirali pritrjene plodnice, ki dozoriijo pred oprasitvijo.

Pelod prenašajo žuželke. Vsak zrel plod magnolije ima 1 do 2 živo obarvani semeni z mesnatim ovojem. Ptūci se radi hranijo s semeni in jih tako raznašajo. Poleg lilijaste magnolije raste pri nas tudi bela magnolija—*Magnolia yulan*. Je majhno okrasno drevo s številnimi rogovilami. Ima pokončne, zvončasto oblikovane in čisto bele cvetove. Vsi listi cvetnega odevala so enako dolgi. Še napotilo: magnolije sadimo spomladi, ker se mesnate korenine pred zimo premalo vrastejo.

Pri obrezovanju pa v primeru potrebe izrežemo cele veje in ne le vršičkov.

Črni teloh – *Heleborus niger*

Spomladi vselej, ko se sneg topi, opazimo pod grmovjem že sledi zelenja.

Iz taleče se beline od sonca vzdramljen pa teloh glavico moli.

Jaka Kralj

V svetlih gozdovih na apneni zemlji cveti pri nas od januarja do aprila, v milih zimah pa tudi že decembra. Cvetno odevalo ima belo, po cvetenju pa lahko postane rdečkasto ali zelenkasto. Ime prihaja od črne korenike. Cvetica je trajnica, visoka do 20 cm z golim, večinoma razvejenim stebлом in brez zelenih stebelnih listov. Listi so dolgopeceljati, deloma deljeni in ostro nažagani. Ima mešičaste plodove, ki so nastali iz prostih plodnih listov.

Poljski mak – *Papaver rhoeas*

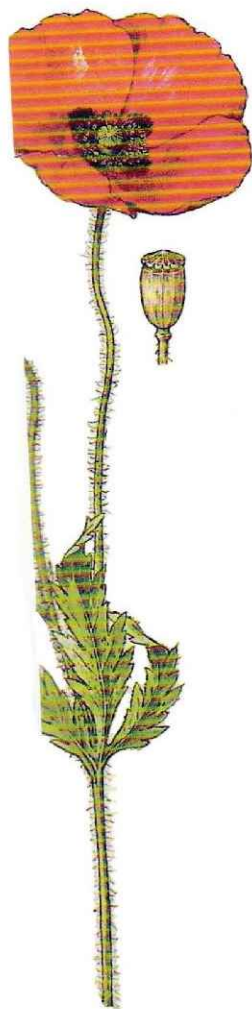
Ni prav dolgo še tega, ko ob cesti zemljo nasuli so. Med kamenjem in poroženo zemljo začel je rdeči mak cveteti. Zame, zate. Kakor deklice obleka so rdeči listi tvoji. S črnim očkom tam na sredi nas pozdravljajo cvetovi.

Janez Medvešček

Rastlina je enoletnica z mlečkom. Ima pokončno, enostavno ali razraslo ščetinasto steblo. Visoka je do 1 m. Spodnji listi so pecljati, pernato deljeni, z ozkimi roglji. Zgornji listi pa so sedeči.

Cvetovi so rdeči, veliki in se nahajajo na dolgem peclju. Obrnjeni so vedno proti soncu. V cvetu ni nektarja. Pred cvetenjem so cvetovi zaprti v zeleni čaši. Pestič nima vratu. Brazda pa predstavlja zvezdast pladenj. Cvetenje traja ponavadi le en dan. Raste na poljih in ob poteh. Cveti od maja do julija.

Na poti v službo so me na grušču ob cesti v Srednjem Bitnju razveseljevali:

Navadni regrat – *Taraxacum officinale*

Regrat je ena tistih rastlin, ki je pri srcu tako čebelarjem kot zeliščarjem. Njegov cvetni prah je zelo kakovosten. Vsebuje 13 % masti, 11 % beljakovin, 40 % sladkorja. K nam je to rumeno rožico zanesel veter iz daljne Azije. Tam je nekoč služil ostarelim neporočenim ženam. Z njim so si pomagale pri prerokovanju prihodnosti. Veljalo je pravilo, da kolikorkrat bo moralo dekle pihnuti v lučko, da bo odpihalo vsa padalca s semeni, toliko let bo še moralo čakati na moža.

Regrat služi tudi zdravljenju. Bel mleček iz stebela so že v davnini uporabljali za zdravljenje oči. Tudi njegovo ime izhaja iz dveh grških besed: taraxis—očesna motnja, in ak-somai—zdraviti.

Navadni regrat je trajnica. Raste zlasti na travnikih in ob poteh. Cveti v aprilu in maju. Iz črne valjaste podzemne korenike poženejo spomladi suličasti listi. Mladi regratovi listi so bogati z vitaminom C. Pozneje se dvignejo nad listno rozeto votla nadzemna stebela z enim samim košem jajčasto rumenih cvetov. Po oprasitvi in oploditvi se razvije enosemenska rožka. Zrela rožka se na koncu podaljša v dolg kljunec. Ta nosi na vrhu kodeljico, sestavljeno iz z zrakom napolnjenih belih dlačic. Ko plodovi dozoriijo, se vsi ovojkovi listi razgrnejo navzven. Zrele plodove začne veter trgati z dna cvetne glavice in jih raznašati daleč naokoli. Vse kodeljice skupaj so okroglo plodovje – lučka. Vsaka rastlina obrodí letno okoli 700 semen, kar tehta okoli 4,9 gramov.

Navadna marjetica – *Bellis perennis*

“Rigek je majhna bela , v sredi rumena rožica. Raste po vrteh”

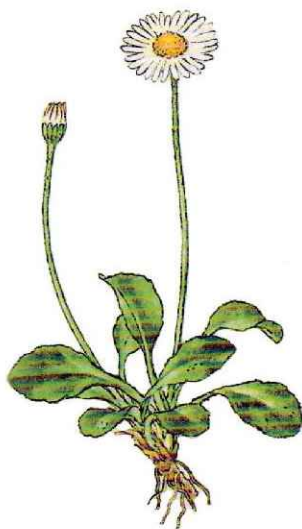
Zapis pred 200 leti

Takrat marjetic niso uporabljali le za trganje cvetnih lističev in odštevanje: ljubi, ne ljubi, bom, ne bom ..., takrat je bila marjetica čislana zdravilna rožica, ki je imela svojo moč in korist.

Še danes je čudežno zelišče, ki raste skoraj povsod ob poteh, pašnikih, travnikih in potokih. V zdravilstvu uporabljajo celotno rastlino. Čaji iz tega zelišča zelo ugodno delujejo na pljuča pri bronhitisu. Izkáže se tudi pri ledvičnih in jetrnih boleznih. Pospéšuje tudi presnovo in čisti kri.

Ime izhaja iz korena besede bellus – lep.

Spada med najbolj priljubljene rastline. Je trajnica. V zemlji ima koreniko s koreninami, nad zemljo pa več šopov pritličnih listov. Cveti od zgodnje pomladi do pozne jese-

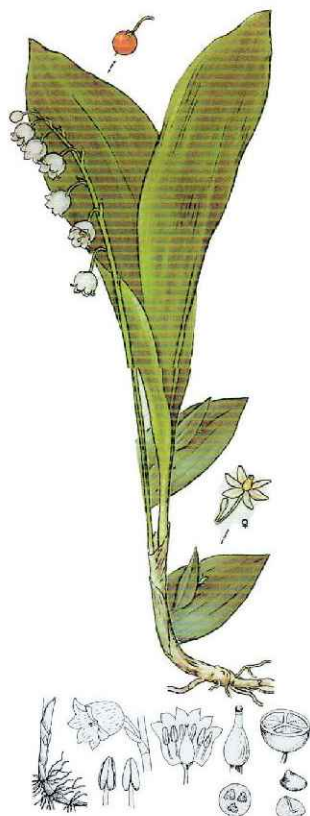

ni. Na robu socvetja so beli jezičasti cvetovi. Rumeni cevasti cvetovi so dvospolni. Beli obodni cvetovi so ženski. Ob deževnem vremenu se beli cvetovi zapro. Marjetica je zaspala. Ob sončnem dnevu se listi odpro in se usmerjajo proti soncu – od vzhoda proti zahodu.

Dvolistna šmarnica – *Convallaria majalis*

Šmarnice, ki nas maja in še junija razveseljujejo s svojimi lepimi belimi in prijetno dišečimi cvetovi, so razširjene po vsem zmerno toplem pasu severne poloble. V zemlji imajo koreniko, to je odebeljeno podzemno steblo. Korenika raste na prednjem koncu v vodoravni smeri, na zadnjem koncu pa počasi odмира. Navzdol poganjajo iz nje številne korenine. Spomladi pa požene iz nje navadno dva dolgopecljata zelena lista. V zalistju najmlajšega luskolista podzemne korenike se zasnuje brstič, ki se razvije v do 2 dm dolg cvetni poganjek.

Beli dišeči cvetovi so v grozdastem mnogocvetu obrnjeni v isto smer. Listi cvetnega odevala so beli in med seboj zrasli, prašniki so obrnjeni proti sredini cveta. Vrat z brazdo pa moli iz njega. Cvetove obiskujejo predvsem muhe, ki se morajo najprej dotakniti brazde, na kateri pustijo prineseni pelod, šele kasneje se dotaknejo prašnikov. Plod je rdeča jagoda. Šmarnica raste predvsem v senčnih gozdovih in med grmovjem. Tam ozeleni, cveti in rodi plodove v nekaj tednih, ko listnata drevesa in grmi še niso docela razvili svojih zelenih listov in ko prihaja do nje še dovolj svetlobe.

Jesenski podlessek – *Colchicum autumnale*

Ime rodu *Colchicum* je verjetno v zvezi s Kolhido, deželo ob obali Črnega morja. V njej je prebivala Medeja, mitološka čarovnica starih Grkov. Medeja je bila znana zastrupljevalka.

Colchicum bi bil na ta način strupeno zelišče iz Kolhide.

Rod podleskov obsega kakih 50 vrst, ki rastejo po vsej Evropi, Aziji in v severni Afriki.

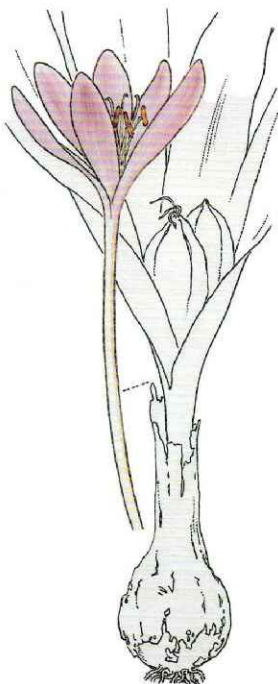
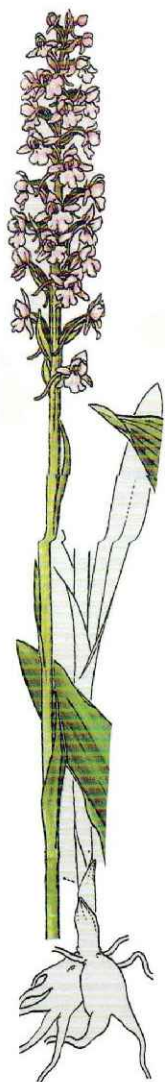
Jesenski podlessek ima cvetove, ki so podobni cvetovom zafrana. So 6-števni in rožnato vijolični, redkeje beli. Pojavljajo se v velikem številu na vlažnih travnikih v jeseni, ko je večina rastlin že odcvetela.

Iz podzemnega gomolja se prikažejo nad zemljo le cvetovi brez zelenih listov. Spodnji cevasti del, ki oklepa plodnico, sega globoko v zemljo vse do stebelnega luskastega gomolja. Rastlina se opravi v jeseni. Naslednjo pomlad pa požene iz gomolja steblo. Zraste tudi rozeta temnozelenih, podolgovatih, suličastih listov. Sredi med njimi pa je mlad plod, ki dozori šele junija v glavico orehove velikosti. Plod vsebuje številna črnorjava semena, ki se raztresejo po zemlji. Vsi rastlinski organi podleska vsebujejo skupen alkaloid kolhicin. Že nekaj listov, ki so se pomešali med seno, lahko zastrupi živino.

Navadna kukavica – *Gymnadenia conopsea*

Cveti po travnikih v aprilu in maju. Je trajnica z razraslim gomoljem. Iz njega poganja zeleno steblo. Na njem so razvrščeni suličasti listi. Samo steblo je visoko 10 in več cm. Na vrhu ima gost klas rdečih somernih cvetov. Cvetno odevalo je sestavljeno iz 6 listov. Največji med njimi je spredaj spremenjen v listnato medeno ustno. Prašnik je samo eden popolnoma razvit in zrasel s pestičem. V vsaki polovici prašnice je pelod zlepljen v kepico – pelodino. Ta ima spredaj pecelj z lepljivo ploščico.

Zuželka, ki išče nektar, se z rilčkom dotakne lepljivih ploščic. Ploščica se ji prilepi na glavo. Na drugem cvetu zadeneta pelodini ob pestičevo brazdo ter se prilepita nanjo. Ob tem se opravi medsebojna opravištev.

LEPOSLOVJE

Umorjeni škof

Povest iz loške zgodovine
Prvi del

I.

Bilo je vročega poletnega popoldne anno Domini 1412. Loški meščani so se umaknili grozni vročini v svoje trdno zidane hiše, kjer so si v hladnih spalnicah privoščili malo počitka. Toda iz prijetnega spanja jih vzbudi ropot znanega mestnega bobna, na katerega stari glavarjev sluga neusmiljeno razbija, preden stokaje prečita razglas. Kmalu se pojavijo na oknih hiš Mestnega trga glave radovednih meščanov, da bodo slišali, kaj jim imajo povedati škofovi oblastniki.

Boben utihne. V nemškem in slovenskem jeziku začne sluga zlogovati besedilo razglasa. Škofov oskrbnik in mestni glavar Miklavž Gutenberg sporoča meščanom, da pride v Loko drugi teden v sredo, na dan sv. Jakoba, njegova Prevzvišenost sam freisinški škof Konrad V. de Hebenstreit. Meščani naj se pripravijo za predpisani sprejem. In ker njegova Prevzvišenost ne namerava tokrat dolgo ostati v Loki, naj vsak, ki bi imel pri njem opravke, skuša hitro opraviti. Povsod naj vlada za škofovega bivanja v Loki najstrožji mir in red, da bo njegovi Prevzvišenosti prijetno prebivati med nami.

Ko je sluga razglas prebral, je odhitel s svojim glasnim bobnom še na Spodnji trg in začel tam svoje opravilo znova. Meščanom pa je ta novica takoj pregnala popoldansko zaspanost.

Po vseh hišah so govorili samo o škofovem prihodu. Niso še imeli tega gospodarja več kot dobro leto. Šele lani je 3. marca postal Konrad freisinški škof in s tem gospodar obširnega loškega posestva. Do takrat je bil Konrad krški škof. Tej škofiji se je lani odpovedal, ko je prevzel freisinško. Pred letom je bil prvikrat v Loki. Ločani kar niso mogli prehvaliti njegove prijaznosti in dobrote. Bil je pa Konrad Hebenstreit škof po volji božji: pobožen pa tudi odločen, kadar je bilo treba braniti pravico. Kako neustrašeno je lani pognal judovske denarne mogotce iz Loke, da ne bi več izžemali njegovih podložnikov z oderuskimi obrestmi. Pa so se menda spet prihulili v mesto v upanju, da škofa ne bo tako kmalu nazaj v Loko. O vsem tem in podobnem so se razgovarjali meščani v dnevih, ko so se pripravljali na škofov приход. V nekaj dneh so celo zvedeli, kaj je glavni namen njegovega obiska. V Rim menda gre, da plača v Vatikanu predpisano nastavitveno takso. Celih 5000 zlatov baje nosi s seboj, so pošepetavali meščani.

Priprave so bile v polnem teku. Vodil jih je mladi škofov nečak Hinko. Lani ga je škof pustil v Loki, da pomaga oskrbniku pri njegovem delu. Podložniki in prosti meščanje so z veseljem delali za priljubljenega škofa. Delali so v stalno določenem redu. Eni so prinašali vse,

kar bo potrebno za prehrano škofu in njegovemu spremstvu. Posameznim vasem je bilo že itak določeno, za kaj naj skrbijo. Tako so se te dni zlasti trudili Žabničani, Bitenjci in Codešani, da bo škof svoje travnike našel v redu. Podložniki iz Trnja, Veštra, Moškrina, Crngroba in Vincarjev so po svoji dolžnosti obdelovali škofove vrtove, polja in vinograde, ki so se razprostirali po Stražišču in Kamnitniku. Vse mora biti lepo obdelano, ko pride škof. Ravno prav, da so Brojci pred kratkim izvršili svojo dolžnost, ko so pripeljali zadostno množino vina iz Dolenjskega in iz Laškega. Kako nerodno bi bilo, če bi ga ne imeli že pod grajsko streho.

Ob tem živahnem pripravljanju je kar prezgodaj prišel sv. Jakob. Ta dan je v Loki itak velik praznik. Sv. Jakob je vendar mestni patron, ki stoluje v prastari mestni kapeli Pod smrekami. Letos pa pade na ta praznik celo prihod škofa samega. Nebo samo je povečevalo praznik. Čez noč je pohleven dežek ohladil ozračje in izmil prašne ceste.

Navsezgodaj je prijezdilo pred mestna vrata dvanaest okoliških plemičev, ki so imeli razna škofovska posestva v fevdu. To je bilo spet nekaj za radovedne Ločane. Vsi so občudovali naravnost gizdalinsko opremljenega starološkega viteza Pirnmosta de Altenlok. Nič manjše pozornosti ni vzbujal puštalski Jurij Gall, vitez mogočnega nastopa. Tudi iz Starega gradu je prisopihal divji Welfing de Wildenlok. Te so Ločani dobro poznali, ostali so jim bili bolj tuji, ker so prišli iz daljne okolice. Ko so se vsi zbrali, so po predpisih odjezdili od mestnih vrat škofu nasproti.

Blesteča četa je zdirjala proti Kranju, da se je kar kadilo za njo. Morali so priti pravočasno na mejo loškega gospostva. Tam pri Stražišču je ob cesti stala kapela sv. Jurija, na kateri so freisinški grbi kazali, da še spada pod loško gospodarstvo. Dalje od kapele se je začela kranjska posest. Tu so plemiči počakali škofa.

Okrog devetih opazijo čakalci, da se jim bliža škof s svojim spremstvom. Bilo je okrog trideset oseb. Spoštljivo spuste spremljevalci škofa naprej, da morejo predenj stopiti loški plemiči, ki se svojemu gospodu molče poklonijo. Škof Konrad, kako izrazita osebnost je to, je visoke in vitke postave ter lepo oblikovanih udov. In ta njegova dostojanstvena glava. Kakor ustvarjena je, da nosi mitro. Njegove obrazne poteze kažejo odločnost in resnost, toda njegove oči so mile. Okrog ust mu igra lahek smehljaj, ki pa vendar ne more zakriti gotove otožnosti in zaskrbljenosti. Skratka, koj prvi nastop škofov mu mora odpreti srca podložnikov.

Loški plemiči vzamejo škofa in njegovo spremstvo v sredo in molče zajahajo proti Loki. V hipu so pri dveh skupaj stoječih cerkvah v Spodnjem Bitnju, ki prvi spadata pod loško oblast. Veselo se zamajejo zvonovi in naznanjajo slovesni prihod gospodarja njegovim podložnikom. Iz okoliških hiš hite kmetje z družinami. Pobožno pokleknejo, da prejmejo blagoslov od svojega škofovskega gospodarja. Pa že so v Žabnici in pri Sv. Duhu ter hite mimo častitljive starodvorske graščine. Konradu v nežnosti zažari obraz, ko zagleda pred seboj svojo ljubljeno Loko. Tam spodaj šumi Sora, gori po bregu se kakor jagujeta vrste bele hiše in gori na griču stoji njegov ponosni grad. Kako očarljivo lep pogled.

Nič mu ni žal, da se je lani odpovedal krški škofiji in prevzel freisinško. Saj je z njo postal gospodar tega lepega kotička zemlje. Vse svoje moči hoče uporabiti za to, da pomaga temu ljudstvu v duhovnem in svetnem oziru. Loško ljudstvo! Res ima svoje slabosti, pa še več dobrih lastnosti. Temu klenemu ljudstvu hoče postati pravi oče. Lani že jih je iztrgal iz krempljev odušinskih Judov, v bodoče jih hoče versko in gospodarsko dvigniti. V vsem svojem pomenu se mora v Loki uresničiti star pregovor, da se pod krivo škofovo palico dobro živi. Hoče jim biti res dober pastir.

V te misli zatopljen se vladika šele predrami, ko je došel sprevod do kamnitega mostu pred mestom. Kamniti most, ta temna stara zgradba, ki so jo kot dohod v mesto postavili že njegovi davni predniki. Njegov drugi prednik škof Leopold de Strumberg je most leta 1380 popravil, pa je naslednje leto 5. avgusta prav s tega mostu padel s konja in v Sori utonil. Tam v nunski cerkvi počiva ponesrečeni vladika. Sedaj je most ves preprežen z zelenjem in venci, ki so jih pridna loška dekleta napletla prihajajočemu škofu na čast. Tik mostu se dviga proti nebu mogočni trdnjavski stolp, ki brani sovražniku vhod v mesto. Danes pa so mestna vrata v stolpu na stečaj odprta, saj sprejema mesto svojega ljubljenega gospodarja in škofa. Konrad urno skoči raz svojega belca, ki ga prepusti svojemu slugu Marku.

Pred mestnimi vrati so se po običajnih predpisih zbrali mestni veljaki: mestni glavar Miklavž Gutenberg, mestni sodnik in kaščar grof Janez, mestni svetovalci in drugi odličniki. Mestni sodnik je imel nalogo škofa pozdraviti. Zato stopi predenj grof Janez in v lepem govoru želi vladiki dobrodošlico. Poleg sodnika je stal ljubek paž v slikovitem oblačilu. V rokah je držal baržunasto blazinico z mestnimi ključi. Po pozdravnem govoru je deček pokleknil pred škofa, mestni glavar pa je vzel ključe in jih spoštljivo izročil vladiki.

Med mestnimi velikaši je bil tudi škofov mladi nečak Hinko. Celo leto je bil že v Loki, da bi po odredbi škofovi pomagal mestnemu glavarju. Sedaj stopi i linko pred svojega strica. Škof se mu prijazno nasmehne in mu gorko stisne roko. Roko v roki skupno kreneta proti mestnim vrtom. Toda prav v tem hipu se odloči robot kamen od mestnega obzidja in pada proti škofu. Hinko potegne v zadnjem hipu strica na stran, da ga ni zadel kamen v glavo. Gori na obzidju pa urno izgine mala glava paglavca, ki je hotel videti sprejem, pa je po nesreči sprožil kamenje.

Tam v bližnjem samostanu pa so skozi okenca gledale klarise. Ni bilo to popolnoma po pravilih, toda mati opatica Elizabeta je nunam to dovolila, saj je vendar prihajal njihov največji dobrotnik škof Konrad. Dobro so nune opazile, v kaki nevarnosti se je nahajal škof. Od strahu so vzkliznile. In ko je nevarnost minila, so pokleknile in se Bogu zahvalile za rešitev. Vendar se mati opatinja kar ni mogla umiriti. Rekla je sestram: »Bojim se, da ta slučaj ne pomeni nič dobrega.«

Tudi Hinko je ves bled in prestrašen krčevito držal škofa za roko. Konrad pa ves miren reče smehljaje: »Saj ni nič! Le pojdiva mirno v mesto.« Ostalo spremstvo in mestno starešinstvo pa vsega tega niti opazilo ni. Bili so že vsi izven oboka mestnih vrat, ko se je zgodilo.

Prava sprejemna slovesnost se je vršila šele v mestu na Glavnem trgu. Več sto meščanov in okoličanov se je tu zbralo. Meščani so stali lepo v dveh vrstah, opasani s sabljami ter oboroženi z mušketai. Vmes so bili zastavonoše z vihrajočimi zastavami. Škof je obšel to častno stražo in se nato podal v mestno kapelo sv. Jakoba. Danes je obhajala ta kapela ali pravzaprav ta cerkva svojega patrona. Zato je bilo v njej vse praznično. Zaradi škofovega prihoda pa je bila prazničnost še večja.

Pred starodavnimi romanskimi vrati je vladiko sprejela njegova duhovščina. Vodil jo je starološki župnik – večni vikar Salomon. Ob njegovi strani je stal šentjakobski kapelanus Andrej Ostugi. Za časa škofovega bivanja v Loki je imel mestni kaplan čast prošta in je bil v stalnem spremstvu škofovem, dokler ni zapustil Loke. Po običajnem liturgičnem sprejemu se poda škof in duhovščina v cerkev. Prošt opravi sv. mašo, vladika pa podeli duhovščini in ljudstvu svoj apostolski blagoslov.

Preden zapusti cerkev, se škof še poda pred Marijin oltar. Pred starodavno čudodelno podobo Marije Pomagaj se zatopi škof v gorečo molitev. Zdi se, da se kar ne more ločiti od Marije.

Tedaj se oglasi opoldanski zvon. Glasno moleč angelsko česčenje zapusti duhovščina s škofom cerkvice. Ko stopajo po bregu proti gradu, zagrmijo predpisani topovski streli, vmes pa done mestni in okoliški zvonovi. Ko se za škofom zapro grajska vrata, je bil uradni sprejem končan.

II

Celje v nedeljo Exaudi anno Domini 1412. V hladni sobi stolpa gornjega gradu sedita dva moža ob veliki javorovi mizi. Je prav prijazna ta sobica. Njena okenca so ravno zadosti velika, da nudijo očarljiv pogled v dolino, zlasti v prijazno mesto Celje. Niso pa ta okenca tolikšna, da bi pripuščala v sobo grozno julijsko vročino, ki muči te dni celjske prebivalce. Zato se tudi moža prav dobro počutita pri kozarcu zlatorumenega ljutomerca. Vendar pa se zdi, da imata zelo resen pomenek.

Prvi je celjski grof Herman, drugi pa njegov sin z istim imenom. Grof Herman II. je veličastna postava. Se ves mladeniški je. Nihče bi mu ne prisodil petdeset let, ki jih v resnici že ima. Je visok in močen mož. Obraza je izredno lepega. Močne in odločne ustnice obkrožajo temne brkice, prav tako so temni njegovi kratki lasje. Tudi lepo oblikovan nos daje obrazu odločen izraz. In te oči, te pa so izrazito celjske: neizprosne in zapeljive obenem. Še daleč ni v njih ponehal mladostni ogenj. Oblečen je v lično, a preprosto plemiško obleko. Grofov sin Herman je mladenič kakih 25 let. Njegov temni lepo naguban plašč ga razodeva, da je duhovnik. Pa tudi njegov plemeniti obraz kaže kljub mladosti izrazite duhovniške poteze. Postave je šibke, a ves nastop kaže veliko izobraženost in globoko poduhovljenost. Pogovor se je takole pletel:

»Pustite me, gospod oče, da vstopim kot redovnik med minorite doli v mestu.«

»Kaj pa misliš, sin,« ga prekine oče. »Sin grofa celjskega pa naj postane preprost menih. Za vse kaj višjega si ti ustvarjen.«

»Oče, ali si morete misliti kaj višjega, kot je to, če se kdo popolnoma posveti Bogu in dušam?«

»Potrdim, sin, toda misliš, da se to more zgoditi le v samostanu? Človek s takim umom in takega rodu, kot si ti, se more Bogu posvetiti in skrbeti za duše tudi kot svetni duhovnik. Ti moraš postati najmanj škof. Le kot tak boš mogel izrabiti vse talente in zmožnosti, ki ti jih je Bog dal. Luči ne postavljamo pod mernik, ampak na svečnik, pravi Kristus sam.«

Sin skromno odgovarja: »Ljubi oče, bojim se, da vi v svoji ljubezni do mene pretiravate, ko me tako hvalite. Slaboten človek sem, ki bi se najbolje počutil v samostanskem zavetju. Vi ne veste, kako se mi je priljubil minoritski samostan, ki mi je dal vso vzgojo in izobrazbo. Kar je na meni resnično dobrega, se imam zahvaliti dobrim patrom. Čutim se dolžnega, da se jim izkažem hvaležnega. To pa bi najlažje in najboljše storil, če postanem sam pater in delujem v njihovem samostanu.«

»No, svojo hvaležnost samostanu morš tudi drugače pokazati. Sicer pa menim, da se celjski samostan nima pritoževati nad našo nehvaležnostjo. Ali nisi bral v samostanski kroniki, kako so že moji stari starši, Friderik in Dimuta – samostan podprli. Niso jima minoriti zastonj zgradili grobnice v svoji cerkvi. Pa tudi jaz nisem bil skop napram njim in tudi v bodočnosti ne bom. Zaradi hvaležnosti bodi torej kar brez skrbi.«

Med tem pogovorom zapoje zvonček tam doli v samostanski cerkvi Marije, od angelov v nebesa nesene. Duhovnik se vzdrami in reče: »Oprostite, gospod oče, da odhajam. Zvonček

me kliče v kor k duhovnim molitvam. Nisem navajen, da bi zamujal in povzročal v samostanu nered.« Vstane in se hoče posloviti od očeta. Pa tudi on vstane in reče sinu: »Počakaj, Herman, spremljal te bom po grajskem hribu do mesta.« Z vidno radostjo pritrdi duhovnik.

Moža zapustita grad in se podasta v dolino. Vročina je ponehavalna in bil je kar prijeten sprehod. Oče in sin sta se prijazno pogovarjala in ogledovala prelepo celjsko okolico. »Glej Herman,« pravi oče, »ali ni lepa naša prestolnica. Toda naš rod čakajo še odličnejše prestolnice. In vsak član našega rodu je dolžan, da se po svojih močeh trudi za dosego naših ciljev. Tudi tebe ne izvezam, čeprav si duhovnik. Seveda so tvoje naloge drugačne kot naše.«

»Da, oče, tudi jaz imam dolžnost delati za našo družino. In ta dolžnost obstoja v tem, da molim zanjo in da – oprostite oče – da tudi delam pokoro zanjo.«

»Prav imaš, moj Herman, obojnega smo mi Celjani potrebni.« V tem pogovoru sta dospela v dolino, kjer sta se poslovila.

Umih korakov hiti mladi Herman po mestu. Vsakdo, ki ga je srečal, ga je spoštljivo pozdravil. Duhovnik je vsakemu prijazno odzdravil in se mu nasmehnil. »Kako so dobri naš grofič Herman,« so govorili podložniki.

Oče Herman pa je še dolgo zrl za svojim sinom tam na robu grajskega gozdička. Pri tem pogledu sam s seboj prede misli: Ne vem, zakaj mi je ta sin ljubši od vsch mojih zakonskih otrok. Komaj sem čakal, da sem ga mogel pozakoniti. Dokler je živela moja žena Ana, ponosna grofica Šaumberška, to kar ni bilo mogoče. Tudi moja mati Katarina Bosanska iz rodu srbskih Nemanjičev, dečku ni bila naklonjena. Res moram biti celjskim patrom hvaležen, da so se tako lepo zavzeli za zapuščenega otroka. Kadar ga vidim, se mi razveseli srce. Zdi se mi, da vidim njegovo mater Teharjanko Katrico. To ti je bilo dekle. Pobožno, plemenito, brihtno in lepo. Zdi se, da je Herman prejel vse njene vrline. In kako junaško se je zoperstavljalo dobro dekle. Le sila je zmagala. Toda s tem je bila strta tudi njena življenjska sila. Komaj je še počakala rojstvo otrokovo, pa je umrla. Toda njen sin je najboljši Celjan, kar jih je imel naš rod. – V te turobne misli zatopljen se je vračal grof Herman v svoj grad.

Ko dospel grof Herman mimo ogromnega konjskega hleva na grajsko dvorišče, zasliši glas svojega Miška, ki je zaznal bližino svojega gospodarja. Pa tudi Herman ni zlepa šel mimo hleva, da bi ne obiskal svojega ljubljenca. Tudi sedaj gre v hlev, kjer ga Miško že od daleč pozdravi s prijaznim rezgetanjem. Bil je res čudovit, Hermanov Miško. Čistokrven Arabec z visokimi nogami, vitkim trupom in majhno pametno glavo na visokem vratu. Kolikokrat sta Herman in Miško že drvela po potih, nevarnih tako, da sta jo izvozila le onadva, oba velika junaka. Zato pa sta si postala neločljiva prijatelja. Herman nežno pogladi iskrega konjiča po hrbtu in mu da posladek, ki ga je imel zanj vedno pripravljenega.

Med tem zalajajo grajski psi tam pri glavnem vhodu in naznanjajo, da nekdo želi v grad. In res prihaja na dvorišče četica ljudi. Na čelu jezdi na belcu krasen vitez. Ob njegovi strani sedi na mirni kobili visokorasla pleniška gospa. Na ljubkem poniju pa dirja sem in tja živahni dečko kakih šestih let. Dva oborožena hlapca tudi na konjih družinico spremljata. Ko psi zagledajo viteza, vsi naenkrat umolknejo in se mu dobrikajo. Spoznali so ga.

Mladi mož je namreč najstarejši sin grofa Hermana. In res, grof Friderik je prava podoba svojega očeta. Če bi bila iste starosti, ne mogli bi ju med seboj ločiti. Isti stas, ista glava, isti obraz in iste izrazite oči. Pleniška gospa pa je Friderikova žena Elizabeta. Je nekaj prav posebnega ta žena. Njen oče je bil odlični hrvaški knez Štefan Frankopanski – Modruški. Pred

sedmimi leti sta se poročila, potem ko je politično preudarni oče Herman Friderika še kot dečka z njo zaročil. Toda zakon ni bil srečen. Zato je bila kneginja Elizabeta vedno nekako zagrenjena. In taka je bila tudi danes: molčeca in vase zaprta žena.

Edina njena uteha je bil sinček Urhec, ki je tako brezskrbno jahal svojega konjička. Urhec je kaj ljubezniva prikazen. Kako ponosno sedi na poniju. Na nogah ima lične sandale in bele nogavice. Lepo se mu podajo pisane vzbuhljene hlačice. Okrog žametovega suknjiča mu visi celo že bridki meč, ki je seveda šele otroška igračica. Šele šest let ima, pa vendar kaže njegova glavnica izredno bistrost. Kako lepa je ta glavnica. Čisto je podobna angelčkom, ki jih je furlanski mojster naslikal doli v minoritski cerkvi okrog Marije, ki jo nesejo angeli v nebesa. Okrogla rdeča ličeca, vedno nasmejene ustnice, droben prikupen nosek in visoko čelo. In te oči. Res so celjske, toda ožarjene so še s sijajem otroške nedolžnosti in preprostosti. Mama Elizabeta je skromna vzgojiteljica svojega edinega otroka. Urhec skoči prvi raz svojega konjička tako urno, da mu veter razmrši njegove zlate, do ramen segajoče lase. Tudi oče Friderik razjaše in vljudno pomaga svoji ženi raz konja.

Tedaj se prikaže pri hlevnih vratih grof Herman, vidno razveseljen prihoda gostov. Prvi mu prileti v naročje Urhec. Grof ga pritisne k sebi in ga poljubi tako gorko, da ne bi pričakoval pri Hermanu tolike nežnosti. Pa kako tudi ne. Saj je Urhec najmlajši Celjan: veselje in nada vsega rodu. Zdaj pristopita k očetu še Friderik in Elizabeta.

»Vendar sta enkrat prišla«, zakliče Herman, »Misli sem že, da sta nas kar pozabila. Mora biti res prijetno v vajinem gradu tam doli v Krškem.« Tako govori grof med tem, ko ga mlada zakonca spoštljivo pozdravljata.

»Nisva na vas pozabila, oče,« odvrne Friderik. »Bili so nujni in važni posli, ki so naju zadržali in sem prav zaradi njih danes k vam prišel.«

»Dobro, dobro, da ste prišli. In vi, moja draga Elizabeta, kako se počutite?«

»Hvala za vprašanje, gospod oče. Kar dobro,« odgovori Elizabeta tako resno, da je grof Herman kar osupnil. Prime jo za roko in jo pelje proti gradu. Hlapca pa odvedeta konje v hlev.

V tem hipu že prihiti iz grajske veže Barbara, prekrasna mlajša hči grofa Henrika. Je že nekaj let poročena s samim, že priletnim, cesarjem Sigismundom. Pa vendar še prav rada pride v Celje, ker se tako dobro počuti v domačem krogu. Tu pozabi na vso cesarsko visokost in postane spet za nekaj časa preprosta in srečna celjska Barbara, ljubljena od vseh domačih.

»Oh, kako sem vas vesela,« hiti Barbara in ne ve, katerega bi se najprej oklenila. Toda zmagal je spet Urhec, ki je tudi njej burno skočil v naročje. Tetka se ni mogla nagledati ljubkega nečaka. »Pa kako si zrastel, odkar te nisem videla,« vzklikne.

»Ti pa nisi še nič zrastle,« pravi Urhec in vse spravi v dobro voljo. Nato Barbara še ljubeznivo pozdravi brata in zelo nežno tudi Elizabeto.

Oče in hči vsa srečna popeljeta ljube goste v obednico k večerji. Govorjenja je bilo dosti. Vsak je imel marsikaj povedati, kar je doživel v času, odkar se niso videli. Urhec pa je kmalu omagal. Je bila le naporna dolga ježa za šestletnega dečka. Zato ga je mamica položila v posteljico. Pa sta se že prej lepo priporočila angelčku varuhu. Pa tudi mama sama je bila trudna. Zato jo pregovori Barbara, da gre tudi ona kmalu počivat. Herman in Friderik pa sta odšla doli na vrt, saj je bil tako lep in hladen večer po vročem poletnem dnevu.

Tam zadaj za glavnim, četverooglatim grajskim stolpom je prav prijeten prostorček. Na eni strani ga zapira mogočni visoki stolp, ki kakor zvesti stražnik že stoletja varuje celjski grad. Okrog tega stolpa se vije trdno grajsko obzidje, ki je ojačeno še z več manjšimi okroglimi

stolpički. Ta grajski konec grajskega naselja je izredno tihoten in osamljen. Tam v kotičku se dviga starodaven rimski kip, ki so ga Celjani pred leti našli doli v mestnih ruševinah. Predstavlja najslavnejšega Celjana rimske dobe Tita Valerija Klementa, ki mu je rodno mesto Celeja postavilo doli v mestu ta spomenik. Ko so ga našli, je bil grofu Hermanu tako všeč, da ga je postavil na najljubšem kotičku svojega vrta. Mogočni rimski vojak mu je bil kot vzor moči njegovega lastnega rodu. Zato je dal postaviti pred kip kamnito mizo s stoli, kjer je najraje posedal in koval načrte za prospeh svojega rodu. Bog ve, koliko usodopolnih naklepov so že skovali Celjani v senci kipa starodavnega Celjana. Saj je bil ta prostorček res pripraven za sklepanje tajnih posvetov. Nihče nepoklicanih ni mogel prisluškovati. Tudi nočoj se usedeta Celjana h kameniti mizi. Luna razsvetljuje vrtniček, da bi se pri mizi dalo skoraj čitati.

»No, Friderik, kakšne novice prinašaš,« začne oče. »Kako potekajo naši načrti?«

»Ne morem se pohvaliti, oče. Vse bi bilo gladko, ko bi le tega škofa Konrada ne bilo. V sredo je dospel v Loko, da nam bo tem bližje za petami.«

Herman se razburi: »Doklej nam bo ta tujec še mešal štrene. Kar vse vre po meni, če se le spomnim nanj. Kako nam je šlo vse po sreči, dokler se ni v naše zadeve začel vtikati ta nesrečni škof. Vsa posestva krške cerkve po Spodnjem Štajerskem so nam dajali v fevd njegovi predniki krški škofje Janez II., III. in IV. In to po pravici. Ali ni bila našega rodu sv. kneginja Ema, ki je ta posestva darovala krški cerkvi? Kaj je torej naravnejše kot to, da imamo od teh posestev korist tudi mi Celjani, ki smo Emini potomci? Pa ti pride v Krko ta Konrad in začne rogoviliti, češ, da mi Celjani izrabljamo krško cerkveno posest in jo izkoriščamo.«

»Sedaj pa nam je začel nagajati tudi na Kranjskem,« dostavi Friderik

»Da, tudi na Kranjskem. Kako dobro sem imel tudi tam zavarovane naše sedanje in bodoče koristi, odkar sem v letu 1390 postal kranjski deželni glavar. Pa se ti spet spomni ta nesrečni Hebenstreit in se ti poteguje za izpraznjeno mesto freisinskega škofa, ki ima na Kranjskem zaradi loške posesti toliko veljavo.«

Friderik odvrne: »Zastonj je bil ves naš napor, da bi ga izpodrinili. Koliko nas je stalo, da smo pridobili freisinski kapitelj, da bi izvolil za škofa nam naklonjenega Degeharda de Weichs. Ni uspel, zmagal je Konrad.«

»Pa vse bi še bilo,« se vznemiri Herman, »če bi le Konrad ne bil tak zaupnik in prijatelj I Iabsburžana Albrehta. Saj veš, sin, da se gledamo s I Iabsburžani kot pes in mačka. Kako so nam ti nevoščljivi, ker nam je cesar Sigismund naklonjen.«

Friderik se zasmeje: »Ste pa res znali cesarja dobro nase navezati. Tu je morala pomagati naša lepa Barbara.«

Tudi Herman se nasmehe in reče: »Ali ne veš, Friderik, da je politika Celjanov taka, da s porokami svojih otrok nmorežijo veljavo in bogastvo svojega rodu.«

»Pa uničujejo srečo svojih lastnih otrok,« pikro pristavi Friderik.

Oče zamahne z roko: »Pusti to, sin. Vsa sredstva so dobra, da dosežemo končni svoj cilj, ki ni manjši kot vladarska krona, ki mora nekoč dičiti čelo, če ne našega, pa naših otrok. Vse kar nam nasprotuje, mora izginiti na lep ali grd način. In taka zapreka našemu povzdigu je škof Konrad.«

»Ne vem, oče, če boste temu kos. Konrad je mož, ki mu ga ni para.«

Tedaj skoči Herman togotno pokonci: »Kaj, meni, da bi bil kdo kos. Nikdar! So že poskušali razni Konradi, da bi me vrgli. Pa so sami globoko padli. Več jih je, ki sploh niso več vstali. Nič boljše se ne bo godilo Hebenstreitu.«

Sin stopi k očetu in ga prime za ramo ter reče: »Umirite se oče. Saj veste, da sem v vaših načrtih vedno na vaši strani. Mirno preudariva, kaj bi bilo storiti. Ravno danes sem pisal v Freising kapitlju in mu sporočil, da je vse zastoj: Konrad ostane freisingški škof. Iz Loke se bo napotil v Rim, da tam plača nastavitveno takso. Celih 5.000 zlatov ima s seboj za pot in za takso. To je lepa vsota za današnje revne čase.«

Po daljšem preudarku začne oče: »Danes popoldne je bil pri meni Herman. Veš, kaj je hotel? Prosil je, naj mu dovolim, da postane minorit.«

»Pa mu vendar niste dovolili, oče?«

»Imej no pamet. Kaj bi nam Herman mogel koristiti, če bi postal menih. Tudi njega moramo vpreči v voz, ki bo Celjane peljal proti velikemu cilju – k vladarski kroni.«

»Toda, ali ste pozabili oče, kako pobožen je moj brat. Nikdar ne bo storil kaj takega, kar bi imel za greh.«

Oče se zasmeje: »Saj mu tudi nič takega storiti ne bo treba. Če ga postavim za škofa, to vendar zanj ne bo greh. A našemu rodu bo Herman kot škof imenitno služil.«

Tudi Friderik se posmehe: »Kje pa boste dobili škofijo, da jo darujete svojemu ljubljencu?«

Tedaj Herman spet razburjeno plane pokonci in vzbuhne: »Freisingško škofijo mu bomo dali.«

»Kam pa boste poslali Konrada? Dveh škofov Freising ne potrebuje.«

»Kam ga bomo poslali, vprašaj. Kam neki, tega našega smrtnega sovražnika. Na oni svet ga bomo poslali, pa bo mir. Dve muhi bomo ubili z enim udarcem: sovražnika ne bo več, pa našega Hermana postavimo za škofa v Freisingu.«

Friderik se zdrzne: »Ta bo pa prehuda, oče. Mislite, da bo Herman hotel postati škof, če mu njegovega prednika umorimo. In kaj bo rekel papež v Rimu?«

»Tepec,« se zakrohoče oče, »ali misliš, da bomo Hermanu povedali o umoru. Papež pa je predaleč, da bi mogel zvedeti o vsej zadevi. Takih in podobnih sredstev se Celjani niso bali uporabljati, če je šlo za bodočnost svojega rodu.« Nato se Herman umirjen usede. Šepetaje se pogovorita le še o načinu, kako bosta izvršila svoj naklep.

Visoko gori v grajski sobi pa brli majhna lučka. Kneeginja Elizabeta se sklanja nad svojim angelčkom: »Le spančkaj, Urhec, saj čuva nad teboj tvoja mamica. Zdaj si na varnem. Toda kaj bo s teboj, ko ne boš imel več mamice.« Gorko ga poljubi in upihne lučko ter tudi sama zaspi poleg sinčka.

III

Loško mesto se ima za svoj postanek zahvaliti freisingškemu škofom. V letu Gospodovem 973. je mogočni nemški cesar Oton II. podaril to okolico freisingškemu škofu Abrahamu. Stara Loka je obstajala že prej. Škofje so si na grški sežidali utrjen grad, pod njim pa se je kmalu razvila nova naselbina s prvotnim imenom Lonka. Čudno! Ta Lonka je izredno podobna glavni škofijski prestolnici v Freisingu na Bavarskem. Zato so se škofje tudi v Lonki kar domače počutili. Škof Konrad III. Sedlinger je naselbino utrdil, ko jo je za veliko vsoto 156 oglejskih mark obdal z mestnim obzidjem. Toda to se je zgodilo leta 1321. Prednik sedanjega škofa Konrada V. Bertold de Wechingen pa je mesto še bolj utrdil.

Loka ima izredno lepo lego. Takoj pod gradom se razprostira Gornji ali Mestni trg, kjer so že Konradovi predniki postavili lepo romansko cerkvico sv. Jakoba. Po trgu samcem so v bližini gradu nastala razna škofovska poslopja in stanovanjske hiše njegovih oskrbnikov in uradnikov. Pa tudi odlični meščani, trgovci in obrtniki so si na Gornjem trgu postavili svoje trdne hiše. Skoraj vse hiše so okrašene na zunanjih stenah s svetimi podobami. Prav zato se mesto po pravici imenuje pisana Loka.

Prava posebnost loškega mesta pa je še drugi trg, ki se razprostira vzporedno z Gornjim, le da leži precej nižje tik ob reki Sori. Nosi starodavno ime Lontrg ali tudi Spodnji trg. Tudi ta trg še objema mestno obzidje. Lontrg ni tako bogat kot Gornji trg. Tu so si revnejši sloji postavili preproste hišice. Škofje so si na Lontrgu zgradili močno utrjeno kaščo s širokim in visokim stolpom. Tu shranjujejo žito, ki so jim ga dolžni oddajati podložniki.

Na Lontrgu se skrivajo tudi razne take osebe, ki se škofa bojijo, ker iz kateregakoli vzroka nimajo čiste vesti. Zlasti so imeli tu svoja skrivališča Judje, dokler jih ni lani škof Konrad pregnal iz Loke. Pod smrtno kaznijo jim je prepovedal vrniti se v Loko. Preveč hudega so že povzročili Ločanom, da bi smeli še prebivati v mestu. Judje so res zbežali. Toda ko je škof lani spet kmalu odšel iz Loke, se je nekaj Judov znova prihulilo v mesto. Mikal jih je odcruški zaslužek.

Posebno goreč oderuh je Levij, ki se je tudi nazaj vrnil. Svojo hišico ima čisto ob mestnem obzidju na južni strani Lontrga, tam kjer se obzidje lomi in se obrne ob Grabnu proti škofovemu gradu. Bila je to čisto skrita hišica med samim starim zidovjem. Če jo je nazadnje le kdo ugledal, je bil prepričan, da v tej podrtiji pač nihče ne prebiva. Toda napol razpadla hišica ima izredno močna in trdna vrata, ki so skrbno zaklenjena. Iz temne veže držijo mala vratica v čumnato, katere majhna okenca so na gosto zamrežena. V izbici razburljivo hodi sem in tja mož z dolgo sivo brado. Prisodili so mu kakih šestdeset let. Je majhne čokaste postave v zanemarjenem dolgem kaftanu. Na plešasti glavi mu čepi zamazana kapica s cofom. Upadlo lice je kar grozno in se odlikuje po izrazito judovskem nosu. Oči se mu lesketajo v čudnem blesku. Sobica je skoraj prazna, le preprosta mizica in par stolov je notri. Ob peči je razmetano ležišče. Stene so gole, le tam ob vratih je poličica za zvitke sv. pisma.

Levij se je pravkar nervozno usedel. Cel kup srebrnega denarja ima na mizi, ki ga navdušeno po nemško šteje: »Dvajset, trideset, petdeset, sedemdeset, devetdeset, sto!« Ves vesel skoči pokonci. »I Ivala ti, Jehova,« vzdihne, »spet en stotak več!« Nato strese nov stotak v vrečico in jo ljubeznivo pritisne na srce. »O, moji ljubi otročički,« gode dalje, »kako sem se trudil za vas noč in dan. Vi moji dragoceni srebriki.« Nato vrečico še goreče poljubi in jo varno položi v skrinjico, ki stoji na mizi.

Potem se spet usede in začne šteti drugi kupček. Spet našteje stotak in ga z isto ljubeznijo spravi v skrinjico. Pri tem spet godrnja: »O, Jehova, kako dober si svojemu služabniku. Drugi stotak sem že zaslužil. O, saj bi bilo še mnogo več takih vrečic, ki bi jih zaslužil v tej zadolženi Loki, če bi le tega nesrečnega škofa ne bilo. Vrag ga vzemi! Koliko lepih poslov mi je že preprečil. Lani me je pregnal iz Loke, češ, da odiram Ločane. Sedaj bi mi res trda predla, če bi zvedel, da sem se znova priplazil v Loko.«

V te misli zatopljen zaklene vrečico v skrinjico: »Tako, le spanč kajte, otročiči moji. Upam, da vam kmalu pridružim spet novih. Le ta škof Konrad, ta me skrbi. Pravi, da odiram Ločane. Kakšna laž! Zato da me je spodil iz Loke, zver. Ko pa vendar le pomagam vsakemu iz denarne zadrege. Obresti mi vsak prostovoljno plača. Saj vendar nikogar ne silim, oni sami prihajajo k

meni. Oh, ko bi mogel tega groznega škofa odstraniti. Kaj bi dal za to. Stotak, dva in še več. O, saj potem bi šla kupčija v Loko kar na debelo.»

V tem hipu nekdo potrka na vrata. Neizmerno se Levij prestraši: »Moj Bog, nekdo prihaja. Kaj, če so že škofovi biriči? Saj sem vendar zapahnil duri«, še reče in hiti preizkušat sobne duri. »Vežna vrata so pa itak vedno zaklenjena. Da, zaprta so, hvala Bogu!« se oddahne.

Pri vratih se čuje vedno glasnejši ropot. Urno zagrabi Levij skrinjico in odpre nevidna vrata v tleh in jo spusti v globino. Ko vrata varno zapre, zagodrnja: »Zdaj pa le pridi vrag, kdorkoli si že!« Nato gre v vežo, da vidi, kdo je pri vratih. Zunaj pred vrati zasliši vpitje: »Za božjo voljo, boter Levij, odpri že no vendar.«

Leviju se sprijazni lice in zakliče kar moč sladko: »Tako, tako milostljivi gospod.« In že so duri odprte.

Notri stopi škofov nečak Hinko. Je kar lepa postava ta dečko. Njegova obleka je naravnost razkošna. Svila, žamet, zlati trakci, čevljički, vse po najnovejši modi. Na kapici mu prešerno miglja perjanica, ob pasu mu visi kratek meč v pozlačeni nožnici. Mladenec je vitke in prožne postave. Obraz mu je skoraj še deški: okroglast, zdravo rdeč in šele s čisto lahnim puhom. Vcs je nasmejan. Temni lasje mu segajo do ramen. Kar veselje je pogledati zabavnega in brezskrbnega fanta.

»Kajne, za svoje cekinčke se bojiš, Levij. Zato tako zapiraš svojo hišo.«

»Ne, ne milostni gospod. Niti beliča nimam pri hiši. Suh sem, popolnoma suh.«

Mladenec se glasno zasmije: »Niti beliča ne. Česa se pa potem bojiš?«

Levij mu hitro plane v besedo: »Vašega vzvišenega gospoda strica, škofa Konrada. Ali ste pozabili, milostni gospod, da me je spodil iz Loke? Pod smrtno kaznijo mi je prepovedal vrniti se.«

»Ha, ha, ha! Pa si se vendar vrnil. Kajne, loški cekini ti diše?«

»Ne, ne, milostni gospod. Le pomagat sem prišel revnim Ločanom v teh težkih in revnih časih.«

Hinko se pri teh besedah močno zabava: »Ha, pomagat si nam prišel! Kako boš pa pomagal, če nimaš beliča pri hiši?«

»Sam res nimam nič. Jehova mi je priča. Če pa potrebujem, mi pomagajo dobri prijatelji.«

»Ki so prav teko revni kot ti, Levij, kajne?«

»Da, da, revni. Zato pa imajo dobro srce za tiste, ki so še ubožnejši kot oni. Radi jim priskočijo na pomoč, kadar so v sili.«

»Ti me pa res zabavaš, Levij. Priskočijo na pomoč. Zmotil si se v besedi. Da, res priskočijo, pa ne da bi mu pomagali, temveč, da ga oderejo do kosti, kot si ti mene že tolikokrat.«

Levij se dela prestrašenega: »Kaj pravite, milostni gospod. Jaz, da bi vas odiral? Tako dobrega in plemenitega gospoda. Nikdar! Jehova mi je priča.«

»Pusti tvojega Jehova pri miru. Saj je dosti velik revež pri tebi. Pomeniva se rajši kaj bolj pametnega, boter Levij.«

Levij oveseljen kima z glavo in pravi kar moč priliznjeno: »Na uslugo, na uslugo, gospod Hinko.«

Hinko obmolkne in reče nato resno: »Denarja mi zmanjkuje, Levij.«

»Denarja? Mi je zelo žal, milostni gospod.«

»Posodil mi ga boš spet nekaj!«

Levij se hlini: »Posodil? O, Jehova, kje ga naj pa vzamem?«

Hinko se vznemirja: »Ne hlini se, Levij. Saj na denarju kar sediš.«

»Ne, ne, gospod. Preveč sem ga vam že posodil. Najprej sto, petsto, nato sedemsto. Skupno tisoč.«

Hinko ogorčen plane pokonci: »Kaj praviš, en tisoč. Goljuf nesramni. Ali mi nisi posodil le petsto?«

»Le mirno, milostni gospod. Pozabili ste na obresti. Na majhne, čisto pravične obresti.«

»Veš, Levij, komaj se prenamagujem jezo. Čisto majhne obresti praviš. Pravične obresti. Če pa hočeš v enem letu podvojeno vsoto. Oderuh, kar škofu bi te izročil.«

Levij se neizmerno prestraši: »Ne, ne, milostni gospod. Ali ne veste, da pridejo tako na dan tudi vaši dolgovi. In kar je glavno. Kje pa boste v bodoče dobivali denar na posodo?«

Hinko se umiri: »Ne boj se, boter Levij. Nisem mislil zares. Toda denar mi boš vendarle posodil. Saj bo kmalu Mihaelovo. Tedaj dobim svojo letno plačo in ti povrnem. Ali ti nisem lani ravno tako?«

Zdaj se pomiri tudi Levij: »Dobro, dobro, gospod Hinko. Pa vam bom dal, ker ste tako dober gospod. Samo pri škofu mi molčite, rotim vas.«

Ilinko je že spet prejšnji lahkoživec: »Le bodi brez skrbi, Levij. Torej mi posodiš sto srebrnikov?«

»Veliko bo, zlahtni gospod. Pa naj bo. Kar napišiva zadolžnico.« In že prinese pergament in gosje pero s črnilom. Hinko zakliče, naj kar piše in koraka veselo po sobi. Levij je hitro gotov: »Tako, zdaj pa še podpišite, pa bo vse v redu.«

Hinko pogleda pisanje in znova vzkipi: »Kaj, že zopet me hočeš oslepariti. Dal mi boš sto, pišeš pa dvesto. Oderuh nesramni.«

Toda Levij se ne da ugnati: »Mirno, mirno, milostni gospod. Ne morem drugače, ne morem. Blagovolite drugod iskati denar.«

Hinko obupava: »Za božjo voljo, taka goljufija. Toda, kje naj drugod dobim denar? Pa denar moram imeti, moram.«

Levij se mu prilizuje: »Torej podpišite, gospod, podpišite!«

Tedaj se odloči Hinko: »Naj bo. Kamor je šlo tele, naj gre še krava.« Jezno se usede in podpiše.

Od samega veselja Levij ne ve, kaj bi storil: »Dobro, dobro, gospod. Še danes vam prinesem denar v grad. Samo povejte mi, kdaj naj pridem, da škofa ne bo doma.«

»Ne hodi danes v grad, Levij. Stric bo danes ves dan doma. Prinesi mi denar jutri popoldne. Toda pazi, da te nihče ne spozna.«

»Nič ne skrbite, gospod Hinko. Levij se zna skriti in se neopažen priplaziti, kamor hoče.«

Ko Hinko odhaja, še reče: »Drži torej, boter Levij, jutri proti večeru.«

Levij ga spremlja do vrat in se mu globoko klanja: »Dobro, dobro, milostni gospod. Na svidenje jutri, na svidenje, milostni gospod.«

Od samega veselja si Levij mane roke, ko se vrne v sobo. V veselem razburjenju hodi po sobi in sam s seboj govori: »Dober zaslužek, imeniten zaslužek. O, Jehova, hvala ti, hvala ti. Kar tebi bi dal del tega imenitnega zaslužka. Toda, saj ti nič ne potrebuješ. Bogat si zadosi gori v nebesih. Zato bom raje kar sam spravil, jaz, tvoj zvesti služabnik Levij.«

Spet se skloni, da bi odprl svojo zakladnico, pa znova zasliši trkanje na vratih. »Jehova, že spet nekdo prihaja. Nikdar nisi varen, ti moj ljubi, dragi zaklad.« Hitro zapre odprtino v tleh.

»Kdo neki bo zopet. Da bi bil le spet podoben zaslužek, kot je bil sedaj. Pogledam, kdo je.«

V sobo bojcče stopi preprost meščan srednjih let. Levij ga nič kaj prijazno ne sprejme in mu reče strogo: »No, Planina, ali si prinesel denar nazaj?«

Mož mu odvrne: »Oprostite, gospod Livij, res nisem mogel...«

»Kaj nisem mogel,« ga ježno prekine Levij: »Moraš, moraš, sem ti že zadnjič dejal. Denar sem in sicer vsega.«

Planina mu začne jokaje pripovedovati, da je žena bolna, poslopje mu je pogorelo, otroci stradajo. Toda Levij ga ne posluša: »Me vse to nič ne briga. Denar sem, ali pa te poženem z doma. In sicer takoj, takoj pravim.«

Ves obupan pade Planina pred oderuha na kolena in ga prosi, naj počaka vsaj nekaj tednov. Do takrat upa dobiti denar. Toda Levij mu neusmiljeno zabrusi: »Kar sem rekel, sem rekel. Do jutri mi imaš prinesiti denar, ali pa pojdeš na cesto. Zadosti dolgo sem ti že prizanašal.«

Sedaj pa je bilo tudi Planini že dosti. Ogorčen plane kvišku in zakliče: »Ne boš me, nesramni Jud. Tudi jaz vem, kje te imam prijeti. Le spomni se na našega dobrega gospoda škofa Konrada. Gotovo si mu že šel pravit, da si spet v Loki.«

Crozno se Levij prestraši: »No, pa naj bo. Počakam še nekaj tednov. Več pa ne, da veš. Zdaj pa le pojdi, nesnaga grda.«

»Grem, grem. Toda pazi, Levij, da se ta nesnaga na te ne zlije.« Nato pusti Levija samega v sobi.

»O, Jehova, Jehova,« tarna Levij. »Reši svojega zvestega služabnika. Če me rešiš iz škofovih rok, ti vseeno dam del svojega dobička. Ah, škoda ga bo. Toda škofova pest je trda.« Ves obupan se grabi za glavo in leta po sobi: »Kaj naj storim, kako naj se rešim? Kaj, če me Planina res škofu naznani? Potem pa je konec z mojim zaslužkom v Loki. Še več: konec bo tudi mojega življenja. Konrad ne pozna šale. In kdo bo potem skrbel za mojo hčerko, za Rahelo. Kdo jo bo varoval pred kristjani? O, Jehova, Jehova, kaj naj storim, kaj naj storim?«

Med tem obupnim jadikovanjem se spet zasliši ropot pred vrati. »Moj Bog,« zastoka Levij, »spet je nekdo zunaj. Pa vendar niso škofovi biriči.«

Toda zunaj zakliče Leviju dobro znani glas: »No, no, bratec Levij. Ali si zaspal, ali pa so te že angeli odnesli v Abrahamovo naročje. Odpri, odpri no že vendar.«

Levij se oddahne: »Tega se mi pa res ni treba bati.« Urno hiti odpirat vrata. Kar spotoma prisrčno pozdravlja prišleca.

V sobo stopi Levijev brat Ruben. Je dosti mlajši od njega in lepo oblečen. Njegova kratka brada je še temna. Ima pa isti orlovski nos kot Levij in iste bleščeče oči. Brata si po judovskem običaju želita mir.

Ves radoveden ga vprašuje Levij, kaj ga je tako nenadoma privedlo iz Celja v Loko. »Sicer si pa prišel ravno o pravem času semkaj,« mu de. »V veliki zadregi sem. Zelo potrebujem tvojega dobrega sveta.«

Oba se usedeta za mizo. »Res, v zadregi si?« ga vpraša Ruben. »V kakšni pa?«

Levij ga prekine in pozvoni s skritim zvončkom: »Počakaj Ruben. Najprej ti mora moja Rahela prinesiti malo okrepcila.«

»Saj sem res zdelan. Hitro sem jezdil in brez prestanka iz Celja do Loke. Konja sem že dal v oskrbo predmestnemu gostilničarju. Sam sem pa takoj pohitel k tebi.«

Tedaj vstopi Rahela, deklica čudovite judovske lepote. Stara je kakih šestnajst let. Oblečena je v dragocena oblačila. Zagorel obrazek ji obdajajo temni bujni lasje, ki jih ima spuščene po

hrbtu. Temne oči razodevajo nedolžnost in neko tiho otožnost. Ko zagleda strica, mu prijazno hiti nasproti in ga pozdravi.

Ruben se kar zavzame nad njeno lepoto in ji zapoje slavospev: »Rahela, ti svetla zvezda našega rodu, mir s teboj in pozdrav. Res, razvila si se v pristno Izraelovo hčerko.«

Deklica zardi in ga zavrne: »Ne hvali me preveč, stric. Postavljaš me v nevarnost, da se prevzamem.«

Tedaj poseže vmes Levij: »Pustita to, draga moja. Rahela, postreži stricu, saj vidiš, da je utrujen.« Rahela odhiti in je takoj tu s slastnim prigrizkom.

»Otrok,« pravi Levij, »zdaj pa le brž v kuhinjo in pripravi nam prav dobro večerjo.« Ubogljiva deklita takoj odhiti kuhat večerjo.

»No zdaj sva sama in se lahko pomeniva, ne da bi naju kdo motil. Veš Ruben: škof Konrad me skrbi. Saj ti je znano, da me je lani spodil iz Loke in mi pod smrtno kaznijo prepovedal, da bi se vrnil.«

»In ti si ga seveda ubogal, kakor vidim. To ti dela preglavice.«

»Res je tako Ruben. Pravkar je bil tukaj loški meščan, ki mi je dolžan večjo vsoto. Toda ko sem ga terjal, mi je pretil s škofom.«

»Sem tudi jaz opazil. Stiskal je pesti in žugal k tvojemu oknu.«

»No, vidiš Ruben, da mi res trda prede. Pomagaj mi iz nevarnosti, dragi moj brat. Toda oprusti. V svoji zadregi sem popolnoma pozabil na tebe. Povej mi najprej, kaj te je privedlo iz daljnega Celja tako nenadoma semkaj v Loko?«

»Takoj ti vse razložim Levij. Videl boš, da te prav moj prihod v Loko more rešiti nevarnega škofa.«

Ves začuden ga prekine Levij: »Kaj praviš? Govori, govori!«

Ruben se skrbno ozira okrog sebe in vpraša, če je pač vse varno, da ne bi kdo poslušal. Brat ga zavrne: »Bodi brez skrbi. Moja čumnata je pravcati brlog. Niti besedice ne more nihče slišati, tudi če bi v resnici prisluškoval, kar pa je itak izključeno.«

Ruben se umiri: »Veš Levij, kar ti bom sedaj povedal, bi naju stalo najmanj vislice, če bi naju kdo čul.«

Levij ga hitro zavrne: »Ne boj se, živa duša ne bo ničesar slišala.«

Tedaj se Ruben stisne k njemu in mu začne šepetaje pripovedovati: »Torej poslušaj me, Levij.«

»Poslušam z napetimi ušesi.«

Ruben mu zašepeče na uho: »Umoriti bo treba škofa!«

Zavzet zakliče Levij: »Kaj, umoriti!«

Ruben ga prestrašen miri: »Ne kriči, brat, če ti je življenje drago. Poslušaj tiho: Da umoriti bo treba Konrada. Pa to ne bo tako težko. Imamo imenitnega zaveznika, samega celjskega grofa Hermana in njegovega sina Friderika.«

Levij se začudi: »Kaj mi vendar poveš, brat. Saj veš, da Celjani nam Judom niso naklonjeni.«

»Vem to, Levij. Toda še manj pa so naklonjeni Konradu. Imajo z njim že star spor zaradi posestev krške škofije, ki jih Konrad kot krški škof ni pustil izžemati Celjanom.«

»No, o tem sem pa res že nekaj čul.«

»ludi Celjanom ne gre v račun, da je Konrad sedaj postal freisinški škof. Herman je krajski glavar in nima rad poleg sebe Konrada kot lastnika tako obširne loške posesti.«

»Pa tudi s Habsburžani si Celjani niso dobri,« ga prekine Levij.

»Da, saj to je ravno novi vzrok njihovega sovraštva do Konrada, ki je znan kot odličan pristaša I Habsburžana Albrehta. Tudi Albrehta Celjani ne morejo, ker jim skuša odtujiti cesarja Sigismunda.«

Levij zavrne: »Saj ima Sigismund vendar Celjanko Barbaro za ženo.«

»To je ravno znak njihovega napora, da bi jim bil Sigismund naklonjen in ne bi poslušal Habsburžanov,« pojasnjuje Ruben. »Zato pa je jasno, da Celjani ne bodo trpeli v svoji bližini tako močnega habsburškega pristaša kot je škof Konrad. Pa sta sklenila Herman in njegov sin Friderik, da se škofa iznebata za vsako ceno.«

Levij se zasmee: »No, za Celjane to ne bo nič novega. Samo to me zanima, kako bosta Celjana to dosegla.«

Tudi Ruben se zasmee: »I, kaj, umoriti ga hočeta. In sicer prav s tvojo pomočjo, Levij.«

Neskončno se Levij prestraši: »Ali si ob pamet, brat. Jaz da bi ga umoril?«

Spet se Ruben nasmehne: »Ne bodi otročji, Levij. Kdo pa pravi, da ga boš ti umoril. Ti si samo najameš morilca.«

»Zakaj pa ravno jaz?«

»Veš, Levij, pravzaprav je Herman najel mene. Toda brez tvoje pomoči ne morem ničesar. Tebi so loške razmere znane tako kot meni celjske. Zato boš moral tu pomagati ti.«

»Toda Ruben, stvar bo nevarna.«

»Ne bo nevarna, če stvar prav zastavimo.«

»Kako si torej zamišljaš vso zadevo, Ruben? In kako bo s plačilom? Saj Celjani lahko plačajo.«

Ruben potegne iz žepa list in odvrne: »Plačilo, o, to bo bogato. Vzemni in beri!«

Urno zgrabi Levij pergamentno listino in bere: Celje, v nedeljo Exaudi anno Domini 1412. Mi, podpisani Herman, grof celjski itd. potrjujemo, da dobita brata Ruben in Levij Goldenstein 1000 zlatnikov pod pogojem, da bo podjetje uspelo. Podpis in pečat.

Ruben se zasmee: »No, kaj praviš na to, bratec ljubeznivi?«

Levij je ves navdušen: »1000 zlatnikov! O, Jehova, kakšna sreča! Vse storim za takšno vsoto. Toda čudno je, da je škopi grof toliko obljubil.«

»Nič se ne čudi, Levij. Ne poznaš še dobro, kakšen lisjak je Herman. Konrada bo umoril, svojega sina Hermana pa bo postavil za freisinškega škofa. Tedaj bo že poskrbel, da bodo dohodki tudi njemu koristili.«

»Kako bo neki to storil,« vpraša Levij.

»Ne skrbi, brat. Celjanom se to gotovo posreči. Kako, to je njihova zadeva. Dosti je, da mi to vemo. Novi škof Herman bo gotovo vsaj toliko pod očetovim vplivom, da nas ne bo preganjal v Loki, kakor nas je Konrad.«

Ves vesel vzklikne Levij: »Pa bomo le služili v Loki lepe denarce. Rekel si, naj ti jaz pomagam. Kaj mi je torej storiti?«

»Nič drugega kot da poiščeš zanesljivega človeka in ga nagovoriš, da umori škofa. Ali veš za takega primernega človeka?«

Levij za hipec premisli in vzklikne: »Ga že imam! To bi bil škofov mladi nečak Hinko.«

Ruben ostrmi: »Kaj, škofov nečak da bi bil zmožen kaj takega?«

»Da, edino on. Lahkomiseln je zadosti. Poleg tega mi je dolžan lepo vsoto. In kar je glavno: škofa mrzi, ker mu ne da denarja, da bi ga zapravljajl.«

Ves vesel plane Ruben pokonci: »To je pa res dobra misel. Kdo bi lažje prišel do škofa

kakor on. Samo če si gotov, da ti ne spodleti.«

»Ne boj se, Ruben. Le meni prcpusti vso zadevo. Toliko me že poznaš, da se na take posle dobro razumem. Kako se že veselim, da se mi kmalu ne bo več bati škofa Konrada.«

»Torej velja, brat Levij?«

Ves navdušen skoraj naglas zakliče Levij: »Velja, velja. Smrt tiranskemu škofu! 1000 zlatnikov dobiva nagrade. Potem pa svoboden posel v Loki! Nič več mi ne uideš, Konrad. Še vas bom molzel, vi zadolženi Ločani!«

IV

Freisinski škofje so že takoj ob ustanovitvi mesta Loke želeli postaviti tu samostan. Saj si škofijskega mesta brez samostana skoraj ne moremo misliti. Toda ta želja se jim dolgo ni uresničila. Za moški samostan res ni bilo prave potrebe, saj so bili svetni duhovniki pri fari v Stari Loki. V Loki sami je bival mestni kaplan pri sv. Jakobu. Pa tudi okoliški kraji so postali že zgodaj vikariati z lastnimi duhovniki. V poštev bi prišel ženski samostan, a tudi zanj se niso mogli odločiti. Ni bilo primernih redovnic. Tedaj pa je v letu Gospodovem 1253 umrla v Asizu v Italiji sv. Klara, ki je skupno s sv. Frančiškom ustanovila red klaris. Te so zelo slovele po svetosti svojega življenja. Zato so že 1300 ustanovili samostan s. Klare v Mekinjah pri Kamniku. Pa tudi v Loko so klarise kmalu nato prišle.

Z vso dušo se je za ustanovitev klariškega samostana v Loki zavzel škof Albreht de Hohenburg, ki je vladal freisinsko škofijo med leti 1349 do 1359. Za svojega kaplana je imel plemenitega Otokarja Blagoviškega. Ta družina ima svoj starodavni rodni grad tam za Limbarsko goro v kraju Blagovica v Črnem grabnu. Vsi člani tega rodu se odlikujejo po izredni pobožnosti in darežljivosti. Doma so leta 1345 ustanovili kaplanijo pri grajski kapeli s. Petra in Pavla. Otokar je postal nato kamniški župnik, kjer je že takrat služboval njegov stric Gebhard Blagoviški, ki je bil v Kamniku kaplan pri oltarju sv. Janeza. Ta dva plemenita moža sta od blizu opazovala svetniško življenje mekinjskih nun. Zato sta sklenila, da bosta tudi v Loki ustanovila klariški samostan. Ves vesel je škof Albreht dovolil svojemu bivšemu, tako zvestemu kaplanu Otokarju v letu Gospodovem 1358, da sme svoje loško posestvo darovati bodočemu samostanu. Škof sam ga hoče pri tem plemenitem dejanju podpirati.

Otokar, ves goreč za novi samostan, se obrne na tedanjega župnika v Stari Loki Hilbranda Hacka, prednika sedanjega župnika Salomona. Toda Hilbrand je bil strog mož. Nič kaj ni bil naklonjen novotarijam. Zelel je, naj dušno pastirstvo ostane kar pri starem. Če se že ustanovi samostan v loškem mestu, ne sme biti zaradi tega oškodovana prifarška cerkev in njeni duhovniki. Zato sta 30. januarja 1358 sklenila z Otokarjem takole pogodbo:

Otokar naj plača farni cerkvi 86 mark in ji podari njivo poleg župnišča. Tudi bodoči samostan se mora zavzeti, da bo četrtno svojih dohodkov dajal farni cerkvi. Župnik sam pa bo določal službo božjo v samostanski cerkvi, ki se sme vršiti šele potem, ko bo vse opravljeno pri Fari in v mestni kapeli sv. Jakoba. Bodoča samostanska duhovnika bosta morala biti pokorna prifarškemu župniku. – To pogodbo je 13. februarja potrdil tudi oglejski patriarh Nikolaj, pod čigar cerkveno oblast spada tudi Loka, ki ima freisinske škofe le bolj za svetne gospodarje.

Tako je goreči Otokar premagal vse težave. Na dan sv. Egidija anno Domini 1358 je Otokar v Kamniku sestavil ustanovno listino za klariški samostan v Loki, ki sta jo pečatila in

podpisala on sam in stric Gebhard. Pa tudi mesto Kamnik se je po zastopniku podpisalo in podpečatilo. Dobrosrčna blagoviška gospoda sta novi samostan bogato obdarovala: dobil je v moravški župniji 7 kmetij, v dobski 19, v mengeški eno in v kamniški eno. Pet kmetij je prejel samostan v dolini Sore, štiri pa pri Savi v šmartinski župniji. Vseh kmetij je bilo 37, res dosti za vzdrževanje novega samostana. Otokar je takoj začel graditi samostan v Loku, in sicer pod škofovskim gradom ob Sori pri kamnitem mostu. Samostan sicer ne bo velik, pa vendar prav pripraven in primeren za novo redovno naselbino.

Otokar je naprosil mekinjske nune, naj nekaj svojih redovnic pošljejo v Loko. Goreče klarise so svojemu župniku z veseljem ustrele. Odbrale so deset nun. Toda nune so se odločile, da bodo odšle iz materinega samostana le, če gre z njimi mater Gizela, da jim bo v Loku opatica.

Mater Gizela je bila izredna žena. Tudi ona je bila iz rodu plemičev Blagoviških. Bila je rodna sestra ustanovitelja loškega samostana župnika Otokarja. Čeprav je bila Uršula, tako se je Gizela svetno imenovala, lepo in izobraženo plemiško dekle, se vendar ni branila stopiti v zakon z ljubljanskim meščanom Jurijem. Ta je bil bogat in dober mladenič, čeprav le preprostega rodu. Oba skupaj sta nato vodila v Ljubljani starodavno gostilno »Pri Ribiču«, ki je stala tik šenklaške cerkve. V to gostilno je vse rado zahajalo: bogato in revno, preprosto in plemiško. Dobro pa so gospo Uršulo poznali vsi ljubljanski reveži. Bila jim je prava krušna mati. Bog je dal plemenitima zakoncema ljubeznivo hčerko Urško, deklico čudovite lepote in nadarjenosti. Tedaj so se starši začeli bati za svojo hčerko, saj gostilna še ni nikdar dobro vplivala na otroke. Pa tudi sama sta bila vedno manj navdušena za gostilniško obrt. Polagoma jima je dozorel junaški sklep: zapustiti hočeta svet in se podati v samostan. Gostilno sta prodala, Urško pa sta nameravala poslati k stricu Ostermanu v Blagovico. Hotela sta ji zapustiti tudi primerno doto, da bo mogla stanu primerno živeti. Toda čudno! Osemletna deklica se je temu načrtu odločno uprla. »Kaj,« je zaklicala, »vidva hočeta v samostanu poskrbeti, da prideta gotovo v nebesa. Mene pa bi rada pustila med svetom, kjer se morem večno pogubiti. Tudi jaz hočem z vama.«

In res. Oče Jurij je vstopil v kartuzijanski samostan v Bistro ter tam postal prior z imenom Nikolaj. Mati Uršula pa je odšla v mekinjski samostan, kjer je dobila redovno ime Gizela. Urška se ni hotela ločiti od mamice. Zato je po posebnem dovoljenju smela tudi ona v mekinjski samostan. Tudi deklici so spremenili ime in jo nazivali Elizabeta. Komaj je čakala, da bo mogla tudi ona postati prava nuna. Dve leti sta ostali z materjo v Mekinjah. No, sedaj pa se bo mater Gizela preselila v Loko. Seveda je šla z njo tudi desetletna Elizabeta. Deklico so tedaj za stalno sprejeli v samostan. Svojo bogato dediščino je Elizabeta z veseljem darovala loškemu samostanu.

Pred odhodom v Loko je mater Gizela, ki je bila izredno gospodarstvena žena, še zelo spretno uredila svoje premoženjske razmere. Osmega novembra 1358 je z dovoljenjem blagoviških plemičev bratov Ostermana in Leona še prodala za 28 mark samostanu Bistra dve kmetiji na Igu, ker sta bili preveč od rok, da bi ju mogel upravljati loški samostan. Vse drugo imetje pa je prepustila novemu samostanu.

Župnik Otokar je za novodošle nune že zgradil predpisane celice. Vsa druga samostanska ureditev pa je čakala spretnih rok njegove sestre Gizele. Neugnana žena se je takoj lotila dela. Prišle so nune v Loko na prav takrat na novo vpeljani praznik Brezmadežnega spočetja. Ni bilo posebnih slovesnosti. Tě naj se dogajajo šele, ko bo samostan popolnoma dodelan in bo

zgrajena tudi cerkev. V zaupanju na Brezmadežno, ki ji bo posvečena samostanska cerkev, je mater Gizela premagala vse težave. In te niso bile majhne.

Blagi ustanovitelj Otokar je kmalu po prihodu loških nun v Kamniku umrl svetniške smrti. Njemu je sledil v večnost škof Albreht, ki je umrl 25. aprila 1359. Nato je freisinsko škofijo vladal 18 let Pavel de Harrach, ki je za Loko nenavadno malo skrbel. Velika opora opatici Gizeli je bil njegov naslednik Leopold de Schaumburg. Toda ta škof je vladal komaj tri leta. Bil je zelo rad v Loki, kjer je marsikaj novega zgradil in starega popravil. In prav pri tem delu ga je doletela strašna smrt. Nesrečnega dne 5. avgusta 1381 je vladika jezdil čez predmestni kamniti most, ki so ga ravno popravljali. Tedaj se mu splaši konj in potegne škofa s seboj v strugo Sore, ki je bila prav takrat močno narasla. Niso ga mogli pravočasno rešiti iz vode. Zaradi udarca je izgubil zavest in utonil v temnih valovih. Nepopisna je bila žalost Ločanov ob nesrečni smrti priljubljenega škofa. Zlasti pa je ta udarec zadel mater Gizelo. Saj ji je bil Leopold najboljši svetovalec pri gradnji nove cerkve, ki je bila pravkar v delu. Hvaležne nune so v za silo dokončanem prezbiteriju zgradile grobnico plemenitemu škofu.

Toda opatica Gizela ni klonila glave. V neizmernem zaupanju v Marijo je gradila dalje. In nebes kraljica je res ni zapustila. Božja previdnost je na škofijski prestol postavila moža izredne sposobnosti in modrosti. To je bil Bertold de Wachingen, ki je skoraj dvajset let vodil freisinsko škofijo. Ta vladika se je z vso odločnostjo zavzel za dokončno ureditev loškega samostana in za dograditev samostanske cerkve. Mater Gizela pa je začela telesno pešati. Toda njen duh je bil še vedno čil. Ni ga moglo streti odgovorno in težko življenjsko delo. Še vedno je kot opatica vodila samostan. Loške nune so namreč imele posebno prednost: njihove opatice so do smrti obdržale svojo čast. Ni jih bilo treba voliti vsako tretje leto, kot je bil to običaj v drugih samostanih. Pri tem težkem delu je opatico močno podpirala hčerka Elizabeta, ki se je v Loki razvila v izvrstno nuno. Že sedaj so jo smatrali za bodočo opatico.

Tako je nastopilo leto Gospodovo 1393. Samostan je bil popolnoma urejen, kakor so predpisavala pravila sv. Klare. K samostanu se je stiskala ljubka zgodnjegotska cerkvica. Vitek stolpiček vrh cerkvene strehe je kakor beli prst kazal proti nebu. Tudi cerkvica sama je bila vsa bela na zunaj. Bila je kakor znak neomadeževane čistosti nje, ki ji je bila posvečena, Brezmadežne Device. In kako nebeško lepa je šele njena notranjščina. Na steni za velikim oltarjem je furlanski slikar Martin, ki ga je opatica poklicala v Loko, upodobil Marijo v čudoviti lepoti. Pa tudi ostale cerkvene stene je okrasil s podobami iz Marijinega življenja. Te lepe slike so Ločanom tako všeč, da so umetniku dali poslikati tudi druge svoje cerkve v mestu in okolici.

Za posvečenje in slovesno vpeljavo loških nun je naprosil škof Bertold oglejskega patriarha Janeza. Patriarh mu je 7. avgusta odgovoril iz Vidma, da ne more priti, čeprav bi to z največjim veseljem storil. Zato pooblašča škofa Bertolda, naj on sam v njegovem imenu posveti Marijino cerkev in slovesno vpelje redovnice v samostan sv. Klare.

Za slovesnost so določili praznik Marijinega vnebovzvetja anno Domini 1393. To je bil praznik za Ločane. Njim se je pridružila nepregledna množica okoličanov. Škof Bertold je ves ganjen posvetil cerkev in vpeljal nune v samostan, potem ko so v novi cerkvi opravile slovesno zaobljubo. Nun je bilo sedaj, po 35 letih bivanja v Loki, že nad trideset. In med njimi je bila tudi njihova mati in utemeljiteljica 75-letna opatica Gizela. Tudi ona je obnovila zaobljube. In ko je častitljiva mati s tresočim glasom molila predpisane besede, ni ostalo suho nobeno oko. Saj opatica Gizela ni bila le mati samostanu, temveč tudi vsem revežem daleč naokoli. Vedeli so ubožci, da jih bo njihova mati kaj kmalu zapustila.

Opatica pa je vsa srečna ta dan v svoji duši govorila besede starčka Simeona: »Zdaj, Gospod, odpusti svojo služabnico v miru.« Saj je dosegla cilj svojega življenja: Samostan in cerkev sta dograjena in njun obstoj je zagotovljen. Kaj naj še njena duša čaka na zemlji, saj že itak živi bolj nebeško kot zemeljsko življenje. Toda Gospod je hotel svojo zvesto služabnico popolnoma očistiti že na zemlji. Takoj po slovesnostih je zbolela, ona, ki do sedaj še ni poznala bolezni. Tako je svojim duhovnim hčeram zapustila še en lep zgled potrpežljivega prenašanja trpljenja. Z največjo nežnostjo je bolnici stregla njena hčerka mater Elizabeta. Skoraj se ni ločila od njene postelje. Tako je napočilo jutro praznika Breznadežnega spočetja. Verniki, ki so napolnili Marijino cerkvico, so molili za umirajočo opatico. In ko je utihnil poslednji praznični zvon, se je oglasil mrtvaški zvon, ki je oznanil Ločanom, da njihove dobrotnice opatice Gizele ni več na svetu. Vse mesto je zajela globoka žalost.

Opatico Gizelo so položili v preprosto samostansko grobnico k večnemu počitku. Za novo opatico so nune soglasno izvolile mater Elizabeto, ki vodi samostansko družino že skoraj dvajset let. Pri tem svojem tako odgovornem delu se vedno ravna po zgledu svoje svetniške matere, pokojne opatice Gizele. Tudi njej je stal zvesto ob strani škof Bertold, dokler tudi on ni 7. septembra 1410 umrl. No, opatica Elizabeta je tudi v novem škofu Konradu našla mogočnega zaščitnika in ljubeznivega očeta vsej samostanski družini.

Močno so se nune razveselile, ko je njihov dobrotnik spet prišel v Loko. Komaj so čakale, da jih obiše. In res je škof Konrad že sporočil nunam, da bo jutri v njihovi cerkvi maševal. Najlepše cvetlice so zbrale dobre nune, da so okrasile cerkev za škofov obisk. Navsezgodaj je škof prišel v cerkev. Spremljal ga je prošt Ostgugl. Pri škofovi maši so nune ganljivo lepo prepevale tam gori na visokem koru.

Po sv. maši poklekne vladika na pripravljen klečalnik pred velikim oltarjem. Kako nemirno mu je danes srce. Med sv. mašo se je sicer pomiril, toda spet se ga polašča isti čudni nemir. Oko mu nehote uhaja k grobnici ponesrečenega škofa Leopolda. Vedno znova zastrmi v zlat nagrobni napis in ga nehote prebira: VENERABILIS IN CHRISTO DOMINUS LEOPOLDUS ANTISTES FRISIGENSIS HIC REQUIESCIT ANNO DOMINI MCCCCLXXXI. »Bog ve, če ne bom imel tudi jaz sam prav kmalu podobnega grobnega napisa,« si misli vznemirjeni vladika. Take turbne misli škof komaj zatira, ko poskuša biti čimbolj zbran pri proštovi maši, med katero opravlja svojo zahvalno molitev.

Po proštovi maši odideta duhovna gospoda v nunski refektorij. Tu so ju že čakale redovnice. Opatinja Elizabeta pristrčno pozdravi novodošlega škofa. Škof in opatica odvezeta za čas tega obiska vse nune od zapovedi strogega molčanja. Kmalu se razvije med njimi prijazen in zaupljiv razgovor. Toda dobre nune kaj kmalu opazijo, da škofu neznana skrb teži srce.

Čudno. Isto skrb čuti tudi mater Elizabeta. »Prevzvišeni,« mu reče opatica, »zdite se mi izredno zaskrbljeni.«

Toda škof se premaga in odgovori, da ne ve, čemu bi se vznemirjal. Toda znova začne opatica: »Oprostite, prevzvišeni, če vas tudi jaz opozorim, da se čuvajte. Tudi mene obdajajo temne slutnje. Odkar ste bili pri kamnitem mostu v smrtni nevarnosti, me ta skrb kar noče zapustiti.«

Škof Konrad se posmeje: »Mater Elizabeta gleda pač malo prečrno. Kaj more mali paglavec zato, če se mu je sprožil kamen od preperelega obzidja. Sicer pa, kaj neki bi se mi moglo zgoditi. Saj tu v Loki imam vendar same prijatelje, kar za Freising, žal, ne morem reči. Mati opatica ne delajte si nepotrebnih skrbi zaradi mene. Vsi smo v božjih rokah.«

»Res, prevzvišeni, toda Bog hoče od nas tudi previdnosti, če nam preti nevarnost. In Vaša prevzvišenost je v nevarnosti. O tem sem popolnoma prepričana.«

Tedaj se spomni škof, da so lani sklenili, naj mater Agneta napiše kroniko freisinških škofov. Mater Agneta je res velika umetnica. Njena krasna pisava na pergament je občudovanja vredna. Še bolj pa vsi hvalijo male sličice, s katerimi umetnica okraši svojo pisavo. Na škofovo vprašanje prinese skromna redovnica krasno knjigo. Vezana je v bleščeče usnje in okrašena z velikim zlatim grbom škofa Konrada. Običajna freisinška zamorčka sta izredno ljubka.

Z vidnim veseljem vzame vladika dragoceno knjigo v roke in jo takoj razprostre po mizi. Vzklik občudovanja se mu razvije iz ust, ko odpre prve strani. Kar cela galerija majcenih sličic se vrsti pred njegovimi očmi. Vseh štirideset dosedanjih freisinških škofov je bogonadarjena umetnica naslikala s čudovito natančnostjo in potrpežljivostjo. Ves v nebeškem sijaju se blesti freisinški škof sv. Korbinijan, prav tako njegov štirinajsti naslednik sv. Lambert. Prav posebno je poudarjen škof Abraham, ki je bil prvi lastnik Loke. Zato ima v ozadju naslikano Loko.

Škof Konrad se ne more vzdržati smeha, ko prav na koncu kronike zagleda svoj lastni portret v največji podobnosti in resničnosti. Hudomušno požuga s prstom materi Agneti. Toda umetnica si zna hitro pomagati: »Vzvišeni, ali ne veste, da je kronika zgodovina. In da mora biti resnična?«

Toda čudno. Spet se zmrači obraz škofa Konrada. Oko mu obstane na sliki enajstega škofa Otona, ki je upodobljen, kako ga morijo divji Huni. Njegov naslednik Dracolphus tone v Donavi, Ellenharda mečejo v reko, Konrada III. zastrupljajo. Predzadnji škof Leopold pa pada s konjem vred v Soro s kamnitega mostu v Loko.

Močno so te slike pretresle že itak vznemirjenega škofa. Komaj se premaga, da ne pokaže svoje vznemirjenosti dobrim nunam. Prisrčno se še zahvali opatici za dragocen dar, ki ga izroči proštu Andreju. Ko redovnice še blagoslovi in se jim priporoči v molitev, oba gospoda odideta nazaj proti gradu. Opatica Elizabeta pa še enkrat opozori škofa, naj se varuje sovražnikov. Pa tudi proštu pošepeta, naj pazi na škofa.

V

Komaj so freisinški škofje postali lastniki Loke, so že sezidali na prijazni vzpetini nad mestom svoj dvorec, ki se je kmalu razvil v utrjen grad. V gradu so postavili tudi lično kapelico, ki so jo posvetili sv. Jerneju. Pri tej kapeli so ustanovili poseben beneficijski, ki ga upravlja grajski kapelanus. Glavni del stavbe se razteza pravokotno nad mestom, drugi del pa nad nunskim samostanom. Na koncu glavnega dela je v okrogel stolp vdolana kapela. Od kapele dalje se vrste grajski hlevi, ki se končujejo z drugim okroglim stolpom. Ta stolp opravlja kaj žalostno službo. V njem so namreč grajske ječe, v katere prihaja pičila svetloba skozi male odprtine v zidu. Globoko v zemlji pa je temnica, v katero pridejo najhujši zločinci, ki jim po vrvi spuščajo hrano.

Sredi zgradbe stoji na dvorišču čisto osamljen mogočni štirioglati stolp. Ker je visok nad trideset metrov, obvlada vse grajsko naselje. To je najstarejši del zgradbe. Najbrže je že stal, še preden so škofje dobili Loko v svojo posest. Krog in krog strehe so strelne linice, skozi katere morejo grajski prebivalci streljati, če bi sovražnik že prišel na dvorišče. Iznad njegove položne strehe se dviga še en opazovalni stolpiček, kjer more grajski čuvaj z lahkoto pregledati vso

bližnjo in daljno okolico. Pod tem stolpom pa je varna klet, sredi katere stoji mogočen kamnit stebec, ki nosi mogočne oboke. Glavni vhod v grad je v južnem obzidju tik nad mestnim Grabnom. Na zapadni strani gradu se širijo prav lepo gojeni škofovi vrtovi.

Pa tudi grajska notranjščina je kaj zanimiva. Sijajna je viteška dvorana, katere strop nosijo težki romanski stebri. Furlanski mojster je vse njene stene poslikal z različnimi viteškimi prizori. Zelo lične, čeprav preproste so škofove sobane. Poleg njih je stanovanje grajskega kapelana. Tudi oskrbnik ima sobe kar v gradu. Ves grad je kaj prijazen.

Škof Konrad se je pravkar vrnil iz nunskega samostana. Gospod Andrej je odšel v mesto po svojih opravkih. To je dobro, da je gospod še mlad, da more biti kos vsem opravilom. Saj ima službo mestnega in grajskega kapelana. Poleg tega pomaga nuskemu duhovniku, ki vsled bolehnosti more komaj samo še maševati. In zdaj, ko biva v mestu škof, uživa gospod Andrej čast prošta in mora kot tak biti v stalnem škofovem spremstvu. Toda mladi proš je delaven mož, poln gorečnosti in srčne pobožnosti. Globoko je vdan svojemu gospodu škofu Konradu. Ves srečen je, kadar more biti v njegovi družbi. Zato tudi sedaj hiti, da bo v mestu čimprej opravil, da ne bo škof predolgo sam v gradu.

Konrad se poda v svojo delovno sobo. Čisto preprosta je ta soba, ker škof ne ljubi razkošja. Edin okras v sobi je velik romanski križ, na katerem ima Kristusova podoba izredno bolesten izraz. Seveda pa ne manjka škofovega grba, ki visi nad pisalno mizo. Na mizi je vse polno raznih spisov, v katere se škof poglablja.

»Danes pa res nikamor ne pridem z delom,« si misli. »Kar ne morem se zbrati. Pa vendar je toliko še neresenih zadev. Rad bi jih rešil preden odidem v Rim.«

Konrad se spet poglubi v delo. Pa kmalu spet vzdihne: »Ne gre. Kaj mi je vendar danes, da nisem za nobeno rabo. Kaj naj pomenijo te težke slutnje. Čudno. Tudi opatica se prav tako vznemirja. To je sveta in razumna žena. Ali me hoče Bog res opozoriti, naj se pripravim na to, kar naj nadme pride.« Vladika se zaupno ozre proti križu: »Fiat voluntas tua – Tvoja volja se zgodi!«

Škof znova poskusi z delom, pa spet zaman. Zato vstane in pozvoni slugu. V hipu je Marko v sobi in škofa prijazno in spoštljivo vpraša, kaj mu je storiti. Konrad mu naroči, naj pokliče nečaka Hinka. Marko mu odvrne, da je Hinko odjezdil iz mesta, pa mu je povedal, da se kmalu vrne. »Dobro,« naroči škof, »ko se vrne, naj takoj pride k meni.«

Škof se dvigne in se vstopi pred visoko gotsko okno. »Kako lepa je loška pokrajina,« zašepeta vladika. »Kako sem rad tukaj, kjer mi je vse naklonjeno. Le ta moj I linko, ta mi dela preglavice. Prav tak je, kot je bil njegov oče. Če bi ga imel kam dati, bi ga takoj odslovil. Toda sirota nima nikogar na svetu razen mene. Kakšna škoda, da si ti, moja predraga sestra Ana, tako zgodaj umrla in pustila otroka samega. Samega, pravim. Saj njegov oče se ni brigal za drugo, kot za pijačo. Ni mu bilo zadosti, da je zapravljal svoje imetje, tudi grajsko posestvo moje sestre je pognal po grlu. In ko ni imel ničesar več, je umrl. Naravno, da tudi otrok takega očeta ne more biti dober.«

Te otožne spomine prežene škof, ko opazi, da prihaja po grajskem bregu proš Andrej. »Ravno prav je, da prihaja. Če kdo, me bo ta razvedril s svojo veselostjo.«

In že je proš pri svojem škofu. Ta ga ljubeznivo prime za roko in oba se podasta na grajski vrt. Košate lipe obkrožajo vrne steze. Gospoda se kar prijetno počutita v njihovi senci. Z roko v roki se sprehajata sem in tja. Proštovo mlado lice sije od zadovoljnosti. Andrej Ostgugl je lep in postaven Korošec. Tam nekje pri Krki mu je tekla zibelka v preprosti slovenski hišici. Ko je bil Konrad še krški škof, se mu je mladi duhovnik tako prikupil, da ga je lani pripeljal

s seboj v Loko in mu poskrbel službo mestnega in grajskega kapelana. Gospod Andrej se je v Loki vsem močno priljubil. Radi so ga imeli slovenski domačini, pa tudi priseljeni Bavarci so ga cenili. Bil je izredno veselega značaja. Zdi se, da je ta veselost izvirala iz njegove pristne pobožnosti in gorečega duhovniškega delovanja.

»No, gospod prošt,« začne škof. »Pa ste spet kaj dobre volje. Gotovo se vaši bolniki dobro počutijo in ste zato tudi vi veseli.«

»Uganili ste jo, prevzvišeni. Res, obiskal sem bolnike po mestu. Mlada Balantova mati bo kmalu zdrava. Kaj bi počele njene sirote, če bi jim umrla. Stari Porenta se je lepo z Bogom spravil in se zato smrti ne boji. Tudi glavarjev sinček že zopet skače po vrtu.«

»Čestitam, čestitam, moj dragi prošt. Vi ste pa res kot prava usmiljena sestra. Kamor pridete, prinesete veselje in zdravje.«

Prošt se zasmije: »No, no, do usmiljene sestre mi pa še dosti manjka. Toda, vi, prevzvišeni, vi se udajate zadnje čase prevelikim skrbem. Res ne vem, od kot bi vam pretila nevarnost...«

Škof odvrne, da imajo iste slutnje tudi nune. Gospod Andrej zamahne z roko: »Ah, kaj nune. Te vedno vidijo strahove tam, kjer jih ni. Pustite take misli, prevzvišeni.«

»Tudi sam si to vedno ponavljam, da se mi v Loki ni česa bati. Moji sovražniki so daleč tam v Freisingu. Do sem njihova moč ne seže. Res ni pametno, da se tem mislim prepuščam. – Veste kaj, gospod Andrej. V Rim me boste spremljali. V nekaj dneh odrinemo.«

Ostgugl se je te novice neizmerno razveselil in je vzkliknil: »Prevzvišeni, kako sem vam hvaležen!«

V tem hipu se prikaže sluga Marko s poročilom, da se je Hinko pravkar vrnil iz mesta. Zato se škof poslovil od prošta in mu še naroči, da bosta po kosilu odjezdila v Crngrob. Nato se tudi Konrad povrne v svojo sobo, kjer čaka na prihod svojega nečaka. Ni mu bilo treba dolgo čakati, da vstopi Hinko. Nič kaj dobre volje ni mladenič.

Z mrkim glasom pravi Hinko škofu: »Klicali ste me, gospod stric. Kakšna je vaša želja?«

Škof se vstopi pred fanta in mu resno pravi: »Moja želja, Hinko? Moja želja je ta, da bi se ti poboljšal.«

Kljubovalno ga zavrne Hinko: »Kaj pa ne delam prav, če smem vedeti?«

Škof se s težavo premaguje: »Veseljačiš in denar zapravljaš.«

»Kako naj ga pa zapravljam, če pa mi ga ne daste.«

»Ne taji! Vem, da delaš dolgove, kjerkoli moreš.«

Jezno zabrusi dečko: »Saj jih bom sam plačal!«

»Kaj pa sramota, ki mi jo delaš, kaj pa ta?«

»Ne zavedam se je!«

»Saj ravno to je žalostno, da se je niti ne zavedaš. Tako si lahko miseln, da niti ne veš, kaj delaš. O, Hinko, kaj bi k temu rekla tvoja mati?«

Škof za hip prestane. »No, vidiš. Ne moreš odgovoriti. Ponavljam še enkrat: Kaj bi rekla tvoja mati.«

Hinko se zdrzne in zašepeta: »Saj je mrtva.«

Vladika se vidno užalosti in vzdihne: »Da, mrtva je. In prav to je tvoja nesreča, Hinko.«

Toda mladenič se hitro otrese žalostnih misli, pa spet reče uporno: »Zakaj mi daste tako malo denarja!«

Konrad se razburja: »Kaj? Še preveč ti ga dajem za zapravljanje! Če nisi zadovoljen, pa pojdi, če imaš kam iti.«

Zagrenjeno odvrne fant: »Pa me spodite po svetu beračit!«

Škof se spet umiri in reče resno: »O, Hinko, če bi bil ti drugačen, lahko bi postal s časom imeniten gospod: moj oskrbnik in loški glavar ter mestni sodnik. Toda kaj naj počnem s takim oskrbnikom, ki niti svojega denarja ne more trpeti, da bi ga takoj ne zapravil.«

Toda dečko se ne da ugnati: »Vem, da dajete dobre službe tujcem. Mene pa pustite praznih rok.«

Spet se vznevolji škof: »Ne govori tako, fant. Ali nimaš tudi ti dobre službe in lepe plače. Le vrši svojo službo bolje, kot si jo do sedaj.«

Hinko ga predrzno zavrne: »Ali ne vršim svoje službe v redu?«

»Bomo videli,« mirno odloči škof. »V nekaj dneh odrinem v Rim. Med tem časom pa vestno opravljaj svoje delo. Če bo ob mojem povratku vse v redu, potem bomo že videli, kaj bo iz tebe.«

V tem se oglasi opoldanski zvon doli pri nunah. Škof in Hinko odideta v kapelo, kjer vsa družina skupno zmoli angelovo češčenje. Vsi se nato podajo h kosilu.

Po kosilu odjezdita škof in prošt proti Crngrobu. Spremlja ju sluga Marko. Hinku je škof naročil, naj takoj začne z delom v škofovi pisarni. Nič kaj mu ne diši delo. Vedno pogleduje skozi okno. Sam pri sebi govori: »Kakšna sreča, da sta gospoda odšla in da ju celo popoldne ne bo nazaj. Že sem se bal, da ostaneta doma. Potem bi res ne vedel, kako bi se priplazil Levij neopažen v grad. No, zdaj smo pa dobri. Če mačke ni doma, miši plešejo.«

Tedaj se spet usede k mizi in piše. »Kako mi malo diše te čečkarije,« mrmra sam pri sebi. »Pa ta sitni škof zahteva, da se naj zarijem v te spise, kot krt v zemljo. Poglejmo torej, kaj pravi ta dopis. Ha, ti Železnikarji se spet nekaj upirajo. Škof jim je predober, zato pa si upajo. Res, stric je dober. Pa jaz ga vendar kar ne morem. Menda mi je že moj oče vcepil mržnjo do njega. Že on je vedno zabavljaj zoper njega, češ, da mu ne da denarja. Oče je bil prav tak, kot sem sedaj jaz. O, da bi imel dosti denarja, mar mi je potem škof in njegove večne pridige.«

Nato se Hinko vendarle zatopi v delo. Toda kmalu začuti, da nekdo prihaja. »Pa menda vendar že ni Jud z denarjem? Malo prezgodaj je še. Lahko bi ga zasačili.«

Vrata se hitro odpro in v sobo stopi plemiški mladenič. Morda je nekaj starejši kot Hinko. Oblečen je skrbno, pa brez razkošja. Postave je lepe in izredno prikupnega obraza. »Prijatelj, ali si sam,« vpraša kar med vrati Hinka, ko se prisrčno pozdravita.

»Sam, prijatelj Korbinjan, sam kot cerkvena miš. Le pridi noter, da mi boš preganjal dolgčas.«

»Kako ti more biti dolgočasno, ko vidim, koliko imaš dela.«

»Korbinjan, ti imenuješ še puste spise kratkočasne. Jaz pa mislim, da sem v mračni ječi, ko zunaj sije sonce in se smeje veselje.«

»Ne tako, Hinko. Vse ob svojem času. Najprej delo, nato zabava.«

»Veš, Korbinjan, ti si cel modrijan. Ti kaj takega preneseš, jaz pa ne. Moja modrost se drugače glasi: Najprej zabava, potem pa spet zabava in na koncu znova zabava. Ha, ha, ha.«

Tedaj se Korbinjan zresni: »Hinko, kaj bo s teboj? Kako srečen bi bil lahko, če bi se premagal. Škofov oskrbnik in glavar bi lahko postal. Prvi mož za škofom bi bil. Potem bi se škofov žitničar Feichtinger tudi gotovo več ne branil in bi ti z veseljem dal svojo hčer, plemenito Ano Marijo za ženo.«

Hinko malomarno zamahne z roko: »Pusti to prijatelj. Naj jo pa sam ima, če mi je noče dati.«

»Ni tako, Hinko. Ona bi bila ravno zate. V svoji modrosti bi te gotovo pripeljala na pravo pot.«

'Ludi Hinko se zresni in pravi: »Vem, da bi me. 'Ludi ti veš, kako rad bi jo poročil. 'Toda stari nasprotujc, kaj morem jaz zato.«

»Prijatelj, močno se motiš. Prav ti sam si moreš pomagati, samo če hočeš. Postani moder in resen fant. Pusti lahkomišelnost družčino in ne daj se izmozgavati oderuškim Judom, ki so se spet prihulili v Loko, kot se sliši.«

Toda Hinko prijatelja nevoljno zavrne: »Ah, Korbinjan, kakšen pridigar si ti. Prizanesi mi, prijatelj, s pridigami, saj mi jih že škof zadosti natrosi. Jaz se bom držal pravila: Uživaj mladost, dokler jo imaš.«

Zagrenjen mu Korbinjan reče: »Ne bom tiščal vate, Hinko. Le rešiti bi te želel, ker te imam rad in ti želim dobro. Sicer pa ti nisem prišel pridigovat. Le beseda je tako nanesla. Povabit sem te prišel, da greš jutri z mano v Ljubljano gledat viteške igre, če te veseli.«

Hinko je kar naenkrat ves v ognju: »Seveda grem v Ljubljano. Saj sem že mislil iti. Sedaj pa grem še raje v tvoji družčini. Kdaj torej odrineva?«

»Jutri zarana. Ob štirih se dobiva pri kamnitem mostu. Oprosti, Hinko, iti moram. Čaka me še dosti posla, ki ga bom danes še izvršil namesto jutri.«

»Kako si priden, Korbinjan. Pa še zame naredi, ker se meni ne ljubi.«

In prijatelja se ločita. I linko sede k mizi, piše in si govori: »Moram rešiti ta dopis. Blagor Korbinjanu, da je tako priden. Meni pač ni dano, da bi ga posnemal.«

Tedaj se fant nehote ozre v kot, kjer je stala težko okovana škofova blagajna. »Glej, no,« se zdrzne Hinko, »škof je pozabil zakleniti blagajno. Ključ tiči v priprtih vratih. Tega stric še nikdar ni storil. Poglejmo, koliko je notri.«

Brž je pri blagajni in jo odpre. »Joj,« zakliče, »cel zavitek cekinov. Pet tisoč zlatnikov, stoji zapisano na zavitku. In kaj je še pripisano? Aha, ta denar je namenjen za pot v Rim in za škofijsko nastavitveno takso.«

S tresočimi se rokami drži fant ogromno vsoto. »Za vraga! Pet tisoč zlatnikov! Oh, če bi bili moji. Kako bolj bi jih potreboval, kot papež v Rimu, kateremu so žal namenjeni. Zakaj niso moji! Tedaj bi me ne imeli več v krempljih nesramni Judje. Kar zadavil bi človek tega sitnega in skopega škofa, če bi bili zlatniki potem moji. Toda korake čujem. Gotovo se že plazi oderuh Levij.«

In res se v tem hipu že prihuli Levij skozi vrata. »Vedel sem, milostni gospod, da ste sami v sobi. Opazil sem to skozi okno.«

»Da, stari skopuh. Nič se ti ni treba bati. Sama sva.«

Levij se ozira okrog in zašepeče: »Pa res ni nevarnosti, milostni gospod?«

»Če ti pravim, da sva varna, verjemi mi. Si prinesel denar, Levij? Le sem z njim!«

»Seveda sem ga prinesel, gospod.«

Tedaj zagleda skopuh denar na mizi. »Oho, kaj pa je to, zlahtni gospod.« In že steguje po njem svoje koščene roke.

Jezno ga Hinko zgrabi za roko in zakliče: »Pusti, to je škofov denar.«

Toda Jud je že prebral koliko je denarja. »Kaj, pet tisoč zlatnikov ima škof? Čemu mu neki bodo?«

»V Rim jih ponese za nastavitveno takso.«

»V Rim, kakšna škoda. Mar naj bi denar ostal doma. Kar vi ga vzemite, gospod Hinko.«

Mladenič vzdihne: »Oh, če bi mogel.«

Levij se stisne k njemu in mu šepne zapeljivo: »Kako, da bi ne mogli. Vzemite ga, pa je.«

»Lahko rečeno. Toda pozabil si na škofa, Levij.«

Ta pa odvrne: »Saj škof ne bo večno živcl.«

»Ila, pa tudi ne bo takoj umrl.«

»Morda pa. Ali ne pravi sv.pismo, da ne vemo ne ure ne dneva.«

Hinko znova vzdihne: »O, da bi hotel škof res umreti. Potem bi bil denar moj.«

Tedaj mu Jud zašepeče na uho: »Temu se da pomagati.«

Fant se zavzame: »Kako pa to misliš, Levij?«

»Nič. Le to sem hotel reči, da je vseeno, ali škof umrje malo prej ali pozneje. Saj za nebesa

je itak vedno pripravljen.«

»No, in kaj mi to pomaga,« ga prekinde Hinko.

»Pomaga, pomaga, milostni gospod. Le poslušajte me.«

»No, dobro, pa te poslušam, Jud.«

»Kajne, milostni gospod, vi bi radi postali škofov oskrbnik in loški glavar?«

»In kaj mi to spet pomaga, če pa bo to ostala le pobožna želja.«

»Pod škofom Konradom pač, toda pod drugim škofom bi se dalo kaj doseči.«

»Ta je pa bosa, boter,« se zasmije Hinko. »Pod drugim škofom šc manj. Ali ne veš, da mi je stric le škof Konrad in ne njegov bodoči naslednik.«

Levij ga zavrne: »Ne smejte se, zlahtni gospod. Raje poslušajte dalje.«

Hinko se še ne more ubraniti: »Samo predolgo naj ne bo, da ne pride prej domov škof, preden bi bilo konec.«

Jud se ne zmeni za zasmehovanje in nadaljuje skrivnostno: »Vi veste, kako sovraži vašega strica celjski grof Herman. Zato je sklenil zoper njega zaroto. Namesto Konrada pa bo postavil za škofa svojega bolehnega sina Hermana. In če bi bil ta škof, bi se za vas, seveda z mojo pomočjo, dalo marsikaj doseči. Na primer: Vi bi postali škofov oskrbnik in loški glavar. Tedaj bi se tudi meni in mojim rojakom v Loki ne bilo ničesar več bati.«

Hinko postane pozoren: »To bi se pa morda res dalo napraviti. Toda kaj pa škof Konrad?«

Levij mu hitro plane v besedo: »I, kaj, umoriti ga bo treba.«

Tedaj plane mladenič pokonci: »Kaj, umoriti? Ali si ob pamet, Levij!«

Jud ga miri in odvrne: »Kaj pa je to posebnega za celjskega grofa. Konrad ne bo prvi, pa tudi ne zadnji, ki mu bodo Celjani upihnili luč življenja.«

Fant je še vedno ves razburjen: »Pa kdo ga bo umoril? Morda ti, Jud?«

Tedaj pa mu Levij zašepeče na uho: »Ti ga boš umoril!«

Kakor iz uma plane fant znova pokonci: »Kaj, jaz da bi ga umoril! Ti si zmešan Levij.«

Jud ga urno potlači nazaj na stol: »Bodite mirni, gospod Hinko. Saj to vendar ne bo nič posebnega. Sto in stokrat se je že kaj takega zgodilo in se bo še. Toda pomislite na plačilo: Pet tisoč zlatnikov je vaših, saj nihče ne ve zanje. Postali boste loški glavar, to vam zagotavljam. Celjski grof bo to rad storil za vašo uslugo. In pomislite: kot glavar brez dvoma dobite Ano Marijo za ženo. Žitničar se ne bo več upal upirati.«

Ves obupan si Hinko maši ušesa: »Nehaj, nehaj, Jud. Če ne, me res napraviš za morilca.«

Še bolj se mu Levij prilizuje: »Kdo pravi, da boste morilec vi. Vi boste le slepo orodje v roki mogočnega Celjana. On bo morilec, ne vi. Pomislite: Konrad mora pasti, tako se je Herman zaklel. Če ne bo padel z vašo, pa bo padel z drugo pomočjo. Zanj ni več rešitve. Pomislite pa tudi to, kako vas je škof vedno zapostavljaj in dajal prednost drugim.«

Tedaj se mu iztrga mladenič iz rok in divja po sobi: »Kaj mi je storiti, kaj naj naredim!«

Levij hiti za njim in mu prigovarja: »Pomirite se, žlahtni gospod. Nihče ne bo sumil vas, gospod. Za to bomo že mi poskrbeli.«

I Hinko vpije: »Kako boste poskrbeli?«

»Usedite se Hinko in mirno poslušajte. Umorili ga boste nocoj.«

»Kaj, že nocoj!«

»Da, že nocoj. Vse je pripravljeno. Drugače nam škof uide v Rim. Ko opravite svoj posel, storite tako, kot bi se škof sam umoril.«

»Kdo pa bo to verjel, Levij. Vsi vedo, kako je škof dober.«

»Ne skrbite za to, Hinko. Mi bomo raznesli po mestu take govorice, da jim bodo ljudje nasledli. Ali ne veste, da ljudje raje verjamejo o svojem bližnjem slabo kot dobro. Sicer bo pa jutri dopoldne že tukaj grof Herman, ki se kot kranjski deželni glavar mudi v Ljubljani. In ta bo že znal pomiriti Ločane. Bodite brez skrbi.«

Tedaj se Hinko divje zakrohoče: »Da, prav imaš, Levij. Jaz, prav jaz ga bom umoril. Še nocoj ga zabodem in mu dam nož v roke, da bodo mislili, da se je umoril sam.«

Levij ne more skriti svojega veselja: »Tako je prav, žlahtni gospod. Mislite na plačilo, Hinko.«

Fant se zakrohoče: »Da, plačilo bo veliko, čeprav Kajnovo.« Tedaj visoko dvigne svoj moč. »Še nocoj bo tale rdeč od škofove krvi. Nato pa sledi bogastvo, prostost, sreča in čast.«

VI

Škof Konrad in prošt Andrej sta odjezdila proti Stari Loki. V spoštljivi razdalji je jezdil za njima sluga Marko. Bil je oborožen. Časi so namreč nemirni in po crngrobskih gozdovih se kaj radi potikajo razni nepridipravi. Škof se je odločil, da bo spotoma v Crngrob obiskal tudi graščaka Pirmmosta de Altenlok in prifarškega župnika – večnega vikarja Salomona.

Starološki grad je temna starodavna zgradba. Nihče več ne ve, kdaj je bila sezidana in kdo je bil njen prvi lastnik. Domnevajo, da je stal tu utrjen stolp še preden so prišli freisinški škofje v Loko. Že zgodaj so postali lastniki tega gradu škofje sami, ki so ga preuredili v svoj utrjen dvorec. Sicer v gradu gospodarijo starološki plemiči. Toda ti gospodje so samo upravniki škofovega gradu in posestva. Tak je tudi sedanji graščak gospod Pirmmost.

Vitez Pirmmost je še v najboljših letih. Mnogo da na lepo obleko in lep nastop. Je pa poštena in dobra duša. Zelo se je razveselil prihoda svojega fevdnega gospoda, kateremu je pripravil lep sprejem. Nato si je škof ogledal vso grajsko stavbo.

Grad je močno obzidan. Na vsakem voglu obzidja se dviga po en obrambni stolpček s špičasto streho. Poslopje samo je kaj lepo. Ima četverokotno obliko. Glavni vhod je na južni strani. Tam zadaj pa se dviga iz grajskih zidov mogočni okrogli stolp s strelnimi linami na vrhu, ki že od daleč razodeva, da je grad močna utrdba. Okrog gradu se vije jarek napolnjen z vodo, ki more zabraniti nepovabljenim vhod v grad. Dvigljiv mostiček je danes seveda spušččen, saj je pravkar po njem prispel v grad njegov lastnik škof Konrad de Ilebensteit.

Škof je oskrbnika Pirmmosta pohvalil, da dobro skrbi za grajsko stavbo. Prav tako so bile v najlepšem redu tudi vse gospodarske knjige in računi. Pred odhodom se je vsa družina zbrala v lični grajski kapelici sv. Jožefa, kjer ji je vladika podelil svoj škofovski blagoslov. Ob treh je bil napovedan obisk pri starološki fari. In res so se zamajali prifarški zvonovi, ko sta škof in prošt stopila iz starološke graščine.

Takoj pred gradom pelje cesta v Selško dolino. Nad cesto pa kraljuje mogočna prifarska cerkev. To je ena izmed najstarejših cerkev na Kranjskem. Stala je že pred prihodom škofov v Loko. Posvečena je patronu vitezu sv. Juriju. Škofje so tega patrona kar pustili in so svojega svetega ustanovitelja škofa Korbinijana postavili na vrhu velikega oltarja. Z veseljem ogleduje škof starodavno cerkev in njen vitki zvonik, ki stoji v sredi stavbe med prezbiterijem in ladjo.

Komaj stopita gospoda na breg, ki vodi k cerkvi, že dospeta do male prastare pokopališke cerkvice sv. Lovrenca, h kateri je dozidan karnar ali kostnica. Karnar je starodaven okrogli stolp, v katerem shranjujejo izkopane kosti. Na njegovi steni je naslikana ogromna smrt s koso. Konradu se dozdeva, da se koščena žena reži prav njemu, ko gre mimo kostnice.

Pred cerkvenim pragom pričakuje škofa vikar Salomon s svojimi petimi kaplani, med katerimi se zlasti odlikujeta zgodnjak oltarja dvanajstih apostolov Sigmund Prebil in Jurij Höhel, zgodnjak oltarja sv. Janeza Krstnika. Med njimi je stal tudi Martin Versolt, kaplan v karnarju, ki ima tudi svoj oltar. Vsi duhovniki se skupno s škofom podajo v cerkev. Vsa cerkev je bila pred petnajstimi leti prezidana in obnovljena. Zato jo je škof Bertold z dovoljenjem patriarhov znova posvetil skupno z novo nunsko cerkvijo.

Škofu je bila krasna cerkev izredno všeč. In kako tudi ne. Po sredi se razprostira dolga in visoka srednja ladja, ki ima visoko gori pod stropom lepo slikana romanska okenca. Stranski dve ladji sta nižji in obsvetljeni prav tako s slikanimi okni. Ta slikana okna je izvršil domač bogonarajeni umetnik Lenart Rak. Ladje pokriva lesen, krasno rezljan strop. Koncem vsake ladje je polkrožna apsida za oltar. Vsi oltarji so se lesketali v zlatu, ko so nanje padali sončni žarki skozi slikana okna. Po cerkvi se vrstijo mogočni štirioglati kamniti stebri, ki nosijo strop. Tu stojita oltarja dvanajstih apostolov in sv. Štefana, dočim v velikem oltarju kraljuje sv. vitez Jurij na konju, v stranskih apsidah pa še častita sv. Janez Krstnik in sv. Valentin. Škof Konrad se ne more nagledati te krasote. Posebno so mu ugajale stenske freske, ki predstavljajo zgodbo Mojzesovo in so delo furlanskega mojstra Martina.

Vikar Salomon povabi škofa v župnišče na južino. Prifarsko župnišče je kar cel gradič, ki so ga zgradili freisinški škofje, kar priča njihov grb nad glavnim vhodom. Sedanji župnik Salomon je kaj zanimiv mož. V Stari Loki je že nad štirideset let. Njegova največja skrb je posvečena lepoti farne in podružnih cerkva. Še čisto mlad je prišel na faro. Z vso vnemo se je zavzel za popravilo razpadajoče farne cerkve in za premajhno crngrobško cerkev. Sedaj so mu leta že šteta. Pa vendar gre še visoko zravnat. Njegov koščen obraz obkrožajo lepi sivi lasje. Po cele ure premoli v cerkvi, pa naj bo pozimi ali poleti. Farani vedo pripovedovati, da je njihov župnik cel svetnik: Mesa nikdar ne je, spi vedno v nezakurjeni spalnici, pa naj bo še tako huda zima. Menda so nekoč našli celo skrite biče, s katerimi dela pokoro za grehe faranov.

Častiljiv starček je bil ves srečen, da je smel pogostiti svojega škofa. Najraje bi ga spremljal v Crngrob, pa škof mu tega ni dovolil, rekoč, naj si varuje zdravje. Ljubezniivo se je Konrad poslovil od prifarske duhovščine, nakar so odjezdili dalje proti Crngrobu.

Vso pot se je vladika zanimal za okoliška naselja in njihove cerkvice. Tam gori visoko na desni jih pozdravlja samotna cerkvice sv. Urbana na Križni gori, spodaj pod njo pa se sramežljivo skriva skromna cerkvice sv. Uršule v Pevnu.

Kar naenkrat so prijezdili v Crngrobški gozd, ki so ga škofje darovali romarski cerkvi za njeno vzdrževanje. Pot jih pelje mimo starodavnega Rdečega znamenja, ki ima svoje ime po pisanih starih slikah, ki ga krase. Pravzaprav pa je to kužno znamenje. V starih časih je divjala v Loki in okolici strašna kuga. Da bi se bolezen še bolj ne širila, so kužne mrličke zagrebli kar

sredi gozda. Ko pa je šiba božja minila, so postavili to znamenje v spomin na nesrečne žrtve kuge. Ko še par minut dalje jezdiijo, že zagledajo crngrobsko cerkev. Vsi obstanejo, se odkrijejo in na glas zmolijo zdravamarijo.

Prav tako kot za farno cerkev se škof zanima tudi za pred kratkim povečano crngrobsko cerkev. Prošt Andrej mu zgovorno razlaga njeno zgodovino. Cerkvico so sezidali škofje okrog leta 1250 in so jo posvetili Mariji. Prvotno je bila to čisto majhna cerkvica, skoraj bi rekli kapela z enim samim oltarčkom v romanski apsidi in z ravnim lesenim stropom. Marijino podobo so naslikali kar na steno za oltarjem. Po ostalih stenah pa so razvstili druge freske, ki vse predstavljajo Marijino življenje. Začno se na severni steni z angelskim oznanjenjem. Zanimiva je Marijina smrt v kotu ob začetku apside. Te ganljive slike je pred dobrimi sto leti naslikal domač zgodnjegotski slikar.

Ko je pred dobrimi štiridesetimi leti prišel v Staro Loko sedanji vikar Salomon, je podaljšal cerkvico ravno za polovico. Napravil je novo pročelje, širina je ostala ista. Tudi apsida z Marijino podobo je ostala prvotna. Pač pa je Salomon na desnem voglu pročelja prizidal širok zvonik. To pročelje je okrasil furlanski slikar Martin s celo vrsto slik iz Kristusovega trpljenja. Škofa Konrada je zlasti ganila slika žalostne Matere božje, ki pretaka krvave solze. Tudi zvonik in ostale zunanje stene so lepo poslikane. Pred nekaj leti pa je dal Salomon Martinovemu sinu popraviti in deloma dodati tudi slike v notranjščini okoli velikega oltarja. Te dodane slike tudi predstavljajo Kristusovo trpljenje. Škofu Konradu je najbolj segla do srca pretresljiva slika Judeževega izdajstva tam gori pod stropom severne stene.

Ko si je škof ogledal zanimivo cerkev, se je zatopil v gorečo molitev. Zaupno je zrl v milostno Marijino sliko v apsidi, ki je predstavljala božje materinstvo. Da, Marija je bila vedno tudi njegova najboljša mati. Mati pa mu bo tudi za naprej, to dobro čuti vznemirjeni škof. »V tvoje materinske roke se izročim, o, Marija. Naj pride nad mene karkoli. Prosi zame zdaj in ob moji smrtni uri. Amen.«

Vidno pomirjen, vladika vstane in prosi svojega prošta, naj ga spove. Mladi gospod Andrej se iz spoštovanja brani, toda škof vztraja pri svoji zahtevi. Tam sredi cerkvene ladje ob steni pod sliko angelovega oznanjenja stoji preprosta spovednica. Mladi prošt se zapre notri in pred njega poklekne vladika in opravi spoved čez vse svoje življenje.

Po sveti odvezi oba duhovnika poklekmeta še enkrat pred Marijin oltar. Tedaj so skozi dve okenci v pročelju posvetili zadnji sončni žarki in pozlatili Marijino sliko ter jo vso povelicali. Škofu se je zdelo, kot da se mu nebeška Mati prijazno smehlja. Da, zdi se mu, da ga z eno roko vabi k sebi, z drugo pa mu ponuja svoje Dete.

Tedaj zarezgečejo pred cerkvenimi vrati konji, ki jih je že pripeljal Marko iz cerkovnikovega hleva. Vladika vstane. Še enkrat pogleda milostni obraz Marijin, nato pa prime prošta za roko in oba zapustita cerkev. Takoj so vsi na konjih in jadno polhitijo proti mestu.

Ko so prispeli na grajsko dvorišče, se je delal že mrak. Takoj so jim povedali, da je bil tu sinček cerkovnika Jakobčca pri sv. Filipu in Jakobu v Hribih, ki je prosil, naj pridejo gospod Andrej čimprej k njegovemu očetu, ki bo težko dočakal jutro. Prošt je bil takoj pripravljen. Škof pa je odločil, naj pojaha z njim sluga Marko, ker mestni cerkovnik ne zmore več tako dolge poti. Komaj je preteklo četr štiri ure, že jezdi gospod prošt in Marko po Poljanski dolini tja do sv. Volbenka, kjer zavijeta v hrib, da prineseta Jakobču zadnjo popotnico.

Škof Konrad je ostal sam v tistem oddelku gradu, kjer je bilo njegovo stanovanje. Pred počitkom se je podal v grajsko kapelico sv. Jerneja. Tam ob strani oltarja je plapolala rdeča

lučka, ki je naznanjala, da v vitkem stolpiču, ki stoji na tleh pa sega do stropa, prebiva živi Bog v sv. hostiji. Škofova duša ga kar v vidni podobi zre pred seboj. »Jezus tebi živim, Jezus tebi umrjem, Jezus tvoj sem živ in mrtev,« tako šepčejo škofove ustnice. Skozi mala okenca pa sije v temno kapelico bleda luna. In čudno se odbija njen sij od srebrnega noža, ki ga drži v roki sv. Jernej v oltarju v znamenje, da so tega zvestega apostola Kristusovega z nožem umorili.

Ne daleč od kapelice pa stoji tam v kotu samotna in zapuščena sobica. Bog ve, kako dolgo že nihče v njej ne stanuje. Toda nocoj se v njej čuje rahel šum. Dva glasova v njej šepetata.

»Pazite, gospod Hinko,« pravi starejši glas, »vsak čas bo odšel v spalnico.«

Mlajši glas odgovarja: »Za vraga, ne vzdržim več dolgo. To so peklenske minute. Preklet Jud, kam si me speljal.«

»Tiho, tiho Hinko. Že prihaja iz kapelice.«

In res v luninem svitu se razločno vidi dostojanstvena postava škofa Konrada, ki urnih korakov hiti v spalnico. In že je hotel zakleniti vrata, ko zakliče Hinko: »Stric, nikar ne zapirajte.«

»Kaj pa delaš ti tukaj, Hinko?« vpraša še začudeno škof. Toda odgovora že ni več dočakal.

V temi plane nanj Levij, mu zamaši usta in ga pahne na bližnjo posteljo. V hipu je pred njim Hinko, ki mu zasadi nož v srce: »Umri, tiran!« zakriči in zbeži iz sobe. Levij pa previje otrplo škofovo roko okoli noževega držaja, da je res izgledalo, kot bi se sam usmrtil.

Tako je umrl štirideseti freisinški škof Konrad de Hebenstreit v noči med četrtkom in petkom po nedelji Exaudi, anno Domini 1412.

Umorjeni škof Konrad V.

(Nadaljevanje z 2. delom povesti v naslednjih Loških razgledih.)

Za objavo priredil *Branko Berčič.*

GRADIVO IN SPOMINI

Veduta Škofje Loke v Freisingu

V freisinškem škofijskem muzeju je na zidni povezavi z drugim nadstropjem velika slika slovenskega mesta Škofja Loka iz leta 1697. Slika se uvršča v zbirko 32 upodobitev freisinških posestev iz različnih srednjeevropskih dežel, ki jih je na željo knezoškofa Janeza Franca Eckerherja iz Kapfinga v letih med 1687 in 1702 izdelal Valentin Gappnigg po rodu iz Oberwölza v okrajnem glavarstvu Murau na Štajerskem, torej iz kraja, ki je vse od 11. stoletja naprej spadal med freisinška posestva.

Veduta Škofje Loke je zasnovana v prečnem formatu – 50 x 125 cm –, kar je slikarju omogočalo, da je mesto z bližnjo krajino lahko predstavil po celotni širini. Slika je bila izgotovljena v akvarelni tehniki na papir in pripeta na platno. Barve, večinoma gre za zeleno in svetlo rjavo, so mehke. Izbira barv se tako sklada z drugimi slikarjevimi vedutami, ki so prav tako razstavljene v freisinškem škofijskem muzeju. Podoba mesta Škofja Loka nosi inventarno številko P 379.

Že leta 973 je freisinški škof Abraham prejel od cesarja Otona II. velika posestva na Gorenskem, torej v današnji Sloveniji. Upravno središče novega škofijskega posestva se je razvilo ob ustju dveh dolin, po katerih tečeta reki istega imena Sora. Dvignjena ploščad nad njunim sotočjem je v primeru napada bila primerna za obrambo. Na tej vzpetini nad poseljeno dolino so zato že dosti zgodaj zgradili mogočen stolp, ki je bil daleč naokoli edina tovrstna zgradba. V njegovem varstvu se je na razsežni terasi razvilo naselje s trgom, ki je bilo kasneje povzdignjeno v mesto. Zgornji mestni predel, hkrati najodličnejša mestna četrt, se je najverjetneje

Valentin Gappnigg: Škofja Loka, 1697

izoblikoval že v 13. stoletju. Naselbina se v listinah imenuje »forum« Škofja Loka. Najstarejši naziv za Škofjo Loko kot »civitas« datira v leto 1274.

Za bralca, ki ne pozna Škofje Loke, bržkone ne bi bilo zanimivo, če bi tukaj našli vse cerkve in hiše, ki jih vidimo na veduti; podrobneje torej kaže opisati tiste stavbe, ki so z vidika arhitekture najpomembnejše.

Na prvi vzpetini levo od gradu, ki je na sliki označen z veliko črko »A«, je stal – na sliki ni prikazan – že od 11. stoletja naprej prosto stoječ, z obzidjem obdan Zgornji stolp, katerega temelje so odkopali leta 1954. V rušilnem potresu leta 1511 se je ta obrambni in stanovanjski objekt podrl in ga kasneje niso več popravljali. Zaradi nenavadne oblike te vzpetine, katere vrh spominja na klobuk, ga domačini imenujejo Krancelj (nemško Kranz). Izkopani spodnji predeli 2,60 m debelega obzidja še dandanes dosežejo poprečno višino približno dva metra. Zidovi so zgrajeni iz kamnitih blokov, položenih v vzporednih plasteh; spredaj so bili skrbno obsekani, v notranjosti zapolnjeni. Tloris izkopane stavbe je skoraj kvadraten (13,20 x 13,55 m). Zaradi učinkovitejše obrambe vhod v pritličju stolpa ni bil predviden. Visoko obodno obzidje na vseh štirih straneh je nudilo dodatno obrambo pred morebitnimi napadalci. Tako je stolp bil podoben močno utrjenemu bergfridu, ki ga je bilo mogoče uspešno braniti, za stalno bivališče pa je bil seveda manj primeren. Tloris in tehnika zidave sta značilna za romanske stolpe. Omeniti bi bilo še treba, da je stolp nekdaj imel obokano pritličje in vsaj še tri prostore z ravnimi stropi v zgornjih nadstropjih.

Leta 1215 je stolp imenovan »castrum firmissimum in Lonca« (= Loka, torej Škofja Loka) in natanko sto let kasneje še kot »turre antique (!) super castrum«, zaradi česar lahko sklepamo na takrat že pozidani spodnji grad. To grajsko poslopje je v povsem prezidani obliki ohranjeno še danes in je na naši sliki označeno s črko »A«. Ker je potres leta 1511 Zgornji stolp tako rekoč do temeljev porušil, ga niso več obnavljali. Kamnite skale so večinoma porabili kot gradbeni material; ohranili so se, kot že rečeno, le njegovi spodnji deli, ki so jih po izkopavanjih leta 1954 za prihodnje rodove spomeniško zavarovali.

Spodnji grad so po letu 1511 postopoma prezidavali. Stolp, ki je stoletja stal v notranjem grajskem dvorišču, so redovnice (uršulinke) v 19. stoletju ob prezidavi grajskih prostorov v samostan žal podrle. V nekdanjem gradu je že dlje časa urejen mestni muzej.

Drugi pomemben arhitekturni spomenik mesta Škofja Loka je mestna župnijska cerkev, ki je posvečena sv. Jakobu. Na Gappniggovi sliki je označena z veliko črko »C«. Tukaj gre za poznogotsko triladijsko dvoransko cerkev z zvezdastim rebrastim obokom, na katerem je opaziti številne figurativne zaključne sklepnike. S svojim časovnim nastankom neposredno pred letom 1471 se ta cerkev uvršča v skupino kranskih dvoranskih cerkva, kamor na primer spadajo tudi cerkve v Kranju (po 1542), v Radovljici (1495), v Šentrupertu na Dolenjskem (1497); nadalje nekoliko mlajša dvoranska cerkev v Cerknici na Notranjskem in končno še v letih od 1521 do 1524 zgrajeni dvoranski prezbiterij v romarski cerkvi Crngrob nedaleč od Škofje Loke. Te stavbe pomenijo različico srednjeevropskih dvoranskih cerkva, ki se pojavljajo predvsem v nekdanji Bavarski – vrsta dvoranskih cerkva, ki jih je zasnoval mojster Hans von Burghausen – in na Češkem. Na številnih zaključnih sklepnikih so meščani in cehi kot dejanski nosilci te prostorske umetnosti dali namestiti svoje nebeške zavetnike in cehovske grbe. Še danes obstoječi visoki kor mestne župnijske cerkve v Škofji Loki je bil zgrajen šele leta 1524. Iz njegovih obokov in zlasti na položnih zaključnih sklepnikih obokov lahko razločno razberemo pozni datum njegovega nastanka.

Končno se moramo tukaj podrobneje posvetiti še tretji zgradbi, ki z vidika umetnostne zgodovine vzbuja posebno pozornost. Slikar naše vedute jo je pomaknil tesno na desni rob slike in ji pripisal veliko črko »B«. Gre za staro, leta 1863 porušeno župnijsko cerkev sv. Jurija v Stari Loki, tam, kjer je tudi treba iskati najstarejše cerkveno središče nekdanjega freisinškega gospostva na Gorenjskem. V pogodbi iz leta 1074, ki je bila sklenjena med freisinškim škofom in oglejskim patriarhom – slednji je na tem freisinškem teritoriju izvrševal cerkveno jurisdikcijo –, se namreč omenjajo cerkve, »Ecclesias in Lonca«, torej na širšem območju Škofje Loke. Cerkev v Stari Loki (Altenlack), ki danes leži v predmestju Škofje Loke, je bila kot sedež župnije zagotovo najpomembnejša in najmočnejša med njimi. Na Gappniggovi sliki iz leta 1697 je starološka cerkev predstavljena z razpotegnjenim gotskim visokim korom in mogočnim zvonikom med korom in pravokotno ladjo na zahodni strani. Ohranjeni načrti in nekateri opisi cerkve iz časa pred njenim rušenjem leta 1863 kažejo na triladijsko stebno baziliko z gotskimi križno rebrastimi oboki, šilastimi arkadami in mogočnim zvonikom nad vzhodnim jarmom glavne ladje. Izkopavanja, ki so jih v manjšem obsegu izvedli leta 1954, pa so razkrila, da so prvotne tri ladje na vzhodu bile zaprte s polkrožnimi apsidami. Posledično moramo prvotno cerkveno gradnjo označiti kot romansko, medtem ko so njene križno rebraste oboki, šilasti loki in prizidan prezbiterij rezultat temeljite gotizacije romanske stebne bazilike, ki je imela svoje vzore v bavarski ali lombardsko-srednjeevropski cerkveni gradnji. Posebno pozornost zasluži tudi mogočen zvonik, ki se v obliki vzhodnega stolpa dviga nad vzhodnim delom srednje ladje. Neobičajna lega zvonika, ki je sicer pri enoladijskih cerkvah zgrajen kot korni zvonik, je gorenjskemu kulturnemu prostoru povsem tuja. To dejstvo zatorej lahko obrazložimo le s tesnimi stiki, ki jih je Škofja Loka oziroma Stara Loka kot cerkveno središče freisinške posesti na Gorenjskem s freisinškim posredovanjem navezala z južnonemškim umetnostnim prostorom, kjer so pravzaprav cerkve z vzhodnim in kornim zvonikom doma. Motiv takšnega vzhodnega stolpa pri »materij fari« v Stari Loki je celo še v obdobju gotike močno vplival na gradnjo podružnic v širšem prostoru, kot to na primer izpričujejo gotska vaška cerkev sv. Andreja v Gostecih in nekatere druge gradnje v okolici Škofje Loke.

Južno od starološke cerkve na naši sliki vidimo še manjšo zgradbo, ki je označena z veliko črko »F«. Pri tem očitno gre za rotundo s šilasto streho in podolžnim prizidkom na vzhodni strani. Nedvomno stojimo pred romansko kostnico ali tako imenovanim »karnierjem« (»carnarium«). Takšni karnieri so bili v času romanike v alpskih deželah in zlasti v Avstriji zelo razširjeni. Tudi v Sloveniji se je nekaj teh kostnic še ohranilo; obstoj drugih pa potrjuje samo še z ustreznimi listinami podkrepjeno izročilo.

Razen tukaj opisanih zgradb so se v Škofji Loki in v njeni bližnji okolici kajpak ohranili še drugi spomeniki iz obdobja, ko je ta dežela bila pod svetno oblastjo freisinške škofije. Vendar je bil avtorjev namen, da tukaj najprej поблиže prikaže najpomembnejše spomenike, ki jih razpoznamo na zgoraj imenovani veduti Škofje Loke Valentina Gappnigga iz leta 1697.

Iz nemščine prevedel: dr. Jože Lebar

Dnevi evropske kulturne dediščine v Škofji Loki

Dnevi evropske kulturne dediščine so nastali kot skupna pobuda Evropske unije in Sveta Evrope. Njihovo temeljno vodilo je vzpodbujanje zanimanja javnosti za varstvo in zaščito kulturne dediščine. V mesecu septembru 2006 je večina evropskih držav namenila posebno pozornost naši skupni kulturni zgodovini in identiteti. Letošnji dnevi Evropske kulturne dediščine so potekali med 23. in 30. septembrom. Tokrat so bili posvečeni gradovom, utrdbam in mestnim obzidjem, ki se jih je v Sloveniji ohranilo bolj malo. Osrednja prireditev za Slovenijo je bila v Škofji Loki, mestu z bogato zgodovinsko tradicijo. Ob tej priložnosti se je v samem mestu in njegovi okolici dogajalo marsikaj zanimivega. Povezavo med preteklostjo in sedanjostjo smo vzpostavili s predstavitvami starih običajev, koncerti, delavnicami in predavanji.

V Loškem muzeju Škofja Loka smo v tem času namenili še večjo pozornost naši dediščini. Ob prenovljeni dvoriščni fasadi na Loškem gradu, osrednji muzejski razstavi Škofja Loka Čas pasijona in prenovljenih prirodoslovni ter likovni zbirki smo skušali opozoriti in pomensko ovrednotiti 300 let staro fresko »Snemanje s križa«, delo znanega italijanskega freskanta Giulia Quaglija. Freska, kot taka unikatna v slovenskem prostoru, se nahaja v kapeli Puštalskega gradu v Škofji Loki.

Jana Mlakar, direktorica Loškega muzeja Škofja Loka

Odprtje razstave Škofja Loka Čas pasijona v Galeriji Loškega muzeja 6. aprila 2006. Razstavo je odprl akademik dr. Matjaž Kmecl, uvodni pozdrav direktorice muzeja Jane Mlakar

RAZSTAVA ŠKOFJA LOKA ČAS PASIJONA

V letu 2006 mineva 400 let od prihoda kapucinskih redovnikov na Slovensko in 300 let od njihove naselitve v Škofji Loki. V Loškem muzeju smo ob tej priložnosti pripravili projekt z naslovom Škofja Loka Čas pasijona. V strnjeni, a slikoviti obliki smo želeli predstaviti Škofjo Loko v času, ki ga je zaznamoval prihod kapucinov, in to z zgodovinskega, upravnega, gospodarskega, etnološkega, izobraževalnega, umetnostnega in kulturnega vidika.

Geografsko gledano je loško gospostvo, eno najpomembnejših zemljiških gospostev na Slovenskem, obsegalo Loko, Selsko in Poljansko dolino ter Sorško polje, območje s približno 500 km². Ozemlje je že davnega leta 973 nemški cesar Oton II. podelil bavarski škofiji iz Freisinga.

Pod utrjenim gradom v Loki, kjer je bil sedež uprave loškega gospostva, se je razvilo srednjeveško mesto. Najprej je bil zgrajen gornji Mestni trg (Plac), nato pa še Spodnji trg (Lontrk). Mesto je imelo obzidje s petimi vrati. Tu se je razvijal meščanski družbeni sloj, ki se je ukvarjal predvsem z obrtjo, gostinstvom in trgovino. Obrtniki so bili povezani v obrtniških organizacijah, ki so se imenovalle cehi; članstvo v njih je bilo obvezno. Kmečki sloj na podeželju se je preživiljal predvsem s poljedelstvom in živinorejo, v zimskem času pa so se ljudje posvečali tudi obrtem, vezanim na vsakodnevno življenje. Prvi kapucini, predstavniki strožjega reda

Avtorji razstave Škofja Loka Čas pasijona, spredaj Franc Podnar, Baštjan Soklič, Jana Mlakar – vodja projekta, Jože Štukl; zadaj Mojca Šifrer – Bulovec in Mira Kalan

Obiskovalci na odprtju razstave

franciškanov, ki so svoje ime dobili po svojem značilnem plašču z oglavnico ali kapuco (it. cappuccio), so po sto letih delovanja na slovenskem ozemlju leta 1706 ustanovili samostan tudi v Škofji Loki. Tu je nastalo tudi najstarejše slovensko ohranjeno dramsko besedilo z naslovom »Škofjeloški pasijon«. Leta 1721 ga je ustvaril loški kapucin oče Romuald – Lovrenc Marušič iz Štandreža pri Gorici. Delo je izjemen vir našega starega knjižnega jezika, v katerem zasledimo tudi loško narečje, hkrati pa je Škofjeloški pasijon kot literarno delo v okviru

slovenske baročne umetnosti zelo pomembno.

V tem času srednjega veka se je uveljavilo božjepotništvo oziroma romanje v svetopisemske kraje, ki jih je cerkvena oblast uporabljala za pokoro grešnikom. Najbolj znana in tudi priljubljena daljna pot loških romarjev je bila k sv. Jakobu v Santiago de Compostelo; od bližnjih domačih svetišč pa so obiskovali predvsem romarska središča v obeh dolinah, Črngrub, blejski otok, sv. Primož nad Kamnikom.

Uspešen gospodarski razvoj mesta je zahteval tudi izobražene ljudi. Loški meščani so se tega dobro zavedali, zato so ustanavljali zasebne šole. Sredi 15. stoletja je imela Škofja Loka slovensko mestno šolo, splošna šolska obveznost pa je bila uvedena leta 1774. Pri širjenju izobrazbe se je pokazala tudi potreba po knjigah in knjižnicah. Do reformacije jih zasledimo predvsem v samostanih in cerkvenih središčih. V 16. stoletju so se tudi v Škofji Loki pojavile t.i. plemiške knjižnice, na policah katerih so našli mesto predvsem praktični priročniki ter knjige s področja prava in ekonomije. Deželno zavezni plemiči pa so imeli tudi knjige Valvasorja in Schönlebn. Na področju umetnosti zasledimo v tem času predvsem umetniške dosežke, vezane na sakralno umetnost. Omeniti velja »zlate oltarje«, značilne za loško ozemlje, in ustvarjanje potujočih umetnikov – freskantov, kot sta bila Furlan Giulio Quaglio in

Postavitve razstave Škofja Loka – Čas pasijona v grajski galeriji

Franc Jelovšek. Prvi je leta 1706 ustvaril fresko Snemanje s križa v kapeli, posvečeni sv. Križu v Puštalskem gradu, drugi pa je s freskami poslikal baročno cerkev na Hribcu nad Puštalom ter oltar v kapeli Ajmanovega gradu pri Sv. Duhu. V cerkvi sv. Jakoba na Mestnem (danes Cankarjevem) trgu sta ustvarjala kipar Mihael Cuss in slikar Janez Julij Remb.

V katalogu in spremni razstavi smo predstavili zanimivosti in pomen loškega gospostva – Škofje Loke z okolico, ki je nedvomno igrala pomembno vlogo na Slovenskem in v širšem srednjeevropskem prostoru v času nastanka Škofjeloškega pasijona.

Zgodovinska dejstva o Škofji Loki v času pasijona so v strokovnih tekstih za spremljevalni katalog k razstavi prispevali Jana Mlakar, direktorica Loškega muzeja in kustosi Loškega muzeja: Mira Kalan, Franc Podnar, Boštjan Soklič, Mojca Šifrer - Bulovec ter Jože Štukl. Poglavje o kapucinskem samostanu in o prihodu kapucinov v mesto je dodal dr. Metod Benedik. Za virtualni sprehod po loškem gospostvu je poskrbela oblikovalka razstave Jasna Vastl, oblikovanje kataloga, ki nas je preko besedil in slikovnega gradiva zgoščeno seznanjala z živahnim utripom pasijonske Loke in njenega podeželja, pa je delo Miljenka Licula.

KATALOG:**GIULIO QUAGLIO – SNEMANJE S KRIŽA V KAPELI SV. KRIŽA V PUŠTALSKEM GRADU**

Puštalski grad ima dolgo in pestro zgodovino; prve omembe gospodov Puštalskih segajo v 13. stoletje, Puštal kot dvor pa se izrecno omenja že v letu 1392. Sedanja podoba grajske zasnove v baročni preobleki še kaže renesančni severni trakt z okroglim vogalnim stolpom, starejših srednjeveških prvin na dvorcu pa ni več videti. Zasluge za barokizacijo arhitekturnih členov na grajski stavbi je treba pripisati bogati rodovini Oblak, trgovcev iz Poljanske doline, ki so si leta 1688 pridobili naslov baronov Wolkenspergov, leta 1696 kupili graščino in začeli z njeno prenovo. Obnovili so grajsko poslopje in mu na južni strani vzhodnega trakta prizidali kapelo, posvečeno sv. Križu. Na njeni vzhodni steni je oltarna freska Snemanje s križa, delo furlanskega slikarja Giulia Quaglia iz leta 1706. Freska sodi med dragocenejše umetnine v Škofji Loki.

Giulio Quaglio (1668 – 1751) je bil doma v Lainu ob Comskem jezeru. Izhaja iz krajev, od koder so številne znane družine slikarjev, kiparjev in štukaterjev, znanje pa se je prenašalo

Freska Snemanje s križa Giulia Quaglia v kapeli Puštalskega gradu

iz roda v rod. V Ljubljano je prišel že kot uveljavljen umetnik, ki je prvenstveno slikal po palačah videmske aristokracije. Bil je učenec bolonskega slikarja Marcantonija Franceschinija, vpliv takratnega bolonskega slikarstva pa naj bi bil, poleg stilnih značilnosti severno italijanskega slikarstva, vseskozi močno prisoten v njegovem delu. Izidor Cankar piše, da so nanj vplivala predvsem dela Correggia, Carraccijev in Guercina ter beneških mojstrov »cinquecenta«, Tiziana, Veroneseja in Tintoretta. Giulio Quaglio velja za najpomembnejšega predstavnika baročnega slikarstva na Slovenskem in začetnika iluzionističnega sakralnega slikarstva. S svojim delom v kranjskem kulturnem prostoru je postavil temelje, na katerih so za njim gradili naši domači freskanti, še najbolj pa direktni nadaljevalec Quaglijevega izročila, Franc Jelovšek (1700 – 1764). Poleg poslikave ljubljanske stolnice, največjega in najobsežnejšega slikarskega dela tistega časa pri nas, je Quaglio na Kranjskem v večjem obsegu poslikal tudi prezbiterij romarske cerkve v Obersljanu pri Komnu na Krasu (1721) in strop prve javne knjižnice v našem prostoru, sedanje semeniške knjižnice v Ljubljani (1721–1723).

Že sama pojavnost uveljavljenega furlanskega slikarja Giulia Quaglia v Škofji Loki in naročilo za izvedbo freske Snemanje s križa za loškega naročnika, barona Wolkensperga, nam govori o nekem posebnem svetovljanskem duhu, ki je ob prelomu 17. v 18. stoletje obstajal v teh krajih. Vpliv kranjskih intelektualcev, združenih v akademije, se je iz Ljubljane razširil tudi po okoliških krajih, preko te nove kulture usmerjenosti pa tudi zanimanje in navdušenje nad italijansko umetnostjo. Italijanska kultura je v svoji baročni raznolikosti postala za kranjske plemiče, izobražence in ugledne meščane zanimivejša in privlačnejša kot nemška, ki jim je bila do tedaj bližja.

Na osnovi novih estetskih teženj in s pojavom ljubljanskih operozov se je kulturna klima na Kranjskem močno približala srednjeevropski, Ljubljana pa je postala eno od pomembnih baročnih središč na njenem jugu. Slava Giulia Quaglia je iz Ljubljane, kjer je mojstrsko poslikal stolnico, segla tudi v Škofjo Loko. Sledilo ji je naročilo takratnega lastnika gradu Puštal in večkratnega škofjeloškega mestnega sodnika, Marka Oblaka, za poslikavo kapele sv. Križa v gradu Puštal. Kapela sv. Križa je bila sprva izključno namenjena zasebnemu bogoslužju, na podlagi dveh pisnih dovoljenj papeža Benedikta XIV. iz let 1747 in 1751 pa se je v njej smelo ob torkih tudi maševati. Freska Snemanja s križa je kompozicijski pendant freski Križanja v palači Monte da Pietà v Vidmu iz leta 1694, ki je prav tako Quaglijevo delo. Freski se med seboj razlikujeta le po barvnih vrednostih in po številu upodobljenih likov.

Zasnova kompozicije zavzema celotno stensko površino, ki je zgoraj polkrožno zaključena, kar je posledica njene pozicije za križnim obokom, ob straneh pa sta nanjo prislonjena dva dekorativna pilastra. Freska je sestavljena iz dveh poslikanih polj; večje zgornje polje zapolnjuje razgibana figuralna kompozicija Snemanja s križa, spodnji pas z arhitekturnimi detajli in putti pa je pravzaprav podnožje ali oder, na katerem se odvija drama ali glavno dogajanje. Osrednji del naslikanega podnožja prekinja oltarna stenska niša, ki pa je trenutno zaprta. Na levi strani spodnjega pasu je preprosta upodobitev Veronikinega prta v rdečem, razpetega med dve angelski glavici s krilci. Na nasprotni strani je skoraj identični angelski motiv s trnjevo krono na povečanem arhitekturm zavihku.

Zgornje (dominantno) slikarsko polje je namenjeno monumentalni upodobitvi Snemanja s križa. Gre za diagonalno kompozicijo, razgibano in slikovito, ki zaradi svoje pripovedne gestualnosti, pisani barvitosti in nasploh intenzivnosti likovnega izraza spada med najkvalitetnejša Quaglijeva slikarska dela. Močna diagonala ustvarja napetost med plastično oblikovanimi

Detajl s freske

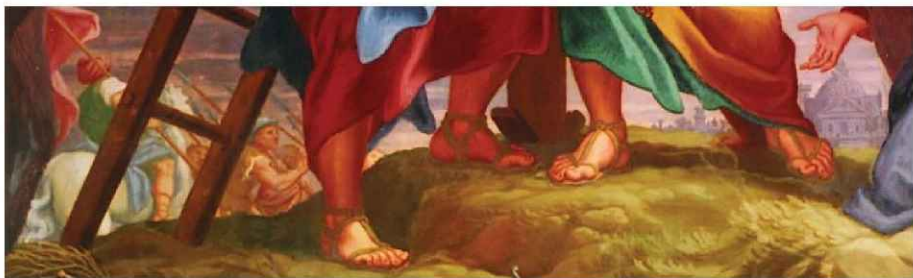
telesi in dodaja poseben akcent naslikanemu prizoru. Za razliko od ostalih Quaglijevih del na Kranjskem, pri katerih lahko opazujemo ostre in trde obrise, je njegov slikarski pristop tokrat mehkejši in bolj poetičen. Mehkoba je morda še najbolj razvidna v rafiniranem »chiaroscuro« modeliranju draperij. Tudi Kristusov obraz je manj trpeč, ampak bolj umirjen, poduhovljen. Protagoniste zgodbe slikar organizira po skupinah.

Prvo sestavljajo trije starci (Jožef iz Arimateje, jokajoči Nikodem in še en starec), drugo pa tri Marije z objokovalko na desni in z Janezom Evangelistom. Po ikonografski plati je Quaglio osrednji prizor izvedel dokaj eklektično; preko prizora lahko sklepamo, da je bil slikar seznanjen tudi z drugimi, bolj severnjaškimi starejšimi upodobitvami tega motiva. Umetnostni zgodovinar Marini celo ugotavlja formalne podobnosti s slavno Rubensovo upodobitvijo Snemanja s križa, ki se nahaja v Antwerpnu, lahko pa, da so navidezne sorodnosti povsem naključne.

Glavni motiv Snemanja s križa je potopljen v krajino, ki v nivoju Kristusovih nog odkriva v ozadju veduto s Petrovo cerkvijo v Rimu, hkrati pa odraža umetnikovo hrepenenje po rodni Italiji. Na golih, pustih tleh Golgote so na levi strani nanizani različni predmeti, povezani s Kristusovim trpljenjem in mučenjem (bič, železne kleščice, ukrivljeni žebelji, plehnati krožnik idr.), za njimi pa je Quaglio naslikal mogoče najbolj kuriozen detajl na celotni freski, ki prikazuje vojake s sulicami in jezdeca na belem konju z rdečo bandero. Prav v tem detajlu je mogoče povezava z osebno slikarjevo epizodo

Detajl s freske

Detajl s freske

Detajls freske

iluzionistično naslikani arhitektumi bazi, ki loči glavni prizor Snemanja s križa in dekorativno podnožje, je tik ob pilastru na levi strani sicer slabo viden, a še vedno čitljiv podpis z datumom: »IULIUS QUALEUS / P . Anno 1706«. Ker je po znanih podatkih Quaglio svoje delo v ljubljanski stolnici zaključil 21. avgusta 1706, lahko sklepamo, daje freska v Puštalskem gradu nastala v času med avgustom in koncem decembra 1706.

Ko se je Giulio Quaglio po opravljenem delu v gradu Puštal na začetku leta 1707 vračal domov, se je med potjo ustavil tudi v Cerknem. Tam naj bi domnevno naslikal podobo Božje matere (kot male deklice s starši - sv. Ano in Joachimom) v oljni tehniki, ki je do nedavnega krasila glavni oltar farne cerkve, posvečene sv. Ani. Slika je trenutno na restavriranju v Ljubljani.

v Bologni. Na enem od svojih potovanj po Italiji (v času pred odhodom v Ljubljano) naj bi se namreč ustavil tudi v Bologni, kjer naj bi slikal bojne prizore. Dramatično atmosfero, podano s temnimi kulisnimi oblaki za vzvišenim osrednjim prizorom maestozno vzdržujejo trije leteči angeli, ki pod polkrožnim vrhom freske slovesno nosijo baldahin in gledalcem odpirajo pogled na Golgoto. Giulio Quaglio je svoje delo tudi podpisal; na

Detajl s freske

Projekt Škofjeloški pasijon 2006

V članku so povzeta bistvena dogajanja in aktivnosti v okviru projekta Škofjeloški pasijon 2006.

Tudi na tem mestu se želim iskreno zahvaliti vsem tistim, ki so storili vse za ponovno uprizoritev Škofjeloškega pasijona: sodelujočim, članom Strokovnega odbora, strokovnjakom, institucijam in posameznikom ter tistim politikom in svetnikom Občinskega sveta Občine Škofja Loka, ki so zmogli preseči strankarske in osebne interese.

Ljudska modrost pravi: »Čas postavi vse stvari na svoje mesto«.

Dne 25.9.2003 je bil na 4. sestanku ustvarjalcev Škofjeloškega pasijona leta 1999 in 2000 sprejet naslednji sklep: »V Škofji Loki se v letu 2006 ponovno uprizori Škofjeloški pasijon, ki se bo potem uprizarjal vsakih sedem (7) let. Nujen pogoj je, da občinski svet sprejme odlok, v katerem bo vse to jasno zapisano zato, da se Škofjeloški pasijon institucionalizira. Odlok mora tudi vsebovati, da se Škofjeloški pasijon uprizarja v taki obliki, kot je bil uprizorjen v letih 1999 in 2000. To je »Kokaljeva rekonstrukcija Romualdovega Škofjeloškega pasijona«. Istega dne je bil sprejet tudi sklep: »Režiser obnovitve Kokaljeve rekonstrukcije Romualdovega Škofjeloškega pasijona v letu 2006 bo g. Borut Gartner«. (Zapisnik, 25.9.2003)

Meseca maja leta 2004 je župan Občine Škofja Loka Igor Draksler na priporočilo režiserja Škofjeloškega pasijona 1999 in 2000 Marjana Kokalja povabil k pripravi projekta dr. Tadejo Primožič. (Arhiv Škofjeloškega pasijona)

Dne 9.8.2004 je župan Občine Škofja Loka Igor Draksler izdal »Sklep o imenovanju Strokovnega odbora za izvedbo Škofjeloškega pasijona 2006«, v katerega so bili vabljeni vsi člani delovne skupine, odgovorni za posamezna področja v letih 1999 in 2000. V Strokovni odbor so bili imenovani: Jurij Svoljšak, višji svetovalec I, vodja oddelka za družbene dejavnosti Občine Škofja Loka; prof. dr. Metod Benedik, profesor za zgodovino cerkve na Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani; Borut Gartner, režiser Škofjeloškega pasijona 2006; sh. Marjan Kokalj, režiser Škofjeloškega pasijona 1999 in 2000, svetovalec; Jožc Faganel, profesor slovenščine in francoščine, višji strokovni sodelavec specialist na Inštitutu za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU, predavatelj retorike na Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani, gledališki lektor SSGT, Ljubljanska drama itn., svetovalec za govor; Klemen Štibelj, univ. dipl. ekonomist, svetovalec za finance; Nada Slatnar, kostumografa; Metoda Zorčič, dipl. igralka, mentorica za igro; Vanja Krmelj, univ. dipl. inž. oblikovanja oblačil in tekstila, svetovalka za masko; docent Tone Potočnik, Akademija za glasbo Univerze v Ljubljani, vokalna glasba; docent dr. Andrej Misson, Akademija za glasbo Univerze v Ljubljani, instrumentalna glasba in Tina Oblak, univ. dipl. komunikologinja, svetovalka za tržno komuniciranje. (Sklep o imenovanju, 9.8.2004)

Dne 7.9.2004 je bil na 2. sestanku Strokovnega odbora sprejet sklep, da se Škofjeloški pasijon uprizori leta 2006 in določeni so bili datumi uprizoritev. (Zapisnik, 27.9.2004)

V mesecu septembru in oktobru 2004 smo preverili pripravljenost vseh igralskih skupin, ki so sodelovale pri uprizoritvah v letih 1999 in 2000. Prav vse skupine so bile pripravljene sodelovati. (Arhiv Škofjeloškega pasijona)

Na 8. redni seji Odbora za družbene dejavnosti Občine Škofja Loka dne 25.10.2004 je odbor obravnaval gradivo Škofjeloški pasijon in sprejel naslednje sklepe: »Odbor za družbene dejavnosti je potrebno ažurno seznanjati s potekom priprav Škofjeloški pasijon 2006«; »Odbor za družbene dejavnosti pričakuje finančno poročilo Škofjeloškega pasijona iz leta 2000«; »Škofjeloški pasijon se izvede v letu 2006 v skladu s predlaganim gradivom«. (Zapisnik, 25.10.2004)

Na nadaljevanju 10. redne seje Občinski svet Občine Škofja Loka dne 11.11.2004 sprejme naslednje sklepe: »Škofjeloški pasijon se izvede v letu 2006« (25 za); »Predlagatelj naj v roku dveh mesecev pripravi in predstavi poslovni načrt za izvedbo Škofjeloškega pasijona v letu 2006« (26 za); »Predlagatelj naj pripravi možnosti in predloge za izvedbo Škofjeloškega pasijona tudi v drugih terminih« (23 za). (Zapisnik, 11.11.2004)

Dne 13.12.2004 je na 9. redni seji Odbora za družbene dejavnosti dr. Tadeja Primožič predstavila zagonski elaborat (poslovni načrt) projekta Škofjeloški pasijon 2006. Odbor je sprejel naslednji sklep: »Občinski svet Občine Škofja Loka je sprejel Poslovni načrt (Zagonski elaborat) projekta Škofjeloški pasijon 2006«. (Zapisnik, 13.12.2004)

Dne 13.12.2004 je na 8. redni seji Odbora za gospodarstvo, obrt in turizem Občinskega sveta Občine Škofja Loka dr. Tadeja Primožič predstavila zagonski elaborat (poslovni načrt) projekta Škofjeloški pasijon 2006. Odbor je sprejel naslednji sklep: »Člani odbora dajejo pozitivno soglasje k poslovnemu načrtu projekta Škofjeloški pasijon, vendar naj se upoštevajo pripombe, ki so bile obravnavane na seji odbora«. (Zapisnik, 13.12.2004)

Dne 16.12.2004 je bila točka Škofjeloški pasijon umaknjena z dnevnega reda 11. redne seje Občinskega sveta Občine Škofja Loka. (Arhiv Škofjeloškega pasijona)

Na nadaljevanju 11. redne seje Občinskega sveta Občine Škofja Loka dne 10.2.2005, Občinski svet z amandmaji postavko Škofjeloški pasijon 2006 v proračunu Občine Škofja Loka za leto 2005 v višini 25.0000.000 SIT zmanjša na 12.000.000 SIT. (Zapisnik, 10.2.2005)

Za občinske svetnike, vodje igralskih skupin ter javnost je bila 15.3.2005 pripravljena strokovna predstavitev Škofjeloškega pasijona. Obiskovalci so si lahko ogledali dokumentarni film o izvirniku, pripravah in uprizoritvah v letih 1999 in 2000. O njegovem pomenu so z različnih strokovnih zornih kotov spregovorili prof. Jože Faganel, višji strokovni sodelavec specialist na Inštitutu za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU, prof. dr. Marko Marin iz Akademije za gledališče, radio, film in televizijo Univerze v Ljubljani ter prof. dr. Janez Bogataj z Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Dr. Tadeja Primožič pa je predstavila zagonski elaborat projekta Škofjeloški pasijon 2006. Predstavitev se je udeležilo šest svetnic in svetnikov ter en podžupan. (Arhiv Škofjeloškega pasijona)

Zaradi izjemne vloge, ki jo ima Škofjeloški pasijon za kulturo Slovencev, je bilo načrtovano, da bi Škofjeloški pasijon 2006 postal projekt nacionalnega pomena. K sodelovanju so bile povabljene različne institucije. Častno pokroviteljstvo Škofjeloškega pasijona 2006 je prevzela Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Svoje sodelovanje so potrdile posamezne

fakultete Univerze v Ljubljani in Slovenska turistična organizacija, ki so vse bile pripravljene aktivno sodelovati. (Arhiv Škofjeloškega pasijona)

Na Ministrstvo za kulturo je bila posredovana pobuda za razglasitev Škofjeloškega pasijona za spomenik nacionalnega pomena. Pošta Slovenije pa je načrtovala izdajo barvne razglednice z motivom Škofjeloškega pasijona in znamko. (Arhiv Škofjeloškega pasijona)

Med tem časom je bil Škofjeloški pasijon prijavljen na dveh razpisih Evropske unije (Phare CBC Slovenija/Avstrija, Cultura 2000 za leto 2004) ter dveh domačih razpisih (Javni projektni poziv za leto 2005 Javnega sklada RS za ljubiteljske dejavnosti, Javni razpis za izbor kulturnih projektov na področju umetnosti in knjig za leto 2005 Ministrstva za kulturo). (Arhiv Škofjeloškega pasijona)

Režiser Borut Gartner je opravil številne aktivnosti: študij literature in virov; podrobni dogovori o sodelovanju z vodji igralskih skupin, člani Strokovnega odbora in zunanji sodelavci; dogovori o lokacijah vaj, baznem taboru itn. (Gartner, Odstopna izjava, 2005)

Dne 29.03.2005 je na 10. redni seji Odbora za družbene dejavnosti Občinskega sveta Občine Škofja Loka dr. Tadeja Primožič predstavila gradivo ŠKOFJELOŠKI PASIJON PROCESSIO LOCOPOLITANA 1721 – 1999 – 2006. Odbor je sprejel naslednji sklep: »Občinski svet Občine Škofja Loka sprejme gradivo ŠKOFJELOŠKI PASIJON PROCESSIO LOCOPOLITANA 1721 – 1999 – 2006 vključno s poslovnim načrtom (Zagonskim elaboratom) in se obvezuje, da v skladu s planiranim finančnim planom iz proračuna za leto 2005 in 2006 zagotovi denarna sredstva v višini 63 mio SIT za izvedbo Škofjeloškega pasijona 2006«. (Zapisnik, 29.3.2005)

Na 9. redni seji Odbora za gospodarstvo, obrt in turizem Občinskega sveta Občine Škofja Loka dne 29.03.2005, je dr. Tadeja Primožič predstavila gradivo ŠKOFJELOŠKI PASIJON PROCESSIO LOCOPOLITANA 1721 – 1999 – 2006. Odbor je sprejel naslednje sklepe: »Občinski svet Občine Škofja Loka sprejme gradivo Škofjeloški pasijon vključno s Poslovnim načrtom in se obvezuje, da bo v skladu s finančnim planom zagotovil sredstva za izvedbo Škofjeloškega pasijona«; »Odbor za gospodarstvo, obrt in turizem predlaga občinskemu svetu, da se loški pasijon izvede v letu 2007«. (Zapisnik, 29.3.2005)

Dne 2.4.2005 je režiser Škofjeloškega pasijona 2006 na Občinski svet Občine Škofja Loka naslovil pismo, ki je nastalo na pobudo svetnika Antona Peršina. V njem je Borut Gartner predstavil svoje razumevanje, delo in razmere, ki so nastale. Zapisal je tudi: »Še enkrat poudarjam, da bomo le skupaj kos tako velikemu projektu. Če se bo ta pozitivna energija zlila med nas in v to ne dvomim, bo tudi vreme na naši strani. Naši popotni čevlji so pripravljeni! Nestrpnost čakamo, da vaša roka seže po kljuki in nam odpre vrata, skozi katera želimo skupaj z vami stopiti na pot in priti do cilja. In ta cilj je – Škofjeloški pasijon 2006!« (Gartner, Osvetlitev Škofjeloškega pasijona, 2005)

Na delovnem srečanju Strokovnega odbora Škofjeloškega pasijona 2006 dne 7.4.2005, so bili zaradi razmer, ki so onemogočale nadaljevanje projekta sprejeti naslednji sklepi: »V skladu s sklepom srečanja Strokovnega odbora z dne 25.9.2003 naj bo ponovna uprizoritev Škofjeloškega pasijona leta 2006«; »Strokovni odbor podpira odločitev režiserja Boruta Gartnerja o odstopu, če Občinski svet ne sprejme sklepa o izvedbi Škofjeloškega pasijona v letu 2006 do 20.4.2005. V tem primeru Strokovni odbor dne 20.4.2005 prav tako odstopi«; »V primeru, da Občinski svet ne zagotovi v poslovnem načrtu (zagonskem elaboratu) predvidene višine sredstev iz občinskega proračuna v višini 63.000.000 SIT Strokovni odbor odstopi«;

»V skladu z 2. in 3. sklepom odgovornost o neizvedbi Škofjeloškega pasijona leta 2006 z obstoječim Strokovnim odborom izvajalcem Škofjeloškega pasijona 1999 in 2000, v celoti prevzame Občinski svet;« Strokovni odbor podpira odločitve Tadeje Primožič, da s 1. majem ne podaljša pogodbe, če ne bodo upoštevani sklepi Strokovnega odbora«. (Zapisnik, 11.4.2005)

Dne 14.04.2005 je na 12. redni seji Občinskega sveta Občine Škofja Loka o pomenu Škofjeloškega pasijona za slovensko in evropsko kulturo spregovoril prof. dr. Marko Marin, predstojnik Oddelka za zgodovino gledališča na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo Univerze v Ljubljani, dr. Tadeja Primožič pa je predstavila gradivo ŠKOFJELOŠKI PASIJON PROCESSIO LOCOPOLITANA 1721 – 1999 – 2006. Svetnike Občinskega sveta je seznaniła tudi z institucijami, ki so bile pripravljene sodelovati pri projektu ter sklepi Strokovnega odbora z dne 7.4.2005. Občinski svet Občine Škofja Loka je nato sprejel naslednje sklepe: 1. »Škofjeloški pasijon se uprizoni leta 2007« (14 za, 13 proti). 2. »Organizator Škofjeloškega pasijona je Občina Škofja Loka« (23 za). 3. »Izvajalca, vodjo projekta, režiserja in strokovno ekipo pasijona imenuje Občinski svet Občine Škofja Loka« (16 za, 10 proti). 4. »Za koordinacijo aktivnosti v zvezi s pasijonom Občinski svet Občine Škofja Loka pooblašča Dušana Krajnika« (14 za, 12 proti). (Zapisnik, 14.4.2005)

Z dnem 20.4.2005 so v skladu s sklepi delovnega srečanja Strokovnega odbora Škofjeloškega pasijona z dne 7. aprila 2005, odstopili režiser Borut Gartner in strokovni odbor. (Arhiv Škofjeloškega pasijona)

Zupan Občine Škofja Loka Igor Draksler je dne 30.5.2005 na podlagi sklepov Občinskega sveta Občine Škofja Loka izdal »Sklep o razrešitvi članov Strokovnega odbora za izvedbo Škofjeloškega pasijona 2006«. (Sklep o razrešitvi, 30.5.2005)

Leta 2006 je Dušan Krajnik, podžupan občine Škofja Loka, za častnik Dnevnik povedal: »V času volitev pripraviti tako odmeven projekt, bi bilo nepošteno«. (Knez 2006: 9)

VIRI

1. Arhiv Škofjeloškega pasijona.
2. Garner Borut, Odstopna izjava, 21.4.2005, Arhiv Škofjeloškega pasijona.
3. Garner Borut, Osvetlitev Škofjeloškega pasijona 2006 skozi oči novega režiserja, 2.4.2005.
4. Knez Primož, Izgubljeno leto loškega pasijona, Dnevnik št. 86 (29.3), letnik LVI, 2006, str. 9.
5. Primožič Tadeja, ŠKOFJELOŠKI PASIJON PROCESSIO LOCOPOLITANA 1721 – 1999 – 2006.
6. Sklep o imenovanju Strokovnega odbora za izvedbo Škofjeloškega pasijona 2006, 9.8.2004.
7. Sklep o razrešitvi članov Strokovnega odbora za izvedbo Škofjeloškega pasijona 2006, 30.5.2005.
8. Zapisnik 10. redne seje Občinskega sveta Občine Škofja Loka, 11.11.2004 (28.10.2004).
9. Zapisnik 10. redne seje Odbora za družbene dejavnosti Občinskega sveta Občine Škofja Loka, 29.3.2005.

10. Zapisnik 11. redne seje Občinskega sveta Občine Škofja Loka, 10.2.2005.
11. Zapisnik 12. redne seje Občinskega sveta Občine Škofja Loka, 14.4.2005.
12. Zapisnik 2. delovnega srečanja Strokovnega odbora Škofjeloškega pasijona, 27.9.2004.
13. Zapisnik 4. srečanja ustvarjalcev Škofjeloškega pasijona, 25.9.2003.
14. Zapisnik 6. delovnega srečanja Strokovnega odbora Škofjeloškega pasijona, 11.4.2005.
15. Zapisnik 8. redne seje Odbora za družbene dejavnosti Občinskega sveta Občine Škofja Loka, 25.10.2004.
16. Zapisnik 8. redne seje Odbora za gospodarstvo, obrt in turizem, 13.12.2004.
17. Zapisnik 9. redne seje Odbora za družbene dejavnosti Občinskega sveta Občine Škofja Loka, 13.12.2004.
18. Zapisnik 9. redne seje Odbora za gospodarstvo, obrt in turizem, 29.3.2005.

Potujoča razstava Škofjeloški pasijon

V članku je predstavljena Potujoča razstava Škofjeloški pasijon, ki je bila pripravljena kot zameetek muzeja o Škofjeloškem pasijonu v Kapucinskem samostanu v Škofji Loki.

Še enkrat srčna hvala vsem, ki ste pri tem projektu sodelovali volunteersko, ter vsem tistim, ki ste se odzvali našemu vabilu – vabilu, ki ne zastara.

»Potujoča razstava Škofjeloški pasijon« je bila sprva predvidena kot ena od spremljevalnih aktivnost v okviru projekta Škofjeloški pasijon 2006, njen prvotni namen pa je bil predstavitev te sestavine dediščine v Sloveniji in tujini ob uprizoritvah Škofjeloškega pasijona v letu 2006.

Razstavo je Muzejsko društvo Škofja Loka prijavilo na »Javni razpis za izbor javnih kulturnih projektov na področjih premične dediščine in knjižnične dejavnosti«, Ministrstva za kulturo v letu 2005.

Pri izvedbi naj bi sodelovali Muzejsko društvo Škofja Loka kot prijavitelj in nosilec projekta, Loški muzej Škofja Loka, Občina Škofja Loka in Fotoklub Anton Ažbe ter priznani strokovnjaki za posamezna strokovna področja, med drugim prof. dr. Marko Marin z Akademije za gledališče, radio, film in televizijo Univerze v Ljubljani in prof. dr. Metod Benedik s Teološke fakultete Univerze v Ljubljani.

Koncept je bil oblikovan v več vsebinskih sklopih: nastanek Škofjeloškega pasijona in njegove prve uprizoritve ter umestitev Škofjeloškega pasijona v evropski prostor, uprizoritev leta 1936 v okviru Obrtno-industrijske razstave v Škofji Loki ter uprizoritve v letih 1999 in 2000.

Razstava je bila zasnovana multimedijsko; uporabljeno naj bi bilo pisno, slikovno in zvočno gradivo ter predmeti. V prvem delu naj bi bile predstavljene značilnosti in posebnosti Škofjeloškega pasijona (režijska knjiga, ponatisi, motivi, značilnosti prvih uprizoritev, primerjave z drugimi pasijonskimi igrami, sodčujoči ipd.). Sledilo naj bi ohranjenost slikovno in pisno gradivo iz leta 1936, ki ga hrani Loški muzej Škofja Loka. Tretji vsebinski sklop pa naj bi zajemal pisno, slikovno in zvočno gradivo ter predmete iz let 1999 in 2000. Obiskovalci bi si lahko ogledali dokumentarni film in fotografije (začetki, vaje, uprizoritve) ter posamezne predmete (kostume in rekvizite). Omenjeno naj bi bilo nadgrajeno s strokovnimi besedili o posameznih vsebinskih sklopih Škofjeloškega pasijona (jezik, režija, glasba, kostumografija, maska itn.) ter predstavitev vseh 20 slik.

Posebna pozornost na razstavi naj bi bila namenjena ljudem s posebnimi potrebami, za katere bi bil na ogled prevod izvirnika Škofjeloškega pasijona v Braillovi pisavi, predmeti, ki bi jih bilo mogoče otipati ter glasba in zvočni efekti iz uprizoritev v letih 1999 in 2000.

Potujočo razstavo smo želeli nameniti ljudem različnih narodnosti, zato smo načrtovali izdajo zloženek v več jezikih, plakatov in razglednic.

Predvidena je bila postavitev razstave v večjih mestih po Sloveniji in v izbranih mestih sosednjih držav pred in po uprizoritvah ter v Okroglem stolpu Loškega gradu v mesecu aprilu 2006.

Projekt je bil na razpisu izbran med projekte, ki jih sofinancira Ministrstvo za kulturo iz sredstev državnega proračuna.

Zaradi odločitve Občinskega sveta Občine Škofja Loka, da se Škofjeloški pasijon uprizori leta 2007 in ne 2006, kot je bilo prvotno načrtovano, ter posledično odstopa režiserja Boruta Gartnerja in Strokovnega odbora, se je koncept razstave spremenil.

Novi koncept, pri katerem so bile upoštevane sodobne smernice v muzeologiji, je imel močan simbolni pomen. Glavni namen »nove Potujoče razstave Škofjeloški pasijon« je bil počastitev 300-letnice prihoda kapucinov v Škofjo Loko in 400-letnice prihoda kapucinov na območje današnje države Slovenije, ob tem pa opozoriti tudi na praznino, ki je nastala kot posledica odločitve Občinskega sveta Občine Škofja Loka.

Pasijonsko vzdušje je bilo predstavljeno s pomočjo multimedije, ki je z besedo, sliko in zvokom gledalcu predstavila dva vsebinska sklopa. Prvi je Škofjeloški pasijon umestil v evropski prostor, predstavil povod za njegov nastanek, njegov pomen za slovensko in evropsko kulturo, njegove prve uprizoritve ter nekatere priredbe v 20. stoletju. Drugi sklop je predstavil vsebinske in organizacijske sestavine rekonstrukcije Škofjeloškega pasijona v letih 1999 in 2000 ter projekt Škofjeloški pasijon 2006. Obiskovalci so si v drugem sklopu lahko ogledali tudi posamezne kostume in rekvizite ter fotografije, ki so predstavile tako uprizoritve kot tudi priprave v letih 1999 in 2000.

Nastalo praznino v letu 2006 je simbolno ponazarjala zaprašena skrinja, v kateri so bili shranjeni kostumi, na panojih pa posamezne fotografije z motivi Škofje Loke v času uprizoritev v letih 1999 in 2000 ter fotografije z istimi motivi mesta v letu 2006.

Pozornost je bila namenjena tudi ljudem s posebnimi potrebami, za katere je bil omogočen ogled na zanje prilagojen način.

Obiskovalci so si v predvelikonočnem in velikonočnem času razstavo lahko ogledali v srednjeveškem jedru Škofje Loke, v galeriji Ivana Groharja, ki se nahaja na prvotnem mestu uprizarjanja pasijonske procesije.

Potujoča razstava Škofjeloški pasijon v prostorih parlamenta Republike Slovenije (foto: Tadeja Primožič)

Del postavitve je bil še pred tem na ogled tudi v prostorih parlamenta Republike Slovenije, s čimer smo želeli opozoriti na lokalno ideološko in politično zlorabo te izjemne sestavine slovenske in evropske kulture v času priprav na izvedbo v letu 2006.

Ker je to t. i. »potujoča razstava«, so bile uporabljene sodobne možnosti »potovanja« in-formacij – svetovni splet. Obiskovalcem je bila tako dana možnost, da so si del razstave lahko ogledali iz kateregakoli dela sveta in da so pri njej aktivno sodelovali.

Pomemben vsebinski sklop razstave so bili spremljevalni dogodki – predavanja strokovnjakov, ki so omogočala poglobljeno spoznavanje te sestavine dediščine iz zornega kota različnih strok. Potekala so natanko v istih dnevih, kot so bile načrtovane uprizoritve v letu 2006. Zadnji izmed dogodkov, ki je projekt tudi sklenil, je bil koncert v Nunski cerkvi v Škofji Loki.

Celoten koncept razstave je zaokrožil katalog – Doneski Loških razgledov št. 12, v katerem so zbrani znanstveni in strokovni prispevki na temo pasijonskih igr.

Parlament Republike Slovenije, Ljubljana, 31. 3. – 6. 4. 2006

Galerija Ivana Groharja, Škofja Loka, 7. 4. – 22. 4. 2006

Spremljevalni dogodki:

- **Galerija Ivana Groharja, Škofja Loka, cvetni petek, 7. 4. 2006, ob 20. uri** - odprtje razstave
- **Galerija Ivana Groharja, Škofja Loka, cvetna sobota, 8. 4. 2006, ob 20. uri** - prof. dr. Marko Marin: Evropske pasijonske igre med Čedadom in Škofjo Loko
- **Galerija Ivana Groharja, Škofja Loka, cvetna nedelja, 9. 4. 2006, ob 16. uri** - Jože Faganel: Jezikovna podoba Škofjeloškega pasijona
- **Galerija Ivana Groharja, Škofja Loka, cvetna nedelja, 9. 4. 2006, ob 20. uri** - prof. dr. p. Metod Benedik: Izhodišča Škofjeloškega pasijona
- **Galerija Ivana Groharja, Škofja Loka, velikonočni ponedeljek, 17. 4. 2006, ob 16. uri** - Uprizoritve Škofjeloškega pasijona v letih 1999 in 2000 ter projekt Škofjeloški pasijon 2006
- **Galerija Ivana Groharja, Škofja Loka, petek 21. 4. 2006, ob 18. uri** - mag. Bogomila Kravos, Tržaška uprizoritev Škofjeloškega pasijona
- **Nunska cerkev, Škofja Loka, petek, 21. 4. 2006, ob 20. uri** - Tone Potočnik in koralni zbor Akademije za glasbo: Koncert s strokovno predstavitvijo Škofjeloškega pasijona in njegovih vzporednic z gregorijanskim koralom.

Svetovni splet: www.pasijon.si

Avtorska skupina razstave:

Koncept razstave:

Marjan Kokalj, dr. Tadeja Primožič

Strokovna podpora: prof. dr. Metod Benedik (svetovalec), Pavel A. Florjančič (katalog razstave, fotografija, odnosi z javnostmi), Borut Gartner (multimedija), Marjan Kokalj (multimedija), Marjan Koplan (fotografija), Martin Krajnik (tehnična podpora), Mateja Maček (spletna klepetalnica), Jure Miklavc in Barbara Šušteršič (grafično oblikovanje), Jure Nas-tran (fotografija), Tina Oblak (svetovalka), Andrej Perko (fotografija), Barbara Pintar (spletna

klepetalnica), Peter Pokorn (fotografija), dr. Tadeja Primožič (vodenje in organizacija, odnosi z javnostmi), Bojan Rihtaršič (oblikovanje razstave, fotografija), Jure Svoljšak (ljudje s posebnimi potrebami)

Razstavo sta finančno podprla: Ministrstvo za kulturo in Občina Škofja Loka

Donatorji in sponzorji: Kapucinski samostan Škofja Loka, Krajnik računalništvo d. o. o., Križaj grafično oblikovanje, Lokalna turistična organizacija Blegoš, Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih Kranj, Mizarstvo Štibelj, Nikolaj Štibelj s. p., Prosvetno društvo Sotočje, Radio Ognjišče, Razvojna agencija Sora, Turistično društvo Škofja Loka, Uršulinski samostan Sv. Duh, Zupanc Jurij s. p. mizarstvo, Župnijski urad Stara Loka, Župnijski urad Škofja Loka

Odprtje Potujoče razstave Škofjeloški pasijon v Groharjevi galeriji (Foto: Marjan Koplan)

Predavanje Toneta Potočnika in koncert koralnega zbora Akademije za glasbo v okviru Potujoče razstave Škofjeloški pasijon

Predavanje in koncert prof. Toneta Potočnika s svojimi študenti, v nunski cerkvi v Škofji Loki, 21. aprila 2006, ob 20.00, sta pomenila zaključek Potujoče razstave Škofjeloški pasijon. Razstava je bila od 31.3. do 6.4. postavljena v parlamentu Republike Slovenije ter od 7.4. do 22. 4. v Galeriji Ivana Groharja v Škofji Loki.

Večer je bil razdeljen v dva dela. V prvem delu (predavanje) je prof. Potočnik razložil osnove gregorijanskega koral, ki je vplival na njegove odločitve pri pisanju glasbe za Škofjeloški pasijon 1999 in 2000, študentje pa so te osnove praktično demonstrirali s kratkimi glasbenimi odlomki. V drugem delu so v obliki koncerta sledili deli tradicionalne koralne latinske liturgije velikega tedna ter posebej izpostavljen dialog med Pilatom in Kristusom iz pasijona po evangelistu Janezu. Osrednji del koncerta je predstavljalo sedem uglasbenih delov Škofjeloškega pasijona 1999 ter 2000: Adamovi otroci, hudiči v pekl, štirje dečki ob Jezusovem slovesnem vходу v Jeruzalem, sv. Hieronim, Marija Magdalena, Kupido, judovski kralj David. Posamezne dele je med seboj povezoval vezni tekst, vzet iz kapucinskih meditacij v času nastanka Škofjeloškega pasijona ter komentarjev Toneta Potočnika, ki ga je brala Tina Oblak.

Prof. Potočnik je predavanje in koncert umestil v zvočno in arhitekturno čudovito okolje nunske cerkve. Nastopajoči so bili oblečeni v bele in črne pasijonske kute, nekateri solisti pa tudi v obleke oseb, ki so jih peli. Tudi prižiganje in ugašanje luči, ki ima pomembno obredno vlogo pri petju v samostanskih korih, je bilo skladno z vsebino posredovanega.

Večer je bil sinteza teorije in prakse uglasbitve pasijona. Prvič smo lahko tako neposredno slišali izvor glasbe pri zadnjih uprizoritvah pasijona in opazili njeno notranje ujemanje s stilom samega teksta Škofjeloškega pasijona, ki je dramatisirana srednjeveško-baročna meditacija. Prof. Potočnik je pri pisanju uglasbitev upošteval stilni izvor posameznih slik oz. prizorov pasijona; če izhajajo iz časa baroka (alegorije), jih je približal baročnemu okraševanju (Kupido), če iz časa srednjega veka, so dosledno vezane na koralno liturgično tradicijo velikega tedna, kot so npr. žalostinke preroka Jeremija (Hieronim), itd. Posebnost v glasbeni celoti Potočnikove uglasbitve predstavlja petje hudičev, ki je zaradi njihove vloge, vloge prinašalcev zla, disharmonično razcepljeno na več glasov, na način, ki nikoli ni obstajal v pravem večglasju. Prof. Potočnik se je tega zavedal tudi pri postavitvi na sceno, saj je hudiče postavil iz cerkven-

ega prostora ven, kamor spadajo glede na svojo vlogo, zato so smeli peti le skozi vrata. Ob tem je potrebno omeniti, da je tankočutno zaznal razmerje med sakralnim in posvetnim v pasijonu, kjer sakralno zavzema osrednji prostor in je nosilna os pasijona. Posebnost petja na splošno je bil tudi dodan bordunski glas, ki ga je prof. Potočnik inovativno vnesel v koralno glasbo. Poleg svojega sozvočja z ostalimi toni ta glas pomeni tudi avtorjev podpis. Osrednji scenski objekt je bil portativ (mini orgle), ki je služil kot vir intonacije. Portativ je bil napravljen ob zadnjih uprizoritvah pasijona kot posnetek upodobitve tega glasbila na freski v Crngrobu in je zato simbolično predstavljal glasbeno intonacijo iz časa prvih uprizoritev Škofjeloškega pasijona.

Prof. Tonetu Potočniku in študentom je ta večer uspelo združiti v izredno harmonično celoto glasbo, vsebino, sceno ter nastopanje samo. Izkazalo se je, na kako dragocenih temeljih stoji glasba pri pasijonu in kako premišljeno je bila napravljena. Poslušalcem so izvajalci na profesionalen način uspeli posredovati okus oz. vzdušje Škofjeloškega pasijona, ki ga letos žal ni bilo. Odziv publike, ki je napolnila nunsko cerkev, je bil dober, kar gotovo največ pove o vzdušju med nastopom, dinamiki ter sporočilu oz. vsebini samega nastopa. V kratkem stavku bi lahko povzeli, da je bil to koncert, ki je spregovoril iz duše.

Koncert koralnega zbora Akademije za glasbo v nunski cerkvi. (Foto: Marjan Koplan)

Pol leta kasneje

Po preteku pomladi letošnjega leta lahko ugotavljamo, da se obljubljeni Škofjeloški pasijon v letu 2007 ni izvedel, zato se mi ob tem postavlja vprašanje, ali je bil namen tistih, ki so nameravali uprizoritev v letu 2006 nenadoma prestaviti v leto 2007 in prevzeli odgovornost zanj, iskren, ali pa so pasijon gledali izključno kot nevaren politični element in pomembno strateško politično točko, ki jo je treba zavzeti ali izbrisati? Od tod se kar samo ponuja drugo vprašanje, ali je uspela zaustavitev uprizoritve v letu 2006 politično koristila tem, ki so to storili? Ali ni šlo bolj za napako in popolnoma napačno presojo politične vplivnosti projekta? Na taka in podobna vprašanja naj odgovori vest tistih posameznikov in skupin, ki so bili vključeni v predstavitev pasijona v leto 2007, ko uprizoritve nikakor ni bilo mogoče izvesti iz številnih razlogov, kar se je kasneje tudi pokazalo. Mešanje dveh zaporednih letnic 2006 in 2007, namerno mešanje informacij, obljube ljudem o uprizoritvi v letu 2007 namesto že odločenem 2006, so povzročili med ljudmi veliko zmešnjavo, saj jim ni moglo biti več jasno, kaj se sploh dogaja. Nekateri so si pač s pomočjo vzvodov moči privoščili grdo igranje na razvijajočem se projektu, ki je bil odlično zastavljen, ter med prebivalce Škofjeloškega področja vnesli nezaupanje do uprizoritev ter napravili kulturno škodo.

Po nekaj letih, ki sem jih preživel povezan z uprizoritvami pasijona, si upam, na osnovi lastnih izkušenj, trditi, da v Škofji Loki bistvena ovira pri uprizoritvah pasijona stoji v vprašanju, na katerega bi bilo zanimivo slišati kakšen iskren odgovor. Vprašanje se glasi: Zakaj nekateri v Škofji Loki pasijona enostavno ne morejo prenesti takega kot je, kot pojava samega na sebi, ne glede na politične okoliščine (te so po mojem bolj izgovor)? Od blizu sem namreč lahko videl, da za nekatere pasijon pomeni celo globljo motnjo od politične grožnje (kar je zelo čudno ob vsem izpovedanem pluralizmu in toleranci današnjega časa) in prepričan sem, da se je prav na tej ravni navadno odločilo v prid ali ne prid uprizoritvi ter se oviralo delo, če je do uprizoritve prišlo. V pasijonu tako marsikdo vidi namišljenega nasprotnika, ki ga v resnici nikjer ni, saj gre za kulturno dediščino Škofje Loke, ki nikoli ni ogrožala ljudi ali komu storila kaj hudega. Dokler predsodki do pasijona, ki so res čisti predsodki, ne bodo premagani, bo v Škofji Loki pasijon res težko uprizarjati, zato priporočam, da se odnos do te predstave nekoliko omili in pogleda nanjo malo bolj prizanesljivo.

Prihodnjim uprizoritvam zato želim več naklonjenosti s strani tistih, ki so do pasijona doslej imeli predsodke, četudi prikriti. Upam, da smo se od spomladanskega časa letošnjega leta 2007 vsi česa naučili.

Ivan Grohar – poet slovenskega impresionizma

Škofja Loka z okolico ima bogato kulturnozgodovinsko tradicijo in umetnostno dediščino. Tod je delovalo mnogo umetnikov, tu so se medsebojno prepletale razne umetnostne smeri iz Freisinga in Furlanije ter se prilagajale naravi in človeku. Mesto s svojo slikovito okolico že od nekdaj privlači likovne ustvarjalce, mehke oblike loške krajine pa s svojo prepoznavno motiviko kličejo po upodabljanju. Loko so si v času največjega razcveta slovenskega impresionizma za svoje delovanje izbrali tudi naši največji mojstri impresionisti (Jama, Jakopič, Grohar, Stern), nekateri slovenski umetnostni zgodovinarji pa so jo imenovali kar »Slovenski Barbizon«.

IVAN GROHAR (1867–1911),

slovenski slikar. Poleg Riharda Jakopiča najpomembnejši med slovenskimi impresionisti. Slikal je nabožne motive, krajine, portrete in prizore iz vaškega življenja. Rodil se je v Spodnji Sorici nad Železniki kmetskim staršem. V mladosti je delal kot drvar, hlapec in pastir. Že kot otrok je kazal nadarjenost za likovno izražanje, rezljal je igrače in risal. Prve likovne osnove je dobil pri cerkvenem slikarju Bradaški v Kranju.

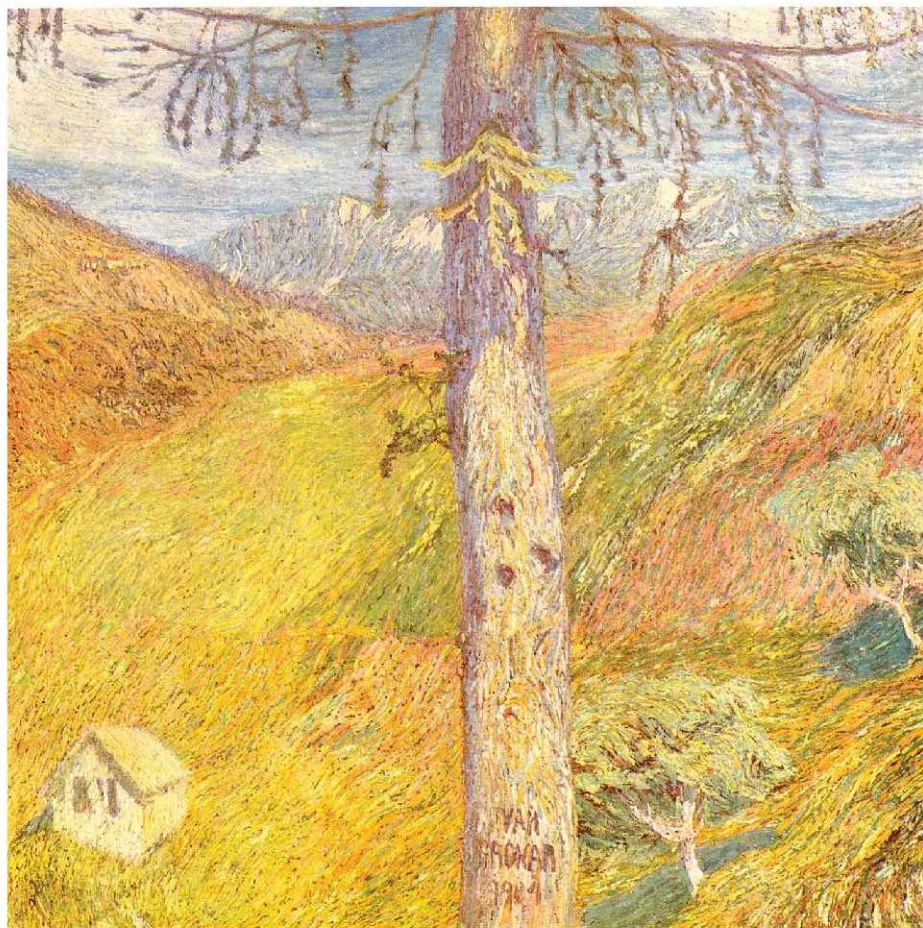
Leta 1888 je odšel na šolanje k slikarju Milanესiju v Zagreb. V istem letu so ga vpoklicali k vojakom od koder je dezertiral in odšel v Benečijo. Zaradi težkih razmer se je naslednje leto vrnil, bil obsojen zaradi pobega in nato služil kazensko podaljšani rok do 1892. leta. Istega leta mu je uspelo dobiti podporo Deželnega odbora Vojvodine Kranjske, s katero je tri leta študiral na Deželni risarski šoli v Gradcu. Leta 1895 je z odliko napravil sprejemni izpit na dunajski Akademiji za upodabljajoče umetnosti, a so ga zavrnili zaradi pomanjkljive izobrazbe.

V obdobju med 1896 (takrat je v Škofji Loki odprl lastni atelje) in 1900 je večkrat bival v Münchnu, kjer je nekaj časa risal večerni akt v sloviti šoli Antona Ažbete, tam pa je spoznal slikarja Riharda Jakopiča. Jakopič ga je kmalu povabil k sodelovanju na 1. slovenski umetniški razstavi (1900) v Ljubljani. Kritika je njegova dela dobro sprejela, toda še vedno je živel v pomanjkanju. V tem času je prekinil z akademsko tradicijo in se usmeril v impresionistično slikanje. Od preprostega zgodnjega realista se je razvil v čustvenega impresionista. Kmalu po prehodu v »impresionistični naturalizem« je razvil povsem samosvoj likovni izraz, poetičen in mističen. Njegova odlična dela, stilno povezujoča realizem, impresionizem in simbolizem, so na 2. slovenski umetniški razstavi v Ljubljani (1902) zaradi drugačnosti kritiki ostro zavrnili.

Po vihnarnem življenjskem obdobju in težavah z oblastmi je leta 1904 odšel na Dunaj, kjer je s prijatelji pripravil znamenito razstavo slovenskih impresionistov (Umetniško društvo

»Sava«) v Miethkejevi galeriji. Po vrnitvi v Škofjo Loko je skupaj s prijateljskima Matejem Sternenom in Rihardom Jakopičem intenzivno slikal in dobival priznanja doma ter v tujini. V času med 1905 in 1910 je razstavljal na Dunaju, v Beogradu, Berlinu, Londonu, Sofiji, Trstu, Varšavi in Krakovu. V tem njegovem umetniško najplodnejšem obdobju so nastale vse njegove najboljše slike. Leta 1911 je v bolnici v Ljubljani po razburljivem življenju izčrpan umrl zaradi jetike.

Pomembna dela: Pomlad, 1903; Macesen, 1904; Škofja Loka v snegu, 1905; Sejalec, 1907; Štemarski vrt, 1907; Cvetočja jablana, 1907; Krompir, 1909; Črednik, 1910.

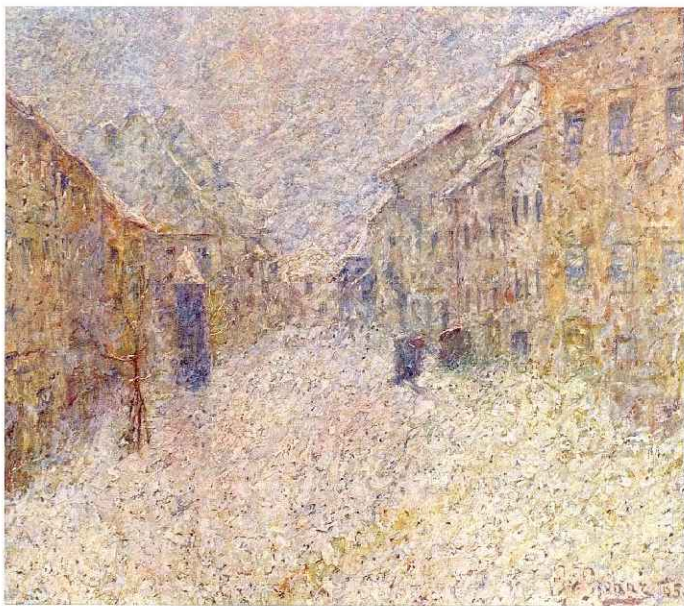
Macesen, 1904

Cvetoča jablana, 1907

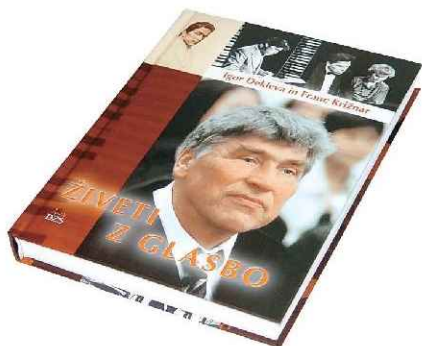

Štemarski vrt, 1907

Škofja Loka v snegu, 1905

Živeti z glasbo

Obsežno knjižno izdajo (354 strani večjega formata) z naslovom "Živeti z glasbo" sta kot avtorja podpisala Igor Dekleva in dr. Franc Križnar. Delo je izšlo leta 2006 pri založbi DZS. Tu je vrsta fotografij že na naslovnici in podnaslov: Portret pianista, pedagoga in skladatelja Igorja Dekleve.

Spremnno besedo je prispeval dr. Primož Kuret. Poudaril je, da gre za vrsto dragocenih osebnih pričevanj in hkrati za "dokument nekega časa". Sledi predgovor dr. Franca Križnarja. Tu izvemo, da je delo nastajalo polna štiri leta. Dr. Križnar si je zadal zahtevno nalogo. Njegov

načrt je bil: orisati življenjsko, delovno, umetniško poustvarjalno in ustvarjalno pot Igorja Dekleve. "Delala bova sistematično po poglavjih in kronološko po zgodovinski zakonitosti tega, kar je z njim povezano ..."

Igor Dekleva, pianist, pedagog, skladatelj, navaja v razgovorih številne podrobnosti, včasih tudi take, ki so docela osebne narave, morda za širšo (glasbeno) publiko manj zanimive, zdi pa se, da morda prav te na poseben način osvetljujejo Deklevovo osebnost. Vrsto nastopov, gostovanj tudi na tujih koncertnih odrih, ustvarjalnih glasbenih dosežkov in še marsikaj nam razkriva ta obširna (avto)biografija. Tu in tam je čutiti tudi kanček grenkobe: Deklevi se zdi krivično, da je bilo kljub številnim uradnim priznanjem, ki jih je prejel, njegovo vsestransko delovanje doma premalo cenjeno in znano. A pojdemo po vrsti!

V uvodnem poglavju **Solo partita** govori Dekleva o velikem naporu pri pripravi solističnih recitalov, o tremi in osebnih stiskah, ki jih doživlja kot izvajalec v živo na koncertnem odru, o iskanju "prave interpretacije", o spremembah v konceptu interpretacije glede na svoje umetniško in osebno dozorevanje. Spominja se, da se je "fanatično zagrizel v Mozarta" in nadaljuje: "Še danes je vprašanje fenomena Mozart aktualno in večplastno ...", in dalje: "Mozart je vedno znova sodoben, obenem pa enigma – uganka za vse večne čase."

Ko danes prešteva svoje javne nastope, ugotavlja, da jih je bilo v najbolj dejavnih letih povprečno okoli štirideset vsako leto. Debitiral je na odru Slovenske filharmonije v Ljubljani leta 1964, nato pa solistično ali komorno (največ z violinistom Gruberjem ter v klavirskem duu s soprogo Alenko) gostoval na odrih po raznih evropskih mestih, pa tudi v Aziji, Severni in Južni Ameriki ter v Afriki. Prejel je številna priznanja, tudi častni doktorat v Arizoni

(ZDA). Gleda na vsestransko dejavnost – snemal je tudi za TV serijo oddaj Po belih in črnih tipkah, o kateri bo še govora – se sprašuje: “Ali sem pianist v duu, pedagog, skladatelj, avtor instruktivnih izdaj, morda pa le pianist solist?” Leta 1989 je na zveznem seminarju v Illecegnovem predstavil svojo metodo poučevanja. Prikazal je “postopek razvoja tehnike in muzikalnosti” za otroke od petega leta starosti dalje ob zbirkah svojih skladb: Mali pianist, zvezek a in b, Ciciban igra, Sonatine, Variacije, Etude. Gradil je na osnovi slovenske (otroške) ljudske pesmi.

Leta 1991 je ob 70-letnici skladatelja Zvonimirja Cigliča izvedel koncert njegovih del na Magistratu v Ljubljani. “Cigličev izpovedni način mi je zelo blizu. Iz njegovih del pojejo čustva, ritmi, melodija ... V tem mu lahko sledim, z njim se lahko identificiram ter poustvarjalno nadgrajujem in sooblikujem njegovo glasbo.”

Za “nesrečno leto” označuje Dekleva leto 1998. Takrat je bil sicer izvoljen na seji Senata Univerze v Ljubljani za rednega profesorja za področje komorne klavirske glasbe – klavirskega dua na Akademiji za glasbo, a v novembru ga je brutalno napadel sosed in ta “poskus umora” je na njem pustil hude zdravstvene posledice: bil je nekaj časa na invalidskem vozičku, poškodovan je bil njegov vid, sluh, vrstili so se glavoboli ... Vrste načrtov zaradi tega pač ni mogel uresničiti.

V drugem poglavju, **Partita variacij**, se spominja svoje mladosti, mame, ki ga je navdušila za klavir, očeta, let, ki so jih preživel v Beogradu, svojega šolanja na Srednji glasbeni šoli v Beogradu. Študij klavirja je nato nadaljeval na Akademiji za glasbo v Ljubljani pri prof. Janku Ravniku, podiplomski študij je opravil pri prof. Hildi Horak, na katero ima zelo lepe spomine. Študiral je tudi klarinet, solopetje, pel je v zboru RTV, korepetiral pevce, začel je komponirati, njegovi ljubezni pa sta bili tudi atletika in fotografija. Dekleva je v svojem delovanju torej “razpet med poustvarjalnostjo in ustvarjalnostjo, pianist umetnik in pianist pedagog”.

V poglavju **Dvoglasna partita** se Dekleva spominja, da je v klavirskem duu igral s številnimi znanimi slovenskimi pianisti (Gita Mally, Marijan Lipovšek, Pavel Šivic, Aci Bertonec, Marina Horak, Bojan Gorišek). Od leta 1966 igra s pianistko Alenko Kraut – Dekleva, ki je njegova življenjska in umetniška partnerica. Imela sta mnogo koncertnih nastopov doma in v tujini (Italija, Sovjetska zveza, Finska, Avstrija, Danska, Madžarska ...), literature za to zasedbo je dovolj, marsikaj še tudi manj znanega. Pogosto sta izvajala Deklevove skladbe, izjemno zanimiv pa se Deklevi zdi opus slovenskega skladatelja Primoža Ramovša: “Arhitektonika Ramovševe glasbe je domišljena, obrtno izdelana in konceptualna.”

V poglavju **Sodobna partita** govori Dekleva o “televizijskem, avtorskem, pianističnem in komentatorskem, torej voditeljskem delu na TV Slovenija”. Priprave za serijo oddaj “Po belih in črnih tipkah” so trajale tri leta, serija je prišla na spored leta 1975 in bila zelo ugodno sprejeta. Sam je vodil in komentiral te oddaje, izvajal okoli dvesto klavirskih skladb oziroma odlomkov, vključil pa je tudi nekaj drugih slovenskih pianistov in nekaj tujih izvajalcev s posnetki v živo. Dela je komentiral strokovno, a hkrati poljudno in zanimivo. Novo serijo oddaj z naslovom Slovenska klavirska glasba je končal leta 1989, predvajana je bila leta 2003 ob njegovi 70-letnici, vključevala pa je tudi pogovore s slovenskimi skladatelji in nekatera dela so avtorji tudi sami izvajali (Marijan Lipovšek, Lojze Lebič, Janez Matičič, Anton Srebotnjak itd.), preostale skladbe pa je igral Dekleva sam.

V poglavju **Polifona partita** je Igor Dekleva nanizal vrsto spominov na glasbenike, ki jih je spoznal v Beogradu, ter na osebnosti slovenskih skladateljev. Primož Ramovš je na primer

zanj kot solista oziroma za klavirski duo Dekleva napisal vrsto skladb. Oba, Dekleva in dr. Križnar, sta Ramovša cenila kot človeka in skladatelja, strinjala sta se, da je bil to "velik človek in skladatelj z enkratno, neponovljivo izpovedno močjo". Sledijo še spomini na srečanja s številnimi drugimi sodobnimi glasbenimi ustvarjalci in v tekstu so tudi navedene nekatere njihove izjave ob Deklevovih interpretacijah, ki se zdijo še posebej zanimive.

Številne zbirke svojih klavirskih del osvetljuje Dekleva v poglavju **Avtorska partita**. Ustvarjanje glasbe označuje kot "skrivenostni fenomen človeške dejavnosti". Mnogo klavirskih del je nastalo v didaktične namene, sicer pa je komponiral tudi za različne zasedbe: za klavir 4-ročno, za zборе, pisal je samospelve (tudi na lastna besedila!) in še marsikaj ...

Takole pravi: "Ideje iščem vedno in povsod, ponoči in podnevi, pri delu in počitku ter še kje ..." Človeški glas ga še posebej privlači: "Tudi v zborovstvu in v zborih je nekaj moje (ustvarjalne in človeške) duše. Tega vsaj pri meni ne more zamenjati noben instrument. Ostal sem trajni zaveznik človeškega glasu in zbora."

Med "jubilejnimi koncerti" velja omeniti, da so v novembru 2000 ob 40-letnici njegovega umetniškega delovanja pripravili njegov glasbeni portret, avtor in urednik oddaje je bil dr. Franc Križnar, ki je prispeval tudi obširno besedilo na zgoščenki z naslovom Jubilejni portret. V maju leta 2004 je Dekleva prejel nagrado glavnega mesta Ljubljane.

Poglavja življenja, umetniškega in pedagoškega delovanja Igorja Dekleve so torej zajeta v vrsto obširnih sklopov. Ob koncu sledi še vrsta popisov njegovih skladb, diskografije, nagrad in priznanj, ki jih je prejel. Fotografije, prispeval jih je sam in številni drugi avtorji, pomenijo potrditev in podčrtujejo dejstva, ki jih izvemo iz teksta oziroma izjav in odgovorov na vprašanja. Gre za obširni zapis o prizadevanjih in dosežkih nekega glasbenika, pedagoga, koncertanta in ustvarjalca z močno podčrtanimi subjektivnimi pogledi in ocenami svojega dela. Avtor navaja in dokumentira tudi številne odmeve na svoje široko razvejeno delovanje, ki so jih objavili domači in tuji tiskani viri.

Dr. Franc Križnar, muzikolog, glasbeni kritik, radijski novinar in urednik, je doslej pisal že o številnih glasbenih osebnostih in pomembno prispeval k osvetlitvi glasbenih prizadevanj, uspehov in pomembnih dosežkov naših ustvarjalnih in poustvarjalnih umetnikov –glasbenikov. Tudi tokrat gre za prispevek k osvetlitvi splošnega kulturnega dogajanja nekega obdobja, konkretno časa druge polovice 20. stoletja in prvih let 21. stoletja. Iz številnih pričevanj samega umetnika, tokrat Igorja Dekleve, si seveda bralec ustvari sliko o njegovi osebnosti in delovanju in hkrati o razmerah, ki so v teh desetletjih zarisovalle značilne poteze na kulturnem področju in krojile glasbeni utrip neke dobe.

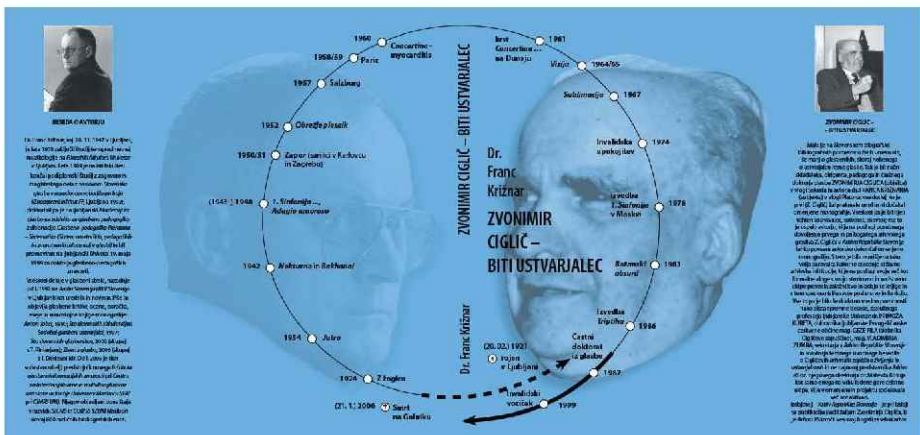
Zvonimir Ciglič – biti ustvarjalec

Delo dr. Franca Križnarja

Delo z zgornjim naslovom (podnaslov: Razmišljanja skladatelja, dirigenta, pedagoga in častnega doktorja glasbe Zvonimirja Cigliča v razgovorih s Francem Križnarjem) je izdal Arhiv Republike Slovenije in nosi letnico 2006.

Zvonimir Ciglič (1921–2006) je bil nedvomno zanimiva glasbena osebnost, sicer dokaj samosvoja in tudi kritična osebnost; marsikdaj je prav zaradi teh, močno poudarjenih lastnosti, prihajal v konflikte z ljudmi, tudi z glasbeniki, s katerimi je tako ali drugače sodeloval. Žal je o marsikaterem želel povedati svoje, zvečine močno negativno podčrtano mnenje, prav zato pa jih v tekstu omenja le z inicialkami imen in priimkov (a z dodanimi letnicami rojstva in smrti), vendar ta imena sedaj še zlahka dešifriramo, naši znanjci pa bodo za to najbrž potrebovali pač kakšen slovenski glasbeni leksikon.

Spremnio besedo je prispeval dr. Primož Kuret, naslovil jo je Cigličeva "Nevarna razmerja". Dr. Kuret poudarja, da Ciglič o svojih sodobnikih govori "brez dlake na jeziku in direktno", poudarja njegovo spoznanje, "da brez emocije ni glasbe", ter njegovo prepričanje, "da je vsaka umetnost v bistvu tragična, kadarkoli se dotakne temeljnih življenjskih prvin". Žal je Cigliča, ko je imel 45 let, težka bolezen priklenila na posteljo. Dr. Kuret poudarja pomen Cigličevega mladostnega opusa in hkrati ugotavlja: "S svojim temperamentom, kljubovalnostjo vsemu in

vsakomur si je sam rušil mostove do svoje okolice in si ustvarjal sovražnike. Obenem je bil Ciglič "zavcrovan v svoj skladateljski prav, osamljen, toda prepričan vase".

Sestavek Knjigi na pot je prispeval mag. Geza Filo, Ciglič je namreč leta 1996 prestopil iz katoliške v evangeličansko cerkev.

Sledi obširen seznam Cigličeve arhivske dediščine, ki jo je skladatelj ob asistenci svoje soproge Anice Ciglič v letih od 1992 do 2005 izročal Arhivu Slovenije z vrsto darilnih pogodb. Ta del je oblikoval mag. Vladimir Žumer. Gre za vrsto dokumentov, člankov, poročil, kritik in raznih zapisov o Cigliču in njegovem delu, tu je tudi seznam rokopisov, tiskov, tiskanih zapisov njegovih skladb.

Sledi uvod dr. Franca Križnarja, ki mu gre vsa zasluga, da je to delo sploh nastalo, nastalo pa je v času med majem in septembrom v letu 2005 in na osnovi dogovora in želje skladatelja, "da bo knjiga – monografija temeljila na osebnih pričevanjih ustvarjalca Cigliča ...". Dr. Križnar poudarja, da je bil Ciglič že v zelo slabem, težkem zdravstvenem stanju, pogosto se je pogovarjal, ko je ležal v postelji, ob "nenehnem hitenju in grožnjah z lastno smrtjo", kar je nedvomno psihično obremenjevalo tudi dr. Križnarja. Ciglič se je sam postavil v vlogo Sokrata, dr. Križnarju pa je namenil vlogo Platona.

Sledi, od strani 52 do strani 220, vrsta poglavij, kjer Ciglič (tudi ob slikovnem gradivu) razkriva svoje spomine, svoje poglede na umetnost, na svet, na politiko ...

Rojen je bil leta 1921 v Ljubljani, oče je izhajal iz "roda uskokov" (in to svojo "mešano kri" je Ciglič pogosto poudarjal!). Sam pravi, da je bil dokaj bolehen otrok, da mu je bilo trpljenje tako rekoč usojeno (!), starši pa mu prave duhovne hrane niso dali. Bolj po naključju je pričel z igranjem na klavir, kot mladenič je tudi že komponiral, posvetil se je študiju glasbe. Med vojno je bil v taborišču Gonars, po vojni je imel težave z notranjo upravo, bil je zaprt, nato mobiliziran ... Deloval je kot dirigent (1948–1960), nato kot profesor na Srednji glasbeni šoli v Ljubljani. Uradno je bil leta 1973 upokojen.

Že leta 1943 je izšla njegova skladba Bakhanal in skladatelj Matija Tornc je zapisal v časopisu Slovenec: "Za Cigličevo skladbo je značilna nevezana tonaliteta: harmonija je brez pravih notranjih odnosov ... Ciglič se ne boji nobene disonance in tudi njih sprostitve ne išče; nasprotno: ljubi trde, zgoščene zvočne tvorbe in kratke, odsekane melodične linije."

Leta 1948 je kot diplomsko delo nastala Simfonija appasionata, v težkem obdobju zasliševanj in mučenja (okoli leta 1950) pa delo Obrežje plesalk, ki ga je ustvaril tako rekoč "brez svinčnika in papirja". Sam pravi, da je to "dramatična, dionizijska skladba", oplemenitenja tudi z "vzhodno noto", sicer pa sinteza "krikov pračloveka, uskoške narave, poganskih ritmov, korala". Delo ima podnaslov Simfonija ekstaze, "ekstaza opojnosti". Po prvi izvedbi ga je nekoliko predelal in ustvaril drugo verzijo. Sicer pa je ta skladba doživela več izvedb, baletno koreografijo na to glasbo je izdelal dr. H. Neubauer in izvedena je bila leta 1964 v Operi in baletu SNG Maribor. Dalje velja omeniti še Concertino za harfo in godala iz leta 1960. Sam pravi, da je "izumil posebno tehniko, poseben način igranja na ta instrument". Zvoke, ki so pri tem nastali, je imenoval "suoni eolici".

V poglavju Dirigiranje se Ciglič spominja svojega tovrstnega delovanja in tudi številnih nasprotovanj in težav, ki jih je ob tem doživljal. Leta 1960 je zbolel na srcu: "Proti meni se ni zarotila samo narava, ampak tudi okolje ..." In dalje: "Mafijska gonja ..., nekoliko omiljena, traja še danes". V svojih spominih omenja z inicialkami številne svoje sodobnike, ocenjuje jih strokovno in karakternostno, o nekaterih govori tudi s spoštovanjem.

Kot rečeno, je bil Zvonimir Ciglič zadnje desetletje zvečine "priklenjen na posteljo ali/ in invalidski voziček". Bil je komplicirana, "težka oseba", vedno poln nekakšne zamere, tudi občutka ogroženosti, in tega se nikakor ni mogel otresti, kar kaže tudi njegova izjava: "Celo življenje se borim ...!" Res je v nekaterih novejših edicijah o slovenskih skladateljih Cigličevo ime izpadlo in dr. Križnar pravi, da se mu je (morda prav zato!?) porodila misel na monografijo "o tem nenavadnem muziku, ustvarjalcu in mislecu".

Ob zaključku tega knjižnega dela je še popis njegovega ustvarjalnega opusa (orkestralna glasba, zbori, vokalno-instrumentalna glasba, samospevi, komorna glasba, dela za klavir, dela za harfo), navedene so letnice nastanka del, letnice tiska, tudi prve izvedbe, dalje so tu podatki o diskografiji (arhiv – fonoteka RA SLO, plošče EP, LP, CD) s podatki o izvajalcih, precej je slikovnega materiala, pa tudi popis nagrad in priznanj, ki jih je Ciglič prejel.

Sarajevska epoha slovenskega tenorista Poldeta Polenca (1912–1974) je bila v letih 1954–1962 njegov solistični vrhunec

Prispevek za bio- in bibliografijo

Dopolnilo in dodatna raziskovalna izhodišča
s posnetki pesmi – samospevov

Če smo še v zadnjem letniku LR (prim. L. 52/2005 na str. 189–224) še lahko tarnali in se pritoževali nad pomanjkanjem tonskih, slšnih dokazov, ki se v tem tako pomembnem raziskovalnem dokazu skoraj niso ohranili za našim pevskim solistom, Poldetom Polencem, se je medtem našlo nekaj novega. Prav zato je vseh pet posnetih in ohranjenih pesmi–samospevov na magnetofonskih trakovih, ki so se našli v *OE Radio Koper/Capodistria*, neke vrste najbolj dragocen dokaz o kvaliteti petja. Z njih ob glasbi, ki jo je v letih 1956–1961 (?) odpel in posnel naš tenorist Polde Polen/c ob klavirski spremljavi Marice Vogeltnik, moč razbrati njegov tovrstni pevski dosežek. Še zlasti zato, ker je tudi posnetek pesmi samospevov skladatelj Benjamina Ipavca, Frana Gerbiča, Antona Foersterja in dveh slovenskih ljudskih pesmi v priredbi Matije Tomca nastal prav v času, za katerega smo v letih 1954–1962 že merili pevčevo (poustvarjalno) kvaliteto. V letih 1956 do 1961, ko so nastali omenjeni posnetki¹, pa lahko seveda, zdaj s povsem relevantnimi dokazili, govorimo in pišemo o Polenčevi poustvarjalnosti in njegovem petju povsem drugače. Ker gre pri v glasbeni formi, obliki *samospeva* za povsem samosvojo in za vsakega (tudi opernega!) pevcu neke vrste »higieno pevskega glasu«, se zato najprej ustavimo prav pri kratkem pregledu le-tega; četudi je Polenčev prispevek k tovrstni poustvarjalnosti v primerjavi z že prikazanim opernim (zlasti še v Sarajevu!) marginalen in nepomemben.

Začetki *samospeva*, *umetne pesmi* za glas in glasbilo, navadno za klavir, segajo v umetno solistično pesem za glas in glasbilo, lutnjo, v 16. stol. Po prevladi monodije jo je v drugi

¹ Prim. posnetke in kartotečne listke *RA SLO/Radio Koper/Capodistria*, s petimi posnetimi samospevi slov. skladateljev oz. prirejevalca: B. Ipavca, F. Gerbiča, A. Foersterja in M. Tomca v skupnem trajanju 12.33 min.: K-6358 (z dvema posnetkoma) in K-6360 (s tremi posnetki P. Polenca naj bi jih posnel v času med 18. avg. 1956 in 30. sep. 1961 s pianistko, njemu dobro znano spremljevalko Marico Vogeltnik. Pripomba na kartotekah: »Posnetki niso prav dobri«.

polovici 17. stol. izpodrinila (operna) *arija*. Ponovna uveljavitev *samospeva* pa je izpričana v drugi polovici, ob koncu 18. stol. Kot *umetna pesem* se spet pojavi v delih predstavnikov *druge berlinske šole*: Johanna Abrahama Peter Schulza, Johanna Friedricha Reicharda in Carla Friedricha Zelterja, tokrat že s spremljavo klavirja. Pri skladateljih *dunajske klasiike* pa je bil *samospev* spet stranskega pomena. Šele z bogatim opusom (nad 600 del) Franza Schuberta je postal ena osrednjih komornih zvrsti zahodnoevropske glasbe. Čeprav glasbena zgodovina že izjemno dolgo pozna peto pesem s spremljavo instrumenta, pa se *samospev* kot samostojna umetniška zvrst – najprej v delih nemških skladateljev – pojavi šele v 19. stol. Zvrsti, ki se postopoma reši prejšnje vezanosti na družabno muziciranje in izgublja značaj salonske glasbe, postaja v 19. stol. samostojna koncertna pesem in kot taka enakovredna simfonični, komorni in klavirski glasbi. Vloga klavirske spremljave, nekoč omejena zgolj na spremljavo, postane enakopravna in enakovredna pevski melodiji, saj kot taka ponuja skladateljem nove izrazne možnosti in bogatejše glasbeno tkivo. *Samospev* je močno zaznamoval evropsko glasbo 19. stol. Največ umetniških vrhuncev je nastalo ravno v nemško govorečih deželah, od koder omenjena (glasbena) zvrst tudi prihaja. Po Schubertu (še v 18. stol.) pa so bili še najbolj zaslužni za cvrpski razvoj *samospeva*: Robert Schumann, Johannes Brahms, pa še »naše gore list« I lugo Wolf, Gustav Mahler, Richard Strauss (oba slednja tudi že za glas in orkester!), Modest Petrovič Musorgski, Leoš Janaček, Claude Debussy idr.

Vokalno-instrumentalna miniatura, kamor sodi *samospev*, pa je imela tudi na Slovenskem svoje mesto in vlogo vse od konca 18. stol. Prva tovrstna *samospeva* sta nastala l. 1781 (oba še na nemško besedilo). Prvi *samospev* na slovensko besedilo (prevod *Nebo v dolini* skladatelja Heinricha Procha) je bil izveden »še« v 19. stol. (1848 na koncertu v dvorani *Filharmonične družbe*), skupaj s Tomaževčevim (Josip Tomaževc) *Der alte Grenadier/Stari grenadir* na nemško besedilo. Nadaljevalo se je s prvima (dvema) zvezkoma *Slovenske gerlice (v domačem logu milo poje. Povabi spevati drage brate, drage sestre svoje)*, ki ju je *Slovensko društvo* izdalo istega leta (1848), kar hkrati pomeni začetek razvoja samostojne slovenske nacionalne glasbene kulture. Tako je na *bésedah* (= družabna prireditve s poučnim in zabavnim programom, navadno v organizaciji *Čitalnic*) prav *samospev* ob *zborih* prvič dobil svojo priložnost. Prvi avtorji teh (21 slovenskih, od tega 11 za glas in klavir!) del so bili: Blaž Potočnik, Jurij Fleišman, Anton Martin Slomšek, Gašpar in Kamilo Mašek, Vatroslav Lisinski, Ivan Padovec idr. Aktualna besedila tudi za te prve in naslednje (slovenske) *samospeve* so podpisali France Prešeren, Simon Jenko, Simon Gregorčič, Fran Levstik, Anton Aškerc, Oton Župančič, Josip Murn – Aleksandrov, Dragotin Kette, Cvetko Golar, Silvin Sardenko, Vojeslav Mole, Alojz Gradnik, Fran Albrecht, Srečko Kosovel idr., kar jim je dajalo še dodatno tovrstno literarno umetniško vrednost. Pri tem je eno vodilnih vlog odigrala *Glasbena matica* (ust. v Ljubljani 1872 in potem še drugod na Slovenskem; po preostalih slovenskih mestih so na koncertnemu in pedagoškemu področju sledile zgledom iz Ljubljane; deluje še dandanes v Ljubljani, Mariboru in Trstu). Bila je združenje poklicnih glasbenikov in ljubiteljev glasbe za negovanje predvsem slovenske glasbene umetnosti. Kot takratna osrednja slovenska glasbena institucija je zbiral slovenske ljudske pesmi, tiskala in izdajala skladbe, osnovala glasbeno šolo, ustanovila zbor, kar vse kaže, da je bilo njeno težišče delovanja na vokalni glasbi. Z delom na področju komorne in orkestralne glasbe pa je v reproduktivnem pogledu kmalu dosegla raven *Filharmonične družbe* (1794–1919). Od začetne enostavnosti pa se je tudi slovenski *samospev* razvil do neslutelih kompozicijsko-tehničnih in umetniških kvalitete in obdržal začetno zani-

manje dandanašnjih ustvarjalnih generacij avtorjev, kot so Alojz, Benjamin, Gustav in Josip Ipavec, Miroslav in Fran Serafin Vilhar, Davorin Jenko, Anton Nedved, Anton Hajdrih, Avgust Armin Leban, I Iraboslav Volarič, Anton Foerster, Fran Gerbič, Viktor Palma, Oskar Dev, Josip Pavčič, Hugolin Sattner, Emerik Beran, Josip Michl, Risto Savin (= Friderik Širca), Gregor Gojmir Krek, Anton Lajovic, Emil Adamič, Marij Kogoj, Slavko Osterc, Vasilij Mirk, Saša Šantel, Stanko Premrl, Karol Pahor, Janko Ravnik, Pavel Šivic, Franc Šturm, Marijan Lipovšek, Demetrij Žebre, Marjan Kozina, Vilko Ukmar, Rado Simoniti, Danilo Švara, Ivan Grbec, Heribert Svetel, Matija Tomc, Niko Štritoč, Breda Šček, Lucijan Marija Škerjanc, Zvonimir Ciglič, Vladimir Lovec, Ivan Šček, Anton Lajovic, Uroš Krek, Alojz Srebotnjak, Jakob Jež, Lojze Lebič, Pavle Merku, Samo Vremšak, Ljubo Rančigaj, Marko Žigon, Tomaž Svete idr.²

Med temi je P. Polen/e/c zagotovo tokrat odbral pet tistih, ki jih je tako ali drugače pel največ na koncertih z isto pianistko, Marico Vogelnikovo³. Da se je odločil za troje zadnjih, Foersterjevega *Pianinaria* in dvoje priredb slovenskih ljudskih pesmi *Nmal čez jezero* in *Ja na Dravci* Matije Tomca, je kar v skladu z njegovo verjetno domovinsko tolažbo. To je v letih 1954 do 1962 doživljal in preživel v oddaljenem Sarajevu, od koder ga je nenehno vleklo domov v rodno (Škofo) Loko.

Pri tem pa prvo delo na omenjenih posnetkih, *samospevi Iz gozda so ptice odplule*⁴ izrazitega slovenskega glasbenega romantika Benjamina Ipavca (1829–1908), skladatelja in zdravnika iz slavne družine v Šentjurju pri Celju, niti ni tako značilen zanj, kot pa preostali skladateljev samospelni opus in druga vokalno-instrumentalna dela (*kantate, opere* ...). Ker je bil B. Ipavec skladatelj bogate inventivnosti, je prav na področju vokalne linike ustvaril največje dosežke. Pri tem pa omenjeni *samospevi* na besedilo Alojza Gradnika prav tako izraža vso skladateljevo lestvico izraznih in kompozicijsko - tehničnih sredstev, ki jih je ta avtor tako spretno uporabljal v tej formi. Ta lestvica je nedvomno neverjetno široka: melodije so koncipirane v velikem loku, zelo spevne in tekoče, polne so tako rekoč vedno novih domislekov, za katere se zdi, kakor da nikoli ne presahnejo. Harmonije so bogate, čustveno napete, logično si sledijo v duhovito zasnovanem in vzorčno pogojenem sosledju. Z melodiko so si v polni enotnosti. Taka je tudi celotna zgradba, ki je v posameznih skladbah oblikovno dognana, korektna in jasna. Moč izraza, ki ga vsebujejo Ipavčevi *samospevi*, je živ dokaz za to, da je skladatelj globoko občutil, kar je glasbeno upodobil. Govori še o tem, da so ga vzbujala velika čustva, ki so bila zdaj lirična, potem spet epsko, tudi baladno stopnjevana; takšna pač, kot jih je doživljal ob vsebinah ravno tako močno doživljenih tekstov, besedil, ki so bila podlaga njegovim skladbam.

Tudi Gerbičev *samospevi Kakor diš*⁵ ni najbolj značilno tovrstno skladateljevo delo. Fran/c Gerbič (1840–1917), skladatelj, operni pevec in pedagog, zavzema pomembno mesto med skladatelji v drugi polovici 19. stol. Njegova dramsko poudarjena dela odlikuje močna har-

² Križnar, F., *Samospevi* (uvod in elementi za pogovor z Jožetom Humrom za Kulturno društvo Glasbeni matiča Ljubljana; prim. neobjavljeno besedilo, julij 2005; orig. hrani avtor).

³ Marica Vogelnik (gl. Križnar, F., *Sarajevska epoha slovenskega tenorista Poldeeta Polenca (1912–1974) je bila v letih 1954–1962 njegov solistični vrhunec, Prispevek za bio- in bibliografijo*, v.: *Loški razgledi*, L. 52/2005, str. 207 in op. 68).

⁴ Prim. *Zbornik slovenskih samospelov od pričetka do moderne dobe*, L., DZS, Ljubljana 1953, str. 47.

⁵ Ni podalkov (niti v tkp. GZ NUK, Ljubljana, zapuščina skladatelja).

monska govornica. *Samospev* ga je spremljal praktično skozi vse življenje. V njem je pokazal izdatno invencijo in stopnji ustrezno tehniko.

Malo znano delo češkega emigranta Antona Foersterja (1837–1926), skladatelja, pianista in organista, *samospev Planinar*⁶, kaže vse ustvarjalčeve kompozicijske značilnosti, lirično glasbeno nadarjenost in inteligenco, združene s strokovno izurjenostjo, ki je bila v tistem času še kako potrebna. Med vsega ok. 400 deli prednjačijo posvetne skladbe. Vtisnil jim je dobršen del slovenskosti, ali skoraj slovenski pečat. Na meji ljudskega in umetnega je tudi pričujoči Foersterjev *samospev*.

Od obeh Tomčevih priredb slovenskih ljudskih pesmi *Nmal čez jezero* (koroška ljudska)⁷ in *Ja na Dravci* (koroška ljudska)⁸ je edinole slednja omenjena v znameniti Štrekljevi zbirki *Slovenskih narodnih pesmi*⁹. Matija Tomc (1899–1986), duhovnik, skladatelj in organist, je bil eden najpomembnejših slovenskih cerkvenih skladateljev 20. stol. Ker je bil za življenja slovenskega etnomuzikologa in zborovodje Franceta Marolta (1891–1951) tesno povezan z njim, se je tudi sam opiral v svojem (posvetnem) opusu na slovenske ljudske vire. O tem pričata tudi obe omenjeni in v Polenčev repertoar prevzeti priredbi ljudskih napevov.

Pričujoči posnetki so nastali v cnem od Polenčevih zadnjih poletij, ki jih je delovno in počitniško preživel doma, in še preden se je po zadnji in aktivni sarajevski operni sezoni (1961/62) vrnil v rodno (Škofjo) Loko. Zakaj je vključil v ta repertoar še dvojce slovenskih romantičnih oz. modernih glasbenih besedil, pa ni jasno. Morda pa je šlo v primerih *samospevov* *Iz gozda so ptice odplule* Benjamina Ipavca in *Kakor dih* Frančca Gerbiča za dvojce uglasbenih besedil, ki jih je pel še v »šoli« pri Juliju Betettu na AG in kjer ga je tudi že redno spremljala pianistka Marica Vogeltnik? Zakaj seveda zdaj ti uvodni dvomi? Zato, ker vsa omenjena glasbena besedila niso prav primerna za tenorsko lego, poleg tega pa očitno v tistem času še niso poznali dandanašnje redne (solo)pevske prakse, da se v teh in takih primerih enostavno glasbo transponira (= prestavi za določen interval zaradi bolj sprejemljive lege navzgor ali navzdol) v poljubno lego in s tem najbolj ugodni legi kar najbolj približa določen *samospev* v katerikoli legi ne pa v katerem koli glasu. Kajti za vse tri ženske pevske solistične glasove včasih petje (treh) moških pevskih glasov vsebinsko ni primerno, in obratno. P. Polenčec pa je poleg tega imel še značilni junaški tenor, ki tudi za petje *samospeva* ni najbolj primeren. Pri poslušanju omenjene glasbe je čutiti najmanj, kar je, določeno indisponiranost (tj. nesprejemljiv, nedovzetan za kaj; nerazpoložen, čemeran, slabe volje) pevca, precej intonančno nesprejemljivih tonov, slabo dikcijo izvirnih (slovenskih!) besedil, neprilagodljivost glasbi in *samospevu*, kot tipični komorni obliki, določeno interpretativno nemuzikalnost, precej stilnih ali slogovnih nejasnosti, pa tudi nepriljubljenost klavirja kot instrumenta. V zadnjih treh pesmih je klavir enostavno razglašen. To vsekakor ne sodi niti v kriterije arhivskega snemanja. Ker pa nimamo na razpolago razpoložljivih podatkov o tovrstni umetniški in tehniški ekipi omenjenih posnetkov (glasbeni producent in tonski mojster), tudi ne moremo pripisati teh

⁶ Ibid.

⁷ Ibid.

⁸ Ibid.

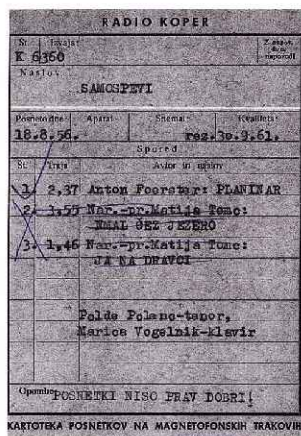
⁹ Prim. faksimilirano izdajo v štirih knjigah, 1.–4. knj., MK, Ljubljana 1980; 2. knjiga, str. 713 z naslovom (prvega) verzca: *Ja/e/ na Dravi meglica ...*; kar pomeni malce spremenjeno besedilo in uvršča pesmi med one »Iz Rožja«!

pomanjkljivosti samo obema izvajalcema: pevcu tenoristu P. Polencu in pianistki M. Vogel-nikov. Četudi je zaznati nekaj tovrstnih dvomov, saj sta očitno P. Polen/e/c in M. Vogelniko-va najprej (18. avg. 1956) posnela prva dva samospela (B. Ipavec in F. Gerbič), »dobila« mor-da tudi zaradi vseh že ugotovljenih dvomov in ugovorov (neimenovane) radijske snemalne ekipe še rezervni termin (30. sep. 1961 ?) in na tem verjetno šele dodala vse tri zadnje pesmi (A. Foerster in Tomčevi priredbi dveh slovenskih ljudskih pesmi). Nizke lege P. Polencu sploh ne ležijo, v srednjih je toliko indisponiran, da je zelo slaba jezikovna dikcija, četudi mu višine vse tja do tudi tenorsko skrajno izpostavljenih b2 in h2 izredno lepo ležijo. Morda jih zara-di svojega izrazitega junaškega tenorja ali celo zaradi nepoznavanja *samospeva* in v primerja-vi z (opernimi) arijami preveč forsira, ampak to je zdaj že drug, pa še vedno interpretativni in slogovni, stilni problem izvedbe *samospeva* kot izrazite komorne glasbene oblike.

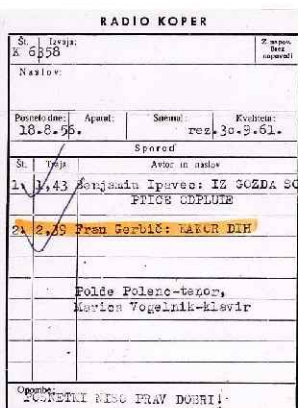
Zaključek

Glede na obširen prispevek k bio- in bibliografiji slovenskega pevskega solista in (škofo)loškega tenorista Poldeta Polenca (prim. LR, L. 52/2005, str. 189–224) in ob pomanj-kanju posnetkov pevčevega petja je bilo prvič težko označiti pevčevo kvaliteto v pevske-m pogledu. Zato je nenadna najdba posnetkov petih samospelov – pesmi (*Fonoteka RA SLO, OE Koper/Capodistria*): *Iz gozda so ptice* odplule B. Ipavca, *Kakor dih* F. Gerbiča, *Planinar* A. Foer-sterja in dveh Tomčevih priredb slovenskih ljudskih pesmi *Nmal čez jezero* in *Ja na Drav-ci* v izvedbi tenorista P. Polenca in pianistke M. Vogelnikove, ki so nastali v letih od 1956 do 1961, nov izziv za poskus pevčeve oznake. Ob uporabi razpoložljivih komparativnih elemen-tov tako v ustvarjalnem kot poustvarjalnem pogledu slovenskega samospela s sredine 20. stol. in na koncu koncev ob ugotovitvi, da je opomba, ki je pripisana na fonotečnem kartotečnem listku »posnetki niso prav dobri« le-ta še najbolj adekvatna tam prikazanim izvedbam. Očitno tenorist P. Polen/e/c, izraziti junaški tenor ob takrat relativno bogati slovenski solistični pev-ski glasbeni sceni in še posebej ob aktivnih kar štirih, petih solistih v *Operi in baletu SNG*

(v Ljubljani), pa še ob takrat že vzpenjajočem se edi-nem slovenskem poklicnem pevske-m tenoristu Mitji Gregoracu (1923–1997) in ob rednih gostovanjih (kon-certih in snemanjih) slovite-ga tenorista Antona Der-mote (1910–1989) z Dunaja v Ljubljano res ni imel kaj iskati na tej sceni, pa četudi sta bila oba slednja izrazita lirična tenorja.

KARTOTEKA POSNETKOV NA MAGNETOFONSKIH TRAKOVH

KARTOTEKA POSNETKOV NA MAGNETOFONSKIH TRAKOVH

Faksimile obeh kartotek, fonotečnih kartotečnih listkov v Fonoteki Radia Koper

Seznam okrajšav:

AG	– Akademija za glasbo v Ljubljani
DZS	– Državna založba Slovenije (v Ljubljani)
CZ NUK	Glasbena zbirka Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani
K	– Komorna glasba
LR	– Loški razgledi
MK	– Mladinska knjiga (v Ljubljani)
OE	– organizacijska enota
RA SLO	Radio Slovenija (RTV Slovenija)

VIRI IN LITERATURA:

1. Fonoteka Radia Koper/Capodistria, Koper.
2. Glasbena zbirka Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani.
3. Križnar, Franc, *Samospevi* (uvod in elementi za pogovor z Jožetom Humrom za *Glasbeno matico Ljubljana*; prim. neobjavljeno besedilo, julij 2005).
4. Križnar, Franc, *Sarajevska epoha slovenskega tenorista Leo/Pold/et/a Polenca (1912–1974) je bila v letih 1954–1962 njegovo solistični vrhunec/Sarajevska epoha slovenačkov tenora Poldeta Polenca (1912–1974) / The Sarajevo Epoch of Slovenian Tenor Singer Polde Polen/e/c (1912–1974), 4. mednarodni muzikološki simpozij »Glasba in družba«/4. Međunarodni muzikološki simpozij »Muzika u društvu«/4th International Musicological Symposium »Music in Society», Sarajevo (Federacija Bosne in Hercegovine), 28. – 30. okt. 2004 (v.: Zbornik del/Zbornik radova/Collection of Papers, Sarajevo 2005, str. 151–60 in 156–65).*
5. Križnar, Franc, *Sarajevska epoha slovenskega tenorista Poldeta Polenca (1912–1974) je bila v letih 1954–1962 njegov solistični vrhunec, Prispevek za bio- in bibliografijo* (v.: *Loški razgledi*, L. 52/2005, str. 189–224).
6. *Zbornik slovenskih samospevov od pričetka do moderne dobe*, I., DZS, Ljubljana 1953.

Pripovedka Strahu željan in pesem Pustna

V svojem arhivu sem našel zanimiv slovenski rokopis v bohoričici. Na tej osnovi lahko predpostavim, da je nastal pred sredo 19. stoletja. Zapisovalec ni napisal ne kraja ne datuma in tudi podpisal se ni. Na osnovi nekaterih izrazov, kot so "čotast", "zmlov", "očes", "benti-ti", "vasvol", in nekaterih manj izrazitih bi bilo moč sklepati, da je tekst nastal nekje v zahodnem delu Slovenije. Glasove š in č piše sh in zh. Uporablja dolgi f, kratki s pa za z (npr. sga-zhe, sa). Namesto črke c piše z. Po potrebi uporablja tudi strešico na o (npr. ôna, ôkno). Nekaj nejasnosti je s črko e, na katero zaradi izgovorjave včasih da ostrivec (v jézhho), ne pa zmeraj. Ker piše zelo stisnjeno, ni zmeraj razumljivo, ali je napisal i ali é. Besede po potrebi na koncu vrstice pravilno z ustreznim znakom deli. Števnike zapiše včasih s številko, včasih z besedo. Začetek stavka začenja včasih z veliko, včasih kar z malo začetnico. Stavke deli največkrat samo z vejico; uporablja pa tudi piko. Če se je zmotil, ali pa da se mu je naredila packa, madež, od črnila, je razmazane črke ponovil v nadaljevanju ali zgoraj nadpisal. Prav tako uporablja okrajšave: cerkvenikov sin zapiše le s zer= sin, podobno uporabi gos. za gospod.

Zanimivo, da za župnika rabi izraz fajmošter, za mežnarja pa lep in star slovenski izraz cerkvenik. Lahko domnevamo, da je izraz ženska za žensko iz gosposke družbe, baba pa za nižji sloj (npr. perberazhala néka baba). Jezik besedila je zelo čist, brez tujih jezikovnih primesti in gramatikalnih vplivov.

Za prvo stran je naredil s svinčnikom črte, na naslednjih treh pa ne več. Očitno je bil večš pisanja, saj je tudi brez črt pisal zelo lepo, enakomerno in ravno. Papir je zelo kvaliteten, vendar brez vodnega znaka. Višina prepognjenega lista je 21,5 cm, širina pa 17 cm. Tudi obstoj črnila je kvaliteten, črke niso obledele.

Odgovora, zakaj in kje je nastala ta pripoved, verjetno ne bo. Prvo vprašanje je lahko, kdo in za koga je to pisal? V čem je smisel? Tekst ima liberalen smisel, ker se mlad fant nikogar ne boji. S tem ko nekoga v cerkvi zakolje, ga župnik ne obsodi in mu da prosto pot. Že to je nenavadno, da mu oba "cerkvena uslužbenca" nastavita zanko v cerkvi, posvečenem prostoru in ne zunaj nje, npr. na pokopališču. Prav tako tekst ni iz plemiških krogov, saj ravno te obsoja, da so krivični in zato tudi brez glav. Zanimivo je tudi to, da ne cerkvenik ne župnik in ne drugi ljudje niso mogli ugnati neprestrašenca, temveč šele baba, beračica. Simpatija pripovedovalca je tako na strani preprostih in ti tudi uženejo vihravega mladeniča. Zapisovalec s simpatijo piše dobesedno kot pripovedovalec o neprestrašencu. Ni podkupljiv, "dnarji" ga ne zmotijo. Zato ga tudi večkrat imenuje naš neprestrašeneč.

V tej pripovedi niso samo pravična števila tri, sedem, dvanaest, temveč tudi druga. Rabelj

jih je obesil pet. Pet je tudi zgodb v tem zapisu. Domnevam, da zapisovalec tega ni prepisal iz kako knjižne predloge, temveč na osnovi pripovedi.

Pri prepisovanju sem se držal dobesedno besedila. Tekst je originalno pisan brez odstavkov, zato sem zaradi preglednosti naredil smiselne, vsebinske odstavke. Dolgi f sem spremenil na sedanji s. Besede, ki so izrazito povezane v celote, so označene ležeče.

Če bo za jezikoslovce zanimiv jezik in stil, pa upam, da bo za bralca zanimiva tudi sama fabula, zlasti tista, kako je mladenič ugnal z muhami hudiča.

Strahu Sheljan

Nékega zerkčevnika sin je vasovi ponozbi, nizh ga ni strah. Ozha in gospod fajmoshter ga shele-ta v strah pripravili kër je pravil de ne ve kaj je strah. Napravila sta mēshnarskiga blapza de se v zérkvi na mertvashki oder vlēshe kot mertov. Ko pride sin zerkčevnika damu mu narozbeta naj pri-bodajo nozh potuhnjenega merlizha varje de mu ne bo ushel. Varje ga, merlizh pa sazhe opolzhi kvishko lesti, brez strahu mu sapove naj miruje. Kër merlizh ne uboga, in hozhe is zerkve utezbi, ga zer. sin sakolje drugi dan ga gospod in ozha vprashata kaj se je ponozbi godilo in povédar: je gospod mu rezhe ti le pojdi po sveto straha iskat kamor ozhesh.

gré in pride k nekimu mlino kterege je hudizh u najemu imel na sedemlet s tem pogojem de bode gospodarju vse smlov kar mu poshle. Nепrestrashenz nash pravi mlinarskimu gospodarju, destrahuishe in gospodar mu rezhe, naj gre v mlin. Gre in ponozbi ga hudish plashi. sdaj de hisha gori, sdaj de hozhe voda mlin vseti. itd nizh se ne boji vsega tega. sjutraj ga vprasha mlinar aligaje bilo strah in odgovori mu de nizh. shepravi gospodarju, jestvam odvraga she mlin nasajidobim v 24 urah, zhe ozbete. Gospodar pravi le. Nепrestrashenz nash ukashe povm mēh muh naloviti in te mu nese v mlin s pristavkom, to ti je gospodar smleti poslav. Muhé vragu uidejo in tako je ob mlin prishel. Gospodar nēprestrashenzu mlin in hzhér ponuja sa plazhilo pa ta ne mara ne sa mlin ne sa hzhér. Gré dalje in pride do rabeljna. Spēt timu prvé, de ishe strahu, in rabelj pravi danes sem jih pet obesel. le pojdi nozoy podvisliže spat. Nепrestrashenz gré o polnozhi, obeshenzi s nogamim migajo, nēprestrashenz jih po nogah tepe in spet ga ni bilo nizh strah.

Nēprestrashenz gre v neki grad strahu iskat, tam mu povedo, da v njih gradu gori na nekim hr-ibo bo strah nashel, naj le 3 dni notri bo. Dali so mu sa 12 dni shivesha, tri sobe mu odkashejo in kuhinjo. Nēprestrashenz je notri pervo nozh. Obenajstih pozhi pred gradom nekdo skorobazham, pride gori, ga strashi, de gori itd pa nash nēprestrashenz. se ne smeni in gre vezhérjo sase in she sa tri kubat. O kubi mu je zhlovéshko nogo verglo v kuhinjo. pa tud sa to se nizh ni smēnil, potlej znosi jéd na miso v 4 sklédah in perpravi vse, kar je tréba k jedi, in k vsaki sklēdi prishge eno luzh. Prishli so trije bres glavi, on je, in rezhe tem bresglavnim, jejte de potlej spravim, jēdo in dobili so glave, trije gospodje so bili. potlej ga peljejo s sabo u hram, naj jim pomaga v sedo dnarje vzdigovati, pa svētil je, pomagati pa nizh ne vsame, in spēt mu puste dnarjev sa plazhilo, ker jih je is isdanja oel, tretji vezher spēt tako stori kot pervedva, persha je brez glave neka shēnska, je in dobi glavo, ta muda pis-mu od grajšhine in tako je djala, trije rodov je she tukaj doli ki nimajo pravize do téga grada, drugi dan gre s pismi v spodnjo grajšhino, in pustili so mo stari bogati grad,

*sadnizb gré dumu, in tam perpovduje gosp fajmoshtro, da ni nikjer strahu najti v tém perbera-
zhla neka baba in sišbi, potlej poduzbi óna gosp fajmoshtro, de naj ga sapro v jezbo, kjer je eno samo
ókno, naj mu dajo luzbo, ktéro bo smiraj glédal in naj mu pod sklédó shívo vrano poveseje. de naj
to sklédó shele tretji dan odvesne, videti, kaj je podnjo, fajmoshter vse tako storé. Nепrestrashenez bi
bíl rad bersb svédil kaj je pod njo. odvésne jo vrana mu sleti v obraz in on upije de ga je strah de she
nikdar ne tako.*

Pustna

*Bas pravi bum bum bum
gosli didl didl di
Zitrar nej oshtlmal bom
zink zink jih podi
pishu prav dudl dudl du
Guba ha ha ha
Mizka rajala bo
haha ha ha ha*

*She mizkajen jaka
Se suzheta vkrog
Matizhe prov skaska
Nu trobi v svoj rog
Ta zhotast se suzbe
in za dvoventi
Ta krevel se luzbe
sa njo sen pubti*

*Tud Mater shupani
je prishla v nogé
katira je lani
siovilo doigé
prav bozhem plesati
sim volna ko vosk
kdor mezhe pelati
bo storil odpustitik*

*Ta male tud zgazhe
se méshajo vmes
vse kinka vse skazbe
vse zikne na plés
she ozha ta stari
je shelo dobil
vshe gleda po pari
deb se obernil*

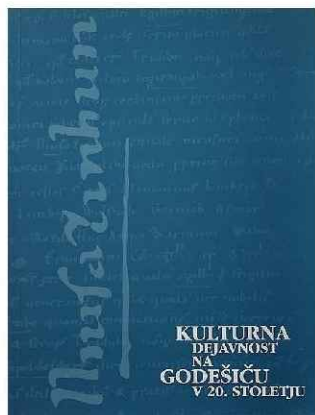
Predstavitev knjige *Kulturna dejavnost na Godešiču v 20. stoletju*

Knjiga *Kulturna dejavnost na Godešiču v 20. stoletju*, avtorjev mag. Janeza Hostnika, Ivanke Igličar in Jožeta Ranta, predstavlja živahno kulturno dejavnost na Godešiču v prejšnjem stoletju, od začetkov v letu 1908, ko je v Reteški župniji z gledališko dejavnostjo pričel župnik Janez Meršolj do posameznih kulturnih prireditev konec stoletja.

Osrednje mesto v knjigi zavzema gledališka dejavnost, ki je bila na Godešiču izjemno razvita od leta 1938 do leta 1967. V letu 1938 je bil prenovljen gasilski dom, v katerem je bil izgrajen oder, ki je omogočal pripravo gledaliških predstav. Domači igralci so v tem obdobju pripravili okrog 140 gledaliških predstav, kar pomeni v povprečju eno na dva meseca. Gonilna sila, vodja in režiser, ki je poganjal igralsko dejavnost je bil domačin Alojz Novinc – Minčn, ki se ga mnogi Ločani spominjajo tudi kot dobrodušnega Dedka Mraza. V zadnjem obdobju je igre režirala Silva Hafner, nekaj pa tudi Nika Križaj (poročena Krajnik).

Igralci so bili domačini, ki so bili iz vseh slojev tedanjega časa: delavci, kmetje, dijaki, študentje in upokojenci. Sami so poskrbeli tudi za kulise, masko, razsvetljavo in ostalo tehniko. Glede na število igralcev je bila najbolj množična predstava Pod svobodnim soncem, ki je bila odigrana leta 1954 in v kateri je sodelovalo kar 37 igralcev. Kot zanimivost naj omenimo, da so leta 1941 v spomin sovaščanu Antonu Hafnerju odigrali predstavo Judenburške žrtve, ki jih je napisal župnik Janez Oblak – po rodu Budnarjev iz Godešiča. V knjigi so navedene vse odigrane predstave, za večino so dodane tudi fotografije, ki so jih avtorji zadnja leta zbirali po Godeških domovih.

V zadnjem delu knjige so predstavljene tudi druge kulturne dejavnosti in prireditve (razstave, proslave ob krajevnem prazniku, komemoracija za prvi november) in glasbene skupine na Godešiču. Med njimi izstopa ansambel Jaz pa ti, katerega začetki segajo v leto 1949, ko so se fantje zbrali, da so igrali med odmori in za ples po zaključku gledaliških predstav. V isti zasedbi (Ivan Igličar – harmonika, Alojz Igličar – berda, Jože Rant – kitara in Matija Rant – klarinet) so še danes nepogrešljivi na vseh vaških prireditvah, ofiranjih, obletnicah, podoknicah. Omenjena je tudi Jelka Hafner, pevka pri ansamblu Igor in zlati zvoki, ki je bila

že dvakrat izbrana za »Naj« pevko narodno-zabavne glasbe v Sloveniji. Predstavljeno je tudi sodelovanje Godešanov v tamburaški skupini Biscernica iz Reteč, pevskih zborih in folklorni skupini. Kot zanimivost je na koncu knjige dodana fotografija Godeških narodnih noš na posvetitvi novih bronastih zvonov 1. oktobra leta 2006. V narodne noše je bilo oblečenih tudi veliko otrok in mladine, kar obeta nadaljevanje bogate kulturne tradicije na Godešiču.

Glavni avtor besedila je mag. Janez Hostnik, soavtorja Ivanka Igličar in Jože Rant pa sta bila glavna pri zbiranju fotografij, ki sta s pomočjo številnih Godešanov ob vsaki fotografiji tudi dodala imena oseb, ki so na njej. Knjiga obsega 88 strani, izdal jo je odbor za pripravo praznovanja tisočletnice Godešiča, izšla je v nakladi 300 izvodov. Knjigo lahko naročite na spletni trgovini www.godesic.si ali naročilo pošljete na naslov KS Godešič, Godešič 100.

Ob izidu knjige, 15. grudnia 2006, je bila v prostorih KS Godešič pripravljena tudi priložnostna razstava Igranje gledaliških iger na Godešiču. Na ogled so bile originalne kulise s prve predstave Dva para se ženita iz leta 1938, originali dramskih besedil, kostumi, lasulje in povečane fotografije odigranih gledaliških predstav.

Knjiga Kulturna dejavnost na Godešiču v 20. stoletju je izjemen prispevek k zgodovini kulturnega dogajanja na Godešiču. Knjiga bo trajen spomin in zahvala generaciji Godešanov, ki so svoja plodna leta preživljali kot aktivni gledališki igralci, kljub obilici dela na polju in v tovarnah. Vse to je lahko izjemen vzgled tudi današnji mladini, kar je eno od poslanstev knjige z željo, da bi se gledališka dejavnost na Godešiču mogoče ponovno oživila. Prenovljeni prostori KS Godešič sedaj to omogočajo, kot je to omogočila prenova gasilskega doma v letu 1938. Skrita želja avtorjev je, da bi knjiga vzpodbudila nove gledališke zanesenjake in igralce.

100 let športa v občini Škofja Loka

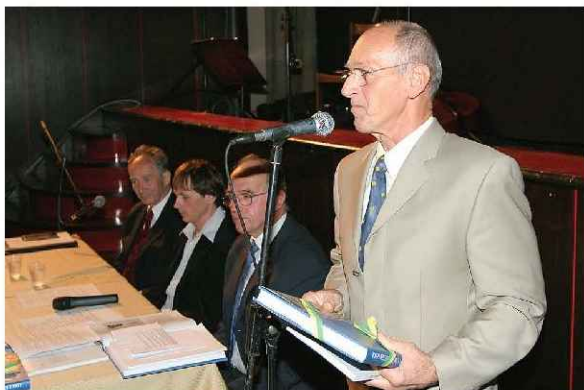
Športna zveza, Zavod za šport in Občina, organizatorji obeležja

Že organizatorji praznovanja 90 let športa v občini so sklenili, da bo treba primerno obeležiti tudi njegovo stoletnico. Tako nas je v strokovni službi na to opozoril in vzpodbudil Ivan Križnar in z vso odgovornostjo ter zavzetostjo smo se skupaj lotili dela. Pred nami je bila velika naloga in cilj, da obletnico loškega športa ustvarjamo in praznujemo vsi prebivalci občine.

Že ob predhodnih pripravah smo prvi sestanek razširjenega odbora za pripravo 100-letnice športa v občini Škofja Loka pripravili spomladi leta 2003. Udeležila se ga je večina vabljenih aktivnih športnih delavcev: Ivan Križnar, Andrej Franko, Saška Benedičič Tomat, Jure Svoljšak, Jože Stanonik, Ivan Hafner, Avgust Hartman, Tone Pogačnik, Julija Jenko, Matjaž Hafner, Ivan Križaj, Janez Starman, Ivan Breznik, Boris Čajič, Branko Celar, Pajo Cakič, Pavle Jereb in sklicatelj Aleš Murn. Oblikovali smo smernice za pripravo in izpeljavo obeležja in predlagali ožji iniciativni odbor z nalogo, da pripravi izhodišča za potrebno prihajajoče delo. Sprejet je bil tudi pomemben sklep, da se 100-letnico športa v občini Škofja Loka obeleži celoletno in v organizaciji vseh klubov ter društev, kulturnih in šolskih ustanov v občini, skratka v najširšem možnem obsegu prebivalstva v občini.

Iniciativni odbor je po nekajkratnih srečanjih k delu povabil župana občine, Igorja Drakslerja, ki je sprejel funkcijo predsednika načrtovanega organizacijskega odbora. Pripravili smo spisek sodelujočih, predlog potrebnih odborov na različnih področjih in gradivo za zagon priprav našega bližajočega se praznika. Svoje aktivno delo pa je že zastavil odbor za knjigo o športu.

Člani iniciativnega odbora so v obdobju do 27. oktobra 2004 intenzivno delali na različnih področjih, vključevali nove člane v delo in se neformalno sestajali v organizaciji Športne zveze.

Predstavitev knjige Sto let športa v občini Škofja Loka, oktober 2006

Odprijetje razstave Loškega muzeja Sto let športa v Galeriji Ivana Groharja, oktober 2006

Omenjenega datuma pa se je prvič uradno sestel organizacijski odbor. Udeležili so se ga vsi predlagani vodje odborov in sprejeli kar nekaj smernic za naprej. Potrdili so okvirne naloge odborov, ki so jih kasneje vodje dodelali in okoli sebe zbrali ljudi za pomoč.

Organizacijski odbor sta vodila predsednik Igor Draksler in Janez Šter, tajnica odbora pa je bila Majda Bohinc. Koordinator vseh dogodkov, prireditvev in odborov je bil Aleš Murn. Odbor se je s predsedniki sestel trinajstkrat in s svoje delo zaključil v začetku leta 2007, ko so se zaključile še zadnje aktivnosti.

V njem so delovali:

Uredniški odbor za knjigo *Sto let športa v občini Škofja Loka*. Predsednik je bil Ivan Križnar, njegov pomočnik pa

Branko Celar. Odbor je imel pred seboj najbolj zahtevno nalogo, pripravo knjige o zgodovini telesne kulture in športnih objektov v občini in o športu danes. Edicija je bila oktobra 2006 izdana in z velikim odobravanjem sprejeta med športnimi zanesenjaki.

Odbor za razstave je vodil Marjan Luževič. Odbor je pripravil filatelistično, foto- in slikarske razstave, v škofjeloški Nami je poskrbel za celoletno predstavljanje športnih društev in klubov iz občine. K sodelovanju je povabil osnovne in srednje šole, vrtce, umetnike, filateliste, fotografe in vsa društva ter klube. Opravljeno delo je bilo zelo lepo sprejeto in odmevno med najširšo množico občanov.

Odbor za nastope in prireditve sta vodila Saška Benedičič Tomat in Aleš Murn. Tu se je zvrstilo največ aktivnosti, saj je bil odbor zadolžen za razne športne prireditve in nastope.

Odbor za propagando in informiranje je vodil Boris Pešelj skupaj z Alešem Murnom in je poskrbel za izdelavo celostne podobe, za propagandni material, informiranje v javnosti in pripravil cikel oddaj na radiu.

Odbor za objekte je vodil Ivan Hafner. Ta je vzpodbujal in sodeloval pri izgradnji novih telovadnih površin oziroma pri njihovih dograditvah in izboljšavah (obnova Športne dvorane Poden, obnova otroške trimске steze, izgradnja čistilne naprave na Blegošu, položitev temeljnega kamna za dvorano pri OŠ Cvetka Golarja).

Odbor spremljajočih dejavnosti je vodil in usmerjal Marko Primožič in je deloval na področju športa proti drogām, pri ustanovitvi društva za srce, pri oživitvi šahovske dejavnosti, deloval na področju akcije Vsi učenci v šole v naravi, deloval je z vzgojno-varstvenimi institucijami, z zdravstvom itd.

Odbor za priznanja je bil poverjen Jožetu Stanoniku, ki je izdelal pravilnik in kategorizacijo za podelitev priznanj nekdanjim in sedanjim najboljšim športnikom, športnim delavcem in funkcionarjem v škofjeloškem športu. Pripravil je predlog za podelitev Bloudkovega priznanja, ki sta ga prejeli Mateja Pintar in Blaža Klemenčič. Ob raznih prireditvah v okviru

stoletnice je odbor primerno in svečano podelil posameznikom, klubom, društvom in drugim organizacijam:

- dvajset najvišjih priznanj – kipec športnika,
- trideset pisnih priznanj – grafika s podobo Škofje Loke in atleta,
- petdeset plaket – stekleno priznanje z znakom 100-letnice.

Vsa priznanja so nosila ime prejemnika.

Za marketing so nalogo opravili župan s predlogi in odobravanjem občinskega sveta s sofinanciranjem praznovanja iz občinskega proračuna, zaposleni v Zavodu za šport s pridobivanjem sponzorjev in donatorjev, največ dela pa sta tu opravila Jože Stanonik in Boris Čajič. Boris je bil vseskozi tudi operativna pomoč strokovni službi pri izpeljavi raznih aktivnosti v okviru praznovanja.

Športna zveza je pozvala več loških študentov Fakultete za šport, da bi pripravili diplomsko nalogo na področju razvoja športnih objektov v naši občini. Na to se je odzval Jure Kalan in strokovno zastavil delo na tem področju ter ga tudi uspešno izpeljal. Diploma je v dodelani in preoblikovani oblik po predstavitvi v javnosti našla tudi mesto na policah Knjižnice Ivana Tavčarja.

Delo je skozi vse leto 2006 in v začetku leta 2007 teklo zelo dobro in s prizadevnostjo mnogih tudi zelo odmevno. Omeniti je treba, da je celotno podobo obeležja izdelal mag. Matjaž Mazzini, ki je bil izbran med več avtorji. Prav tako smo za največji finančni zalogaj, tiskanje knjige, pozvali preko 15 firm, ki so se s tem ukvarjale. Delo je na koncu z najnižjo ceno zelo kvalitetno opravila firma Megagraf, d.o.o., iz Ljubljane. Odločitev, ki jo je sprejela

Akademija športa v Športni dvorani Poden s podelitvijo priznanj, oktober 2006

strokovna služba sama, da so bili vsi pokali, plakete ter medalje v letu 2006 v znamenju 100-letnice, pa se je izkazala za zelo dobro.

Organizacijski odbor se je sestal v času delovanja 13 - krat in sproti razreševal nastale probleme ali pa samo podajal smernice za odvijanje dogodkov. Glavna naloga mu je bila tudi zastavljene ideje in načrte finančno realizirati. Zato je Športna zveza pridobila generalnega sponzorja – Gorenjsko banko. Vsa preostala potrebna sredstva so bila pridobljena z aktivnostmi, ki niso ogrožala finančnega položaja aktivnih športnih društev in klubov v občini. Projekt je stal 16.093.515 slovenskih tolarjev oz. 67.157 evrov.

Pregled aktivnosti po mesecih

Januar 2006. Razstava likovnih del otrok Vrtca Škofja Loka.

Februar 2006. Razstava del otrok vrtca Sončni žarek iz Stare Loke, dvoransko lo-kostrejsko tekmovanje, 1. memorialni šahovski turnir Karmen Orel, prireditve s priznanimi športniki in razstava v OŠ Ivana Groharja, predavanje o zgodovini olimpijskih iger z razstavo otroških likovnih izdelkov v OŠ Škofja Loka – Mesto, regijsko prvenstvo osnovnih in srednjih šol v streljanju s serijsko zračno puško.

Razstava likovnih del otrok Vrtca Škofja Loka

Marec 2006. Pohod čez Blegoš na Lubnik, športna prireditve in likovna razstava otrok OŠ Cvetka Golarja, pričetek razstave društev in klubov o svojem delovanju v Nami, ki so potekale do oktobra 2006, otvoritev prenovljene Športne dvorane Poden, športni filmi v Kinu Sora za vse osnovnošolce, namiznoteniško osnovnošolsko tekmovanje.

April 2006. Podelitev občinskih športnih priznanj, otvoritev razstave likovnih del dijakov Gimnazije, strelsko tekmovanje upokoјencev, predavanje o boleznih srca in ožilja, test hoje na 2 km.

Maj 2006. Kros za predšolske otroke, tečaj nordijske hoje, Pohod na Blegoš, Cooperjev test, nastop danske nacionalne gimnastične skupine, zaključek Zlatega sončka za predšolske otroke, turistično rekreativno kolesarjenje, atletsko gorenjsko tekmovanje cicibanov in pi-onirjev, atletski pomladni festival otrok, mladostnikov in odraslih s posebnimi potrebami,

Škratje, športne igre Vrtca Škofja Loka, tek članov na Križno goro.

Junij 2006. Športna fotografija – razstava Petra Pokorna, podelitev priznanj mladim športnikom, otvoritev vodnega zajetja in čistilne naprave pri koči na Blegošu, državno balinarsko prvenstvo invalidov, nogometni vikend mladih ob 100-letnici športa in 1000-letnici Godešiča, filatelistična »športna« razstava, evropsko mladinsko prvenstvo v orientacijskem teku, otvoritev likovne razstave združenja likovnih umetnikov »Podoba gibanja«, poletne aktivnosti mladih med počitnicami v duhu 100-letnice – prva Trimaska steza za otroke.

Podelitev priznanj na Akademiji športa, oktober 2006

Julij 2006. Otvoritev razstave Planinskega društva Škofja Loka na Lubniku in na Blegošu.

Avgust 2006. Dobrodelna akcija Kolesarjenje ali pohod na Lubnik kluba Lions.

Oktober 2006. Nordijska hoja za občane: Škofja Loka – Križna gora, predstavitev in izid knjige Sto let športa v Občini Škofja Loka s podelitvijo prvih priznanj ob stoletnici, državni pokal v streljanju z zračnim orožjem v Športni dvorani Poden s podelitvijo priznanj, razstava Loškega muzeja ob 100-letnici športa v Galeriji Ivana Groharja na Mestnem trgu s podelitvijo priznanj, akademija športa v Športni dvorani s podelitvijo priznanj.

Akademija športa, oktober 2006

December 2006. Rajanje otrok iz Vrta Škofja Loka ob zaključku leta in praznovanja ustanovitve škofojškega Sokolskega društva, dan slovenske košarke v Športni dvorani Poden s podelitvijo priznanj, otvoritev prenovljene balinarske dvorane s podelitvijo priznanj.

Škrati igre otrok iz Vrta Škofja Loka na igrišču pri Sv. Duhu

Januar 2007. Glasova preja na Loškem gradu, pogovor z Miroslavom Cerarjem in Ivanom Križnarjem s podelitvijo priznanj, predstavitev diplomske naloge Jureta Kalana o športnih objektih v Galeriji Franceta Miheliča, svečana seja Planinskega društva Škofja Loka ob stoti obletnici ustanovitve.

Februar 2007. Gimnastični nastop najboljših slovenskih telovadk in telovadcev oziroma reprezentance in uradni zaključek praznovanja 100-letnice in ob stoletnici potrjene organiziranosti Orlov, srečanje starejših – predvojnih telovadk in telovadcev v OŠ C. Golarja.

Marec 2007. Podpis dogovora o sofinanciranju telovadnice pri OŠ Jela Janežiča (podpisniki: vse štiri občine in Upravna enota Škofja Loka ter Telovadno društvo Partizan), postavitve temeljnega kamna za novo športno dvorano pri OŠ Cvetka Golarja, izzid Vodnika po grebenih slovenskih gora avtorja Milenka Arnejška pri Muzejskem društvu Škofja Loka

Aktivnosti je bilo zelo veliko, posamezniki pa so si zadali še nekatere naloge, ki niso bile izpeljane v letu praznovanja, pa so vseeno s svojo idejo dobile mesto potrebnih v bližnji prihodnosti. Sem sodi vsekar razstava mladega fotografskega mojstra Jureta Nastrana ter realizacija že danih pobud postavitve obeležja v

Odprije prenovljene športne dvorane Poden, marec 2006

aleji znamenitih Ločanov ter ustanovitve športne zbirke v Loškem muzeju.

S temi aktivnostmi se je zaključilo pestro in zanimivo dogajanje praznovanja stoletnice športa v občini, pri čemer so sodelovale vse strukture občanov, od otrok iz vrtcev, osnovnih in srednjih šol, do klubov in društev, kulturnikov, likovnikov in drugih. Z opravljenim delom smo Ločani lahko upravičeno ponosni na primerno obeležitev obletnice športa, področja, ki je v ponos mestu Škofja Loka.

Evropsko prvenstvo v orientacijskem teku za mlajše mladinke in mladince, junij 2006

Po poteh prednamceev na poti k sebi

Vsega je kriv članek Draga Kralja, Davna meja slovenstva ob mladi Muri, ki je bil objavljen 16. decembra 2004 v Slovenskih novicah. Ko ga je namreč Tone prebral, je predlagal, naj bo naslednje daljše romanje društva ŠmaR iz Žirov (Šmarnični romarji ŠmaR, društvo, registrirano po civilnem pravu, in zasebno druženje laikov katoliške cerkve, registrirano po kanonskem pravu) v Innichen. Pred dobrim poltisočletjem se je namreč prebivalstvo v okolici Innichena toliko povečalo, da je grozila lakota. Ker so bila posestva last freisinške škofije, jim je takratni škof dal na razpolago nenaseljen svet pod Ratitovcem, ki je ravno tako pripadal njihovi škofiji. Nekaj družin se je za ta korak odločilo in v zahvalo za to so Soričani do prve svetovne vojne vsaka tri leta romali v svoj stari domači kraj. Seveda smo bili tudi drugi navdušeni nad tem, saj naj bi bila dejavnost društva tudi oživljanje starih romarskih tradicij na Slovenskem. Poskušali smo izvedeti, kje je potekala njihova pot, toda najstarejši se še spominjajo, da so hodili, kod pa ne ve nihče več. Edino to še vedo, da so s seboj nesli "kefer geld" ali hroščev

Karta romarske poti v Innichen (modra črta – potek poti, rdeč kvadrat – kraji, kjer smo prenočevali)

denar, ki so ga darovali tamkajšnji cerkvi s prošnjo za zaščito pridelkov. Po zemljevidu soodeč, se nam je zdela najbolj logična pot po Ziljski dolini (Gailtal), kar bi po izračunu zneslo okrog osem dni hoje. In tako smo se natovorjeni vsak s svojim nahrbtnikom 27. julija 2006 odpravili na pot.

Prvi dan

Zbrali smo se ob petih zjutraj v dobračevski cerkvi, kjer nam je žirovski župnik Igor Jereb dal duhovno in telesno popotnico. Do Hotavelj razen tega, da smo se s tistimi, ki so se nam pridružili prvič, začeli spoznavati, nič novega. Hodili smo namreč po trasi (večinoma glavni cesti), po kateri gremo vsako leto v maju na Brezje. Iz Hotavelj smo nadaljevali pot do Volake in nato skozi Studor v Leskovicu in do Robidenskega brda, kjer pa je na žalost bilo nekaj novega. Na

Romanje smo začeli v dobračevski cerkvi svetega Lenarta.

hiši, pred katero smo se pred leti odpočili, ko smo romali na Triglav, je bil velik napis Planinsko zavetišče, ki ga tokrat ni bilo več. Na srečo že imamo toliko romarskih izkušenj, da smo se kljub temu nekako znašli in potem lažje nadaljevali proti Tuškovemu griču do Davče. Tam smo srečali tamkajšnjega upravitelja župnije in soriškega župnika Iva Kožuha, ki je poskrbel, da smo lahko prvo noč prespali pod streho. "Moja učilnica je tako majhna, zato sem se dogovoril, da vam bodo odprli dvorano v kulturnem domu, da boste bolj komod," nas je razveselil. Ko smo se v Sorici nastanili in okrepčali, nas je nekaj vzel še v staro „nivo“ in nas odpeljal v Spodnje Danje, kjer je maševal. Edino Peter se ni dal in je šel kar peš. Bog ve, kdaj je nazadnje soriški župnik dal blagoslov romarjem v Innichen, kakor ga je sedaj nam? Po maši smo šli, kot se za prave moške spodobi, no tudi kakšna ženska je bila med nami, saj so bile v večini, v Sorici na pivo. Povabilu se tudi gospod župnik ni odpovedal in nam v pogovoru povedal marsikaj zanimivega o nam tako bližnjih pa vseeno tujih krajih. Ko nas je gospodična, ki nam je stregla, že večkrat proseče pogledala, ali se bomo kam spravili ali ne, nam je, preden smo se razšli dejal: „Z vami bi pa tudi jaz šel, saj ste čisto normalna družba.“

Drugi dan

Zgodaj zjutraj se je gospod župnik prišel posloviti in nam prinesel nadvse dobrodošel pripomoček za ustno higieno, nakar smo počasi zagrizli proti Soriški planini. Ciril, ki je bil organizator, je šel z večino naprej. Jaz sem šel s Tonetom in še nekaterimi zadaj, da bi tokrat Tonetu dokazal, da poznam tudi lažjo pot in ne samo tisto, po kateri sem ga peljal pred leti

misleč, da bo lažja, je bila pa še napornejša od prave. Zapolnili smo se po grapi in kmalu nisem več vedel, kje smo. Toda tokrat sem imel srečo, kajti na koncu se je izkazalo, da je res pripravnější, samo nekaj več asfalta je bilo treba prehoditi. Moram priznati, da mi do sedaj še ni uspelo priti po markirani poti iz Sorice na Soriško planino. Tonetu je to očitno dobro delo, saj je potem, ko smo se spustili po cesti proti Bohinjju in po nekaj kilometrih zavili na gozdno cesto, hodil precej pred nami in sploh ni pomislil, da bi morali s ceste zaviti na stezo, ki pelje v dolino. Dohiteli smo ga šele, ko je na koncu ceste žalostno gledal globoko v dolini glavno cesto, ki pelje iz Bohinja na Bled, brez kakršnekoli ideje, kako bi prišel do nje. Kjerkoli si namreč pogledal na rob ceste, je bil samo strm breg, poraščen z drevjem. Dolgo smo modrovali, ali je prehodno ali ne, toda končno smo se le opogumili in po strmem spustu vsi srečni prispeli v dolino misleč, da je glavno za nami. Toda asfalt, razbeljen od opoldanske vročine in poln prometa, nam je še pošteno jemal pogum, preden smo končno prispeli v Bohinjsko Belo in si privoščili kosilo. Izkušnje so nas naučile, da je dobro vsaj enkrat na dan jesti toplo hrano, po možnosti z žlico. Med kosilom se je nebo začelo temniti in težki sivi oblaki niso obetali nič prijetnega. Vprašamo še mladega natakarka, ki nam je stregel, kaj naj bi to pomenilo. Malo je pogledal v nebo in rekel: „Iz tiste strani prihaja, kar pomeni, da se ne bo razšlo brez dežja.“ Sprva nam je to godilo, saj je bilo kar prijetno sedeti na gostilniškem vrtu. Ker pa dežja le ni hotelo biti in ker je bilo do Psnaka, kjer nam je Ciril izgovoril prenočišče, še daleč, smo postali nestrpni in odločili smo se, da gremo, saj je natakark še premlad, da bi se spoznal na vreme. Nekateri so bili že nekaj hiš naprej, nekateri še v gostilni, ko se je ulilo kot iz škafa. Po dobri uri vedrenja, ko je dež že skoraj ponehal, smo se počasi tudi mi nakapali skupaj. Nekdo je prinesel s sabo steklenico žganja rekoč: „To je dal pa natakark za tiste, ki ste se močili, da se ne boste prehladili“. Četudi je bila samo reklamna poteza, je bila hvale vredna, saj razblinja mit o skopušnih Gorenjcih, oderuških gostilničarjih in o „današnji mladini“. Pred leti, ko smo šli na Svete Višarje, smo iz Bohinjske Bele na Bled šli kar po železniški progi, saj nas je bilo samo pet. Tokrat nas je bilo petnajst in smo se raje odločili za pešpot, ki pripelje v Zako. Proga je namreč speljana skozi dva predora, široka komaj za vlak. Čez Gorje smo se spustili v dolino Radovne, sonce pa izza oblakov za hribe. Visoko nad dolino smo še opazovali lahen dim, kot spomin na strelo, ki pa na srečo ni prizadejala hujših posledic. Pri Psnaku nas je pričakal gospodar s šilcem domačega na račun hiše. Da so apartnariji zasedeni, smo vedeli že prej, da imajo vse seno v velikih balah, neprikladnih za spanje, si pa nismo mislili. Toda gospodar nam je dovolil, da lahko spimo kjerkoli, tudi v hiši za pečjo, ko

Kdo ve, kdaj nazadnje so se takole zbrali Soričani v domači vasi pred odhodom v Innichen?

Kdo ve, kdaj nazadnje so se takole zbrali Soričani v domači vasi pred odhodom v Innichen?

bodo sezonski gostje odšli spat. Malo smo z njim še poklepetali, pripovedoval nam je, kako je včasih vsak dan s konji vozil hrano na triglavske koč, nato pa smo utrujeni poiskali vsak svoj kot. Nekaj nas je vrtno klopi zneslo pod streho zraven svinjaka, kar se je ponoči izkazalo za ne najbolj pametno dejanje, toda še vseeno bolje kakor Frenk, ki se je zbudil šele, ko je imel polno vrečo vode, kajti nočna nevihta ni nič zaostajala za dnevno.

Tretji dan

Rjavina se je že bohotila v soncu, medtem ko je bila Črna gora še ovita z meglo, ko smo zapustili gostoljubno Psnjakovo domačijo. Čeprav prometa še ni bilo, smo vsceno v Mojstrani z veseljem stopili na kolesarsko pot. Opuščeno železniško progo, ki je včasih povezovala Jesenice s Trbižem, so uredili v prijetno pot, ki je nadvse primerna tudi za pešce. Če ne bi bila asfaltirana in če bi na njej srečali tudi kakšno konjsko vprego, bi imel občutek, da podoživljamo romanje Soričanov. Toda po poldnevni hoji na žalost še vedno naletimo na neprijetnost, ki je sedaj že bolj ali manj zgolj formalnost, ki je Soričani niso poznali. Njim namreč ni bilo treba prečkati državne meje, kajti do prve svetovne vojne so s prebivalci Innichena živeli v skupni državi Avstro-Ogrski. Mogoče je bil ravno razpad Avstro-Ogrske in nastanek meja vzrok, da so opustili starodavno tradicijo. Upam, da res ni več daleč čas, ko zopet ne bo več treba opravljati mejnih formalnosti, tokrat pa smo morali v Planici narediti ovinek, da smo šli čez glavni mejni prehod. Tudi kolesarska proga pelje samo do Planice in se nadaljuje takoj za mejnim prehodom na italijanski strani. Po njej je bila res prijetna hoja vse do Bele Peči (Fusine in Valromana), ko se konča in smo morali nadaljevati po glavni cesti oziroma zaradi prometa v glavnem ob njej. Okrog šestih popoldan smo si v Trbižu (l'arvisio) privoščili pivo, ko je Ciril ugotovil, da okrog sedmih še ne bomo v Zahomcu (Achomitz), kjer nas je prijazna gospa Milka Kriegl čakala z golažem in prenočiščem. Da je ne bi pustili v negotovosti, jo je Ciril poklical po telefonu. Ko je izvedela, kje šele smo, smo se ji tako zasmili, da je predlagala, da bo naprosila brata, da nas bo z osebnim avtom zvozil do Zahomca. Da bi se peljali? Ne, to pa ne! Drugo pivo je potem nekaterim vseeno toliko razbistrilo um, da so se dali zapeljati. Preostali pa smo malo pred deseto uro zvečer prišli na cilj najdaljše etape celega potovanja. Snidenje z gospo Milko je bilo zelo prijetno za dušo, golaž za želodec, najbolj razveseljujoče pa je bilo to, da sem spalno vrečo lahko razgrnil po tapisonu in ne zgolj po golih deskah. Prostor, ki nam je bil namenjen, je bil v stavbi, ki pod eno streho združuje slovenski kulturni, športni in gasilski dom.

Četrti dan

Ker je bila nedelja in smo bili na romanju, smo vprašali gospo Milko, kje je najbližja maša. „V Bistrici (Feistritz an der Gail), dvajset minut od tu imajo brambovci ob desetih dopoldan mašo na prostem. Bom šla z vami“, nam je odgovorila. Čas nam je ustrežal, da je na prostem, tudi, kar se brambovcev tiče, pa nismo bili čisto prepričani. Da bi se vpletli v kakšne politične zdrahe, si res nismo želeli. „Nobenih težav ne bo, saj kar nas je še Slovencev tukaj radi vidimo, da nas kdo obišče, pa še z gospodom župnikom bom govorila, da vas bo javno pozdravil in vam dal romarski blagoslov“, nas je potolažila. Ko smo prišli na prizorišče, smo ugotovili, da smo prišli na čisto navadno gasilsko veselico, ki se pri njih začne z mašo. Ta je bila dvojezična, na koncu, ko smo prejeli blagoslov, smo jim pa še mi zapeli nekaj Marijinih pesmi. No, res-

nici na ljubo, jaz nisem pel, če ne bi najbrž še tisti, ki so prej govorili slovensko, potem nadaljevali po nemško. Je pa gospod župnik naredil veliko napako, ko je prosil Boga, naj nam nakloni primerno vreme. To se je Jožici zdelo tako modro, da je potem ves čas molila za primerno vreme in še danes ne vem, kdo je tak grešnik, kajti bolj ko je molila, bolj je lilo. Kar nas je bilo na romanju tistih, ki smo osnovno šolo obiskovali v Žireh, smo bili vsi nekdanji učenci Antona Jobsta, zato smo se

V tem prijetnem okolju je bil rojen naš skladatelj in organist Anton Jobst.

odločili, da gremo do Šmohorja (Hermagor) čez Brdo (Egg), kjer stoji njegova rojstna hiša. To smo tudi obiskali in Tone se je z lastnico dogovoril, da bomo na njej postavili spominsko ploščo. V Šmohorju, ki je zadnje mesto v Ziljski dolini, do koder še seže slovenska beseda, nas je v župnišču, ki domuje v eminentni stavbi iz bogve katerega stoletja, sprejela mlajša gospa iz Bosne, ki z družino že nekaj let živi v njem. Dodelila nam je dve prazni sobi in odstopila v uporabo svojo kopalnico.

Peti dan

Ko smo prišli iz mesta, smo zopet krenili na kolesarsko stezo, po kateri smo hodili ves dan. Vije se bolj ali manj tik ob Zilji in se ne zmeni za slikovite vasi, skozi katere vodi glavna cesta. Zato je bila hoja po njej pomirjujoča in enolična obenem. Ponedeljek je bil v resnici pregovorno dolg, saj smo v Muto (Mauthen) prišli pozno popoldne. Muta, ki skupaj s Kočani (Koetschach) tvori en kraj, je veliko razpotje, kjer ziljsko cesto križa cesta, ki pride iz Italije in gre čez Ziljske Alpe v dolino Drave. Tu je tudi končna postaja ziljske železnice. Mi se za to sploh nismo menili, bolj nas je skrbelo, ko smo pogledali v nebo, kajti vsenaokrog so se nakopičili črni oblaki in zakrili prijetne poglede na Karnijske alpe (Karnische Alpen). Zato smo čim prej poiskali že v naprej dogovorjeno prenočišče, ki pa je bilo tokrat malo bolj zračno. Spali smo namreč pod velikim prireditvenim šotorom poleg gostišča, v katerem smo imeli na razpolago sanitarije in tuše. V šotoru poleg nekaj klopi ni bilo nič, so bile pa tiste za nas, ki smo imeli samo spalne vreče toliko bolj dragocene, kajti drugače bi morali spat na asfaltu. Je bilo pa v restavraciji toliko bolj prijetno in kljub močnim nočnim nevihtam je šotor dobro odigral svojo vlogo.

Šesti dan

V megleno oblačnem vremenu smo se poslovili od Ziljske doline in nadaljevali pot naprej ob mladi Zilji po Lesni dolini (Lesachtal). O kakšni kolesarski stezi ni bilo več sledu, kajti cesta se je začela zelo strmo dvigati in tudi promet na njej ni bil moteč, kajti avtomobilov je bilo na njej le za vzorec. Dolina postane ožja, njeni bregovi pa vedno bolj strmi, vendar posejani s posameznimi domačijami, ki so skrbno obdelane. Globoko v dolini je Zilja včasih vrtela mnoge mline, ki so jih sedaj začeli počasi obnavljati v turistične namene, in jih tržijo pod blagovno znamko Dolina stoterih mlinov. Vreme nam tokrat ni bilo naklonjeno, ali pač. Malo pred Liesingom je začelo rositi, zato smo se odločili, da gremo v prvo gostilno na kosilo. Boljšega ne bi mogli zbrati: prijetno okolje stare domače gostilne, odlična hrana, zmerne cene, zunaj pa je lilo kot iz škafe. Ko je dež pojenjal, smo si ogledali še vaško cerkev. Na pokopališču poleg nje mi je zbudil zanimanje mogočen spomenik padlim v prvi svetovni vojni, ki jih je v vsej dolini kar nekaj, kajti

po grebenih Karnijskih Alp nad dolino, po katerih teče sedanja avstrijsko-italijanska meja, je v prvi svetovni vojni potekala frontna linija. Ko sem si ga podrobneje ogledal, sem videl, da so na njem vklesani tudi trije vojaki s slovenskim imenom in primkom. Najlepši del dneva pa nas je čakal, ko smo kljub manjšim padavinam prispele v znano romarsko središče Marijo na Logu (Maria Luggau). V mogočem samostanu iz 16. stoletja nas je sprejel pater iz reda servitov, katerim samostan tudi pripada. »Da bi prišla kakšna skupina iz Slovenije peš, se ne spominjam, pride jih pa vsako leto predzadnjo nedeljo v septembru okrog petsto iz italijanske Sappade, ki prenočijo tukaj. Največ smo jih gostili osemsto.« Nato smo dobili svoje sobe, v katerih sta bili dve postelji brez posteljnine, dva stola ena miza in ena omara. Razkošje, o katerem smo prej le sanjali.

V jedilnici samostana Marije na Logu smo si nabirali kalorije za naprej.

„Da bi prišla kakšna skupina iz Slovenije peš, se ne spominjam, pride jih pa vsako leto predzadnjo nedeljo v septembru okrog petsto iz italijanske Sappade, ki prenočijo tukaj. Največ smo jih gostili osemsto.“ Nato smo dobili svoje sobe, v katerih sta bili dve postelji brez posteljnine, dva stola ena miza in ena omara. Razkošje, o katerem smo prej le sanjali.

Sedmi dan

V tako imenitni jedilnici verjetno ne bom nikoli več zajtrkoval. V njej namreč že stoletja zajtrkujejo menihi in človek ima občutek, kakor da je v kakšni galeriji. Med portreti, ki krasijo stene, je po napisu sodeč na enem upodobljen tudi eden izmed freisinških veljakov. Ko smo zapustili samostan, nam je bilo tudi vreme bolj naklonjeno in za trenutek smo skozi meglo opazili celo mogočno steno Monte Peralbe. Kmalu smo zapustili Koroško in stopili na tirolska tla. Posebno prijetna je bila hoja proti tipični tirolski vasi Obertiliach, toda ko smo jo

od bližje spoznavali, smo ugotovili, da globalizacija tudi tu pobira svoj davek. V gostilni nam je stregla čistokrvna Čehinja. Kmalu smo dosegli najvišjo točko naše poti, Kartičevo sedlo (Kartischer Sattel), ki je na višini 1530 m, kjer izvira Žilja. Na eno stran teče po dolini, po kateri smo prišli, na drugo stran pa proti dravski dolini, kamor nas je vodila tudi naša pot. Ko smo prispeli v dolino, so nas naprej proti Innichenu vodile oznake Jakobove poti in nekateri smo bili z mislimi na širnih poljanah severne Španije. Ko smo prispeli v Sillian, smo se začeli ozirati za prenočiščem, kajti ta dan je bil edini, ko do zadnjega nismo vedeli, kje bomo spali. Toda kmalu je bilo negotovosti konec, saj smo dobili sobo, kjer je bilo ravno sedemnajst pogorodov, tako da smo lahko vsi udobno spali.

Osmi dan

Dež je neumorno padal, mi pa smo prehodili še tistih nekaj kilometrov po Avstriji, nato pa smo do cilja zopet nadaljevali po Italiji. Kmalu smo zagledali zvonik mogočne cerkve svetega Kandida in svetega Korbinjana v Innichenu, ki je bila zgrajena v 13. stoletju. Njena prednica je bila posvečena leta 780 in je bila del samostana, ki ga je zgradila freisinška škofija z namenom pokristjanjenja bližnjih Slovencev. Notranjost cerkve deluje zelo pustota, a mistično obenem. Svoj pečat ji dajejo trije oltarni kipi iz okrog leta 1250. V sredi je Križani Jezus, ob strani pa Marija in Janez Krstnik. Posebno zanimiv je Križani, ki ima pokončno glavo s kraljevsko krono na njej in kljub temu, da je pribit na križ, stoji na Adamovi glavi. Pod oltarjem pa je kripa, ki je preurejena v kapelo, v kateri smo zmolili tiste očenaše, ki jih na koncu vsakega romanja, kar je nepisano pravilo. Na koncu zmeraj zmolimo še enega za tistega izmed navzočih, ki bo prvi umrl, tako da vselej nekdo moli zase. Nato smo nahrbtnike zložili za cerkvena vrata in se razkropili po deževnem Innichenu in zopet se je potrdila stara resnica, da je cilj romanja pot sama.

In zakaj potovanje k sebi? Zato, ker na taki poti poleg drugih spoznaváš predvsem samega sebe. Tone bi rekel, da se brusiš. Po nekaj dnevih hoje padeš namreč v čisto svoj svet. Pred odhodom na Camino v Španijo sem imel polno želja in načrtov, kaj vse si bom med potjo ogledal. Ko sem bil enkrat tam, me ni zanimalo čisto nič več. Žulji, bolečine, utrujenost, naveličanost drug drugega, to so težave, ki te tarejo, po drugi strani pa obilo prostega časa za razmišljanje. Sodoben način življenja nam ne dovoljuje, da bi si vzeli nekaj časa tudi zase, na

Innichen nas je pričakal v megli in dežju.

takem romanju pa ti je dano predvsem to. In če je že romanje, boste rekli, kje je tu prostor za Boga. V vsakem posamezniku. Vsak ga doživlja in moli po svoje, vsi skupaj (tudi tisti, ki vanj ne verujejo) pa ga molimo predvsem tako, da znamo prisluhniti drug drugemu tudi takrat, ko marsikatera stvar teče po drugih tirih, kakor bi si želeli.

Jože Štukl, nagrajenec Slovenskega arheološkega društva

5. decembra 2006 je Slovensko arheološko društvo v Galeriji Franceta Miheliča v Kašči podelilo nagrade in priznanja slovenskim strokovnjakom, ki so v tem letu s svojim delom posebej izstopali, ali pa so bili izjemno uspešni pri izvedbi različnih projektov na področju arheologije. Med nagrajenci je bil tudi kustos arheolog iz Loškega muzeja Škofja Loka Jože Štukl, ki je priznanje prejel za razstavo *Arheološke raziskave srednjeveške Loke* in spremni katalog razstave.

Utemeljitev se glasi:

Arheolog Jože Štukl, kustos Loškega muzeja v Škofji Loki, je v Galeriji Loškega muzeja postavil razstavo *Arheološke raziskave srednjeveške Škofje Loke*, ki je bila na ogled od junija 2004 do oktobra 2005. Na razstavi, ki je bila plod večletnega študija, so bili javnosti prvič predstavljeni rezultati arheoloških raziskovanj opuščene gradu Zgornji stolp na Kranclju ter na lokacijah Komun in Poljanska vrata v Škofji Loki. Bogata materialna zapuščina s teh najdišč je bila predvsem ob pomoči konservatorja Jožeta Lorberja povsem na novo restavrirana in razstavljena v štirih vitrinah.

Poleg bogatega predmetnega sveta so pripoved o srednjeveški Škofji Loki dopolnjevali spremni panoji, kjer je bilo z besedo in dokumentarnim gradivom predstavljeno vsako od obravnavanih najdišč. Ob razstavi je izšel tudi katalog z enakim naslovom. V poglavju *Srednjeveška Škofja Loka* Jože Štukl na kratko prikaže zgodovino razvoja mesta. Jedro kataloga predstavlja opis arheoloških najdišč. Zaradi velikega števila ohranjenih primerkov je posebno poglavje posvečeno loški slikani meščanski keramiki. Zadnje poglavje predstavlja obsežen predmetni katalog, kjer je podrobno predstavljenih vseh 259 eksponatov. Izbor najbolj reprezentančnih predmetov je prikazan z barvnimi slikami.

Razstava je doživela več predstavitev v dnevnih časopisih, na radiu, internetu ter lokalni in nacionalni televiziji. Skupno si jo je ogledalo 17787 obiskovalcev. V času njene postavitve je bilo organizirano stalno vodenje po njej in številne delavnice za otroke in mladino, kjer je pod mentorstvom lončarke lahko vsak izdelal in poslikal svojo glineno posodo.

O gradnji knjižnice na Škofjeloškem

Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka je med Ločani prav gotovo ena najprepoznavnejših kulturnih ustanov. Med njenimi obiskovalci, bralci ali tistimi, ki radi prihajajo na številne prireditve, je več kot polovico prebivalcev Občine Škofja Loka. Zato si zagotovo zasluži prostore, za kakršne si njeni zaposleni prizadevajo že desetletja in desetletja. Kako znano zvenijo besede, zapisane v poročilu knjižničarja Franceta Kalana iz leta 1948:

... Ker se po Loki že nekaj šušlja, da bomo začeli v tem letu graditi nov fizik kulturni dom skupno s kulturnim, a za 1949. leto da je predviden tudi združni dom, menim, da bi bilo umestno, če bi vse tri gradnje združili v eno samo. Ta dom ali palača mora biti res najvidnejša stavba vse Loke ...

Pa več kot dvajset let pozneje v LR iz leta 1970 v prispevku Janka Kreka še vedno lahko preberemo:

... Želimo pa tudi, da Ločani ne bi še petindvajset let (kot doslej!) čakali na nov kulturni dom ali kulturno središče ali kakorkoli že imenujemo to dolgo pričakovano zgradbo, v kateri bi naše svoj končni dom vse kulturne dejavnosti našega mesta ... tudi knjižnica ...

Ana Florjancič ob petdesetletnici knjižnice leta 1995 potrebo po gradnji knjižnice utemeljuje:

... Knjižnica je kot objekt posebnega pomena za samo mesto, tega se zavedajo povsod po svetu, zato namenjajo knjižnicam izbrano lokacijo in reprezentančni videz ... Zato ji morata tudi mesto in Občina Škofja Loka nameniti izbrano lokacijo in seveda z okoljem ujeto lepo zunanost ...

Tudi župan Občine Škofja Loka v jubilejnem zborniku Knjižnice na Škofjeloškem iz leta 1995 zapiše:

... Knjižnica pomeni stalni izvir znanja, mesto srečevanja in organiziranega kulturnega življenja. Osrednji problem knjižnice v tem trenutku je seveda njeno nerešeno prostorsko vprašanje. Vsakomur je jasno, da najemni prostori v Šolski ulici ne zadoščajo, in da je potrebna takojšnja rešitev.

In sedaj v letu 2007 – kaj naj zapišemo?

Škofjeloška knjižnica je še vedno v Šolski ulici: imenitna lokacija, vendar razmere v njej, neznosna prostorska stiska – za obiskovalce in za zaposlene – že dolgo ne omogoča izpolnjevanja temeljnih nalog sodobne knjižnice.

Kaj se je dogajalo v zadnjih dveh desetletjih, naj ponazorijo kronološki pregled prizadevanj za nove knjižnične prostore.

- p>1986 – Strokovni svet za knjižničarstvo Slovenije je opozoril Občino Škofja Loka – ustanovitelja knjižnice –, da njena knjižnica ne izpolnjuje prostorskih pogojev za opravljanje funkcije matičnosti. Na to je OKS Škofja Loka podal pisno izjavo, da bodo do leta 1990 knjižnici minimalni prostorski pogoji zagotovljeni.
- 1990 – Izdelan je idejni osnutek prostorske ureditve knjižnice s prizidkom k obstoječim prostorom (pripravi ga Projektivni biro Škofja Loka), ki pa ga je IS Škofja Loka zavrnil.
- 1991 – Ravnatelj knjižnice Ludvik Kaluža pripravi Programske in prostorske zasnove preureditve Knjižnice Ivana Tavčarja Škofja Loka, upošteva številu in strukturo prebivalcev na območju delovanja knjižnice, standardom ustrezno številu enot knjižničnega gradiva in izpolnjevanje vseh nalog.
- 1992 – IS Škofja Loka sprejme sklep, da se objavi javni razpis za izdelavo idejnih projektov za knjižnico na dveh lokacijah: Sokolski dom in Vojašnica.
- 1993 – IS Škofja Loka izbere kot najugodnejša ponudnika za izdelavo idejnih projektov: Sokolski dom na Mestnem trgu – Studio Mušič iz Ljubljane ter Vojašnica – Arhitekturni biro iz Kranja, ter z obema podpiše pogodbo. Idejna projekta sta izdelana še istega leta. IS se je odločil, da nadaljuje s pridobivanjem ustrezne dokumentacije za knjižnico v Sokolskem domu. Sledi vrsta zapletov okrog lastništva, odkupa, spomeniškega varstva.
- 1994 – IS Škofja Loka sklene, naj sekretariat za družbeni razvoj naroči izdelavo novega idejnega projekta v skladu z dogovorjenimi usmeritvami, ki so jih oblikovali delavci knjižnice, predstavniki spomeniškega varstva in strokovni sodelavci občine. Do realizacije tega sklepa pa ni prišlo kar nekaj let.
- 1995 – Svet knjižnice predlaga ustanovitev gradbenega odbora kot posvetovalnega telesa, imenuje njegove člane – ugledne strokovnjake bibliotekarske, gradbeno-arhitekturne stroke in predstavnike Krajevne skupnosti Škofja Loka – Mesto in Kamnitnik (Jože Albreht, dr. Branko Berčič, Ivan I lafner, Ludvik Kaluža, Janez Koman, Ana Florjančič, Matjaž Eržen, Mateja Gartner), ki se aprila tega leta sestanejo na 1. seji z namenom, da pospešijo postopke pri izbiri lokacije in načrtovanju gradnje knjižnice; gradbeni odbor si zada za cilj čim prejšnjo učinkovito, strokovno, racionalno in časovno sprejemljivo rešitev problema knjižničarstva v Škofji Loki.
- 1997 – V tem letu je znova oživela ideja o adaptaciji bivalnega dela nekdanje vojašnice za potrebe knjižnice. Potem ko je postalo lastnik dela kasarniškega kompleksa ministrstvo za kulturo, se je zdela rešitev prostorske problematike Knjižnice Ivana Tavčarja, ki je bila v loškem prostoru prisotna že vrsto let in se je z rastjo obsega strokovnega dela knjižnice in njenih dejavnosti hitro povečevala, že zelo blizu. – Pa vendar ni bilo tako!
- 1998 – Lokainvest Škofja Loka izdela projektno nalogo z namenom, da presodi, ali bodo prostori nekdanje vojašnice po končani adaptaciji primerni za knjižnično dejavnost. Hkara-

ti je naloga predstavljala tudi osnovo za pripravo nadaljnje investicijske dokumentacije, kajti natančno je opredelila kriterije, ki so za realizacijo investicije najpomembnejši, in sicer: ustrezna lokacija, zadostna površina prostorov, stroški investicije in terminski plan.

Na javnem razpisu za izdelavo PGD/PZI dokumentacije leta 1998 je bil med prijavitelji izbran Arhitektni biro Kranj, ki naj bi izdelal idejni projekt, do česar pa ni prišlo, zato se je investitor Občina Škofja Loka leta 2001 odločila za ponovni razpis za izdelavo PGD/PZI. Med osmimi ponudniki je bil izbran projekt Arhitekturnega biroja ARHE iz Ljubljane. Vodja projekta, Robert Potokar, u. d. i. a, takole oriše projekt adaptacije vojašnice za potrebe škofjeloške knjižnice.

NOVA KNJIŽNICA IVANA TAVČARJA ŠKOFJA LOKA

Opis arhitekturne rešitve

Projekt nove Knjižnice Ivana Tavčarja Škofja Loka je narejen na osnovi potrjene idejne rešitve iz septembra leta 2001 ter izvedbenega projekta iz novembra leta 2001. Torej mineva že sedmo leto od nastanka projekta, ki še vedno ni doživel realizacije. Pa se spomnimo, kako projekt nove knjižnice izgleda. Bo mogoče letos prišlo do končne uskladitve in se bo pridobilo gradbeno dovoljenje in začelo z gradnjo.

Naslednji deli prispevka so povzetki iz tehničnega poročila, za boljšo predstavbo izgleda nove knjižnice pa je priloženega tudi nekaj slikovnega materiala.

Računalniški prostorski prikaz nove knjižnice - zunanost (B. Budja)

Splošno

V sklopu preureditve vojašnice v Škofji Loki se poleg že adaptiranega dela, namenjenega Sodišču, in osrednjega dela, namenjenega Centru za socialno delo, njegov skrajni zahodni del nameni novim prostorom Knjižnice Ivana Tavčarja. S tem bo dobila stavba svoj dokončni program.

1. Arhitekturna zasnova

Prenova obstoječega objekta izhaja iz dejstva, da se v nekoč zaprti introvertiran objekt vojašnice vstavi nov prostorski in vsebinski program, ki s svojo strukturo kaže na sodobnost, odprtost knjižnice, kakršna naj bi bila v novem tisočletju. Obstoječa fasadna lupina se ohrani, medtem ko se notranje stene in plošče v celoti odstranijo, s tem se pridobi dodatna kvadratura, predvsem pa se omogoči večja fleksibilnost prostora, ki ga sedanja razporeditev notranjih sten ne omogoča.

Nova nosilna konstrukcija je zasnovana na principu nosilnega armiranobetonskega konstrukcijskega skeleta, ki je vstavljen v obstoječo fasadno lupino. Nove plošče so izrezane ob stopniščih, kar omogoča večjo zračnost prostora in večjo vizualno povezanost posameznih etaž, hkrati pa ustvarja vtis atraktivnosti prostora. Za potrebe knjižnice se rekonstruira vse štiri obstoječe etaže: klet, pritličje, nadstropje in mansarda.

Obstoječa fasadna lupina ostane nespremenjena v svoji arhitekturni členitvi razen v severnem delu, kjer so predvidene nove okenske odprtine. Le te so na severni strani na dvorišču podobne obstoječim, v delu, kjer je sedanja severna fasada zaprta, pa se naredi vertikalni rez s stekleno cezuro, ki se odpira na park. Dodatno se odpre tudi zahodno fasado nad glavnim vhodom z vertikalno zasteklitvijo. Poseg v zunanost objekta pomeni tudi dodatek v obliki tovornega dvigala – stolpa na severni dvoriščni strani ter stebrov na zahodni strani, ki nosijo steklen nadstrešek pred glavnim vhodom. S tem je nakazan glavni vhod v knjižnico in urbanistična os, ki se odpira proti staremu mestnemu jedru in loškemu gradu, na drugi strani bivše vojašnice pa se linija stebrov izteče v drevored v parku. Knjižnica in renaturalizirani prostor nekdanje vojašnice dobi tako mentalno povezavo z mestom.

2. Opis namembnosti novih prostorov knjižnice

Zahodni del objekta vojašnice je skoraj v celoti namenjen novim prostorom knjižnice, razen manjšega dela kleti in mansarde.

Klet

Dostop v kletne prostore knjižnice je preko glavnega vhoda iz pritličnega nivoja, stopnišča ali osebne dvigala do kletnega foyerja iz katerega je vhod v večnamensko dvorano, ki jo je možno deliti na pravilnično sobo in dvorano. Iz pravilnične sobe vodijo stopnice v pritličje na območje mladinskega oddelka. V sklop servisnih prostorov v kleti spadajo: čajna kuhinja ob stopnicah, dvoje skladišč z dostavo preko zunanjega tovornega dvigala ter ženske in moške sanitarije. Ob sanitarijah je prostor klimatske strojnice, s postavljenim klimatom za prezračevanje dvorane in zaprtih prostorov.

Pritličje

Glavni vhod v knjižnico je centralno v osi čelne fasade, preko vetrolova in enoramnih stopnic dvignjenega pritličja. Dostop za invalide in osebe z otroškimi vozički je preko osebne dvigala ob vhodu. Na vhodnih stopnicah je predvidena postavitev doprsnega kipa Ivana Tavčarja. Ob vhodnem delu je lociran informacijski in izposojevalni pult, levo od pulta je predviden mladinski odderek, desno od pulta pa gradivo za odrasle. Desno od vhoda so postavljene mizice za listanje dnevnih časopisov. Za glavnimi stopnicami v nadstropje je prostor za avtomate s pijačo ali prigrizki. V nadaljevanju je locirana avdio soba, zaprti prostor za zaposlene, odprti kotichek za najstnike ter sklop sanitarij za odrasle (za invalide, moške, ženske in prostor za čistila). V "žepu" je predviden dodaten vhod v kletne in mansardne prostore, to stopnišče pa je namenjeno tudi požarnemu izhodu iz knjižnice. Ob stopnicah je locirano priročno skladišče.

Delovno mesto za slepe in slabovidne je postavljeno blizu izposojnega pulta.

Skupno je v pritličju predvideno 70 čitalniških mest za uporabnike, od tega 22 z računalniki.

Računalniški prostorski prikaz nove knjižnice - notranjost (B. Budja)

Nadstropje

Prostori v nadstropju so dostopni preko glavnega enoramnega stopnišča. Glavni informativni pult je lociran v vogalu, enako kot v pritličju. V "večjem žepu" je prostor namenjen strokovni literaturi, dvema zaprtima študijskima celicama ter zaprtemu prostoru za zaposlene. V nadaljevanju glavnih stopnic je oddelek za leposlovje, ki se zaključuje z zaprto študijsko čitalnico. Evropski kotiček je predviden v študijski čitalnici.

Skupno je v nadstropju predvidenih 100 čitalniških mest za uporabnike, od tega 27 z računalniki.

Mansarda

V mansardi so predvideni prostori za upravo in obdelavo gradiva. Tukaj bodo še sejna soba za 20 ljudi, garderoba, čajna kuhinja in spominska soba Ivana Tavčarja s posebnim gradivom (domoznanstvo). V vogalu proti notranjemu dvorišču je prostor plinske kotlovnice. Del mansarde je namenjen dodatnim prostorom za potrebe drugih kulturnih ustanov občine. Le ti so dostopni po svojem stopnišču, ki služi tudi kot požarno stopnišče za knjižnico. Uporabniki pa lahko uporabljajo skupne sanitarije s knjižnico.

3. Statična zasnova

Izbran je armiranobetonski sistem s pravokotnimi stebri, ploščami večje statične višine, z nosilci in togimi dvigalnimi jedri. Nosilne stene dvigalnega jedra so debeline 20 cm, AB stebri so dimenzij 35/60 cm, v mansardi pa 35/35 cm. AB plošče nadstropij so debeline 20 ali 25 cm. Stopnišča so dvoramna, armiranobetonska in lita na licu mesta, kakršno je tudi enoramno glavno stopnišče. Temelji pod stenami so pasovni, medtem ko so temelji pod stebri točkovni, s tem da se združujejo s temeljnimi gredami.

Konstrukcija ostrešja je iz lesene konstrukcije postavljene na betonske stebre ali betonske nosilce. Nosilna konstrukcija steklenega nadstreška pred vhodom je jeklena, nosilci so vpeti na fasadni zid ter na betonske stebre pred vhodom.

4. Uporaba materialov

Streha

Obstoječa streha se odstrani in nadomesti z novo strešno konstrukcijo in strešno kritino. Nova streha je po višini, obliki in naklonu 32° enaka obstoječi. Obrobe, prekritje obstoječega venca in vertikalni odtoki so iz bakrene pločevine. Kapa dvigalnega jaška je obložena z bakreno pločevino na lesenem opažu.

Stekleni nadstrešek pred vhodom je iz lepljenega stekla, pritrjenega preko inox distančnikov na jekleno podkonstrukcijo. Enako sta obdelana manjša nadstreška nad stranskima vhodoma.

Fasada

Obstoječa fasada vojašnice se ohrani, dodatno se izolira s toplotno izolacijo, ki se jo omeče s klasičnim zaglajenim ometom ter finalno slika po barvni študiji.

Okna

Obstoječe okenske odprtine se ohranijo, okenski okvirji in okenska krila pa se nadomestijo z novimi. Nova okna so iz aluminijastih okvirjev s prekinjenim toplotnim mostom, barvana po barvni študiji. Na oknih pritličja in nadstropja na južni in zahodni strani so predvidena zunanja screen senčila – zložljive markize na ročno upravljanje iz notranjosti. Nad vhodnim delom fasade pa so v novih vertikalnih okenskih odprtinah na zunanji strani predvideni avtomatski screen roloji.

Okna v kletni dvorani so izvedena kot svetlobnik s svetlobnim jaškom, ki omogoča dostop večje količine svetlobe.

Obdelava prostorov in sten

Notranje opečne stene so ometane, plošče in nosilci nove betonske konstrukcije so obdelani v vidnem betonu, nosilni stebri so barvani.

Stene predelnih sten so iz knauf plošč, bandažirane in finalno slikane. V avdio-video sobi, v študijski čitalnici, sobah za zaposlene ter v mansardnih stenah na hodniku so predvidene nadsvetlobe.

Steklene stene so iz kaljenega stekla ali protipožarnega stekla v kovinskih okvirjih.

Tlaki

Notranje komunikacije so na stopnicah in vhodnem delu tlakovane s kamnitimi ploščami iz hotavelskega marmorja. V ostalih prostorih knjižnice v pritličju in nadstropju je predvidena talna guma, v avdio-video sobi iglični pod, v kletni dvorani in pravljici sobi ter upravnih prostorih v mansardi pa klasičen parket. V servisnih prostorih je betonski estrih finalno obdelan kot samorazlivni epoksi tlak.

Spuščeni stropovi

V knjižnici so predvideni spuščeni stropovi v vseh prostorih razen v skladiščih in servisnih prostorih. V kletnem delu objekta je predviden strop pred dvorano, v dvorani in pravljici sobi kot lesen kasetiran strop v akustični izvedbi. V sanitarijah je spuščeni strop armstrong plošče. V pritličju in nadstropju pa je strop sestavljen iz lesenih lamel, izveden kot akustični perforiran strop z dodano zvočno izolacijo in z vstavljenimi svetili.

V mansardi je pod leseno konstrukcijo ostrešja predviden mavčni spuščeni strop. V stropu mansarde se izvedejo tudi požarne kupole, ki so hkrati tudi svetlobniki.

Dvigala

Predviden je varčnejši sistem dvigal, ki ne potrebujejo klasičnih hidravličnih ali električnih strojnic. So samopogonska z elektromotornim pogonom, vgrajenim direktno v jašek dvigala, z možnostjo višjega dviga.

Tovorno dvigalo za knjižnico je na dvoriščni strani v betonskem jašku ob fasadi, osebno dvigalo pa ob vhodu prav tako v betonskem jašku, dimenzije kabine 110/140 cm. Stene betonskega jaška so obdelane kot vidni beton s kamnitimi špalctami ob dvigalnih vratih. Kabina dvigala pa je izvedena v polirani nerjavni pločevini v kombinaciji z ogledali.

Stopnice in ograje

Stopnišča so armiranobetonska in lita na licu mesta. Obložena so z neдрsečimi kamnitimi ploščami iz hotaveljskega marmorja.

Ograja na stopnišču je kovinska, zvarjena iz inox profilov in sidrana v betonsko konstrukcijo. Višina ograje je 110 cm. Steklena ograja vhodnih in glavnih stopnic ter galerij je iz kaljenega stekla, vpetega v inox nosilni profil.

Vrata

Vrata na stopniščnem jedru so steklena v kovinskem okvirju (požarno odporno steklo), ostala vrata so lesena, furnirana ali pa kovinska v servisnih prostorih. Vrata v sejno sobo, spominsko sobo Ivana Tavčarja so steklena, sekurit steklo brez okvirjev in talnim zapiralom.

Vhodna vrata v vetrolovu so avtomatska drsna, medtem ko so vrata na dodatnih vhodih na severni strani narejena kot masivna lesena vrata z vertikalnimi deščicami.

Drsna stena – vrata, ki ločujejo dvorano od pravljične sobe, so zvočno tesnilna, v vodilih na tleh in stropu.

5. Požarno varstvo

Zagotovljene so evakuacijske poti iz posameznih etaž (požarna stopnišča) in intervencij ski dostop, ki poteka s Partizanske ceste in dvorišča na severni strani.

Del knjižnice je samostojen enoten požarni sektor, znotraj katerega so ločene posamezne požarne celice (skladišča, strojnica, kotlovnica, požarno stopnišče). Predvideno je notranje in zunanje hidrantno omrežje. Nad stopniščema so v zadnji etaži v strehi predvidene požarne kupole za odvod dima.

6. Instalacije

Strojne instalacije

Prezračevanje in hlajenje

Klimatska strojnica (za potrebe dvorane v kleti) je nameščena v kletnem delu. Zajem zraka je z dvoriščne strani, izpust pa v zunanjo ureditev na južni strani. Prezračevanje (kot tudi ogrevanje in hlajenje) dvorane in pravljične sobe se vrši z dovodnimi in odvodnimi kanali in difuzorji v spuščnem stropu. Prezračevanje zaprtih prostorov (sanitarije) je prisilno z dovodnimi in odvodnimi ventilatorji in odvodom preko vertikalnih jaškov na streho. Ostali prostori knjižnice se prezračujejo naravno preko oken.

Hlajenje prostorov knjižnice je predvideno s split sistemi: notranjimi stropnimi enotami ter namestitvijo zunanjih enot na podest ob dvigalnem jašku. Medtem ko je za hlajenje in ogrevanje pisarn predviden sistem prostostojecih kovektorjev ob zidu.

Ogrevanje

V knjižnici je predviden klasičen sistem ogrevanja z radiatorji, razen v kletni dvorani. V pritličju in kleti je pod kamnitim tlakom na vhodnem delu predvideno talno gretje.

Vodovodne instalacije

Poleg vodovnih instalacij za potrebe sanitarij, čajnih kuhinj so predvideni tudi notranji hi-dranti. Predvidena je fekalna in meteorna kanalizacija.

Elektroinstalacije

Glavna razvodna omara je predvidena v kleti, pred prostorom klimatske strojnice ob stopnišču, razdelilne omarice po nadstropjih so v skladiščih. Vertikalni razvod instalacij je skrit v opečnih zidovih, horizontalni razvod instalacij je pod betonsko stropno ploščo v spuščnem stropu.

V mansardi so predvideni parapetni kanali, medtem ko so v prostorih knjižnice predvideni talni kanali s priključnimi talnimi dozami.

Luči so predvidene v spuščnih stropovih, kot prostostoječe linijske luči v kombinaciji s točkovno osvetlitvijo.

Za osvetlitev zunanosti so predvideni reflektorji na dvoriščni fasadi; južna fasada ob Partizanski cesti je osvetljena s talnimi svetili, medtem ko je zahodna fasada osvetljena posredno s svetili, pritrjenimi na betonske stebre pred fasado.

7. Prometna ureditev

Promet poteka po Partizanski cesti z dostopom mimo glavnega vhoda v knjižnico. Za objektom so na dvoriščni severni strani predvideni parkirni prostori.

V sklopu že izdelanega projekta zunanje ureditve je predvidenih ca. 70 skupnih parkirnih mest za potrebe prenovljene stavbe vojašnice (sodišče, center za socialno delo in knjižnica).

8. Zunanja ureditev

Pred glavnim vhodom je predvideno tlakovanje s kamnitimi ploščami. Ob zahodni fasadi je v vezuri med kamnitim tlakom in fasado predvideno nasutje prodca, v isti širini so predvideni novi svetlobniki za kletna okna dvorane in pravljične sobe. Med svetlobniki je v enem delu prostor za stojala za kolesa, v drugem delu pa sta postavljeni dve kamniti klopci iz hotavelskega marmorja.

Pred vhodom so postavljeni nosilni betonski stebri, ki so do višine 2,00 m obloženi z Alu pločevino, nosijo pa steklen nadstrešek in zunanja svetila. Ob fasadi je predviden prostor za kolesa ter kamnite klopci za sedenje.

Ob dvigalnem jašku na dvoriščni strani se izvede nakladalna betonska rampa ter zidec, za katerim je predvideno kontejnersko mesto.

Ob Partizanski cesti se obstoječe ciprese odstranijo, med novim pločnikom in južno fasado knjižnice se izvede zelenica in 50 cm pas prodca ob fasadi.

Robert Potokar, u. d. i. a.

Še nekaj podatkov o projektu in njegovih izvajalcih:

Skupina arhitektov, ki je sodelovala pri izvedbenem projektu:

Robert Potokar (vodja projekta), Maja Slapernik, Blaž Budja ter Mateja Kos, ki je sodelovala pri idejni zasnovi.

Digitalna priprava načrtov in perspektivni prikazi: Blaž Budja

Netto površine po etažah

klet	733,95 m ²
pritličje	762,47 m ²
nadstropje	726,25 m ²
mansarda	745,45 m ²
skupaj	2968,12 m ²
Skupaj netto površina prostorov knjižnice:	2268,02 m ²

2002 – Občinski svet Občine Škofja Loka soglasno potrdi Investicijski program za pridobitev prostorov za Knjižnico Ivana Tavčarja v Škofji Loki, ki ga je izdelal Lokainvest, d. o. o., januarja 2002.

Sledijo prizadevanja tako Občine Škofja Loka kot Knjižnice Ivana Tavčarja Škofja Loka za ureditev lastništva oziroma podpis najemne pogodbe z Ministrstvom za kulturo za prostore, namenjene knjižnici. Po sprjetju zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo (ZUJIK) konec leta 2002, ki omogoča neodplačni prenos javne kulturne infrastrukture z države na drugo pravno osebo javnega prava ali na ustanovo, če je to v javnem interesu, je Občina Škofja Loka takoj pričela postopek za neodplačni prenos objekta dela vojašnice na Občino Škofja Loka.

2003 – Vlada RS sprejme sklep, po katerem je del objekta nekdanje vojašnice v Škofji Loki določen za javno kulturno infrastrukturo na področju kulture za namen ureditve prostorov knjižnice.

2004 – Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka prične z zbiranjem podpisov – peticijo za čimprejšnjo izgradnjo nove knjižnice, kajti postopkom za neodplačni prenos lastništva dela centralnega objekta vojašnice v Škofji Loki ni videri konca. Že dolgo so bili pripravljeni gradbeni načrti, izbran je bil izvajalec del, pridobljena vsa soglasja, ni pa bilo za začetek del potrebnega gradbenega dovoljenja, ker s strani države ni bil realiziran zakonsko že urejen prenos lastništva dela stare kasarne na Občino Škofja Loka oziroma Knjižnico Ivana Tavčarja Škofja Loka. Skratka, teklo je že drugo leto, ko so počasni administrativni postopki preprečevali, da bi se nujno potrebna gradnja končno pričela. Skoraj 5000 podpisnikov peticije podpre knjižnico v njenih prizadevanjih za pospešitev postopkov na državni ravni in pridobitev vsega potrebnega za začetek gradbenih del. Posledica peticije je tudi pogovor na Radiu Sora v decembru 2004, v katerem Irena Ložič z Ministrstva za kulturo zagotovi, da naj bi bil postopek prenosa lastništva objekta z ministrstva na knjižnico izpeljan v roku treh mesecev.

Pa nič! Le številni uradni dopisi na različne naslove, telefonski pogovori, sestanki s škofoškimi poslanci Državnega zbora, številna elektronska sporočila, ... In potem

12. 10. 2005 – obisk ministra za kulturo dr. Vaska Simonittija in njegovo zagotovilo, da bo storil vse, da se prenos lastništva čim prej uredi.

22. 12. 2005 – Vlada RS sprejme sklep o neodplačnem prenosu javne kulturne infrastrukture med ministrstvom za kulturo in Knjižnico Ivana Tavčarja Škofja Loka. Podpisnika pogodbe sta minister za kulturo dr. Vasko Simonitti in v. d. direktorice knjižnice Marija Lebar.

2006 – Po soglasju občin – ustanoviteljic knjižnice k sklenitvi pogodbe, podpisu pogodbe obeh strani, vključbi lastninske pravice za knjižnico je **13. junija 2006** Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka postala lastnik prostorov v zahodnem delu bivalnega objekta nekdanje vojašnice.

Tako je bil storjen velik korak na poti reševanja prostorske problematike škofjeloške knjižnice. Sedaj je potrebno storiti še naslednje na poti uresničevanja projekta za nove prostore matične knjižnice v Škofji Loki, utemeljenega z normativi in standardi, ki upoštevajo razvoj knjižnice v naslednjih desetletjih, in ki pomenijo zagotovitev pogojev za izpolnjevanje temeljnih nalog knjižnice, zagotavljanje demokratičnosti dostopa do vseh vrst znanj in informacij vsakomur, brez razlik, ki pomenijo povečanje kakovosti življenja posameznika in skupnosti, krepitev kulturnega življenja, razvijanje pismenosti in konec koncev tudi okrepitev gospodarstva, kar nam izpričujejo tuje izkušnje.

Vendar pa naša prihodnost ni samo v uspešnem gospodarstvu, predvsem nas bo ohranjalo zajemanje iz skupnih tradicionalnih vrednot, ki povezujejo posameznike in narode. Pomembna vrednota slehernega naroda je jezik, jezik, ki ga ohranja knjiga. Kajti kot pravi pisatelj Drago Jančar v knjigi *Upor bralcev*:

Branje je nastajanje in soustvarjanje novega sveta, lastnega sveta, zmeraj znova. Skozi petindvajset črk slovenske abecede ali poljubno število črk ali pismenk katerega drugega jezika nam je dano potoovati in leteti, spoznavati in slutiti, misliti in hrepeneti.

Radosti branja, čudežnosti knjige se torej tudi v današnjem času – času, ki mu pravimo obdobje informacijske družbe, obdobje vladavine svetovnega spleta – ne odrecimo, ne danes, ne jutri, zato poskrbimo, da bo njeno mesto v prostoru, ki si ga zasluži, kot si ga zaslužijo tudi bralci.

Svetko Kobal – petinosemdesetletnik

Pogovor z jubilantom

V času med zadnjimi in temi Loškimi razgledi je Svetko Kobal-Florjan doživel najmanj pet jubilejev. Trije so osebni. V soboto, 15. decembra 2006, je dopolnil 85 let. V istem letu je s soprogo Marijo, rojeno Jamnik, praznoval šestdeset let skupnega življenja. Preteklo pa je tudi petinštirideset let, odkar je diplomiral na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani. Ob delu! Preteklo je tudi petinštirideset let, odkar se je delovno osredotočil predvsem na gospodarsko politiko, in petintrideset let, ko je 10. aprila 1972 postal prvi guverner Narodne banke (SR) Slovenije. Upamo, da se bo letos 9. oktobra lahko tudi spominjal, kako je njegov gimnazijski sošolec France Popit položil temeljni kamen za novo zgradbo Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, Svetku pa prepustil njeno zgraditev.

Ker o njegovem življenju lahko preberete tudi na 265. in 266. strani Loških razgledov 48 iz leta 2001, nam je tokrat živahno, prepričljivo in sproščeno razložil nekaj dogodkov iz svojega življenja, spoznanj o preteklem razvoju škojeloškega ozemlja in Gorenjske, primerjav med nekdanjim ravnanjem v FLR in SFR Jugoslaviji in samostojni Republiki Sloveniji ter tehtnih pogledov na aktualno dogajanje doma in po svetu.

✎ V čem je bila razlika med družinama Kobal in Kavčič v Škofji Loki, ki sta bili tekmici za prestiž v mestu in v občini Škofja Loka?

V Škofji Loki smo Kobali in Kavčiči izhajali iz različnih sredin. Moj oče Valentin je bil zidar, soboslikar, specialist za kmečke peči in odličen rejec pojočih kanarčkov. Lani sem v muzej odnesel njegove vzorce za pleskanje. Izdeloval je tudi modele za loške medene kruhke. Bil je dvakrat poročen. Iz prvega zakona je bila Ana Ziherl-Kobav, moja polsestra, poročena z Jožkom Ziherlom, sinom trgovca iz Škofje Loke. Iz drugega pa Jože, Mara, Tinca in jaz.

Že pred vojno so k nam hodili vsi komunisti: Kraigherji, Tomšič, kasneje pa med vojno Štefan Kebe, Stane Žagar ml., Mira Svetina in še mnogi drugi. Zanimivo je, da sva z bančnikom Nikom Kavčičem rojena isti mesec, a on izhaja iz škojeloškega srednjega sloja.

Kavčiči so bili obrtniki, Jože je bil gostilničar. Peter je bil klepar in je imel kleparsko

delavnico. Miha je bil zavarovalniški agent. Tončka je bila poročena s posestnikom Pavletom Hafnerjem, Mara pa z Jožetom Pcharjem. Ker smo izhajali iz različnih stanov, smo imeli tudi različne poglede na dogajanje okrog nas in našo vlogo v njem. Mi smo bili gospodarsko navadna delavska družina in smo stanovali kot podnajemniki v Karlovcu. Oni so bili liberalci in obrtniki, ki so želeli tudi z najrazličnejšimi povezavami še okrepiti svojo gospodarsko moč.

Oboji pa smo bili že 1941. leta proti okupatorju. Ker je bilo dogajanje decembra 1941. leta že nekajkrat popisano, naj dodam le, da sem zadovoljen, da smo uspeli 21. decembra 1941. leta rešiti iz škofjeloškega zapora Franceta in Jožeta. Z bančnikom Nikom pa se še vedno srečava na Zvezi borcev Škofja Loka.

✱ **Kaj je bilo značilno za čas, ko ste bili od 1954. do 1958. leta, kot zadnji Škofjeločan, predsednik skupščine Ljudskega odbora mestne občine Škofja Loka? Je mogoče primerjati takratni in sedanji čas?**

Ni mogoče. To je bila doba velikega entuziazma. Bil je čas po vojni, ki sem jo jaz osebno preživel med aktivisti, zaporniki v Begunjah, interniranci v treh koncentracijskih taboriščih ter v partizanih. Po vsaki vojni, ki jo ljudje preživijo, je fantastično razpoloženje in hotenje, da bo nastala nova, pravičnejša družba. Jaz sem se takrat pričel ukvarjati z gospodarstvom in na novo smo pognali nekaj podjetij, tudi s pomočjo Nika Kavčiča, da se je pričela Škofja Loka gospodarsko razvijati. Asfaltirali smo cesto proti Trati, z mojstrom Plečnikom oziroma njegovim učencem Antonom Bitencem smo uredili Graben in območje Kapucinskega mostu. V mesto oziroma občino smo zvalili strokovnjake najrazličnejših smeri. Med njimi naj omenim dr. Pavleta Blaznika, prof. Franceta Planino, gradbenika Marjana Masterla, inovatorja in ustanovitelja Termike, Jožeta Jana. Takrat se je oblikoval Teknik, nastale so tovarne El ra v Retečah, Kroj, Odeja, združili smo Jelovico in Gradis in pognali Motor v Vincarjih. Ta podjetja so nastala tako rekoč iz nič, kot sad velikih prizadevanj novih, mladih zagnanih direktorjev in delavcev ter so zato v takratnih okoliščinah tudi dobro delala in se razvijala.

✱ **Škofja Loka je bila takrat mestna občina, ki je lahko samostojno skrbela za svoj razvoj. Tudi ko ste 1959. leta odšli na Okraj Kranj, kjer ste kot podpredsednik Okrajnega ljudskega odbora Kranj odgovoren za gospodarstvo, delali z Vinkom Hafnerjem, niste nikdar pozabljali rojstne občine. V Kranju ste se izkazali na treh področjih: gospodarstvu, vodnem gospodarstvu in bančništvu. Osebnost ste zaključevali trideseta leta in prehajali v štirideseta, a iz vsake priložnosti ste znali potegniti nekaj izjemnega za svoje okolje.**

To nam je omogočila premajhna pazljivost Beograda oziroma moje ekonomsko tolmačenje njegovih zakonov. Na primer. Podjetja so bila dolžna plačevati prispevek za vodni sklad. Plačevala so ga iz doseženega dobička. Kot predsednik upravnega odbora Vodne skupnosti Gorenjske sem ugotovil, da zakonodajalec ni določil zgornjega zneska prispevka. Ker je na Gorenjskem nekaj podjetij ustvarjalo dobiček, med njimi tudi Železarna Jesenice, ki jo je vodil Matevž Hafner, smo se dogovorili, da bomo za vodnogospodarske objekte in mostove porabili čim več tega denarja. Beograd nam je sicer poslal inšpekcijo, a mi smo jim dokazali, da z ničemer ne kršimo zakona. Iz tega denarja sta zrastle tudi prepotrebna armiranobetonska mostova, in sicer Lahov ali Šeširski most v Škofji Loki in most čez Sušico na Kidričevi cesti.

☛ Odkrili ste tudi zanimiv način pridobivanja denarja za stanovanjsko gradnjo.

V Beogradu so naredili še en, zelo površen predpis. Čudil sem se, ko sem ga prebral. Napisali so, da se tudi vračila kreditov odbijejo od osnove za plačilo davkov Beogradu. Če to pretvoriš v ekonomski jezik, narediš sledeče. Z banko se zmeniš, da ti da posojilo. Ti to posojilo potrošiš. Čez nekaj dni pa vrneš posojilo banki iz državnega denarja. Potem spet lahko vzameš nov kredit. To je bilo mogoče samo v okoljih, kjer so podjetja ustvarjala dobiček. Naj ponazorim. Predsednika Skupščine občine Trzič, ki je še živ, sem poklical in ga povprašal, če rabi stanovanja. Odgovoril je, da jih potrebuje, a nima denarja za zidavo. Potem sem mu razložil način, kako priti do sredstev, in hitro smo se dogovorili. Tako smo takrat zgradili prve bloke na Partizanski cesti v Školji Loki, pa na Jesenicah, v Trziču, v Radovljici in, če se ne motim, na Kidričevi cesti v Kranju. Franceta Popita, ki je bil sekretar v Kranju, bil pa je moj sošolec iz gimnazije, sem vprašal, če to lahko delam? Pa je rekel: »Kar delaj!«

☛ Našli ste še eno obliko zadrževanja denarja v Sloveniji?

V naš prid smo izboljšali razmerje med pasivo in aktivo banke. Poskrbeli smo, da je bilo v obtoku čim manj gotovine, ki je brezobrestni kredit Narodni banki Jugoslavije. Če si imel veliko gotovine v obtoku, si kreditiral zvezno narodno banko. Gotovino v obtoku smo zmanjšali na ta način, da ljudje niso dvignili plače kar naenkrat, v gotovini, ampak da so jo po potrebi lahko dvigali na izplačilnih mestih v tovarnah. Na ta način je ostalo ogromno denarja za naše poslovne banke. To je omogočalo novo financiranje oziroma kreditiranje gospodarstva. Ker je v Sloveniji izredno padla količina gotovine, je bil Beograd pozoren, saj je bilo to vse izven nekih norm. Ampak tega nam niso mogli preprečiti, ker so naši ljudje zaupali temu načinu razpolaganja z zaslužkom. Poslali so k nam inšpekcijo, naredili kraval, a niso mogli nič. Oni, na jugu države, zaradi njihovih navad, tega niso bili v stanju organizirati.

☛ Trdite, da se je pričel proces osamosvojitve Slovenije s pridobitvijo prvega tujega posojila neposredno za Slovenijo ter z oblikovanjem deviznih fondov slovenskih podjetij v tujini.

Večina odločitev, ki jih je sprejemal Beograd, tudi po katastrofalnem potresu v Skopju, bil sem tajnik komisije za sanacijo. Tudi pri najemanju kreditov gospodarskih subjektov v tujini. Pri potresu smo predlagali, da se določi znesek, ki bo na razpolago za sanacijo in da bodo v Skopju oziroma Makedoniji v celoti odgovorni za njeno izvedbo. Pa so se zaradi premoči ne razvitih odločili za to, da bo cela država odvajala del svojih dohodkov za prizadeto Skopje. To je bilo v nasprotju za našo logiko, da je potrebno gospodarno ravnati z denarjem. Pri posojilih v tujini, ki so jih slovenska podjetja lahko dobila že na telefonski klic, pa je prišlo na državni ravni do tega, da je zanje na koncu jamčila država. Ključni udarec so zadali državi Hrvatje, ki niso likvidirali hrvaške banke, ampak so odgovornost prenesli, v dogovoru s Srbi, z republiko na federacijo. Takrat je bila predsednica vlade Milka Planinc in ta odločitev je pomenila posredno začetek propada države. Mi smo ves čas zahtevali, da država ni odgovorna za nič. Vsak mora zase odgovarjati. Največ, kar je, da odgovarja kreditojemalčeva poslovna banka. Zato smo pač iskali tudi svoje rešitve. Slovenija je 1976. leta pridobila sama od Kuvajta posojilo za termoelektrarno Šoštanj, podjetja pa so začela zadrževati zaslužene devize v tujini. To je dejansko pomenilo prvi korak k osamosvajanju republike in njeno preoblikovanje v samo-

stojno državo. Osamosvajanje ni samo vojska, osamosvajaš se na obroke, na različne načine. Ko sem bil guverner Narodne banke Slovenije, smo imeli devizne rezerve ilegalno zunaj. Svoje devizne rezerve. To je Beograd pihal na to! Kot hudič! On je dobro vedel, če imamo mi svoje devizne rezerve, da se pripravljamo na osamosvojitve.

➤ **Pravite, da je zadolženost pokopala Jugoslavijo. Se kaj podobnega lahko zgodi Republiki Sloveniji?**

Ne smemo pozabiti, da moramo odplačevati še kredite iz časa skupne države. Skrbi me zadolženost, ki nastaja v sčdanji državi. Vsaka vlada želi imeti velike uspehe. Ker pravijo, da se gospodarsko dvigamo, ker imamo visoko rast, se tudi zadolžujemo. Dokler gospodarstvo raste, še kar gre, ker to s prirastkom nekako pokrivaš. V trenutku neke mednarodne krize, ko ne moreš več izvažati, ko ne moreš služiti, pa pride do krize. Zadolževanje je pot, ki je zelo rizična. Lahko se obnese, lahko pa tudi ne. Če pametno investiraš. Dokler gredo sredstva v razvoj tovarn, lahko še računaš na učinek. Ko gre pa za infrastrukturo, za ceste, je pa že veliko vprašanje. Mi gradimo zato, da se preko nas valijo kolone tovornjakov, od katerih pa nič nimamo. Taka struktura zadolženosti pri Slovencih je sedaj slaba. Če se visoka gospodarska rast ne bo nadaljevala, lahko nastane velika kriza.

➤ **Kako kot bančnik gledate na prodor tujih bank v Slovenijo?**

Pri nas je bila edina prava banka, ki je zrasla od spodaj navzgor, brez države, A- banka. Vse druge so imele posle z državo. SKB banka je v bistvu naslednica Stanovanjske komunalne banke. Za stanovanja smo takrat obvezno plačevali vsi. Če ne bi država prevzela jamstvo za železarno pri Gorenjski banki, bi bila na veliko slabšem. To je bilo ogromno denarja. Žal so takrat sanirali banke, ne pa gospodarstva. Ker pa ste me vprašali, kaj menim o tujih bankah, jaz nisem navdušen nad tem, da so jih že precej pobasali tujci. Še najmanj pa nad tem, to, kar bom sedaj rekel, je sicer grdo, da bi jih v bodoče pobasale banke iz tistih držav, s katerimi imamo sosedske probleme. Banka namreč ni samo banka, ampak je center fantastičnih informacij. Banka mikroskopsko pogleda vsako podjetje. Podružnice, ki so v Sloveniji, pošiljajo vse podatke svojim centralam. Oni se ne ukvarjajo samo s finančnimi posli, ampak še s številnimi drugimi posli. Vojna ni samo z orožjem, ampak je v vsch oblikah. Bil sem zelo proti temu, da bi Koprsko banko prevzeli Italijani, pa tudi nad tem, da nas prevzemajo avstrijske banke, nisem navdušen. Z obojimi imamo še konflikte zaradi manjšin. Če že prihajajo k nam tuje banke, naj pridejo iz držav, s katerimi nimamo nobenih problemov. Najbolje pa je, da nobene. Nekaj svojega moraš imeti, drugače izgubiš vsako orientacijo.

➤ **Če ostaneva pri ekonomiji. Osem let ste bili predsednik sveta Ekonomske fakultete. Takrat je med starejše, izkušene predavatelje prišel tudi donedavni dekan fakultete dr. Maks Tajnikar. Izgradil se je na sami fakulteti. Je primerno, da univerzitetni profesorji naredijo vso kariero na fakulteti?**

Ne! Bil sem zelo kritičen do tega, da se profesorski kader in tudi doktorati gradijo iz študentov. Večina teh ljudi ni bila nikoli v gospodarstvu. Študent je postal asistent in je v vsem ustregel profesorju, da je lahko delal doktorat. Vedel je, da ga lahko naredi, če se oni strinjajo, drugače tako ne more biti. To je bila sorazmerno zaprta struktura. Kot sem dejal, sem temu

nasprotoval in sem skušal doseči, da pride na fakulteto vsaj pogodbeno tudi nekaj gospodarstvenikov. To mi je delno uspelo.»

☛ Že dolgo ne živite v Škofji Loki, a kljub temu me zanima, kaj menite o tem, da Občina Škofja Loka praznuje občinski praznik v spomin na datum, ko so loško ozemlje, če ga lahko tako imenujete, dobili Bavarci oziroma Nemci?

Županu sem rekel, da se ne strinjam s tem, da slavimo datum, na katerega je en tuji fevdalec dal to posestvo drugemu tujemu fevdalcu. Jaz sem se vedno postavil na stališče, slavimo nekaj takega, kar smo mi naredili. Ni nujno, da je povezano z NOB. Slavimo nekaj takega, na kar smo mi lahko ponosni. Mislim, da je Loka žal vsa bolna od tega srednjega veka. V vseh ozirih.

☛ Se s takimi slavlji lahko oblikuje domovinska in narodna pripadnost?

Mladim danes domovina nič več ne pomeni. Naša zgodovina je sedaj preklana. Sedaj so vsi enaki. Tisti, ki so bili z Nemci, in tisti, ki so bili proti. Mladina je sedaj zbegana. Oni lahko gredo v tujino delat. Pri nas ni nobenega ideala več, za katerega se splača žrtvovati. Saj še za slovensko vojsko ne morejo več rekrutirati mladih, ker nobeden noče več biti tam. Sedaj je poklicna vojska, a z njo nikdar ni bilo nič. Ta obstoji, dokler jo plačuješ. Ko jo nehaš plačevati, vse razpade.

☛ To je kar malo črnogled pogled na položaj mladine. Kaj pa potem menite o položaju aktivnih ljudi?

Če pogledam globalen pogled na gospodarstvo v Sloveniji, mislim, da stanje ni slabo. Vendar. Če smo preje gojili pripadnost zaposlenih podjetju, so sedaj le ti stalno na prepihu, zaradi česar nimaš več občutka, da je to tvoje podjetje, s katerim bi delil usodo, tako, kot je to v razviti Evropi. Za kapital je namreč pomembno, da so vsi zaposleni na trgu. Le tako namreč lahko pritiskajo na plače, če so delavci v položaju, da lahko vsakega odpustiš. Nihče nima več varnosti. To je slabo za produktivnost. Ljudje se borijo samo še za plače in lastno preživetje. Zato pravim, da ni večje diktature, kot to, da ljudje vsak dan čakajo, kdaj jih bodo vrgli ven. To je najhujša diktatura. Ljudje imajo otroke. To ni enostavno. Mladi se zato celo ne odločajo za otroke.

☛ Česa se radi spomnite iz vaše mladosti in tudi kasnejših let, ko ste opravljali številne naloge, pogosto tudi na robu dopustnega.

Imeli smo neke ideale, za katere smo menili, da se zanje splača žrtvovati. Ko se ti porušijo, se poruši ves svet in to je hudičeva stvar. Potem ti je vseeno. Ljudem je potem domovina le tam, kjer jim je lepo, ne glede na to, kje živijo. Tam, kjer bom zaslužil denar, po možnosti, čim lažje. Potem mi je vseeno, kje.

☛ Kako na vse to gledate ljudje vaših znanj in vsestranskih izkušenj?

Mi smo prestari. Tudi nimamo fizičnih moči, da bi se ne vem kaj šli. Tudi nismo vabljeni, da bi take dogodke in položaje razlagali. To pride prav tudi sedanji oblasti, ki ima najraje

mir. Oni najraje rečejo, da se je cel svet začel z njimi in radi se sklicujejo na globalizacijo. Pa ni vse tako. Če bi nekdo hotel svoji okolici, narodu in državi narediti toliko dobrega, kot sem poskušal jaz, bi ugotovil, da je tudi Bruselj mogoče pri marsičem ukaniti in mu ni potrebno v vsem slediti tako kot on ukaže. Ivan Cankar je namreč o slovenskem narodu tudi zapisal: »Zamotano je res, ampak slovenski narod je duhovit.«

80 let Janeza Dolenca

Na svet je prijel 5. septembra 1926 v Četeni Ravni, pod Starim Vrhom nad Poljansko dolino, na domačiji pri Tavčarju, od koder je izviril rod imenitnega slovenskega pisatelja, Ivana Tavčarja. »Uka žeja« ga je po treh letih osnovnega šolanja v domačih Javorjah že desetletnega »speljala« zdoma, najprej v Gorenjo vas in nato na gimnazijo v Kranj. Že kot 14-letni dijak je med počitnicami poleti 1940 po pripovedovanju domačih zapisal 8 povedk. Po zgledih v *Vrtcu*, na katerega je bil tedaj že dve leti naročen, jih je literarno predelal in eno od njih poslal omenjenemu mladinskemu listu, vendar ni bila objavljena. Kljub temu je v božičnih počitnicah v nov zvezek prepisal tri povedke in jim dodal barvne ilustracije.

Z drugo svetovno vojno so Nemci kranjsko gimnazijo spremenili v nemško učiteljsko, kamor so pripeljali s seboj nemške dijake. Janez Dolenc je v tem času ostal dve leti doma in pomagal kmetovati. »Sosedova mati Ana Zupanc je bila živ leksikon za stare pesmi, povedke in šege.« Obiskoval jo je in pridno zapisoval, npr. o lanu in izdelavi platna. Da bi se izognil mobilizaciji v nemško vojsko, v kateri je padel njegov brat Tonček, se je jeseni leta 1944 odšel vpisat v gimnazijo v Celovec. Tam je bilo nekaj slovenskih dijakov povezanih z OF. Pridružil se jim je, toda že 17. januarja 1945 sta prišla dva gestapovca s psom in ga odpeljala v ječo. Sredi marca so ga s transportom odpeljali v Dachau. K sreči so ga že 29. aprila 1945 osvobodili ameriški vojaki. 8. junija 1945 je bil spet doma, vendar zaradi hudega vnetja rebrne mrene zelo oslabele, da ni mogel takoj nadaljevati šolanje.

Dobro leto je ob skrbni mamini negi prebil doma in ta čas izkoristil za sistematično zbiranje etnološkega in folklornega gradiva, kar je dokumentiral do dne natančno. Gradivo o šegah sta s pridom uporabila v svojih knjigah Vinko Möderndorfer (Prazniki, 1948) in Niko Kuret (Praznično leto Slovencev I-IV, 1965-1970). Povedke iz tega časa iz njegove rojstne fare so zagledale beli dan v knjigi z naslovom *Kres na Grebljici* (Glasovi 22, Ljubljana 2000). Sosednji dolini na drugi strani Starega Vrha se je oddolžil z zbirko pravljic, ki jih je zbral Martin Tušek iz Martinj Vrha.

Jeseni leta 1947 je na kranjski gimnaziji naredil privatni izpit za 5. razred gimnazije, nato pa se odpeljal v Ljubljano, si našel stanovanje v Trnovem in se vpisal v 6. razred gimnazije v Vegovi ulici. »Zbrano slovstveno folkloro sem prepisoval na čisto. V antikvariatu Dolžan sem

opazil kompletne Štrekljevo zbirko, 16 v modro platno vezanih knjig. Skoraj od ust sem si pritrgal denar, da sem postal lastnik te zbirke.«

Jeseni 1950 se je Janez Dolenc vpisal na ljubljansko univerzo. Poleg slovenščine mu ni bilo mogoče vpisati še etnologije, zato si je poiskal vso ustrezno literaturo in jo študiral sam. V tretjem semestru je za študentsko Prešernovo nagrado pripravil nalogo *Pripovedno blago severnega poljanskega narečja* in jo dobil leta 1952. Poleti se je že vključil v ekipo Borisa Orla, ki je tisto leto s sodelavci iz Slovenskega etnografskega muzeja raziskoval področje Šentjerneja na Dolenjskem.

Leta 1956 je diplomiral na Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete v Ljubljani z nalogo o svojem tako rekoč rojaku Antonu Žaklju-Rodoljubu Ledinskem. Zato je Janezu Dolencu pripadla čast, da je bil slavnostni govornik, ko smo pred leti ob velikem razumevanju župnika, prav tako njunega rojaka Lojzeta Oblaka temu trpečemu pesniku v Velikem Trnu nad Krškimi na vzhodni steni tamkajšnje cerkve odkrili spominsko ploščo.

Po njegovem končanem študiju sta si Janeza Dolenca za svojega sodelavca obetala Ivan Grafenauer in Milko Matičetov na Inštitutu za slovensko narodopisje SAZU v Ljubljani. Vendar predsedstvo SAZU v osebi gosposkega Josipa Vidmarja ni bilo za to: ali zaradi zadržanosti do omenjenega inštituta ali zaradi Janezove vere.

Jeseni leta 1957 je Janez Dolenc postal profesor slovenščine na učiteljskišči in pozneje gimnaziji v Tolminu. Ni zakopal svojega talenta. Njegova doslednost v zastavljeni smeri se vidi iz tega, da je za strokovni izpit leta 1961 napisal obsežno razpravo *Pouk ljudskega slovstva na učiteljskišči*.

Pedagoška zaposlitev mu res ni dopuščala v prvi vrsti raziskovalnega dela, je pa v tridesetih letih (1957 – 1987) privzgojil spoštljivo naklonjenost do slovenske etnološke in posebej slovstvene folklorne dediščine številnim generacijam učiteljev in učiteljic, dijakov in dijakinj tolminskega učiteljskega in nato gimnazije. Hkrati je v desetletju 1979 – 1989 kot višji predavatelj imel v Novi Gorici metodiko slovenskega jezika in mladinsko književnost v enoti ljubljanske Pedagoške akademije. S pomočjo mladega rodu se je v čez petdeset skrbno urejenih mapah nabralo najrazličnejše etnološko in folklorno gradivo. Tako je malo za šalo malo za res v Glasniku Slovenskega etnološkega društva leta 1989 pisal o Inštitutu Janeza Dolenca v Tolminu (G SED 29, 1989, 176). Gradivo iz Goriškega od Brd do Vipave je že izročil Pokrajinskemu arhivu v Novi Gorici, medtem ko s Tolminskega, Cerkljanskega in Idrije še hrani sam. Iz tega gradiva so leta 1989 pri Mladinski knjigi v Ljubljani izšle *Tolminske pravljice* in leta 1992 v knjigi *Zlati Bogatin* (Glasovi 4) izbrane povedke s Tolminskega.

Zdaj je že jasno, zakaj slavista, urednika, deloma etnologa in predvsem slovstvenega folklorista Janeza Dolenca Primorci in zlasti Tolminci štejejo za svojega, saj se je med poštenimi in dobrimi ljudmi dodobra ukoreninil. Čeprav Polonca Kavčič, ki je napisala o njem diplomsko nalogo ugotavlja, da Janez Dolenc skuša na vseh področjih raziskovanja obdržati ravnovesje med rodno Poljansko dolino in Tolminsko, ki mu je dajala kruh.

Kot slavist se posveča zlasti primorskim književnikom. Napisal je dvoje poljudnih književnih monografij: o Simonu Gregorčiču je izšla leta 1989 in o Francetu Bevku leta 1990, strokovne članke o folklornih sestavinah v delih Franceta Bevka, Jože Lovrenčiča in Ivana Preglja. Zato ni nenavadno, da mu je uredništvo Zbranih del slovenskih pesnikov in pisateljev zaupalo urejanje zbranih del Ivana Preglja.

Kljub temu da se je s svojimi članki o kulturnih dogodkih na Tolminskem v javnosti stal-

no oglašal že prej in se izkazal tudi kot urednik *Tolminskih zbornikov*, skuša svoje prvotno zamišljeno strokovno poslanstvo izpolniti po upokojitvi, saj je po njej našel v slovstveni folkloristiki in etnologiji ustvarjalno torišče svojega življenja. Kot avtorja ga srečujemo v znanstvenih, strokovnih (npr. *Jezik in slovstvo*, *Loški razgledi*, *Primorska srečanja*, *Slovstvena folkloristika*, *Traditiones*) in poljudnih publikacijah (prim. *Planinski vestnik*).

Njegova bibliografija od leta 1948 do 2005 obsega krepko nad tristo strokovnih člankov in razprav, od katerih jih je z etnološko in folkloristično tematiko ena tretjina in vsebujejo etnološke teme iz Poljanske doline (o pastirjevanju, košnji in drugih kmečkih opravilih, koparjenju), Tolminskega (o šegah in vražah na Tolminskih Ravnah, božičnih navadah in novoletnih šegah in verovanju, bali, kresovanju, materialni kulturi v vasi Volče) in Goriškega (o kolinah, božično-novoletnem čoku itn.), o literarjenju (Pustotnik, Lojze Hafner, Julka Fortuna, Anica Gartner), folkloristične članke z gradivom in komentarji.

Poleg tega ne gre prezreti Dolenčevega prispevka k raziskovanju tolminskega punta. Posebno pomembno je, da je v arhivu na Dunaju odkril koncept poročila cesarju Karlu z imeni 11 voditeljev tolminskega punta in načinu njihove usmrtnice 23. 4. 1714.

Dolenčeva bibliografija zajema tudi njegovo lastno leposlovno ustvarjanje s planinsko, puntarsko, vojno in potresno tematiko.

V zadnjih letih je profesor Janez Dolenc v Loških razgledih postopno sistematično objavljajl studiozne razprave o življenju in delu svojega rojaka in davnega sosesa Gregorja Kreka, prvega profesorja slovanske filologije na Univerzi v Gradcu, ki se je poglobljeno ukvarjal z vprašanji slovstvene folklore in slovanske mitologije. Med drugim je izdelal prva navodila za znanstveno izdajo slovenskih narodnih pesmi. Dolenc je dal Slavističnemu društvu Slovenije in Inštitutu za slovensko narodopisje pri ZRC SAZU pobudo za simpozij o njem in večina teže za postavitve spomenika v domačem kraju temu zaslužnemu Slovincu, je bila na njegovih ramah.

Simpozij ob stoletnici smrti Gregorja Kreka leta 2005 v Četeni Ravni in današnje slavlje v spomin Karla Štreklja v življenju in delu Janeza Dolenca povezuje dva moža, romantičnega, občutljivega Poljanca in realističnega, tršatega Kraševca. Oba sta vsak s svojim konceptom prva profesionalno utirala pot slovenski slovstveni folkloristiki. Po njuni smrti se je ta proces ustavil za nekaj desetletij. Janez Dolenc ju s svojim prizadevanjem povezuje in s tem v simbolnem smislu dopolnjuje svoje življenjsko poslanstvo.

3. junija 1956 je današnji slavljenec, tedaj še študent, toda študentski Prešernov nagrajenec, na prošnjo svojega profesorja, znamenitega prešernoslovca Antona Slodnjaka, sodeloval na proslavi ob odkritju spominske plošče dr. Karlu Štreklju na njegovi rojstni hiši na Gorjanskem. V imenu študentov je imel kratek govor. Natanko po petdesetih letih mu je na predlog Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU v Ljubljani občina Komen na istem mestu podelila nagrado za svoje življenjsko delo na področju slovstvene folkloristike.

Lojze Malovrh – osemdesetletnik

Pogovor z jubilantom

Z gospodom Lojzetom sem se seznanila pred časom, ko je osnovna šola v Gorenji vasi praznovala okrogli jubilej. Takrat sem med podatki šole zasledila tudi njegovo ime. Poklicala sem ga in njegov prijazen pozdrav me je spodbudil, da sem ga obiskala. Že ob prvem srečanju se mi je zdelo, da sem spoznala človeka, ki je vse, česar se je na svoji prehojeni poti lotil, počel z ljubeznijo. Da je to res, sem ugotavljala tudi pozneje, ko sem prebrala njegove zapise, časopisne članke, spomine.

Nekaj posebnega pa so bili pogovori s tistimi, ki ga poznajo. Nekateri od njih so bili njegovi dijaki, drugi sodelavci, tretji mladostni znanci in prijatelji. Presenetilo me je, da nihče od njih ni izrekel nobene žal besede o njem. Naj navedem le nekaj takšnih intervjujev:

Lojze Malovrh v mladostnih letih

Zdravko Krвина: *Na Občini sva delala skupaj, bil je moj podpredsednik. Odgovarjal je za družbene dejavnosti. V njegovem mandatu se je na tem področju ogromno dogajalo. Pomembno je prispeval k 1000-letnici Škofje Loke in k izgradnji novih šol v občini. Pozoren je bil zlasti do šolstva. Lojzeta so cenili tudi drugi sodelavci, saj jim je znal prislubniti, vedno je bil prijazen do njih.*

Janko Habjan (dijak prve generacije loške gimnazije 1948): *Ko je Lojze Malovrh kot mlad profesor stopil v razred, se nam je zdelo, da se je pred nami odprl nov svet. Bil je izreden človek, velik pedagog, umirjen in vedno dobre volje. Znal se nam je približati in naš uspeh se je pri njegovem predmetu biologije kaj hitro dvignil na zavirljivo raven.*

Meri Bratuša - Bogataj (profesorica na loški gimnaziji): *V službo sem bila sprejeta v času Malovrhovega ravnateljevanja. Imela sem ogromno srečo, da je bil prav on tisti, ki je bil moj predstojnik. Bil je izjemno človeški, topel človek. Znal je pobvaliti in tega smo bili vsi veseli. Kolektiv je bil majhen, toda zelo homogen. Znal ga je kot »takega« držati skupaj.*

Slavica Zirkelbach (predstojnica Zavoda za šolstvo Kranj 1960–1965): *Lojze je bil odličen šolnik. Vedno je bil temeljit, vester in ljubezniv. Vsi, ki smo ga poznali, smo ga imeli radi.*

Pogovarjala sva se o njegovem otroštvu, šolskih letih ter o njegovi poklicni poti in pravi: *Na svet sem prijel 15. julija 1926 v majhni hiši ob mostu preko potoka Sušica, na Subi 19. Rojstna hiša je bila majhna pritlična hiša s »hišo« in frčado. Bila je brez elektrike in vode. Vodo smo zajemali s potoka, svetili pa smo s petrolejko. Osnovno šolo sem obiskoval v Škofji Loki, gimnazijo pa v Kranju. V jeseni 1946 sem se vpisal na filozofsko fakulteto v Ljubljani, na študij biologije, geologije in fizike. Leta 1948 pa sem začel poučevati na nižji gimnaziji v Škofji Loki. Še prej pa sem že poučeval na oficirski gimnaziji v Škofji Loki. Leta 1950 sem uspešno zaključil študij na filozofski fakulteti. Le to dni kasneje sem že opravil strokovni izpit.*

Na lastno željo sem pričel iskati učne izkušnje izven domačega kraja. Tako sem prišel v Žalec. Stanoval sem v gostilni ob koločvoru. Nadaljnja pedagoška pot me je zanesla v Gorenjo vas in Poljane. V Poljanski dolini sem poučeval kar štiri leta. V tem času sem se poročil s Francko, učiteljico. Poučevala je v Gabrku. Rodila se nama je tudi hčerka Jolanda.

Ker sem v sebi ves čas čutil željo poučevati mladino v domačem kraju, smo se z družino leta 1956 preselili v Škofjo Loko. Žena je dobila učno mesto na osnovni šoli, jaz pa zopet na gimnaziji. Mene so pota vodila dalje na vodilna mesta na poklicni šoli, na gimnaziji v Škofji Loki in nazadnje sem pristal kot predstojnik Zavoda za šolstvo Gorenjske v Kranju. Med službovanjem na gimnaziji se nama je rodila hčerka Sergeja.

Vsako slovo ob odhodu na drugo delovno mesto je bilo zame težko. Zato sem takšne poslovilne dneve doživljal z grenkobo in notranjo utesnjenostjo.

Naj svoje misli zaključim z besedami: Vzgoja in izobraževanje sta zahtevni in neločljivi opravili, toda hkrati plemeniti in lepi deli. Učiteljem, ki vstopajo na svojo poklicno-pedagoško pot, pa bi rad sporočil: Kljub raznim težavam pri upravljanju pedagoškega poslanstva iščite pri učencih njihove dobre lastnosti in jim jih pomagajte kar najbolje razviti!

Slovo Emilijana Cevca in Marijana Zadnikarja od Loke

Naneslo je, da pišem za naše bralce o dveh akademikih, velikih in plodovitih ustvarjalcih, pomembnih umetnostnih zgodovinarjih, o dveh imenitnih ljudeh, ki sta preminula v tem letu, letu 2006. Nič si ne domišljam, da imam o njima povedati kaj tehtnega, novega ali sploh kaj koristnega. Za kaj takega so že poskrbeli drugi. Ob njuni osemdesetletnici so jima na njunem matičnem Umetnostnozgodovinskem inštitutu Franceta Steleta v Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU izdali obsežna zbornika. Dr. Emilijanu Cevcu leta 2000 in dr. Marijanu Zadnikarju naslednje leto. Skupaj več kot tisoč strani! Celi letošnji Loški razgledi bi bili komaj dovolj za njuno solidno predstavitev. Oba sta se na nek poseben način dotaknila Loke in mene osebno.

»Morda med slovenskimi kulturnogeografskimi predeli ni ozemlja, ki bi bilo za umetnostnega zgodovinarja mikavnejše in zgovornejše, kot je prav škojfeloski prostor«. Tako je začel dr. Emilijan Cevc svoj prispevek Umetnostni pomen škojfeloskega okoliša v prvi številki Loških razgledov. Naši kraji so mu bili še posebno pri srcu. Njegovih sedemintrideset tehtnih prispevkov v Loških razgledih je slednjim dalo sloves kakovostnega zbornika. Ostal nam je zvest do konca. Njegovo zadnje delo, Crngrobska slika Brezmadežne po Bernardu Castelli, je bilo posvečeno njegovi posebni ljubezni, cerkvi Marijinega vnebovzvetja v Crngrobu. Ko je bila dragocena slika po njegovem predlogu leta 2001 restavrirana in vrnjena na svoje mesto, nam je tam na znanstvenem simpoziju še zadnjič javno zapel strokovno utemeljen slavospev crngrobskim umetninam. Istega leta je dr. Emilijan Cevc postal častni član Muzejskega društva Škofja Loka. Huda bolezen ga je kmalu prikovala na dom. Kadar sem mu prinesel Loške razglede na dom, je bil z mislijo v Loki. Razgovoril se je o gotskem razpeli iz Crngroba, o Starcu Gašperja Porente, o kamnitem fragmentu »bavarske romanike« in dveh gotskih sklepnikih stare starološke cerkve v lapidariju Loškega muzeja. Ni mu bilo odveč priti s soprogo Anico v Binkelj pogledat Mrtančevega trpečega Kristusa, niti v Bitenčev mlin kamniti relief Alučovega leva. Nama z Ano je zaupal neprecenljive informacije o dr. Ivanu Veiderju in usodi njegove knjižnice. Z otožnostjo in vdanostjo v usodo se je poslovil od svo-

jega neuresničenega kronskega dela, monografije o Crngrobu. Pač pa naju je napotil k fotografu Marijanu Smerketu, od katerega smo dobili v Staro Loko več kot trideset mojstrskih diapozitivov iz Crngroba. Če bo kdaj izšla monografija o Crngrobu, bo to v velikem delu tudi zasluga dr. Emilijana Cevca.

Delo dr. Marijana Zadnikarja poznamo predvsem po njegovih številnih monografijah in študijah slovenskih kartuzij ter cisterc, vodnikov Gospe Svete, Hrastovelj, Martjancev, Ptujске Gore, Rotunde v Selu in drugih cerkva ter umetnostnih spomenikov. Koristno sem uporabil njegove izsledke iz Gradiva za umetnostno topografijo Kočevske in o stari starološki cerkvi iz njegove Romanske umetnosti na Slovenskem. To slednje, kakor tudi njegova druga, pravzaprav tretja knjiga, Slovenska znamenja, so vredna naše, loške pozornosti. S pomočjo njegovega opisa in fotografije kamnite hišice gotskega pokopališkega znamenja, ki stoji na Blejskem otoku, smo prišli na sled izginuli starološki znamenitosti. Ta najdba, kakor tudi pleterske »štimate« in opus izginule kočevarske sakralne dediščine, so

mi dr. Marijana Zadnikarja še posebej priljubile.

Na oba, dr. Emilijana Cevca (1920–2006) in dr. Marijana Zadnikarja (1921–2006) pa me veže tudi skupno raziskovanje življenja in dela starološkega kaplana in župnika ter umetnostnega zgodovinarja dr. Ivana Veiderja, ki smo se ga letos, leta 2006, spominjali ob 110-letnici njegovega rojstva.

Prispevek h kroniki občin Škofja Loka, Železniki, Žiri in Gorenja vas-Poljane

(od 1. novembra 2005 do 31. oktobra 2006)

4. *novembra 2005* – v dvorani Svobode v Žireh so predstavili monokomedijo Mira Gavrana z naslovom Hotel Babilon.
5. *novembra* – na Loškem odru so pripravili komedijo Williama Shakespeareja Beneški trgovec v režiji Matije Milčinskega.
9. *novembra* – v kapeli na Loškem gradu je Komorni zbor De profundis pripravil koncert slovenske zborovske ustvarjalnosti.
– v Knjižnici Ivana Tavčarja je bilo predavanje Sandija Šolarja z naslovom Radiestezijska in feng šui v našem življenjskem okolju.
11. *novembra* – ob šestdesetletnici Knjižnice Ivana Tavčarja Škofja Loka so v kinodvorani v Žireh predstavili knjižico Neže Maurer Pišem, berem ABC z ilustracijami Žive Drol.
– v Aleji znamenitih Ločanov so odkrili spominsko obeležje slikarju Antonu Ažbetu, delo akademskega kiparja Metoda Frlica. Slavnostni govornik je bil dr. Milček Komel.
13. *novembra* – Mešani pevski zbor Domel Železniki je v osnovni šoli v Dražgošah pripravil koncert, kot gostje so nastopili člani KUD France Koblar in harmonikar Jancz Žilih.
18. *novembra* – na Loškem odru je gostovalo SLG Celje z dramo Matjaža Zupančiča Igra s pari v režiji avtorja drame. Predstavo so ponovili tudi v soboto 19. novembra.
– v Galeriji Fara v Škofji Loki so odprli razstavo slik Vinka Hlejša.
19. *novembra* – v cerkvi sv. Jurija v Stari Loki je bil koncert Komornega pevskega zbora Aeternum s solisti in zborom.
23. *novembra* – v občini Gorenja vas - Poljane so tretjič praznovali občinski praznik. Poleg osrednjega govornika župana Jožeta Bogataja so v kulturnem programu nastopili člani turističnega krožka osnovne šole iz Sovednja z igro Mica na konfinu. Podclili so priznanja letošnjim občinskim nagrajencem: častni občan je postal kipar in likovni samouk Peter Jovanovič, plakete so prejeli Turistična kmetija Tavčar, Anica Berčič, Hana Cankar - Simončič, posebno pohvalo pa Peter Oblak.
– v okviru Srednjih večerov je Knjižnica Ivana Tavčarja v Kašči na Spodnjem trgu predstavila knjigo Marka Simića

Utrdbi pod Rombonom – predstraža soške fronte.

24. *novembra* – v okviru Kronskih večerov v Kroni na Mestnem trgu se je zgodovinar Vincencij Demšar pogovarjal z zgodovinarjem in publicistom iz Gorice Jožkom Šavlijem. Pogovor je tekel o podobi slovenskega naroda.

– v Domu na Fari so odprli Starološko župnijsko knjižnico in razstavo iz grafične zapuščine nekdanjega starološkega župnika dr. Janeza Veiderja – IV. del.

26. *novembra* – v Kristalni dvorani na Mestnem trgu je bil gorenjski regijski zborovski koncert Sazvočenja s tematskimi sporedi. Nastopili so Mešana pevska skupina dr. France Prešeren Zirovnica – Breznica, Ženski pevski zbor Dupljanke, Mešani pevski zbor Ignacij Hladnik iz Tržiča, Lovski pevski zbor iz Medvod, Komorni zbor Vox Carniolus z Jesenic, Domžalski komorni zbor in Vokalna skupina Ad Libitum iz Kamnika.

– na Loškem odru je domača gledališka skupina uprizorila komedijo Williama Shakespearea Beneški trgovec.

– Karitas Sv. Duh je pripravil dobrodelni koncert v Kulturnem domu Ivana Cankarja pri Sv. Duhu. Nastopili so domači glasbeniki in vokalno instrumentalna skupina Metulj iz Rakovnika.

29. *novembra* – v Galeriji Krвина v Gorenji vasi je bila 85. Glasova preja z loškim rojakom in ustanoviteljem Ljubljanske banke Nikom Kavčičem.

30. *novembra* – v Kašči na Spodnjem trgu je bil Sredin večer Knjižnice Ivana Tavčarja, tokrat z dr. Francem Štuklom o Vrednih spomina in loški zgodovini.

3. *decembra* – Kulturno športno društvo Škribovc Trebija je pripravilo v dvorani gasilskega doma na Trebiji kulturno prireditev s skupino Poljanski veter.

– Glasbena šola Škofja Loka je v župnijski cerkvi Povišanja sv. Križa v Križah pri Tržiču pripravila koncert učencev orgel glasbenih šol Domžale, Kranj in Škofja Loka.

5. *decembra* – v Galeriji Franceta Miheliča je Slovensko arheološko društvo podelilo nagrade in priznanja slovenskim strokovnjakom, ki so v tem letu s svojim delom posebej izstopali ali pa so bili izjemno uspešni pri izvedbi različnih projektov na področju arheologije. Med nagrajenci je bil tudi kustos arheolog iz Loškega muzeja Škofja Loka Jože Štukl, ki je priznanje prejel za razstavo Arheološke raziskave srednjeveške Loke.

– na Loškem odru je KPD Setočje pripravilo miklavževanje.

7. *decembra* – v Kašči na Spodnjem trgu so predstavili knjigo avtorja dr. Ivana Štoparja Življenje na srednjeveških gradovih na Slovenskem.

8. *decembra* – na Loškem odru so pripravili igro Roka Vilčnika Čombo, sončni kralj v režiji Juše Berce in Mete Petrač. Igro so ponavljali v decembru, januarju, februarju in aprilu.

9. *decembra* – v Galeriji Fara v Škofji Loki so odprli razstavo akademske slikarke Maje Šubic z naslovom Imagine.

10. *decembra* – v Kristalni dvorani na Mestnem trgu je bil koncert Mešanega pevskega zbora Vrelec DU Škofja Loka.

– v Galeriji Ivana Groharja na Mestnem trgu je Loški muzej odprl razstavo akademske slikarke Nataše Tajnik iz

Velenja z naslovom Voda.

14. *decembra* – v Knjižnici Ivana Tavčarja v Škofji Loki je bil pogovor z novinarjem in režiserjem, pisateljem in humoristom Milošem Mikelnom.
15. *decembra* – v Galeriji Ivana Groharja sta Loški muzej in Združenje umetnikov Škofja Loka odprla božično-novoletno prodajno razstavo umetniških del z naslovom Mali format.
16. *decembra* – v Galeriji Svobode Žiri so predstavili knjigo o polstoletnem delovanju DPD Svoboda Žiri.
18. *decembra* – Prosvetno društvo Sorica je v Zadržnem domu pripravilo božični koncert glasbene skupine Orfej z naslovom Božični čas v vaseh pod Ratitovcem. Po koncertu so domači učenci uprizorili igrice Dedek Mraz.
– v kulturnem domu pri Sv. Duhu je KD Jožef Virk Dob predstavil igrice Zajčkova hišica.
– v dvorani Loškega odra so že 35. podelili Severjeve nagrade. Uvodoma je Prešernovo gledališče iz Kranja uprizorilo predstavo Kamni v žepih Vinka Möderndorferja in igralski izvedbi Boruta Veselka in Janeza Hočevarja – Rifleta. Za dosežke v poklicnih gledališčih sta nagradi prejeli Veronika Drolc iz SNG Drama Maribor in Mariša Geymayer iz Slovenskega mladinskega gledališča iz Ljubljane, študentsko nagrado sta prejela Eva Kraš in Rok Matek, Lojze Matjašič pa za dosežke na ljubiteljskih odrih Ptujkega in Dravskega polja, Prlekije in Haloz.
21. *decembra* – na Loškem odru so pripravili zaključeno predstavo Williama Shakespearcja Beneški trgovec.
22. *decembra* – v dvorani Svobode v Žireh so odprli razstavo jaslic.
23. *decembra* – v Kristalni dvorani na Mestnem trgu je Teater Druga koža pripravil otroško igrice Razbojnik Rogovilež.
– na Loškem odru je bil božično-novoletni koncert Mestnega pihalnega orkestra Škofja Loka, koncert so ponovili tudi 25. decembra.
26. *decembra* – Pihalni orkester Alples Železniki je priredil božično-novoletni koncert v Športni dvorani v Železnikih. Gostje koncerta so bili Igor Podpečan in Zlati zvoki, humorista Honza in Fonza in mažoretke.
– v župnijski cerkvi v Stari Loki je bil koncert Godalnega orkestra Glasbene šole Škofja Loka, kot gost je sodeloval Dekliški pevski zbor Gimnazije Škofja Loka.
27. *decembra* – v Kulturnem domu KUD Ivan Cankar pri Sv. Duhu je bil novoletni koncert Mestnega pihalnega orkestra Škofja Loka.
30. *decembra* – v okviru prireditev Veseli december v Gorenji vasi je bil pri novem trgovskem centru v Gorenji vasi koncert Mestnega pihalnega orkestra Škofja Loka.
7. *januarja 2006* – v sobotni matineji na Loškem odru je gostovalo Družinsko gledališče Kolenc z igrice Piki je sam doma.
8. *januarja* – ob 64. obletnici dražgoške bitke so bile v Dražgošah 49. prireditve. Po stezah partizanske Jelovice. Pri osrednjem spomeniku so se končali številni pohodi, med njimi tudi nočna. Po poti Cankarjevega bataljona s Pasje ravni in pohod iz Železnikov prek Ratitovca in Jelovice v Dražgoše. Slavnostni govornik je bil evropski

poslanec Jelko Kacin, v kulturnem programu so sodelovali godba iz Gorij, veteranski pevski zbor Radovljica - Jesenice in dramska igralka Nadja Strajnar - Zadnik.

11. *januarja* – v Osnovni šoli Ivana Tavčarja Gorenja vas je bilo predavanje z diapozitivi z naslovom Pakistan 2005, predavala je dr. Anda Perdan.

13. *januarja* – na Loškem odru je v petek in soboto gostovalo Mestno gledališče Ptuj s komedijo Tina Firtha Nevillov otok v režiji Dražena Ferencina.

14. *januarja* – v reteškem kulturnem domu so tamburaši Bisernice pripravili ponovoletni koncert, na katerem so poleg domačih glasbenikov nastopili še nonet Jubilate iz Železnikov, folklorna skupina Osnovne šole Škofja Loka - Mesto, folklorna skupina Sava iz Kranja in citrarka Tanja Kozjek.

– v kulturnem domu v Železnikih je Kulturno umetniško društvo Kremant gostilo Mini cirkus Buffeto iz Ljubljane z otroško lutkovno predstavo Mini cirkus Buffeto.

18. *januarja* – v Sredinem večeru v Kašči na Spodnjem trgu, ki ga pripravlja Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka, se je predstavil dobitnik Prešernove nagrade za leto 2006, pesnik Milan Dekleva, z njim se je pogovarjala Milena Miklavčič.

19. *januarja* – v Galeriji Ivana Groharja na Mestnem trgu je Loški muzej odprl razstavo kolažev iz naravnih elementov Slavice Marin iz Umaga z naslovom Morfologija sprememb.

20. *januarja* – v Galeriji Fara v Škofji Loki so se ob 15-letnici delovanja galerije predstavili Maja Šubic, Mica Adamič - Bahl, Miina Pavlovec, Simon Mlakar

in Domen Slana.

21. *januarja* – v Sobotni matineji na Loškem odru je Lutkovno-dramska skupina Vrta Škofja Loka predstavila igrico Mire Voglar Debela repa.

22. *januarja* – Zgodovinsko društvo Tabor Žiri je v gasilskem domu predstavilo knjigo Tabor v Žireh. Z avtorji knjige se je pogovarjala Milena Miklavčič.

23. *januarja* – Društvo Narava Škofja Loka je v gasilskem domu na Trati pripravilo predavanje Polone Kovič Tečaj čudežev, o najpomembnejšem delu sodobne zahodne duhovne misli.

25. *januarja* – v Knjižnici Ivana Tavčarja je v Sredinem večeru predsednik Alternativnega društva Trion Sandi Šolar pripravil predavanje Zakaj stran s kuhinjskim loncem.

27. *januarja* – v petek in nedeljo je v Kristalni dvorani na Mestnem trgu Teater Druga roža pripravil otroško igrro Razbojnik Rogovilež.

– v dvorani Svobode v Žireh so predstavili komedijo Stara garda, zmagovalko Linhartovega srečanja amaterskih gledališč Slovenije za sezono 2004/2005.

28. *januarja* – na Mestnem trgu je Društvo Rovtarji pripravilo 7. tekmovanje v smučanju po starem, ki je štel za 2. evropsko tekmovanje.

– v kulturni dvorani v Retečah je Dramska sekcija pri Društvu upokojencev Sovodnj predstavila komedijo Toneta Partljiča Čaj za dve.

31. *januarja* – Društvo upokojencev Škofja Loka je v klubskih prostorih društva pripravilo predavanje zdravnice Ande Perdan o njenih bogatih izkušnjah v Himalaji in potresu v Pakistanu.

1. *februarja* – Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka je v knjižnici pripravila Sredin večer s poezijo Slavice Stirn z naslovom Spominjanje.
2. *februarja* – v galeriji Kosove graščine na Jesenicah so odprli razstavo slik, krajin in tihožitij slikarke Mirne Pavlovec iz Škofje Loke, njena dela je predstavila likovna kritičarka Maruša Avguštin, v kulturnem programu je nastopil Trobilni kvintet z Jesenic.
4. *februarja* – v sobotni matineji na Loškem odru je Družinsko gledališče Kolenc pripravilo lutkovno igrano predstavo Povodni mož.
6. *februarja* – osrednja slovesnost ob slovenskem kulturnem prazniku je bila v Kristalni dvorani na Mestnem trgu, dijaki in mentorji Gimnazije Škofja Loka so pripravili recital ljubezenske lirike. Loški muzej je za obiskovalce pripravil prost vstop in vodstvo po zbirkah.
7. *februarja* – v kapeli Puštalskega gradu je bil v počastitev slovenskega kulturnega praznika koncert Glasbene šole Škofja Loka z naslovom Luna sije, klad'vo bije.
– v kulturnem domu v Železnikih so ob kulturnem prazniku odprli razstavo slik akademskega slikarja Rudolfa Otta, ki je kot nemški vojni ujetnik preživel v Železnikih. Na razstavi je predstavil slike iz tega šestletnega obdobja.
– v večnamenskem prostoru Osnovne šole Cvetka Golarja v Škofji Loki so odprli filatelistično razstavo članov Filatelističnega društva Lovro Košir Škofja Loka.
9. *februarja* – pri spominskem obeležju za Kamnitnikom je bila slovesnost v spomin petdesetim talcem, ustreljenim 9. februarja 1944.
– v avli Študijskega oddelka Osrednje knjižnice Kranj je bil koncert Uršule Ramoveš in Fantov Jazbecove grape iz Poljanske doline, prepevali so pesmi iz zbirke Staroselski ciklus Janeza Ramoveša.
10. *februarja* – z uvodno slovesnostjo, predstavitevjo reprezentanc in zabavnim programom na Mestnem trgu se je pričelo 31. pionirsko tekmovanje v alpskem smučanju Pokal Loka. Tekmovanja so se odvijala na smučiščih na Starem vrhu.
– v dvorani Svobode v Žireh je domača dramska skupina predstavila komedijo Daria Foja Arhangeli niso avtomati.
– v dvorani Loškega odra je v petek in soboto gostovalo SNG Maribor s komedijo Kena Ludwiga Ti nori tenorji v režiji Jaše Jamnika.
11. *februarja* – v kinodvorani v Žireh sta Društvo glasbenikov Žiri in MPZ Alpina pripravila koncert, kot gost je nastopila dalmatinska klapa Prijatelji.
– v kulturnem domu pri Sv. Duhu so predstavili pesniško zbirko Olge Ambrožič Pesmi na dlani, pesmi so brali Pavle Ravnohrib, Zlata Trampuš in Olga Ambrožič.
– v kulturnem domu v Železnikih so predstavili komedijo Cvetka Golarja Vdova Rošlinka.
18. *februarja* – na Loškem odru je Teater za vse v Sobotni matineji pripravil igrico Metke Dulmin Medvedka na snegu.
23. *februarja* – v Galeriji Ivana Groharja na Mestnem trgu je Loški muzej odprl reportažno fotografsko razstavo Špele Žabkar in Gorazda Kavčiča z naslovom

Soočanje z dediščino.

27. *februarja* – Društvo Preporod je v dvorani Loškega odra pripravilo predavanje o zdravem življenju. Gost je bil evropski poslanec Lojze Peterle.
3. *marca* – v Galeriji DPD Svoboda v Žireh so predstavili knjigi domače znanstvenice dr. Marije Stanonik. Nekoč je bilo jezero in Hišna imena v Žireh. Večer so oblikovali dr. Marija Stanonik, Miha Naglič in igralci DPD Svoboda Žiri.
4. *marca* – v sobotni matineji na Loškem odru je z lutkovno igro H. Ch. Andersena Princeza na zrnu graha nastopilo Lutkovno gledališče Kranj.
5. *marca* – KUD Sovodnj je v svoji dvorani v Sovodnju pripravil premiero igre Raya Cooneya To imamo v družini. Premierno predstavo so ponovili tudi v petek, 10. marca.
8. *marca* – ob Dnevu žena je bil prost vstop v zbirke Loškega muzeja.
– v Martinovi hiši na Mestnem trgu je Justin Zorko iz Radovljice pripravil potopisno predavanje Potovanja po tujem.
15. *marca* – Šentviški oder je v zaključeni predstavi za Srednjo lesarsko šolo Škofja Loka pripravil igro Vinka Möderndorferja Mama je umrla dvakrat.
16. *marca* – v Kristalni dvorani na Mestnem trgu je nastopila Folklorna skupina Sava iz Kranja s rezijanskimi, gorenjskimi, prekmurskimi, belokranjskimi, štajerskimi in dolensjkimi plesi.
17. *marca* – v galeriji Muzeja Železniki je bil muzejski večer z naslovom Železniki so postali mesto.
18. *marca* – v sobotni matineji na Loškem

odru je nastopilo Družinsko gledališče Kolenc z Malo čarovnico Lili v cirkusu.

– v kulturnem domu pri Sv. Duhu je gostovalo Mestno gledališče ljubljansko s komedijo Vse o ženskah.

21. *marca* – ob svetovnem dnevu lutk je Gledališče Tunteenpalo gostovalo na Loškem odru z lutkovno igrico Mateje Ocepek in Katje Kähkönen Zvite zgodbe in TV Volk.
22. *marca* – v osnovni šoli v Gorenji vasi so Projektna skupina za projekt Oživitvev Rupnikove linije v turistične namene, Občina Gorenja vas – Poljane in Lokalna turistična organizacija Blegoš pripravili predavanje Miloša Habrnala Utrdbeni sistemi in Rupnikova linija.
– v Knjižnici Ivana Tavčarja v Škofji Loki je bilo predavanje Damjane Šmid z naslovom Zadovoljni starši – srečni otroci.
23. *marca* – škofjeloški svetniki so sprejeli odlok o razglasitvi cerkve sv. Florjana na Bukovici in veštrskega mлина za kulturni spomenik lokalnega pomena, železnikarski svetniki pa so razglasili za kulturni spomenik lokalnega pomena farno cerkev sv. Petra v Selcih.
– v Galeriji Ivana Groharja na Mestnem trgu je Loški muzej odprl razstavo loškega slikarja Rada Dagarina z naslovom Ukročena barvitost.
25. *marca* – PD Sorica in župnija Sorica sta za starše in vse druge pripravila glasbeno prireditev Življenje si mi dala.
– ob 10-letnici delovanja je Mešani pevski zbor Tratarski zvon iz Gorenje vasi pod vodstvom dirigenta Pavla Dolenca v osnovni šoli v Gorenji vasi pripravil jubilejni letni koncert.

26. *marca* – ob materinskem dnevu je bila v kulturnem domu na Sovodnju prireditev z naslovom Pomladni pozdrav, ki so jo pripravili vrtičkarji in učenci podružnične šole na Sovodnju.

– ob materinskem dnevu je Nova Slovenija z gostom ministrom Janezom Drobničem pripravila kulturno prireditev v dvorani Loškega odra.

– v kulturnem domu v Selcih je Ljubiteljsko gledališče Vagabund iz Reteč predstavilo igro Antona Pavloviča Čehova Medved.

28. *marca* – v večnamenskem prostoru osnovne šole v Žireh je bilo območno srečanje otroških in mladinskih pevskih zborov.

– Gledališka skupina Nepredvideni Gimnazije Škofja Loka je na Loškem odru premicno uprizorila tragedijo Williama Shakespearea Romeo in Juliet v režiji Mihe Kalana. Igro so ponavljali še vsak dan do 31. marca in 8. aprila.

31. *marca* – v Gostilni Lipan na Hotavljah je Športno društvo Marmor Hotavlj pripravilo predavanje z diapozitivi z naslovom Najvišji vrhovi Alp: Mont Blanc, Monte Rosa in Dom.

– Gledališka skupina Nepredvideni Gimnazije Škofja Loka je na Loškem odru uprizorila tragedijo Williama Shakespearea Romeo in Juliet v režiji Mihe Kalana.

– v kapeli Puštalskega gradu so odprli razstavo slik domačega likovnika Janeza Justina z naslovom Ptice.

V *februarju in marcu* je akademska slikarka Maja Šubic v angleškem mestu Shrewsbury, rojstnem mestu velikega naravoslovca Charlesa Darwina, razstavljala 83 kamnitih znamk, ki jih

v tehniki freska slika na lehnjak od leta 2001. Ob tem je predstavila še kovinski globus, na katerega je vrisala Darwinovo potovanje z ladjo Beagle, ter nekaj akvarelov.

1. *aprila* – v krajevni dvorani na Bukovici je Kulturno društvo Bukovica – Bukovščica pripravilo premiero igre Leopolda Suhodolčana Srečna hiša Doberdan. Igro so ponovili v nedeljo, 2. aprila.

– v sobotni matineji na Loškem odru so domači igralci v režiji Juše Berce in Mete Petrač pripravili igro Roka Vilčnika Čombo sončni kralj.

– v kulturnem domu v Retečah je bila glasbena prireditev Veselo v pomlad, ki jo je pripravil KUD Janko Krmelj Reteče.

– v kulturnem domu v Železnikih je KUD France Koblar pripravil premiero igre Antoina de Saint-Exupéryja Mali princ.

– v kulturnem domu v Poljanah so gostovali gledališniki Vagabund teatra iz Reteč z gledališko igro Antona Pavloviča Čehova Medved.

3. *aprila* – svetniki in svetnice loških socialnih demokratov so v Miheličevi galeriji v Kašči pripravili javno okroglo mizo z naslovom Razvoj turizma na Škofjeloškem in Gorenjskem.

6. *aprila* – v Miheličevi galeriji v Kašči sta Skupina za lepšo Loko in Občina Škofja Loka pripravila predavanje vrtnarke, pisateljice in predavateljice Ruth Podgornik Reš.

– Loški muzej je v galeriji na Loškem gradu odprl razstavo Škofja Loka – Čas pasijona, s katero je predstavil Loško gospostvo v času pasijona med leti 1650 in 1750, tako v zgodovinskem,

etnološkem, umetnostnozgodovinskem kot družbenogospodarskem vidiku. Ob razstavi, ki jo je odprl akademik dr. Matjaž Kmecl, je izšel bogat katalog.

7. *aprila* – v Galeriji Ivana Groharja je Muzejsko društvo Škofja Loka pripravilo potujočo razstavo o Škofjeloškem pasijonu. Ob tem so izšli Doncski 12 kot katalog razstave. Razstavo so si lahko ogledali tudi poslanci državnega zbora na hodniku slovenskega parlamenta v Ljubljani.

15. *aprila* – ob 1000-letnici Godešiča so v prostorih krajevne skupnosti na Godešiču odprli slikarsko razstavo domačinov naivcev in vrtičkarjev ter osnovnošolcev.

v kulturni dvorani pri Sv. Duhu je gostovalo Šentjakobsko gledališče iz Ljubljane s predstavo *Ženske*.

17. *aprila* – Dramska sekcija pri Društvu upokojencev Sovodenj je uprizorila komedijo Toneta Partljiča Čaj za dve v kulturni dvorani na Sovodnju.

19. *aprila* – v kapeli Loškega gradu je v okviru prireditev Grajski vitraž nastopil priznani trubadur Allan Taylor.

– Društvo Narava Škofja Loka je v gasilskem domu na Trati pripravilo predavanje dr. Sanje Rozman z naslovom *Krivda*.

– KUD France Koblar Železniki je z igrjo Mali princ Antoina de Saint - Exupéryja.

20. *aprila* – v galeriji klekljanih čipk A. Primožič 1888 v Žireh so zaprli razstavo gostujočega Klekljarskega društva Deteljice iz Gorenje vasi.

21. *aprila* – Skupina za lepšo Loko je na Mestnem trgu pripravila 5. cvetlični sejem, ki je potekal tudi v nedeljo, 22.

aprila.

– v Galeriji Ivana Groharja je ob razstavi Škofjeloški pasijon mag. Bogumila Kravos predstavila tržaško uprizoritev Škofjeloškega pasijona na njihovem odru.

– v Nunski cerkvi v Škofji Loki je Koralni zbor Akademije za glasbo pod vodstvom docenta Toneta Potočnika izvedel koncert s strokovno predstavitevijo Škofjeloškega pasijona in njegovih vzporednic z gregorijanskim koralom.

– v kulturnem domu pri Sv. Duhu je Slovensko ljudsko gledališče iz Celja pripravilo predstavo *Spustite me pod kovter*, gospa Markham.

– na Loškem odru je gostovala Drama SNG Maribor z igrjo Kena Ludwiga Tinori tenorji. Predstavo so ponovili tudi 22. aprila.

22. *aprila* – KUD Kremant je v kulturnem domu v Železnikih pripravil otroško lutkovno predstavo *Miškolin* z Jurijem Součkom v glavni vlogi in izvedbi Mini teatra iz Ljubljane.

23. *aprila* – v dvorani osnovne šole v Davči je Dramska sekcija pri DU Sovodenj predstavila komedijo Toneta Partljiča Čaj za dve.

24. *aprila* – v župnijski cerkvi pri Sv. Duhu je bil večer komorne glasbe z orglami.

– ob 65. obletnici ustanovitve OF in prazniku dneva upora proti okupatorju je bil v dvorani Kina Sora koncert Partizanskega pevskega zbora.

– v Mali razstavnici galeriji Občine Škofja Loka je Lokalna akcijska skupnost LAS Škofja Loka pripravil fotografsko razstavo z naslovom *Lasov otroški živžav*.

25. *aprila* – v prostorih Osnovne šole Ivana Groharja v Podlubniku je bil koncert ob dnevu šole.
- na slavnostni seji ob šestdesetletnici kovinarstva v Železnikih so spregovorili minister za znanost dr. Jure Zupan, Janez Renko iz Gospodarske zbornice Slovenije in župan Železnikov Miha Prevc.
26. *aprila* – KUD France Koblar in krajevni sindikati Železniki so ob dnevu upora in 1. maju pripravili prireditev z naslovom Zapijmo, zaplešimo, zaigramo pred športno dvorano v Dašnici.
- v dvorani Loškega odra so s slavnostno akademijo obeležili 130-letnico Prostovoljnega gasilskega društva Škofja Loka, slavnostni govornik je bil obrambni minister Karel Erjavec.
27. *aprila* v dvorani DPD Svoboda v Žireh je bil ob dnevu upora proti okupatorju tradicionalni koncert Moškega pevskega zbora Alpina, kot gost se je predstavil Mešani pevski zbor Jadran iz Freyming Merlebacha v Franciji.
30. *aprila* prvomajska kresovanja so bila na igrišču na Godešiču in pri Sv. Duhu.
1. *maja* – na Križni gori je bilo 24. prvomajsko srečanje, slavnostni govornik je bil župan Igor Draksler, v kulturnem programu so sodelovali Pihalni orkester Alples Železniki, Folklorna skupina Karavanke, Mladinska skupina pod vodstvom Maje Tekavec.
2. *maja* – na travniku ob sotočju obeh Sor so loški taborniki organizirali 8. odprto prvenstvo v kuhanju govejega golaža na odprtem ognju v kotličku Golažijada 2006.
5. *maja* – na Loškem odru je gostovalo Gledališče Koper s komedijo Andreja Jelačina Agencija za ločitve v režiji Katje Pegan. Predstavo so ponovili tudi 6. maja.
- v Galeriji Muzeja Železniki so odprli razstavo barvnih fotografij avtorja Aleksandra Čufarja z naslovom Nekaj starih, nekaj novih.
7. *maja* – v cerkvi sv. Pavla v Stari Oselici je Vokalna skupina Krhovec z letnim koncertom proslavila 10-letnico delovanja.
- s prireditvijo Klekljarski dan so v Žireh zaokrožili vrsto dogodkov, ki so jih pripravili ob stoletnici klekljanja v teh krajih.
11. *maja* – v Galeriji Ivana Groharja na Mestnem trgu so odprli razstavo likovnih del, ki so nastala v desetih letih, odkar v Moravskih Toplicah poteka slikarska kolonija Primož Trubar. Predstavili so se loški in gorenjski udeleženci kolonije. Razstavo je odprl predsednik Slovenskega protestantskega društva Viktor Žakelj.
12. *maja* – v Galeriji Svobode Žiri so odprli razstavo izbranih del slikarja Antona Kristana (1890–1967).
17. *maja* – LAS Škofja Loka je v tednu družine pripravil pogovor z dr. Dragom Jerebicom iz Zakonskega in družinskega inštituta Krog iz Kranja na temo Zadovoljna partnerja srečna družina v Kašči na Spodnjem trgu.
18. *maja* – Teater Frnikula in Loški oder sta pripravila na Loškem odru krstno uprizoritev predstave Martine Šoler Reykjavik v režiji Mihe Kalana. Dramo so ponovili tudi v soboto 19. maja in nedeljo 20. maja ter 26. in 27. maja in 22. julija.

– v gasilskem domu na Trati so predstavili knjigo avtorice Tajc Veroti (Po)moč numerologije.

v Kristalni dvorani na Mestnem trgu je Glasbena šola Škofja Loka pripravila letni koncert Godalnega orkestra.

– ob svetovnem dnevu muzejev so v razstavišču Okrogli stolp na Loškem gradu odprli razstavo ikon Albine Nastran iz Škofje Loke z naslovom Delčki večne liturgije. Avtorica je vodila po razstavi 27. maja.

19. *maja* – v zasebni Galeriji 59a v Puštalu so odprli razstavo likovnih del slikarja Marijana Jesenovca, razstavo je odprl dr. Mirko Jurešek.

20. *maja* – v Športni dvorani Poden je Mestni pihalni orkester Škofja Loka pod vodstvom Iva Gulića priredil Slavnostni koncert 130 let godbeništvu v Škofji Loki.

24. *maja* – v Martinevi hiši na Mestnem trgu je LAS Škofja Loka pripravil predstavitev diapozitivov, fotografij in digitalnih posnetkov članov Foto kluba Anton Ažbe Škofja Loka in vsch udeležencev srečanja z naslovom Otroci sveta – svet otrok.

28. *maja* – Mešani cerkveni pevski zbor župnije Železniki je ob 15-letnici delovanja pripravil koncert sakralnih del Josepha Haydna, W. A. Mozarta in Marijinih pesmi s solisti in komornim orkestrom. Koncert je bil v župnijski cerkvi sv. Antona Puščavnika v Železnikih.

– ob 110-letnici rojstva kaplana, župnika in umetnostnega zgodovinarja dr. Janeza Veiderja so v Domu na Fari na Veiderjevem večeru odprli razstavo nabožnih podob iz njegovega arhiva.

30. *maja* – v kapeli Loškega gradu je bil

koncert iz ciklusa glasbenih večerov Grajski vitraž Vaska Atanasovskega Adrabesa Quartet.

1. *junija* v Galeriji Ivana Groharja na Mestnem trgu je Loški muzej odprl razstavo kiparskih del ameriškega umetnika Johna D. Antona z naslovom Izsanzani oltarji. Razstavo je odprla namestnica veleposlanika ZDA v Sloveniji Marytuth Coleman.

2. *junija* v Športni dvorani Poden je Območna obrtna zbornica Škofja Loka praznovala 30-letnico svoje stanovske organizacije, ob tej priložnosti so najzaslužnejšim podelili plakete in priznanja.

3. *junija* – na dvoriščih Boncljeve hiše in plavža v Železnikih so potekala literarna branja poezije in proze v okviru literarnega maratona Mavrica neba. Maraton se je zaključil s glasbeno skupino Orfej iz Sorice in zabavnimi točkami.

7. *junija* – ob zaključku šolskega leta je Glasbena šola Škofja Loka v večnamenskem prostoru Osnovne šole Škofja Loka - Mesto pripravila slavnostni koncert svojih učencev.

8. *junija* – v kapeli Loškega gradu je bil letni koncert Dekliškega pevskega zbora Gimnazije Škofja Loka pod vodstvom Janeza Jocifa.

12. *junija* – Glasbena šola Škofja Loka in Glasbena šola v Zavodu sv. Stanislava v Ljubljani sta pripravili letni koncert učencev orgel na teh dveh šolah, ki jih poučuje Klemen Karlin v prenovljeni kapeli Zavoda v Ljubljani.

15. *junija* – v cerkvi sv. Miklavža na Godešiču je bil koncert Kvarteta Tulipan.

– v prostorih Ljudske univerze Škofja

Loka so odprli razstavo in predstavili projekt Abecednik.

– v kapeli Loškega gradu je Loški muzej odprl gostujočo razstavo Slovenskega verskega muzeja iz Stične z naslovom *Jesulus Pragensis* – Praški Jezušček in druge voščene figure.

17. *junija* – učitelji in učenci Glasbene šole Škofja Loka so oglasbili staro mestno jedro Škofje Loke; petnajst glasbenih skupin je nastopilo na osmih lokacijah.

19. *junija* – na dvorišču Loškega gradu so podelili mednarodna priznanja za mlade MEPI, priznanja najboljšim učencem in dijakom ter mentorjem dobitnikov zlatih priznanj in zmagovalcem na državnih tekmovanjih.

23. *junija* – v cerkvi sv. Ane na Ledinici pri Žireh je bil koncert Kvarteta kljunastih flavt Air iz Žirov.

– v Čebelarskem muzeju v Radovljici so odprli razstavo Dražgoški kruhki Cirile Šmid iz Železnikov. V kulturnem programu sta nastopili Nina (glas, saksofon) in Neža (glas) Pohleven iz Selc. Ob otvoritvi je Cirila Šmid pripravila še delavnico Počemo mali kruhek.

24. *junija* – na Venerini poti v Škofji Loki so se odvijale številne srednjeveške igre, plesi in glasbeni nastopi, predstavili so čarovniški proces proti čarovnici, obsodbo, mučenje, nastopili so glumači, ob srednjeveški tržnici so ponudili bogato srednjeveško kulinarično ponudbo, zvečer pa še koncert in ognjemet z Loškega gradu.

25. *junija* – pri planinskem domu na Ermanovcu je bilo 16. srečanje citrarjev.

– v Žireh so s slavnostno sejo občinskega sveta zaznamovali občinski praznik

– 25. junij in ga združili z dnevom državnosti.

29. *junija* – v Galeriji Ivana Groharja je Združenje umetnikov Škofja Loka ob 10-letnici delovanja likovne kolonije Iveta Šubica odprlo razstavo del tridesetih udeležencev letošnje kolonije v Poljanah. Dela so bila posvečena stoletnici športa v občini Škofja Loka. Ob odprtju razstave z naslovom *Podoba gibanja*, so že petindvajsetič podelili Groharjevo nagrado. Letos jo je prejel akademski slikar Boris Jesih.

30. *junija* – slavnostna akademija ob občinskem prazniku v Škofji Loki je bila letos na igrišču na Čodešiču v čast praznovanja 1000-letnice tega kraja. Zlati grb občine so podelili Prostovoljnemu gasilskemu društvu Škofja Loka ob 130-letnici obstoja, srebrni grb sta prejela Območno združenje Rdečega križa Škofja Loka in Franc Košir, bronasti grb so prejeli Urška Omejc, Tone Mlakar in Judita Šega.

– v Športni dvorani Železniki je bila slavnostna akademija ob občinskem prazniku s podelitvijo priznanj in nagrad, minister dr. Ivan Žagar je županu Mihaelu Prevcu podelil listino o imenovanju Železnikov za mesto. Častni občan je postal kirurg dr. Franc Jelenc, plakete so prejeli Prostovoljno gasilsko društvo Sorica, kmetija Podgrivar iz Davče in kmetija Novak iz Dražgoš.

– na Ratjovcu je Planinsko društvo za Selško dolino iz Železnikov organiziralo 5. srečanje gorenjskih planincev. V kulturnem delu so nastopili Pihalni orkester Alples Železniki, citrar Stane Bončina, pevec Marjan Peternelj in ženski tercet iz Sorice.

2. *julija* – ob loškem občinskem prazniku je bil na dvorišču Loškega gradu slavnostni koncert loškega Komornega pevskega zbora Aeternum z orkestrom in solisti.
6. *julija* – na domačiji Pri Žgajnarju v Zaprevalu je predsednik vlade Janez Janša odkril spominsko ploščo v spomin na prvi sestanek koordinacijske skupine za obrambo samostojne Slovenije izven Ljubljane pred 15 leti.
8. *julija* – v Železnikih so se pričeli 44. čipkarski dnevi, ki so trajali do nedelje 16. julija, ko je bila osrednja prireditev. V galeriji muzeja je bila na ogled razstava čipk, za klekljarice je potekala sveta maša, sledil je klekljarski sprevod, tradicionalno tekmovanje klekljaric in klekljarjev, ves dan so po mestu predstavljali stare domače obrti.
 - na Mestnem trgu je Turistično društvo Škofja Loka pričelo s 4. kulturnimi poletnimi prireditvami Sobotne promenade 2006. Tokrat je bil Večer šansonov in zim zelenih melodij z Alenko Godec, Laro P. Jankovič, Romano Krajncan in Juretom Ivanušičem.
15. *julija* – Turistično društvo Sovodenj je pripravilo drugi pohod ob delu stare rapalske meje, Srečanje Janezov v Novi Oselici, v nedeljo 16. julija pa še Praznik koscev s kmečkimi igrami.
 - pri Plečnikovem spomeniku v padlim borcem iz Selške doline v Dolenji vasi je bila spominska slovesnost z naslovom Nismo vas pozabili, tovariši.
26. *julija* – na god sv. Ane so v Škofji Loki proslavili 300-letnico kapucinskega samostana. Praznični shod je vodil apostolski nuncij, nadškof Santos Abril y Castello.
29. *julija* – v okviru prireditve Sobotne promenade so na Mestnem trgu nastopili Uršula Ramoveš in Fantje z Jazbecove grape.
 - na Žirovskem Vrhu so že devetič pripravili etnografsko prireditev Praznik žetve z bogatim glasbenim in igralskim programom.
6. *avgusta* – na Grebljici pod Starim vrhom je Turistično društvo Stari vrh pripravilo tradicionalno etnografsko prireditev Dan oglarjev.
19. *avgusta* – v okviru prireditve Sobotne promenade je na Mestnem trgu nastopila eksperimentalno-ambientalna glasbena skupina Uluni.
 - v uršulinski cerkvi v Škofji Loki se je s koncertom mentorjev začela poletna glasbena šola Loca musica. Šola je pod okriljem Glasbene šole Škofja Loka potekala v Puštalskem gradu, udeležilo se je je štirideset mladih glasbenikov iz Slovenije, Hrvaške, Srbije in Črne Gore.
20. *avgusta* – v Javorjah je bilo 21. srečanje z izseljenci iz tega kraja in okolice.
 - Turistično društvo Davča je pripravilo tradicionalno etnografsko prireditev Dan teric, na kateri so prikazali predelavo lanu od bilke do platna. Letošnja novost je bila predstavitev čipk, klekljanih z laneno nitjo.
26. *avgusta* – v okviru prireditve Turističnega društva Škofja Loka Sobotne promenade je na Mestnem trgu nastopila baskovska folklorna skupina Dantza taldea in prikazala baskovsko folklorno in glasbeno izročilo jugozahodne Francije.
29. *avgusta* – Območno združenje borcev in udeležencev NOB Škofja Loka je v Miheličevi galeriji v Kašči pripravilo

- srečanje s poslancem Državnega zbora Miranom Potrčem na temo Kdo smo in kaj verjamemo. Pogovor je tekkel o današnji družbenopolitični situaciji v Sloveniji.
31. *avgusta* – v Galeriji Ivana Groharja na Mestnem trgu je Loški muzej odprl večmedijsko razstavo akademskih slikarjev Janeza Ferlana in Jiřija Kočice z naslovom Od...pri...
2. *septembra* na zadnjem večeru Sobotne promenade, ki jih organizira Turistično društvo Škofja Loka na Mestnem trgu, je nastopil Tamburaški orkester Bisernica iz Reteč. Izvajal je ljudsko glasbo različnih slovenskih pokrajin ter domače in tuje zinzelenne melodije.
5. *septembra* v atriju Žigonove hiše na Mestnem trgu so razstavili nagrajene fotografije Ex tempore fotografskega natečaja, ki je bil izveden ob tisočletnici Godešiča.
9. *septembra* – v jami Kevdrc na Lubniku so Mladinski pevski zbor župnije Škofja Loka, Prosvetno društvo Sotočje in Društvo za raziskovanje podzemlja iz Škofje Loke pripravili koncert in ogled jame.
– v galeriji muzeja v Železnikih so odprli fotografsko razstavo Tomaža Lundra iz Škofje Loke z naslovom Cuba Libre.
10. *septembra* – Planinsko društvo Sovodenj in Cobarsko društvo Škofja Loka sta pri planinskem domu na Ermanovcu pripravili tradicionalno prireditev Harmonikarji na gobarski razstavi.
21. *septembra* – v okviru Blaznikovih večerov je Muzejsko društvo Škofja Loka v galeriji na Loškem gradu predstavilo zbornik Godešič skozi
- stoletja 1006–2006.
23. *septembra* – v Škofji Loki je bila osrednja slovesnost ob odprtju 16. dnevov evropske kulturne dediščine, ki so v Sloveniji potekali od 23. do 30. septembra pod naslovom Gradovi, utrdbe in mestna obzidja. Slavnostni govornik v nunski cerkvi je bil minister za kulturo dr. Vasko Simoniti, častni gost pa slovenski nadškof in metropolit Alojzij Uran. Ob tem so predstavili tudi odlomke iz Škofjeloškega pasijona. V kapucinski cerkvi so obeležili 400 let prihoda kapucinov na današnje slovensko ozemlje in 300-letnico prihoda kapucinov v Škofjo Loko. V Škofji Loki je bilo v tem tednu velike prireditve na Mestnem trgu, v Puštalskem gradu so predstavili 300 let staro fresko Snemanje s križa Giulia Quaglia, v Žigonovi hiši je Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki, odprl razstavo Škofja Loka v starih listinah, predstavili so spominski srebrnik Škofjeloški zamorček po originalu, ki so ga kovali v 13. stoletju v freisinski posesti na Dolenjskem. Dr. France Štukl in Tomaž Križnar sta pripravila predavanje o gradu Divja Loka pod Lubnikom. Pripravili so tudi pohod po rapalski meji nad Žirimi.
24. *septembra* – v cerkvi sv. Antona v Železnikih je bil koncert ob izidu prve zgoščenke Noneta Jubilate z naslovom Vrtiljak, potekal je v okviru prireditve Slovo poletju. Kot gostje so nastopile Elda Viler in Grudnove šmikle.
26. *septembra* – v Centru za socialno delo v Škofji Loki je bilo predavanje dr. Jurija Bona o duševnih boleznih, ki ga je pripravilo društvo Humana, združenje svojcev pri skrbni za mentalno zdravje.
27. *septembra* – Knjižnica Ivana Tavčarja

je v Miheličevi galeriji v Kašči na Spodnjem trgu predstavila knjigo Verene in Andreja Perka z naslovom Poletje je dalo na glavo klobuk.

- v Krajevni skupnosti Godešič je bilo predavanje dr. Neje Zupan iz Zavoda Biserica Kranj z naslovom Bolezen moja korist.

28. *septembra* – Loški oder je na svojem odru pričel novo gledališko sezono s komedijo Marca Camolettija Strogo zaupno v režiji Matije Milčinskega. Abonmajske predstave komedije so bile še 29. in 30. septembra, nato pa še ponovitve 6., 13., 20., 21. in 28. oktobra.

29. *septembra* – v Galeriji Ivana Grcharja sta Loški muzej in Odbor za pripravo praznovanja tisočletnice Godešiča pripravila razstavo likovnih del slovaške akademske slikarke Dagmar Janove iz Brna pod skupnim naslovom Labirinti čustvovanj.

1. *oktobra* – v Sorici je bila prireditev Sadovi sadovnjaka, na kateri so odprli likovno razstavo, zaigrali so godbeniki Pihalne godbe Alples iz Železnikov, prikazali so predelavo in pripravili pokušino sadja.

4. *oktobra* – ob Tednu otroka je Vrtec Škofja Loka v dvorani Loškega odra pripravil igrico Trije prašički.

19. *oktobra* – v Domu na Fari so odprli razstavo likovnih del Marte Jakopič Kunaver z naslovom Angeli.

20. *oktobra* – Loški oder je pripravil predstavo komedije Marca Camolettija Strogo zaupno v režiji Matije Milčinskega. Predstavo je ponovil tudi 21. in 28. oktobra.

- v Kristalni dvorani na Mestnem trgu je bil tradicionalni letni koncert

Mešanega pevskega zbora Lubnik. Gost koncerta je bil Mešani pevski zbor sv. Urh iz Smlednika. Zborovodja obeh zborov je Andrej Žagar.

- v kapeli Puštalskega gradu so odprli 7. razstavo del puštalskih likovnih ustvarjalcev: kiparjev, slikarjev in fotografov. V kulturnem programu so sodelovali učenci Glasbene šole Škofja Loka, doma iz Puštala.

v Galeriji Fara v Škofji Loki so odprli razstavo slik slikarja Lojzeta Kalinška z naslovom Nihil sine ardore.

21. *oktobra* – v sklopu prireditev v Tednu vseživljenjskega učenja so na stojnicah na Mestnem trgu predstavili svojo ponudbo srednje šole, društva, zasebni izobraževalci ter Ljudska univerza Škofja Loka.

22. *oktobra* na občinskih volitvah županov je v prvem krogu zmagal le Miha Prevc v občini Železniki, za ostale tri občine loškega območja pa je bil potreben drugi krog.

24. *oktobra* – v Galeriji Ivana Grcharja je Loški muzej odprl razstavo z naslovom Sto let športa v občini Škofja Loka in portreti vrhunskih športnikov. Na razstavi so se spomnili znamenitih motociklističnih dirk v povojnem obdobju. Razstavo je odprl športnik Boris Strel. Odbor za proslavo prireditev ob stoletnici športa je podelil priznanja prizadevnim športnikom in funkcionarjem.

27. *oktobra* – v športni dvorani na Podnu je bila osrednja proslava ob 100-letnici športa v Škofji Loki. Posamezne prireditve v počastitev tega jubileja so se vršile čez vse leto, 19. oktobra so v Kinu Sora predstavili zbornik 100 let športna na Škofjeloškem, 24. oktobra je

Loški muzej v Galeriji Ivana Groharja
odprl razstavo o motodirkah v Škofji
Loki in portrete najboljših loških
športnikov.

– v občinah Škofja Loka, Železniki,
Žiri in Gorenja vas - Poljane so bile pri
osrednjih spomenikih padlim borcem
NOB žalne slovesnosti ob dnevu
mrtvih.

O prireditvah ob 1000-letnici Godešiča
glej prispevek Aleksandra Igličarja
Prireditve ob tisočletnici Godešiča!

Loški razgledi na svetovnem spletu

Loški razgledi so neprecenljiva zakladnica domoznanskega, poljudnoznanstvenega in strokovnega gradiva, pomembnega za Škofjo Loko in območje nekdanjega Loškega gospostva. S svojo dolgo kilometražo in neprekinjenim izhajanjem že od leta 1954, ko je na pobudo Muzejskega društva Škofja Loka izšla prva številka, predstavljajo pravo enciklopedijo, ki ji ni para. V več kot 1800 prispevkih na več kot 16.000 straneh skladiščijo znanje, ki ga s pridom uporabljamo vsi, ki nas Škofja Loka s svojo širšo okolico zanima po strokovni ali po ljubiteljski plati.

Odločitev za prenos v digitalno obliko torej ni bila težka. Projekt **Digitalizacija Loških razgledov** poteka v jubilejnem letu 2007, ko Muzejsko društvo Škofja Loka praznuje svojo 70-letnico. S prenosom »loške enciklopedije« na nov, sodobnejši medij, želimo Loške razglede kot prvi domoznanski zbornik približati čim širšemu krogu bralcev in trajno ohraniti njegovo dragoceno vsebino ter s tem še dodatno počastiti visoki jubilej.

Veseli smo, da je projekt podprla Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka, ki ga je vzela pod svoje okrilje ter ga zaradi pridobitve finančnih sredstev prijavila na razpisu Ministrstva za kulturo. Prav tako je projekt finančno podprla Občina Škofja Loka, svoj delež pa sta prispevala tudi Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka ter Muzejsko društvo Škofja Loka. Veseli pa smo sodelovanja z Narodno in univerzitetno knjižnico, ki bo digitaliziran zbornik namestila na svoj portal Digitalne knjižnice Slovenije (www.dlib.si) in s tem trajno poskrbela za hrambo in vzdrževanje dostopnosti.

»Loško enciklopedijo« od novembra 2007 lahko prebirate tudi prek spleta! Kliknite na spletno mesto www.dlib.si in če poznate avtorja, naslov ali pa zgolj besedo, ki se pojavi v članku, lahko že čez hip prebirate željeno besedilo tersi ga tudi natisnete. Na portalu Digitalne knjižnice Slovenije lahko prebirate prispevke prvih petdesetih letnikov (1954–2003).

Verjamemo, da bomo s tem dragocene vsebine približali mnogim, predvsem pa mlajšim generacijam, ki so v spletnem okolju doma. V današnjem času je hiter in neoviran dostop do informacij še kako pomemben dejavnik, saj jim daje dodatno težo in poveča njihovo vrednost. Vabljeni torej k brskanju po Loških razgledih tudi prek spleta!

Popravek iz 52. številke

V prispevku Leje Drofenik in Klemena Štiblja Pihalni orkester Alpes Železniki na straneh od 259 do 291 je prišlo do nekaterih napak, predvsem pri fotografijah:

- zamenjati je potrebno fotografiji na straneh 261 in 262, podnapisi so pravilni;
- pri fotografiji na strani 267 je treba dodati: Foto: Arhiv PO;
- fotografija na strani 279 ni prava, zato jo objavljamo znova, podnapis je pravilen.
- pri fotografiji na strani 289 zgoraj je napačen avtor fotografije. Pravilno je: Foto: Jožica Jelenc
- pri fotografiji na strani 289 spodaj je napačen avtor fotografije. Pravilno je: Foto: Damjan Demšar
- pri fotografiji na strani 290 je napačen avtor fotografije. Pravilno je: Foto: Damjan Demšar

V Orkestru vztrajajo že 25 let. Foto: Boštjan Demšar

Hvala za razumevanje!

**SREDNJEVEŠKI
OBRAČUNI
FREISINŠKE ŠKOFIJE**

Itico facta e cum Caspato Neumhauser Castellano mo in Ungemelde de pceper
et distibuet per eum a festo Sancta Severij hopydij doliq ad festu Severij
Monagismo octavo et e sta vicine die Sabbati p^o aratpate hopydianus

Percepta dena^{or}

Prmo mantiqua remonencia inij marck vij s die
Engellare dem Neumhauser geantwurt hat

It der dient auf eant loygenz facit vniij marck v s gelay
daran geet hein ab xl s gelay remoniet xij marck xvi s

It der dient auf eand angelatuy pigt mit den geacht
fond mit der freymung homij marck lxx s daran geet hein ab
ij marck inij s remoniet hox marck lxx s

It So hat er verkaufft vñ in vñij lufmex vñ e vñij lufmex
man die bingent ij hox lufbach meiz vñ am lufmex vñ
it ye am lufbach man verkaufft vñ vñij s omma meizamp dem
lufmex homij marck j marck vñij s

It darnach hat er verkaufft an man in vñij lufmex die
pugent e vñij lufbach meiz am lufbach manz eand vñij s
facit vñij marck vñij s

Nach belant er schuldig ij vñij lufmex man der hat er
verkaufft in vñij die bingent lufbach manz e vñij s
am lufbach manz ze vñij s facit vñij marck
vñij s

It auch belant er noch schuldig ij hopydij lufmex man die
manent e hopydij lufmex die selb pugent lufbach manz
hox vñ ij lufmex am lufbach man ze vñij s facit xj marck lxx s

Also pigt der verkaufft man als hienor lufmex facit an
pfeimex e vñij marck vñij s in lufbach

2. del* – Obračuni gospostev Škofja Loka 1399–1401 in Klevevž 1395–1400

* V prvem delu (Loški razgledi 52 (2005)) je splet okoliščin botroval nekoliko neobičajni paginaciji; s tekočim oštevilčenjem strani revije je bil opremljen le uvodni del prispevka (str. 11–14), medtem ko je glavnina besedila ostala paginirana samo s posebno paginacijo, ki povezuje in bo povezovala vse že objavljene, kot tudi bodoče dele »Srednjeveških obračunov freisinške škotije«. Prva stran sledečega prispevka v reviji nosi kljub vmesnim 28 stranem številko 17, obenem pa takšno stanje izkazuje tudi kazalo 52-te številke Loških razgledov. Ker je to že povzročilo nevspečnosti pri vnosu omenjenega članka v bibliotekarsko podatkovno bazo COBISS, ki članku v Loških razgledih pripisuje strani od 11 do 14 in dodatnih 28 strani prilog (!), kar bi poleg drugega lahko vzbudilo dvome v avtorstvo tega dela besedila, na tem mestu stvari podrobneje pojasnjujemo. V izogib takim in podobnim zapletom je v tem in vseh sledečih delih posebna paginacija »Obračunov« pomaknjena na zgornji rob strani (v glavo besedila), medtem ko se spodaj (v nogi besedila) nahaja tekoča paginacija Loških razgledov.

Lack¹ de anno nonagesimo nono

10

Racio facta est cum Ortolffo,² granatore nostro in Lack,¹ de perceptis et distributis per eum a festo Georii nonagesimo nono usque ad festum Georii anno quadragesimo et est facta in Lack¹ feria sexta ante Iacobi [23. jul.] quadragesimo.

Percepta denariorum

15

20

25

30

35

40

fol. 24'

	<i>fl.</i>	<i>m.</i>	<i>d.</i>
Primo in antiqua remanencia 300 <i>m</i> 15½ <i>fl.</i>	300	15,5	
Item census sancti Georii [24. apr.] cum pogesta 56 <i>m</i> 49 <i>fl.</i>	56	49	
Item ius poglon hoc anno vacat, sed in futuro anno dabitur.			
Item in officio Bauerorum ³ ius tagwerck in festo pentecostes [6. jun.] 26 <i>m</i> ½ <i>m</i> 8 <i>fl.</i>	26	88	
Item ius schilling in festo Iacobi [25. jul.] cum fusinis 151 <i>m</i> 39 <i>fl.</i>	151	39	
Item stewra vini in assumptione [15. aug.] cum accidentibus 14 ^a <i>m</i> ½ <i>m</i> 12 <i>fl.</i>	14	92	
Item ius herrecht Michahelis [29. sep.] cum pogesta 65 <i>m</i> 72 <i>fl.</i>	65	72	
Item stewra porcorum Martini [11. nov.] cum censu camere, molendinis et vierzcariis ⁴ 98½ <i>m</i> 72 <i>fl.</i> 1 <i>fl.</i>	1	98	152
Item von dem Hafner ⁵ von Tresisch ⁶ 1 <i>m</i> 37 <i>fl.</i>	1	37	
Item pogesta carnisbrivii [29. feb.] 8½ <i>m</i> 43 <i>fl.</i>	8	123	
Item de officiis 25 <i>m</i> 60 <i>fl.</i>	25	60	
Item de tabernis 31½ <i>m</i> 40 <i>fl.</i>	31	120	
Item census camere in civitate 4 <i>m</i> 6 <i>fl.</i>	4	6	
Item stuba balnei 5 <i>m.</i>	5	—	
Item de parvis censibus de fundo ½ <i>m</i> 23 <i>fl.</i>	—	103	
Item vmb grümad 3 <i>m.</i>	3		
Item in officio Bauarorum ³ fronphörd 23½ <i>m</i> 31½ <i>fl.</i>	23	111,5	
Item in officio Newsezz ⁷ fronpferd 7½ <i>m</i> 69 <i>fl.</i>	7	149	
Item in aliis officiis fronpferd 7 <i>m</i> 8 <i>fl.</i>	7	8	
Item plochpfenning hoc anno vacat propter labores.			
Item census pullorum 5 <i>m</i> 8 <i>fl.</i>	5	8	
Item vogtrecht 5 <i>m</i> 21 <i>fl.</i>	5	21	
Item stewra annalis 300 <i>m.</i>	300	—	

^{a)} prvotno 13 ½ (XIII), vendar pozneje spodnji, prečrtani del zadnjega (podaljšanega) i zgradiran.

¹ Škofja Loka. ² Orlinif Slovenjegraški, gl. zgoraj, str. 1, op. 2. ³ Bavarski (nemški) urad.

⁴ »Štiridesetariji«, naziv za podložnike, ki so za svoje hube plačevali 40 pfenigor najemnine, gl. Urbarji freisingke škofije, str. 86. ⁵ Jurij Hafner, gl. zgoraj, str. 24, op. 1 in 2. ⁶ Stražičke. ⁷ Godeški urad.

<i>glb</i>	<i>m</i>	<i>d</i>		
14	65	40	Item de decimis ecclesie 65 <i>m</i> 40 <i>ß</i> 14 <i>ß</i> .	
170	—	—	Item de iudicio civitatis 170 <i>glb</i> .	
	10	103	Item von vëlln vnd wandeln 10½ <i>m</i> 23 <i>ß</i> .	
	7	60	Item stiftrecht 7 <i>m</i> 60 <i>ß</i> .	
	8	46	Item sterbochsen 8 <i>m</i> 46 <i>ß</i> .	5
185	1233	63		
§ Summa omnium prescriptorum percepto-rum denariorum cum remanencia facit 1200 <i>m</i> 33 <i>m</i> 63 <i>ß</i> vnd 185 <i>glb</i>.				10

Percepta caseorum

12.000		Summa 12.000 chës.	
296		Item derselben ches hat man verkauft 296 ches vmb 7 <i>m</i> ½ <i>m</i> 26 <i>ß</i> .	15
	7 106		
11.704		Item adhuc restant 11.704 chës, der hat er meinem herren geben Michahelis [29. sep.] desselben jars 152 chës.	
152		Item der drucksëzz hat hie verzert 17 chës.	
47		Item dem pogner von gnaden 150 ches.	
150		Item den wachtern vnd torwertel 250 chës.	20
250		Item in die wisen ze Sefnicz ¹ 50 chës.	
50		Item auf die wisen ze Newsezz ² 10 chës.	
10		Item den jëgern nach dem vederspil 12 chës.	
12		Item dem weinczurl 12 chës.	
12		Item abgëng in dem kasten, das die mëwzz haben gessen 28 chës.	25
28		Item den fronpherden vmb raiual, most vnd ðl 69 chës.	
69		Noch beleibent 10.924 chës, die sind angeslagen; ain ches vmb 3½ <i>ß</i> , facit 238 <i>m</i> ½ <i>m</i> 74 <i>ß</i> .	
10.924			
	238 154		
	246 100		30
§ Summa der pfenning von allen verhaufften chesen facit 246½ <i>m</i> 20 <i>ß</i> d.			

Percepta tritici

fol. 95

<i>mutt</i>	<i>messel</i>		
14	—	Primo in antiqua remanencia 14 mutt.	35
		Item so pringt der dienst mit den Treschischern ³ vnd mit dem zehent der kirchen vber des vicari pfründ 155 mutt.	
155	—		
169	—		40
Summa 169 mutt.			

Exposita tritici

28	—	Des ersten hat mein herr verzert Michahelis [29. sep.] 28 mutt.	45
----	---	--	----

¹ Žabnica.² Godešić.³ Podložniki v Siražišču.

		<i>mutt</i>	<i>messel</i>
	Item den frawen in das kloster ¹ 8 mutt.	8	—
	Item dem pogner 10 mutt.	10	—
	Item dem mayr von gnaden 2 mutt.	2	—
	Item dem Sturm von gnaden 1 mutt.	1	—
5	Item Chunrado schreiber ½ mutt.	0,5	—
	Item Wolffharten von gnaden 1 mutt.	1	—
	Item dem suppan von der mül 7½ mutt.	7,5	—
	Item abgang an dem zehenden 4½ mutt.	4,5	—
		62,5	—
10	Summa expositorum 62½ mutt. Quibus deductis remanet Ortolffus ² domino obligatus 106½ mutt waez.		= 106,5
	# Item desselben waizen hat er verhaufft 57 mutt, ye ainn	57	—
15	mutt vmb ain halb marc, facit 28 <i>m</i> ½ <i>m</i> .		
	Item so hat er auch verkaufft 10 mutt ze 76 <i>ß</i> , facit 1½ <i>m</i>	10	—
	40 <i>ß</i> .	= 39,5	—
	Quibus deductis remanet Ortolffus ² domino	<i>m</i>	<i>ß</i>
20	39 mutt ½ mutt.	28	80
		4	120
	§ Summa denariorum tritici venditi 33 <i>m</i> 40 <i>ß</i> .	33	40

Percepta siliginis

		<i>mutt</i>	<i>messel</i>
25	Primo in antiqua remanencia 6 mutt 1 kaufmezz.	6	1
	Item der dienst 200 mutt 87 mutt.	287	—
		293	1
30	Summa perceptorum 293 mutt 1 kaufmezz.		

Exposita siliginis

		<i>mutt</i>	<i>messel</i>
	Primo mein herr hat verzert zu sant Michels tag [29. sep.] desselben jars 35 mutt.	35	—
35	Item der truchsezz hat verzert 4 mutt.	4	—
fol. 95'	Item den klosterfrawen ¹ 8 mutt.	8	—
	Item dem pogner 10 mutt.	10	—
	Item auf die wisen ze Sßfnicz ³ 3 mutt.	3	—
	Item auf die wisen ze Newsßzz ⁴ 1 mutt.	1	—
40	Item den jægern 1½ mutt.	1,5	—
	Item dem weinzirel 6 mutt.	6	—
	Item dem mair 2 mutt.	2	—
	Item dem Sturm 1 mutt.	1	—
	Item Wolffharten 1 mutt.	1	—

¹ Škofjelaški samostan klaris.² Ortolf Slovenjegraški, gl. zgoraj, str. 1, op. 2.³ Zabnica.⁴ Godežič.

<i>mutt</i>	<i>messel</i>		
7,5	—	Item dem zimmerman vnd vischern 7½ mutt.	
16	—	Item abgeng von den amptleuten vnd von den oden huben 16 mutt.	
5,5	—	Item den fronpferden gen Triest ¹ vnd gen Judenburg ² 5½ mutt.	5
26	—	Item den frönern auf dem haws ³ 26 mutt.	
127,5	—		
=165,5	1	Summa expositorum 127½ mutt. Quibus deductis remanet Ortolfus ⁴ domino 165½ mutt vnd 1 kaufmezz. Der hat er dem pfleger verhaufft 35 mutt ze 48 <i>ſ</i> , facit 10 <i>m</i> ½ <i>m</i> .	10
35	—		
137,5	—	Item so hat man den leuten angeslagen 137½ mutt ze 52 <i>ſ</i> , facit 44½ <i>m</i> 30 <i>ſ</i> .	15
172,5	—		
<i>m</i>	<i>d</i>	Summa des verkaufften traids 172½ mutt.	
10	80		
44	110	§ Summa der pfenning von dem verkaufften korn 55 <i>m</i> 30 <i>ſ</i> .	20
55	30		
<i>mutt</i>	<i>messel</i>		
= 6	3	Über das alles beleipt mein herr Ortolfen ⁴ schuldig 6 mutt 3 kaufmezz korn.	

Percepta avene

500	—	Primo in antiqua remanencia 500 mutt habern.	25
1584	—	Item so pringt der dienst 1500 mutt 84 mutt.	
2084	—	Summa 2084 mutt.	30

Exposita avene

466	—	Primo hat mein herr zu sant Michels tag /29. <i>ap.</i> / desselben jars verczert 466 mutt.	
32,5	—	Item der truchèzz hat verczert 32½ mutt.	35
8	—	Item ain krancs pferd hat verczert 8 mutt.	
32	—	Item so hat der samer verczert 32 mutt.	fol 96
31	—	Item des von Knöringen ⁵ pferd 31 mutt.	
10	—	Item dem pagner 10 mutt.	
50	—	Item dem kastner 50 mutt.	40
6	—	Item dem mair 6 mutt.	

¹ Trst. ² Judenburg, Zgornja Štajerska. ³ Škofjeloški grad. ⁴ Ortolf Slovenjegraški, gl. zgoraj, str. 1, op. 2. ⁵ Verjstno freisimiki kanonike in kander Eberhard Knöringen (Hertzberg-Frankel, Bruderschafts- und Wappenbücher, str. 404; Christian Lachner, Hof und Herrschaft. Rat, Karslei und Regierung der österreichischen Herzoge (1365–1406), MIOG., Hrg. B. 41, Wien – München 2002, str. 307), ki se je mudil v Škofji Loki v škofjovem spremstvu tudi jeseni 1396 (1396–XI–8, Škofja Loka, ARS, AS 1063, ZL, št. 5352).

		<i>mutt</i>	<i>messel</i>
	Item so hat man in dem Seyroh ¹ verczert 4 mutt.	4	—
	Item abgeng den suppan vnd von den öden huben 26 mutt.	26	—
	Item abgång an den zehenden 32 mutt 1 kaufmez.	32	1
	Item abgeng in dem kasten 16 mutt.	16	—
5	Item 50 fronpferden 11½ mutt.	11,5	—
		<u>725</u>	<u>1</u>

Summa expositorum avene 725 mutt 1 kaufmez. Quibus deductis remanet Ortolfus² domino 1358 mutt 3 kaufmezz.

= 1358 3

10	§ Der hat man den låuten angeslagen 900 mutt ze 32 ^ß , facit 180 <i>m</i> .	900	—
	Quibus deductis remanet Ortolfus ² adhuc domino 400 mutt 58 mutt 3 kaufmezz.	180 <i>m</i>	—
		= 458	3

Percepta milii

	Primo in antiqua remanencia 4 mutt.	4	—
	Item so pringt der dienst 61 mutt.	61	—
20		<u>65</u>	<u>—</u>

Summa 65 mutt.

Exposita milii

25	Item abgang 5½ mutt.	5,5	—
	Item so hat er ^{a)} verchauft 30 mutt 1 kaufmezz ze 32 ^ß , facit 6 <i>m</i> 8 ^ß .	30	1
	Item so hat er verkauft 27 mutt ze 56 ^ß , facit 9 <i>m</i> 72 ^ß .	27	—
		<u>2</u>	<u>1</u>
30	Quibus deductis remanet Ortolfus ² domino 2 mutt 1 kaufmezz.	<i>m</i>	<i>d</i>
		6	8
	§ Summa der pfenning von dem verkauftem hirs 15½ <i>m</i> .	9	72
		15	80

35

fol. 96^r

Percepta mixture

	Primo in antiqua remanencia 3 mutt.	<i>mutt</i>	<i>messel</i>
	Item von dem dienst 53 mutt.	5	—
40		53	—

Exposita huius

	Item den wachtern 50 mutt.	50	—
	Quibus deductis remanet Ortolfus ² domino 6 mutt.	6	—

^{a)} pred tem prečrtana prva poteza od vna.

¹ Žiri. ² Ortolf Slovenjegraščki, gl. zgoraj, str. 1, op. 2.

<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>
289	150 ¹	

Summa der pfenning von verchauten traid
facit 289½ *m* 70 *ß*.

Ɔp
185 1764 153 ²

§ **Summa summarum** omnium prescripto-
rum pereptorum denariorum, incluso blado
et caseis venditis facit 1700 *m* 64½ *m* 73 *ß* vnd
185 *gld*.

5

Item den wein von Treschisch,³ den wirdt man noch verrai-
ten.

10

Exposita prescriptorum denariorum

107 9 Primo per literas domini, des ersten auf den paw 107 *m* 9 *ß*,
die verrait sind.

142 53 Item 142 *m* 53 *ß*, die wir 16 tag ze Lack⁴ haben verzert. 15

Item den klosterfirawen vmb rainual vnd der püglin 4 *m*
36 *ß*.

55 Item dem Balthasar für ain pferd 55 *gld*.

Item so hat vns der kastner bey Wolffharten gen Padaw⁵
gesandt 100 *gld*.

20

65	31
----	----

Item so hat er en briefen ausgeben 65 *m* 31 *ß*.

455	318	129
-----	-----	-----

§ **Summa** harum parcium 300 *m* 18½ *m* 49 *ß*
vnd 455 *gld*.

25

§ Item so hat er meinem herren ze Lack⁴ Jacobi [25. jul]
geantwurt 1000 *gld*.

1000

Purckhūt

30

80 — Primo dem pfleger 80 *m*.

24 — Item auf den turn⁶ 24 *m*.

24 — Item gen Wildenlack⁷ 24 *m*.

12 — Item vogtrecht gen Görzschach⁸ 12 *m*.

6 — Item dem pognier 6 *m*.

35

6 59 Item den wachtern vnd torwertel 6 *m* 59 *ß*.

10 — Item dem kastner 10 *m*.

6 — Item dem schreiber 6 *m*.

168	59
-----	----

§ **Summa** huius 168 *m* 59 *ß*.

40

§ Item vmb zwen sēwm; ainen muscatell vnd ainen witpa-
cher vnd vmb zehen sewm riual, die gesteent vncz gen
Wienn⁹ 46 *m* 5 *ß*. fol. 91

46	5
----	---

¹ Pravilna vsota je 283 *m* 150 *ß*. ² Rezultat je pravilen pri seštevanju ni bila upoštevana napačno izračunana vsota (gl. op. 1), temveč vsote za posamezne vrste žit. ³ Stražišče. ⁴ Škofja Loka.
⁵ Padova. ⁶ Zgornji stolp na Kranjcu. ⁷ Stari grad pod Lubnikom. ⁸ Goricane. ⁹ Dunaj.

		<i>gld m d</i>
	Item vmb zwen sewm öl, gesteend vncz gen Wienn ¹ 13 m 54 β.	13 54
5	Item die kappellen ze beleuchten von sant Jorgen tag [24. apr.] vncz auf sant Gallen tag [16. okt.] vnd den kapplänen, die dieselben zeit messe haben gahapt, pringt 3½ m 7 β. Das ist nū also gestift, daz das ain kapplan hinfür sol aufrichten.	3 87 20 —
	Item vmb ain messpūch 20 m.	1 154
10	Item vmb allen paw an der vest ze Lack ² mitsampt dem newen tor an der vest, facit 1½ m 74 β.	1 88
	Item aller paw ze Wildenlack ³ facit 1½ m 8 β.	5 91
	Item so gesteet die padstuben ze mawren vnd ze zimern 5½ m 11 β.	3 —
	Item vmb 600 dillen laden 3 m.	23 17
15	Item was auf die zwen weingarten ze Treschisch ⁴ vnd ze Lack ⁵ bey dem krewcz ist. gangen, facit 23 m 17 β.	16 97
	Item so gesteet der kalich 16½ m 17 β.	
	Item so habent der truchsezz vnd der Kollinger verzert hie ze Lack ⁵ als si wund sind gewesen vnd zerung gen Wienn ¹ 22 m 54 β.	22 54 6 40 10 74
20	Item vmb 2000 pheileisen 6 m 40 β.	17 12
	Item alles ander klain ausgeben facit 10 m 74 β.	8 123
	Item so ist auf pottschaft gangen 17 m ^{a)} 12 β vnd sonderlich von des Newn Mercktleins ^{c)} wegen.	10 92
25	Item den frönpferden mit den hewpfennigen facit 10½ m 12 β.	20 —
	Item vmb hundert mēderpelg. ye ainen vmb 32 β, facit 20 m.	
Abgang		
30	Primo von hern Jacoben Lüllen ⁷ 13½ m 30 β.	13 110
	Item von der pfarrkirchen 4 m 10 β.	4 10
	Item von statsewr 35 m.	35 —
	Item abgang den amptleuten 12½ m 28 β.	12 108
35	Item vom kamerschacz 2 m 44 β. ^{b)}	2 44
	Item von den zehenden abgēg ½ m 45 β.	— 125
	Item von den leitewsern 1½ m.	1 80
fol. 97 ^v	Item von den öden hūben 6 m 6 β.	6 6
	Item abgang von den beseczten hūben 3½ m 70 β.	3 150
40	Item so ist ain swaiger entrimmen mit 100 β.	100
	Item von ainer hofstat 24 β.	24
		81 37⁸

¶ **Summa** der abgēg 81 m 37 β.

a) pred tem zmarzano β. c) β napisan čez d.

¹ Dunaj. ² Škofjeloški grad. ³ Stari grad pod Lubnikom. ⁴ Stražišče. ⁵ Škofja Loka.
⁶ Tržič. ⁷ Jakob Lull, gl. zgoraj, str. 5, op. 10. ⁸ Vsoja je za ½ m previsoka, dejansko 80½ m 37 β.

<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>
Σe		
1455	789	130 ¹

¶ **Summa** prescriptorum expositorum denario-
rum facit 700 *m* 89 *m* ½ *m* 50 *ß* vnd 1455 *gld*.

Wann man die obgenannten guldin an den
egenanten ingenomm guldin abzœucht, den-
noch pringt die summ der ausgeben guldin
1270 *gld*. Die vorgenannten 1270 *gld* sind ange-
slagen, ettlich ze 12^a), ettlich ze 10, ze 11, ze 9
vnd ze 8 vnd ½ *m*, da bringent dieselben gul-
din an marcken 700 *m* 18½ *m*. 5 10

= 1508 50²

Summa aller vorgeschribenn ausgeben pfen-
ning facit 1500 *m* 8 *m* 50 *ß*.

= 256 103³

Wenn man die abzeucht an den vorgeschri-
benn ingenomen marcken, dennoch beleipt der
kastner meinem herren schuldig 256½ *m* 23 *ß*. 15

[25. 4. 1400 — 25. 7. 1400] 20

*Hie ist vermerckt das paw an dem graben cze Lack,⁴ das
sich angehept hat dominica quasimodo geniti, in dem viercze-
benhundertisten jar vncz auf Jacobi M^o CCCC^{mo}.* 25

2 84

Item des ersten vier wochen hat man gehapt santwërfier
vnd mortarabseczen, facit 2½ *m* 24 *ß*.

Item so hat man angehept ze mawren dominica vocem
iocunditatis [23. *may*], newn wochen vncz auf sant Jacobs
tag [25. *jul*], den maure(r)n, mortartragen, stainpre-
chern, morterruren, santwerffern vnd zimerleuten, die
die nûsch haben aufgehackt, mitsampt zwain wochen,
die verd nicht gerait sind, facit 41½ *m* 9 *ß*. 30

41 89

Item den stainprechern, die man fuderweis hat kauft auz
dem prûch von den stainprechern, ye ain fuder per 16
perner, facit 15 *m* 42 *ß* 8 perner. 35

15 42½

Item das lon von allen stain ze fûren 2357 fuder per 1 *ß*,
facit 14 *m* ½ *m* 37 *ß*.

14 117

Item auz der Cresnicz⁵ 114 fuder stain per 16 perner;^{b)} facit
½ *m* 71 *ß* 8 perner. 40

— 151½⁶

^{a)} müßijeri; so soldi (*ß*). ^{b)} pred iem prebiano *ß*.

¹ Pravilna wota znaša 1455 *gld* 798 *m* 3 *ß*. ² Od upoštevanju gornjega popravka znaša dejanska
vota 1516 *m* 83 *ß*. ³ Od upoštevanju gornjih popravkov znaša dejanska razlika 283 *m* 20 *ß* (tudi
sicer je izračun napačen, glede na dane podatke bi bil rezultat enak 275 *m* 14 *ß*). ⁴ Škofjeloški mestni
jarek, gl. spodaj, str. 44, op. 1. ⁵ Hrastnica. ⁶ Dejansko ½ *m* 72 *ß*.

		<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>
fol. 98	Item auz dem Newen vorst 736 fuder stain; yedes fuder per 2 ſ , facit 9 <i>m</i> 32 ſ .		9	32
	Item von 644 fuder sand ze furen; ye vier fuder per 1 ſ , facit 1 <i>m</i> 1 ſ .		1	1
5	Item ^{a)} von 222 fuder kalich ze furen; yedes fuder vmb 3½ ſ , facit 4½ <i>m</i> 57 ſ .		4	137
			90	34 ¹

§ **Summa** prescriptorum des paws facit 90 *m* 34 ſ .

10	# Item dem Ekchelczain dem maister dreizehen wochen vncz auf Jacobi [25. jul.] für lon vnd kost 7 <i>m</i> ½ <i>m</i> 48 ſ .	7	128
	Item für gewand demselben 2 <i>m</i> .	2	—
15	Item dem Ekchelczain von gnaden vnd fur chost den wintter 4 <i>m</i> .	4	—
		13	128

§ **Summa** was auf den maister ist gangen 13½ *m* 48 ſ .

20	§ Item vmb allen zewg czu dem paw 4 <i>m</i> 25 ſ .	4	25
		108	27 ²

Summa omnium prescriptorum des paws facit 108 *m* 27 ſ .

25 [13. 10. 1399 — 30. 11. 1399]

30 *Nota die arbeit an dem prunnen, die angehept ist Kolomani vncz auf Andree, 9 wochen in anno n(on)agesimo nono.*

Facit vmb sail, holcz vnd den arbeitern 13 *m* 39 ſ . 13 39

35 [25. 4. 1399 — 1. 8. 1399]

Item in anno quadringentesimo von quasimodo geniti vncz auf ad vincula sancti Petri.

40 Facit 12½ *m* 44 ſ . 12 124

^{a)} i popravljen iz z.

¹ Dejanske 90 *m* 13 ſ 16 ſ . Ob upoštevanju, da je 16 veronskih parulov verjetno zrokoženo na 1 ſ (sicer 1 ſ = 12 ſ), je wota za 20 ſ prenzka. ² Ob upoštevanju gornjega popravka znaša dejanska wota 108 *m* 47 ſ .

<i>glt</i>	<i>m</i>	<i>d</i>
—	60	
26	63	

Item vmb zewg zu dem prunn 60 *ß*.

§ **Summa** was auf den prunnen ist gangen
facit 26 *m* 63 *ß*.

5

Se	
134	90 ¹
= 122	13 ³

Summa summarum was auf den paw des
graben auf Jacobi [25. *jul.*] vnd auf den prun-
nen auf ad vincula Petri [1. *aug.*] ist gangen
facit 134 *m* ½ *m* 10 *ß*. Quibus deductis rema-
net. Ortolffus² domino obligatus 122 *m* 13 *ß*.

10

§ Item nach dem hat der kastner ingenomen von ainem *fol. 58¹*
val von den Veittingern⁴ von ains zawns wegen, den si
verprant vnd gebrochen habent an vnserm weyer 100 *m*.

100	—
20	—
242	13 ⁷

§ Item von Lengenueld,⁵ daz si dem von Ortenburg⁶ durch
den snee nicht wolten helffen 20 *m*.

15

§ Also pringt die **summ** der ganczen rema-
nencz 242 *m* 13 *ß*.

20

An dem hat der kastner ausgeben, die weil wir yecz circa
festum Iacobi [25. *jul.*] drey wochen sein hie gewesen,
gen kuchin vmb wein, vmb tuch vnd ander ausgeben
169 *m* 48 *ß*.

169	48
-----	----

25

Vnd wenn alles innemen vnd ausgeben ge-
gemeinander wirt abgezogen dennoch beleipt
der kastner meinem herren schuldig 72½ *m*.
45 *ß*.

= 72 125⁸

30

^{a)}Anno quadringentesimo

Hye ist vermerkt, daz wir mit Ortolff,² vnserm chastner an freytag in der quotember ze
weinachten [17. *dec.*] gerait haben.^{a)}

35

^{b)}Nota Ortolff² kastner sol finbas verraiten alle jar von den alten gerewten ¼ *m* 41 *ß*,
die man verlihen hat.^{b)}

^{a-a)} poznejši pripis z nekajlo temnejšo tinto. ^{b-b)} še nekajke poznejši pripis s svetlejšo tinto

¹ Ob upoštevanju gornjih popravkov znaša dejanska vsota 134 *m* 110 *ß*. ² Ortolf Slovenjegraški, *gl. zgoraj*, str. 1, obj. 2 ³ Ob upoštevanju vseh gornjih popravkov znaša dejanska razlika 148 *m* 70 *ß*.
⁴ Podložniki v Bitnjo. ⁵ Podložniki na Dajem. ⁶ Ortenburški grof Friderik III, očitno pozimi 1399/1400 na poti med Gorovsko in Koroško. 23. sept. 1399 se je nabajal v Radovljici (listina v ARS, AS 1063, ZL, št. 340, obj. v Božo Otorepec, Gradivo za zgodovino Radovljice v srednjem veku, Radovljiski zbornik 1995, Radovljica 1995, št. 82), 31. jan. 1400 pa v Beljaku (listina v ARS, AS 1063, ZL, št. 4321) ⁷ Ob upoštevanju gornjih popravkov znaša dejanska vsota 268 *m* 70 *ß*. ⁸ Ob upoštevanju gornjih popravkov znaša dejanska vsota 99 *m* 22 *ß*.

Lack¹ de anno quadringentesimo

10

Racio facta est cum Ortolffo² granatore nostro in Lack¹ de perceptis et distributis per eum a festo sancti Georii anno CCCC^o usque ad diem sancti Georii anno CCCC^o primo et est facta Wienne³ feria secunda ante Symonis et Jude [28. okt.] anno CCCC^o primo.

Percepta denariorum

15

20

25

30

35

	<i>glt</i>	<i>m</i>	<i>d</i>
Primo in antiqua remanencia 72½ <i>m</i> 45 <i>ß</i> .	72	125	
Item census sancti Georii [24. apr.] cum pogesta 56 <i>m</i> 49 <i>ß</i> .	56	49	
Item ius poglon hoc anno 13 <i>m</i> 70 <i>ß</i> .	13	70	
Item in officio Bauerorum ⁴ ius tagwerk in festo pentecostes [6. jun.] 26½ <i>m</i> 8 <i>ß</i> .	26	88	
Item ius schilling in festo Iacobi [25. jul.] cum fusinis 151 <i>m</i> 39 <i>ß</i> .	151	39	
Item stewra vini in assumptione [15. avg.] cum accedentibus 14 <i>m</i> ½ <i>m</i> 12 <i>ß</i> .	14	92	
Item ius harrecht Michahelis [29. sep.] cum pogesta 65 <i>m</i> 72 <i>ß</i> .	65	72	
Item stewra porcorum Martini [11. nov.] cum censu camere, molendinis et vierczkariis ⁵ 98½ <i>m</i> 72 <i>ß</i> 1 <i>fl</i> .	1	98	152
Item von dem Hafer ⁶ von Dräschisch ⁷ 1 <i>m</i> 37 <i>ß</i> .	1	37	
Item pogesta carnis privii [29. feb.] 8½ <i>m</i> 43 ^a <i>ß</i> .	8	123	
Item de officiis 25 <i>m</i> 60 <i>d</i> .	25	60	
Item de tabernis 31½ <i>m</i> 40 <i>ß</i> .	31	120	
Item census camere in civitate 4 <i>m</i> 6 <i>ß</i> .	4	6	
Item stuba balnei ⁸ 5 <i>m</i> .	5	—	
Item de parvis censibus de fundo in civitate ½ <i>m</i> 23 <i>ß</i> .	—	103	
Item das grumat hat man verzert.			
Item in officio Bauerorum ⁴ frönpferd 23½ <i>m</i> 31½ <i>ß</i> .	23	111,5	
Item in officio Newsz ⁹ frönpferd 7½ <i>m</i> 69 <i>ß</i> .	7	119	
Item in aliis officiis frönpferd 7 <i>m</i> 8 <i>ß</i> .	7	8	
Item plochpfenning hoc anno vacat propter laboratores.			

^a) pred tem prečrtano 1 (v pomenu 50).

¹ Škofja Loka. ² Ortolf Slovenjegraški, gl. zgoraj, str. 1, op. 2. ³ Dunaj. ⁴ Bavarski (vitenjski) urad. ⁵ »Stridesetarij«, gl. zgoraj, str. 29, op. 4. ⁶ Jurij Hafner, gl. zgoraj, str. 2, 4, op. 1 in 2. ⁷ Stražiče. ⁸ Škofjeloško kopališče pod cerkvijo sv. Jakoba pri današnji tovarni Sešir, cf. Pavle Blaznik, O obriti v Škofji Loki v srednjem veku, Loški razgledi 7 (1960), str. 84; France Šunkl, Kajiga biš v Škofji Loki II, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Gradivo in razprave, Škofja Loka 1981, str. 86. ⁹ Godeški urad.

<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>		
	5	8	Item census pullorum 5 <i>m</i> 8 <i>ß</i> .	
	5	21,5	Item vogtrecht 5 <i>m</i> 21½ <i>ß</i> .	<i>fol. 145</i> ¹
	300	—	Item stewra annalis 300 <i>m</i> .	
14	63	40	Item de decimis ecclesie 65 <i>m</i> 40 <i>ß</i> 14 <i>gld</i> .	
170	—	—	Item de iudicio civitatis 170 <i>gld</i> .	5
	5	146	Item von wanneln 5½ <i>m</i> 66 <i>ß</i> .	
			Item von Marin Sadiach darum, daz er sich entsidelt hat	
	5	—	5 <i>m</i> <i>ß</i> .	
	4	148	Item stiftrecht 4 <i>m</i> ½ <i>m</i> 68 <i>ß</i> .	
	6	88	Item sterbochsen 6½ <i>m</i> 8 <i>ß</i> .	10
			Item man hat verkaufft zwai swaig, die von den 16 swai-	
			gen im Seyroch ¹ sind abganegen vnd die man anderswa	
10	152		nicht hat mügen zu pringen, vmb 10½ <i>m</i> 72 <i>ß</i> .	
			Item als man die swaig hat abgenommen, da ist der dienst	
			wider auf die hūben kōmen, die vor swaig sind gewesen.	15
			Derselben hūben sind 16 im Seyrach, ¹ da dient yeglei-	
6	80		che hūb an die stewr 65 <i>ß</i> , facit 6½ <i>m</i> <i>ß</i> .	
			# Item so sind in dem ampt Katteuel ² 8 hūben, der dient aine	
3	61		68 <i>ß</i> , facit 3 <i>m</i> 64 <i>ß</i> .	
			Item in dem ampt Pōlan ³ sind 9 swaiger, dient ain huben	20
3	132		68 <i>ß</i> , facit 3½ <i>m</i> 52 <i>ß</i> .	
			Item in dem ampt Afriach ⁴ sind 8 swaiger, dient aine 68 <i>ß</i> ,	
3	64		facit 3 <i>m</i> 64 <i>d</i> .	
			Item in ^{a)} dem ampt Fürten ⁵ sind 4 swaiger, dient aine 68 <i>ß</i> ,	
1	112		facit 1½ <i>m</i> 32 <i>ß</i> .	25
			Item in dem ampt Ruden ⁵ sind 4 huben, dient aine 58½ <i>ß</i> ,	
1	74		facit 1 <i>m</i> 74 <i>ß</i> .	
			Item in Selzacher ampt ⁷ sind zwo huben, dient aine 58½ <i>ß</i> ,	
—	117		facit ½ <i>m</i> 37 <i>ß</i> .	
			Item in dem ampt Sternicz ⁸ sind 6 swaig, dient aine 58½ <i>ß</i> ,	30
2	31		facit 2 <i>m</i> 31 <i>ß</i> .	
			Item in dem ampt Stripniack ⁹ sind 3 hūben, dient aine	<i>fol. 146</i>
1	15,5		58½ <i>ß</i> , facit 1 <i>m</i> 15½ <i>ß</i> .	
24	49,5			
			(#) Summa der dienst von den swaigern 24 <i>m</i>	35
			49 <i>ß</i> ½ <i>ß</i> .	
			Item daz an den 58 swaigen sind hinczu ^o gelegt, auf yede	
			swaig ain frischung, deint von yedem frischung 8 kēz vnd	
			für yeden kēz 3½ <i>ß</i> , pringt von ainer swaig 28 <i>ß</i> , facit in	40
10	24		toto 10 <i>m</i> 24 <i>ß</i> .	

^{a)} in napisam čez *m*.

¹ Žiri. ² Urad Hotaviže. ³ Urad Poljane. ⁴ Urad Javorje. ⁵ Urad Brode. ⁶ Urad Radno.
⁷ Urad Selca. ⁸ Urad Sternica. ⁹ Urad Stripnik.

		<i>glt</i>	<i>m</i>	<i>d</i>
	Item von den 400 schauffen, die uerfürdt waren die vnrech-			
	ten strazz, der gab man 200 wider vnd vns sind ge-			
	uallen hundert schauf vnd dem pfleger hundert schauff,			
	die hundert sind vns verkaufft vmb $17\frac{1}{2}$ <i>m</i> 52 <i>d</i> .	17	132	
5	Item von verkaufftem wein marchwein ¹ vnd dr̃schischer ²			
	21½ <i>m</i> 57 <i>ß</i> .	21	137	
	§ Summa omnium prescriptorum percepto-			
	rum denariorum facit 1000 <i>m</i> 97 <i>m</i> ½ <i>m</i> 30½	185	1097	110,5
10	<i>ß</i> vnd 185 <i>glt</i> .			

Percepta caseorum

	Summa 11.600 ch̃s.	11.600
15		

Exposita caseorum

	Primo hat mein herr da verczert ze drein malen 844 ch̃s.	844
	Item dem pognen 100 ch̃s.	100
20	Item den wachtern 250 ch̃s.	250
	Item auf die wisen ze S̃äfnicz ³ 50 ch̃s.	50
	Item den j̃egern 12 ch̃s.	12
	Item weinczürln 12 ch̃s.	12
	Item den fr̃onpferden 121 ches.	121
25		1339
	§ Summa expositorum 1389 ches. Quibus de-	
	ductis remanet officialis domino 10.000 ⁴ k̃s	=10.211
	211 ch̃s, die sind angeslagen, ain ches ze	<i>m</i> <i>d</i>
	3½ <i>ß</i> , faciunt 223 <i>m</i> 58½ <i>ß</i> .	223 58,5
30		

fol. 116¹

Percepta bladi primo tritici

		<i>mutt</i>	<i>messel</i>
	Primo in antiqua remanencia 39 mutt ½ mutt.	39,5	—
	Item von dem dienst 155 mutt mit den Dr̃schischern ⁴ vnd	155	—
35	mit dem zehent der kirchen vber des vicari pfünd.	194,5	—

Summa perceptorum tritici 194 mutt ½ mutt.

Exposita tritici

40	Primo hat mein herr da verczert 143½ mutt.	143,5	—
----	--	-------	---

² pred tem prečrtan i (v pomenu 1.)¹ Dolenjsko vino (z ozemlja freisinskega klavenskega gospostva); cf. Siane Granda, Usoda nekdanje freisinske posesti na Dolenjskem, v: Elazarikov zbornik, Ljubljana - Škofja Loka 2005, str. 194–195.² Vino iz Strazšiča.³ Zabrava.⁴ Podložniki v Strazšiču⁵ Škofjelaški samostan kelaris.

<i>mutt</i>	<i>messel</i>
8	—
10	—
1	—
7,5	—
170	—

Item den frawen in das kloster¹ 8 mutt.

Item dem pogner 10 mutt.

Item Wolffharten ex gracia 1 mutt.

Item abgeng von dem czehent 7½ mutt.

5

= 24,5 —

Summa expositorum tritici 170 mutt. Quibus deductis remanet Ortolffus² domino obligatus 24 mutt ½ mutt waiczen.

Percepta siliginis

10

287 —

Primo pringt der dienst 287 mutt.

Exposita siliginis

15

6 3

Primo ist im mein herr shuldig beliben 6 mutt 3 kaufnez.

141 —

Item so hat mein herr da uerzert 141 mutt.

8 —

Item den frawen in das kloster¹ 8 mutt.

10 —

Item dem pogner 10 mutt.

3 —

Item auf die wisen zu Fäsnicz³ 3 mutt.

20

0,5 —

Item gen Newsēzz⁴ ½ mutt.

1,5 —

Item den jēgern 1½ mutt.

6 —

Item dem weinczuel 6 mutt.

1 —

Item Wolffharten ex gracia 1 mutt.

Item abgeng von den amptleuten, von den oden huben vnd den uerprunnen hüben 12 mutt.

25

12 —

Item den arbeitern in dem haws 24 mutt.

24 —

Item den frönpferden 9 mutt 1 mez.

9 1

223 —

§ **Summa** expositorum siliginis facit 223 mutt.

fol. 147

— 64 —

Quibus deductis remanet officialis domino 64 mutt, der hat er dem pfleger uerkaufft 25 mutt, ainen mutt vmb 48 ſ , facit 7½ *m*. Quibus deductis adhuc remanet Ortolffus² domino 39 mutt.

35

m d
7 80

= 39 —

Percepta avene

458 3

Primo in antiqua remanencia 458 mutt 3 kaufnez.

1584 —

Item so pringt der dienst 1500 mutt 84 mutt.

40

2042 3

Summa perceptorum avene facit 2042 mutt 3 kaufnez.

¹ Škofjeiški samostan klanis

² Ortolf Slovenjegraški gl. zgoraj, str. 1, op. 2.

³ Bernica.

⁴ Godežica

Exposita avene

		<i>mutt</i>	<i>messel</i>
	Primo hat mein herr da uerzert 1300 mutt 74 mutt.	1374	—
	Item der Kyczi hat verczert 5 mutt.	5	—
5	Item dem pogner 10 mutt.	10	—
	Item dem kastner 50 mutt.	50	—
	Item abgeng von den öden hüben 22 mutt.	22	—
	Item abgeng von dem zehent 20 mutt.	20	—
	Item abgeng in dem kasten 16 mutt.	16	—
10	Item den frönpferden 16 mutt 2 messel.	16	2
		1513	2
	§ Summa expositorum avene facit 1500 mutt		
	13 mutt 2 messel. Quibus deductis remanet	= 529	1
	Ortolffus ¹ domino 529 mutt 1 messel, der hat	100	
15	er uerkaufft 100 mutt per 28 fl , facit 17½ <i>m</i> .	17 <i>m</i> 80 <i>d</i>	
	Noch beleibt er meinem herren schuldig 429		
	mutt 1 messel.	= 429	1

Percepta milii

20	Primo in antiqua remanencia 2 mutt 1 kaufmezz.	2	1
	Item von dem dienst 61 mutt.	61	
		63	1
	Summa perceptorum 63 mutt 1 kaufmezz.		

25
feh. 147¹

Exposita milii

	Primo abgeng in dem kasten ² 3 mutt.	3	—
	Item abgang von dem zehent 2½ mutt.	2,5	—
30			
	Quibus deductis remanet Ortolffus ¹ domino		
	57½ mutt 1 messel.	= 57,5	1

Percepta ordeï

35	Item von dem dienst 4 mutt, die beleipt er noch schuldig.	4	—
----	---	---	---

Percepta mixture

40	Primo in antiqua remanencia 6 mutt.	6	—
	Item von dem dienst 53 mutt.	53	—
		59	—
	Summa 59 mutt.		

¹ Ortolf, Slovenjegraški, gl. zgoraj, str. 1, ep. 2. ² Škofjelaška gosposkinska žitnica, Kašča, danes Spodnji trg 1, gl. Stukel, *Knjiga hiš v Škofji Loki* II, str. 115–116.

Exposita mixture

<i>mutt</i>	<i>messel</i>
50	—
9	—

Primo den wachtern vnd torwerteln 50 mutt.

Quibus deductis **remanet** officialis domino 9
mutt mixture. 5

<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>
248	58,5	

Summa secunda perceptorum an chēsen
vnd an traid facit 248 *m* 58½ *β*.

¶ **Summa summarum** omnium prescripto-
rum perceptorum denariorum, incluso caseis
et blado venditis facit 1346 *m* 9 *β* vnd 185 *gld*. 10

<i>Σp</i>
185 1346 9

Exposita prescriptorum denariorum

Primo gestet der paw in dem graben¹ von Iacobi [25. jul.]
anno CCCC^o vncz auf Lucie [13. dec.] eodem anno mit aller
arbeit 333 *m* 5 *β* vnd 16 *fl*.

16	333	5
27	3	

Item so gestet der gang in der vest² ze machen 27 *m* 3 *β*. 20

Item so gestet die durniczen in der vest² ze erlengern 11 *m*
45 *β*.

Item so gestet der prunn vncz auf den vorge(n)anten sant
Lucien tag [13. dec.] 40 *m* 42 *β*.

40	42	
16	412	45 ³

Summa harum parcium 412 *m* 45 *β* vnd
16 *gld*. 25

Item so hat mein herr zu drein maln ze Lack⁴ verczert an
briefen 332 *m* 48 *β* vnd 28 *gld*.

28	332	48
50		

Item Peter von Purgstal⁵ vmb ain ros 50 *gld*, das mein
herr von dem Schiegggen geledigt hat.

Item dem Gütenuwer⁶ an den gütern, die mein herr von im
kaufft hat 50 *m*. fol. 148

50	—	
60	—	

Item hern Andreen pfarrer zum Newnmarkt⁷ 60 *m* czu
dem paw. 35

¹ Obrambni jarek, v sročajnem vaku je obdajal mastno obzidje z južna (med Zgornjim in Spodnjim
trgom, še danes Graben) in vzhodne strani, gl. Študel, *Knjiga hiš v Škofji Loki* II, str. 7. ² Škofjeloški
grad ³ Pravilna vsota znaša 16 *gld* 41 1/2 *m* 15 *β*. ⁴ Škofja Loka. ⁵ Pripadnik freisinske
vazalske rodbine, ki se v virih omenja od 13. stoletja dalje in je imela v severu Pištulski grad v neposredni
bližini Škofje Loke, cf. Pavle Biaznik, *Kolonizacija in kmetsko podložništvo na Soriskem polju*, Razprave
I. razreda SAZU 2, Ljubljana 1953, str. 179. Peter (Peterlein von Purgstall) se omenja v freisinski
fendni knjigi s konca 14. stol. (v okoli tri desetletja mlajšem besedilu istega vira kot Pertlein), *Urbarni*
freisinske škofije, str. 225, 227. ⁶ Pripadnik ortenburske vazalske rodbine Stainerjev (Kamen pri Be-
guncjah), občasno imenovane po Senitznem (Gutenau), gl. Stane Adam, *Grad Kamen in njegovi prebivalci do*
konca Ortenburžanov 2, *Doneski za zgodovino Radovljice* (5), Radovljica 2000, str. 14–25.
⁷ Verjetno Spodnji trg (Lenitz) v Škofji Loki; v tem primeru gre pri imenovanem Andreju za kaplana
cerkve sv. Jakoba v mestu (listini 1389–IX–28, Fay HSLA, HUI Freising 346 in 1389–X–3, ibid. 349).

		<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>
	Item hern Salomon pfarrer czu Elnbach ¹ von drein quaternbern 30 <i>gld</i> .	30		
	Item Micheln von Radmanstorff ² vmb ain aw vnd êcker bey dem Newnmercktlein ³ gelegen 22 <i>m</i> .	22		
5		124	877	13 ⁴
	§ Summa horum expositorum facit 800 <i>m</i> 77 <i>m</i> 13 <i>ß</i> vnd 124 <i>gld</i> .			
	Purckhût			
10	Primo dem pfleger 80 <i>m</i> .	80	—	
	Item dem richter auf dem turn ⁵ 24 <i>m</i> .	24	—	
	Item dem Musicz ⁶ gen Wildenlack ⁷ 24 <i>m</i> .	24	—	
	Item vogtrecht gen Görzschach ⁸ 12 <i>m</i> .	12	—	
15	Item dem pogner 6 <i>m</i> .	6	—	
	Item den wachtern vnd torwertel 6 <i>m</i> 59 <i>ß</i> .	6	59	
	Item dem kastner 10 <i>m</i> .	10	—	
	Item dem schreiber 6 <i>m</i> .	6	—	
		168	59	
20	Summa der purckhût 168 <i>m</i> 59 <i>ß</i> .			
	Item vmb czweliff satim rainual, die gesteent mit kauf vnd ander czerung vncz gen Wienn ⁹ 43 <i>m</i> .	43	—	
	Item vmb drey saum rainual gen Sant Veit ¹⁰ gesteent 10 <i>m</i> .	10	—	
25	Item vmb ettlichen paw in der statt czu den tûrn vnd zu dem tor bey den fleischpencken vnd ze Wildenlack ⁷ vmb dillen vnd die padstuben ze pessern 17½ <i>m</i> ½ <i>ß</i> .	17	80,5	
	Item so gesteet der weingart zu Dreschisch ¹¹ mit aller arbait 27 <i>m</i> 15 <i>ß</i> .	27	15	
30	Item so gesteet der kalich 15 <i>m</i> 10 <i>ß</i> .	15	10	
	Item vmb 2000 schefft in die pfeil 2 <i>m</i> 15 <i>ß</i> .	2	15	
	Item vmb sliemen vnd kessel 4 <i>m</i> 10 <i>ß</i> .	4	10	
	Item dem pader seinen jarczins 5 <i>m</i> .	5	—	
fol. 142	Item Mertlein Musicz ⁶ ex gracia 4 <i>m</i> .	4	—	
35	Item Nycolaen Worgan ¹² 2 <i>m</i> , der bey den arbeitern in dem graben ist gewesen.	2	—	
	Item Ortolffen ¹³ für ain pferd 10 <i>gld</i> .	10		

¹ Ellbach, pri Bad Tolzu na Bavarskem. Salomon se v letih 1388–1389 omenja kot starološki vikar (listine: 1388–XI–4, BayHSLA, HU Freising 345; 1389–IX–28, ibid. 346; 1389–X–3, ibid. 349; sicer tudi kot sorodnik (ohem) gorjanskega župnika Jakoba (1393–I–6, Škofja Loka, ARS, AS 1063, ZL, št. 293). ² Radovljica. ³ Trzin. ⁴ Ob upoštovanju gornjega popravka znaša djanskega vsota 124 *gld* 876 *m* 63 *ß*. ⁵ Zgornji stolp na Krancju. ⁶ Martin Musicz kastelan na Starem gradu, gl. Pavle Blaznik, Zgornji stolp na Krancju in Stari grad pod Lubnikom ter njuni gradščani, Loški razgledi 3 (1956), str. 84. ⁷ Verjeto njegov sorodnik Michel Murecz von Lok se omenja v listini 1392–IV–10 (ARS, AS 1063, ZL, št. 6554). ⁸ Stari grad pod Lubnikom. ⁹ Goričane. ¹⁰ Dunaj. ¹¹ Št. Vid na Koroškem. ¹² Strazhica. ¹³ Loški mešan Nikolaj Worgan ali Worgan, cf. listino 1408–II–7 v ARS, AS 1063, ZL, št. 403. ¹⁴ Ortolf Slovonjograški, gl. zgornj. str. 1, op. 2.

<i>gleb</i>	<i>m</i>	<i>d</i>		
8	—		Item Ortolffen ¹ czu zerung czu der raitlung 8 <i>m</i> .	
5	—		Item dem mair für ain pferd 5 <i>m</i> .	
8	6		Item potenlon vnd klaine czerung 8 <i>m</i> 6 <i>ß</i>	
4	32		Item dem pfleger von gnaden 28 frönpferden 4 <i>m</i> 32 <i>ß</i> .	
16	108		Item meinem herren für frönpferd vnd vmb hēw 16½ <i>m</i> 28 <i>ß</i> .	5

Abgāng

13	110			
4	10		Primo von hern Jacoben Lillen ² 13½ <i>m</i> 30 <i>ß</i> .	
35	—		Item von der pfarrkirchen ³ 4 <i>m</i> 10 <i>ß</i> .	10
14	7,5		Item den purgern abgang von der stewr wegen 35 <i>m</i> .	
—	120		Item abgang der amptleit mit dem Sadyan 14 <i>m</i> 7½ <i>ß</i> .	
3	—		Item abgang von dem czehent ½ <i>m</i> 40 <i>ß</i> .	
5	102		Item abgāng de tabernis 3 <i>m</i> .	
1	28		Item abgāng von öden hūben 5½ <i>m</i> 22 <i>ß</i> .	15
4	47		Item abgāng von den beseczten hūben 1 <i>m</i> 28 <i>ß</i> .	
1	42		Item abgāng von der prunst wegen 4 <i>m</i> 47 <i>ß</i> .	
— 10	122	157 ⁴	Item abgang von dem kamerschacz 1 <i>m</i> 42 <i>ß</i> .	

§ **Summa secunda** expositorum facit 400 *m* 22½ *m* 77 *ß* 10 *gleb* 20

[13. 2. 1401 — 16. 10. 1401]

*Hie ist vermerket das paw auf den graben,⁵ das man hat
angewungen dominica esto michi anno CCCC^o primo vncz auf
Calli anno eodem.*

54	96		Primo stainprēchern, sandwerffern vnd ettlichen czymer- leuten per 33 septimanas 54½ <i>m</i> 13 <i>ß</i> .	30
102	—		Item von 200 vnd vier lafftern ze mauren in dem graben, ⁵ von yeder laffter ½ <i>m</i> , facit 102 <i>m</i> .	
39	56 ⁷		Item vmb 1300 vnd 38 fuder stain auzz der Cresnicz ⁶ ze 2 <i>d</i> vnd vmb 1590 fuder ze pfennigen facit 39 <i>m</i> 56 <i>ß</i> .	35 fol. 149
10	139		Item von 452 truchen kalich ze füren, aine cze 3½ <i>ß</i> vnd	
3	21,5		darnach von 156 truchen ze füren, ⁸ facit 10½ <i>m</i> 59 <i>ß</i> .	
—	38		Item von sant ze füren 3 <i>m</i> 21½ <i>ß</i> .	
—	38		Item vmb laym 38 <i>ß</i> .	

^{a)} sledi praörtano vnd v.

¹ Ortolff Slovenjagraški, gl. zgoraj, str. 1, op. 2. ² Jakob I Lill, gl. zgoraj, str. 5, op. 10. ³ up-
njska cerkev sv. Jurija v Stari Loki ⁴ Pravilna vsota znaša 10 *gleb* 423 *m* 2 *ß*. ⁵ Metni jarek, gl.
zgoraj, str. 44, op. 1. ⁶ Hramnica. ⁷ Pravilen zmesek glede na dane podatke je 26½ *m* 26 *ß*.
⁸ Kot kaže izračun, je v tem primeru cena prevoza ene truge apna značala 1 *ß*. Zmesek je za 1 *ß* previsok.

		<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>
	Item vmb krampfen vnd eisnein stangen vnd orter ze spi- czen 3 <i>m</i> 74 <i>fl</i> .		3	74
			213	100 ¹
5	§ Summa des graben vncz auf Galli [16. okt.] facit 213½ <i>m</i> 20 <i>fl</i> .			
	Nota was czu dem prunn vnd czu der maur bey dem klos- # ter, ² die vorge(nante)n zeit gangen ist, facit 17½ <i>m</i> 62 <i>fl</i> .	17	142	
10	Item vmb kalich vnd stain zu dem prunnen, vmb emmer vnd vmb eysneyn ketten 8 ^{a)} <i>m</i> 43 <i>fl</i> .	8	43	
	Item so gesteeit der rauchvang vor dem pachofen in der vest vnd vor der vest ze pessern 16 <i>m</i> 76 <i>fl</i> .	16	76	
		42	101	
15	§ Summa harum parcium 42 <i>m</i> ½ <i>m</i> 21 <i>fl</i> .			
	§ Item so hat der kastner meinem herren an der raittung geben 200 <i>gld</i> .	200		
20	§ Summa summarum omnium prescripto- rum expositorum denariorum facit 1500 <i>m</i> 56 <i>m</i> 51 <i>fl</i> vnd 334 <i>gld</i> . Quibus deductis so be- leipt mein herr dem kastner schuldig 210 <i>m</i> 42 <i>fl</i> vnd 149 <i>gld</i> .	200	56	51 ³
		334	1556	42 ⁴
		149	210	42 ⁴
25	b) Nota daz her Mang Smeher pracht hat des suntags nach Erhardi [15. jan.] anno cccc secundo von dem Waldegger ⁵ 40 <i>gld</i> , die man von den nützen ze Lack ⁶ hern Salomon, pfärer zu Ellbach ⁷ erstaten sol. b).	40		

a) pred tem prečrtana neka druga številka. b-b) poznejši pripis istega pisarja.

¹ Pravičen znesek je 213 *m* 101½ *fl*, ob upoštevanju popravkov v zvezi s stroški prevoza pa 200½ *m* 72½ *fl*. ² Škofjeloški samostan klaris. ³ Glede na upoštevane podatke je vsota točna, ob upoštevanju gornjih popravkov pa dejanska vsota znaša 334 *gld* 1542 *m* 78½ *fl*. ⁴ V skladu z gornjimi popravki znaša točna razlika 149 *gld* 209 *m* 98½ *fl*. ⁵ Morda Gerhoch von Waldeck, ki se približuje v tem času omenja kot tumherr zu Hreysingen (Herzberg-Tränkel, Bruderschafts- und Wappenbücher, str. 409). Mogoče gre za pripadnika rodbine z Valdeka v Mušinski doimi, cf. Pavle Blaznik, Historična topografija Slovenije II, Slovenska Štajerska in jugoslovanski del Koroške do leta 1500 2, Maribor 1988, str. 450. ⁶ Škofja Loka. ⁷ Ellbach, pri Bad Tölzu na Bavarskem, glede Salomona gl. zgoraj, str. 45, op. 1.

Klingennels¹ de anno nonagesimo quinto

fol. 16

5

Racio facta est pro parte Georii Altenburger² cum Engelhardo,³ kastellano in Klingennels,¹ de perceptis et distributis per eum a festo sancti Georii LXXXV¹⁰ vsque ad festum sancti Georii LXXXVI^c et est facta in Nennburga⁴ anno LXXXVII^{mo}.

10

Percepta denariorum

<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>		
—	130		Primo auf sand Jörigen tag [24. apr.] zu dem Tal ⁵ von 6½ hüben ½ m 50 ſ.	15
—	20		Item zu Klainpölan ⁶ von zwain halben hüben 20 ſ.	
1	70		Item zu Grossenpölan ⁷ von 11½ hüben 1 m 70 ſ. Der ist nun 13 huben vnd pringt der dienst ^{a)} 1½ m 20 ſ. ^{b)}	
—	120		Item ze Klenowig ⁸ von 6 hüben ½ m 40 ſ.	
—	150		Item zu Sagrad ⁹ von 11½ hüben ½ m 70 ſ. Der ist nun 12½ hüb, dient 1½ m 10 ſ.	20
—	40		Item ze Sand Concion ¹⁰ von 2 hüben 40 ſ.	
—	10		Item ze Göczlensperg ¹¹ von ½ hüben 10 ſ an des perchmaister hüben.	
—	90		Item ze Weinperg ¹² von 9 hüben ½ m 10 ſ. An des supans hüb.	25
—	40		Item zu Nusdorff ¹³ von 2 hüben 40 ſ.	
—	40		Item zum Schuczen ¹⁴ von vier hüben 40 ſ.	
1	10		Item zu Niderndorff ¹⁵ von 8½ hüben 1 m 10 ſ.	
—	120		Item ze Sand Margreten ¹⁶ von 6 hüben ½ m 40 ſ.	
1	140		Item ze Oberndorff ¹⁷ von 15 hüben 1½ m 60 ſ.	30
—	20		Item zu Drag ¹⁸ von ainer hüben 20 ſ.	

a) pred tem prečtano :st. b) 20 popravljeno iz 30; prvi x v številki prečrtan.

¹ Klenovž, nekoč grad pri Šmarjeti; na Dolenjskem. ² Jurij Starogrjski, s Staroga gradu pri Novem mestu, predhodnik Engelharda na mestu klenovškega kastelana. Očitno je umrl nedolgo pred iztekom obračunskega leta oz. pred polaganjem obračuna zaradi česar je ta obveznost doletela novega kastelana. O Juriju in rodbini Starogrjskih cf. Božo Otorepec, Stari grad pri Novem mestu in njegovi lastniki, Dolenjski zbornik 1990, str. 59 ss, posebno 63; gl. tudi listino 1395–IV–9, prepis v NSAL, KAL, fasc. 83, št. 73. ³ Engelhart, znanokrat je neidentificirani kastelan na Klenovžu v letih 1395–1397. ⁴ Klosterneuburg pri Dunaju. ⁵ Dol pri Šmarjeti. ⁶ Malo Poljane, SV od Škočjana. ⁷ Valske Poljane, SV od Škočjana. ⁸ Klenovik, pri Zagradu. ⁹ Zagrad, SV od Škočjana. ¹⁰ Škočjan. ¹¹ Vrh, pri Škočjanu (gl. Pavle Blaznik, Zemljiška gospodarstva v območju freismške dolenske posesti, Razprave I. razreda SAZU 4/6, Ljubljana 1958, str. 21). ¹² Vinji Vrh, pri Šmarjeti (cf. Blaznik, Dolenjska posest, str. 20). ¹³ Oranje, pri Šmarjeti. ¹⁴ Strdalj, pri Šmarjeti (cf. Blaznik, Dolenjska posest, str. 28, kjer je toponim lokaliziran kot Strove, kar je alternativno (domače) ime za isto naselje). ¹⁵ Dolenja vas, pri Šmarjeti, danes priključena k Šmarjeti. ¹⁶ Šmarjeta. ¹⁷ Gorenja vas, pri Šmarjeti. ¹⁸ Drača, pri Beli Cerkvi.

		<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>
	Item zu Lock ¹ von 12 hūben $\frac{1}{2}$ <i>m</i> 40 β .	—	120	
	Item zu Altendorff ² von 15 huben $\frac{1}{2}$ <i>m</i> 60 β .	—	140	
	Item zu Zuchodol ³ von 15 huben $\frac{1}{2}$ <i>m</i> 60 β .	Der ist aine δd .	1	140
	Item zu Staig ⁴ von 2 hūben 40 β .	—	40	
5	Item zu Modrusch ⁵ von 2 huben 20 β .	—	20	
	Item zu Puheldorff ⁶ von 1 $\frac{1}{2}$ hūben 30 β .	An die 6 ^{a)} hūben, die	—	30
	dem von Cill ⁷ gestanden sind.		13	130 ⁸

10 ¶ **Summa** der phennig auf sand Jorgen tag [24.
apr.] 13 $\frac{1}{2}$ *m* 50 β .

feh. 16' **Nota der dienst auf sand Michels tag** [29. sep.]

	Primo ze Klingenuels ⁹ von 13 huben 13 β .	Geent ab dem perk-	—	13
15	maister 2 β . Restant 11 β .			
	Item zu Gricz ¹⁰ von fūmf hūben, der ist aine δd , die andern vier dient 12 aglayer.		—	12
	Item zum Dorfflein ¹¹ von 3 huben 12 β .		—	12
	Item zum Hāgtin 4 β an dez Cristans ¹² hūb, die ist nun sein liebgeding vnd dient 4 β .			
20	Item ze Oberndorff ¹³ von 15 huben vnd fūmf weinczūrlin 4 $\frac{1}{2}$ <i>m</i> 40 β .		4	120
	Item zu Niderndorff ¹⁴ von 8 $\frac{1}{2}$ huben 2 $\frac{1}{2}$ <i>m</i> 8 β .		2	88
	Item zu Sand Margreten ¹⁵ von 7 hūben $\frac{1}{2}$ <i>m</i> 20 β .	Der ist nun 6 hūben vnd ain gart vnd dient 1 $\frac{1}{2}$ <i>m</i> 68 β .	1	100
25	Item zum Schūczen ¹⁶ von vier hūben, von yeder hūb 30 β , facit $\frac{1}{2}$ <i>m</i> 40 β .		—	120
	Item zu Nusdorff ¹⁷ von 3 hūben $\frac{1}{2}$ <i>m</i> 56 β .		—	136
	Item zu Weinperg ¹⁸ von 9 $\frac{1}{2}$ huben $\frac{1}{2}$ <i>m</i> 26 $\frac{1}{2}$ β .		1	86,5
	Item zu Modrusch ⁵ von zwain huben 58 β .		—	58
30	Item zu Göczlensperg ¹⁹ von ainer huben 29 β .		—	29
	Item zu Sand Concian ²⁰ von fūmf huben $\frac{1}{2}$ <i>m</i> 6 β .	Summa	1	86
	der huben ist nun 7 mit den zwaier perckmaister hūben vnd dienen die fūnf 1 <i>m</i> 56 β .			
	Item zu Awlpach, ^{b)} 21 von fūmf hūben 1 <i>m</i> 70 β .		1	70
35	Item zu Puheldorff ^{c)} von 3 $\frac{1}{2}$ huben $\frac{1}{2}$ <i>m</i> 58 β .	Die dient $\frac{1}{2}$ <i>m</i>	—	138
	14 β über dez schergen hūb. ^{c)} Item ibidem 6 hūben $\frac{1}{2}$ <i>m</i> 30 β .	^{d)}		

^{a)} 6 dodano nad vrstico. ^{b)} prvotno Awpach; 1 dodan pozneje v kasu ostalih pripisov s temnejšo tinto.
^{c)} ob levem robu je bil $\frac{1}{2}$ ob prvem upisu dodan križec; verjetno zaradi zastavljenih hub. (f. zgornj, str. 49.6 in spodaj, str. 51.11. ^{d-d)} naknadno ustavljeno v modrvistižo

¹ Loka, pri Šentjerneju. ² Gorenja Stara vas, pri Šentjerneju. ³ Dolenski Suhadol, JZ od Šentjerneja (gl. Blaznik, Dolenski posest, str. 21). ⁴ Brežka vas, na desnem bregu Krke nasproti Bele Cerkeve (ibid.). ⁵ Modruša, pri Škojani. ⁶ Goriška vas pri Škojani. ⁷ Grof Herman II. Celjski. ⁸ Seštevke je za $\frac{1}{2}$ *m* prevzelo dejansko 13 *m* 50 β . ⁹ Klevevž. ¹⁰ Grič pri Klevevžu. ¹¹ Sela pri Zburah (ibid., str. 22). ¹² Kristijan, uslužbenec kleviškega gospostva je imel to kuba v jerdu (Urbani freisinske škofje, str. 24.3). ¹³ f. tudi spodaj, str. 52.28, 61.17, 62.28, 63.30. ¹⁴ Gorenja vas pri Šmarjeti. ¹⁵ Dolenski vas pri Šmarjeti. ¹⁶ Šmarjeta. ¹⁷ Strelac. ¹⁸ Orežje, pri Šmarjeti. ¹⁹ Vrtji Vrb, pri Šmarjeti. ²⁰ Vrb, pri Škojani. ²¹ Zuvinec, pri Škojani (gl. Blaznik, Dolenski posest, str. 20).

<i>glb</i>	<i>m</i>	<i>d</i>		
—	24		Item zu Klenowig ¹ von 6 huben 24 <i>ß</i> .	Geend ab 4 <i>ß</i> dem suppan.
4	26		Item zu Sagrad ² von 14 ½ huben 4 <i>m</i> 26 <i>ß</i> . ^{a)}	
3	120		Item zu Grossen Pölan ³ von 13 huben 3½ <i>m</i> 40 <i>ß</i> . ^{b)}	
—	48		Item zu Klainpölan ⁴ von 2 huben 48 <i>ß</i> .	
1	88,5		Item zum Tal ⁵ vom 8½ huben 1½ <i>m</i> 8½ <i>ß</i> .	1 <i>m</i> 57½ <i>ß</i> .
1	102,5		Item ze Sigendorff ⁶ von 10½ huben 1½ <i>m</i> 22½ <i>ß</i> . ^{c)}	5
—	50		Item zu Welczperg ⁷ von ainer huben 50 <i>ß</i> .	
2	25		Item zu Pogendorff ⁸ von 6½ huben 2 <i>m</i> 25 <i>ß</i> .	
1	100		Item zu Pirk ⁹ von vier huben 1½ <i>m</i> 20 <i>ß</i> .	
—	69		Item zu Drag ¹⁰ von 2½ huben 69 aglayer.	10
1	—		Item zu Weissenkirchen ¹¹ von 16 huben 1 <i>m</i> 10 <i>ß</i> .	
—	120		Item am Firt ¹² der verg vnd von 1 hub ½ <i>m</i> 40 <i>ß</i> .	
—	40		Item ze Gamill ¹³ 1 hub 40 <i>ß</i> .	
2	26		Item zum Gestad ¹⁴ von vier huben 2 <i>m</i> 26 <i>ß</i> .	
—	150		Item zu Strug ¹⁵ von vier huben ½ <i>m</i> 70 <i>ß</i> .	15
3	15		Item zu Zuchodol ¹⁶ von 15 huben 3 <i>m</i> 15 <i>ß</i> . ^{e)}	
1	38		Item zu Altendorff ¹⁷ von 15 huben 1 <i>m</i> 38 <i>ß</i> an die huben ze Sernionick ¹⁸ da sol man eruaren, was die diene. 1 <i>m</i> 2 <i>ß</i> .	
1	2		Item zu Lak ¹⁹ von ainer mul vnd 12 huben 1 <i>m</i> 2 <i>ß</i> . ^{f)}	
—	16		Item zu Telczach ²⁰ von vier huben 16 <i>ß</i> .	20
—	30		Item von ainer mul an der Modrusch ²¹ ½ <i>m</i> .	fol. 17
1	—		Item von vier muln an der Loknicz ²² 1 <i>m</i> .	
1	—		Item von der mul zu Klingenuels ²³ 1 <i>m</i> . Et 40 <i>ß</i> .	
15	110,5	24	¶ Summa des dienst auf sand Michels tag [29. sep.] 45 <i>m</i> ½ <i>m</i> 60½ <i>ß</i> .	25
14			¶ Item von dem gericht zu Gutenwerd ²⁵ 14 <i>m</i> .	
73	111	26	Summa des vorgeschriben innemens macht 73½ <i>m</i> 31 <i>ß</i> .	30

a) *poznejše popravljeno v 36.* b) *poznejše popravljeno v 64.* c) *poznejše popravljeno v 10.* na koncu vrstice dodan prečrtan č. d) *popravljeno iz prvotnega Garnul.* e) *poznejše popravljeno v 2½ m 62 ß.* f) *poznejše popravljeno v 12.* g) *poznejše popravljeno v 62.*

1 Klenovik, pri Zagradu. 2 Zagrad, SV od Škojana. 3 Valčko Poljane, SV od Škojana. 4 Male Poljane, SV od Škojana. 5 Dol pri Šmarjeti. 6 Strmica (Mal. in Val.; gl. Milko Kos, Topografija starejše stiške posesti, Glasnik muzejskega društva za Slovenijo 18 (1931), str. 43). 7 Blečji vrh, pri Trebelnem. 8 Bogeneča vas, J od Trebelnega (gl. Blaznik, Dolenjska posest, str. 28). 9 Erega, pri Trebnjem (gl. Blaznik, Dolenjska posest, str. 28). 10 Dragu, pri Beli Cerкви. 11 Bela Cerkev. 12 Brod »Na bregu« v Bršiči vasi (gl. Blaznik, Dolenjska posest, str. 21). 13 Gorenja Gomila, V od Bde Cerkevo (gl. Blaznik, Dolenjska posest, str. 21). 14 Bršiča vas. 15 Struga, J od Družinske vasi. 16 Dolenji Subadol. 17 Gorenja Stara vas, pri Šentjemgu. 18 Žerjav, S od Brusnic pri Novem Mastu (gl. Blaznik, Dolenjska posest, str. 28). 19 Loka, pri Šentjemgu. 20 Talče, S od Zagrada. 21 Modruša, pri Škojanu. 22 Dolina Lekenice. 23 Klevevž. 24 Pravilna wota znaša 45 *m* 128½ *ß*. Blaznikov izračun (Urbroji freisinske škofije, str. 262, op. 38) po mojem mnenju ni točen. 25 Nekdanji trg Gutenwerth (Otok pri Dobravi). 26 Glede na upoštevanje podatke zagotovo na ½ *ß* navzgor, ob upoštevanju gornjih popravkov pa znaša dejanska wota 73 *m* 18,5 *ß*.

		<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>
	Item so hat er verkaufft 768 emer weins, ye ain emer ze 14 <i>ß</i> computatis, macht 67 <i>m</i> 32 <i>ß</i> .		67	32
	Item so hat er verkaufft 361 ¹ Laibacher mes waicz, ye ain mes vmb 21 <i>ß</i> , facit 48½ <i>m</i> 31 <i>ß</i> .		48	111
5	¶ Summa alles vorgeschriben innemens hundert 89 <i>m</i> ½ <i>m</i> 13½ <i>ß</i> .		139	89,5 ²

Exposita prescriptorum denariorum

10	¶ Primo mit ainem brief vom dem von Cili, ³ da man von gelöst hat 6 huben, 100 <i>gld</i> die pringent 62½ <i>m</i> , vnd 16 <i>m</i> , darumb man die freyung zu Gütenwerd ⁴ gelöst hat, das macht alles 78½ <i>m</i> .	78	80
15	¶ Item dem Altenburger ⁵ ze purkhût gen Klingenuels ⁶ 60 <i>m</i> .	60	—
	¶ Item dem burggrauen gen Preyssegg ⁷ 20 <i>m</i> .	20	—
	¶ Item zwain wachtern vnd ainem torwêrtel 3½ <i>m</i> 40 <i>ß</i> vnd damit sind si auzgericht fünf quaterber.	3	120
20	¶ Item abgeng 1 <i>m</i> 76 <i>ß</i> .	1	76

Nota das paw zu Klingenuels⁶

25	Primo vmb zwen kalich ze prennen, ainen zu Klingenuels, ⁶ der noch da ist, vnd ainen zu Preyssegg, ⁷ von man yeczunt pawt, die gesteent mit allem ding 20 <i>m</i> 60 <i>ß</i> .	20	60
	Item vmb 400 werchstuckh 8 <i>m</i> 20 <i>ß</i> .	8	20
30	Item von denselben ze hawen von dem mentag nach sand Gallen tag [18. okt.] LXXXXV vncz auf die ostern [2. apr.] LXXXXVI vnd von ettlichen stainen ze prechen zu dem kalich 30½ <i>m</i> 34 <i>ß</i> .	30	114
fol. 11 ^v	Item den maurern, die ze Klingenuels ⁶ estreich geslagen habent vnd keler gepessert vnd die daselbs gemawrt habent an dem tor von ostern [2. apr.] LXXXXVI ^c vncz auf den nachsten suntag nach phingsten [28. maj] desselben jars 17 <i>m</i> 70 <i>ß</i> .	17	70
35	Item vmb 200 tram, 200 dillen, 60 séul, 50 lang dillen vnd vmb 4000 preter 23 <i>m</i> 20 <i>ß</i> .	23	20
40	Item den zimerleuten, die ze Klingenuels ⁶ dêcher vnd den stadel gepessert habent, pôdem gemacht vnd die perchadern vnd die gearbaitt habent von sand Agnesen tag [21. jan.] LXXXXVI ^{to} vncz in die nächsten wochen nach phingsten [22.–28. maj] desselben jars 22 <i>m</i> 20 <i>ß</i> .	22	20

¹ Pravilno 371, gl. spodaj, str. 56.34. Cf. tudi Urbani freistiške škofije, str. 262, op. 40. ² Glede na upoštevane podatke je rezultat točen (celo brez gornjega zaokrožanja), ob upoštevanju gornjih popravkov pa znaša dejanska vsota 189 *m* 1½ *ß*. ³ Graf Herman II. Celjski. ⁴ Noleđanji trg Gutenwerth (Oink pri Lohbräu). ⁵ Jurij Sieroznjajski, gl. zgoraj, str. 48, op. 2. ⁶ Klevevž. ⁷ Prežjek.

<i>gleb</i>	<i>m</i>	<i>d</i>
	1	—
	—	150
	1	6,5
124	140,5	

Item dem vaspinter 1 *m*.Item den sawmern des perkrechts 1 *m* myner 10 *ß*.Item smiden ze Klingenuels¹ ze arbaitten 1 *m* 6½ *ß*.§ Summa des pawis 124 *m*½ *m* 30½ *ß* aglayer.

5

Σe
280 62²§ Summa summarum omnium predictorum
expositorum 280 *m* 62 *ß*. Quibus deductis re-
manet dominus eidem kastellano obligatus
100 *m* ½ *m* 48½ *ß* aglayer.

10

= 100 128,5³

Percepta bladi, primo tritici

<i>kasterun.</i>	<i>kaufm.</i>			
91	—	<i>w</i>	Zum ersten ze Klingenuels ¹ von 6½ hüben 91 kastenmes	
65	13	<i>ha</i>	waicz vnd 65 kastenmes vnd 13 kaufmes habern vnd	15
—	6,5	<i>g</i>	6½ kaufmes grows mit des perkmaister hüben. Geent ab 14 waicz dem perkmaister, remanet kastenmez ^{a)} 77 waicz, remanet 55 ka- stenmez avene et 11 kaufnez, remanet grůs 5½ kaufnez.	
56	—	<i>w</i>	Item zu Griez ⁴ von vier hüben 56 kastenmes waicz vnd 30 ^{b)}	
30	6	<i>ha</i>	kastenmes habern vnd 6 kaufmes habern an ^{c)} die öden	20
—	4	<i>g</i>	huben vnd 4 kaufmes grōws mit der öden hübe. Remanet über die 6d 42 kastenmes waicz, item avene remanet 30 kastenmes vnd 6 kauf- mes, item grůs remanet über die 6d 3 kaufmes.	
42	—	<i>w</i>	Item zum Dörfflein ⁵ von drin huben 42 kastenmes waicz,	
30	6	<i>ha</i>	30 kastenmes habern, 6 kaufmes habern vnd 3 kauf-	25
—	3	<i>g</i>	mes grōws.	
			^{d)} Item zu dem Hāgin ⁶ 1 hüb dient waicz 12 kastenmez vnd 4 kaufnez; item avene 20 kaufnez; item so hat Cristane ⁷ auch da ain solich hüben, die dient gleich akzul nach seinem tod. ^{d)}	
186	60	<i>w</i>	Item zu Oberndorff ⁸ von 18 hüben 186 kastenmes waicz	30
—	300	<i>ha</i>	vnd 60 kaufmes waicz vnd 300 vnd 30 kaufmes habern mit den weinczurln. Remanet waicz 180 kastenmes vnd 60 kaufmes; item avene 300 vnd 20 kaufmes.	
102	34	<i>w</i>	Item zu Niderdorff ⁹ von 8½ hüben 102 kastenmes waicz	
—	170	<i>ha</i>	vnd 34 kaufmes waicz vnd 170 kaufmes habern.	35
72	24	<i>w</i>	Item ze Sand Margreten ¹⁰ von 6 hüben 72 kastenmes waicz,	fol. 18
			ob des Chünaidem ain halbe hüben hat, hett er aber ain ganczo huben, so pröcht es 6 mes dester mer, da sol man nachfragen, vnd 24 kaufmes waicz, ob der Chünaiden,	

^{a)} nakenadno ustavljeno nad vrstico. ^{b)} popravko popravljen v 40. ^{c)} pračtano in popravljen v mit.
^{d)} pripis na spodnjem robu folija, s karaliko uvrščen na to mesto.

¹ Klevevž. ² Pravilna vsota znaša 288 *m* 95½ *ß*. Cf. Urbarji freisinške škofije, str. 264, op. 47.

³ Glede na upoštevane podatke je rezultat za 10 *m* previsok; pravilno 90 *m* 128½ *ß*, ob upoštevanju
gornjih popravkov pa znaša dejanska razlika 99 *m* 3 *ß*. Cf. Urbarji freisinške škofije, str. 264, op. 48.

⁴ Cnič pri Klawaržu. ⁵ Sela pri Zimnah. ⁶ Kogla, zaselek v bližini Sel. ⁷ Kristijan, freisinški usluž-
bener v klevevškem gospodstvu, cf. Zgoraj, str. 49, 19; spodaj, 61, 17, 62, 28 in 63, 30. ⁸ Gorenja vas pri
Šmarjeti. ⁹ Dolenja vas pri Šmarjeti. ¹⁰ Šmarjeta.

			<i>kastenm.</i>	<i>kaufm.</i>
	nur ain halbe hüben ist, vnd 120 kaufmes habern, wenn der Chünaiden halben dienst geit. Daz ist eruan vnd remanet, sicut sonat summa in omnibus, quia Chünaiden habet dimidium mansum.	hc	—	120
5	Item ze Schuczen ¹ von vier hüben 32 kastenmes waicz vnd 16 kaufmes waicz vnd 56 kaufmes habern.	w	32	16
	Item zu Nudsdorff ² von 2 huben 24 kastenmes waicz an des Slade hub, der gelt dient, vnd 8 kaufmes waicz vnd 40 kaufmes habern.	hc	—	56
		w	24	8
		hc	—	40
10	Item zu Weinperg ³ von 9½ hüben 74 kastenmes waicz vnd 34 kaufmes waicz mit dem suppann vnd 129 ^{a)} kaufmes habern. Vnd 6 kastenmez vnd 6 kastenmez hirs.	w	74	34
		hc	—	129
	Item zu Modrusch ⁴ von 2 hüben 16 kastenmes waicz vnd 8 kaufmes waicz vnd 28 kaufmes habern.	w	16	8
		hc	—	28
15	Item ze Göczlensperg ⁵ von 1 hüben 8 kastenmes waicz vnd 4 kaufmes waicz vnd 14 kaufmes habern.	w	8	4
		hc	—	14
	Item ze Sand Concian ⁶ von 2 ^{b)} hüben, die besetzt sind, dient 12 ^{c)} kastenmes waicz vnd 4 ^{d)} kaufmes waicz. Vnd 40 kaufmez fütur.	w	12	4
20	So sind da zwo od hüben, der sol aine dienen diez gegenwurtigen LXXXXVII jars. ^{e)} So hat der perchmaister zwo huben daselbs, von der ainen sol er den dienst furbez geben 40 β vnd 20 kaufmes habern. Ad annum XCVIII.	hc	—	20
	Item ze Awlpach ⁷ von fünf hüben 10 kaufmes habern.	hc	—	10
25	Item zu Puheldorff ⁸ von 2 huben hoc anno 21 kastenmes waicz mit des schergen hüb vnd an die 6 hüben, die von dem von Cili ⁹ gelöst sind worden, vnd 30 kaufmes habern mit des schergen hub. ^{f)} Summa totalis mit des schergen hüb 105 kastenmes waicz, remanet über den schergen 91 kastenmes. Item summa totalis avene 150, remanet 130 kaufmez. ¹⁰⁾	w	21	8
		hc	—	30
30	Item zu Klenowig ¹¹ von 6 huben 54 kastenmes waicz vnd 18 kaufmes waicz (remanet über die suppan 51 kastenmez vnd 15 kaufmez waicz) vnd an fütur 84 ^{g)} kastenmes habern 4 ^{h)} kaufmes habern über den suppan.	w	54	18
		hc	34	4
35	Item zu Sagrađ ¹² von 11 huben 132 kastenmes waicz vnd 44 kaufmes waicz vnd 228 kaufmes habern. Der hüben ist mit uorstner vnd mit der weinzül 15½ hüben vnd dient 144 kastenmez vnd	w	132	44
		hc	—	228

^{a)} *pozneje popravljeno v 119.* ^{b)} *pozneje popravljeno v 3.* ^{c)} *pozneje popravljeno v 24.*

^{d)} *pozneje popravljeno v 8.* ^{e)} *stavek je bil pozneje popravljen, in sicer prvi del v: So ist da noch eine od, drugi del (od der do jars) pa je prečrtan.* ^{f)} *ob robu prečrtan (zmazan) pripis: remanet über den schergen.* ^{g)} *4 je obačnui na vazari, orig. je šlo v obeh primerih za manjše število (2 ali 3).*

¹ *Sredac.* ² *Orožja, pri Šmarjeti.* ³ *Virji Vrh, pri Šmarjeti.* ⁴ *Modruša, pri Škočanju.*
⁵ *Vrb, pri Škočanju.* ⁶ *Škočjan.* ⁷ *Zavineke, pri Škočanju.* ⁸ *Goriška vas, pri Škočanju.*

⁹ *Crof Herman II. Celjski.* ¹⁰ *Vi usoti se nanašata na mnovostale razmere z vključitvijo omerjenih 6 húb pod neposredno upravo gospostva. Vsaka od húb je oddajala 10½ kastenmezov pšenice in 30 kaufmezov ova; birič je bil zaradi svoje službe oproščen dajatve 14 kastenmezov pšenice in 20 kaufmezov ova.*

¹¹ *Klenovite, pri Zagradu.* ¹² *Zagrad.*

kastenm. kaufm.

44 kaufmez waicz, item haber 200 vnd 43 kaufmez.

Summa harum 991 kastenmez vnd 259 kaufmez waicz, item
 avene 1337 kaufmez, 100 vnd 55 kastenmez.¹

			Item zu Grozzen Pölan ² von 11½ hüben 138 kastenmes waicz vnd 46 kaufmes waicz vnd 230 kaufmes habern.	fol. 18 ¹
138	46	w		
—	230	ha	Der ist nun 13 hüben vnd dienent 156 kastenmez vnd 52 kaufmez, item avene 260 kaufmez.	
			Item zu Klainpölan ³ von ainer hüben 6 ^{a)} kastenmez waicz vnd 2 kaufmez waicz vnd 20 kaufmez habern vnd 6 kastenmez hirs.	10
6	2	w		
—	20	ha		
6		hi	Item zum T'al ⁴ 13 kaufmez waicz, wenn der wagner halben dienst geit nec plus debet dare, er solt aber ganczen dienst geben, wann er ain gancze hüben hat, da sol man sich vmb eruaren remanent 11 über ain öd, die da ist; item an roggen über die öd 46½ kastenmez vnd 39 ^{b)} kastenmez futer vnd ain ^{c)} kauf- mez futer ^{d)} wenn der suppan ganczen dienst geit vnd der wagner halben dienst, vnd 63½ kastenmez roggen. ^{d)}	15
30	1	ha		
63,5	—	r	Item an dem Geschiez ⁵ ain hüb ist öd vnd dient alz zum Tal ⁴ Item ze Sigendorf ⁶ vnd ze Welzperg ⁷ ze Pogendorf ⁸ Pirk ⁹ dienent nit traid Item ze Drag ¹⁰ von 2 huben (über dez schergen hüben) 8 kasten- mez waicz (remanent über den schergen 4 kastenmez) vnd von 1 hub 2 kaufmez waicz ^{a)} vnd 6 kastenmez habern, 9 kaufmez habern vnd 6 kastenmez hirs.	20
8	2	w		
6	9	ha		
6	—	hi	Item ze Weissenkirchen ¹¹ von 17 huben 34 kaufmez waicz vnd 85 kaufmez habern.	25
—	34	w		
—	85	ha	Item zu der Gamill ¹² 1 kaufmez futer. ⁵ Item zum Gestad ¹³ 6 kaufmez habern.	
—	6	ha	Item am Furt ¹⁴ dient nur phennig. ^{e)}	30
12	2	ha	Item ze Strug ¹⁵ von 4 hüben 12 kastenmez habern, 2 kaufmez	

^{a)} od tu naprej je s pisanjem nadaljeval drug pisar z nekoliko svetlejšo tinto. ^{b)} podatek je potravljen v 31. ^{c)} prečitano in pripisano 12. ^{d)} pozneje ta pasus prešrtan in nadomeščen z: ueber die öd. ^{e)} na tem mestu je pisar nameraval vstaviti pasus, ki pa je zručen z remanent, vendur je še nedokončanega prečital. ^{f)} poznejši pripis, prvotno nvrščen za pasusom, ki se nanaša na Gestad; spremenjen vrstni red nakazuje marginalna opomba. ^{g)} poznejši pripis, prvotno nvrščen pred pasusom, ki se nanaša na Gestad; spremenjen vrstni red nakazuje marginalna opomba.

¹ Pripis upošteva ažurirano stanje. Razen podane količine ovs a v kaufmezih, ki je za 20 k. prenizka (dejansko 175), so vsi drugi pravilni. Pri tem očitno ni upoštevan v končni fazi negirani popravek na str. 52.19 (op. b). Blaznikov izračun (Urbarij freivinské škofije, str. 265, op. vv) po mojem mnenju ni točen. ² Veliko Poljano, pri Škeogianu. ³ Malo Poljano, pri Škeogianu. ⁴ Dol pri Šmarjeti. ⁵ »Salor?«, danes del Dola pri Šmarjeti ob cesti na desnem bregu Lukovnika (gl. Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763–1787 2, ed. Vincent Rapiš – Majda Hicken, 1. juhljana 1996, seka. 216). ⁶ Strmca (Mal., Vel.). ⁷ Blatji Vrh, V od Trebelnega. ⁸ Bogniča vas, J od Trebelnega. ⁹ Erezja, Z od Trebelnega. ¹⁰ Draga, pri Beli Cerkevi. ¹¹ Bela Cerkev. ¹² Gorenja Gomila, V od Bele Cerkve. ¹³ Breška vas, pri Beli Cerkevi. ¹⁴ Brod »Na bregu« v Breški vasi. ¹⁵ Struga, J od Družinske vasi.

		<i>kostenm.</i>	<i>kaufm.</i>
	habern vnd 12 kastenmez hirs vnd 2 kaufmez grews.	hi	12 —
	Item ze Suchdol ¹ von 16 huben 16 kaufmez ^{a)} waicz vnd 64	g	— 2
	stër waicz, die machent 32 kastenmez, wenn 6 stër tunt		
5	ain Laibacher maz vnd 3 kastenmez ain Laibacher	w	32 16
	maz, vnd 64 stër habern, die machent 32 kastenmez		
	vnd daselbs 16 kaufmez habern vnd 48 stër hirs, die	ha	32 16
	machent 24 kastenmez hirs. Der hūben ist nun 13 ganz vnd		
	zū halb vnd darzū ain öde, der man nit wais, et remanent uon den 14 hūben 56	hi	24 —
10	ster vnd 14 kaufmez waicz vnd alzuil haber vnd ^{b)} hirs 42 stër über die öd, daz		
	pringt 23 Laibacher maz waicz vnd alzuil haber vnd 15½ hirs vnd 1 viertail		
	Laibacher maz.		
	Item ze Altendorff ² von 15 huben mit der öd 101½ kasten-		
	mez waicz; derselben huben sind drey öd, auf der-	w	101,5 29
15	selben ainer siczt der Krawat auf meins herren gnad,	ha	— 129
	an die huben ze Sernionick, ³ da sol man eruarn, was die		
	diene, der geit der suppan von seiner hub nā 3¼ kas-		
	tenmez waicz, daon solt er ganczen dienst geben, das		
	machet 7 kastenmez vnd 29 kaufmez waicz mit den ö-		
20	den huben an des suppan hub vnd 101½ kastenmez	ha	101,5 14
	futer, 14 kaufmez futer vnd 52½ kastenmes hirs. Der	hi	52,5 —
	hūben ist 15 mit dez Chrawat hūb vnd mit der öden, dieselb öd dienen sol anno		
	MCCC ^{c)} vnd remanent über die öd zū hūben 91 kastenmez vnd 26 kaufmez waicz		
	vnd ^{d)} 91 kastenmez vnd 13 kaufmez futer vnd 45¼ kastenmez hirs.		
25	Item dem Lock ⁴ von 12 hūben 84 kastenmez waicz vnd 24	w	84 24
	kaufmez waicz, 84 kastenmez habern, 12 kaufmes ha-	ha	84 12
	bern vnd 42 kastenmez hirs.	hi	42 —
30	Summa harum perceptarum 341 kastenmez vnd 151 kaufmez		
	waicz an die gūlt ze Suchdol. ¹		
	Summa totalis ^{d)} über all abgeng ^{d)} dez waicz 1332 kastenmez		
	vnd 410 kaufmez waicz, daz pringt alles mit den stern ze Suchen-		
	dol ¹ 556 Laibacher kaufmez. ^{E)}		
35			
	Summa ^{d)} dez haber harum perceptarum 448 kaufmez vnd 226		
	kastenmez an die ster ze Suchdol. ¹		
	Summa totalis avene ^{d)} über all abgeng ^{d)} 381 ^{c)} E kastenmez vnd		

^{a)} ob robu pripis o medsebojnih relacijah merskih enot, der machent 3 air, stër vnd derselber kaufmez, der machent 8 ain Laibacher maz. ^{b)} za tem prečtano 48 stër. ^{c)} za tem prečtano alzuil. ^{d-d)} naknadno ustavljeno nad vrstico. ^{e)} III^{c)} LXXXI; za III^{c)} prečtano matljivo število.

¹ Dolenji Suchdol, pri Šentjerneju. ² Gorenja Stara vas, pri Šentjerneju. ³ Žerjavim, S od Brusnic pri Novem Mestu. ⁴ Loka, pri Šentjerneju. ⁵ Ti podatki so prvič upoštevani v obračunu 1398–1399; gl. spodaj, str. 69, 28 in 70, 17. ⁶ Seštevek vključuje tudi podatke za Teiše na naslednjem foliju in je v nasprotju z Blaznikovim ugotavljanjem (Urbarji freimurke škofje, str. 267, op. p) popolnoma točen.

1785 kaufmez,¹ daz machet alles mit den obgeschriben stër 500 vnd
7 Laibacher kaufmez,² ye 3 kastenmez vnd 5 kaufmez für ainen
Laibacher kaufmez ze raiten vnd die stër, alz oben geschriben stet.

kastenm. kaufm.

2 28 ha Item ze Telczschach³ 28 kaufmes habern, 2 kastenmez vnd fol. 19
10 — hi 10 kastenmez hirs.

Summa dez hirs 127½ kastenmez,^{a)} 1^{b)} summa 13½ kaufmez.^{b)} 3

Item zum Hëglein⁴ sind 3 huben, die würt er verraiten in 10
dem LXXXVI jar.

1296,5 419⁵ w
= 1581,5 6

Summa des vorgeschriben waiczen pringt an
kastenmez 1269½ kastenmez vnd an kauf-
messen 419 kaufmez. Dieselben kaufmez 15
sind an kastenmez geslagen, pringt die
summ alle mitsampt den angeslagen stërñ
1581½ kastenmez.

58,5 —⁷ r

Summa des roggens 58½ kastenmez. 20

437,5 1629⁸ ha

Summa des obgeschribenn habern pringt an
kastenmez 437½ kastenmez vnd 1629 kauf-
mes habern. Dieselben kaufmez sind an kas-
tenmez geslagen, pringt die summ mitsampt
den angeslagen stërñ 1523½ kastenmez. 25

= 1523,5 —⁹

152,5 — hi

Summa des hirs 152½ kastenmez.

— 11,5¹⁰ r

Summa des grëws 11½ kaufmez. 30

Exposita bladi, primo tritici

Des ersten hat er verchauft 371 Laibacher mes als vor ge-

^{a)} za tem prečitano die. ^{b-b)} marginalni pripis je uvrščen za odstavek, ki zadeva Koglo, vendar vsebinsko verjetno spada na to mesto.

¹ Ti podatki so prvič upoštevani v obračunu 1398–1399; gl. spodaj, str. 70.20–21 in 71.8. ² Telčje, S od Zagnada. ³ Ni posem jasno, na kaj se nanašata ti dve woti. Pravilna korigirana wota za vse pravo bi morala znašati 168½ kastenm. Blaznik (Urbarji freisinske škofije, str. 267, op. s) opozarja, da navedo na wota ustreza celotni količini prasa po prvotnih podatkih, če izvajamema Dolemji Suhadol (dejansko z odstopanjem 1 kastenm.). ⁴ Koglo, zaselek v bližini Sel pri Zburah. ⁵ Glede na upoštevanje podatke bi se morala wota glasiti 1291,5 kastenm. 420 kaufm. Blaznikov izračun (Urbarji freisinske škofije, str. 267, op. s) po mojem mnenju glede količine v kastenmezih ni točen. ⁶ Upoštevano razmerje kastenm. : kaufm. je približno 1½ : 1. Ob upoštevanju tega razmerja in gornjih popravkov znaša rezultat 1588½ kastenm. ⁷ Edini vpis, ki zadeva rž, navaja 63½ kastenmeza. Očitno je tu pomotoma zapisani v namesto z v številki. Čj. tudi Urbarji freisinske škofije, str. 268, op. 52. ⁸ Pravilna wota znaša 435½ kastenm. 1627 kaufm. Blaznikov izračun (Urbarji freisinske škofije, str. 268, op. 53) po mojem mnenju ni točen. ⁹ Upoštevano razmerje kastenmez : kaufmez je 3 : 2. Ob upoštevanju gornjega popravka znaša dejanska wota 1520 kastenmezo. ¹⁰ Točna wota znaša 15½ kaufmeza. Čj. Urbarji freisinske škofije, str. 268, op. 54.

		<i>kastenm.</i>	<i>kaufm.</i>
	scriben steet. ¹ Die machent 1113 kastenmez waizzen.	1113	—
	Item den wachtern vnd dem torwertel von fünf quattembern 30 kastenmez.	30	—
5	Item abgeng von 5 hūben 33 kastenmez vnd 12 kaufmez, das machet alles 41 kastenmez.	41	—
	Item von des schergen hūben 4 kastenmez.	4	—
	Item von der hub, die dem schergen dienst geit, 14 kastenmez.	14	—
		1202	—
10	¶ Summa expositorum tritici facit 1202 kastenmez. Quibus deductis remanet officialis domino obligatus 379½ kastenmez. Die machent 126½ Laibacher maz, die sind angeslagen ye ain Laibacher maz fur 21 ſ , facit in	= 379,5	— ²
15	denariis 16½ <i>m</i> 16½ ſ .	<i>m</i> <i>ſ</i> 16 96,5	

fol. 19'

Exposita siliginis

		<i>kastenm.</i>	<i>kaufm.</i>
20	Primo den wachtern vnd dem torwertel von 5 quattembern 30 kastenmez.	30	—
	Item abgeng von ainer hūb 9 kastenmez.	9	—
		39	—
	¶ Summa expositorum siliginis 39 kastenmez. Quibus deductis remanet officialis domino obligatus 20½ kastenmez. Dieselben sind angeslagen für 7 Laibacher maz, ain maz vmb 12 ſ , macht ½ <i>m</i> ^{a)} 4 ſ .	= 20,5	— ³
25		<i>m</i> <i>ſ</i> — 84	

Exposita avene

		<i>kastenm.</i>	<i>kaufm.</i>
30	Primo dem schergen abgeng 20 kastenmez.	20	—
	Item abgeng von 6 huben 44½ kastenmez.	44,5	—
		(64,5)	—
	¶ Quibus deductis remanet officialis domino obligatus 1459 kastenmez. Die sind angeslagen für 486½ Laibacher maz, ye ain Laibacher maz für 10 ſ , macht 30 <i>m</i> ^{a)} 65 ſ .	= 1459	— ⁴
35		<i>m</i> <i>ſ</i> 30 65	

Exposita hirs

		<i>kastenm.</i>	<i>kaufm.</i>
40	Primo den wachtern vnd dem torwertel 60 kastenmez.	60	—

a) orig.; markt.

¹ Zgoraj, str. 51,3; gl. tudi op. 1. ² V skladu z upoštevanimi podatki je rezultat pravilen, ob upoštevanju gornjih popravkov pa dejansko znaša 368¼ kastenmeza. ³ V skladu z upoštevanimi podatki bi moral rezultat izkazovati 19¼ kastenmeza (gl. Urbani freisinske škofije, str. 268, op. 3/), ob upoštevanju gornjih popravkov pa dejansko znaša 24¼ kastenmeza. ⁴ Ob upoštevanju gornjih popravkov znaša dejanska razlika 1455½ kastenmeza.

<i>kastenm.</i>	<i>kaufm.</i>			
12,5	—		Item abg ⁸ eng 12½ kastenmez.	
72,5	—			
= 80	—	§	Summa expositorum hirs 72½ kastenmez.	
	<i>m d</i>		Quibus deductis remanet officialis domino ob-	
	1 110		ligatus 80 kastenmez hirs. Die sind angesla-	5
<i>kastenm.</i>	<i>kaufm.</i>		gen für 27 Laibacher mas, ain mas für 10 ⚄,	
= —	11,5 ¹ g		facit 1½ <i>m</i> 30 ⚄.	
	<i>m d</i>	§	Item so beleibt er schuldig die 11½ kaufines grews. Die	
	— 30 ²		sind angeslagen für 30 ⚄ aglayer.	10

Percepta vinorum

<i>emer</i>				
1353			Primo von dem perckrecht vnd zinsweinn 1350 vnd 3 emer.	

Exposita vinorum

768			Primo so hat er verchaufft 768 emer als vor geschriben ist.	
			Item abg ⁸ eng von der trübung wegen vnd von der öd der hü-	
149			ben 149 emer.	20
17,5			Item ^{a)} 17½ emer n ⁸ ewer abgeng im Milczberg, ³ als man vin-	
			det an der zedel.	
305			Item so hat man gen Lack ⁴ gesandt 300 vnd 5 emer.	
56			Item 56 emer, die ennwicht worden sind in dem haws ze	
1295,5			Klingenuels ⁵ vnd die man den armen lewten ze speis-	25
			ung geben hat, do man kalch prantt.	
		§	Summa alles ausgeben der wein facit 1295½	
= 64,5 ⁶			emer. Quibus deductis remanet officialis do-	
	<i>m d</i>		mino obligatus 64½ emer weins. Die sind an-	30
	5 35 ⁷		geslagen ain emer für 14 ⚄ aglayer, facit 5 <i>m</i>	
54	98,5 ⁸		33 ⚄ aglayer. Item das vorgeschriben traid vnd	
			wein alles also angeslagen pringt an pfennig	
			54½ <i>m</i> 18½ <i>d</i> .	35
			Wenn man dieselben pfennig abzeucht an den	
102	44,5 ⁹		102 <i>m</i> vnd 44½ <i>d</i> , die im mein herr ist schuldig	
= 47	106 ¹⁰		beliben, als vor geschriben steet, dennoch beleipt	
			im mein herr schuldig 47½ <i>m</i> 26 aglayer.	

a) za tem prečrtana neka številka.

¹ Dejansko 15½, gl. zgoraj, str. 56, op. 10. ² Dejanski znesek bi moral biti okoli 40 ⚄. ³ Mev-
ce, zaselek v okviru Gorenje vasi pri Šmarjeti. ⁴ Škofja Loka. ⁵ Klevevž. ⁶ Pravilna razlika
znaša 57½ vedra. Cf. Urbarji freisinske škofije, str. 269, op. 51. ⁷ V skladu z danimi podatki je
rezultat za ½ *m* prenižek (pravilno 5 *m* 103 ⚄). ⁸ Glede na dane podatke pravilno, sicer ob upoštevanju
gornjih popravkov 54 *m* 80½ ⚄. ⁹ Zgoraj, str. 52, 10, je naveden znesek 100½ *m* 48½ ⚄ (pravilno 90½
m 48½ ⚄). Cf. Urbarji freisinske škofije, str. 269, op. 62. ¹⁰ Pravičen rezultat ob upoštevanju gornjih
popravkov znaša 46 *m* 48 ⚄.

Klingenuels¹ de anno nonagesimo sexto

10

Racio facta est cum Engelbardo² kastellano nostro in Klingenuels¹ de perceptis et distributis per eum a festo sancti Georii LXXXX sexto usque ad festum sancti Georii LXXXX septimo et est facta in Newnburg³ feria secunda prius festum ascensionis⁴ [28. maj] LXXXX septimo.

Percepta denariorum

15

¶ Primo auf sant Jörgen [24. apr.] dienst 14 *m* ½ *m* 10 *ß* mit den 6 hūben ze Püheldorff,⁴ die man von dem von Cili⁵ geloset hat.

20

¶ Item ze sant Michels tag [29. sep.] zu dienst mitsampt den 6 hūben ze Püheldorff,⁴ die von dem von Cili⁵ gelöst sind 47½ *m* 10½ *ß* vnd sind darum nicht verrait die gūlt, die von der freyung czu Gutenwerd,⁶ die von dem von Cili⁵ gelöst worden ist werdent. Darumb sol man sich eruaren.

25

¶ Item von dem gericht ze Gütenwerd⁶ 14 *m*.

¶ Item von 200 vnd 25 hūben, die si für die für zu dem paw geben habent, yede hub 10 *ß*, macht 14 *m* 10 *ß* aglayer *d*.

30

¶ Item von vëlln 2½ *m* 42 *ß* aglayer.

¶ Item des weinperckrecht ist 850 emer vnd 38 emer. Daran geet im ab von der ôd vnd trübung wegen 149 emer vnd von der newn ôd 17½ emer abgeng. Demnoch ist da beliben 721½ emer. Dieselben er auf die perckmaister gelegt hat auszuschencken, ye ainen emer ze 13 *ß*, macht alles 58½ *m* 19½ aglayer.

35

#Item so hat er verchaufft an waizen 100 Laibacher mez ze^{b)} 32 *ß*, macht alles 20 *m*.

Item so hat er auch verchaufft an waizen 100 Laibacher maz ze 35½ *ß*, macht 22 *m* 30 *ß* aglayer.

40

Item auch hat er verchaufft 90 Laibacher mazz cze 40 *ß*, macht 22½ *m*.^{c)} Die Laibacher maz alle machent 800 vnd 70 kastenmez.

<i>glt m</i>	<i>d</i>
14	90
47	90,5
14	—
14	10
2	122
58	99,5
20	—
22	30
22	30

^{a)} dodano naknadno pod vstvom^{b)} pred tem prečrtana naka črta^{c)} orig. markt.¹ Klevenz, nekoč grad pri Šmarjeti na Dolenjskem.² Engelhart, gl. zgoraj, str. 48, op. 5.³ Klosternenburg v Spodnji Avstriji.⁴ Goriška vas pri Škocjaniu.⁵ Grof Herman II. Celjski.⁶ Otok pri Dobravi.

glb m d

64 110

§ **Summa** der pfenning des verhaufften wai-
czen facit 64 *m* ½ *m* 30 *ß* aglayer.

fol. 21'

Ep
216 42

§ **Summa summarum** alles vorgeschriben in-
nemen facit 216 *m* 42 *ß* aglayer.

5

Exposita denariorum prescriptorum

Purckhūt

20	—	Primo dem Trackenperger ¹ gen Preyseg ² 20 <i>m</i> .	10
3	—	Item den wachtern vnd den torwerteln 3 <i>m</i> von dreyn quat- tembern vnd sind ausgericht vncz auf die quatember ze pfingsten [13. jun.] schierst künftig.	
40	—	Item ze purckhūt gen Klingenuels ³ 40 <i>m</i> .	15

Item ausgeben auf das paw ze Preyseg²

38	93	Des ersten den maurern, die da gemauret habent von cor- poris Christi [1. jun.] XCVI ^o vncz auf die wochen exaltacio- nis sancte crucis [14. sep.] eiusdem anni 38½ <i>m</i> 13 <i>ß</i> .	20
31	118	Item den maurern, die werkstuck gehawen habent von dem prehemtag [6. jun.] XCVII ^o vncz auf die ostern [22. apr.] darnach 31½ <i>m</i> 38 <i>ß</i> .	
6	46	Item von 100 vnd 18 wërchstuken ze prechen 6 <i>m</i> 46 <i>ß</i> .	25
40	134	Item was auf die zimmerleut gangen ist ze Preyseg ² von der nächsten wochen nach pfingsten [28. maj 3. jun.] LXXXVI ^o vncz ze ostern [22. apr.] LXXXX septimo 40½ <i>m</i> 54 <i>ß</i> .	
26	15	Item vmb 450 pücher preter vnd vmb 2000 vnd 100 preter vmb kalch ze decken von 100 vnd 70 trämen auf dem wald ze füren vnd ze flöczen vnd von 100 vnd 40 dillen ze füren vnd ze flöczen 26 <i>m</i> 15 <i>ß</i> aglayer.	30
1	—	Item vmb kacheln 1 <i>m</i> .	fol. 22
1	—	Item dem vaspinter 1 <i>m</i> .	35
1	74	Item vmb 1 vas, züber, scheffel vnd mülttern 1 <i>m</i> 74 <i>ß</i> .	
1	2	Item den schmiden 1 <i>m</i> 2 <i>ß</i> .	
9	15	Item vmb 4 ochsen vnd zerung vmb wëgen vnd vmb ain iëwch 9 <i>m</i> 15 <i>ß</i> .	
1	60	Item vmb hëw 1 <i>m</i> 60 <i>ß</i> .	40
1	—	Item dem ochsenknecht 1 <i>m</i> .	
4	—	Item potenlon 4 <i>m</i> .	
8	70	Item von dem kasten vnd ze mawt vnd zerung, do man das korn verhaufft hat von zwain jaren 8 <i>m</i> 70 <i>ß</i> .	

¹ Pripadnik rodbine s Kozjega na Kozjanskem (Drachenberg), verjetno eden od bratov, Hans I., ali
Nikolaj, ki sta živala v tem času, gl. D. Kos, Vitez in grad, str. 302–303. ² Prežgale ³ Klevevž

		<i>gl. m.</i>	<i>d.</i>
	Item abgeng des diensts 2½ <i>m</i> 26 <i>ß</i> .	2	106
	Item abgeng an der für des gehülcz vnd von anschlahen dem schergen 1½ <i>m</i> 10 <i>ß</i> .	1	90
5	¶ Summa omnium prescriptorum expositorum 239 <i>m</i> 42 <i>ß</i> . Quibus deductis remanet dominus eidem kastellano obligatus 23 <i>m</i> .	<i>Σe</i>	
		239	42
		= 23 ²	—
10	Item so hat man dem Engelharten ³ für zerung heraus vnd hinin gelegt 4 <i>m</i> , die im der von Knöringen ⁴ gesprochen hat vnd also pringt die sum seiner remanenz 27 <i>m</i> .	4	—
		= 27	— ⁵

Percepta bladi primo tritici

		<i>kastenm.</i>	<i>kaufm.</i>
15	Primo kastenmez 1269½ kastenmez. ⁶	1269,5	—
	Item zum Hëglein ⁷ von 2 halben huben 12 kastenmez an Christians ⁸ des amptmans huben.	12	—
	Item ze Püheldorff ⁹ von den 6 huben, die von dem von Cili ¹⁰ gelöst sind worden, von yeder huben 14 kastenmez, facit 84 kastenmez.	84	—
20		1269,5	—

Summa der kastenmez 1365½ kastenmez.

fol. 22'	Item kaufmez 419 kaufmez. ¹¹		
25	Item von den obgeschriben czwai huben czum Hëglein ⁷ 4 kaufmez, macht alles 423 kaufmez, die machent 282 kastenmez.	282	—
		1647,5	—

30	Summa des vorgeschriben waizen pringt an kastenmez 1647½ kastenmez.		
----	--	--	--

Exposita eiusdem

35	Primo den wachtern vnd torwertel von dreyn quatembern 18 kastenmez.	18	—
	Item maister Jacob maurer ¹² ex gracia 10 kastenmez.	10	—
	Item maister Hannß zimmerman 2 kastenmez.	2	—
	Item abgeng von 6 hūben mit des schergen hub vnd von zwain pergkmaistern 79 kastenmez.	79	—
40			

¹ Dejancka wola znača 239 *m* 23 *ß*. ² Upoštevuje zgornji popravek znača razlika 23 *m* 19 *ß*.

³ Engelhart, gl. zgoraj, str. 48, op. 3. ⁴ Knöringen, gl. zgoraj, str. 32, op. 5. ⁵ Upoštevuje zgornji popravek znača razlika 27 *m* 19 *ß*. ⁶ Navedena količina je identična tisti iz obračuna 1395–1396 pred izvedenimi popravki; gl. zgoraj, str. 56.14. ⁷ Kogla, zaselek v bližini Sel pri Zbirah. ⁸ Kristijan, freimäster, uslužbenec v kleveviškem gospodstvu, cf. zgoraj, str. 49.19, 52.28, spodaj, str. 62.28 in 63.36.

⁹ Goriška vas pri Škojšanu. ¹⁰ Graf Herman II. Čebski. ¹¹ Gl. zgoraj, op. 6 in str. 56.15. ¹² Zidarski mojster Jakob, cf. spodaj, str. 66.18, 67.20, 70.1, 72.13, 74.3 in 77.20.

kastenm. kaufm.

		Item so hat er verhaufft 200 Laibacher mez vnd 90 Laibacher mez waicz, die machent 800 vnd 70 kastenmez als das vor geschriben ist. ¹	
<u>870</u>	—		
979	—	Summa expositorum tritici facit 979 kastenmez. Quibus deductis remanet officialis domino obligatus 668½ kastenmez.	5
= 668,5	—		

Percepta siliginis

58,5	—	Primo 58½ kastenmez roggken, wenn der suppan ² gangen ³ dienst geit vnd der wagner halben dienst.	10
------	---	---	----

Exposita eiusdem

		Primo den wachtern vnd dem torwertel von dreyen quattembern 18 kastenmez.	15
18	—	Item abgeng zum Tal ⁴ 9 kastenmez.	
<u>9</u>	—		
27	—	Summa expositorum 27 kastenmez. Quibus deductis remanet officialis domino 31½ kastenmez.	20
= 31,5	—		

Percepta avene

fol. 23

437,5	—	Primo 437½ kastenmez habern.	25
—	1629	Item 1629 kaufmez habern.	
—	20	Item zum Ilëglein ⁵ von zwain halben huben 20 kaufmes an des Christans ⁶ húb.	
		Item von den 6 huben ze Püheldorff, ⁷ die man von dem von Cili ⁸ gelöst hat 120 kaufmezz.	30
<u>—</u>	<u>120</u>		

Summa der kaufmez 1769 kaufmez, die machent 1179 kastenmez ½ kastenmes.⁹

1617	—	Summa der kastenmez aller facit 1617 kastenmes.	35
------	---	--	----

Exposita avene

73,5	—	Primo abgeng von öden huben vnd den pergmaistern 73½ kastenmez. Quibus deductis remanet officialis domino obligatus 1543½ kastenmez.	40
= 1543,5	—		

¹ Gl. Zgoraj, str. 59.38. ² Župan v Dolu pri Šmarjeti, cf. Zgoraj, str. 54.13–19. ³ Verjetno mišljeno ganczen, cf. Zgoraj, str. 54.18. ⁴ Dol pri Šmarjeti. ⁵ Kregla, zasedlek v bližini Sel pri Žbuhah. ⁶ Kristijan, freisinskei uslužbenec v kleveviškem gospostvu, cf. Zgoraj, str. 49.19, 52.28, 61.17 in spodaj, str. 63.30. ⁷ Goriška vas pri Škoganju. ⁸ Grof Herman II. Celjski. ⁹ Upoštevano razmerje med kastenmezom in kaufmezom je 3 : 2!

Percepta hirs

		<u>kastenm.</u>	<u>kaufm.</u>
	Primo 152½ kastenmez.	152,5	—
5	Exposita huius		
	Primo den wachtern vnd dem torwer(te)l von dreyn qual-		
	tembern 36 kastenmez.	36	—
	Item abgen 18½ kastenmez.	18,5	—
10	Item dem stainmezen ex gracia 3 kastenmez.	3	—
		<u>57,5</u>	—
	Summa expositorum 57½ kastenmez. Qui-		
	bus deductis remanet officialis domino obliga-		
	tus 95 kastenmez hirs.	= 95	—
15	Percepta grëwzz 11½ kaufmes, die sol der amptman gel-	11,5	—
	ten.		

fol. 23^v

Percepta vinorum

		<u>emer</u>
20	Primo von dem pergkrecht 888 emer, der geënd im ab von	
	ôd vnd der trübung wegen 166½ emer. Dennoch ist da	
	beliben 721½ emer, die im an pfenning geslagen sind	721,5
	als oben geschriben ist. ¹	
25	Item so pringt der zinswein 415 emer.	<u>415</u>
		(1136,5)

Exposita huius

	Primo hat er gesandt gen Lack ² 150 emer.	150
30	Item abgen 4 emer von Kristans ³ des amptman hub we-	4
	gen.	
	Item 6 emer, die ausgerunnen sind.	<u>6</u>
		160
	Summa expositorum 160 emer. Quibus de-	
35	ductis remanet officialis domino obligatus	
	255 emer.	= 255

¹ Gl. zgoraj, str. 59.31–33. ² Škofja Loka.

³ Kristjan, freisinniki udeleženci v klevuškem gospo-

stvu, cf. zgoraj, str. 49.19, 52.28, 61.17 in 62.28.

Klingenuels¹ nonagesimo septimo

fol. 43

5

Racio facta est cum Casparo Nennhauser² castellano nostro in Klingenuels¹ de perceptis et distributis per eum a festo sancti Georii LXXXXVII° usque ad festum Georii nonagesimo octavo et est facta Wiene³ die sabbati prius Margarete [13. jul.] LXXXX octavo.

10

Percepta denariorum

<i>glb.</i>	<i>m.</i>	<i>d.</i>		
4	86	5	§ Primo in antiqua remanencia 4½ m 6½ β, die Engelhart ⁴ dem Nennhauser ² geantwürt hat.	15
			§ Item der dienst auf sand Jörgen tag [24. apr.] facit 14½ m 5 β aglayer, daran gëet hewr ab 40 β aglayer, remanent 14 m 45 β.	
14	45		§ Item der dienst auf sand Michels tag [29. sep.] pringt mit dem gericht vnd mit der freyung 64 m 65 β, daran gëet hewr ab 2½ m 4 β, remanent 61½ m 61 β.	20
61	141		# Item so hat er verhaufft 700 vnd 14 kastenmez vnd 123 kaufmez waiczen, die bringent 265 Laybacher mez vnd ain kastenmez vnd ist ye ain Laybacher mas verhaufft vmb 42 β. Summa mitsampt dem kastenmez 69 m ½ m 24 ²⁾ β.	25
69	104		Item darnach hat er verhaufft an waiczen 324 kastenmez, die pringent 108 Laybacher mez; ain Laybacher mazz vmb 36 β, facit 24 m 48 β.	
24	48		Noch beleipt er schuldig 337 kastenmezz waicz, der hat er verhaufft 300 vnd 4, die bringent Laybacher mazz 100 vnd 1 vnd ain drittail; ain Laybacher mazz ze 28 β, facit 18 m 43 β.	30
18	43 ⁵		Item auch beleipt er noch schuldig 282 kaufmez waicz, die machent 188 kastenmez, deiselben pringent Laybacher mazz 62 vnd 2 kastenmezz; ain Laybacher mazz ze 28 β, facit 10½ m 56 β.	35
10	136 ⁶		§ Also pringt der verhaufft waicz als hieuer geschriben steet an pfennigen 123 m vnd 11 β aglayer.	40
123	11			

²⁾ popravljeno iz 23.

¹ Kleeveš. ² Gaspar »Nennhauser« (ni jasno, za kateri Neuhaus gre), kastelan na Kleevešu od leta 1398 dalje. Morda identičen z istoimenskim župnikom v Beli Cerkvi, (gl. listino 1399–XI–18, ARS, AS 1063, ZL, št. 342). ³ Dunaj. ⁴ Engelbart, gl. zgornj, str. 48, op. 3. ⁵ Pravilen rezultat znaša 17 m 117½ β. ⁶ 2 kastenmeza sta pri uводnotenju izpuščena, sicer pravilen rezultat 10½ m 74½ β. ⁷ Ob upoštevanju gornjih popravilk znaša dejanska vsota 122 m 104 β.

		<i>glt m</i>	<i>d</i>
fol. 47	Item so hat er verchauft an füter 208 Laybacher maz, die		
#	er an der alten remanencz ist schuldig beliben; ain Lai- bacher maz ze 15 β , das pringt 27½ <i>m</i> 70 β .	27	150
5	Item so hat er verchauft an füter 354½ kastenmezz, die machent 118 Laybacher mazz vnd 1 drittail; ye drew kastenmezz für ain Laybacher mazz, ain Laybacher mazz cze 15 β , facit 11 <i>m</i> 15 β .	11	15
10	Item so hat er verchauft 1700 vnd 81 kaufmez futer, die machent 300 vnd 56 Laybacher mazz vnd 1 kaufmez; ye fünf kaufmez für ain Laybacher mazz, yede Layba- cher mazz vmb 15 β , facit 33 <i>m</i> 63 β , pringt die summ des hewrigen habern 44 <i>m</i> 78 β .	44	78
		72	68 ¹
15	§ Summa alles verchauftten habern facit 72 <i>m</i> 68 β aglayer.		
	§ Item er hat auch verchauft 22½ kastenmcz rocken, die machent 7½ Laybacher mazz; ain Laybacher ze 15 β , facit ½ <i>m</i> 32½ β .	—	112,5
20	§ Item er hat verchauft 121 kastenmez hirs, die machent 40 Laybacher mazz vnd 1 drittail; ^{a)} ain Laybacher mazz per 15, facit 3½ <i>m</i> 15 β .	3	125
25	§ Item verchauft grëus 12½ kaufmez, machent 3 Layba- cher mazz minder ain drittail; ^{b)} ze 30 β ain Laibacher mazz, facit ½ <i>m</i> 6½ β .		36,5 ²
	§ Item so sind im angeslagen 1075½ emer weins; ain e- mer ze 13 β , facit 87 <i>m</i> 61½ β aglayer.	87	61,5
	§ Item von vëlln 4 <i>m</i> β .	4	
30	§ Summa omnium prescriptorum perceptorum denariorum incluso blado et vino venditis facit 300 <i>m</i> 11½ <i>m</i> 17 β aglayer vber all abgëng.	377	97 ³

fol. 44

Exposita prescriptorum denariorum

35

#	Primo dem Newnhauser ⁴ von Petri et Pauli [29. jun.] LXXXXVII ^o vncz auf Petri et Pauli [29. jun.] LXXXXVIII ^o ze purkhüt gen Klingenuels ⁵ 60 <i>m</i> .	60	—
	Item zwain wachtern vnd ainem torwertel 3 <i>m</i> .	3	—
40	Item dem Trackenperger ⁶ ze purkhut gen Freyzzegg ⁷ 20 <i>m</i> .	20	—

^{a)} sid ^{b)} pred tem prečrtano dič.

¹ V selievku po pomoti ni upoštevana ena od zgornjih postavk (11 *m* 15 β). Pravilna vsota znaša 83 *m* 83 β . ² Irvilen rezultat znaša točno pol marke. ³ Glede na upoštevane podatke je rezultat za 5 *m* prenižek. Pri tem gre le za napako pri zapisu, medtem ko je v bilanci upoštevana pravilen rezultat (gl. spodaj, str. 67.6). ⁴ Sicer bi ob upoštevanju gornjega popravka vsota morala znašati 383 *m* 38,5 β . ⁵ Gasper v Newnhauseru, gl. zgoraj, str. 64, op. 2. ⁶ Kleverž. ⁷ Pripadnik rodbine s Kozjega, gl. zgoraj, str. 60, op. 1. ⁸ Prežek.

glb *m* *d*
83 —

§ **Summa** purckhūt 83 *m*.

		# Item so ist auf den paw gangen von Georii [21. apr.] LXXXXVII ^o vncz auf Margarete [20. jul.] darnach, den der Engelhart ¹ dem Newnhauser ² widerraitt hat 26 <i>m</i> 50 <i>ß</i>	5
26	50	aglayer.	
		Item darnach hat der Newnhawser ² angeuangen ze pawen an der wochen nach Margarete [20. jul.] ³ XCVI ^o , primo den mauern, mörtterrürern vnd lonchnechten vncz auf Michahelis [29. sep.] eiusdem anni per 10 septimanas 28 <i>m</i> 17 <i>ß</i> aglayer.	10
28	17		
		Item vmb czwayhundert werichstuck cze præchen; ains ze 4 <i>ß</i> , facit 5 <i>m</i> .	
5	—		
		Item denselben werichstucken cze hawen von scolastice virginis LXXXXVIII ^o vnd zwen keller ze mauern vnd mörtterrürern vnd lonchnechten per 9 septimanas 19 <i>m</i> 16 <i>ß</i> aglayer.	15
19	16		
		Item maister Jacoben maurer ³ für summer vnd wintter gewandt 8 <i>glb</i> , das pringt 5 <i>m</i> .	
5	—		
		Item vmb schawb das gewaür ze Preizzeck ⁴ ze decken 1 <i>m</i> <i>ß</i> .	20
1	—		
—	80	Item ½ <i>m</i> das zimmerholcz ze Klingenuels ⁵ ze decken.	
—	80	Item vmb multern vnd schaff zu dem paw ½ <i>m</i> .	
		Item den zimmerlëuten, die das holcz ze Klingenuels ⁵ vnd ze Preizzeck ⁴ habent gedeckt vnd gerüfft gemacht haben vnd ander notdürfft im haws gemacht habent 5 <i>m</i> 40 <i>ß</i> aglayer.	25
5	40		
		Item dem smid, der czewg den mauern gemacht hat vnd vmb haucken 2 <i>m</i> <i>ß</i> .	
2	—		
		Item man hat angeuangen stain ze præchen von conversio- nis Pauli [25. jan.] LXXXXVIII ^o usque ad festum pentecos- tes [26. maj] per 17 septimanas 6 <i>m</i> 66 <i>ß</i> .	fol. 44'
6	66		
99	29		

§ **Summa** was auf den paw gangen ist 99 *m* 29 *ß* aglayer.

35

2	—	# Item Jöcklein von der Schütt ⁶ 2 <i>m</i> , die im mein herr czu czorung geschafft hat, do er verd hie was.	
2	84	Item potenlon 2½ <i>m</i> 4 <i>ß</i> aglayer.	
1	150	Item vmb vas 1½ <i>m</i> 70 <i>ß</i> .	40
1	—	Item dem vaspinter 1 <i>m</i> .	
1	—	Item dem mautner ze Weichselperg ⁷ 1 <i>m</i> .	
3	20	Item von dem kasten ze Laybach ⁸ 3 <i>m</i> 20 <i>ß</i> .	
4	140	Item zerung, die auf das traid gangen ist 4½ <i>m</i> 60 <i>ß</i> .	

¹ Engelhart, gl. zgoraj, str. 48, op. 3.

² Gaifer vñNewnhawser, gl. zgoraj, str. 64, op. 2.

³ Zidarski mojster Jakob, sf. zgoraj, str. 61, op. 12.

⁴ Prežek.

⁵ Klevevž.

⁶ Jakob s Šute (mekdanji dvorec pri Vinjani Vrhu, gl. Blaznik, Dolensjka posest, str. 24) oz. s Klevevža, škofov vazal, gl. Urbarji freimäkež škofije, str. 230, 243, 245, 250, 252.

⁷ Vinja Gora.

⁸ Ljubljana.

	<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>
§ Summa aliorum expositorum 16 <i>m</i> 74 <i>ß</i> .	16	74	

§ Summa summarum omnium prescripto- rum expositorum facit 198½ <i>m</i> 23 <i>ß</i> aglayer.	<i>Ze</i>		198 103
--	-----------	--	---------

5

Quibus deductis remanet prefatus castellanus domino obli- gatus 173½ <i>m</i> 74 <i>ß</i> . Daran hat er meinem herren an der raittung geben 100 <i>gld</i> , die pringent 62½ <i>m</i> . Noch be- leipt er meinem herren schuldig 111 <i>m</i> 74 <i>ß</i> .			= 173 154 ¹ 62 80 = 111 74 ²
--	--	--	--

10

Percepta bladi, primo tritici

Primo bringt der ganz jar dienst an waiczen 1476 kasten-
mezz, der geet im hewr ab hundert vnd 1 kastenmezz.
Noch beleibent 1375 kastenmez waiczen.

15

kastenn. *kaufm.*

1375 —

Exposita eorundem

Primo vigilibus³ et portulano 24 kastenmezz.

20

Item dem mauer³ ex gracia 9 kastenmezz.

Die vbrigen alle hat er verchauft als vor geschriben steet.⁴

24 —

9 —

fol. 45

Percepta kaufmezz waiczen

25

Item der dienst bringt 423 kaufmezz, der göet hewr ab 18
kaufmezz, noch beleibent 405 kaufmezz waiczen, die
hat er verchauft als vor geschriben ist.⁴

— 405

Percepta füter

30

Primo in antiqua remanencia ist im von dem Engelharten⁵
ingeantwurt 298 Laybacher mazz füter, die hat er ver-
chauft ut prius.⁶

298

35

Item so pringt der dienst an füter 489 kastenmez ½ ka-
stenmezz, der göet hewr ab 63 kastenmezz, noch blei-
bent 426½ kastenmezz.

426,5 —

Item so hat Georius⁷ da verczert 72 kastenmezz, die v Bri-
gen hat der pfleger verchauft als vor geschriben steet.⁸

40

Item so pringt der dienst an kaufmezz 1854 kaufmezz fu-
ter, der geet hewr ab 73 kaufmezz, noch beleibent 1781
kaufmezz. Die sind verchauft ut prius scriptum est.⁹

— 1781

^{a)} b *popravljen* & z g.

¹ Pri sicer pravilnem izračunu ni upoštevana napadno zapisana vsota prihodkov (gl. zgoraj, str. 65, op. 2), dejanska razlika v skladu z gornjimi popravki pa znaša 184 *m* 95,5 *ß*. ² Dejanska razlika, ob upoštevanju popravkov, znaša 122 *m* 15,5 *ß*. ³ Verjetno zidarkei mojster Jakob, cf. zgoraj, str. 61, op. 12. ⁴ Gl. zgoraj, str. 64.22-41. ⁵ Engelhart, gl. zgoraj, str. 43, op. 3. ⁶ Gl. zgoraj, str. 65.3. ⁷ Morda škofov pisar Jurij, cf. zgoraj, str. 5, op. 4. ⁸ Gl. zgoraj, str. 65.7. ⁹ Gl. zgoraj, str. 65.11.

kastenn. kaufm.**Percepta rocken**

46,5	—	Item der ganz jar dienst pringt 64½ kastenmezz rocken, der geet hewr ab 18 kastenmezz. Noch beleibent 46½ kastenmezz.	5
24	—	Dauon hat er geben vigilibus et portulano 24 kastenmezz rocken, die vbrigen hat er verchauft als vor geschriben steet. ¹	10

Percepta hirs

179,5	1	Item der ganz jar dienst pringt 179 kastenmezz ½ kasten- vnd 1 kaufmez, der geet hewr ab 10½ kastenmezz. Remanent 169 kastenmez vnd 1 kaufmez.	15
— 10,5	—		
169	1		
— 48	—	Dauon hat er geben den wachtern vnd dem torwertel ^{a)} 48 kastenmez.	
		Die vbrigen hat er verchauft als vor geschriben steet. ²	

Percepta grews

15,5	—	Primo pringt der dienst 15½ kaufmez, der geet ab 3 kaufmez, die vbrigen hat er verchauft ut prius. ³	20
— —	3		

Percepta vini*fol. 45'*

<u>emer</u>			
55		Primo in antiqua remanencia 55 emer, die Engelhart ⁴ dem Newnhawser ⁵ hat geantwürt, die habent der Newnhawser ⁶ vnd Georius ⁷ verzert dainn.	
1199,5		Item der ^{b)} ganz jar dienst pringt vber all abgeng 1200 emer minder ½ emer mit pergrecht vnd zins.	30
124		Derselben hat er gesandt gen Lack ⁸ 124 emer, die vbrigen wein sind im angeslagen als vorgeschriben steet. ⁸	

^{a)} *privatna množinska oblika* (torwerteln), n *nakenadno prečrtan*. ^{b)} *pred tem prečrtana neka črka*.

¹ Gl. zgoraj, str. 65.16. ² Gl. zgoraj, str. 65.22. ³ Gl. zgoraj, str. 65.25. ⁴ Engelhart, gl. zgoraj, str. 43, op. 3. ⁵ Gaſper v Newnhawseru, gl. zgoraj, str. 64, op. 2. ⁶ Morda škofov pisar Jurij, gl. zgoraj, str. 5, op. 4. ⁷ Škofja Loka. ⁸ Gl. zgoraj, str. 65.28.

[24. 4. 1398 — 24. 4. 1399]

fol. 87

5

Klingenuels¹ de anno nonagesimo octavo

10

Racio facta est cum Casparo Newnhawser² castellano nostro in Klingenuels¹ de omnibus perceptis et distributis per eum a festo sancti Georgii LXXXX octavo usque ad festum Georgii LXXXX nono et est facta in Lack³ die sancti Dionisii [9. okt.] LXXXXVIII^c.

Percepta denariorum

15

§ Primo in antiqua remanencia 111 m 74 β.

Item so pringt der dienst auf sand Jörgen tag [24. apr.] 14 m

½ m 15 β vber all abgeng.

Item der dienst auf Michahelis [29. sep.] facit 48 m ½ m 24 β
auch vber all abgeng.

Item von dem gericht ze Gütenwerd⁴ 14 m.

20

Item von der freyung 60 d.

§ **Summa** des dienst facit 77 m ½ m 19 d.

25

§ Item von vëlln 12 m.

Percepta bladi

30

Primo tritici pringt der dienst vber all abgeng 1332 kasten-
mez vnd 410 kaufmez waicz, die bringent mitsampt
dem dienst zu Suchodol,⁵ der besunder ist angeslagen
556 Laibacher kaufmezz.⁶

Exposita tritici

35

Primo hat er verkaufft 600 kastenmezz waiczen, die ma-
chent 200 Laibacher kaufmez; ye ain Laibacher mez
vmb 41 β, facit 51 m 40 β.

Item darnach hat man aber verchauft 300 kastenmezz wai-
czen, die machent hundert Laibacher kaufmez; ye 2
mez vmb 1 gld, facit 50 gld.

40

Item vendidit 294 kastenmezz, machent 98 Laibacher mez
vmb 29 gld.

45

§ **Summa** des verkaufften waiczen 398 Laiba-
cher kaufmez, machent 51 m 40 β vnd 79 gld.

¹ Kleverz, nekoč grad pri Šmarjeti na Dolenjskem. ² Gasper »Newnhawser«, gl. zgoraj, str. 64, op. 2.
³ Škofja Loka. ⁴ Otok pri Dobravi. ⁵ Dolenji Subadol, pri Šentjerneju. ⁶ Tu navedene količine
se nanašajo že na ažurirano stanje v obračunu 1395–1396; gl. zgoraj, str. 55, 32–34.

<u>L. mez</u>	<u>kast.</u>	<u>kauf.</u>		
4			Item maister Jacoben mauerer ¹ ex gracia 4 Laibacher kauf-	fol. 87 ^r
	8 (= 24)	—)	mez.	
			Item vigilibus et portulano 24 kastenmez, die machent 8	
	14		Laibacher mez.	
			Item so geent hēwr ab 14 kastenmez von ainem, der tod ist,	5
414 ⁵			aber hinfür würdt man si dienen.	

=141		
<u>gld</u>	<u>m</u>	<u>d</u>
	24	108
79	75	148

Summa expositorum triuci facit 415 Laybacher kaufmez minder ain drittail. Quibus deductis remanet officialis domino obligatus 141 Laybacher kaufmez, die sind im angeslagen: ain Laibacher mazz ze 28 β , facit 24½ m 28 d.

§ **Summa** des verkaufften vnd angeslagen wai-
czen facit 75½ m 68 β vnd 79 gld.

Percepta a uene

<u>L. mez</u>	<u>kast.</u>	<u>kauf.</u>		
507			Primo pringt der dienst vber all gewonlich abgeng ^{a)} 381 ka-	20
			stenmez vnd 1785 kaufmez vnd von Süchodol ² 56 stē	
			vnd 14 klainer kaufmez, das macht alles 507 Laibacher	
			kaufmez; ³ ye 3 kastenmez oder ^{b)} 5 kaufmez Klingenuel-	
			ser mez für ain Laibacher mazz ze raiten vnd 3 Su-	
			chodoler mez für ain ster vnd 8 klainer kaufmez für ain	
			Laibacher mez.	25

Exposita a uene

<u>L</u>	<u>m</u>	<u>d</u>		
4			Primo abgeng von ainem alten man, der tod ist, 10 kasten-	
503			mez vnd 2 kaufmez, die sind angeslagen für 4 Laiba-	
			cher kaufmez.	30
	<u>m</u>	<u>d</u>	§ Adhuc restant 503 Laibacher kaufmez, die sind im ange-	
	37	116	slagen: ain kaufmez für 12 β , pringt alles 37½ m 36 β .	

Percepta rogken

<u>L. mez</u>	<u>kast.</u>	<u>kauf.</u>		
64,5	—		Item zum Tal ⁴ vnd zum Geschiezz ⁵ 64½ kastenmez, der	35
			geet ab von zwain öden hüben 18 kastenmez.	

Exposita

<u>L</u>	<u>m</u>	<u>d</u>		
18			Item den wachtern vnd dem torwertel 24 kastenmez.	40
24			§ Adhuc remanet officialis domino 22½ kastenmez rogk-	
7,5 (= 22,5)			ken, machent 7½ Laybacher mazz, faciunt ½ m 32½ β .	
	<u>m</u>	<u>d</u>		
	—	112,5		

a) b napisan čez neko črko. b) nad vstavo prvotni vn(d) prečrtan.

¹ Zidarski mojster Jakob, cf. zgoraj, str. 61, op. 12. ² Dolnji Subadol, pri Šentjerneju. ³ Tu navedene količine se nanašajo na že ažurirano stanje v obračunu 1395–1396; gl. zgoraj, str. 56.1–2.

⁴ Dol pri Šmarjeti. ⁵ »Selock«, danes del Doia pri Šmarjeti, gl. zgoraj, str. 54, op. 5.

fol. 88

Percepta grēwzz

Lmez

¶ Pringt der dienst 13½ kaufmez, die sind angeslagen fur
3 Laibacher mez, ain mazz vmb 30 fl, facit ½ m 10 fl.

m	d
	90

3

5

Percepta hirs

Pringt der dienst 127½¹ kastenmezz vnd 42 st².

¶ Daun hat man ausgeben vigilibus et portulano 48 kastenmez. Adhuc remanent 75½ kastenmez, die machent mit den obgeschribenn st³ 41 Laibacher maz, ain maz ze 15 fl, facit 3½ m 55 fl.

<i>Lmez</i>	
m	d
	41
3	135

10

Percepta vini

Pringt der dienst vber al 1200 emer mynder ains halben emer vber all gewonlich abg⁴ng.

<i>emer</i>
1199,5

15

Exposita vini

Primo hat mein herr ze Klingenuels² verzert an festum Michahelis [29. sep.] 120 emer.

Item so geet ab von ainem man, der tod ist 4 emer.

120
4
1075,5

20

Remanent 1075½ emer, der hat man auf die l⁵ut geslagen 416 emer ze 13 d, facit 33 m ½ m 48 d

Die vbrigen emer sind angeslagen ze 12 fl, facit 49 m ½ m fl.

gld	m	d
	33	128
	49	30 ³
	83	48 ⁴

25

¶ **Summa** des weins 83 m 48 fl.

30

Summa alles angeslagen verkauften traid vnd wein facit 200 m 2 m 9½ fl vnd 79 gld.

79	202	9,5 ⁴
----	-----	------------------

¶ **Summa summarum** omnium prescriptorum perceptorum denariorum incluso blado et vino venditis facit 400 m 3 m 22½ fl vnd 79 gld.

35

<i>Ep</i>		
79	402	22,5 ⁴

fol. 88'

Exposita prescriptorum denariorum

¶ Primo hat er her Ortolfen⁵ gen Lock⁶ gesandt 250 gld, darumb er seinen brief hat.

40

Purckhut

¶ Item den pflegern ze Klingenuels² 60 m.

45

60	—
----	---

¹ Navedena količina v skladu z azuriranim stanjem v obr. 1395–1396; gl. zgoraj str. 56.8. ² Klevevž ³ Rezultat je za 6 fl prenižek. ⁴ Ob upoštevanju gornjega popravka je vsota za 6 fl prenižka. ⁵ Oriolf Slovenjegraški, tatki kaštar, gl. zgoraj str. 1. op. 2. ⁶ Skofja Loka.

<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>	
20	—		§ Item dem Trackenperger ¹ gen Preyssegk ² 20 <i>m</i> .
3	—		§ Item den wachtern vnd torwertel 3 <i>m</i> .

Nota das paw

					5
			Primo den maurem, mörterrüren vnd lon knechten a septi-		
			mana Pangracii [12. <i>moj</i>] LXXXXVIII usque post exaltationem		
39	118		sancte crucis [14. <i>sep.</i>] per 14 septimanas 39 <i>m</i> ½ <i>m</i>		
			38 <i>ß</i> .		
5	—		Item vmb 200 werichstuck 5 <i>m</i> ; ains ze 4 <i>ß</i> .		10
			Item die stain ze hawen von dem suntag oculi [10. <i>mar.</i>] per		
8	34		sex septimanas 8 <i>m</i> 34 <i>ß</i> .		
4	—		Item maister Jacoben dem mauerer ³ fur gewandt 4 <i>m</i> .		
2	—		Item dem smid 2 <i>m</i> .		
			Item den zimmerlāuten von ainem stadel ze pessern vnd		15
			von ainem cheler zu der Weissen kirchen ⁴ vnd ainen keler		
10	110		ze Sant Margreten ⁵ cze machen 10½ <i>m</i> 30 <i>ß</i> .		
23	—		Item vmb 8 tausent preter; ain hundert ze 46 <i>ß</i> , facit 23 <i>m</i> .		
			Item pottingen vnd ain laifas vnd mültern vnd schaf ze		20
			pinten ½ <i>m</i> 50 <i>ß</i> .		
—	130				
93	72				

§ Summa des paws 93 *m* 72 *ß*.

5			# Item von dem kasten ze Laibach ⁶ ze zins 5 <i>gld</i> .		25
1	80		Item dem mautner cze Weichselperg ⁷ 1½ <i>m</i> .		
3	150		Item so hat man gen Laibach ⁶ mit dem traid verczert 3½ <i>m</i>		
9			70 <i>ß</i> .		

§ Summa 9 *m*.

1			§ Item dem vaspinter 1 <i>m</i> .		
1	10		§ Item vmb ain aychm vas 1 <i>m</i> 10 <i>ß</i> .		

			§ Summa summarum omnium predictorum		fol. 89
			expositorum facit 187 <i>m</i> ½ <i>m</i> 2 <i>ß</i> vnd 250 <i>gld</i> .		
			An denselben guldin geent ab 79 <i>gld</i> , die er		
			hat ingenomen. Noch besteent der guldin 171		
			<i>gld</i> , die machent 100 <i>m</i> 6½ <i>m</i> 60 <i>ß</i> .		
Σe					
250	187	82			
= 171	187	82			
	264	62			

Also pringt **summ** alles ausgeben vber die obgenantten abgezogen guldin 294 *m* 62 *ß*.
Quibus deductis remanet prefatus castellanus domino obligatus 108 *m* 40 *ß* ½ *aglayer*.

— 108 40⁸

¹ Pripadnik rodbine s Kozjega, gl. zgoraj, str. 60, op. 1. ² Prežeb. ³ Zidarski mojster Jakob, cf. zgoraj, str. 61, op. 12. ⁴ Bela Cerkev. ⁵ Šmarjeta. ⁶ Ljubljana. ⁷ Vidnja Gora.

⁸ Razlika je glede na upoštevane podatke preizkja za pol marke, sicer pa ob upoštevanju gornjega popravka dejanskega znaša 108 *m* 126,5 *ß*.

Klingenuels¹ anno nonagesimo nono

Racio facta est cum Casparo Newnhawser,² castellano nostro in Klingenuels¹ de omnibus perceptis et distributis per eum a festo Georii nonagesimo nono usque ad festum sancti Georii anno quadringentesimo et est facta in Lack,³ feria quarta post Iacobi [28. jul.] anno quo supra.

Percepta denariorum

		<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>
	Primo in antiqua remanencia 108½ <i>m</i> 40 <i>ß</i> ½ <i>ß</i> .	108		120,5
15	Item so pringt der dienst auf sant Jorgen tag [24. apr.] 14 <i>m</i> 55 <i>ß</i> an den abgang der zwair oden hüben; aine zu dem Tal ⁴ vnd die ander zu dem Tal, ⁴ die bringent 40 <i>ß</i> .	14		55
	Item der dienst auf Michahelis [29. sep.] facit 48 <i>m</i> ½ <i>m</i> 24 <i>ß</i> .	48		104
	Item von dem hof, der von den Helffenberger ⁵ kaufft ist 60 <i>ß</i> .	—		60
20	Item von dem gericht ze Gutenwerd ⁶ 14 <i>m</i> .	14		—
	Item von der freyung 60 <i>ß</i> .			60
		196		19,5 ⁷
	§ Summa 186 <i>m</i> 19½ <i>ß</i> .			

25

§ Item von vellen 8 *m*.

Percepta bladi

		<i>L-mez</i>	<i>kast.</i>	<i>kauf.</i>
30	Primo tritici, bringt der dienst vber all abgeng 1300 vnd 32 kastenmez vnd 400 vnd 10 kaufmez, die bringent mit- samt dem dienst, der besunder ist angeslagen, 556 Laibacher kaufmez.	556		

35

Exposita tritici

	Primo hat mein herr verczert per sex dies in der wochen vor Michahelis [29. sep.] 36 Laibacher kaufmez vnd 1 kastenmez.	36		1
40	Item quatuor vigilibus et duobus portulanis in Klingenuels			

^{a)} morda gre pri ponovitri za napako.

¹ Kleverž, nekoč grad pri Šmarjeti na Dolenjskem. ² Gašper »Newnhawser«, gl. xgoraj, str. 64, op. 2. ³ Škofja Loka. ⁴ Dol pri Šmarjeti. ⁵ Siegfried II. Soteški (z gradu Sotaska/Helffenberg, S od Žalca), v tem času ali nedolgo pred tem županik v Mimi Peč (gl. D. Kos, Vitez in grad, str. 288–289; Franco Baraga, Kapitelskei archiv Novc mesto, Regesti listin, št. 16, 21) in obenom škofjski vazal (gl. Freisinški urbarji, str. 240 in spodaj, str. 76.5). ⁶ Otok pri Dobravi. ⁷ Vsota je za 60 *ß* prenižka.

<i>L-mez</i>	<i>kast.</i>	<i>kauf.</i>		
16			uels ¹ vnd ze Preysegg ² 48 ³⁾ kastenmez, die bringent 16 Laibacher kaufmez.	
3			Item maister Jacoben mawrer ³ ex gracia 3 Laibacher kaufmez.	
3			Item so hat man im aber von gnaden geben 3 Laibacher kaufmez.	5
4			Item einer frawen für den stainprüch 4 kastenmezz.	
5,5			Item abgeng von zwain öden hüben 5½ Laibacher kaufmez.	fol. 99'
2			Item dem schergen 2 kaufmez.	10
65,5			Summa expositorum tritici 65½ Laibacher kaufmez. Quibus deductis remanet officialis domino obligatus 490½ Laibacher kaufmezz.	
= 490,5				
	<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>	
300				15
	75			
100				
33½				20
90,5				
	16	2 ⁴		
490,5				
33½	91	2 ⁵		
			¶ Summa des verkauften waizen 490½ Laibacher kaufmez, die bringent an pfenningen 91 <i>m</i> 2 <i>ß</i> vnd 33 <i>gld</i> vnd ain drittail ⁶⁾ ains guldin vnd also ist der waicz verait.	25

Percepta avene

507	Primo pringt der dienst vber all gewönlich abgeng 381 kastenmez vnd 1785 kaufmez vnd von Suchodol ⁶ 56 ster vnd 14 klainer kaufmez, das macht alles 507 Laibacher kaufmez; ye drew kastenmez oder 5 kaufmez Klingenuelsor mez für ain Laibacher mez ze raiten vnd 3 Süchodoler mez für ain ster vnd 8 klainer kaufmez für ain Laibacher mez.	30
		35

Exposita avene

252,5	Primo hat mein herr verzert in der wochen vor sant Michels tag [29. xp.] per sex dies 250 vnd 2½ Laibacher kaufmez.	40
-------	---	----

¹⁾ pred tem pričtano 15 (xv). ²⁾ a poprauijen čez neko drugo črko.

¹ Kievevž. ² Prešek. ³ Zadarski mojster Jakoh, f. zgornaj, str. 61, op. 12. ⁴ Pravilen rezultat je 15 *m* 134 *ß*.

⁵ Ob upoštevanju gornjega popravka znaša dejanska vsota 33½ *gld* 90 *m* 134 *ß*.

⁶ Dolenji Suchodol, pri Senjmerju.

		<i>L. mez</i>	<i>kost</i>
	Item abgang von zwain pawrn, die nu wider sind gestift 5 Laibacher kaufmez vnd ½ Klingenfelser mez.	5	0,5
			258
5	§ Summa expositorum avene 258 Laibacher kaufmez. Quibus deductis remanet officialis domino obligatus 249 Laibacher kaufmez, die hat verkaufft per 12 fl , facit 18½ <i>m</i> 28 fl .		= 249
		<i>m</i>	<i>d</i>
		18	108

fol. 100

Percepta siliginis

10

Primo zu dem Tal¹ vnd czu dem Geschiez² 64½ kastenmez. 64,5

Exposita siliginis

15

Primo den wachtern vnd torwerteln gen Klingenuels³ vnd Preyseck⁴ 48 kastenmez. 48

Item abgang von czwain êden hûben 18 kastenmez. 18

66

§ **Summa** expositorum 66 kastenmez. Quibus deductis remanet dominus officialis 1½ kastenmez, facit per 15 fl 22½ fl . = 1,5

— 22,5

Percepta grews

25

§ Pringt der dienst 18½ kaufmez, die sind angeslagen für 3 Laibacher kaufmez; ain mez vmb 30 fl , facit ½ *m* 10 fl . 3

— 90

Percepta hirs

30

Primo pringt der dienst 127½ kastenmez vnd 42 stêr, das bringet 58 Laibacher kaufmez. 58

Exposita huius

35

Primo vigilibus et portulanis 96 kastenmez, die bringent 32 Laibacher kaufmez. 32

Item abgang von den vorge(nante)n zwain êden huben 2 Laibacher mez vnd 1 kastenmez. 2 1

34 1

40

§ **Summa** expositorum 34 Laibacher kaufmez vnd ain kastenmez. Quibus deductis remanet officialis domino 23 Laibacher kaufmez vnd 2 kastenmez, die hat er verkaufft per 15 fl , facit 2 *m* 25 fl . = 23 2

2 25⁵

¹ Dol pri Šmarjeti.

² »Selo«?, danes del Dola pri Šmarjeti, gl. zgoraj, str. 54, op. 5.

³ Klevevž.

⁴ Prežek. ⁵ 2 kastenmezu pri prodaji nisla upoštevamo; v nasprotnem primeru bi bila vsota za 10 fl višja.

Percepta vini

emer

1199,5 Bringt der dienst vberal 1200 emer mynder ains halben emer vber all gewonlich abgeng.

24 Item 24 emer weins pergrechts, die von den Helffenpergern¹ kaufft sind.

5

Exposita vini

fol. 160'

Primo ainen sam most, den man gen Lack² gefurt hat, pringt 8 emer.

8

10

92 Item so hat man yecz(t) gefurt gen Lack² 92 emer.

100

= 1699,5³

Summa expositorum 100 emer. Quibus deductis remanet officialis domino 1100 emer mynder ains halben emer.

15

gld m d

Der hat er verchauft; des ersten 222 emer per 18^β, facit 24 m ½ m 76^β.

24 156

5 Item funfzig emer per 16^β, facit 5 m.

5 —

Item noch beleibent 827 emer vnd ½ emer, die hat er verchauft per 13^β, facit 61 m 28^β.

20

67 28⁴

97 21⁵

¶ **Summa** der pfenning von den verkaufften wein facit 91 m 24^β.

25

Ep

¶ **Summa summarum** omnium prescriptorum perceptorum denariorum, incluso blado et vino venditis facit 400 m 7½ m 6^β vnd 33 *gld* vnd ain drittail ains guldin.

30

23½ 407 36⁶

Exposita prescriptorum denariorum

182 Primo per literas hat er hern Gotharten dem Kreiger⁷ gen Lack² gesandt 182 *gld*.

32 Item so hat er ainen hof kauft an dem Milczberg⁸ von den Helffenpergern¹ vnd 24 emer pergrechts vmb 32 *℔* Wiener pfennigen.

35

3,5 20

182 35 100 Item mit meins herren brief 3½ *℔* 20^β.

¶ **Summa** harum parcium 182 *gld* vnd 35½ m 20^β.

40

¹ Štefan II. Soteški, gl. zgoraj, str. 73, op. 5. ² Škofja Loka. ³ 24 na novo pridobljenih veder gomim pri računu ni upoštevanib; dejansko je znesek 1123,5. ⁴ Pravilen rezultat je 67 m 37,5^β.

⁵ Ob upoštevanju gornjega popravka znaša vsota 97 m 23,5^β. ⁶ Glede na upoštene podatke znaša vsota 33½ *gld* 395 m 13^β, ob upoštevanju vseh popravkov pa 33½ *gld* 396 m 22,5^β. ⁷ Gotthard Kraig, zastavni imetnik briksenskega blejskega gospostva, gl. zgoraj, str. 11, op. 3. ⁸ Mewe, zaselek v okviru Gorenje vasi pri Šmarjeti.

Purckhūt

		<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>
	Item dem pfleger ze Klingenuels ¹ 60 <i>m</i> .	60	—	
	Item dem Trackenperger ² ze Preyseck ³ 20 <i>m</i> .	20	—	
5	Item den wachtern vnd torwerteln ze Klingenuels ¹ vnd Preyseck ³ 6 <i>m</i> .	6	—	
		86	—	

§ **Summa** der purckhūt 86 *m*.

fol. 101 **Exposita auf das paw, das man aber hat angehept
invecionis sancte crucis [3. maj]**

	Das ersten den mawrern, mörtermache(r)n vnd lonknechten de invencione sancte crucis [3. maj] 23 wochen usque			
15	Kolomani [13. okt.], facit 93 ^{ca} <i>m</i> 4 <i>ß</i> .	93	4	
	Item vmb 300 werchstück, die man hinfür sol vermawren per 4 <i>ß</i> , facit 7½ <i>m</i> .	7	80	
	Item dieselben werchstück cze hawen per 6 septimanas 15½ <i>m</i> 40 <i>ß</i> .	15	120	
20	Item maister Jacoben ⁴ für wintter vnd sumer gewand 4 <i>m</i> .	4	—	
	Item maister Jacoben ⁴ von gnaden 2 <i>m</i> .	2	—	
	Item dem smid 2 <i>m</i> .	2	—	

Exposita auf zymern

25	Des ersten von invencionis sancte crucis [3. maj] per 34 wochen vncz auf weihenöchten [25. dec.] den zimerlouten 33 <i>m</i> 36 <i>ß</i> .	33	36	
	Item vmb 6000 preter; ye 100 per 46 <i>ß</i> , facit 17 <i>m</i> 40 <i>ß</i> .	17	40	
30	Item vmb 2000 püchein preter; ye 100 für 60 <i>ß</i> , facit 8½ <i>m</i> .	8	80	
	Item vmb 9000 scharnagel; ye 1000 per ducato, facit 9 <i>gld</i> .	9		
	Item vmb multern, pottigen vnd laituas ½ <i>m</i> 50 <i>ß</i> .		130	
	Item vmb ainn kachelofen ze Preyseck ³ 1 <i>m</i> 40 <i>ß</i> .	1	40	
		9	185	50

35 § **Summa** des paws vncz auf sand Jorgen tag [21. apr.] nächst vergangen 185 *m* 50 *ß* vnd 9 *gld*.

#	Item von ainem kasten cze Laibach ⁵ cze zynns 5 <i>gld</i>	5		
40	Item dem mautner cze Weichselperg ⁶ von dem traid vnd wein ze mautt 1½ <i>m</i> .	1	80	
	Item so hat man gen Laibach ⁵ mit traid verzert 3½ <i>m</i> 70 <i>ß</i> .	3	150	

^{a)} zaidniji i v šlevitki na razuri.

¹ Kleverž. ² Pripadnik roditelju s Kozjega, gl. zgoraj, str. 60, op. 1. ³ Prežek. ⁴ Zidarski
mojster Jakob, gl. zgoraj, str. 61, op. 12. ⁵ Ljubljana. ⁶ Višnja Gora.

<i>gld</i>	<i>m</i>	<i>d</i>
5	5	70

§ **Summa** 5 *gld* 5 *m* 70 *ß*.

1 # Item dem vaspinter 1 *m*.

— 156 Item vmb ain aicheins vas $\frac{1}{2}$ *m* 76 *ß*.

1 Item ainem pogner von alten armsten 1 *m*.

5

2 156

§ **Summa** huius 2½ *m* 76 *ß*.

§ **Summa summarum** omnium prescriptorum expositorum denariorum facit 300 *m* 15 *m* 56 *ß* vnd 196 *gld*.

feh! 01'

10

Se
196 315 56

= 92 30¹

Wenn man mark an marken abzeucht, so beleipt officialis domino obligatus 92 *m* 30 *ß*.

15

#

= 9 77²

Wenn man guldin an guldin abzeucht, so beleipt dominus officiali 162 *gld* vnd 2 dritail eins guldin, die pringent an pfennigen 100 *m* 1½ *m* 27 *ß*. Quibus deductis remanet dominus officiali 9 *m* 77 *ß*.

20

¹ Glode na gornjo popravke znaša pravičen rezultat 80 *m* 126,5 *ß*.
popravki je 20 *m* 146,5 *ß*.

² Pravičen rezultat v skladu s

OBVESTILO BRALCEM LOŠKIH RAZGLEDOV

Spoštovani ljubitelji domoznanskega branja, obveščamo vas, da so na zalogi še nekatere starjše številke Loških razgledov in drugih izdaj Muzejskega društva Škofja Loka:

LOŠKI RAZGLEDI:

od številke 1 do 40	2 €
od številke 41 do 50	8 €
od številke 51 dalje.....	15 €

DONESKI

Prenova starega mestnega jedra O cehih na Slovenskem Domoznanski spisi Škofješko pasijon 2006.....	5 €
---	-----

Več kot sto let Umorjeni škof Nekoč je bilo jezero.....	13 €
---	------

VODNIKI PO LOŠKEM OZEMLJU

Lubnik Sorica in Soriška planina Ratitovec Blegoš	5 €
Crngrob in okoliške vasi	13 €
Grebeni slovenskih gora.....	30 €

Knjige lahko dobite na blagajni Loškega muzeja Škofja Loka na Loškem gradu. Starjše številke Loških razgledov lahko dobite tudi v Starološki župnijski knjižnici v Domu na fari, ob nedeljah od 10. do 10.30 ure in ob torkih, od 17. do 19. ure. Za nakup pa se lahko dogovorite tudi z go. Ano Florjančič, Podlubnik 23.

Želimo vam prijetno branje!

Uredništvo

